

שבוע פרשת ויקהל - שבת שקלים

(03 - 09 March 2024)

כ"ג - כ"ט אדר ראשון תשפ"ד

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירְשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם
 וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד:
 מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבָבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל
 מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו היו ברשותו ואחריותו ויחיים בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכב

מספר המשורר משבח ירושלים
והניסים שנעשו בירושלים:

א שיר המעלות לדוד שמחתי באמרים
לי בית יי גלך: ב עמדות היו רגלינו
בשעריך ירושלים: ג ירושלים הבנויה
כעיר שחברה לה יחדו: ד ששם עלו
שכמים שכמיה עדות לישראל להדות
לשם יי: ה כי שמה ישבו כסאות למשפט
כסאות, לבית דוד: ו שאלו שלום
ירושלים ישליו אהבוך: ז יהי שלום
בחילך שלוח בארמנותיך: ח למען אחי
ורעי אברהם נא שלום בך: ט למען בית
יי אלהינו אבקשה טוב לך:

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב
שעברו כבר בגלות:

א שיר המעלות אליך
נשאתי את עיני הישבי
בשמים: ב הנה כעיני
עבדים אל יד אדוניהם
כעיני שפחה אל יד
גברתה כן עינינו אל
יי אלהינו עד שיחננו:
ג חננו יי חננו כי רב
שבחנו בו: ד רבת שבעה
לה נפשו הלעג השאננים
הבוז לגאי יונים:

קכד

א שיר המעלות לדוד לולי יי
שהיה לנו ואמר נא ישראל:
בלולי יי שהיה לנו בקום
עלינו אדם: ג אזי חיים בלעינו
בחרות אפם בנו: ד אזי המים
שטפנו נחלה עבר על נפשנו:
ה אזי עבר על נפשנו המים
הודונים: ו ברוך יי שלא נתנו
טרף לשניהם: ז נפשנו כצפור
נמלטה מפח יוקשים הפח
נשכר ואנחנו נמלטנו: ח עזרנו
בשם יי עשה שמים וארץ:

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אדר, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו ממוצש"ק, בו שואל איך לעשות את הבר מצוה של בנם... שי בחדש
אייר הבע"ל, אם בחשאי או בפומבי, אבל אינו כותב הטעמים באופן כזה או כזה.

ולכאורה כשכנס איש היהודי בגיל מצות אינו מובן מפני מה לעשות זה בחשאי, אפילו
בימים מקדם, ובפרט בדורנו עלוב זה, אשר כל ענין של תורה ומצות, יש לחזקו ולחקוק בזכרון כל
אלו השייכים לזה, ככל היכולת והאפשרות. מובן שאין כוונתי בהני"ל לבזבז מעות אלא שתהי
מסיבה תורנית חסידותית והמשתתפים יאחלו לבנם שיגדל להיות ירא שמים חסיד ולמדן, וכבר
ידוע פתגם רבוה"ק וואס א חסידישער פארבריינגען קען אויפטאן קען מלאך מיכאל ניט אויפטאן
- נדפס בקונטרס קובץ תהלים - . וגם יעיין בזהר חדש בראשית (י, ג. טו, ד) בענין שמחת בר מצוה.

בהנוגע לשאלתו אם יסע בנם שי לכאן, ללמוד בישיבת תומכי תמימים, הרי ידוע דעתי
מאז בכגון דא, שטוב לסדרו בישיבת תומכי תמימים בלוד.

כשיחליט ע"ד תקופת נסיעתו לכאן בערך - ישלחו לו מכאן דרישה מתאמת.

בברכת הצלחה בכללו שמהם ממשיכים שמחה על כל החדש ואח"כ על כל השנה.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 207..... שולחן ערוך עם הערות וצינונים
 208..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
 210..... תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 219..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 220..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 221..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 222..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 224..... ספר המאמרים - תרפ"ט.
 225..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
 227..... רשימת המאסר
 229..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

הוספות

- 45..... ילקוט לוי יצחק על התורה
 46..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
 168..... נביאים וכתובים.
 177..... עין יעקב - מסכת ברכות.
 230..... נקודה משיחת קודש מעובדת.
 232..... חומש לקריאה בציבור.
 245..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש.
 246..... לוח זמנים.
 247..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש.

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה ויקהל משה את כל עדת בני ישראל,
 שבת פרשת ויקהל, פי' שקלים, מבה"ח אדר-שני, ה'תשי"ט . . 5

התוועדויות

- שיחת ש"פ ויקהל, פי' שקלים, מבה"ח אד"ש ה'תשי"ט . . . 20
 שיחת שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים,
 ממרכיבי החודש אדר-שני ה'תשל"ג 25

לקוטי שיחות

- פרשת ויקהל, כרך נא, א 36
 פרשת ויקהל, כרך נא, ב 40

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 47..... חומש יומי - פרשת ויקהל.
 64..... לוח לתהלים היומי.
 65..... תניא יומי.
 74..... לוח 'היום יום'.

רמב"ם

- 77..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם.
 81..... שלושה פרקים ליום.
 137..... פרק אחד ליום.
 164..... ספר המצוות.

לימוד מוחולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת נדרים 170
 גמרא עם ביאור - מסכת בבא מציעא. 178
 שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'. 208

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
 שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
2 אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָם.² הֲגַה מַה
3 שֶׁכָּתוּב אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה גו', קָאֵי כוּוֹנַת הַפְּסוּק בִּאמְרו
4 "אלה הדברים" היא כְּפִשְׁטוֹת הַכְּתוּבִים לְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא עַל
5 צִוּוּי מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן שֶׁעָלִיו
6 מְדוּבָר בְּפְסוּקִים הַבְּאִים, אֱלֹהֵי
7 שֶׁהִקְדִּים לָהֶם מֹשֶׁה רַבִּינוּ לְבַנֵּי
8 יִשְׂרָאֵל אֲזַהְרַת שֶׁבֶת כְּמוֹ שֶׁנֶּאמַר
9 בְּפְסוּק הַבֵּא "שֶׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה
10 מְלֹאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לְכֶם
11 קֹדֶשׁ שֶׁבֶת שְׁבַתוֹ...". לְמַלְאכַת
12 הַמִּשְׁכָּן שֶׁעָלִיהּ מְדוּבָר מִיַּד לְאַחַר
13 הַדְּבָרִים עַל הַשְּׁבֶת לִזְמַר לְלַמֵּד
14 שֶׁאֵינֶנּוּ דוֹחָה אֶת הַשְּׁבֶת³ וְאֵין
15 לְעִסוֹק בְּמִלְאכַת הַמִּשְׁכָּן בְּשֶׁבֶת.
16 וְלִכְן הוּצְרָף לְזֶה לְמַסִּירַת
17 הַדְּבָרִים הַלְלוּ עַל קְדוּשַׁת הַשְּׁבֶת וְעַל
18 כֵּן שֶׁמִּלְאכַת הַמִּשְׁכָּן אֵינֶה רֹחַה שֶׁבֶת
19 הַקְּהֵלֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
20 וּפְרִשָׁה זֹו נֶאמְרָה בְּמַעֲמַד כָּל בְּנֵי
21 יִשְׂרָאֵל כִּי הַמִּשְׁכָּן הוּא עֲנִין
22 כָּלְלִי וְשִׁיף לְכָלְלוֹת יִשְׂרָאֵל,
23 וְלִכְן דְּבָרִים שְׁקֻוּרִים בּוֹ נֶאמְרוּ
24 בְּמַעֲמַד כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָרִי עֲנִין
25 הַמִּשְׁכָּן הוּא וְשִׁכְנָתִי
26 בְּתוֹכָם⁴, כְּנֶאמַר בְּפִרְשַׁת תְּרוּמָה
27 "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וּשְׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם"
28 וְאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל כִּי מִלְשׁוֹן הַכְּתוּב
29 "בְּתוֹכָם" (אֵף שֶׁהַמִּשְׁכָּן הוּא לְשׁוֹן
30 יְחִיד וְאֵם כֵּן הִיא צִרִף לִזְמַר "וּשְׁכַנְתִּי"
31 בְּתוֹכוֹ") יֵשׁ לְלַמֵּד שֶׁכְּוֹנֶה לְהַשְׂרָאֵת
32 הַשְּׁכִינָה בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
33 וּבְכָלְלוֹת יוֹתֵר הַכְּוֹנֶה לְהַשְׂרָאֵת
34 הַשְּׁכִינָה בְּעוֹלָם כְּלוֹל כְּמוֹ שֶׁהִיָּה בְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה, לְפָנֵי חֲטָא עַן
35 הַדַּעַת כְּאֲשֶׁר עוֹלָם עַל מִלּוּאוֹ נְבְרָא⁵, בְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה הַעוֹלָם
36 הִיָּה שְׁלֵם לְלֹא חֲסוֹן רֹחַנִי שֶׁעִיקַר שְׁכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים הִתְהַיָּה⁶

ביאור בדרך אפשר

37 כְּדַבְּרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל (הוֹבָאוּ וְנִתְבָּארוּ בְּאִירֹכַת בְּמֵאמְרוֹ "בֵּאתִי לְגַנֵּי")
38 שְׁבַתְחִילַת עֵיקַר הַשְּׂרָאֵת וְהַתְּגִלוֹת הַשְּׁכִינָה הִיָּתֵה דוּוֹקָא בְּעוֹלָם הַזֶּה
39 הַתְּחַתּוֹן, אֵלֹא שְׁלֹאחַר מִכֵּן בְּגִלְלַת הַחֲטָאִים הַשְּׁכִינָה נִסְתַּלְקָה וְעַלְתָּה מֵהָאָרֶץ
40 לְרַקִּיעַ הָרֵאשׁוֹן וּמִמֵּנוּ לִשְׁנֵי וְכֵן הִלָּאָה עַד לְרַקִּיעַ הַשְּׁבִיעִי, וְאַחַר כֵּךְ עֲמַדוּ
41 שְׁבַעַת צִדִּיקִים, הַחַל מֵאַבְרָהָם אַבִּינוּ
42 שֶׁהוֹרִיד אֶת הַשְּׁכִינָה מֵהָרַקִּיעַ הַשְּׁבִיעִי
43 לְשִׁישִׁי, וְכֵן הִלָּאָה, עַד מֹשֶׁה רַבִּינוּ,
44 הַשְּׁבִיעִי, שֶׁהוֹרִיד אֶת הַשְּׁכִינָה לְמַטָּה
45 בְּאָרֶץ בְּהַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן. וּמִכָּאֵן
46 שֶׁהַשְּׂרָאֵת הַשְּׁכִינָה בְּעוֹלָם בְּאִמְצַעוֹת
47 הַמִּשְׁכָּן הִיא עֲנִין כְּלָלִי, וְלִכְן הַצִּוּוּי
48 עַל כֵּךְ נֶאמַר בְּמַעֲמַד "כָּל עַדְת בְּנֵי
49 יִשְׂרָאֵל".

בס"ד. שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדר-שני, ה'תשי"ט

(הנחה בלתי מוגה)

1 וַיִּקְהַל¹ מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
2 אֲלֵיהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת
3 לַעֲשׂוֹת אֹתָם.² הֲגַה מַה שֶׁכָּתוּב אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים
4 אֲשֶׁר צִוָּה גו', קָאֵי כְּפִשְׁטוֹת הַכְּתוּבִים עַל צִוּוּי
5 מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן, אֱלֹהֵי שֶׁהִקְדִּים לָהֶם אֲזַהְרַת שֶׁבֶת
6 לְמַלְאכַת הַמִּשְׁכָּן לִזְמַר שֶׁאֵינֶנּוּ דוֹחָה אֶת
7 הַשְּׁבֶת³. וְלִכְן הוּצְרָף לְזֶה הַקְּהֵלֶת כָּל עַדְת בְּנֵי
8 יִשְׂרָאֵל, כִּי הַמִּשְׁכָּן הוּא עֲנִין כָּלְלִי וְשִׁיף
9 לְכָלְלוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָרִי עֲנִין הַמִּשְׁכָּן הוּא וְשִׁכְנָתִי
10 בְּתוֹכָם⁴, כְּמוֹ שֶׁהִיָּה בְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה, כְּאֲשֶׁר
11 עוֹלָם עַל מִלּוּאוֹ נְבְרָא⁵, שֶׁעִיקַר שְׁכִינָה
12 בְּתַחֲתוֹנִים הִתְהַיָּה.⁶
13 וְהִנֵּה אֵף-עַל-פִּי שֶׁהַמִּשְׁכָּן הוּא עֲנִין כָּלְלִי,
14 מִכָּל-מְקוֹם נִחְלַק לְכַמְּה מְדַרְיָגוֹת, חֲצַר
15 אוֹהֶל מוֹעֵד, אוֹהֶל מוֹעֵד וְקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים⁷, שֶׁג'
16 בְּחִינּוֹת אֵלֹו הֵן כְּנֶגֶד ג' הַחֲלוּקוֹת הַכְּלָלִיּוֹת
17 שֶׁבְּכָלְלוֹת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת⁸, תְּלַת עֲלָמִין אֵינֶנּוּ,
18 שֶׁהֵם עוֹלְמוֹת הָאֵין-סוֹף שֶׁלְּפָנֵי הָאֲצִילוֹת, עוֹלָם
19 כְּלָלִיּוֹת שֶׁהֵם אַחַד עוֹלְמוֹת הָאֵין-סוֹף שֶׁלְּפָנֵי הָאֲצִילוֹת בְּהֵם
20 הָאֹרֶץ הָאֱלֹוּקִי מֵאִיר לְלֹא גְבוּל, הַשְּׁנֵי עוֹלָם הָאֲצִילוֹת הָרֵאשׁוֹן וְהַעֲלִיּוֹן
21 מִבֵּין הַעוֹלְמוֹת הַמְּגוֹדְרִים וְהַמְּגוֹבְלִים, וְהַשְּׁלִישִׁי עוֹלְמוֹת בְּרִיאָה⁹

(1) על רשימת ההנחה שבארכוין ספריית אגודת חסידי חב"ד – תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א כמה תיקונים בכת"ק (המו"ל).
(2) ריש פרשתנו (לה, א). (3) פרש"י שם, ב. (4) תרומה כה, ח. (5) ראה ב"ר פי"ד, ז. פי"ג, ג. (6) ב"ר פי"ט, ז. ושי"נ. (7) רמב"ם ה' ביהב"ח פ"א ה"ה. (8) ראה אוה"ת פרשתנו (ויקהל) ע' ב'קצה. וראה סה"מ תרס"ג ע' נא.

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל

ביאור בדרך אפסר

ביאור בדרך אפסר

43 ביותר בשלושת הדרגות (הכלליות) של המשכן **כְּמוֹ שְׁכַתוֹב** 11 בפרשת
 44 הכיור שהרחצה במים בתור הכנה לעבודה במשכן נחוצה **בְּבֹאֵם אֶל**
 45 **אוֹהֶל מוֹעֵד גו' או בְּגִשְׁתֶּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ** (החיצון שעליו הקריבו
 46 את רוב הקרבנות **שֶׁהָיָה בְּחֶצֶר אוֹהֶל מוֹעֵד**). **וְלָכֵן** כיוון שהכיור
 47 והרחצה בו הוא עניין כללי כל כך
 48 במשכן, המקיף את כל הדרגות שבו
 49 **מְצִינֵנו שְׁגֵם בְּעֵינֵינוּ זֶה** של עשיית
 50 הכיור **הַיְתָה הַשְׁתַּתְּפוּת**
 51 **מִיּוֹחַדַּת שֶׁל מֹשֶׁה** (כְּמוֹ
 52 **וַיִּקְהַל מֹשֶׁה פְּנוּגַע לְכַלְלוֹת**
 53 **צִיּוּי הַמִּשְׁכָּן**), **כְּמוֹ שְׁכַתוֹב** 12
 54 בפרשת פקודי, כאשר התורה מתארת
 55 את הקמת המשכן והצבת כלי המשכן
 56 בפועל **וַיִּשֶׂם אֶת הַכִּיּוֹר גו'**
 57 **וַיִּתֵּן שָׁמָּה מִים לְרַחֲצָה,**
 58 **וְרַחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן**
 59 **וּבְנָיו אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת**
 60 **רַגְלֵיהֶם,** הרי שאף כי עבודת
 61 המשכן נמסרה לכהנים - בכל זאת,
 62 לעניין הרחצה בכיור הפסוק מזכיר גם
 63 את משה, כי זהו עניין כללי של הכנה
 64 כללית לעבודת המשכן **וְעֵינֵינוּ זֶה** של
 65 השייכות המיוחדת שיש למשה רבנו
 66 עם הכיור (והרחצה במים מן הכיור
 67 כהכנה לעבודה במשכן) **נֹגַע לֹא**
 68 **רַק לְדוֹר הַהוּא, אֲלֹא גַם לְכָל**
 69 **הַדּוֹרוֹת,** וראיה לדבר **כְּדֹאִיתָא**
 70 **מוֹבָא בְּגִמְרָא** 13 **כָּל פִּיּוֹר שְׂאִין**
 71 **בוֹ מִים בְּכַמוֹת מִסְפַּקַּת כְּדִי לְקַדֵּשׁ**
 72 **לַפְחוֹת אֲרַבְעָה כְּהֻנִים מִמֶּנּוּ,**
 73 **אֵין מְקַדְשִׁין בוֹ, שְׁנֵאֲמַר**
 74 **בְּתוֹרָה לִגְבֵי הַכִּיּוֹר וְרַחֲצוּ מִמֶּנּוּ**
 75 **מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו גו' (מֹשֶׁה**
 76 **וְאַהֲרֹן תְּרִין שְׁנַיִם, וּבְנָיו של**
 77 **אהרן אלעזר ואיתמר תְּרִין שְׁנַיִם**
 78 **ובסך הכול ארבעה), שְׁמֵדָה מוֹכֵן,**
 79 **שֶׁהַשְׁתַּתְּפוּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בְּפִיּוֹר הוּא עֵינֵינוּ שְׁנוֹגַע** במשמעות
 80 הפנימית הרוחנית שלו **לְכָל הַדּוֹרוֹת,** שכן העבודה ששיעור המים הנדרש
 81 בכיור נלמד מפסוק שבו משה רבינו נימנה כאחד הרוחצים בכיור, נובעת מכך
 82 שיש לו קשר רוחני פנימי לעניין **וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁהַפִּיּוֹר הוּא עֵינֵינוּ כְּלָלִי**
 83 ובתור שכזה עליו להיות קשור למשה רבינו, המנהיג והרועה הכללי של עם
 84 ישראל.

1 **יְצִירָה-עֲשִׂיָּה** 9 שבהם עניין הגבול וההגדרה הוא הרבה יותר מעולם
 2 האצילות.
 3 וכן מצינו בעניין נוסף במשכן שעם היותו עניין אחד כללי, היו בו חילוקי
 4 דרגות שונות:
 5 **וְגַם בִּירֵיעוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת**
 6 **מְקִיפִים פִּידוּעַ,** האור האלוקי
 7 מאיר ומתגלה בשתי צורות - 'מקיף'
 8 מלמעלה בדרך כלל, מבלי התייחסות
 9 פרטנית למקבלי האור, ו'פנימי' -
 10 בהתלבשות במקבלי האור באופן
 11 פנימי ופרטני, ולגבי השראת השכינה
 12 וההתגלות האלוקית במשכן, היריעות
 13 ששימשו כיוסי למשכן מבחוץ
 14 מסמלות הארה של אור 'מקיף' שהוא
 15 נעלה יותר מהאור היורד ומאיר
 16 בפנימיות (בשונה ממבנה המשכן
 17 עצמו והכלים שמסמלים הארה של
 18 אור אלוקי 'פנימי'), ולמרות שהאור
 19 שהאיר באמצעות היריעות היה 'מקיף'
 20 וכללי ומצד מהותו הוא נעלה מלהיות
 21 נחלק לפרטים שונים ודרגות שונות
 22 **מְכַל-מְקוֹם הָיָה בְּהֵם** ביריעות
 23 שכיסו את המשכן מבחוץ **חִילוּקֵי**
 24 **מְדִירֵיגוֹת,** היריעות
 25 **הַתְּחַתּוֹנוֹת, יְרֵיעוֹת עֲזִים,**
 26 **יְרֵיעוֹת אֲלִים מְאָדְמִים**
 27 **וְעוֹרוֹת תְּחָשִׁים** שכל אחד מהם
 28 מסמל הארה אלקית מסוג שונה.
 29 **וּמְכַל-שֶׁכֶן כְּלָלִי הַמִּשְׁכָּן**
 30 **שֶׁהֵם פְּלִים לְאוֹרוֹת פְּנִימִיִּים,**
 31 ובכל אחד מהם מאיר אור המתאם
 32 במיוחד לפי אופן ויכולת הקליטה של
 33 אותו כלי בפרט והאור מאיר וחודר בו
 34 ומתלבש בו בפנימיות **הָרִי בְּוֹדָאֵי**
 35 **שֵׁישׁ בְּהֵם הַתְּחַלְקוֹת** ודרגות
 36 שונות בהתאם לעניינו המיוחד של כל
 37 אחד מהכלים (כמבואר בהרחבה בתורת החסידות מה העניין המיוחד של
 38 המזבח, המנורה וכו' לפי המשמעות הרוחנית הפנימית).
 39 **וְהֵינָה מֵה שְׁכַתוֹב** 10 בפרשת כי תשא
 40 **נְחוֹשֶׁת לְרַחֲצָה גו' וְרַחֲצוּ גו' מִמֶּנּוּ** הכהנים בבואם לעבוד במשכן
 41 **אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם,** הוא הַכְּנָה כְּלָלִית שֶׁהוּצָרְכָה לְכָל
 42 **עֵינֵי הַמִּשְׁכָּן, וְאֶפִּילוֹ לְחֶצֶר אוֹהֶל מוֹעֵד,** שהיא הדרגה הנמוכה

(9) זח"ג קנט, א וברמ"ז שם. (10) תשא ל, יח-יט. (11) שם, כ. (12) פקודי מ, ל-לא. (13) זבחים יט, ב (ובפרש"י). (14) בכל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וביאור ענין הפיור¹⁴ על-פי פנימיות הדברים יוכן מהדברים
 2 החומרים שמהם נעשה הפיור (פי ענין הפיור מתבטא
 3 (דריקט זיך אויס) בא לידי ביטוי) גם בדברים שמהם נעשה,
 4 כמו שכתוב¹⁵ בפרשת השבוע, פרשת ויקהל ויעש את הפיור גו'
 5 נחושת במראות הצובאות גו'
 6 ופירש רש"י: "בנות ישראל היו בידן
 7 מראות שרואות בהן כשהן
 8 מתקטנות... ונעשה הכיור מהן",
 9 וכמבואר ב'תורה אור'¹⁶ ספר
 10 של מאמרים מרבנו הזקן לפרשיות
 11 התורה בחומשים בראשית ושמות
 12 (ובכמה מקומות בתורת
 13 החסידות) מה שכתוב ב"מראות
 14 הצבאות" מראות לשון רבים,
 15 פי יש ב' סוגים שונים של
 16 מראות, אספקלריא המאירה
 17 שבה רואים בצורה ברורה ובהירה
 18 ואספקלריא שאינה מאירה
 19 ובה הראיה פחות בהירה, כפי שהולך
 20 ומבאר להלן.
 21 (ב) וביאור ענין אספקלריא
 22 המאירה בעבודת האדם, יוכן
 23 משכר העבודה (שהרי שכר
 24 מצוה מצוה¹⁷ כמאמר חכמינו ז"ל
 25 בפרקי אבות, ולפי פשוטו הכוונה היא
 26 שהשכר על המצווה הוא אפשרות
 27 לקיים מצווה נוספת כמו 'מצווה גוררת
 28 מצווה', ולפי פנימיות הדברים הכוונה
 29 ששכר המצווה מלמד על התוכן
 30 והמהות הפנימית של המצווה),
 31 שהתחלת השכר על קיום
 32 המצוות הוא בגן-עדן ותכלית
 33 השלימות של שכר המצוות יהיה
 34 לעתיד לבוא, בתחיית המתים.
 35 והולך ומבאר את המשמעות של שכר המצוות בגן-עדן לפי פנימיות הדברים:
 36 והענין בזה, דהנה בענין התוכן והמהות של גן-עדן אמרו
 37 רבותינו ז"ל¹⁸ צדיקים יושבים ועטרותיהם ככתרים שלהם
- בְּרֵאשִׁייהֶם וְנִהְנִים מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה, חיינו מקבלים וקולטים התגלות
 אלוּקִית. וּמְבוֹאֵר בְּזֶה, בתורת החסידות דְּצַדִּיקִים יוֹשְׁבִים הוּא
 עֲנִינְ הַהֲתַשְׁבּוּת, שמשמעו קליטה של הדברים באופן שהם חודרים
 בעומק רמתיישיבים' בפנימיות וְעֵטְרוֹתֵיהֶם בְּרֵאשִׁייהֶם הוּא עֲנִינְ
 הַמְקִיף האור המאיר מלמעלה מבלי
 לחדור בפנימיות כמו הכתר שנמצא
 מעל ראש האדם ומחוץ לו. וְעֲנִינְ
 הַהֲתַשְׁבּוּת לגבי קליטה והנאה
 מהאור האלוּקִי בגן-עדן הוּא
 שְׁנֵהֲנִין מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה, שְׁזֵהוּ
 עֲנִינְ שֶׁל הַהֲתַשְׁבּוּת וקליטה של
 האור האלוּקִי בְּפִנִּימִיּוֹת וכיוון
 שהאור נקלט ונתפס בצורה פנימית
 ניתן ליהנות ממנו, וְהִנְנוּ שְׂבִגְנֵי-
 עֵדֶן יִשְׁנוּ גִילּוּי אֱלֻקוֹת
 שהנשמות קולטות בפנימיות.
 וְזֵהוּ הַהֲפָרֵשׁ הַהִבְדֵּל הַתּוֹכְנִי
 וְהַמְהוּתִי בֵּין גֵּן-עֵדֶן הַרוּחָנִי
 לְעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, דָּעַם הַיּוֹת
 שְׂגָם בְּעוֹלָם הַזֶּה יִשְׁנוּ
 הָאֱלֻקוֹת שְׂבִבְרִיאָה, וכל הקיום
 והחיות של כל העולם וכל אשר בו הם
 רק בכוח האלוּקוֹת שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹכָם,
 בכל זאת הַנֶּה אֱלֻקוֹת
 שְׂבִעוֹלָם הַזֶּה הוּא בְּהֶעֱלָם
 מבלי שהאור האלוּקִי יהיה ניכר ונרגש,
 וההעלם הוא עד כדי כך שהנבראים לא
 מודעים לכך שכל קיומם תלוי בחיות
 האלוּקִית שֶׁבָּהֶם, שְׁזֵהוּ עֵינֵין זֶה
 שהעולם נברא באופן שהחיות
 האלוּקִית נעלמת ונסתרת, הוא ההסבר
 הפנימי לכך שְׁהֲתַהוּוֹת הָעוֹלָם
 הוּא מִשֶׁם אֱלֻקִים, בְּגִימְטְרִיא
 הַטֵּבַע¹⁹, דְּטֵבַע הוּא מְלִשׁוֹן
 טֵבַעוּ בְּאֶרֶץ שְׁעָרֵיהָ²⁰, פֶּאֶרְטוֹנִיקֵעֵן אֹנִין
 טבוע-שקוע ומכוסה הִנְנוּ, שְׁיִשְׁנוּ הַכֹּל בְּשִׁלְיֵמוֹת כִּמוּ דְּבַר שְׂטוּבַע
 במים שכל מציאותו קיימת בשלימות, ובנמשל שאכן יש בתוך הבריאה

הבא לקמן – ראה ד"ה וישם את הכיור תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' קפח ואילך). וראה ד"ה הנ"ל תרל"ב (סה"מ תרל"ב ח"א ע' צו ואילך). עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' רעט ואילך). תוכן חלק מהמאמר – נכלל בלקו"ש ח"ו ע' 196 ואילך. (15) פרשתנו (ויקהל) לח, ח. (16) מקץ לג, א ואילך. הובא ונתבאר באוה"ת תשא ס"ע א'יתתקלט ואילך. אוה"ת פרשתנו (ויקהל) ע' ב'רכה ואילך. (17) אבות פ"ד מ"ב. (18) ברכות יז, א. (19) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב. ראשית חכמה שער האהבה פ"ו (ד"ה והמרגיל). של"ה פט, א. קפט, א. שו"ת חכם צבי ס"ח. תניא שעהיוה"א רפ"ו. לקו"ת פ' ראה כב, סע"ב ואילך. (20) איכה ב, ט. (21) ראה סה"מ תרע"ח ע' פט. תרפ"ט ע' 43. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הגשמית חיות אלוקית שבכוחה היא קיימת **אָכַל** הוא **בְּהֶעֱלֵם** כי המים
 2 מכסים ומעלימים על הדבר הטבוע בהם וכן בנמשל החיות האלוקית בהחלט
 3 קיימת אבל לא נראית ולא ניכרת, **מֵה־שְׂאִי־כֶן** **בְּגִן־עֵדֶן** הַאֲלֹקוֹת
 4 **הוא בְּגִילוֹי** האור האלוקי הרוחני מאיר בצורה ניכרת ונרגשת, **שְׁזָהוּ**
 5 **עֵנִין** שהצדיקים היושבים בגן־עדן
 6 **נְהַיִם מְזִיו הַשְּׂכִינָה**, **שְׁעֲנִין** 1 **הוא בְּהֶעֱלֵם**, **מֵה־שְׂאִי־כֶן** **בְּגִן־עֵדֶן** הַאֲלֹקוֹת
 7 **הַנְּהָאָה** הוא **מְדַבֵּר שְׁבִגְלִיוֹי** 2 **הוא בְּגִילוֹי**, **שְׁזָהוּ עֵנִין** וְנִהְיִין מְזִיו הַשְּׂכִינָה,
 8 **דְּוָקָא** דבר שניכר ונראה ונרגש 3 **שְׁעֲנִין** הַנְּהָאָה הוא **מְדַבֵּר שְׁבִגְלִיוֹי דְּוָקָא**.
 9 בשונה מדבר נסתר ונעלם שלא גורם
 10 הנאה מורגשת.
 11 **וּבְפִרְטוּת יוֹתֵר**, לתוספת ביאור
 12 ההבדל בין גן־עדן לעולם הזה, למרות
 13 שבעצם האלוקות קיימת בשניהם,
 14 **הִנֵּה אֶף־עַל־פִּי שְׁגַם בְּגִן־עֵדֶן** 8
 15 **וְגַם בְּעוֹלָם הַזֶּה יִשְׁנֵם ב'**
 16 **הַשְּׂמוֹת הַזֶּה וְאֲלֵקִים, כְּמוֹ**
 17 **שְׁכַתוֹב²² וַיִּטַּע הַזֶּה וְאֲלֵקִים**
 18 **גֵּן בְּעֵדֶן, וּבְתִיב²³ כְּמוֹ עֲשׂוֹת**
 19 **הַזֶּה וְאֲלֵקִים אֶרֶץ וְשָׂמִים, הִרִי**
 20 **שֶׁהוּא גֵן עֵדֶן וְהוּא לְגַבֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה**
 21 **מְפֹרֵשׁ תְּרוּרָה שְׂבִירָתָם וְהַתְּהוּוֹת**
 22 **יִיחֵתָה עַל יְדֵי הָאָרֶץ שֶׁל שְׁנֵי הַשְּׂמוֹת,**
 23 **גַּם שֶׁם הַזֶּה וְגַם שֶׁם אֲלֹקִים מְכַל־**
 24 **מְקוֹם יֵשׁ חִילּוּק הַבְּדִל**
 25 **בִּינֵיהֶם, עַל־דֶּרֶךְ הַחִילּוּק**
 26 **שְׁבִין שִׁילּוּב הַזֶּה בְּאֲדָנִי**
 27 **לְשִׁילּוּב אֲדָנִי בְּהַזֶּה²⁴ מְבוּאָר**
 28 **בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁלְכָל אֶחָד מֵהַשְּׂמוֹת**
 29 **הַקְּדוּשִׁים יֵשׁ תּוֹכֵן וְעִנְיִין מְשֻׁלּוּ,**
 30 **וּבְעִנְיָנֵינוּ – שֶׁם הַזֶּה הוּא הַמְּקוֹר לְגִילּוֹי**
 31 **וְלַהֲתְהוּוֹת, וְשֶׁם אֲלֹקִים הוּא הַמְּקוֹר**
 32 **לְהַעֲלֵם וּלְצַמְצוֹם, וְעַם זֹאת יֵשׁ שִׁילּוּב**
 33 **בֵּין הַשְּׂמוֹת הַשְּׁנוּיִם, הֵינּוּ הָאָרֶץ שִׁישׁ**
 34 **בָּהּ מְשֻׁנֵּי הַשְּׂמוֹת גַּם יַחַד, וּמְבוּאָר**
 35 **בְּהַרְחָבָה בִּישְׁעַר הַיַּחֲדוּד וְהַאֲמוּנָה**
 36 **שֶׁבְּסִפְרָה הַתְּנִיא שֶׁהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָם הִיא**
 37 **עַל יְדֵי שִׁילּוּב שֶׁל הָאָרֶץ מִשֶּׁם הַזֶּה**
 38 **וּמִשֶּׁם אֲלֹקִים גַּם יַחַד, וְעִנְיִין זֶה נִקְרָא "שִׁילּוּב הַזֶּה" בְּאֲדָנוֹת,** כי עניינו של
 39 **שֶׁם אֲדָנִי שׁוּוֹה (בְּכַלּוֹת) לְעִנְיָנוּ שֶׁל שֶׁם אֲלֹקִים, וְעַל כֵּן מְבוּאָר יֵישׁ**
 40 **הַבְּדִל בֵּין שִׁילּוּב הַזֶּה בְּאֲדָנוֹת וּבֵין שִׁילּוּב אֲדָנוֹת בְּהוּי. דְּהִנֵּה, עֵנִין**
 41 **שִׁילּוּב הַזֶּה בְּאֲדָנִי, הֵינּוּ שְׁהַעֲיָקָר הוּא שֶׁם אֲדָנִי, שְׁהוּא**

(22) בראשית ב, ח. (23) שם ד, י"ד. (24) ראה תניא שעיהויה"א פ"ז (פב, א). לקו"ת דרושים לשבת שובה סה, ד. ובכ"מ.
 (25) תהלים פד, יב. וראה תניא שעיהויה"א פ"ד ואילך. יהל אור עה"פ. (26) ראה תו"א לך לך יב, ג. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 גילוי הוא על-ידי המלכות דוקא, כשם שבארם כוח הדיבור הוא
 2 האמצעי שדרכו השכל והרגשות שלו באים לידי ביטוי החוצה אָבֵל למרות
 3 שאכן שם אלוקים, המלכות, שעניינו העלם הוא האמצעי להביא את הגילוי
 4 בפועל, בכל זאת האור המאיר בגן-עדן הוא גילוי האור דָּשֶׁם הָרִי
 5 שְׁלֹמֶעֱלָה מִבְּחִינַת הַמְּלָכוּת,
 6 שְׁזָהוּ עֲנֵן שְׁנֵהֲנִין מִזִּי 1 דוקא, אָבֵל הוא גילוי האור דָּשֶׁם הָרִי שְׁלֹמֶעֱלָה
 7 הַשְּׂכִינָה, וכאמור הנאה שייכת רק 2 מִבְּחִינַת הַמְּלָכוּת, שְׁזָהוּ עֲנֵן שְׁנֵהֲנִין מִזִּי
 8 מדבר גלוי ונרגש ולא מדבר נעלם 3 הַשְּׂכִינָה, שֶׁהוּא עֲנֵן גִּילוּי מֵהוּת
 9 שֶׁהוּא עֲנֵן גִּילוּי מֵהוּת 4 שְׂכָתוֹב ב'מאורי אור'²⁷ שְׁזִי הוּא בְּחִינַת יְסוֹד,
 10 אֱלֻקוֹת, וְכִמוֹ שְׂכָתוֹב 5 וְדוּע'²⁸ שְׁהִיְסוֹד הוּא סוֹף עוֹלָמוֹת הָאֵין-סוֹף,
 11 ב'מאורי אור'²⁷ שְׁזִי הוּא 6 דְּהִינּוּ בְּחִינַת בּוֹרָא וְלֹא בְּחִינַת נִבְרָא. וְנִמְצָא,
 12 המאיר בגן עדן ונקרא 'זיו השכינה' 7 שֶׁהִפְרֵשׁ בֵּין גֵּן-עֵדֵן לְעוֹלָמוֹת הוּא כְּמוֹ
 13 הוּא בְּחִינַת יְסוֹד, וְדוּע'²⁸ 8 הַהִפְרֵשׁ בֵּין בְּחִינַת הַמְּלָכוּת – תְּחִלַּת הַנִּבְרָאִים,
 14 שְׁהִיְסוֹד כְּפִי שְׁהוּא כְּעוֹלָם הַאֲצִילוֹת 9 לְבַחֲבִינַת הַיְסוֹד – סוֹף הָאֵין-סוֹף.
 15 הוּא סוֹף עוֹלָמוֹת הָאֵין-סוֹף, 10 אָמֵנָם עַל-פִּי הַנְּזִ"ל אֵיךְ אֶפְשָׁר
 16 דְּהִינּוּ בְּחִינַת בּוֹרָא וְלֹא 11 שְׁהַנְּשִׁמָּה שֶׁהִיא בְּבְּחִינַת נִבְרָא תוֹכֵל
 17 בְּחִינַת נִבְרָא וְרַק מֵהַסְּפִירָה הַבֵּאה 12 לִיהֲנוֹת מִזִּי הַשְּׂכִינָה שֶׁהוּא מֵהוּת אֱלֻקוֹת,
 18 אחרי מידת היסוד, ספירת המלכות 13 שְׁהָרִי עִם הָיִוֹת הַנְּשִׁמָּה חֶלֶק אֱלֻקָּה מִמְּעַל²⁹
 19 ואילך, יש 'נבראים' עם 'ציור' 14 (וְלֹא עוֹד אֱלָא שְׁמוֹסִיפִים בְּזָה תִּיבַת) מִמֶּשׁ³⁰,
 20 והגדרה' והגבלות אבל מידת היסוד 15 מְכַל-מְקוֹם הָרִי יָרְדָה וְנִשְׁתַּלְשְׁלָה וְנִעֲשִׂית
 21 הוא חלק מהאין-סוף שלמעלה מגדרים 16 בְּבְּחִינַת נִבְרָא, וְכִידוּעַ שֶׁהַנְּשִׁמּוֹת בְּשִׂרְשָׁן הֵן
 22 והגבלות. וְנִמְצָא, שֶׁהִפְרֵשׁ בֵּין 17 בְּבְּחִינַת אוֹר, אָבֵל יָרְדוּ וְנִמְשְׁכוּ בְּבְּחִינַת מִיָּם
 23 גֵּן-עֵדֵן שְׁבוּ הַאֲלוּקוֹת הֵיא בְּגִלּוּי 18 וְרַקִּיעַ, וְכִמוֹ שְׂנַתְּבָאָר בְּאֵרוּכָה בְּדְרוּשֵׁי חוֹדֶשׁ
 24 לְעוֹלָמוֹת שֶׁבָהֶם הָאוֹר הָאוֹלִקִי נִעֲלֵם 19 בְּעֲנֵן אֹר מִיָּם רַקִּיעַ³², שְׂרַקִּיעַ הוּא
 25 ונסתר הוא כמו ההפך בין - 20 דְּאֶגְלִידוּ מִיָּא, וְהִינּוּ שְׁעַם הָיִוֹת שְׂרַקִּיעַ הוּא
 26 בְּחִינַת הַמְּלָכוּת דְּאֲצִילוֹת - 21 מִבְּחִינַת מִיָּם, מְכַל-מְקוֹם הָרִי זֶה בְּאוֹפֵן שְׁנַעֲשָׂה
 27 תְּחִלַּת הַנִּבְרָאִים הַמוֹגֵדִים בְּגִדְרֵי 22 מֵהוּת אַחַר כּו', וְאִם-כֵּן אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁהַנְּשִׁמָּה
 28 מציאות, לְבַחֲבִינַת הַיְסוֹד - סוֹף 23 שְׁנַעֲשִׂית בְּבְּחִינַת נִבְרָא, בְּבְּחִינַת רַקִּיעַ, תוֹכֵל
 29 הָאֵין-סוֹף שֶׁלִּמְעַלָּה מֵהַגֵּדִים 24 לִיהֲנוֹת מִזִּי הַשְּׂכִינָה שְׂבִגְנֵן-עֵדֵן. וּבִיּוֹתֵר אֵינּוּ
 30 הללו. 25 מוֹבָן, שְׁהָרִי עוֹלָם הַזֶּה וְגֵן-עֵדֵן הֵם בְּאֵין-עֲרוּךְ
 31 אָמֵנָם עַל-פִּי הַנְּזִ"ל אֵינּוּ 26 מִזִּי הַשְּׂכִינָה שֶׁהוּא מֵהוּת אֱלֻקוֹת שֶׁלִּמְעַלָּה מֵהַגְּבֻלוֹת וְגִדְרֵי
 32 מוֹבָן, אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁהַנְּשִׁמָּה 27 הַנִּבְרָאִים, שְׁהָרִי עִם הָיִוֹת הַנְּשִׁמָּה כֻּלְשׁוֹן הַכְּתוּב חֶלֶק אֱלֻקָּה
 33 שֶׁהִיא אִמֵּנָם מֵהוּת רוּחָנִית נִעֲלִית 28 מִמְּעַל²⁹ (וְלֹא עוֹד אֱלָא שְׁמוֹסִיפִים בְּזָה בַּסֵּפֶר הַתְּנִיָּא תִּיבַת)
 34 אבל בכל זאת היא בְּבְּחִינַת נִבְרָא 29 מְכַל-מְקוֹם הָרִי יָרְדָה וְנִשְׁתַּלְשְׁלָה מִדְּרָגָה לְדְרָגָה
 35 עם מציאות מוגדרת תוֹכֵל לִיהֲנוֹת 30 מִמֶּשׁ³⁰, מְכַל-מְקוֹם הָרִי יָרְדָה וְנִשְׁתַּלְשְׁלָה מִדְּרָגָה לְדְרָגָה
 36 מִזִּי הַשְּׂכִינָה שֶׁהוּא מֵהוּת אֱלֻקוֹת שֶׁלִּמְעַלָּה מֵהַגְּבֻלוֹת וְגִדְרֵי 31 וּבִיּוֹתֵר אֵינּוּ מוֹבָן, שְׁהָרִי עוֹלָם הַזֶּה וְגֵן-עֵדֵן הֵם בְּאֵין-
 37 הַנִּבְרָאִים, שְׁהָרִי עִם הָיִוֹת הַנְּשִׁמָּה כֻּלְשׁוֹן הַכְּתוּב חֶלֶק אֱלֻקָּה 32 עֲרוּךְ זֶה לְזֶה, וְהַפֵּעַר בִּינֵיהֶם הוּא כּוֹחַ שְׁלֹא נִתֵּן כֻּלָּ לַהֲשׁוֹת בֵּינֵיהֶם
 38 מִמְּעַל²⁹ (וְלֹא עוֹד אֱלָא שְׁמוֹסִיפִים בְּזָה בַּסֵּפֶר הַתְּנִיָּא תִּיבַת) 33 הַמוֹגְבִּלִּים?
 39 מִמֶּשׁ³⁰, מְכַל-מְקוֹם הָרִי יָרְדָה וְנִשְׁתַּלְשְׁלָה מִדְּרָגָה לְדְרָגָה 34 עֲרוּךְ זֶה לְזֶה, וְהַפֵּעַר בִּינֵיהֶם הוּא כּוֹחַ שְׁלֹא נִתֵּן כֻּלָּ לַהֲשׁוֹת בֵּינֵיהֶם
 40 ומעולם לעולם וְנִעֲשִׂית בְּבְּחִינַת נִבְרָא עם גדרים והגבלות, וְכִידוּעַ

(27 מערכת ז אות יח. 28) ראה תו"א תרומה פא, ב. המשך תער"ב ח"ב ס"ע תשסז. 29) איוב לא, ב. 30) תניא רפ"ב. 31) ד"ה תורה צוה פ"ד ואילך; ד"ה צור תעודה פ"ב ואילך (תו"מ חכ"ד ע' 138 ואילך; ע' 175 ואילך). וראה גם ד"ה באתי לגני שנה זו פ"ד (לעיל ע' 7). 32) ראה זח"ב קסז, א ואילך. סידור (עם דא"ח) ע, א ואילך. סה"מ תרל"ה ח"ב ע'

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ויִכְמוּ הָאִין-עֲרוֹף הַעֲדָה הַהִשְׁוֵאָה שְׂבִין נִבְרָא לְבוֹרָא פִנ"ל.
2 וְזֶה גַם בֵּן הַטַּעַם שְׂמַצִּינוּ שְׁהַעֲלִיָּה מַעוֹלָם הִזָּה לְגַן-עֵדֶן
3 לאחר הסתלקות הנשמה מהגוף היא על-ידי הטבילה של הנשמה
4 בְּנֶהַר דִּינּוּר, נהר של אש (רוחנית) כְּדִי לִישְׁכַּח חִיזוּ דְהָאִי
5 עֲלָמָא³³, כדי הנשמה תשכח את
6 ה'מראה' של העולם הזה, כי מאחר
7 שמדובר במעבר של דילוג על פער
8 עצום כל כך, יש צורך בהתנקות
9 מוחלטת ו'שכחה' של המצב הקודם
10 שְׂאֲזַ לאחר ה'טבילה' שמבטלת
11 לגמרי את השייכות לעולם הזה דְּוָקָא
12 אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת הַעֲלִיָּה של
13 הנשמה בְּגַן-עֵדֶן, וְהִינּוּ לְפִי
14 שְׁהַעֲלִיָּה מַעוֹלָם הִזָּה לְגַן-
15 עֵדֶן הִיא עֲלִיָּה שְׂבִאִין-עֲרוֹף,
16 ממצב אחד למצב נעלה ללא כל יחס
17 והשוואה שְׁהָרִי בַּעֲלִיָּה מְדַרְגָּא
18 לְדַרְגָּא שְׂבַעְרָף זו לזו, כאשר
19 שתי הדרגות אמנם רחוקות זו מזו אבל
20 המרחק הוא יחסי אִין צִרְיָף
21 לְשִׁכּוּחַ עַל הַמְדַרְגָּה הַקּוֹדֶמֶת
22 ולהתנתק ממנה לחלוטין, וְאֶדְרְבָּה,
23 לא זו בלבד שהקשר לדרגה הקודמת
24 לא מפריע עליה לדרגה הבאה אלא
25 להיפך הַשְּׂגָה בַּמְדַרְגָּה
26 הַקּוֹדֶמֶת הִיא הִכָּנָה וְהַקְדָּמָה
27 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה יוֹכַל לְהַשִּׁיג
28 בַּמְדַרְגָּה הַיּוֹתֵר נְעִלִית. ועל-
29 דִּרְיָ שְׂמַצִּינוּ בְּרַבֵּי חֲכָמֵינוּ
30 שְׂאֶחָרִי אַרְבַּעִין שָׁנִין קָאִי
31 אִינִישׁ אַדְעָתָא דְרַבֵּיהּ³⁴, אדם
32 עומד על דעת רבו (ומבין ומשיג את
33 העומק ואת הפנימיות של דברי רבו)
34 כעבור ארבעים שנה הִינּוּ שְׂדִוּקָא
35 עַל-יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת בַּשְּׂכַל
36 הרעיון השכלי שְׂקִיבַל מְהָרַב
37 מלכתחילה לְפָנֵי אַרְבַּעִין שָׁנִין,
38 וּבְכָל מָה שְׂלָמֵד וְהַשִּׁיג
39 בַּשְּׂכַל זֶה אַחַר כֵּן בְּמִשְׁךָ
40 אַרְבַּעִין שָׁנִין, מֵאֵד שִׁמַּע אַת
41 הַדְּבָרִים מִפִּי רַבּוֹ לְרַאשׁוֹנָה הִגָּה עַל-

זֶה לְזֶה, ויִכְמוּ הָאִין-עֲרוֹף שְׂבִין נִבְרָא לְבוֹרָא
פִנ"ל. וְזֶה גַם בֵּן הַטַּעַם שְׂמַצִּינוּ שְׁהַעֲלִיָּה
מַעוֹלָם הִזָּה לְגַן-עֵדֶן הִיא עַל-יְדֵי הַטְּבִילָה בְּנֶהַר
דִּינּוּר, כְּדִי לִישְׁכַּח חִיזוּ דְהָאִי עֲלָמָא³³, שְׂאֲזַ
דְּוָקָא אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת הַעֲלִיָּה בְּגַן-עֵדֶן, וְהִינּוּ לְפִי
שְׁהַעֲלִיָּה מַעוֹלָם הִזָּה לְגַן-עֵדֶן הִיא עֲלִיָּה
שְׂבִאִין-עֲרוֹף, שְׁהָרִי בַּעֲלִיָּה מְדַרְגָּא לְדַרְגָּא
שְׂבַעְרָף זו לזו, אִין צִרְיָף לְשִׁכּוּחַ עַל הַמְדַרְגָּה
הַקּוֹדֶמֶת, וְאֶדְרְבָּה, הַשְּׂגָה בַּמְדַרְגָּה הַקּוֹדֶמֶת
הִיא הִכָּנָה וְהַקְדָּמָה שְׁעַל-יְדֵי-זֶה יוֹכַל לְהַשִּׁיג
בַּמְדַרְגָּה הַיּוֹתֵר נְעִלִית. ועַל-דִּרְיָ שְׂמַצִּינוּ
שְׂאֶחָרִי אַרְבַּעִין שָׁנִין קָאִי אִינִישׁ אַדְעָתָא
דְרַבֵּיהּ³⁴, הִינּוּ שְׂדִוּקָא עַל-יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת בַּשְּׂכַל
שְׂקִיבַל מְהָרַב לְפָנֵי אַרְבַּעִין שָׁנִין, וּבְכָל מָה
שְׂלָמֵד וְהַשִּׁיג בַּשְּׂכַל זֶה בְּמִשְׁךָ אַרְבַּעִין שָׁנִין,
וְהִיא עַל-יְדֵי-זֶה דְּוָקָא קָאִי אַדְעָתָא דְרַבֵּיהּ,
שְׂמַגִּיעַ לְעוֹמֵק וּפְנִימִיּוֹת הַשְּׂכַל. וְכֵן הוּא
בְּכָל־לַוֹת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת דְּסוּלָם מוּצָב אַרְצָה
וְרֵאשׁוּ מַגִּיעַ הַשְּׂמִימָה³⁵, שְׁהַעֲלִיָּה מְדַרְגָּא
לְדַרְגָּא הִיא דְּוָקָא עַל-יְדֵי הַקְדָּמַת הַשְּׂגָה
בַּמְדַרְגָּה הַקּוֹדֶמֶת, וּכְמוֹ הַעֲלִיּוֹת בְּדַרְגּוֹת
דְּסוּלָם, שְׂכַל זֶה הוּא בַּעֲלִיּוֹת שְׂבַעְרָף זו לזו.
וְכִינּוּ שְׂבַעֲלִיָּה מַעוֹלָם הִזָּה לְגַן-עֵדֶן צִרְיָף
לְשִׁכּוּחַ חִיזוּ דְהָאִי עֲלָמָא, הָרִי מוּכָן שְׂזוּהִי
עֲלִיָּה שְׂבִאִין-עֲרוֹף. וְכֵן הוּא גַם בַּעֲלִיּוֹת
מְדַרְגָּה לְמַדְרָגָה שְׂבִגְנוּ-עֵדֶן גּוּפָא, דְּאָף שְׂכַל
הַמְדַרְגּוֹת נְכַלְלוֹת בְּשֵׁם גַן-עֵדֶן, מְפַל-מְקוֹם הָרִי
הֵן בְּאִין-עֲרוֹף זו לזו. וְטַעַם הַדְּבָר, דְּכִינּוּ
שְׂבִגְנוּ-עֵדֶן הוּא מְבַחֲיַת הַיְסוּד שְׁהוּא סוּף
עוֹלְמוֹת הָאִין-סוּף פִנ"ל, הִינּוּ שְׁהָאוּר הוּא

תנא. תנד ואילך. ושי"ג. 33) ראה זהר ח"א רא, א. ח"ב ריא, ב. תו"א בראשית ז, ד. ויצא כב, ד. מקץ לא, סע"א. מג"א צב, א. צו, א. ק, ג. יתרו סט, ג. לקו"ת בשלח א, ד. ועוד. 34) ראה ע"ז ה, ב. 35) ויצא כת, יב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

אלא באין-ערוך. כך שהלימוד שרבי זירא למד בהיותו בבבל אינו מהווה הכנה והקדמה שתסייע לו ללמוד בארץ ישראל אלא אדרבה תנאי מוקדם ללימוד תורת ארץ ישראל הוא התנתקות ממדריגת הלימוד של בבל הנחותה ממנה לאין שיעור. וְעַל-פִּי כָּל הַנָּבִיאִם לְמַדְרִיגָה אַחַת לְמַדְרִיגָה אַחֶרֶת שְׂבָאִין-עֵרוּךְ מִמֶּנָּה תִּגְדֵּל יוֹתֵר הַתְּמִיּהָ וְהַפְּלִיאָה הָאִמּוּרָה לְעִיל, אֵיךְ אֶפְשָׁר אֵיךְ יִתְכַּן שֶׁהַנְּשָׂמָה שֶׁהִיא בְּכַחֲשֵׁי נִבְרָא, וְהִיא מְצִיאוֹת מוּגַרְתִּים בְּגֵדִים וְהַגְּבֻלִים תּוֹכֵל לִיהַנּוֹת מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה שְׂבָגֵן-עֵדָן, שֶׁהוּא בְּכַחֲשֵׁי כָּלִי גְבוּל, וּבִפְרָט בְּכַחֲשֵׁי הָעֵלְיוֹנוֹת שְׂבָגֵן-עֵדָן וְאֵיךְ הַנְּשָׂמָה שֶׁהִיא 'נְבִרָא' מוּגַבֵּל מְסוּגֵלֶת לְקֻלוֹת וּלְתַפּוּס אֹר אֱלוּקֵי בְּלַתִּי מוּגַבֵּל?

ד) אֵךְ הַעֲנֵן הוּא, שְׂזָהוּ הָאִפְשָׁרוֹת שֶׁל הַנְּשָׂמָה שֶׁהִיא 'נְבִרָא' עִם הַגְּבֻלוֹת תְּקֻלוֹת אֶת הָאֹר אֱלוּקֵי הַבְּלַתִּי מוּגַבֵּל הִיא עַל-דֶּרֶךְ שְׂמֻצֵינוּ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּעֵנֵן הָאִמּוּר בְּתוֹרָה עַל מִשָּׁה רַבִּינוּ בַּעַת מִתֵּן תּוֹרָה וַיְבֵא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֵנָן וַיַּעַל אֶל הָהָר. דְּהֵנָּה, מֹשֶׁה עָלָה בְּגוּפוֹ כְּנִשְׂמָה בְּגוֹף גִּשְׁמִי לְמַעְלָה, וְלָחֵם לֹא אָכַל וּמִים לֹא שָׁתָה³⁷, בְּמִשְׁךְ כֹּל הַיָּמִים שֶׁהִיא לְמַעְלָה כִּי אִם כְּתוּב לָחֵם אֲבִירִים אָכַל אִישׁ³⁹, וְאִמּוּר עַל כֵּךְ חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁהַפְּסוּק מְדַבֵּר עַל מִשָּׁה רַבִּינוּ הַנִּקְרָא "אִישׁ" שְׂבָאוֹתָם הַיָּמִים שֶׁהִיא לְמַעְלָה אֲכַל, הֵינּוּ נִיזוֹן לָחֵם שְׂמֻלְאֲבֵי הַשָּׂרָת הַנִּקְרָאִים "אֲבִירִים" אֲוֹכְלִים, שֶׁהִיא נִיזוֹן וּמִקְבֵּל חַיּוֹת גַּם לְגוּפוֹ הַגִּשְׁמִי מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה אֹר אֱלוּקֵי רֹחַנִי, וְלִכְאוּרָהּ אֵיךְ אֶפְשָׁר אֵיךְ יִתְכַּן שְׂנִבְרָא גִשְׁמִי, וְהִרִי כְּאִמּוּר מִשָּׁה עַל כֵּךְ כְּנִשְׂמָה בְּגוֹף הֵיחָד נִיזוֹן מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה, אֶפְסִילוֹ מִצַּד הַנְּשָׂמָה שֶׁגַּם זֶה תְּמוּהָ אֵיךְ בְּכָלִי נְבִרָא מְסוּגֵל לְקֻלוֹת וּלְתַפּוּס אֹר אֱלוּקֵי, וּבִפְרָט מִצַּד הַגּוּף, הִרִי הִרְבֵּר תְּמוּהָ עוֹד יוֹתֵר שְׂהַרִי בִימֵים שְׂמִשָּׁה

גְבוּל, וְהַחֵל מְסִפֵּרֶת הַמַּלְכוּת שְׂבָאָה אַחֵרֶיהָ מִתְחִילָה לְהִיטֵּת מְצִיאוֹת שֶׁל נְבִרָאִים מוּגַדְרִים וְ"עוֹלָמוֹת אֵין סוֹף" הֵינּוּ שְׂהָאוֹר הָאֱלוּקֵי הַמֵּאִיר בְּהֵם הוּא בְּכַחֲשֵׁי כָּלִי גְבוּל, לְכֵן הֵנָּה כָּל מְדֻרְגָה שְׂבָגֵן-עֵדָן הִיא בְּכַחֲשֵׁי כָּלִי גְבוּל לְגַבֵּי מְדֻרְגַת הַגֵּן-עֵדָן שְׂמֻטָּה מִמֶּנָּה, כִּי כִּיּוֹן שֶׁהָאוֹר בְּלַתִּי מוּגַבֵּל, גַּם הַמְרַחֲקִים וְהַפְּעוּרִים בֵּין הַדְּרוֹגוֹת הֵם לְלֹא גְבוּל, בְּשׂוֹנֵה מְדֻרְיָגוֹת שֵׁשׁ בְּהֵם הַגְּדוּרוֹת וְהַגְּבֻלוֹת מִצַּד מְהוּתָן וּמִמִּילָא גַם הַפְּעוּרִים בֵּין הַמְדֻרְיָגוֹת הַשׁוֹנוֹת הֵם מוּגַבֵּלִים וְלָכֵן גַּם בְּעֵלְיוֹת שֶׁל הַנְּשָׂמוֹת מְדֻרְיָגָה לְמַדְרִיגָה שְׂבָגֵן-עֵדָן גּוּפָא עֲצוּמוֹ, כְּדִי לְעַלּוֹת לְמַדְרִיגָה גְבוּהָ, כִּיּוֹן שׁוֹ הַתְּעַלּוֹת לֹא-אֵין-עֵרוּךְ צָרִיךְ לְהִיטֵּת תְּחִילָה כְּתַנְיָא מְקִדִּים בִּיטוּל הַשְּׂגָת הַמְדֻרְגָה הַקּוֹדְמָת, כִּידוּעַ בְּעֵנֵן נְהַר דִּינּוּר וְהָעֲמוּד שְׂבָגֵן נְהַר דִּינּוּר גַּם הוּא מְסַמֵּל אֲמַצְעֵי הַתְּעַלּוֹת שְׂפּוּעֵל הַפְּסֵק וְהַתְּנַתְּקוֹת מִהַמְדֻרְיָגָה הַקּוֹדְמָת שְׂבָגֵן-עֵדָן גּוּפָא, שְׂזָהוּ לְפִי שְׂהָעֵלְיוֹת הֵם בְּכַחֲשֵׁי אֵין-עֵרוּךְ, כְּמִבּוּאָר לְעִיל. וְכִמוֹ כֵּן דְּרֻמָּה לְאִמּוּר לְעִיל לְגַבֵּי עֲלִיָּה מִהַעוֹלָם הַזֶּה לְגַן-עֵדָן וְגַם לְגַבֵּי עֲלִיָּה מְדֻרְגָה לְדִרְגָה בְּגַן-עֵדָן עֲצוּמוֹ שְׂלִפְנֵי הַתְּעַלּוֹת שֶׁלָּא כְּעוֹךְ דְּרוּשָׁה הַתְּנַתְּקוֹת מִהַמְדֻרְיָגָה הַקּוֹדְמָת מְצִינּוּ גַּם בְּעֵנֵן הַתּוֹרָה, שְׂכַלְלוּתָהּ וּבַעֲצֵם מְהוּתָהּ הִיא לְמַעְלָה מִהַעוֹלָמוֹת וּבְכַחֲשֵׁי כָּלִי גְבוּל לְגַבֵּי הַעוֹלָם הַזֶּה, וְכִיּוֹן שׁוֹ מְהוּתָהּ, הִרִי גַם כְּפִי שִׁירָדָה לְעוֹלָם הַזֶּה, הַתּוֹרָה הִיא בְּלִי גְבוּל וְלָכֵן הֵנָּה בְּתוֹרָה גּוּפָא עֲצוּמָה. שֶׁגַּם כֵּן עֲלִיּוֹת מְדֻרְיָגָה אַחַת בְּלִימּוּד

36 הַתּוֹרָה לְמַדְרִיגָה הַבְּאִי-עֵרוּךְ זוֹ לוֹ, וְכִפִּי שְׂמֻצֵינוּ בְּרַבִּי זִירָא שֶׁהִיא בְּכָלִי לְלַמַּד שֶׁם אֶת הַתְּלִמּוּד הַבְּבִלִי וְאַחַר כֵּךְ רָצָה לְעַלּוֹת לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְלַלְמּוּד בָּהּ אֶת הַתְּלִמּוּד הַיְּרוּשָׁלַּמִי שְׂצָצָם מִזֵּיו הַתְּעַנִּיתָא לְיִשְׂכַּח מֵאָה תְּעַנִּיתָא לְלַמּוּד תְּלִמּוּד יְרוּשָׁלַּיִם³⁶ מִשּׁוֹם שֶׁמְדוּבָר בְּהַתְּעַלּוֹת שֶׁאֵינָה הַדְּרוֹגָתִית

(36) ב"מ פה, א. נתבאר בהמשך תרס"ו ע' טו. המשך תער"ב ח"ב ע' א'נ ואילך. (37) משפטים כד, יח. וראה תניא אגה"ק סכ"ט (קמט, א). (38) תשא לו, כח. (39) תהלים עח, כה. יומא עה, ב. תו"א קיג, ג. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1037 הערה 19 בשוה"ג שם. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 היה למעלה ולא אכל לחם גשמי ולא שתה מים גשמיים **גופו הגשמי**
 2 **של משה היה ניזון מזיו השכינה?**
 3 **אף על זה הקדים הכתוב ולפני שנאמר משה עלה למעלה נאמר**
 4 **ויבא משה בתוך הענן, דפעות הענן היא שהוא מעלים**
 5 **ומסתיר על עוצם בהיקות**
 6 **ובהירות האור, וכאשר האור**
 7 **מאיר מבעד לענן הוא לא בוחק ובהיר**
 8 **כל כך אף הענן אינו מסתיר**
 9 **לגמרי, ולמעשה האור כן עובר כי**
 10 **אם שעל-ידי העלם זה,**
 11 **נמשכת הארה מצומצמת מהאור**
 12 **הגדול המקורי כו', והוא העלם**
 13 **והסתר האור על ידי הענן הוא**
 14 **דוגמת אדם הרוצה ומסתפל**
 15 **באור צח ובהיר מאד על-ידי**
 16 **אספקלריא זכוכית המאירה,**
 17 **שהאספקלריא מעלימה על**
 18 **עוצם הבהירות, אבל מדובר**
 19 **בהסתר מועט בלבד ועל-ידי-זה**
 20 **על ידי שהאור עובר מבעד**
 21 **לאספקלריא זו אפשר לקבל את**
 22 **האור וליהנות ממנו. ובאופן כזה**
 23 **היתה נבואת משה, שנתנבא**
 24 **ב'זה' 40, כמו שכתוב "וידבר משה**
 25 **אל ראשי המטות... זה הדבר אשר**
 26 **ציווה ה' וזה" הוא לשון שבו**
 27 **מתייחסים לדבר שנראה בכיור**
 28 **שהוא ענין אספקלריא**
 29 **המאירה שדרכה ראה משה רבינו**
 30 **את מראה הנבואה, בשונה משאר**
 31 **הנביאים שהתנבאו בשלשן "כה אמר**
 32 **ה', ו"כה" הוא לשון שבו מתייחסים**
 33 **לדבר שנראה מרחוק. וזהו הפירוש**
 34 **הפנימי בפסוק ויבא משה בתוך**
 35 **הענן, שעל-ידי לבוש הענן,**
 36 **אספקלריא המאירה, שהוא**
 37 **כיסוי המעלים על האור (אלא**
 38 **שההעלם הוא מועט ולכן האור עובר**
 39 **דרכו ומאיר) הנה גם גופו הגשמי של משה**
 40 **הוא מציאות גשמית**
 41 **מוגדרת ומוגבלת הנה יכול להיות ניזון מזיו השכינה האלוקית**
 42 **ועל-דרך-זה יוכן גם בכל אחד ואחד מישראל,**
 הרוחנית.

1 הרוחנית אשר תהיה, בנוגע לנשמתו והיכולת שלה לקלוט אור אלוקי
 2 וליהנות מההתגלות הזו, שהתורה ומצות שהם חקמתו ורצונו
 3 של הקב"ה ומצד עצם מהותם הם אכן למעלה מהעולם ויָרְדוּ
 4 ונתלבשו למטה, בתוך העולם הזה הגשמי הרי הם דוגמת
 5 אספקלריא המאירה, והינו
 6 של משה הנה ניזון מזיו השכינה. אף על זה
 7 הקדים הכתוב ויבא משה בתוך הענן, דפעות
 8 הענן היא שהוא מעלים על עוצם בהיקות
 9 ובהירות האור, אף אינו מסתיר לגמרי, כי אם
 10 שעל-ידי העלם זה, נמשכת הארה כו', והוא
 11 דוגמת אדם הרוצה ומסתפל באור צח על-ידי
 12 אספקלריא המאירה, שהאספקלריא מעלימה על
 13 עוצם הבהירות, ועל-ידי-זה אפשר לקבל את
 14 האור. ובאופן כזה היתה נבואת משה, שנתנבא
 15 ב'זה' 40, שהוא ענין אספקלריא המאירה. וזהו
 16 ויבא משה בתוך הענן, שעל-ידי לבוש הענן,
 17 אספקלריא המאירה, הנה גם גופו הגשמי של
 18 משה הנה יכול להיות ניזון מזיו השכינה.
 19 ועל-דרך-זה יוכן גם בכל אחד ואחד מישראל,
 20 בנוגע לנשמתו, שהתורה ומצות שהם חקמתו
 21 ורצונו של הקב"ה ויָרְדוּ ונתלבשו למטה, הרי
 22 הם דוגמת אספקלריא המאירה, והינו שהם
 23 נעשים לבוש להנשמה בגן-עדן, שעל-ידי
 24 תוכל ליהנות מזיו השכינה, כמבואר בתנאי
 25 בקצרה 41.

1 ה) והנה נתבאר לעיל שיש מראות לשון
 2 רבים, ב' מראות, שני סוגים של
 3 מראות אספקלריא המאירה
 4 זכוכית שהאור עובר דרכה
 5 ואספקלריא שאינה מאירה
 6 המסתירה על האור. והענין כזה,
 7 דאספקלריא שאינה מאירה,
 8 הינו שיש דבר המכסה
 9 ומעלים שלא יוכלו לראות
 10 בה בדרך אור ישר, והיא
 11 מסתירה על אור שמאיר עליה שלא יוכל להמשיך ולהאיר מעבר לה אבל
 12 אינו מסתיר לגמרי, הדבר לא עושה אותה לחומר שאי-אפשר לראות
 13 בו כלל והינו שההסתר הוא רק שלא יוכלו לראות את מהות
 14 מהות הדבר כפי שהוא במקומו, אלא באופן שנואה

(40) ספרי ופרש"י ר"פ מטות. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"א. (41) אגה"ק סכ"ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בגמרא שהמלך מנשה הרג את ישעיה הנביא לאחר שטען כלפיו: "משה רבך
 אמר כי לא יראני האדם וחי - ואת אמרת וראיה את ה' יושב על כסא רם
 ונשא". ובהמשך הגמרא עונה על הסתירה לכאורה: "כל הנביאים נסתכלו
 באספקלריא שאינה מאירה (ולכן בעצם לא ראו את ה' ממש), משה רבינו
 נסתכל באספקלריא המאירה (ולכן לא
 ראה את ה' בבחינת פנים)".
והיגו שעל-ידי ההעלם
וההסתור דאספקלריא שאינה
מאירה, יכולים שאר הנביאים
לראות גם מה שאין יכולים
לראות באספקלריא
המאירה, כיון שלא הגיעו למדרגת
משה שזהו מצד המעלה
שבבחינת אור חוזר שבמובן
מסויים יש לו יתרון על אור ישר.
וביאור ענין המשמעות הפנימית
של ראיית וקליטת אור אלוכי
באמצעות אספקלריא שאינה
מאירה בעבודת האדם של כל
אחד ואחד, הוא ענין האור
המיוחד שמאיר בנשמתו של האדם
על-ידי העבודה בהעלם
דנפש הבהמית על הנשמה
האלוקית כפי שהולך ומבאר, דהנה,
העלם הנפש הבהמית הוא
דבר המסתיר את האור של
הנשמה, אף מצד שני אינו פיסוי
עב פיתור, שהרי יש בו כנפש
הבהמית של היהודי גם טוב
שמעורב בה גם טוב כמבואר בספר
התניא שהמידות הטובות הטבעיות
שביהודי באות ממנה, ובפרט על-
ידי עבודת הנפש האלקית
לזכך ולעדן את הנפש הבהמית
כו', שאו בוודאי יש בה טוב ולכן
עם היות שגשאר במקומו, וגם
לאחר הזיכוך הנפש הבהמית נשארת
במהותה המקורית במעמד ומצב
דנפש הבהמית שהוא ענין
של פיסוי על אור הנשמה
האלוקית, מפל-מקום הרי זה
פיסוי דק בלבד בדומה לכיסוי הדק

מראה, אכן לא רואים את מהותו האמיתית אלא באופן שגורא רב
 הדמות בלבד. זוהי פעולת הפיסוי, הדבר נראה ומשתקף בצורה
 כזו כתוצאה מכך שיש על הזכויות כיוסי שללא הפיסוי היו יכולים
 לראות על-ידי האספקלריא בדרך אור ישר, המאירה מלמעלה
 למטה אף על-ידי הפיסוי
רואים בו בדרך אור חוזר
שחזרו ומשתקף בחזרה מהזכויות
המכוסה בפעולה של מלמטה למעלה.
אמנם, כדי שהאספקלריא שאינה
ראויה, אכן תשמש כמראה כמתואר
לעיל הפיסוי צריך להיות
פיסוי דק, כי אם יהיה פיסוי עב, אזי יהיה בולע
את האור, ועד שלא נודע פי באו אל קרבנה⁴²,
והיגו, שהיה מעלים לגמרי. אף בכיסוי דק, אין
הפיסוי מעלים לגמרי, אלא יכולים לראות בו
בדרך אור חוזר. ועוד זאת, שבאספקלריא
שאינה מאירה, יש מעלה גם על אספקלריא
המאירה. כי באספקלריא שאינה מאירה, אפשר
לראות את עצמו וגם מה שמאחוריו, אשר
בדרך אור ישר אי-אפשר לראות זאת. וכזה יובן
גם בן⁴³ מה שתייצו בגמרא⁴⁴ מה שכתוב
בישעיה⁴⁵ ואראה את ה', אף שמשא אמר כי
לא יראני האדם וחי⁴⁶, כיון שכל הנביאים
נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, ומשה רבנו
נסתכל באספקלריא המאירה, והיגו שעל-ידי
ההעלם וההסתור דאספקלריא שאינה מאירה,
יכולים לראות גם מה שאין יכולים לראות
באספקלריא המאירה, שזהו מצד המעלה
שבבחינת אור חוזר.
וביאור ענין אספקלריא שאינה מאירה
בעבודת האדם, הוא ענין האור
שמאיר על-ידי העבודה בהעלם דנפש הבהמית.
דהנה, העלם הנפש הבהמית הוא דבר המסתיר
את האור, אף אינו פיסוי עב פיתור, שהרי יש
בו גם טוב, ובפרט על-ידי עבודת הנפש
האלקית לזכך את הנפש הבהמית כו', ולכן עם
היות שגשאר במקומו, במעמד ומצב דנפש
הבהמית שהוא ענין של פיסוי, מפל-מקום הרי
זה פיסוי דק. אף האור שמאיר על-ידי העלם

(42) ע"פ מקץ מא, כא. (43) ראה לקו"ת נצבים מז, ג. (44) יבמות מט, ב. (45) ו, א. (46) תשא לג, כ.

ביאור בדרך אפשר

1 שבו מכוסה האספקלריא שאינה מאירה. אף האור שמאיר על-ידי
 2 העולם הנפש הבהמית וכתוצאה ממנו הוא אור חוֹזֵר, שיש בו
 3 מעלה ויתרון מיוחד שיכול להגיע למקום שאי-אפשר להגיע
 4 לשם בדרך אור ישר ומשמעות הדברים בעבודת האדם היא שדווקא
 5 בגלל ההעלם של הנפש הבהמית,
 6 בסופו של דבר הנפש האלוקית
 7 מתעלית למצב שלולי ההעלם הזה היא
 8 לא הייתה יכולה להגיע אליו.
 9 וזהו היתרון שהנפש האלוקית מגיעה
 10 אליו בעקבות ההעלם וההסתור של
 11 הנפש הבהמית (והעובדה שהיא
 12 מלוכשת בגוף גשמי), הוא הטעם
 13 וההסבר על ירידת הנשמה
 14 למטה בגוף ונפש הבהמית,
 15 שהיא כדאית למרות שהיא ירידה
 16 גדולה ביותר, שהרי הנשמה
 17 היא משרוש ומקור נעלה ביותר
 18 מבחינת רקיע, ולמעלה יותר
 19 ובעצם היא מושרשת גם בדרגה יותר
 20 גבוהה בבחינת המים שהם דרגה
 21 יותר גבוהה מ'רקיע' (כמובא לעיל
 22 בעניין שלושת השלבים של "אור,
 23 מים, רקיע"), וגם לנשמה יש שורש
 24 עוד יותר נעלה בבחינת האור
 25 שלמעלה גם מבחינת המים, ועד
 26 לבחינת האור האלוקי הבלתי
 27 מוגבל שקודם הצמצום והמינוט
 28 שהיה באור לצורך התהוות העולמות
 29 [שהרי ענין ג' בחינות אור-
 30 מים-רקיע, ישנו אם כי באופן
 31 אחר גם קודם הצמצום באור
 32 הבלתי-גבול עצמו. וגם כפי שהוא
 33 עניין שלושת הבחינות הללו קודם
 34 הצמצום, הנה שרש הנשמה
 35 הוא בבחינת האור, הבחינה הכי
 36 נעלית מבין השלושה], ועוד למעלה יותר כו', ולא זו בלבד אלא
 37 שלאמיתו של דבר יש לנשמות ישראל שורש ומקור לא רק בדרגה הכי עליונה
 38 של האור, כפי שהוא לפני הצמצום, אלא אצל הקדוש ברוך הוא בעצמו, מקור
 39 כל האורות, וכמו שפיתוח⁴⁷ עם המלך במלאכתו ישבו שם,
 40 ומפרשים את הפסוק במשמעות שכביכול בשעה שהקדוש ברוך הוא ברא את
 41 העולם היו מי שנכחו לצידו ואמרו על כך רבותינו ז"ל⁴⁸ במי נמלך
 42 הקדוש ברוך הוא האם לברוא את העולם בנשמותיהם של צדיקים

ביאור בדרך אפשר

ונמצא שנשמות ישראל היו קיימות ומושרשות באלוקות עוד לפני שעלה
 הרצון לברוא עולמות. ומשם ממקורה ושוורשה הנעלה אצל הקדוש ברוך
 הוא בעצמו ירדה הנשמה למטה בגוף ונפש הבהמית, שזוהי
 ירידה גדולה ביותר. ומפל-מקום כדאי כל הירידה הגדולה
 והעצומה הזו בשביל העליה
 שנעשית בסופו של דבר על-ידי
 הירידה, כמאמר ירידה צורך
 עליה, שכל מטרת הירידה
 מלכתחילה היא בשביל שלאחר מכן
 תהיה עלייה למצב נעלה יותר מזה
 שהיה קודם הירידה ובהכרח לומר
 שהעליה היא למעלה משרש
 הנשמות שם הייתה הנשמה קודם
 הירידה שאם לא כן איזו תועלת יש
 מהירידה.
 והענין בזה, דהנה בחינת
 רקיע, אגליו מים, הרקיע
 שנעשו מכך שהמים הגליו וקפאו
 והכוננו לשלב השלישי של "אור מים
 רקיע" בתהליך הבריאה בו כבר יש
 מציאות גשמית (ומעין זה הוא גם
 בבחינת "רקיע" כפי שהיא באור
 העליון) הוא בהגבלה עם מציאות
 מוגדרת ומוגבלת. וגם בחינת מים
 השלב השני בתהליך האמור של "אור,
 מים רקיע" שאין להם למים
 מדידה מצד עצמם ואדרבה
 המים מסמלים זרימה והשפעה לא
 מוגבלת, הרי הם משתנים לפי
 מדידת וצורת הפלים כשם
 שבנשמות המים עצמם הם לא
 מציאות עם קצוות מוגדרים אלא דבר
 שזורם ומתפשט אבל כאשר שופכים
 את המים לתוך כלי הרי צורתם ומצבם
 משתנים בהתאם למידות ולהגבלות
 ולצורה של הכלי, ואם כן לא רק בחינת "רקיע" היא מוגבלת אלא גם בחינת
 מים מוגבלת. וגם בחינת האור השלב הראשון בתהליך של "אור מים
 רקיע" שהוא האור מצד עצמו בפשיטות ללא ציור והגדרה ובלתי-
 גבול לגמרי, מפל-מקום להיותו אור ולא המאור עצמו אלא
 הארה והתפשטות מעצם המאור, הרי בהכרח שיש בו איזו הגבלה,
 שהרי גם בחינת האור שקודם הצמצום ואננם אין גבול להארה
 ולהתפשטות שלו, בכל זאת הנה הא גופא זה עצמו שהוא מהות

(47) דברי הימים-א ד, כג. (48) רות רבה פ"ב, ג (בשינוי לשון).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אור ולא מהות אחר, הרי זה הגבלה, עם היות האור מעין
 2 המאור כי יחד עם זה שלאור יש תכונות ומאפיינים שעושים אותו דומה
 3 למאור עצמו, עצם העובדה שהוא האור ולא המאור היא הגבלה והגדרה
 4 מסוימת כך שגם אם הנשמה מושרשת לא רק ב"רקיע" אלא גם ב"מים" ולא
 5 רק ב"מים" אלא גם ב"אור", עדיין אין
 6 זה תכלית העילוי שיכול להיות.
 7 ובכדי להגיע לבחינת בלי-
 8 גבול האמיתי, המאור עצמו שבו
 9 אין שום גדר ושום הגבלה כלל הרי
 10 זה דוקא על-ידי ירידת
 11 הנשמה בגוף ונפש הפהמית
 12 שהם הפכים מאלקות
 13 ומעלימים ומסתירים על האלקות,
 14 והינו לפי שעבודה זו
 15 שמהפך האדם בכוח הנשמה שלו
 16 את הנפש הפהמית, היא
 17 בבחינת הבלי-גבול שבאדם,
 18 מצד האדם זו עבודה שמחייבת אותו
 19 לצאת מההגבלות שלו ובכך הוא עובר
 20 ה' בכל מאדף⁴⁹, שמשמעו גם
 21 בכל ה"מאד" שלך, למעלה מההגבלות
 22 שלך ולכן על-ידי-העבודה
 23 של יציאה מהגדרים וההגבלות נמשך
 24 לו לאדם גם מלמעלה ונשמתו
 25 מתעלית אל בחינת בלי-גבול
 26 האמיתי, כי מדתו של
 27 הקב"ה היא מדה כנגד
 28 מדה⁵⁰, ולכן הנה על-ידי
 29 העבודה דבכל מאדף, בלי גבול
 30 מצד האדם הרי הוא מגיע
 31 לבחינת בלי-גבול האמיתי
 32 שהוא עצמותו יתברך.
 33 ויש להוסיף, שעל-דרך-זה
 34 מעין האמור לעיל שבכוחה של
 35 העבודה בדרך אספקלריא שאינה
 36 מאירה, היינו העבודה עם העולם של
 37 הנפש הבהמית, להביא את הנשמה
 38 לתכלית העילוי הוא גם
 39 באספקלריא המאירה, שהרי
 40 גם בה ישנו במידה מסוימת ענין
 41 ההעלם, שהיא מעלימה על
 42 עוצם הבהיקות והבהירות

האור מצד עצמו כנ"ל, וכמו שנתבאר לעיל שאספקלריא
 המאירה קאי על לבושי התורה ומצות, שהם חכמתו
 ורצונו של הקב"ה, המשמשים לבושים לנשמה לקלוט באמצעותם
 את האור האלוקי בגי' עין ויהי גם התורה ומצות נתלבשו
 בדברים גשמיים, שזהו ענין
 של העלם. אמנם, פיון
 שביקלתו של ה'לבוש' המעלים
 להעלים ולהלביש את האור,
 הרי מזה גופא מוכח
 שבשורשו ההעלם שמסתיר על
 האור הוא נעלה יותר מהאור,
 שלכן יכול להלביש את
 האור, אלא שבגילוי בפועל
 הוא למטה יותר, שנעשה
 בחינת העלם. אמנם, על-ידי
 הסרת ההעלם מגיעים
 למעלה יותר, וכנ"ל בענין
 המעלה דאור חוזר לגבי אור
 ישר' שאמנם ב'אור ישר' מאיר אור רב
 יותר אבל האור שמאיר ב'אור חוזר' יש
 בו חוזק ותוקף מיוחד, יותר מאשר
 ב'אור ישר'.
 וזהו מה שכתוב⁵¹ בשיר
 השירים' יונתי בחגוי הסלע גו'
 היינו היונה המסתרת הראיני את
 מראיך השמיעיני את קולך,
 יונתי קאי הכוונה על הנשמה,
 בחגוי הסלע בסתר המדרגה
 היינו שהנשמה מסתרת קאי על
 ההעלם והסתרת
 שבהתלבשות הנשמה בגוף
 ונפש הפהמית, ובפרט בזמן
 הגלות, כאשר העלם והסתרת על
 האלקות ועל הקדושה הוא גדול
 במיוחד ומפל-מקום הנה דוקא
 על-ידי העבודה למטה,
 במקום שבו יש העלם והסתרת גדול על
 אור הנשמה והעבודה היא הן
 בקיים התורה ומצות (בחינת

(49) ואתחנן ו, ה. (50) סנהדרין ז, א. (51) שה"ש ב, יד. לקו"ת שה"ש עה"פ (טז, סע"ג ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אֶסְפְּקֶלְרִיאַ הַמְּאִירָה) וְהֵן בְּבִירוֹר וְזִיכּוּף הַגּוֹף וְנִפְשׁ
 2 הַבְּהֵמִית (בְּחִינַת אֶסְפְּקֶלְרִיאַ שְׂאִינָה מְאִירָה), כַּמְבוּאֵר לַעֲלִיל
 3 בַּהֲרַחְבָּה, נֶעֱשֶׂה הַרְאִינִי אֶת מְרֹאָף גּוֹ' וְכֹל הַהֶעֱלָמוֹת וְהַהֶסְתָּרִים
 4 מַחֲבֹטִלִים וְהַנְּשָׂמָה מִתְעַלֶּית בְּתַכְלִית הַעֲלִיּוֹ.
 5 (ו) וְזֶהוּ עֲנִין הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל
 6 מְרֹאוֹת הַצּוֹבְאוֹת, מְרֹאוֹת 1 אֶסְפְּקֶלְרִיאַ הַמְּאִירָה) וְהֵן בְּבִירוֹר וְזִיכּוּף הַגּוֹף
 7 לְשׁוֹן רַבִּים, כִּי יֵשׁ שְׁנֵי סוּגֵי מְרֹאוֹת 2 וְנִפְשׁ הַבְּהֵמִית (בְּחִינַת אֶסְפְּקֶלְרִיאַ שְׂאִינָה
 8 אֶסְפְּקֶלְרִיאַ הַמְּאִירָה 3 מְאִירָה)
 9 וְאֶסְפְּקֶלְרִיאַ שְׂאִינָה מְאִירָה, 4 (ו) וְזֶהוּ עֲנִין מְרֹאוֹת הַצּוֹבְאוֹת, מְרֹאוֹת לְשׁוֹן
 10 כַּמְבוּאֵר לַעֲלִיל בְּאִרְכּוֹת וּשְׂתִיחֵן 5 רַבִּים, אֶסְפְּקֶלְרִיאַ הַמְּאִירָה
 11 נְקֻרָאוֹת בְּשֵׁם (מְרֹאוֹת) 6 וְאֶסְפְּקֶלְרִיאַ שְׂאִינָה מְאִירָה, וּשְׂתִיחֵן נְקֻרָאוֹת
 12 הַצּוֹבְאוֹת. וְהַעֲנִין בְּזֶה⁵², 7 בְּשֵׁם (מְרֹאוֹת) הַצּוֹבְאוֹת. וְהַעֲנִין בְּזֶה⁵², דְּהִנֵּה⁵³
 13 הַמְּשֻׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַמוֹסָג 8 כְּשֵׁי צֵאוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְּצָרִים נְקֻרָאוֹ בְּשֵׁם צְבָאוֹת
 14 "צְבָאוֹת" דְּהִנֵּה⁵³ כְּשֵׁי צֵאוֹ 9 הַגּוֹ' וְיָדוּעַ⁵⁴, דְּשֵׁם צְבָאוֹת קָאֵי עַל הַאֲלָלוֹת
 15 יִשְׂרָאֵל מִמְּצָרִים נְקֻרָאוֹ בְּשֵׁם 10 שְׂבִכְרִיאָהּ יִצְיָרָה עֲשִׂיָּהּ, וְכַמְבוּאֵר בְּעֲנִין תְּנָה
 16 צְבָאוֹת הַגּוֹ' וְיָדוּעַ⁵⁴, כְּפִי שְׂכַתּוֹב בְּתוֹרָה 11 שְׁהִיא פְתֻחָה תְּחִילָה לְקִרְוֵא אֶת הַקְּבָ"ה בְּשֵׁם
 17 "בְּעֵצַם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצֵאוּ כָּל צְבָאוֹת ה'" 12 צְבָאוֹת⁵⁶, אָמְנָם עֲנִין צְבָאוֹת הַגּוֹ', הִינּוּ
 18 מֵאֵרֶץ מִצְרַיִם" וְיָדוּעַ⁵⁵ דְּשֵׁם 13 שְׁה' צְבָאוֹת' הוּא בְּטֹל וְטָפֵל לְשֵׁם הַגּוֹ'⁵⁶, וְהוּא
 19 צְבָאוֹת הוּא אֶחָד מִשְׁמֹתָיו הַקְּדוּשִׁים 14 עֲנִין בִּיטוּל הַנְּבָרָאִים לְהַאֲלָלוֹת שְׁלֹמְעֵלָה
 20 שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַנִּקְרָא עַל־פִּי 15 מִהַעוֹלָמוֹת. וְזֶהוּ עֲנִין מְרֹאוֹת הַצּוֹבְאוֹת, דְּמְרֹאָה
 21 רְבוֹת בְּתַנּוּךְ בְּשֵׁם "ה' צְבָאוֹת" וְשֵׁם זֶה 16 (גַּם אֶסְפְּקֶלְרִיאַ הַמְּאִירָה) הוּא עֲנִין הַהֶעֱלָם,
 22 קָאֵי מְכוּן עַל הַאֲלָלוֹת 17 שְׂמֵצַד הַהֶעֱלָם נֶעֱשֶׂה מְצִיאוֹת וַיִּשׁוֹת הַנְּבָרָאִים,
 23 שְׂבִכְרִיאָהּ יִצְיָרָה עֲשִׂיָּהּ, כְּפִי 18 וְהַעֲבֹדָה הִיא לְפַעוּל בִּיטוּל בְּנְבָרָאִים.
 24 שְׂהָאוֹר הָאֱלוֹקִי יוֹרֵד וּמִתְלַבֵּשׁ 19 וּבְפִרְטוּת יוֹתֵר הוּא עֲנִין יְרִידַת הַנְּשָׂמָה לְמִטָּה
 25 בְּעוֹלָמוֹת אֱלוֹ שְׂבָחָם יֵשׁ נְבָרָאִים בְּעַל־ 20 בְּהַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים דְּגוּף וְנִפְשׁ הַבְּהֵמִית,
 26 מְצִיאוֹת מוּגֹדֶרֶת וְכַמְבוּאֵר בְּעֲנִין 21 וְהַעֲבֹדָה הִיא לְפַעוּל הַעֲנִין דְּצְבָאוֹת הַגּוֹ',
 27 תְּנָה אִם שְׂמוּאֵל הַנְּבִיא שְׁהִיא 22 שְׂיָהּ טָפֵל וְכַטֵּל לְהוֹי'. וְעֲנִין זֶה הוּא עַל-יְדֵי
 28 פְתֻחָה תְּחִילָה לְקִרְוֵא אֶת 23 הַהֶתְבֹּנְנוֹת בְּהַעֲנִין דְּצְבָאוֹת גּוֹפָא, שְׂאוֹת הוּא
 29 הַקְּבָ"ה בְּשֵׁם צְבָאוֹת⁵⁶, 24 בְּצִבְאָ דִּילִיהּ⁵⁷, הִינּוּ שְׂכָל הַנְּבָרָאִים כְּפִי שְׂהֵם
 30 בְּתַפְלִיתָהּ בַּהּ בְּקִשָּׁה מִה' שִׁיתָן לַהּ בֵּן 25 בְּמְצִיאוֹתָם וַיִּשׁוֹתָם, לְאַחֲרֵי שְׁנִשְׁתַּלְּשׁוּ מִהַע'
 31 וְהוּא הִייתָה הַרְאֻשׁוֹנָה שִׁפְתָּהּ לְקִדּוּשׁ 26 שְׂרִים וְכוּ', הַכֹּל הוּא מְאֵתוֹ תִּבְרָךְ מִבְּחִינַת אוֹת
 32 בְּרוּךְ הוּא בְּשֵׁם זֶה (כַּכְּתוּב "וְתָרַד נָדַר 27 אַחַת בְּלִבְד, שְׂזוּהִי כְּלָלוֹת הַהֶתְבֹּנְנוֹת דְּפִסְגֵי
 33 וְתֹאמֶר, ה' צְבָאוֹת אִם רָאָה תִרְאֶה בְּעִנִי 28 הַאֲלָלוֹת שְׁלֹמְעֵלָה מִהַעוֹלָמוֹת. וְזֶהוּ עֲנִין הַמְּשֻׁמְעוֹת הַרוּחָנִית
 34 אַחַת... אָמְנָם עֲנִין צְבָאוֹת 29 הַפְּנִימִית שֶׁל מְרֹאוֹת הַצּוֹבְאוֹת, דְּמְרֹאָה בְּמִשַׁל – כֹּל זְכוּכִית שְׂהָאוֹר
 35 הַגּוֹ', הִינּוּ שְׂה' צְבָאוֹת' הוּא 30 בְּתַפְלִיתָהּ בַּהּ בְּקִשָּׁה מִה' שִׁיתָן לַהּ בֵּן
 36 כְּטָל וְטָפֵל לְשֵׁם הַגּוֹ'⁵⁶, 31 וְהוּא עֲנִין בִּיטוּל הַנְּבָרָאִים
 37 וְהוּא עֲנִין בִּיטוּל הַנְּבָרָאִים 32 בְּרוּךְ הוּא בְּשֵׁם זֶה (כַּכְּתוּב "וְתָרַד נָדַר
 38 לְהַאֲלָלוֹת שְׁלֹמְעֵלָה מִהַעוֹלָמוֹת. וְזֶהוּ עֲנִין הַמְּשֻׁמְעוֹת הַרוּחָנִית 33 וְתֹאמֶר, ה' צְבָאוֹת אִם רָאָה תִרְאֶה בְּעִנִי
 39 הַפְּנִימִית שֶׁל מְרֹאוֹת הַצּוֹבְאוֹת, דְּמְרֹאָה בְּמִשַׁל – כֹּל זְכוּכִית שְׂהָאוֹר 34 אַחַת... אָמְנָם עֲנִין צְבָאוֹת
 40 עוֹבֵר דְּרַכָּה (גַּם אֶסְפְּקֶלְרִיאַ הַמְּאִירָה זְכוּכִית בְּחִירָה) הוּא עֲנִין 35 הַגּוֹ', הִינּוּ שְׂה' צְבָאוֹת' הוּא
 41 הַהֶעֱלָם עַל הָאוֹר כְּפִי שְׂהוּא מְאִיר שְׂלֵא בְּאִמְצַעוֹת הָאִקְסֶפְלִרִיאַ, וּבִנְמִשַׁל 36 כְּטָל וְטָפֵל לְשֵׁם הַגּוֹ'⁵⁶,
 37 וְהוּא עֲנִין בִּיטוּל הַנְּבָרָאִים 38 לְהַאֲלָלוֹת שְׁלֹמְעֵלָה מִהַעוֹלָמוֹת. וְזֶהוּ עֲנִין הַמְּשֻׁמְעוֹת הַרוּחָנִית
 39 הַפְּנִימִית שֶׁל מְרֹאוֹת הַצּוֹבְאוֹת, דְּמְרֹאָה בְּמִשַׁל – כֹּל זְכוּכִית שְׂהָאוֹר 40 עוֹבֵר דְּרַכָּה (גַּם אֶסְפְּקֶלְרִיאַ הַמְּאִירָה זְכוּכִית בְּחִירָה) הוּא עֲנִין
 41 הַהֶעֱלָם עַל הָאוֹר כְּפִי שְׂהוּא מְאִיר שְׂלֵא בְּאִמְצַעוֹת הָאִקְסֶפְלִרִיאַ, וּבִנְמִשַׁל

(52) ראה אוה"ת תשא ע' א'תתקמא. וראה אוה"ת בא ע' שטט. (53) ראה תו"א ר"פ בא (ס, א). (54) בא יב, מא. (55) ברכות לא, ב. (56) תו"א שם, ג. (57) ראה אוה"ת בא שם. וראה חגיגה טז, רע"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ממנו להחיות ריבוי עצום של נבראים הוא רק מעט מזעיר מאורו הגדול,
 2 כמשל אות אחת בלבד שזוהי פללות ההתבוננות דפסוקי דזמרה
 3 וברכות קריאת-שמע שהיא ההקדמה לקריאת-שמע
 4 ושמונה-עשרה, בהם מדובר באריכות על גדולת ה' לברוא נבראים רבים
 5 שכולם בטלים לפניו ועל-ידי
 6 התבוננות זו הוא מבטל את
 7 ההעלם ומגיע להכרה שבאמת כל
 8 הבריאה היא כאין ואפס לפני הבורא
 9 ופועל ענין צבאות הוני',
 10 אשר הכל הוא טפל ובטל
 11 להוני'.
 12 וזהו גם שמראות הצובאות
 13 היו מנחשת דווקא, כי פדי
 14 לפעול למטה אל מול ה'ישות'
 15 וההעלמות וההסתרים של הנבראים
 16 צריכה להיות העבודה באופן
 17 דמצותך נחושה⁵⁸, היינו בתוקף
 18 מיוחד פמאמר⁵⁹ המשנה שעבורת
 19 ה' צריכה להיות באופן של הני עז
 20 פנמר כו', ועזות היא בדוגמת
 21 התנהגות במצח נחושה. ומשמעות
 22 הרברים באופן חיובי, למעליותא,
 23 בעזות שמצד הקדושה היא שלא
 24 יבוש מפני המלעיגים כו'⁶⁰
 25 דבר שבשבילי יש צורך בתוספת תוקף.
 26 והכח לזה לעמוד בתוקף מול
 27 המלעיגים ולא להתבייש ולא להתפעל
 28 מהם הוא על-ידי התורה, וזה
 29 מרומז גם פן בתיבת נחשת,
 30 ראשי-תיבות נובלות⁶¹ חקמה
 31 שלמעלה תורה⁶² התורה היא
 32 מה שנובל ונושר, כביכול, מהחכמה
 33 האלוקית העליונה, והדבר רומז לכך
 34 שהתוקף לעמוד מול המלעיגים באופן
 35 של 'נחשות' בא על ידי לימוד התורה.
 36 ז) והנה ממראות הצובאות
 37 שכאמור לעיל בהרחבה מסמלות את ענין הביטול לאלקות נעשה הפיור
 38 וכנו, ועל זה נאמר ורחצו גו' את ידיהם ואת רגליהם,
 39 ידיהם הם המדות, כמו שנאמר בוהר (פתח אליהו) שיד ימין
 40 מסמלת את מידת החסד ויד שמאל מסמלת את מידת הגבורה, וכשם שהוא
 41 באלקות, כביכול, כך הוא גם באדם שהידיים הם ענין המידות ורחצו

ביאור בדרך אפשר
 42 ודיהם ניקוי וטהרת הידיים' הוא ענין בירור וזיכוך והעלאת
 43 המדות, ורגליהם הם הלבושים דמחשבה דיבור ומעשה,
 44 שלושת כלי הביטוי של כוחות הנפש בהם הנפש מתלבשת כדי לפעול,
 45 ורחצו את רגליהם ניקוי וטהרת הרגליים' הוא ענין הסרת
 46 הלבושים הרעים הנדבקים'
 47 לנפש כתוצאה ממחשבות, דיבורים
 48 ומעשים לא רצויים, פידוע⁶³
 49 בענין העלו אבק ברגליהם⁶⁴,
 50 שרגל הוא מלכות דקליפה,
 51 והוא ענין מחשבה דיבור
 52 ומעשה דלעומת-זה המתבררים
 53 ומתעלים על ידי רחיצת הרגלים במי
 54 הכיור (וכמובאר בתורה אור' לרבנו
 55 הזקן בביאור המשמעות הפנימית של
 56 דברי חכמינו ז"ל שכאשר יעקב נאבק
 57 עם שרו של עשו ה'אבק' עלה עד כסא
 58 הכבוד: "כסא הכבוד' היא מלכות
 59 דאצילות שגם בחינת אבק נתכלל
 60 למעלה על ידי הבירור של יעקב...
 61 והאבק הוא מלכות דקליפה. עלה עד
 62 כסא הכבוד מלכות דקדושה והבירור
 63 הוא להיות מלכות דקליפה נכללת
 64 במלכות דקדושה...".
 65 ורחיצה זו הבירור והזיכוך שנפעל
 66 בידיים' (המידות) והרגלים'
 67 (המחשבה, דיבור ומעשה) של הנפש
 68 היא ממי החכמה העליונה
 69 האלוקית שנתן מלשה בפיר
 70 שנעשה ממראות הצובאות,
 71 והינו, שגם לבושי התורה
 72 ומצות וביור הנפש הבהמית
 73 צריכים רחיצה טיהור וזיכוך
 74 ממי החכמה כו'. וענין זה
 75 הוא הקנה והקדמה לכל עניני
 76 המשפן, שלפני הגישה לעסוק בהם
 77 יש צורך ברחיצה' והטהרות זו הן
 78 בתור הכנה והקדמה לפנייה לזוהל מועד והן בקרבנותם אל
 79 המזבח שפחצר אוהל מועד שעם היותה עבודה הנעשית בחוץ גם
 80 היא מחייבת רחיצה והטהרות. דהנה נתבאר לעיל בתחילת המאמר
 81 (לגבי החלוקה הכללית של המשכן שלוש מדריגות – חצר אוהל מועד,
 82 אוהל מועד עצמו וקודש הקדשים) שאוהל מועד הוא פנגד עולם

(58) ישע"י מח, ד. (59) אבות פ"ה מ"כ. (60) טור וש"ע אדה"ז או"ח בתחלתו. (61) ב"ר פ"ז, ה. (62) תו"א הוספות קיא, ד. (63) ראה תו"א ס"פ וישלח (אוה"ת חוקת תשס). אוה"ת תשא ע' א'תתלג. (64) חולין צא, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

41 עיקר הרחיצה היתה על ידי הכוהנים אבל משה נצטווה "ונתת שמה מים"
 42 וגם בשיעור המים שצריכים להיות בכיור מונים את משה דמ'שה הוא
 43 בבחינת ביטול דמ'ה, כמו שאמר על עצמו "ונחנחו מה", לשון ביטול
 44 (ועל פי הקבלה הרבר קשור להארת שם מ"ה) ויתירה מזה, כמו
 45 שנתבאר לעיל⁶⁷ במאמר קודם
 46 שנאמר בשנה זו, תשי"ט שהוא
 47 משה רבינו בבחינת מ"ה
 48 דמ'ה⁶⁸, מדריגה המורה על ביטול
 49 עמוק ונעלה עוד יותר מהביטול הכללי
 50 של בחינת מ"ה" ולכן על-ידו
 51 דקא אפשר להיות כל עניני
 52 העבודה במשכן שההקדמה
 53 וההכנה לכולם היא הרחיצה
 54 וההודו ככות במי הכיור.
 55 ובזה יובן גם מה שהפכיר
 56 היה ענין כללי במשכן,
 57 כמבואר לעיל בתחילת המאמר שאף
 58 שבמשכן היו כמה עניינים שונים וכמה
 59 חילוקי מדריגות, הרחיצה במי הכיור
 60 היתה הכנה והקדמה כללית לכולם כי
 61 כללות ענין המשכן הוא ענין
 62 המשכת והתגלות אלקות
 63 מלמעלה למטה שלאחר סליחת
 64 החטא (שזהו שהצווי על
 65 עשית המשכן היה למחרת
 66 יום הפפורים⁶⁹ שבו הייתה
 67 הסליחה והכפרה על חטא העגל),
 68 והינו שתהיה ההמשכה
 69 וההתגלות האלוהית בעולם ועל בני
 70 ישראל כמו קודם החטא, ועוד
 71 למעלה יותר, התגלות ממקור
 72 יותר נעלה וביתר שאת שהרי ענין
 73 התשובה הוא באופן דכפלים
 74 לתשיעה⁷⁰ כדברי חכמינו ז"ל
 75 הלוחות השניות שבאו לאחר שהתכפר
 76 החטא שבגללו נשברו הלוחות
 77 הראשונות שהם "כפלים לתושייה" לעומת הלוחות הראשונות (כי דוקא
 78 בלוחות השניות ניתנו כל חלקי תורה שבעל-פה) וכך בעבודת התשובה של
 79 האדם שעל ידה הוא מתעלה למצב נעלה בכפליים לעומת מצבו קודם החטא.
 80 וזהו גם כן ענין הפיור שנעשה מפראות הצובאות, שענינו

1 האצילות, ונחצר אוהל מועד הוא כנגד עולמות בריאה-
 2 יצירה-עשה. ועל-פי-זה מובן שבשביביל הכניסה לאוהל
 3 מועד שהוא ענין ההתפללות באצילות, צריך להיות בירור
 4 נוסף על הביור והיוכוך הקודם לצורך הכניסה לחצר אוהל מועד על-ידי
 5 הרחיצה ממי החכמה
 6 שבפיור. ומה שכתוב
 7 שצריכה להיות הרחיצה גם
 8 בקרבכם אל המזבח, אף
 9 שהמזבח היה בחצר אוהל
 10 מועד שהוא כנגד עולמות
 11 בריאה-יצירה-עשה, אף
 12 שלכאורה אם לא מדובר בעלייה
 13 והתבלטות והיטהרות נעלית כדי להיות
 14 נכלל ועולה לאצילות, איך צורך
 15 בהיטהרות גדולה כל כך הרי זה
 16 לפי שכל בירור גם ביור
 17 במדריגה יותר נמוכה מהביור שמעלה
 18 את המתברר לאצילות הוא על-ידי
 19 החכמה, כדברי הוהר דב'חכמה
 20 דקא אתברירו⁶⁵ כל ביור
 21 והעלאה, בכל המדריגות, קשור
 22 בספירת החכמה שבה האור האלוהי
 23 מאיר ביתר שאת מאשר בשאר
 24 הספירות.
 25 גם יש לומר ביאור נוסף מדוע היה
 26 צורך ברחיצה והיטהרות לפני עבודת
 27 הקרבנות שהיתה כמזבח החיצון בחצר
 28 אוהל מועד שזהו על-דרך מה
 29 שכתוב ב'לקוטי תורה'
 30 בהבאר דאדם פי יקריב⁶⁶,
 31 במאמר שהוא ביאור על מאמר דיבור-
 32 המתחיל "אדם כי יקריב" ועוסק
 33 במשמעות הפנימית של עבודת
 34 הקרבנות שתחילה השלב הראשון
 35 בעבודת האדם כדי להתקרב לאלוקות
 36 הוא עסק התורה, שהוא ענין מי
 37 החכמה שנתן משה רבנו בכיור, שזהו אדם פי יקריב, ואחר-כך
 38 הפסוק ממשך ואומר מן הבהמה גו' תקריבו, וזהו שלב נוסף וענין
 39 נוסף בהתקרבות זו שהוא ענין בירור הנפש הבהמית. וזהו ענין
 40 השתתפותו של משה בכיור, כאמור לעיל בתחילת המאמר שאמנם

(65) ראה זח"ב (היכלות) רנד, סע"ב. עץ חיים שער ח (שער דרושי נקודות) פ"ו. ועוד. (66) ויקרא ג, א. (67) ד"ה ויראו את אלקי ישראל פי"ג (לעיל ע' 58). (68) ראה תו"א מג"א צט, ג. (69) פרש"י ריש פרשתנו (ויקהל). (70) איוב יא, ו. שמו"ר פמ"ו, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הנפש, הן החיצוניים והן הפנימיים ו'גיוסו' לעבודת ה' הוֹצֵרָה לְהִיּוֹת
 2 עַל-יְדֵי מַשֶּׁה דְּרָקָא, בְּחֵינַת מ"ה, וּמ"ה דְּמ"ה, כמבואר לעיל
 3 בהרחבה שְׁעַל-יְדֵי-זֶה אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת הַמְּשַׁכֵּת אֱלֻקוֹת בַּמְּשַׁכֵּן
 4 כְּמוֹ בְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה, קודם חטא עץ הדעת כאשר "עיקר שכניה
 5 בתחתונים היתה" וּלְמַעְלָה יוֹתֵר,
 6 כאמור שהמשכת האלקות לאחר
 7 התיקון והכפרה של החטא, נעלית יותר
 8 מאשר זו שהייתה קודם החטא שְׁזָהוּ
 9 עֲנִין וְעָשׂוּ לִי מְקַדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי
 10 בְּתוֹכָם השראת השכינה באופן
 11 הנעלה ביותר.

1 הוא שְׁעַל-יְדֵי הַהֶעָלִים שמונע את התגלות האור מְגִיעִים בסופו של
 2 דבר לְמַעְלָה יוֹתֵר בְּבְחֵינַת אור חוֹזֵר, כְּנ"ל.
 3 וְזֶהוּ גַם מֵה שִׁכְתוֹב וַיִּקְהַל מַשֶּׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 4 גו', כיוון שמדובר בעניין כללי שנוגע לכללות השראת השכינה במשכן
 5 ובעולם, והמשמעות הפנימית של
 6 הקהלת כל בני ישראל ללא יוצא מן
 7 הכלל היא שְׁהוֹצֵרָה לְהִיּוֹת
 8 קְבוּץ אִסִּיפָה ו'גיוס' כָּל הַכַּחֲוֹת
 9 של נפש האדם, הַלְבוּשִׁים
 10 דְּמַחְשָׁבָה דְבוּר וּמַעֲשֵׂה שהם
 11 אמצעים חיצוניים דרכם הנפש באה
 12 לידי ביטוי כשם שהלבושים כפשוטם
 13 הם דבר חיצוני ביחס לגוף האדם,
 14 וְגַם הַכַּחֲוֹת הַפְּנִימִיִּים של
 15 הנפש, וְהַהֶקְהָלָה של כל ענייני

7 עַל-יְדֵי מַשֶּׁה דְּרָקָא, בְּחֵינַת מ"ה, וּמ"ה דְּמ"ה, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת
 8 הַמְּשַׁכֵּת אֱלֻקוֹת בַּמְּשַׁכֵּן כְּמוֹ בְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה, וּלְמַעְלָה יוֹתֵר, שְׁזָהוּ עֲנִין וְעָשׂוּ
 9 לִי מְקַדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם.

המשך ביאור למס' בנא מציעא ליום שני עמ' ב

14 הוא חשוד גם על השבועה. וכיון שאנו משיבים אותו מוכח
 15 שהחשוד על ממון אינו חשוד גם על שבועה.
 16 דוחה הגמרא: הָתָם נָמִי - גם במקרה שהשומר משלם ואינו רוצה
 17 להישבע, הוא אינו סובר שיש איסור גזל בדבר, אלא הוא מוֹרֵה
 18 היתר וְאָמַר לעצמו הלא דְּמֵי קָא יְהֻבָּא לִיה - מעות אני נתון
 19 למפקיד עבור החפץ ואין זה גזל, ולכן אינו חשוד על שבועה.
 20 רב אחא מקשה שאף שאינו עובר על איסור גזל, יפסל לשבועה:
 21 אָמַר לִיה רַב אֶהָא מוֹדִפְתִּי לְרַבִּינָא, וְהָא קָא עָבַר עַל לֹא דִּילָא
 22 תְּחַמּוּד' שגם הוא איסור הנוגע בממון, ומדוע אנו משיבים אותו.
 23 מתרצת הגמרא: האיסור של 'לא תחמוד', לְאִינְשֵׁי בְּלֹא דְּמֵי מְשַׁמְעַ
 24 לְהוּ - לבני אדם נדמה שעוברים עליו רק כשחומד חפץ של חבירו
 25 לעצמו בלי לשלם עבורו, אבל כשמשלם עבורו אין איסור בדבר,
 26 ולכן הוא לא חשוד על השבועה.

1 בְּקַדְוִין פְּסוּל לְעֵדוּת, מדובר באופן שודאי לנו שהוא לא משתמט,
 2 כְּגוֹן דְּאֶתּוּ סְהָרִי וְאֶסְהִירוּ בֵּיה - שבאו עדים והעידו בו דִּהְיָא
 3 שְׁעֵתָא אִיתִיה לְפַקְדוֹן בְּבִיתֵיה - שבאותה שעה שכפר בבית דין
 4 בפקדון, היה הפקדון בביתו וְהָוּה יָדַע - והוא ידע מזה. אִי נָמִי -
 5 תירוץ נוסף, דִּהְוֵה נְקִיט לִיה בִּידֵיה - שבשעה שטען בבית דין לא
 6 היו דברים מעולם הוא החזיק את הפקדון בידו.
 7 הגמרא מביאה הוכחה אחרת שחשוד על ממון אינו חשוד על
 8 שבועה: אֵלָא יֵשׁ הוֹכִיחַ מֵהָא דְּאָמַר רַב הוּנָא, בענין שומר שבר
 9 או חנינם, שטען שהפקדון נאנס אולם הוא לא רוצה להישבע ומוכן
 10 לשלם את תמורתו, מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ שְׁבוּעָה שְׂאִינְהּ בְּרִשׁוֹתוֹ, מפני
 11 שחוששים שמא נתן עיניו בפקדון והוא רוצה לקנותו בדרך זו
 12 מהמפקיד. נמצא שהוא חשוד על הממון, וְיִמָּא מִינֵי דְּהָשִׁיד
 13 אֶמְמוּנָא הָשִׁיד אֶשְׁבַּעְתָּא - ונאמר שמתוך שהוא חשוד על הממון

המשך ביאור למס' בנא מציעא ליום שלישי עמ' א

11 כאלו תקפה אליו, וכשם שאם תקפה הרי היא שלו כך גם אם
 12 הקדישה תהא להקדש ותצא מחבירו, או דִּלְמָא הִשְׁתָּא מִיָּהָא -
 13 עתה בשעה שבא להקדישה, הָא לֹא תִקְפָּה עֵדִיין, וְכַתִּיב (ויקרא
 14 כז יד) 'וְאִישׁ כִּי יִקְדַּשׁ אֶת בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ וְגו', ויש לדרוש שאין אדם
 15 יכול להקדיש אלא דבר הדומה לביתו, מֵה בֵּיתוֹ שהוא מקדיש
 16 בְּרִשׁוֹתוֹ הוא, שקרקע אינה נגזלת, אֶף כָּל דָּבָר שִׁמְקִידֵשׁ עֵלָיו
 17 להיות בְּרִשׁוֹתוֹ, לְאֶפְסוּקֵי הָאֵי - להוציא ולמעט אופן בו הקדיש דבר
 18 דִּלָּא בְּרִשׁוֹתוֹ שאין הקדשו חל, וכן כאן, כיון שאין הטלית ברשותו,
 19 אין יכול להקדישנה.
 20 הגמרא מביאה מעשה על מנת לפשוט את הספק: תָּא שְׁמַע, דִּהְיָא

1 שאמר שתהיה הקדש, אִינְהּ מְקוּדָּשָׁת - אין הקדשו חל, שאין כח
 2 ההקדש גדול מכח התקיפה, וכשם שתקיפתו אינה מועילה
 3 להחזיקו בטלית ולהפקיעה מחבירו, כך גם אינו מועיל לעשותה
 4 הקדש ולהוציאה מתחת יד חבירו. אולם אִם תִּמְצִי לִזְמַר שבאשר
 5 תִקְפָּה אֶחָד בְּפָנָיו אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ, יש להסתפק בהקדישה
 6 אחר מזהם בְּלֹא שְׁתִּקְפָּה מֵהוּ. האם נאמר שִׁבְיָן דְּאָמַר מִר שְׁאִמְרִיתוּ
 7 לְגְבוּתָ - כשאומר אדם על חפץ שיהיה הקדש, אף בלא שעשה
 8 קנין, כְּמִסְרִיתוֹ לְהַדְיוּשׁ דְּמֵי - הרי הוא דומה כמי שמסר להדיוט,
 9 שאין צריך עוד קנין, אלא האמירה מועילה כקנין, וכיון שכן, שמא
 10 נאמר שכשהקדיש את הטלית בְּמֵאן דִּתִּקְפָּה דְּמֵי - דומה הוא

התוועדות

בס"ד. שיחת ש"פ ויקהל, פרשת שקלים, מבה"ח אדר-שני, ה'תשי"ט.

בלתי מוגה

- 1 א. הפסוק¹ "ויקהל משה גו' אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם" – קאי בפשטות על ציווי עשיית המשכן, אלא ש"הקדים להם אזוהרת שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת" (כדרשת רז"ל²), כיון שהשבת היא למעלה מהמשכן, אבל עיקר הענין ד"ויקהל משה" ה' בשביל ציווי עשיית המשכן.
- 2 עפ"ז יובן הטעם שהוצרך להיות "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל" – דכיון שהמשכן הוא ענין כללי, שהרי ע"י "ועשו לי משכן" נעשה "ושכנתי בתוכם"³, "בתוך כל אחד ואחד מישראל"⁴, לכן הוצרכו כל ישראל להיות נוכחים בשעת הציווי על עשיית המשכן.
- 3 ב. עפ"ז יש לבאר ג"כ מ"ש רש"י שהענין ד"ויקהל משה" ה' "למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר", שאז אמר לו הקב"ה "סלחתי כדברך"⁵ – כיון שהענין ד"ויקהל משה" מתייחס לציווי עשיית המשכן (כנ"ל), ועשיית המשכן קשורה עם הענין ד"סלחתי כדברך", הסליחה על חטא העגל שהיתה ביוהכ"פ: המענה "סלחתי כדברך" ה' על בקשתו של משה רבינו מהקב"ה "ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על-פני האדמה"⁶, דהיינו שתהי' בישראל השראת אלקות בבחי' הפלאה ("ונפלינו").
- 4 דהנה, יש בחי' האלקות המתלבשת בטבע, שאותה משיגים גם חכמי אומות-העולם ע"י ההתבוננות בעולמות, שהתבוננות זו מביאה (ומכרחת) את ההכרה במציאות אלקות המהווה אותם, ובכללות הרי זה בחי' ממלא כל עלמין, האור המתלבש בעולמות, שמטעם זה אפשר להכריח מציאותו ממציאות העולמות;
- 5 אבל "ונפלינו גו'" פירושו – שבישראל יומשך בחי' האלקות המופלא מבחי' ממלא, והמופלא גם מבחי' טובב, שהר"ע המשכת עצמותו ית' ממש⁷.
- 6 ובקשה זו נתמלאה בשעת עשיית המשכן, שעליו אמר הקב"ה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", שפירושו "ושכנתי" הוא שאני בעצמי הוא השוכן, עצמותו ומהותו, כי ע"י הקמת המשכן נעשית דירה לו ית' בתחתונים, שענין הדירה הוא לעצמותו ומהותו, כמשל דירת האדם, שעצם ומהות האדם דר בדירה, וגם כמו שהוא ערום בלי לבושים, ועד"ז בענין הדירה למעלה⁸.
- 7 אמנם, כדי שענין זה יבוא לידי פועל – הוצרכו להמתין עד למחרת יוהכ"פ, שבו אמר הקב"ה "סלחתי כדברך":
- 8 עד יוהכ"פ – גם לאחר שנסתיימו ארבעים יום השניים, וכבר מחל להם הקב"ה על החטא – לא היתה זו אלא מחילה בלבד, אבל עדיין לא ה' הריצוי דהקב"ה לבני ישראל כמו קודם החטא.
- 9 ורק לאחר ארבעים יום האחרונים, כשנפעל ענין הריצוי, שישראל נעשו מרוצים להקב"ה כמו קודם החטא, ועוד יותר מקודם החטא, שהרי ענין התשובה הוא "כפליים לתושי"⁹,

(1) ריש פרשתנו.
 (2) מכילתא ופרש"י עה"פ.
 (3) תרומה כה, ח.
 (4) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.
 (5) לשון הכתוב – שלח יד, כ. וראה פרש"י תשא לג, יא. ועוד.
 (6) תשא לג, טז.
 (7) ראה ד"ה כי תשא דש"פ ויקהל, מבה"ח אדר"ש תשי"א פ"ד (תו"מ ח"ב ע' 262 ואילך). וש"נ.
 (8) ראה תו"מ סה"מ שבט ע' שח. וש"נ.
 (9) איוב יא, ו. וראה שמור"ר רפמ"ו.

1 ונוסף לזה היתה אז גם המעלה דאתערותא דלתתא – כדיוק הלשון "סלחתי כדברך", "בשביל מה
 2 שאמרת"¹⁰, וכידוע¹¹ שאתערותא דלעילא הבאה ע"י אתערותא דלתתא היא למעלה מאתערותא דלעילא
 3 הבאה מצד עצמה (וזהו המעלה דיוהכ"פ על חודש ניסן),
 4 הנה רק אז היתה יכולה להיות עשיית המשכן – "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", המשכת עצמותו
 5 ית'.
 6 ג. וכשם שבענין הזמן הוצרכה להיות עשיית המשכן למחרת יוהכ"פ דוקא – כן הוא בענין נפשות
 7 ישראל, שעשיית המשכן הוצרכה להיות בכחו של משה דוקא, שזהו"ע "ויקהל משה":
 8 ובהקדמה – שתוכן הענין ד"ויקהל גו' את כל עדת בני ישראל" הוא אסיפת והקהלת ("צונויפקלייבן")
 9 כל כוחות הנפש והעלאתם למעלה, וענין זה – ביטול והעלאת הנבראים – הוא כלי להענין ד"ושכנתי
 10 בתוכם".
 11 אמנם, ידוע שהביטול שבנבראים מצד עצמם אינו ביטול אמיתי, ולכן זקוקים הם לבירור שני¹².
 12 ובירור זה נעשה ע"י משה דוקא, שעליו נאמר¹³ "ונחנו מה", דהיינו שעמד בתנועה של ביטול אמיתי,
 13 הביטול דבחי' מ"ה¹⁴, ולכן פעל גם בכל בני" את ענין ההקהלה והביטול בבחי' מ"ה.
 14 וזהו "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל": עצם הקהלתם של בני" שבני" מצד עצמם מתקהלים
 15 לעשיית המשכן – אינה מספקת, אלא הקהלתם צריכה להיות ע"י משה דוקא.
 16 ונוסף על פעולתו של משה בענין ההעלאה מלמטה למעלה, לפעול בישראל ביטול אמיתי (כנ"ל) –
 17 הנה גם המשכת השכינה מלמעלה למטה היתה בכחו של משה דוקא, כיון שמשה הוא "שושבינא
 18 דמלכא"¹⁵, שהוא הממשיך המשכת עצמותו ית' למטה.
 19 ד. אמנם, מבלי הבט על גודל מעלת המשכן, שבו נתקיים הענין ד"ושכנתי בתוכם" – הרי ענין השבת
 20 הוא למעלה עוד יותר מענין המשכן (כנ"ל ס"א).
 21 וביאור הענין – ע"ד שמצינו בנוגע להזמן דלעתיד לבוא, שאף שכללותו הוא גילוי עצמותו ית', מ"מ
 22 בזה גופא יש ב' מדריגות בכללות¹⁶: (א) הזמן שבו "אין להם מנוחה" . . שנאמר¹⁷ ילכו מחיל אל חיל"¹⁸,
 23 (ב) "יום שכולו שבת ומנוחה"¹⁹, שזהו"ע נעלה הרבה יותר, ולכן אין שייך בזה עליות כו'.
 24 ועד"ז הוא החילוק בין ענין המשכן לענין השבת: במשכן ישנו סדר של העלאה מלמטה למעלה –
 25 תחלה חצר אוהל מועד, אח"כ אוהל מועד, עד שמגיעים לקדש-הקדשים; משא"כ שבת היא בבחי' מנוחה.
 26 וזהו "ויקהל משה גו'", שכולל ב' ענינים אלו: בכללותו – ענינו הוא הציווי על עשיית המשכן,
 27 "ושכנתי בתוכם"; אבל בזה גופא נכללת גם הנקודה היותר פנימית – "שבת ומנוחה".
 28 ה. והנה, דובר כמ"פ²⁰ שענין החורבן הי' רק בביהמ"ק הגשמי, אבל ביהמ"ק הרוחני שנמצא בכאו"א
 29 מישראל, עם פרטי עבודות המשכן ברוחניות – ישנם בשלימות גם עתה.
 30 וזהו שאמרו רז"ל²¹ "תפלות כנגד תמידין תקנום" – דלכאורה, הרי הקרבת קרבנות צריכה להיות
 31 בביהמ"ק דוקא [שכן, כל זמן ש"לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה"²² היו יכולים להקריב גם

(16) ראה המשך תרס"ו ע' יב ואילך. ועוד.

(17) תהלים פד, ח.

(18) ברכות ומו"ק בסופן.

(19) תמיד בסופה.

(20) ראה גם תו"מ חכ"א ע' 82. ע' 108 הערה 103. ועוד.

(21) ברכות כז, א"ב.

(22) פ' ראה יב, ט.

(10) פרש"י עה"פ שלח שם.

(11) ראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך. ובכ"מ.

(12) ראה תו"א וישב כח, ב. ובכ"מ.

(13) בשלח טז, ז"ח.

(14) ראה תו"א שמות מט, ג. סה"מ תרנ"ד ע' קצה. ועוד.

(15) זהר ח"א רסו, ב. ח"ב מט, ב. ח"ג כ, א (ברע"מ). נג, ב.

ערה, ב.

1 כבמות, אבל מאז ש"באתם גו' אל המנוחה ואל הנחלה" נאסרה ההקרבה בכמות עולמית²³, גם בזמן
2 הגלות, וא"כ, איך יכולה להיות עבודת התפלה שהיא כנגד הקרבנות? – אלא שתחלה צריך האדם לבנות
3 את ביהמ"ק הרוחני שבו, ובבית-מקדש זה יכול הוא להקריב קרבנות, שהו"ע עבודת התפלה.

4 וכשם שבבנין המשכן בגשמיות הוצרכה להיות ההקדמה ד"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל" –
5 כן הוא בנוגע לבנין ביהמ"ק הרוחני (לצורך עבודת התפלה שכנגד הקרבנות, שצ"ל בביהמ"ק הרוחני,
6 כנ"ל), שבהקדמה לזה צריכה להיות העבודה ד"ויקהל גו' את כל עדת בני ישראל".

7 ו. והענין בזה:

8 לכל לראש – על האדם להקהיל ולאסוף ("צונויפקלייבן") את כל כחותיו לענין התפלה²⁴.

9 עבודת התפלה צריכה להיות לא רק בדיבור בלבד, ואילו המחשבה תהי' עסוקה בענינים זרים
10 מהתפלה, או שבכח המעשה שלו יעשה ענינים אחרים – היפך פס"ד השו"ע²⁵ שבשעת התפלה וברכת
11 המזון אסור לעסוק בכח המעשה בענינים אחרים, אלא כל לבושי המחשבה דיבור ומעשה שלו צריכים
12 להיות מלובשים בתפלה.

13 ולא די בכך שהלבושים דמחשבה דיבור ומעשה יהיו עסוקים בתפלה, אלא נוסף לזה עליו להקהיל
14 את כל כחות נפשו – "כל עדת בני ישראל" – גם הכחות הפנימיים דהבנה והשגה, שגם הם יהיו שקועים
15 בתפלה, והיינו, ע"י ההתבוננות כו'.

16 אמנם, כל זה הוא ענין ההקהלה שהאדם פועל בכחותיו מצד עצמו, וע"פ האמור לעיל, אין זה מספיק
17 עדיין, אלא צריך להיות גם הענין ד"ויקהל משה".

18 וענינו ברוחניות – שלא די בכך שהאדם מקהיל ואוסף את כחותיו ועושה מהם מקדש כפי השגתו,
19 אלא צריך להיות גם ענין הביטול למדריגה שלמעלה מהשגתו, וכמודגש בכך שהתחלת עבודת היום היא
20 באמירת "מודה אני לפניך", שהו"ע האמונה שיש בכאו"א מישראל בירושה מהאבות, ובהתאם לכך
21 צריכה להיות ההתמסרות לענין שלמעלה מהשגה, שמקבלים מהאבות ומרבותינו שבכל דור ודור.

22 וע"י ההקדמה ד"ויקהל משה גו'" – אזי יכול הוא לבנות את המשכן ולהקריב בו קרבנות, שהו"ע
23 התפלה (כנ"ל).

24 וכשם שבמשכן הגשמי ישנן כמה מדריגות, ועד שבאים אל הנקודה היותר פנימית, שזוהי בחי' "שבת
25 ומנוחה" שלמעלה מחילוקי מדריגות (כנ"ל ס"ד) – כן הוא בתפלה, שיש בה כו"כ עליות, ועד שמגיעים
26 לתפלת שמונה-עשרה, שהיא דוגמת הענין ד"שבת ומנוחה", להיותה בתכלית הביטול (שלכן אומרים
27 קודם התחלת שמו"ע "אד' שפתי תפתח גו'"²⁶, כי האדם מצ"ע עומד בתכלית הביטול, כך, שלא הוא
28 המדבר, אלא "אד' שפתי תפתח"²⁷).

29 ז. וזוהי הנקודה התיכונה של פרשיות השבוע דחודש זה, החל מפרשת תרומה – שכולן עוסקות
30 בענין עשיית המשכן, שמשכן זה ישנו בכאו"א מישראל, והקמתו היא ע"י הענין ד"ויקהל משה גו'",
31 ועל ידו פועלים את הענין ד"ושכנתי בתוכם".

32 וכיון שתפלות הם כנגד קרבנות, הרי כשם שבקרבנות נאמר²⁸ "ריח ניחוח", ש"ריח" הו"ע ההעלאה
33 מלמטה למעלה, שע"ז נעשה הענין ד"ניחוח", המשכה מלמעלה למטה²⁹, "נחת רוח לפני שאמרת

26 תהלים נא, יז.

27 ראה ד"ה אדנ' שפתי תפתח די"א ניסן תשי"ב (תו"מ ח"ה

ע' 101 ואילך). וש"נ.

28 פינחס כח, ח. ועוד.

29 ראה לקו"ת פינחס עו, א. עז, א. ובכ"מ.

23 ראה מגילת יו"ד, א. ספרי פ' ראה שם, ח. אנציק'

תלמודית (כרך ג) ערך במה ע' שמ ואילך. וש"נ.

24 ראה פי' מהרו"ו לב"ד פפ"ד, א. וראה גם שיחת י"ט כסלו

שנה זו סכ"ט (תו"מ חכ"ד ע' 277). וש"נ.

25 ראה טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סצ"ו. סקפ"ג סי"ב (סי"ד).

1 ונעשה רצוני" (כלשון הספרי³⁰) – כן הוא גם ע"י ענין הקרבנות ברוחניות, שע"ז נעשה "ניחוח",
2 המשכה מלמעלה למטה בכל הענינים הרוחניים, ועי"ז גם בגשמיות, כמ"ש³¹ "אם בחוקותי תלכו גו'
3 ונתתי גשמיכם בעתם גו'", וכל הברכות האמורות בפרשה.

* * *

4 ח. על הפסוק "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל" איתא בזהר³²:
5 "אלין גוברין, דכניש לון ואפריש לון לחודייהו". והיינו שמדייק מלשון "עדת בני ישראל", בני ישראל
6 ולא בנות ישראל.

7 ומבאר בזה ה'אור החיים' הקדוש³³: "ומן הסתם לא יכחיש שלא נזדמנו הנשים לשמוע דבר ה',
8 ובפרט להביא נדבת המשכן³⁴, וכן הוא אומר³⁵ ויבואו האנשים על הנשים, אלא יכוון לומר כי הקהיל
9 האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן".

10 והטעם שהוצרכו להיות האנשים בפ"ע והנשים בפ"ע – לא כהטועים שאחד מהם הוא פחות
11 במדריגה, אלא כדי למנוע נסיונות כו'.

ט. ההוראה מענין זה:

12 ישנם אלו שרצונם להראות "קונצן", ומכניסים עצמם בנסיונות, בטענה שכאשר אין להם נסיונות אין
13 כל "קונצן" בכך שהנהגתם היא כדבעי... ולכן – טוענים הם – יש צורך ללכת למקומות כו', ואעפ"כ
14 להימנע מענינים שאינם כדבעי, ואזי יהי' זה "קונצן"! ...!

15 – כ"ק מו"ח אדמו"ר דיבר פעם³⁶ אודות מי שטוען: וכי "קונצן" הוא לשבת בבית-המדרש? צריכים
16 ללכת ברחוב, ושם להתנהג כדבעי! וממשיך – וכי קונצן הוא ללכת ברחוב בלבד? יש ללכת לתיאטראות
17 כו', ושם להתאפק מלנהוג שלא כראוי, ובכך יראה את "גבורתו" – "איזהו גיבור הכובש את יצרו"³⁷!
18 וגם בכך אינו מסתפק, אלא הולך למקומות האסורים משום צניעות כו'; וגם בכך לא די לו, אלא רצונו
19 לנהוג כדברי הגמרא³⁸ בנוגע לענין התשובה, שצ"ל "באותה אשה באותו פרק כו'". ...

והמענה לזה – שאין זקוקים ל"קונצן" שלהם!

20 כאו"א מישראל מבקש מהקב"ה "ואל תביאנו לידי נסיון"³⁹, ועאכו"כ שאסור לאדם להביא עצמו לידי
21 נסיון! וכפי שמצינו אפילו בדוד המלך ש"הביא עצמו לידי נסיון ונכשל"⁴⁰, ובוודאי שאין תובעים ממנו
22 שיהי' גדול מדוד המלך... די לו אם יהי' מדריגה אחת למטה מדוד המלך! ...!

וזוהי ההוראה מפרשתנו:

23 כשהי' צורך להקהיל את ישראל למטרת בנין המשכן, "ושכנתי בתוכם", שזוהי מטרה היותר נעלית,
24 תכלית הכוונה של כל ההשתלשלות, ונוסף לזה היתה ההקהלה ע"י משה רבינו, וזמן ההקהלה הי' למחרת
25 יוהכ"פ, שבו דומין בני"י למלאכים כו'⁴¹ – הנה לאחרי כל זה, הוצרכו להבטיח שלא להקהיל אנשים
26 ונשים יחד⁴².

(37) אבות רפ"ד.

(38) יומא פו, ב.

(39) נוסח ברכות השחר (מברכות ס, ב).

(40) סנהדרין קז, רע"א.

(41) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתרי"ט ס"ט. סתרי"ט ס"ט. וש"נ.

(42) ראה גם מכתב כ"ה אייר שנה זו (אג"ק ח"ח ע' שצד),

ובהנמקן בהערות שם.

(30) עה"פ.

(31) ר"פ בחוקותי.

(32) ח"ב קצו, ב.

(33) ריש פרשתנו.

(34) נזכר גם שהמשכן הי' תיקון על חטא העגל, ואינו ברור

(המו"ק).

(35) פרשתנו לה, כב.

(36) ראה גם תו"מ ח"ב ס"ע 192 ואילך.

1 ומכאן הוראה לכל הזמנים: כאשר מתאספים יחד, לאיזו מטרה שתהי', ולו הקדושה ביותר – אסור
2 להביא עצמם לידי נסיונות, ודוקא ע"י הנהגה זו אפשר לגשת לקיום הענין ד"ושכנתי בתוכם".

* * *

3 י. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה ויקהל משה גו'.

* * *

4 יא. בנוגע להחדשים אדר ראשון ואדר שני – ישנן כמה דעות⁴³: דעה א' – שהעיקר הוא חודש אדר
5 ראשון; דעה ב' – שהעיקר הוא חודש אדר שני; ודעה ג' – שכל החמישים ותשעה או ששים⁴⁴ יום
6 חשובים כחודש אחד⁴⁵.

7 אמנם, בשבת מברכים ישנן ב' המעלות של שני החדשים – שהרי שבת מברכים כולל את כל ימי
8 החודש אדר שני, ואילו הוא עצמו הוא בחודש אדר ראשון. וכמו יום א' דר"ח אדר שני, שהוא גם יום
9 שלשים באדר ראשון⁴⁶.

10 ולאמיתו של דבר, הרי ימים אלו (שבת מברכים ויום א' דר"ח אדר שני) הם למעלה משני החדשים,
11 כידוע⁴⁷ שדבר המחבר שני ענינים הרי הוא למעלה משניהם, שלכן יש בכחו לחברם.

46 ראה שו"ע אה"ע סקכ"ו ס"ו.
47 ראה תניא אגה"ק סי"ב. ובכ"מ.
48 אסתר ט, כב.

43 ראה תו"מ ח"ב ס"ע 237. וש"נ. וראה גם לעיל ס"ע 70.
מכתב ז"ך שבט שנה זו (אג"ק שם ע' קצו).
44 ראה סה"ש תשנ"ב ח"ב ע' 378 הערה 24.
45 ראה ר"ן, רא"ש (ועוד) לנדרים סג, ריש ע"ב.

המשך ביאור למס' בנא מציעא ליום שלישי עמ' 1

13 שבסופו של דבר לא אירע כן אלא נכנס לאותם עשרה גם טלה
14 שפטור ממעשר, דְאִמְרַן רְבָא, מְנַיִן שִׁמְנוּ טְלָאִים הָרְאִי לְהִיּוֹת נִשְׁלַם
15 בְּעֶשְׂרֵה טְלָאִים הַמְּחֻיָּבִים בְּמַעֲשֵׁר, פְּלִיגַר אֶת אֵלּוּ שִׁנְמַנּוּ אִף אִם
16 לֹא נִשְׁלַם כְּגוֹן שִׁנְפֶּסֶק בְּאִמְצָעוֹ, שְׁהִיּוּ לוֹ עֶשְׂרֵה טְלָאִים וּמְנָה
17 חֲמִשָּׁה וְלֹא הִסְפִּיק לְהַמְשִׁיךְ עַד שִׁמַּת אֶחָד מֵאֵלּוּ שִׁלָּא נִמְנוּ, וְעַתָּה
18 נוֹתְרוּ אַרְבַּעַה בְּלִבְדּוֹ וְאִין יִכּוּל עוֹד לְהַשְׁלִים הַמְּנִין, מִכֵּל מִקּוֹם
19 חֲמִשָּׁה שִׁנְמַנּוּ בְּזִמְנָן שְׁהִיּוּ עֶשְׂרֵה טְלָאִים, פְּטוּרִים מִלְּהַתְעַשֵּׂר
20 שׁוֹב, וְכֹאמּוֹר שִׁמְנִין הָרְאִי פּוֹטֵר, וְאִילוּ הָאֲרַבְעָה שִׁלָּא נִמְנוּ עֵדִין
21 חֵיבִים בְּמַעֲשֵׁר אִם יוֹלְדוּ לוֹ עוֹד טְלָאִים עַד שִׁיִּגְיעַ זְמַן הַגּוֹרֶן.
22 וְקִשָּׁה לְמָה לֹא יִמְנָה אֶת כָּל אֵלּוּ שִׁבְכַלְל הִסְפֵּק וּמִמָּה נִפְשָׁךְ יִהְיֶה
23 פְּטוּרִים מִמַּעֲשֵׁר.

1 סְלִקָא הִתְקַף שְׁטֵלָה שְׁהוּא סְפִיקָא אִם חֵיב בְּמַעֲשֵׁר אוּ לֹא, בְּעֵי
2 עֵשְׂרִין – צְרִיךְ לְעֶשְׂרוּ אִם יֵשׁ אִפְשָׁרוֹת לְכַךְ, אִם כֵּן קִשָּׁה, מְדוּעַ
3 כּוֹלֵן פְּטוּרִין, הֲלֹא יִכּוּל הוּא לְעַשֵּׂר אֶת הַטְּלָאִים שִׁבְתוֹךְ הַדִּיר
4 וְיִצְאוּ יְדֵי חוֹבַת מַעֲשֵׁר מִמָּה נְפִשָּׁה, שִׁבְכַל עֶשְׂרֵה שִׁיּוּצָאִים
5 וּמִקְדָּשִׁים אֶת הָעֵשְׂרִי שְׁבָהֵם יֵשׁ לוֹמֵר דְּאִי פְּרִי הַיּוֹכָא הוּא אוֹתוֹ
6 עֵשְׂרִי שִׁיּוּצָא מֵהֵם, שְׁחַל עֲלֵיו קְדוּשַׁת מַעֲשֵׁר, דְּהֵיִינוּ שְׁכַל הָעֶשְׂרָה
7 לֹא נִתְעַשְׂרוּ עֵדִין, שְׁפִיר מְעַשֵּׂר – הֲרֵי עֵישֵׁר כִּהְלַכְהוּ, וְאִי לֹא פְּרִי
8 הַיּוֹכָא הוּא אוֹתוֹ עֵשְׂרִי, מִפְּנֵי שֶׁאֶחָד מִהָעֶשְׂרָה הִיָּה זֶה שְׁקַפֵּץ
9 לְתוֹכָן וְכִבְרָה נִמְנָה וּפְטוּר הִיָּה וּנְמַצָּא שְׁאִין הָעֵשְׂרִי קְדוּשָׁה, כִּכֵּל
10 זֹאת נְפִיגַר כָּל אֶחָד מֵאוֹתוֹם עֶשְׂרֵה בְּמִנְיֵן הָרְאִי – מִשׁוּם שִׁבְשַׁמְנּוּ
11 הִיּוּ עוֹד טְלָאִים רַבִּים בְּדִיר וְהִיָּה אִפְשָׁר שִׁיּוּשֹׁלֵם הַמְּנִין בְּטְלָאִים
12 הַמְּחֻיָּבִים בְּמַעֲשֵׁר, וְכֵל שֶׁאִפְשָׁר שִׁיְהִיָּה כֵּן נִפְטָרוּ הַטְּלָאִים אִף

המשך ביאור למס' בנא מציעא ליום רביעי עמ' 1

8 לְדַמֵּי הַשְּׁטֵר, דְּאִי לֹא תִימָא הָבִי – שֶׁאִם לֹא תֹאמַר כֵּן, אֲלֹא
9 שְׁחֻלְקִים הַשְּׁטֵר לְשִׁנִּים, הָאִם בְּשָׁנִים אוֹחְזִין בְּמִלִּית, שִׁיחְלוּקוּ, הָבִי
10 נְמִי דְּפִלְגִי – הָאִם גַּם שֵׁם הַכוּוּנָה שִׁיחְלוּקוּ אוֹתָהּ לְשֵׁנֵי חֻלְקִים, הָא
11 אִפְשָׁרוּהּ – הֲלֹא תִפְסַד עַל יְדֵי כֵךְ, שִׁמְחֻצָּה טְלִית אִינָה שׁוּה מִחֻצִּית
12 שׁוּיָה שֵׁל טְלִית שְׁלִימָה, אֲלֹא הֲרַבָּה פְּחוֹת מִכֵּךְ, וְעַל כִּרְחֵךְ
13 שְׁחֻלְקִים אוֹתָהּ לְדַמִּיָּה. דּוּחָה הַגְּמָרָא: הָא לֹא קְשִׁיָּא – אִין זֶה
14 קִשָּׁה, שִׁישׁ לוֹמֵר

1 הוּא שְׁפִשְׁמִיָּא דְּאִית בֵּיה זְמַן נְבִי מְשַׁעְבְּדִי – בְּשֵׁטֵר שִׁישׁ בּו זְמַן
2 נִיתֵן לְגַבּוֹת מִנְכַסִּים מְשׁוּעַבְדִּים וְלַכֵּךְ הוּא שׁוּה יוֹתֵר, וְאִידָךְ –
3 וְהַשְּׁטֵר הָאֲחֵר, דְּהֵיִינוּ שְׁטֵר בְּלֹא זְמַן, לֹא נְבִי מְשַׁעְבְּדִי. לְפִיכֵךְ הָיִב
4 לֵיה הַיָּאךְ דְּבִינֵי בִינֵי – נוֹתֵן לוֹ הָאוּחוּ בְּטוֹפֵס לְאוּחוּ בְּתוֹרֵף אֶת
5 הַהַפְּרָשׁ שִׁישׁ בִּין שְׁטֵר זֶה לְשְׁטֵר זֶה.
6 הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה שְׁכֵן הַדִּין גַּם בְּאוּחוּיִם בְּשֵׁטֵר בְּשׁוּה, וְגַם בְּטְלִית
7 וּבַהֲמָה: וְיִחְלוּקוּ נְמִי דְּאִמְרַן בְּשִׁנִּים אֲדוּקִים בְּשֵׁטֵר, הַכוּוּנָה הִיא

בס"ד. שיחת ש"פ ויקהל, פ' שקלים, מבה"ח וער"ח אדר שני, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.
- 2 א. פרשת שקלים היא אחת והראשונה מד' הפרשיות, שאף שקורין אותן פעם אחת בשנה, הרי זה
3 נוגע לכל השנה כולה, כמודגש במיוחד בפ' שקלים ששייכותה לכל השנה כולה נראית בגלוי יותר
4 מבשאר ג' הפרשיות (ומזה מובן שכן הוא גם בנוגע לענינים כפי שהם בפנימיות ובנסתר, שמהם נמשכים
5 הענינים כפי שבאים בגלוי).
- 6 ולדוגמא: בנוגע לפרשת זכור, שבה קורין הציווי "זכור את אשר עשה לך עמלק"¹, מבואר בפוסקים²
7 שע"י קריאת פ' זכור פעם אחת בשנה יוצאים י"ח מצות זכירת עמלק על כל השנה, כך, שזהו ענין
8 שנוגע לכל השנה כולה. אבל אעפ"כ, לא רואים בגלוי שכל ימי השנה קשורים עם פרשת זכור (ורק
9 כשמתבוננים בדינים והלכות דקריאת פ' זכור, מבינים שזהו ענין שנוגע לכל השנה). וגם אלו שאומרים
10 שש זכירות (כולל זכירת מעשה עמלק) בכל יום, וכפי שמביא רבינו הזקן בשו"ע³ ש"טוב לזכרן אצל
11 קריאת שמע כו" – הרי זה ענין בפני עצמו, ואינו קשור בגלוי עם הקריאה דפ' זכור.
- 12 אבל בנוגע לפרשת שקלים, רואים בגלוי שהיא קשורה עם כל השנה כולה, כי:
13 בפרשת שקלים קורין אודות מצות נתינת מחצית השקל – "זה יתנו כל העובר על הפקודים ("מבן
14 עשרים שנה ומעלה") מחצית השקל בשקל הקודש גו' תרומה לה"⁴, "והן לקנות מהן קרבנות צבור של
15 כל שנה ושנה"⁵.
- 16 [ולמעשה, שאע"פ שנתנת מחצית השקל היתה צריכה להיות באופן ש"מוסרו (לקופת ה) צבור יפה
17 יפה"⁶, כדי שיהי' ממון צבור, והרי "צבור" אינו צירוף של כמה יחידים, כמו שותפות, שניכר חלקו של
18 כל אחד מהשותפים, אלא זוהי מציאות חדשה שבה נאבדת מציאות היחיד⁷ – הרי זה נעשה ע"ז שכל
19 אחד מישראל נתן מחצית השקל].
- 20 והרי התחלת העבודה של כל יום בימות השנה היא בהקרבת קרבנות צבור – החל מ"עולת תמיד
21 העשויה" בהר סיני⁸, קרבן תמיד של שחר שהקריבו בהתחלת היום⁹ בזמן שביהמ"ק הי' קיים, עבור
22 כאו"א מישראל, אפילו יהודי שנמצא בקצוי תבל (שהרי גם בני"י שבחור"ל הוצרכו ליתן מחצית השקל
23 כדי להשתתף בקרבנות הצבור¹⁰), ומובן שע"ז נפעל אצלו עילוי גדול ביותר; ועד"ז בזמן הזה, ש"תפלות
24 כנגד תמידין תקנום"¹¹, והרי עבודת התפלה היא התחלת העבודה של כל יום בימות השנה.
- 25 ונמצא, שפרשת שקלים הו"ע מיוחד ("אחת בשנה"¹²) שנוגע וקשור בגלוי עם כל ימות השנה – כיון
26 שנתנת מחצית השקל (תוכנה של פרשת שקלים) היא ההכנה להתחלת העבודה של כל יום במשך כל

אד"ש תשכ"ז ס"ז (תורת מנחם – התועדויות חמ"ט ריש ע'
154). שם חס"ח ע' 283 הערה 178. וש"נ.
8) פינחס כח, ו.
9) שהרי לפני"ז אסור לעבוד עבודה (רמב"ם הל' תמידין
ומוספין פ"א ה"ג).
10) רמב"ם הל' שקלים פ"א ה"ח.
11) ברכות כו, א"ב.
12) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.

1) תצא כה, יז.
2) ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך ארבע פרשיות (א) –
פרשת זכור (כרך ב' ע' קסו ואילך). וש"נ. וראה גם תורת מנחם
– התועדויות חס"ז ס"ע 263. וש"נ.
3) או"ח ס"ס ס"ד. וש"נ.
4) תשא ל, יגיד.
5) פרש"י שם, טו.
6) ראה ר"ה ז, סע"א ואילך. וש"נ.
7) ראה גם שיחת ש"פ פקודי, פ' שקלים, מבה"ח וער"ח

1 השנה, ועד"ז בנוגע לקריאת פרשת שקלים, דכיון ש"כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה"¹³, הרי
2 ע"י קריאת פרשת שקלים ממלאים את כל הענינים דמצות מחצית השקל (גם הענינים שלא באים בנתינה
3 בפועל).

4 ב. וזהו גם מה שמצינו דין פלא במחצית השקל שלא מצינו דוגמתו בשאר ענינים:

5 בנוגע לשאר ענינים של צדקה – הנה כאשר אדם נודר ליתן סכום כסף לצדקה, אינו חייב ליתן את
6 כל הסכום בבת אחת, אלא יכול ליתנו בכמה פעמים. ואדרבה, יש מעלה בנתינת הצדקה בריבוי פעמים,
7 כמארוז"ל¹⁴ "הכל לפי רוב המעשה", כפי שמבאר רבינו הזקן באגה"ק¹⁵ (באריכות לפי ערך) שזהו כדי
8 לזכך הנפש ע"י ריבוי המעשה (כיון שהרגל נעשה טבע¹⁶), ובפנימיות הענינים – "לייחד יחוד עליון
9 פעמים רבות".

10 ואילו בנוגע למחצית השקל – פוסק הרמב"ם¹⁷ ש"נותנו כולו כאחת בפעם אחת". ואכן מצינו
11 שהמפרשים מתייגעים למצוא את מקור הדברים¹⁸.

12 ומזה מובן בנוגע לפנימיות הענינים ותכונות הנפש – שמצות מחצית השקל מגעת במקום שאין (ולא
13 שייך) בו התחלקות לפרטים; או שנותנים הכל או שלא נותנים כלום.

14 והענין שלמעלה מהתחלקות במחצית השקל כפי שהוא בעבודת התפלה (כנ"ל שמחצית השקל היא
15 הכנה לתמידין שכנגדם תקנו התפלות) הו"ע דשמונה-עשרה (עיקר התפלה), שאז עומד יהודי בתכלית
16 הביטול (שלא מצינו דוגמתו בשאר חלקי התפלה, לא בק"ש*, ועאכו"כ לא בברכות ק"ש, ועאכו"כ לא
17 בפסוקי דזמרה) – "כעבדא קמי מרי"²³, שאינו מציאות לעצמו כלל, וכידוע בדין ד"מה שקנה עבד קנה
18 רבו"²⁴, שאין זה באופן שתחילה קונה העבד בתור מציאות לעצמו, ואח"כ קונה רבו, אלא שמלכתחילה

(* שהרי בק"ש שואל ומשיב מפני הכבוד כו'¹⁹, ומותר לקרוץ בעיניו, וכמעשה דרב²⁰. ומ"ש בשו"ע אדה"ז או"ח סס"ג
ס"ז: "הקורא ק"ש לא ירמוז כו" – הרי מפורש הטעם "מפני שנראה כקורא דרך עראי" (עראי ולא קבע – ולא ביטול),
וכן איתא שם שלאחר פרשה ראשונה "מותר לצורך מצוה קצת". משא"כ בתפלה דצ"ל "כעבדא קמי מרי", בלי שום
תנועות. ועיין ברכות לג, רע"א: "עומד לפני מלך מלכי המלכים כו" (וידוע דמאן דמחוי כו'²¹). ולהעיר משו"ע אדה"ז
שם סק"ד ס"ב: "עומד לפני המלך – אין לזוז ממקומו"²².

מולד הלבנה ש"הראה לו הקב"ה באצבעו" (מנחות כט, א), ואמר
לו "כזה ראה וקדש" (ר"ה כ, א), ואעפ"כ מקדשים את החודש
לא רק כשהעדים ראו את הלבנה ברגע המולד ממש, אלא גם
משך זמן לאח"ז (עד כ"ד שעות – ע"ד "שעל מהלך יום ולילה
.. יוצאים לעדות החודש" (שם כב, א)), והיינו, שהדיוק ד"כזה"
שולל רק פחות משיעור זה, אבל אינו שולל יותר ממנו (משיחת
ש"פ ויקרא).

19 ברכות רפ"ב.

20 יומא יט, ב.

21 חגיגה ה, ב.

22 ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ה ע' 76 בשוה"ג.
וש"נ.

23 שבת יו"ד, רע"א. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסצ"ה.

24 פסחים פח, ב. קידושין כג, ב.

13 מנחות בסופה. ועוד.

14 אבות פ"ג מט"ו.

15 סכ"א.

16 ראה שבילי אמונה נ"ד ש"ב. שו"ת הרמ"ע מפאנו סל"ו.

17 תניא ספי"ד. פט"ו (כא, א). פמ"ד (סג, ב).

18 ריש הל' שקלים.

18 הביאור בזה – ראה לקו"ש חט"ז ע' 384 ואילך (גם
משיחה זו).

נתבאר גם שכיון ש"כמין מטבע של אש .. הראהו למשה
ואמר לו זה יתנו, כזה יתנו" (נסמן בלקו"ש שבפנים דלקמן הערה
2), צ"ל הנתינה "כזה" דוקא, מטבע אחת של מחצית השקל
שניתנת בבת אחת. ולכאורה, כשם שיש שיעור למטה (לא פחות
ממחצית השקל), צ"ל גם שיעור למעלה (לא יותר ממחצית
השקל). ומ"מ מצינו לדעת הרמב"ם (שם רפ"ג) ששנים נותנים
שקל אחד (יותר ממחצית השקל) על שניהם* – ע"ד שמצינו גבי

(* ראה לקו"ש שם הערה 52.

- קונה (העבד עבד) רבו²⁵, כיון שהעבד אינו מציאות לעצמו, אלא כל מציאותו היא מציאות האדון,¹
 וכמבואר בארוכה בהמשך תרס"ו²⁶ ע"ד החסידות.²
- וכיון שמצות מחצית השקל מגעת במקום שלא שייך בו התחלקות, הרי מובן, שבדרגא כזו לא שייך³
 לחלק בין יום אחד למשנהו, אלא כל הימים הם בהשוואה. וזוהי ההסברה בפנימיות הענינים לשיכות⁴
 הגלוי של פרשת שקלים לכל ימות השנה.⁵
- ג. המשך הביאור בענין "זה יתנו"²⁷, כמארז"ל²⁸ "כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא⁶
 כבודו והראהו למשה ואמר לו זה יתנו, כזה יתנו", בגלל²⁹ ש"תמה (משה)³⁰ על הדבר מה יוכל אדם⁷
 ליתן כופר נפשו"³¹,⁸
- דאף שכבר אמר הקב"ה למשה בנוגע לקרבנות ובנוגע למשכן (לאחרי ש"נבהל ונרתע לאחוריו"³²,⁹
 באמרו, "מי יוכל להספיק לו קרבנות כו", "מי יוכל לעשות לו מקדש כו"³³) "איני מבקש כו' אלא לפי¹⁰
 כחן"³⁴, הנה בשלמא המשכן שהשתתפות בני" בעשייתו היתה מצד נדבת לבם, וכן הקרבנות שהקרבתם¹¹
 היא לרצונו של בעל הקרבן, הרי הם "לפי כחן"; משא"כ נתינת מחצית השקל³⁵, כיון ש"נופין את מי¹²
 שלא נתן עד שיתן.. ולוקחין עבוטו בעל כרחו"³⁶ — הרי זו נתינה שאין בה "כחן של ישראל", ואיך¹³
 תוכל להיות "כופר נפשו"³⁷?¹⁴
- ולכן, "מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא כבודו — ששם "הנשמות גזורות"³⁸ — והראהו למשה¹⁵
 ואמר לו זה יתנו", להורות שגם נתינה גשמית קשורה עם האש שבנשמה³⁹, כפי שמתבטאת בגלוי בענין¹⁶
 המעשה⁴⁰.

17

(25) ראה חידושי הרשב"א קידושין שם.

(26) ע' שט [תי] ואילך.

(27) שלא מצינו דוגמתו בשאר ציוויים, כמו תפילין ("והי לאות על ירך וגו'" (ס"פ בא)) וציצית ("ועשו להם ציצית" (שלח טו, לח)), שלא נאמר זה יעשו, וכן בפרשה זו גופא לא נאמר "כזה תשא" — שזוהי שאלה שמתעוררת גם באופן הלימוד ע"ד הפשט, שלכן הוצרך רש"י לפרש שהלשון "זה יתנו" מורה ש"הראה לו"; וכיון שאין לומר שהראהו מטבע סתם, שהרי אין בזה חידוש, עכצ"ל שהראה לו "מטבע של אש".

(28) נסמן בלקו"ש שבפנים הערה 2.

(29) והטעם שהמתין הקב"ה לשאלת משה, ולא הבהיר מלכתחילה ביאור הענין [וע"ד מ"ש (בהר כה, כ"כא) "וכי תאמרו מה נאכל וגו' וצויתי את ברכתי וגו'"], דלכאורה, למה הוצרכה התורה לפרש השאלה, ולאח"ז לתרצה, ולא אמרה מלכתחילה "וצויתי את ברכתי וגו'", שלא תהי' שאלה מלכתחילה] — ללמדנו הוראה, שכאשר לא מבינים ענין בתורה, שענינה שכל וחכמה, צריכים לשאול! והיינו, שלא די להאמין באמונה פשוטה מבלי לשאול שאלות — שזהו סוג אחד של עבודה, בדרך קב"ע, אבל התורה היא גם ענין של חכמה ושכל, "חכמתכם ובינתכם" (ואתחנן ד, ו), וצריך להשקיע את שכלו וחכמתו בתורה* עד מקום שידו מגעת, וכאשר אינו מביין, צריך לשאול (ועד שלפעמים יש בתורה ענין של "תיובתא"), ו"לא הביישן למד" (אבות פ"ב מ"ה).

(30) אבל רש"י לא הזכיר תמיהה זו — כיון שע"פ פשש"מ אין זו קושיא, שהרי הבן חמש למקרא יודע שיש מצוות שנקראים בשם "משפטים", לפי מובנים בשכל, ויש מצוות שנקראים בשם "חוקים", לפי שאינם מובנים בשכל, וא"כ, יתכן שהציווי "ונתנו איש כופר נפשו" (תשא ל, יב) הו"ע של חזקה.

(31) תוד"ה זאת — חולין מב, א.

(32) תנחומא תשא יו"ד.

(33) במדב"ר פ"ב, ג.

(34) תנחומא נשא יא. במדב"ר שם.

(35) כפי שנעשית ציווי לדורות; משא"כ בנוגע לפעם הראשונה, אפשר לדחוק ולומר שכיון שנעשו מהם אדני המשכן, הרי זה חלק מתרומת המשכן שהיתה באופן ש"ידבנו לבו" (תרומה כה, ב ובפרש"י).

(36) רמב"ם שם פ"א ה"ט.

(37) ואין זה כמו מצות צדקה (בכלל), שעז"נ במדרש (תנחומא משפטים טו) "נפשו של עני היתה מפרכסת לצאת מן הרעב כו' והחיית אותו, חיך שאני מחזיר לך וכו'", לפי שמדתו של הקב"ה היא "מדה כנגד מדה" (סנהדרין ז, סע"א. וראה סוטה ת, ב ואילך) — כי, "כופר נפשו" (לא רק הצלת הגוף) אינו "מדה כנגד מדה" ביחס לנתינה גשמית בלבד, שאינה מצד הנשמה, רצון ותענוג כו'.

(38) זח"ג כט, ריש ע"ב. וראה הנסמן בנצו"ז לזח"א ק"ג, א.

(39) נוסף לכך שהנשמה עצמה היא "חלק אלקה ממעל ממש" (תניא רפ"ב), שאפילו "בשעת החטא היתה באמנה אתו ית" (שם ספכ"ד) — שהרי (אין זה בשעת החטא, אלא אדרבה, הוא) מקיים מצוה, אלא שנדמה לו שהקיום הוא רק במעשה, אך האמת היא שבמעשה המצוה ישנו האש של הנשמה.

(40) והיינו, שהרצון שבפנימיות נפשו של כל אחד מישראל לקיים רצונו של הקב"ה (ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב) אינו נשאר בלב (בבחינת "רחמנא לבא בעי" (נסמן בתורת מנחם — התועודיות חס"ט ע' 118)), אלא נמשך בקיום המצוות במעשה בפועל.

(* במקום להשקיע את הראש בעניני מסחר ע"י חיפוש עצות ותחבולות כו'.

1 וההוראה⁴¹, שמחד גיסא צריך בחי' משה שבכל אחד מישראל⁴² (חכמה שבנפש⁴³) להבהל ולהרתע
 2 מזה שעבודתו היא רק במעשה, ללא חיות והרגש, ועי"ז יומשך ויתגלה בזה ענין האש; ולאידך גיסא,
 3 כשצריך לקרב יהודי לתומ"צ, אין להמתין עד שיביין בשכל ויחפוץ לקיים את המצוות, אלא יש להתחיל
 4 במעשה בפועל, אפילו בדרך כפי', וסוכ"ס⁴⁴ יתגלה בזה גם האש של הנשמה –
 5 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁴⁵ בלקו"ש חט"ז ע' 381 ואילך.

6 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

7 וזהו ענינו של כל אחד מישראל – כדברי המשנה⁴⁶: "אני נבראתי לשמש את קוניי" – שע"י עבודתו
 8 הרי הוא מכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות⁴⁷, ועושה מהעולם כולו דירה לו ית'
 9 בתחתונים⁴⁸, באופן ד"ושכנתי בתוכם"⁴⁹, "משכן דאיקרי מקדש"⁵⁰.
 10 ועי"ז פועלים את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שיבנה מקדש במקומו⁵¹, ו"שם
 11 נעשה לפניך (כולל גם מצות מחצית השקל) .. כמצות רצונך"⁵², בקרוב ממש.

12 * * *

13 ד. מאמר (כעין שיחה) ד"ה כי תשא את ראש בני וגו'.

14 * * *

15 ה. ביאור טעם חלוקת הציוויים דאזהרת שבת ומלאכת המשכן לב' אמירות⁵³, לפי שבאזהרת שבת
 16 חזר משה על הציווי ששמעו כל בני" בעשה"⁵⁴, ואילו על מלאכת המשכן "צוה ה' (לי – למשה) לאמר
 17 (לכם)"⁵⁵. ולכן הקדים אזהרת שבת למלאכת המשכן (אף שהציווי על שבת כאן הוא רק הקדמה ופרט
 18 בדיני מלאכת המשכן, שאינה דוחה שבת) – בגלל המעלה והחשיבות המיוחדת דשבת, שלכן אינה נרחית
 19 מפני מלאכת המשכן;

20 וההוראה בנוגע לגודל הענין ד"לאפרושי מאיסורא"⁵⁶, גם בשעה שעוסקים בענין הכי עיקרי דהשראת

45) בשילוב שיחת פ' זכור ופ' פרה שנה זו.
 46) קידושין בסופה.
 47) שם מ, סע"א ואילך. רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.
 48) ראה תנחומא בחוקתי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"י"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
 49) תרומה כה, ח.
 50) עירובין ב, סע"א.
 51) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.
 52) נוסח תפלת המוספין.
 53) לחביבותא דמילתא – מועתק בזה מ"ש כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות פירוש רש"י שיתבאר בהתוועדות דיום הש"ק: "בל"ג, למה לא פרש"י טעם הכפילות בר"פ: ויאמר גו' לעשות גו' ויאמר גו' לאמר (לכם), והשינוי שבין זל"ז, אף שב' הציוויים נאמרו באופן א' (כי תשא, תרומה) (המו"ק 2).
 54) שבא ומכפיל (ובו כלול ג"כ) הציווי שבמרה (פרש"י בשלח טו, כה), כמ"ש "כאשר צוך", קודם מ"ת, במרה (ואתחנן ה, יב ובפרש"י).
 55) פרשתנו לה, ד (ובפרש"י). נתבאר בארוכה בשיחת ש"פ ויקהל, פ' שקלים, מבה"ח וער"ח אדר"ש תש"ל סט"ו (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 263 ואילך). וש"נ.
 56) שבת מ, ב. וש"נ. – ולהעיר גם מתורת הרב המגיד "ש"ע"פ שאמרו"ל (תו"כ ופרש"י קדושים כ, כו) אל יאמר אדם אי אפשי בבשר כו' אלא אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר

41) שעל זה אומר רבינו הזקן שצריכים לחיות עם הזמן, היינו, עם הפרשה שקורין בתורה ("היום יום" ב חשון. ובכ"מ), שהעיקר בזה הוא "זה יתנו וגו'" (לאחרי ההקדמה ד"וידבר ה' אל משה לאמר"), כי הסיוע ד"לכפר על נפשתיכם" (שם, ט"ט) בא לבאר את פעולת המצוה, ואילו המצוה עצמה היא "זה יתנו", והרי העיקר הוא – לא פעולת המצוה, אלא עצם הציווי, ובלשון רבינו הזקן: אילו נצטוונו לחטוב עצים כו' (לקו"ת שלח מ, א), ובלשון המשנה שקיום המצוות צריך להיות "שלא על מנת לקבל פרס" (אבות פ"א מ"ג) – לא בשביל השכר (כולל גם השכר דעוה"ב, כמ"ש הרמב"ם בסוף הל' תשובה), אלא רק בשביל המצוה עצמה.
 42) כמבואר בתיא (רפמ"ב) מ"ש בגמרא (ברכות לג, ב. וש"ג) על פסוק (עקב יו"ד, יב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך, אטו יראה מילתא זוטרתה היא, אין, לגבי משה מילתא זוטרתה היא וכו', דלכאורה אינו מובן התירוץ, דהא שואל מעמך כתיב, אלא הענין הוא, כי כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחי' משרע"ה כו".
 43) כמבואר בתיא (פי"ח) שבה מתלבש אור א"ס ב"ה כו', ולכן אפילו קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה' כו', שזהו מצד העצם של יהודי שאינו יכול להיות נפרד מאלקות.
 44) נוסף לכך שההרגל שמרגיל את גופו לקיים מצוות – נעשה טבע (כנ"ל ס"ב).

1 השכינה, שבשביל זה הקהיל משה רבינו את כל בני, להזהירם שמלאכת המשכן אינה דוחה את
2 השבת –

3 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חי"א ע' 158 ואילך⁵⁷.

4 ו. ועוד ענין ב"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל"⁵⁸ – בנוגע למלאכת המשכן:

5 ענין המשכן הוא – כמפורש בקרא⁴⁹ – "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", וכדרשת חז"ל⁵⁹: "בתוך
6 כל אחד ואחד". ולכן הקהיל משה רבינו את כל בני, אנשים נשים וטף⁶⁰ – כיון שהציווי אודות מלאכת
7 המשכן נוגע לכולם, לפי שע"י המשכן שוכן הקב"ה בתוך כאו"א מישראל.

8 ולהעיר, שדוקא ע"י הענין ד"ושכנתי בתוכם" יכול להיות "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל", כי,
9 ההתאחדות של כל בני היא – לא בשעה שעושים היפך רצון העליון ח"ו, כמ"ש⁶¹ "לא תאמרון קשר
10 לכל אשר יאמר העם הזה קשר", אלא דוקא בענינים של קדושה הקשורים עם הקב"ה, וכמ"ש⁶² "ויחן
11 שם ישראל נגד ההר", והיינו, שדוקא "נגד ההר"⁶³ – הר סיני שבו היתה מ"ת – נעשה "ויחן" לשון
12 יחיד, "כאיש אחד בלב אחד"⁶⁴.

13 ז. ומצינו ענין נוסף שבו נוגע שיהיו כל בני ביחד – כדאייתא בגמרא⁶⁵: "אין מעמידין פרנס על
14 הצבור אלא אם כן נמלכים בצבור, שנאמר⁶⁶ ראו קרא ה' בשם בצלאל, אמר לו הקב"ה למשה, משה,
15 הגון עליך בצלאל, אמר לו, רבונו של עולם, אם לפניך הגון, לפני לא כל שכן, אמר לו, אעפ"כ לך אמור
16 להם. הלך ואמר להם לישראל, הגון עליכם בצלאל, אמרו לו וכו'", והיינו, שלא די בכך שהוא הגון
17 לפני הקב"ה ולפני משה, אלא יש צורך גם בהסכמת כל בני.

18 וכאן המקום להזכיר אודות הענין הידוע – שרוצים למנות בתור רב בישראל אדם שלקח שוחד!
19 שוחד – הוא ענין שהקב"ה אינו רוצה, כפי שאומר בתורתו⁶⁷ שמי שלוקח שוחד אינו יכול להיות
20 רב בישראל; וגם משה אינו רוצה זאת – כידוע בענין "משה שפיר קאמרת"⁶⁸, שרבנים וראשי-ישיבה
21 שבכל דור נקראים בשם "משה", וכבר אמרו כמ"פ שאינם מסכימים על זה; וכיון שמינוי רב שלוקח
22 שוחד הוא נגד הקב"ה ומשה – הרי זה גם נגד בני!

23 והרי זה דבר מבהיל – שרוצים למנות פרנס על הציבור בניגוד לרצון הציבור!
24 זאת ועוד: הממשלה אינה זו שיכולה לחוות דעה מי לבחור בתור רב, שהרי בממשלה ישנם כאלו
25 שאינם מאמינים,

26 – האמת היא שכל בני הם "מאמינים בני מאמינים"⁶⁹, אבל, יש כאלו שאצלם האמונה היא בגילוי,
27 ויש כאלו שבגלוי אומרים שאינם מאמינים בתורת משה, אלא ב"תורת מארקס", להבדיל... –
28 ויש שם גם נוצרים ומוסלמים וכו', והם אלו שתהי' להם הדעה מי לבחור בתור רב?!

(59) ראה אלשיך עה"פ. שלה"ט, א. ועוד.
(60) ראה זהר פרשתנו קצה, א. – הובא ונתבאר בלקו"ש
חכ"ו ע' 269 ואילך.
(61) ישע"י ח, יב. וראה סנהדרין כו, א.
(62) יתרו יט, ב.
(63) ראה פרש"בם עה"פ.
(64) פרש"י עה"פ. וראה מכילתא שם.
(65) ברכות נה, ב.
(66) פרשתנו שם, ל.
(67) ראה רמב"ם הל' סנהדרין פ"ג ה"ח"ט. רפכ"ג.
(68) שבת קא, ריש ע"ב. וש"נ. וראה תו"א יתרו סח, ג.
(69) שם צז, א.

עלי, היינו במי שלא חטא מעולם, אבל הבע"ת צ"ל כל מיני רע
ואיסורים מאוסים אצלו ושיאמר אי אפשר כו', בכדי שלא יפול
ח"ו... שמי שהי' כבר למטה במדרגה צריך שמירה יתירה אף גם
לאחר שנתעלה כו" (לקו"ת ואתחנן ט, ד) – דלכאורה אינו מובן:
כיון שצדיק צריך לומר "אפשי כו", הרי מובן שזוהי עבודה
נעלית יותר, ולמה לא יתנהג גם בעל-תשובה באופן כזה? אך
הענין הוא, שמצד גודל הענין ד"לאפרושי מאיסורא", צריך
הבע"ת לוותר על מעלת העבודה שבאמירת "אפשי כו", ובלבד
להבטיח שלא יבוא לידי עבירה.
(57) לאחר השאלות בפרש"י, קרא להרב רפאל חודייטוב ונתן
לו בקבוק יי"ש, רצוה לו לנגן, וניגן הניגון "אתם שלום".
(58) ריש פרשתנו.

- 1 ומוכן שהבחירה שלהם אינה בגלל שזהו רצון התורה כו', שהרי הם בעצמם אומרים שאין להם חלק
2 בתורת ישראל!
- 3 רוצים להשלות את הציבור שבבחירות לרבנים הראשיים בחר כל אחד לפי דעתו. אבל אין האמת
4 כן, אלא הבחירות התקיימו לפי דרישת הממשלה, וכפי שהתפרסם לאחרונה בעיתונים [שהרי כל זמן
5 שלא נדפס בעיתונים, יכולים להכחיש גם דבר שנאמר ברבים...] שימים אחדים לפני הבחירות קבעה
6 הממשלה במי צריך לבחור⁷⁰: ראו קראנו בשם פלוני בן פלוני!...
- 7 ולהעיר, שהממשלה יכולה אמנם לעשות הרבה דברים טובים, אבל אין זה דוחה ענינים הקשורים
8 עם תורה ואמונה בהקב"ה – ע"ד האמור לעיל (ס"ה) שמלאכת המשכן אינה דוחה שבת, וכך גם בנוגע
9 לבנין המשכן שעליו נאמר "ושכנתי בתוכם", "בתוך כל אחד ואחד".
- 10 ח. ובאמת, הנה כל הצרה בנוגע לענין הנ"ל באה מהצרה בנוגע ל"מיהו יהודי" – שכמה רבנים
11 וראשיישיבות הסתגרו בחדרם (אני את נפשי הצלתי...), באמרם, שזוהי "שאלה פוליטית", ולכן אין זה
12 שייך אליהם, כיון שענינם הוא ללמוד תורה בהתמדה⁷¹, ולא להתערב ב"פוליטיקה"!...
- 13 האמת היא, שהענין של "מיהו יהודי" מחריב את כל המחיצה שבין ישראל לעמים, ופותח פתח רחב
14 שגוים יוכלו להכנס לארץ ישראל ללא הגבלות.
- 15 והגע עצמך:
- 16 לאחרונה נתעוררה שקו"ט בנוגע להחזרת שטחים נרחבים מא"י, בגלל שבשטחים אלו יש מליוני
17 ערבים שלא יודעים מה לעשות עמהם⁷². ובה בשעה הולכים ומרעישים שנשי ישראל לא ילדו יותר מילד
18 אחד או שני ילדים... – בנוגע לחוק ההפלה, טוענים שיש דמוקרטי, אבל למה צריכים לשלוח מדריכות
19 וכו' לנערות ספרדיות לשדל אותן להסתפק בילד אחד או שני ילדים? ...!
- 20 ואח"כ קובעים חוק של "מיהו יהודי", שפותח פתח רחב שגוים יוכלו להכנס לארץ ישראל!
21 ולאחרי כל זה, טוענים כמה ראשיישיבות שאין להם להתערב בזה, כיון שעסוקים באמירת
22 "שיעור" ...!
- 23 ובכן: נוסף על עצם הענין המובן בפשטות שאמירת שיעור וכיו"ב אינה פוטרת מלעסוק בביטול
24 גזירת "מיהו יהודי" שמסירה את המחיצה שבין ישראל לעמים, נוגעת הגזירה גם לאמירת השיעור גופא
25 – כי, שיעור בתורה צריך לומר ליהודים, וא"כ, מי שרוצה לומר שיעור בתורה, עליו להבטיח תחילה
26 שיהיו יהודים! ...!
- 27 מחשבתם של ישראל קדמה לכל דבר, גם לתורה, וראי' לדבר, ממ"ש בתורה "דבר אל בני ישראל"⁷³.
28 ולכן, אם רוצים לומר שיעור בתורה, צריך להבטיח תחילה את מציאותם של ישראל!
- 29 ט. וכמדובר כמ"פ⁷⁴ שבהיותנו בדור יתום מראה הקב"ה את כל הענינים בגלוי⁷⁵ כדי להקל את
30 הנסיונות – רואים בגלוי שהענין של "מיהו יהודי" פוגע גם בתורה:
- 31 אותם ארבעה-חמשה אנשים שגרמו את הצרה של "מיהו יהודי", באמרם, שהם הבאי-כח של היהודים
32 הדתיים, הנה לפני יומיים קיבלו (לא בעצמם אלא ע"י שכירים ולקייטם) הצעה והחלטה בנוגע לבחורים
33 מ"ישיבות הסדר" שצריכים לגייס אותם לצבא.

(72) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע"א ס"ע 185.
(73) ב"ר פ"א, ד. וראה לקו"ש ח"ד ע' 222. וש"נ.
(74) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 263. וש"נ.
(75) ברשימה נוספת, נזכר גם מארו"ל שהעובר עבירה בסתר
נפרעין ממנו בגלוי (ראה אבות פ"ד מ"ד. סוטה ג, א).

(70) ברשימה נוספת, שניתנה פקודה לבחור במישהו אחר
במקום הרב נסים שהיו אמורים לבחור בו (ע"פ דרישת פכ"פ,
שתחילה רצה בו, ואח"כ שינה דעתו).
(71) ברשימה נוספת, שבענין זה נזכר גם שבזמן החורבן
אמרו "תן לי יבנה וחכמי" (גיטין נז, ב).

1 הצעה זו באה לא מה"מערך" (מפא"י), או מפ"ם, ואפילו לא מהקומוניסטים (רק"ח), אלא דוקא
 2 מאלו שהולכים ומכריזים שהם מדברים בשם ה"דת"; הם אלו שכתבו זאת ע"ג נייר-מכתבים שבראו
 3 מתנוסת הסיסמא⁷⁶ "ארץ ישראל לעם ישראל על פי תורת ישראל"!
 4 משה דיין ובן גוריון – שיחררו את בחורי הישיבות, ודוקא אלו שמדברים בשם הדת, הם דורשים
 5 שיגייסו את בחורי הישיבות לצבא!
 6 למה הם באמת עושים זאת? – ובכן: כיון שהם צריכים לומר שהם אלו שמדברים בשם התורה,
 7 עליהם להראות שהתורה נמצאת אצלם. וכיון שהם רואים שישירות אחרות לומדים בהתמדה וכו', ואילו
 8 אצלם לא לומדים בהתמדה כ"כ – אזי צריכים לבחור בא' מב' האופנים: או שגם אצלם יתחילו ללמוד
 9 בשקידה והתמדה, אבל זוהי דרך קשה, ולכן חשבו על עצה קלה יותר: לא לאפשר שבישיבות אחרות
 10 ילמדו בשקידה והתמדה!
 11 ובכל אופן, מהאמור לעיל (שאלו שגרמו לצרה של "מיהו יהודי" נטפלו לאחרונה להחריב את
 12 הישיבות) רואים איך שהענין של "מיהו יהודי" נוגע גם לתורה.
 13 וכאן רואים איך ש"מצוה גוררת מצוה וכו'"⁷⁷: בתחילה טענו שאין להתפעל מצעקות של כמה
 14 קיצונים, שלאחרי משך זמן ירגעו... ובסופו של דבר לא מניחים ללמוד תורה!
 15 והאשמים הם אלו ששותקים, שכן, אילו היו מלכתחילה עומדים בתוקף המתאים בענין "מיהו יהודי",
 16 לא היו מגיעים לענין גיוס בחורי הישיבות.
 17 ואין כאן המקום לדבר בגנותם של ישראל, ובפרט לאחרי קריאת היום בתורה בענין "ויקהל משה
 18 את כל עדת בני ישראל".
 19 י. וכיון שבשבוע זה מתקיים כאן הכינוס של אגודת הרבנים⁷⁸, יש לנצל הזדמנות זו כדי להביע
 20 מחאה אחת ולתמיד ולהכריז שרב שנתמנה ע"י הממשלה נגד הקב"ה, נגד התורה ונגד בני"י, אינו רב,
 21 ופסקי-הדינים שלו בטלים!
 22 בנוגע לפס"ד שלו הידוע – הרי בלאה"כ אין חילוק, כיון שהדין הוא שקידושין תופסין בחייבי
 23 לאוין⁷⁹, כך, שאפילו כאשר כל הרבנים פוסקים לאיסור, תופסין הקידושין; אבל כאן לא מדובר אודות
 24 פס"ד הנ"ל, אלא בכלל, שמי שנתמנה מצד שוחד, בטלים פסקי-הדינים שלו!
 25 ובודאי תכריז אגודת הרבנים כאן – כפי שהכריזו הרבנים בארץ ישראל – שהתורה הזאת לא תהא
 26 מוחלפת, כלשון הרמב"ם ב"ג עיקרים שלו⁸⁰, ע"פ משנ"ת בתושבע"פ.
 27 "ולא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטילה שלהם"⁸¹ – שגם הם אינם עושים היפך החוקים שלהם,
 28 שנקבעו ע"י נפוליון או טיטוס (שהחריב את ביהמ"ק) וכיו"ב, בגלל שכך נהגו בתורכי' או בצרפת;
 29 ועאכו"כ בנוגע ל"תורה שלמה שלנו" שקדמה לאלו יותר מג' אלפי שנה, ועל זה כל אחד מישראל
 30 "מושבע ועומד מהר סיני"⁸² – הרי בודאי שאלו שאומרים בגלוי שאין להם חלק לא בתושבע"פ ולא
 31 בתורת משה, אסור להם להתערב בענין הקשור עם דת ותורה, ועאכו"כ לבחור רב בישראל!
 32 יא. וכיון שאי אפשר להעריך את כחו של יהודי,
 33 וכדברי הבעש"ט⁸³ שבנ"י הם כמו "ארץ חפץ"⁸⁴ שיש בה "מים חיים", ואבנים טובות ומרגליות כו',

פ"א סה"ג. פיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד התשיעי.

(81) ע"פ מנחות סה, ריש ע"ב.

(82) יומא עג, סע"ב. וש"נ.

(83) ראה כש"ט בהוספות סנ"ז. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יז

א"ר).

(84) מלאכי ג, יב.

(76) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חס"ט ע' 163. וש"נ.

(77) אבות פ"ד מ"ב.

(78) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חע"א ע' 45.

(79) ראה רמב"ם הל' אישות פ"ד הי"ד. וטשו"ע אה"ע סמ"ד

ס"ז.

(80) עיקר ה"ט. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט. הל' מלכים

1 אלא שהחילוק הוא רק אם הם בקירוב או בריחוק יותר, שאז צריכים לידע היכן לחפש ולחפור כו',
2 והעיקר, לא להתעייף אלא להמשיך לחפור, לחזור לעורר כו',
3 הנה יה"ר שיפעלו הדברים שיתחרטו על העבר, והעיקר – קבלה טובה על להבא, ובאופן ש"שברו
4 פספסיהם"⁸⁵.

5 ועד שנזכה לכך שמש"ח "יכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה" – "יכוף" דייקא, אפילו אם לא
6 ירצו... "וילחם מלחמות ה'", והיינו, שלא יסתגר בד' אמותיו, אלא יערוך מלחמה, ולכן – "וינצח",
7 ו"יבנה מקדש במקומו"⁵¹,
8 ורק אז מסתיימת הגלות ומתחילה הגאולה, כהפס"ד הברור ברמב"ם⁵¹ שרק לאח"ז "יקבץ נדחי
9 ישראל",

10 וכפי שמסיים ש"אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעברו שכס אחד"⁸⁶, כיון שגם גוים יכירו את
11 מעלת בני"י שהם "גוי אחד בארץ"⁸⁷,
12 וכל זה יהי' בדרכי נועם ובדרכי שלום, ו"שמחת עולם על ראשם"⁸⁸.
13 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אתם שלום"].

14 * * *

15 יב. בזהר דפרשת השבוע⁸⁹ מסופר שכאשר רשב"י ישב פעם עם החב"י ודיבר במלין דאורייתא,
16 "חמא לר' יוסי דהוה מהרהר במילי דעלמא, אמר ל' יוסי קום אשלים דיוקנך דאת חד חסר כך, קם ר'
17 יוסי וחדי במלין דאורייתא . . אסתכל ב'י רשב"י, א"ל, ר' יוסי השתא את שלים . . ודיוקנך שלים. פתח
18 ואמר ויעש⁹⁰ את ציץ נזר הקודש זהב טהור וגו'".

19 ובהערות אאמו"ר⁹¹ מבאר הטעם ש"לר' יוסי דוקא אירע זה שהרהר במילי דעלמא, ולא לר' אבא ור'
20 יצחק ור' חייא, יען ר' יוסי הוא בחי' מלכות (שזהו ש"יוסי" בגימטריא אלקים, והרי אלקים הוא בחי'
21 מלכות) . . (ש)נעשית ג"כ מקור לבי"ע, והוא העשרה מאמרות (כדברי המשנה⁹² "בעשרה מאמרות נברא
22 העולם") דמלכות (בחי' הדיבור, כמ"ש⁹³ "דבר מלך שלטון") שבהן נתהוו בי"ע . . לכן ר' יוסי דוקא,
23 בחי' המל', אירע זה שהרהר . . אז בהעשרה מאמרות שבהן נברא העולם, שהם מילי דעלמא כו'".

24 ואעפ"כ הי' זה ענין של ירידה אצלו, עד שנחסרה אות משמו – כי, המלכות עצמה (שם אלקים) היא
25 באצילות, ומה שנעשית מקור להתהוות בי"ע (שאינן זה שם אלקים עצמו, אלא כפי ששייך לנבראים,
26 שאז נקרא "אלקיננו", "אלקיים" וכיו"ב⁹⁴) הרי זה ענין של ירידה – "רגלי יורדות"⁹⁵. וזהו שע"ז נחסרה
27 אות משמו – האות שמורה על אצילות. ולכן הוצרך רשב"י לפעול בו עלי' כו'.

28 אך עדיין צריך להבין: מדוע נפעלה העלי' ע"י ענין התורה – "קם ר' יוסי וחדי במלין דאורייתא",
29 ולא ע"י תפלה, שענינה העלאה מלמטה למעלה?

30 גם צריך להבין: בזהר פ' וירא⁹⁶ מסופר ש"ר' יהודה ור' יוסי הוו אזלי בארחה, א"ל ר' יהודה לר'
31 יוסי, פתח פומך ולעי באורייתא כו'". ולכאורה, כיון שגם ר' יהודה (מלשון הודאה) הוא בחי' המלכות⁹⁷

מנחם – התוועדויות חס"ז ע' 404 ואילך). וש"נ.

(92) אבות רפ"ה.

(93) קהלת ח, ד.

(94) ראה לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

(95) משלי ה, ה. וראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תקסד ואילך).

(96) ח"א קטו, ב.

(97) ראה תו"א ויגש מד, א. ויחי מו, א. ובכ"מ.

(85) שו"ע חו"מ סל"ד ס"ל.

(86) צפני' ג, ט.

(87) שמואל"ב ז, כג. ועוד.

(88) ישע"י לה, יו"ד. נא, יא.

(89) ח"ב ריז, ב.

(90) פקודי לט, ל.

(91) לקוטי לוי"צ לח"ב ע' קנח ואילך. וראה גם שיחת ש"פ

ויק"פ, כ"ה אדר, פ' החודש, מבה"ח ניסן אשתקד סכ"א (תורת

[שבה יש רק ענין ההודאה, וכידוע בפירוש הכתוב⁹⁸ "הפעם אודה את ה' גו' ותעמוד מלדת", שזהו לפי 1
 2 שמלכות היא הספירה האחרונה] – אינו מובן, איך פעל ר' יהודה ענין של התעוררות אצל ר' יוסי, בה
 3 בשעה שגם ר' יהודה הוא בחי' המלכות?
 4 יג. והביאור בזה:
 5 הטעם שההעלאה שפעל רשב"י על ר' יוסי היתה ע"י ענין התורה – יובן בהקדם החילוק הידוע⁹⁹
 6 בין רשב"י לחוני המעגל בנוגע לירידת גשמים [שענין הגשמים כולל את כל הברכות¹⁰⁰, ובפרט ע"פ
 7 פירוש הבעש"ט¹⁰¹ על הפסוק¹⁰² "ונתתי גשמיכם בעתם", ש"גשמיכם" היינו הגשמיים שלכם], שחוני
 8 המעגל פעל ירידת גשמים ע"י תפלה¹⁰³, ואילו בנוגע לרשב"י מסופר בזהר¹⁰⁴ שכאשר אמר תורה על
 9 הפסוק¹⁰⁵ "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד", אזי "אתי מיטרא".
 10 ועפ"ז יובן גם שהעלי' שפעל רשב"י אצל ר' יוסי היתה באופן ש"חדי במלין דאורייתא" – כיון שכל
 11 הענינים של רשב"י נפעלו ע"י תורה.
 12 ויש להוסיף בדיוק לשון הזהר "קם ר' יוסי" (לפני ש"חדי במלין דאורייתא") – שמורה על עלי'
 13 באופן של קומה זקופה, שנעשית ע"י התפלה, שהיא "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה"¹⁰⁶;
 14 ולאחרי העלי' שע"י התפלה, "קם ר' יוסי", נפעל ענין נעלה יותר – "חדי במלין דאורייתא".
 15 יד. הביאור בסיפור הזהר בפ' וירא¹⁰⁷:
 16 החילוק בין ר' יהודה לר' יוסי – אע"פ ששניהם הם בחי' המלכות – שר' יהודה הוא בחי' המלכות
 17 כפי שהיא א' מעשר ספירות דאצילות, ואילו ר' יוסי הוא בחי' המלכות כפי ששייכת לבי"ע (עוד לפני
 18 ירידתה לבי"ע).
 19 וזהו גם החילוק בשמותיהם – שבשם "יהודה" ישנם כל ד' אותיות שם הוי"ו¹⁰⁸, שהוא שם העצם,
 20 שם המיוחד ושם המפורש¹⁰⁹; משא"כ "יוסי" הוא בגימטריא אלקים, והרי שם אלקים אינו שם העצם
 21 כו', אלא רק כינוי (כמו הכינוי ד"יוסי" – כדאיתא בגמרא¹¹⁰: "יכה יוסי את יוסי"), ולא עוד אלא שגם
 22 שם אלקים אינו בגלוי (כמו שם הוי"ו שב"יהודה"), אלא בהעלם – בגימטריא בלבד, ש"מורה על מיעוט
 23 האור והחיות .. עד שלא נשאר ממנו אלא .. בחי' החשבון ומספר כו"¹¹¹.
 24 ומזה מובן, שאע"פ שר' יהודה הוא בחי' המלכות – הרי זה באופן שמאיר בה שם הוי"ו, והו"ע שילוב
 25 שם אד' (מלכות) בהוי"ו¹¹², שהוא באופן ששם הוי"ו הוא בהתגברות וגילוי.
 26 ולכן אמר ר' יהודה לר' יוסי "פתח פומך ולעי באורייתא" – כיון שבבחי' המלכות גופא גדלה מעלתו
 27 של ר' יהודה יותר ממעלתו של ר' יוסי.
 28 ויש להוסיף בביאור דיוק לשון הזהר "פתח פומך ולעי באורייתא" – שתחילה ישנו הענין ד"פתח
 29 פומך" שהו"ע התפלה, ולאח"ז ענין התורה, "ולעי באורייתא" (כמו בזהר שבפרשתנו, שתחילה "קם ר'
 30 יוסי", שהו"ע התפלה, ולאח"ז "חדי במלין דאורייתא", כנ"ל סי"ג).

ריש ע"ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א).

107) ראה גם תורת מנחם – תפארת לוי"צ שמות אות פ (ע' כה). וש"נ.

108) סוטה יו"ד, ב. וש"נ.

109) סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב. הל' ע"ז פ"ב ה"ז ובכס"מ שם. הל' נשיאת כפים פי"ד ה"י. מו"נ ח"א פס"א ואילך. פרדס שי"ט בתחלתו. עיקרים מ"ב פכ"ח.

110) סנהדרין שם. וראה פרש"י שם נו, רע"א.

111) תניא שעהיחיה"א ספ"ז.

112) ראה תניא שם (פב, א).

98) ויצא כט, לה.

99) ראה תורת מנחם – סה"מ אייר ריש ע' רעא. וש"נ.

100) ראה רמב"ן בחוקותיו כו, ד. וראה גם תורת מנחם – התועדויות הנ"ח ע' 381. וש"נ.

101) ראה כש"ט סוסר"ז. וראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ח ע' 341. וש"נ.

102) בחוקותיו שם.

103) ראה תענית כג, א.

104) ח"ג נט, ריש ע"ב.

105) תהלים קלג, א.

106) ויצא כה, יב. וראה זהר ח"א רסו, ריש ע"ב. ח"ג שו,

1 טו. וההוראה מזה – שהרי גם ההערות והביאורים בזהר הם חלק מתושבע"פ, ובמילא יש בהם
2 הוראה לכל אחד מ"ש"פ:

3 אע"פ שאמיתית הענין ד"תורתו אומנתו"¹¹³ שייך לרשב"י וחבריו (ובלשון הזהר¹¹⁴: "ר"ש וחברייא"),
4 מ"מ, גם אצל כל אחד מ"ש"פ צ"ל זמנים שבהם הוא בדרגא ד"תורתו אומנתו", והיינו, שבאותה שעה
5 שעוסק בתורה אין אצלו ענין אחר, כך, שהוא מונח לגמרי בלימוד התורה – "תורתו אומנתו".

6 וע"ד המדובר פעם בארוכה¹¹⁵ אודות דברי המכילתא¹¹⁶ "לא ניתנה התורה כו' אלא לאוכלי המן" –
7 דלכאורה אינו מובן: הרי התורה ניתנה לכל בני"כ בכל הדורות כולם, וא"כ מהו המיעוט ש"לא ניתנה
8 כו' אלא לאוכלי המן"¹¹⁷ – שאצל כל אחד מ"ש"פ צ"ל זמנים שבהם הוא כ"אוכלי המן", היינו,
9 שמתמסר לגמרי ללימוד התורה, ללא דאגות כלל, ודוקא באופן כזה יכול להצליח בלימודו, כיון
10 ש"שמעתא בעא צילותא"¹¹⁸.

11 ובענין זה יש הוראה לכל אחד – שאפילו בשעה שעומד בדרגא ש"תורתו אומנתו", כמו רשב"י,
12 ו"לעי באורייתא" ו"חדי באורייתא" (ככל הלשונות שבזה), הנה בראותו יהודי שמהרהר במילי דעלמא,
13 ובמילא נמצא במצב של ירידה, עליו להתעסק עמו כדי להעלותו, עי"ז שיפעל עליו שגם הוא יהי "חדי
14 במלין דאורייתא".

15 ועד"ז בנוגע לעצמו – כפי שלמדים מהסיפור דר' יהודה ור' יוסי, בנוגע לב' הענינים כפי שהם אצלו
16 גופא.

17 *

18 טז. כיון¹¹⁹ שהיום הוא שבת מברכים אדר שני, שהנודה של חודש זה הו"ע הפורים,
19 ובפרט שזהו¹²⁰ גם שבת פרשת שקלים, ש"באחד באדר משמיעין על השקלים"¹²¹, וגם ענין זה יש
20 לו שייכות מיוחדת לפורים, כדברי הגמרא¹²² "גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שעתידי המן לשקול
21 שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהן לשקליו, והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים כו",
22 והיינו, שמצות מחצית השקל פעלה הנס דפורים,

23 [כי, הגם שנתנית השקלים בחודש אדר היתה (לא בשביל חודש אדר, אלא) בשביל קרבנות הצבור
24 שהיו מקריבים מר"ח ניסן ואילך¹²³, מ"מ, כיון שהענין ד"לכפר על נפשותיכם" נעשה ע"י הנתניה
25 [וכמ"ש¹²⁴ "לתת את תרומת ה' לכפר על נפשותיכם"], הרי מובן, שנתנית השקלים שבחודש אדר
26 המשיכה הענין ד"לכפר גו"י" מיד בהנתניה (וכמפורש: "כי תשא גו' ונתנו גו' (ועי"ז) ולא יהי' בהם
27 נגף"¹²⁵ (שבא ע"י מנין)), וכנ"ל שהענין ד"באחד באדר משמיעין על (נתנית) השקלים" פעל הצלת בני"י
28 (פורים שב) חודש אדר],

29 לכן הרי זה דבר בעתו לחזור ולעורר אודות כמה ענינים שנוגעים לימי הפורים.

30 יז. בין המצוות המיוחדות דפורים יש חשיבות מיוחדת למצוה ד"משלוח מנות איש לרעהו" ו"מתנות
31 לאביונים"¹²⁶. ובפרט, שמצד כמה סיבות, הנה בשני מצוות אלו, נעשתה חלישות.

(באידית), ונדפס בהוספות ללקו"ש חי"א ע' 321 ואילך.
במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
120) משא"כ כשר"ח אדר חל בשבת.
121) משנה ריש מס' שקלים.
122) מגילה יג, סע"ב.
123) ירושלמי שקלים שם.
124) תשא ל, טו.
125) שם, יב.
126) ראה בארוכה לקו"ש ח"ב ע' 536 ואילך. ח"ד ע' 1284

113) שבת יא, א.
114) ח"א נא, א. ח"ב קלח, ב. וראה גם תורת מנחם –
התוועדיות ח"ע ע' 166.
115) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חס"ד ס"ע 254
ואילך. וש"נ.
116) ר"פ בשלח. שם טז, ד.
117) ראה מנחות פג, ב ובתוד"ה מתני'.
118) מגילה כח, ב. וש"נ.
119) מכאן ואילך – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א

ולכן, יש צורך להשתדל ביחוד לעורר על קיום שתי מצוות אלו (נוסף לכך שצריך לעורר אודות שאר המצוות דפורים) – שכל אחד ואחת שהגיעו לגיל מצוות, וגם קטנים וקטנות שהגיעו לחינוך נוגע לאלו שיש ספק אם הגיעו לחינוך – תהי' ההנהגה באופן ד"ספיקא לחומרא, כיון שהוא לכתחילה ובקל ובנוגע לעשיית מצוות¹²⁷], יקיימו את המצוות ד"משלוח מנות איש לרעהו" ו"מתנות לאביונים".

כמובן, שההתעוררות בהנ"ל צריכה להתחיל מיד, כדי שבכוא פורים יהיו בני" מוכנים כבר לקיים מצוות אלו.

יח. (כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן בקבוק משקה, ואמר):

מבין המתעסקים בזה יקחו את המשקה ויחלקו ביניהם, וזה יוסיף ברכה והצלחה בפעולות בהנ"ל. ויהי רצון, שהפעולות בהנ"ל יהיו – כהלשון פרסומי ניסא¹²⁸ – בפרסום הכי גדול, ויהי' זה במספר השולחים והנותנים הכי גדול בכמות ובאופן הכי גדול באיכות.

וזה יפעל שגם הקב"ה יקיים בפרסום מצות "משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים" (שהרי "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות"¹²⁹),

והיינו, שהקב"ה יתן מתנות לבני" שבנוגע להקב"ה הם "אביונים" – "אביון" ש"תאב לכל דבר", והרי בני" תאבים לכל דבר הקשור עם הקב"ה¹³⁰, ע"ד: אפילו נצטוונו לחטוב עצים¹³¹,

וכן יקיים מצות "משלוח מנות איש לרעהו" – ליתן "מתנות"¹³² לבני" שהם "רעהו" (אחים ורעים) של הקב"ה¹³³.

ועד שיקויים "מיסמך גאולה לגאולה"¹³⁴ (שניכר ביחוד בשנה מעוברת¹³⁵) – שמגאולת פורים תבוא בסמיכות הגאולה ד"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹³⁶.

יט. ויהי רצון, שכל הנ"ל ייעשה מתוך שמחה,

וגם ענין זה קשור עם אדר – ש"משנכנס מרבין בשמחה"¹³⁷ (וי"ל שכשמברכים אותו – בש"ק מברכים – ה"ז התחלת הכניסה¹³⁸), וביותר – עם פורים, שהרי שמחת פורים היא שמחה נעלית ביותר, עד לאופן ד"עד דלא ידע"¹³⁹.

וכיון ששמחה פורץ גדר¹⁴⁰, הנה כשמרבין בשמחה, ועוד באופן דלא ידע – יפרצו כל הגדרים, כך, שעוד בחודש אדר ועוד לפני פורים ימשיכו את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, באופן ד"שמחת עולם על ראשם"⁸⁷ (למעלה מ"ידע" שבראש).

[כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאָוואָ".]

מעיי, וע"י התורה נעשה "רעהו" ממש דהקב"ה (עד דאפ"ל "צצחוני בני" (ב"מ נט, ב)), יחוד נפלא כו' (תניא פ"ה), כולא חד (משא"כ במצות רמ"ח פקודין – שם פכ"ג). ועיין ג"כ בכתבי האריז"ל (פע"ח שער הפורים פ"ו. ועוד) בפ"י מנות ומתנות (ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ג ס"ע 251 ואילך. וש"נ). ואכ"מ.

133 פרש"י שבת לא, א ד"ה דלך.

134 מגילה ו, סע"ב.

135 ראה מגילה שם.

136 מיכה ז, טו.

137 תענית כט, סע"א.

138 ראה גם שיחת ש"פ משפטים, פ' שקלים, מבה"ח אדר תשל"א ס"ד (תורת מנחם – התוועדויות שם ס"ע 206). וש"נ.

139 מגילה ז, ב.

140 ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

ואילך (משיחת ש"פ ויקהל, פ' שקלים, מבה"ח אד"ש תשכ"ב ס"י ואילך – תורת מנחם – התוועדויות ח"ג ס"ע 160 ואילך). וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ז ע' 274. וש"נ.

127 ראה דר"ח כללים ס"ק ל' מ"ג. ועוד.

128 ראה תוס' מגילה ג, רע"א. ט"ז או"ח סתרפ"ז סק"ב.

129 שמור"ר פ"ל, ט. וראה ד"ה איתא במדרש תילים תרנ"ג (סה"מ תרנ"ג ע' רעט. וראה גם תר"א לה, ג) שהכוונה בזה היא, ש"ע"י ישראל עושים המצות עי"ז גורמים שיעשה הקב"ה את מצות אלו".

130 וראה ב"ר רפע"א.

131 ראה תורת מנחם – התוועדויות חע"א הערה 41.

132 וההפרש בנוגע השפעת הקב"ה בין "משלוח מנות" ל"מתנות לאביונים", מובן מזה ש"משלוח מנות" צ"ל אוכלים דוקא (שו"ע או"ח סתרצ"ה ס"ד – ע"פ מגילה ז, א) – בהשפעת הקב"ה הו"ע התורה שעל"י נאמר (תהלים מ, ט) "ותורתך בתוך

לקוטי שיחות

פרשת ויקהל

כך כא, שיחה א

מתורגם ללשון הקודש

26 זאת, ועוד: הרמב"ם פוסק⁷ שאם הכהן הגדול "בקש
27 להתנמנם" – הרי אז "פרחי לוייה מכין לפניו באצבע צרידה",
28 למרות שזהו איסור שבות, כפסק הרמב"ם בהלכות שבת⁸.
29 וגם כאן יש אמצעים אחרים כדי לסייע לערנותו של הכהן
30 הגדול, אשר אינם כרוכים ב"שבות".

ב.

ההיתר – רק בארועים זמניים

31 בפשטות ניתן להבחין בין הדברים:
32 הכלל ש"אין שבות במקדש" גם כאשר אפשר לנהוג
33 באופן אחר, חל רק בארוע שהוא ארעי – דהיינו, כאשר
34 נוצר מצב מסויים שאפשר למונעו באמצעות שבות, אז יש
35 היתר של שבות במקדש, גם כאשר ניתן לעשות זאת בדרך
36 אחרת. כפי שמובא בדוגמא של "היה כהן גדול זקן או
37 חולה" או אם "בקש להתנמנם". כלומר, הסדר הקבוע של
38 העבודה במקדש אינו יכול להיות כרוך בשבות, אלא
39 במקרים מסויימים אפשר להיעזר בהיתר.
40 אך בענייננו מדובר על הסדר הקבוע של פעולות
41 הכהנים בכל שבת ושבת, ולכן, כיון שאפשר לעשות זאת
42 באופן אחר, לא קבעו פעולה קבועה של הכהנים שתהיה
43 כרוכה תמיד באיסור שבות במקדש.
44 אך הסבר זה אינו מספיק, כי אנו מוצאים היתר של
45 שבות במקדש גם במקרה שכך הוא הסדר הקבוע: כאשר
46 חל ערב פסח בשבת, קובעת ההלכה⁹ שמפשיטים את
47 העור מן הקרבן על גבי המקלות, בדיוק כמו בחול, למרות
48 שאפשר לעשות זאת באופן אחר.
49 ודחוק ביותר לומר, שערב פסח שחל להיות בשבת

א.

בליל שבת "בודקין בנרות הדלוקין..."

1 בסוף הפרק האחרון של הלכות בית הבחירה שבו
2 מבאר הרמב"ם את הלכות שמירת המקדש – לאחר שהוא
3 מתאר (בהלכה יא) כיצד בדקו הכהנים, באמצעות "שתי
4 אבוקות של אור בידם", מדי בוקר, "בשחר קודם שיעלה
5 עמוד השחר סמוך לו", את העזרה אם הכל שם כשורה –
6 ממשיך הרמב"ם ואומר (בהלכה בפני עצמה, הלכה יב):
7 "כסדר הזה עושין בכל לילה ולילה חוץ מלילי שבת
8 שאין בידם אור אלא בודקין בנרות הדלוקין שם מערב
9 שבת".
10 ידועה שאלת המפרשים¹: הרי לפי ההלכה, כפי
11 שפוסק הרמב"ם במספר מקומות², "אין שבות במקדש",
12 וטלטול הנרות בשבת הוא איסור של "שבות"³ בלבד –
13 ואם כך, מדוע משנים את הנהוג בליל שבת, ש"אין בידם
14 אור אלא בודקין בנרות הדלוקין שם מערב שבת"?
15 משיב בעל "כסף משנה", "שאני הכא דאפשר בנרות
16 הדלוקין מערב שבת", כיון שיש אפשרות לבדוק ויחד עם
17 זאת להמנע מ"שבות", הרי אז לא התירו איסור שבות.
18 אך הסבר זה דורש ביאור, כפי ששואלים מפרשים
19 אחרים⁴: הרמב"ם פוסק בהלכות עבודת יום הכפורים⁵,
20 ש"היה כהן גדול זקן או חולה מלבנין עשיות של ברזל
21 באש מבערב, ומטילין אותן למחר במים, כדי להפיג
22 צינתן, שאין שבות במקדש" – למרות שגם במקרה זה
23 אפשר לדאוג לכך באופן אחר, כך שלא יעברו על איסור
24 שבות, כפי שממשיך הרמב"ם בעצמו ואומר "או מערבין
25 מים חמים במי המקוה כדי שתפיג צינתן"⁶.

(5) שם.

(6) יש אומרים (הובאו בשר"ח ואנציקלופדי תלמודית שם) דהתם שאני משום דהטלת המים וכו' הוא טורח גדול, ולכך לא מקרי אפשר באופן אחר. ועוד יש לומר, דכיון שתלוי בהכנת מים רבים הדורשים כלים רבים וכו', יש חשש שמא מרוב הפרטים ישכחו הכהנים פרט א' וכו', ולפיכך הותרה שבות זו. ולכאורה דוחק הוא.

(7) הל' עבודת יוהכ"פ פ"א ה"ח.

(8) פכ"ג ה"ה ובכסף משנה שם.

(9) ראה רמב"ם הל' ק"פ פ"א הי"ד וט"ז. וראה מעשי למלך על הרמב"ם כאן. ועוד.

(* וסיום הל' ביהב"ח להרמב"ם, פרקו שמונה (ראה ברייתא מעשה תורה אות ח – והבוחר יבחר), והלכותיו קלו (וע"ד ל' הרמב"ם הל' חנוכה פ"ג סוף ה"ב) סימן להם שנותיו של לוי, שנבחר לשרת בביהב"ח. וראה מכילתא בתחלתה: עד שלא נבחר אהרן כו'. – ואם שגיתי ה' יכפר.

(1) כסף משנה כאן. תויו"ט לתמיד פ"א מ"ג. ועוד. וראה בזה (ובהבא לקמן) – שד"ח כללים מערכת האל"ף כלל רפג. פאת השדה שם כלל יז. אנציקלופדי תלמודית כרך א' ערך "אין שבות במקדש". וש"נ.

(2) הל' שבת פכ"א הכ"ז. הל' עבודת יוהכ"פ פ"ב ה"ד. הל' ק"פ פ"א ה"טז. ועוד.

(3) רמב"ם הל' שבת פכ"ה ה"י.

(4) ראה מ"ל"מ כאן. ועוד.

30 הבדיקה לא נעשתה רק כהננה לעבודת המקדש, אלא
31 בעיקר ככבוד למקדש. כמוסבר במקום אחר¹³ בהרחבה,
32 ששמירת המקדש מבטאת כבוד למקדש, משום שהיא
33 מצביעה על אי הסחת דעת מן המקדש, ובדומה לכך לגבי
34 הבדיקה – כאשר בודקים מדי בוקר את העזרה באופן
35 המפורט מוסיפים כבוד למקדש.

36 ולפי זה ניתן להבין מדוע אמרו הכהנים הבודקים אלו
37 לאלו, לאחר הבדיקה, "שלום הכל שלום", ולא אמרו
38 משפט המתאים יותר, לכאורה, אם רוצים להביע שהכל
39 בסדר ומוכן לעבודת המקדש, כגון: "הכל במקומו"¹⁴, או
40 "הכל כראוי" וכדומה – כי זהו נוסח של כבוד.

ה.

אי התרת השבות – משום חשיבות הבדיקה

41 לפי הסבר זה ניתן לתרץ את השאלה שהוצגה לעיל
42 על ההלכה האחרונה. וכדי להבין זאת יש להקדים ולבאר:
43 בענין של נס השמן בחנוכה, אשר "טמאו כל השמנים
44 שבהיכל... בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה
45 מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו להדליק אלא יום
46 אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים"¹⁵ – ידועה
47 השאלה¹⁶:

48 יש דעה האומרת¹⁷ ש"טומאה הותרה בצבור". ולפי
49 דעה זו, מדוע צריך היה הקדוש-ברוך-הוא לחולל את נס
50 השמן, והרי ניתן היה להדליק את הנרות אף בשמן טמא?
51 ומשיבים על כך המפרשים¹⁸: למרות שטומאה הותרה
52 בצבור, חפץ הקדוש-ברוך-הוא להראות "חיבתן של
53 ישראל", ולכן הוא חולל את הנס כדי שהיהודים יוכלו
54 לקיים את המצוה של הדלקת נרות המנורה בלי להזדקק
55 ל"היתר" של "טומאה".

56 כלומר: הכלל ש"טומאה הותרה בצבור" חל על
57 עבודתם של ישראל, אך בענין חיבתן של ישראל, צריך
58 להמנע מטומאה אפילו כאשר "הותרה".

59 כך יש לומר בעניננו:
60 אילו היתה בדיקת הכהנים במקדש נוהג רגיל, או

1 נחשב כמקרה ארעי, משום שהוא חל כך רק לעתים
2 נדירות.

ג.

מדוע נקבעו הלכות אלו כאן?

3 בהלכות הנ"ל, שבסוף הלכות בית הבחירה, יש לדייק
4 אודות כמה דברים נוספים:
5 (א) מדוע מביא הרמב"ם ענין זה בין ההלכות של
6 שמירת בית הבחירה? – ההלכות שעד הלכה יא שייכות
7 לפרק זה, כי מדובר בהן אודות שמירת המקדש¹⁰. אך
8 ההלכות יא ויב אינן קשורות, לכאורה, לשמירת המקדש,
9 אלא להכנה לקראת סדר עבודת היום – צריך היה לבדוק
10 אם הכל בעזרה ראוי ומוכן לתחילת עבודת היום. ואם כך,
11 שייך ענין זה, לכאורה, להלכות תמידין ומוספין, ואכן הוא
12 מופיע שם¹¹ בקצרה?

13 (ב) ההלכה האחרונה, הלכה יב, מהווה המשך להלכה
14 הקודמת, כנאמר במפורש – כסדר הזה (המופיע בהלכה יא)
15 עושין וכו', אלא שמוסיפים ומציינים, שבשבת היה
16 התהליך שונה. מדוע, אם כך, קבע זאת הרמב"ם כהלכה
17 נפרדת? ובמיוחד לפי הידוע, שהחלוקה בין ההלכות
18 ברמב"ם היא מדוייקת לחלוטין, וניתן להסיק מכך מסקנות
19 וכו'¹².

ד.

הבדיקה והשמירה – כבוד למקדש

20 ההסבר לכך הוא:
21 בתחילת הפרק מסביר הרמב"ם, ששמירת המקדש
22 אינה מפני הפחד מאוייבים וכדומה, אלא משום כבוד
23 המקדש, כי "אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין
24 לפלטרין שאין עליו שומרין".
25 מכך מובן, שהפרטים שבהם עוסק פרק זה, פרק ח',
26 קשורים לכבוד המקדש.
27 לפי זה ניתן לומר, שגם בדיקת העזרה היא משום
28 כבוד הבית, ולכן קבע הרמב"ם הלכות אלו (יא ויב),
29 העוסקות בענין זה, דוקא בפרק הזה:

(10) וראה לקמן סעיף ח.

(11) ריש פרק נ.

(12) ראה לדוגמא – הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ק"א סק"א (ג, א [תתרו],
(א). – וברמב"ם הוצאת פרנקל (ירושלים, תשל"ה) תוקן פיסוק ההל'

ברמב"ם בכ"מ - ראה הקדמת המו"ל לס' זמנים 12, ב.

(13) לקו"ש ח"י"ג ע' 61 ואילך.

(14) ראה פירוש הרע"ב לתמיד שם. פירוש הרא"ש שם (תמיד כח,

סע"א). ועוד.

(15) שבת כא, ב.

(16) ראה בכ"ז אנציקלופדי' תלמודית כך טז ערך חנכה ע' רמדרומה.
וש"נ.

(17) פסחים עז, א. וש"נ.

(18) פנ"י שבת שם. ועוד.

29 שמושה הקדים את הציווי על איסור מלאכה בשבת לפני
30 הציווי על מלאכת המשכן.
31 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:
32 לאחר שהמקדש הוא כבר מקום קדוש בשלמותו,
33 ומדובר על פרט, עשיית מלאכה בתוך בית המקדש, אז
34 אין המלאכות נחשבות כמעשה חול, כי בקודש כל דבר²⁴
35 איננו מעשה חול, אלא הוא הופך לעשייה של קדושה, ולכן
36 אין שם חיילול שבת.

37 אך כאשר מדובר על בניית בית המקדש והקדושה
38 שבו, אי אפשר לעשות זאת על ידי מעשה שיש בו משום
39 חילול שבת.

40 בדומה להסבר של מפרשים אחרים²⁵ על נס השמן של
41 חנוכה, שלא נצלו אז את הכלל של "טומאה הותרה"
42 משום שהיה צורך לחנוך את המקדש מחדש, וכאשר
43 יוצרים קדושה מחדש אין ראוי להשתמש בכלל של
44 "טומאה הותרה" וכדומה.

45 ואפשר לומר, שכך הם הדברים גם בענין איסורי
46 השבות במקדש:

47 חכמים התירו שבות במקדש במקרים הקשורים
48 לעבודה במקדש או למלאכה בתוכו. אך כאשר מדובר על
49 עצם בנין המקדש (כולל - כבודו), לא התירו חכמים את
50 איסורי השבות (ו"מעין דאורייתא תיקון"²⁶) - עשיית, או
51 הוספת, או חיזוק הקדושה של בית המקדש אינה צריכה
52 להיעשות באמצעות שבות.

ה.

הבדיקה - חלק מהבניה

53 על הסיבה לכך שהרמב"ם קבע את ההלכות של
54 שמירת וכבוד המקדש בהלכות בית הבחירה, כפי שרבינו
55 הקדוש, רבי יהודה הנשיא קבע את הדינים של שמירת
56 המקדש גם במסכת מדות שעוסקת במדות הבית, ולא רק
57 במסכת העוסקת בעבודות הנעשות בבית - כבר דובר
58 במקום אחר²⁷:

1 אפילו חלק מעבודת המקדש, הרי ההלכה "אין שבות
2 במקדש", וכפי שאומר הרמב"ם¹⁹, היא "היתר",
3 מלכתחילה.

4 אך כיון שהבדיקה מביעה את כבוד המקדש, בדומה
5 לנאמר "לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שצוה על
6 יראתו"²⁰, הרי בענין חשוב זה לא ייתכן שהבדיקה תיעשה
7 מלכתחילה באופן שנוזקים להיתר של אין שבות
8 במקדש".

ו.

הבדיקה בשבת ללא שבות - כבוד רב למקדש

9 כך מובן מדוע הפרט שבבדיקה - שבשבת היא
10 נעשתה באופן שונה מימות החול - הוא (א) קשור
11 להלכות בית הבחירה (ב) מופיע כהלכה בפני עצמה -
12 מכיון שפרט זה מדגיש ומאדיר יותר את כבוד המקדש:
13 לא זו בלבד שבדקו את המקדש באופן כללי כל יום
14 כדי להדר בכבודו, כנאמר בהלכה יא, אלא יותר מכך,
15 כהלכה יב: הבדיקה נעשתה בדרך מהודרת ומכובדת,
16 ומשום כך לא נצלו בשבת שום היתר, של "אין שבות
17 במקדש", אלא בדקו בנרות שדלקו שם מערב שבת.

18 ולכן נקבע פרט זה כסיוס של פרק ח' בהלכות בית
19 הבחירה - העוסק, כאמור, בכבוד המקדש - כי פרט זה
20 מבטא את כבוד המקדש בדרך הנעלה ביותר - בהידור מן
21 ההידור.

ז.

אי אפשר ליצור קדושה על ידי חילול שבת

22 ויש להוסיף לכך עוד ענין, ובהקדים:

23 לגבי עשיית מלאכה במקדש בשבת אנו מוצאים שני
24 ניגודים: מצד אחד נאמר על עבודת התמידין, ושאר
25 קרבנות הצבור שזמנם קבוע, שלא זו בלבד שהיא דוחה
26 שבת ומותרת בשבת, אלא שזוהי מצוה²⁴. אך מצד שני
27 קובעת ההלכה²², ש"אין בנין בית המקדש דוחה שבת",
28 וכפי שלומדים זאת במכילתא²³ בתחילת פרשתנו מכך

(24) להעיר מאיסור הבאת חולין לעזרה (ראה אנציקלופדיא תלמודית כרך
טו ע' חולין שנשחטו בעזרה ס"ד, וט"ו).
(25) גליני הש"ס (להר"י ענגל) לשבת כא, ב. וראה אנציקלופדי
שבעה ע"ב.
(26) פסחים ל, ב. וש"נ.
(27) לקו"ש ח"ג ע' 58 ואילך. ח"ח ע' 464.

(19) הל' ק"פ שם הט"ו.
(20) יבמות ו, א. וראה לקו"ש שם ע' 62 הערה 47.
(21) ראה רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ד ה"ט. ובכ"מ. וראה לקו"ש
[המתורגם] חט"ז ע' 254.
(22) יבמות ו, ב. רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א הי"ב (כנוגע ליו"ט, וכ"ש
שבת).
(23) וראה גם רש"י ורמב"ן ריש פרשתנו.

י.

שלימות המקדש - ביום שכולו שבת

30 ההסבר בפנימיות הענינים לקשר שבין תחילת הלכות
31 בית הבחירה לבין סופן, הוא:

32 כבר הוסבר מספר פעמים²⁹, שלמרות שבבנין המשכן
33 ובית ראשון ושני קיימו את המצוה "ועשו לי מקדש"³⁰ -
34 למרות זאת לא היה זה באופן של בנין הבית בשלימות
35 מוחלטת. לכך נגיע רק במקדש ה' כוננו ידך, בבית
36 השלישי שיהיה בית נצחי³¹.

37 זוהי הסיבה בפנימיות לכך שההלכה האחרונה של
38 הלכות בית הבחירה עוסקת בנוהג של בדיקת העזרה
39 במקדש ביום השבת - כדי לרמוז לכך, שהסיום והשלימות
40 של בית הבחירה יהיה במקדש שלעתיד לבוא - ביום
41 שכולו שבת³².

42 ואם כך, עלולים לחשוב, שכיון ששלימות הבית תהיה
43 רק לעתיד לבוא, הרי עבודתנו בזמן הזה אינה תופסת ח"ו
44 מקום, ואין לה שום חשיבות ח"ו -

45 לפיכך מדגיש הרמב"ם, שאדברה - "בלילי שבת אין
46 בידם אור אלא בודקין בנרות הדלוקין שם מערב שבת":
47 בתקופה של "יום שכולו שבת" הרי אז "אין בידם אור"
48 - "נר מצוה ותורה אור"³³, אלו הם "שנים אשר תאמר אין
49 לי בהם חפץ"³⁴. והאור שקיים אז נובע דוקא מן הנרות, מן
50 המצוות, אשר הדליקו "מערב שבת" - בזמן הגלות.

51 שלימותו של הבית השלישי³⁵ היא שאז תתגלה
52 המעלה של עבודתנו העכשווית - של מעשינו ועבודתנו
53 במשך כל תקופת הגלות³⁶.

54 וזה מזרז ומעודד את עבודתם של ישראל לבנות
55 בתוכם את המקדש והמשכן הרוחני - "ושכנתו בתוכם -
56 בתוך כל אחד ואחד מישראל"³⁷ -

57 וכך נגיע לבנין בית המקדש השלישי, בגאולה
58 האמיתית והשלימה, במהרה בימינו ממש.

(מישיחות ש"פ דברים וש"פ עקב, תש"מ,

ש"פ דברים תשמ"א)

1 במצוה של בנין בית המקדש אין חובה על עצם
2 פעולת הבניה, אלא על תוצאת הפעולה - הנפעל -
3 "שיהיה" בית המקדש - כפי שמבאר בהרחבה הגאון
4 הרוגוצ'ובי²⁸.

5 ולפי זה מובן ששמירת המקדש נכללת בהלכות בית
6 הבחירה, כי גם השמירה גורמת לכך "שיהיה" בית המקדש
7 - בית של כבוד, מקום ראוי להיות בית הבחירה.

8 לפי זה יוצא, שגם בדיקת הכהנים במקדש כל יום
9 משום כבוד המקדש, כדלעיל, אינה מהווה רק הכנה
10 לעבודת היום, אלא גם המשך של בניית המקדש -
11 הבדיקה היא מעין "בדק הבית" - הבית נעשה מכובד
12 ומהודר יותר.

13 ולפי זה מובן מדוע אין חל כאן הכלל "אין שבות
14 במקדש": כיון שהבדיקה היא חלק מבניית המקדש,
15 שלגביה קבעה התורה שהיא אינה דוחה שבת, לכן תקנו
16 חכמים "כעין אורייתא", שגם היא לא תדחה איסור שבות.

ט.

נעוץ סופן בתחלתן

17 לפי זה יש לקשר בין סיום הלכות בית הבחירה לבין
18 התחלתן - נעוץ סופן בתחלתן:

19 בתחילת הלכות בית הבחירה קובע הרמב"ם את
20 מהותה של מצות בנין בית הבחירה - "לעשות (ואין הוא
21 אומר "לבנות") בית לה" - ומכך לומדים²⁸, שהמצוה
22 איננה על עצם פעולת הבניה, אלא על התוצאה, שיהיה
23 "בית לה" על כל הפרטים שצריכים להיות בבית כזה.

24 ואותו ענין מודגש בפרק האחרון של הלכות בית
25 הבחירה. כיון שמאותה סיבה, כדלעיל, שמירת המקדש
26 היא חלק מ"בית הבחירה", ועד לסיום הענין, כנאמר בסוף
27 הלכות בית הבחירה, שמשום שהשמירה היא פרט בבנין
28 הבנוי של "בית הבחירה", לכן אין היא דוחה שבת, ואף
29 לא איסור שבות.

(28) ראה צפ"ע מהר"ת (ג, ב. עז, א). עה"ת פרשתנו ע' קסה-קסו. וש"נ.

(29) ראה לעיל ע' 180. וש"נ.

(30) תרומה כה, ט. רמב"ם ריש הלי' ביהב"ח.

(31) זח"ג רכא, א. ועד"ז שם ח"א כה, א.

(32) סוף מסי' תמיד.

(33) משלי ו, כג.

(34) קהלת יב, א. וראה שבת קנא, ב.

(35) בלילי שבת - אבל לאח"ו בא אור היום כו'. ואכ"מ.

(36) תניא רפ"ז.

(37) ראשית חכמה שער האהבה פ"ו (ד"ה ושני פסוקים). של"ה (ש')

האותיות אות ל. ועוד). ובכ"מ.

לקוטי שיחות

פרשת ויקהל

כרך כא, שיחה ב

מתורגם ללשון הקודש

22 הרי קשה לאידך גיסא: מדוע על-ידי כך נחסרה אות אחת
23 משמו?

ב.

ר' יוסי – עוסק בצרכי ציבור

24 לכאורה היה אפשר לבאר זאת – על יסוד הביאור של
25 אבי מורי בהערותיו על הזהר (כדלקמן סעיף ג) –
26 ובהקדים:

27 אף על פי שר' יוסי היה מה"חברייא" של רבי שמעון
28 בן יוחאי⁷, שאצלם (בכלל) הייתה "תורתן אומנותן"⁸,
29 ברם, הוא⁹ לא היה (על כל פנים – בכל הזמנים) בסוג זה
30 של העוסקין אך ורק בתורה שלא פסקו מלמוד כדי
31 לעסוק באומנות ("מילי דעלמא"), וכפי שהגמרא¹⁰ מספרת
32 כי ר' יוסי "שלחא הוה" ("אומן לעבד עורות"¹¹).
33 כמו כן מצינו שר' יוסי היה עוסק בצרכי ציבור
34 (לדוגמא – התקנות השונות שהנהיג בצפורי¹²).

35 על פי זה ניתן לבאר, כי ה"מילי דעלמא" בהם הרהר
36 ר' יוסי, היו עניינים של צרכי ציבור¹³. ולכן הפסיק עבורם
37 באמצע שמיעת רזי תורה – משום שהעסק בצרכי ציבור
38 דוחה תלמוד תורה¹⁴.

39 בכך ניתן גם לבאר, מדוע בכל זאת נחסרה על-ידי כך
40 אות אחת משמו – כי זה שהעיסוק בצרכי ציבור דוחה
41 תלמוד תורה, הוא¹⁵ בשביל תועלת וטובת הרבים, אך

א.

הרהרו של ר' יוסי "במילי דעלמא" ותיקונו

1 בזהר פרשתנו¹ מסופר, כי פעם אחת, כאשר
2 ה"חברייא" של רבי שמעון בן יוחאי היו אצלו ודיברו
3 ענינים של סודות התורה, ראה רבי שמעון בן יוחאי כי ר'
4 יוסי "הוה מהרהר במילי דעלמא". אמר לו רבי שמעון בן
5 יוחאי: "יוסי קום אשלים דיוקנך דאת חד חסר כך" – רבי
6 שמעון בן יוחאי הבחין כי מחמת שר' יוסי הרהר "במילי
7 דעלמא" [בענייני העולם], נעשה חסרון ב"דיוקן" שלו,
8 ואות אחת (משמו²) "חסר כך".

9 לאחר מכן "קם ר' יוסי וחדי במילין דאורייתא ..
10 אסתכל ביי ר' שמעון אמר לו: ר' יוסי השתא את שלים
11 .. ודיוקנך שלים" [=קם ר' יוסי ושמח בדברי תורה ..
12 הסתכל בו ר' שמעון ואמר לו: ר' יוסי כעת אתה שלם ..
13 ודיוקנך שלם] (ור' שמעון אמר לאחר מכן תורה על
14 הפסוק³ "ויעש⁴ את ציץ גוי").

15 לכאורה סיפור זה תמוה ביותר:

16 כיצד יתכן כי ר' יוסי, שהיה מגדולי התנאים⁵
17 ובהמצאו במסיבת רבי שמעון בן יוחאי והחברייא שלו בה
18 דיברו רזי תורה, יהרהר בשעת מעשה "במילי דעלמא"?!
19 ואם נמצא הסבר כי הרהרו של ר' יוסי "במילי
20 דעלמא" היה באופן המתאים על פי תורה (עד שהיה רשאי
21 לשם כך להפסיק מלשמוע את רזי התורה שנאמרו אז)⁶ –

.. כגון אנו מפסיקין כו' (וברש"י שם: הואיל ומפסיקין וורתנו לאומנתנו).
ולהעיר מרמ"א או"ח ס"צ סי"ח (ושו"ע אדה"ז שם סי"ז). מג"א ואדה"ז
שם סו"ס קו.

(10) שבת מט, ריש ע"ב.

(11) רש"י שם.

(12) סנהדרין יט, א. ועוד.

(13) אבל אין לומר שהיו ענייני פרנסה שלו (ופטור או מת"ת) – כי
לא מסתבר כלל שיפסיק משמיעת ד"ת מרשב"י בשביל ענין של פרנסה.

וראה לקמן הערה 33.

(14) שהרי תורתו אומנותו מפסיק לק"ש (שו"ע (וואדה"ז) או"ח סו"ס
קו) ועוסק בצ"צ לא מפסיק (שם ס"ע ס"ד). וראה לקר"ש [המתורגם]

חט"ז ע' 405 הערה 47. לקו"ש [המתורגם] ח"כ ע' 274 הערה 40.

(15) ראה בכ"ז לקר"ש חט"ז שם.

(1) ריו, ב.

(2) כ"ה בלקוטי לוי"צ לזהר כאן (ע' קנח). ובאור החמה כאן: נסתלק

ממנו סוד י' של רבי.

(3) פקודי לט, ל. – השייכות דתורה זו כאן ראה לקולו"צ לזהר כאן
(ע' קס).

(4) כ"ה בזהר לפנינו. ובכתוב – "ויעשו".

(5) ראה עירובין נא, א. רש"י סוכה כו, א. ועוד. וראה סדר הדורות
בערכו, ושי"ג.

(6) וכדמוכח מזה גופא שרשב"י הוכיחו רק בזה ש"את חד חסר כך",
ולא – שהי' ענין של ביטול תורה ח"ו.

(7) זח"ג (אד"ר) קכו, ב.

(8) שבת יא, א.

(9) כמו שמצינו בכ"ז תנאים ואמוראים. וראה שבת שם: א"ר יוחנן

23 ואדרבה - כדי להגיע לתכלית ולעילוי של "עמל תורה", חייבת להיות קודם העבודה של "עמל שיחה",²⁴
 24 ובפרט שעל-ידי זה פועלים את ה"שיחה" למעלה²⁵ -
 25 שהקדוש-ברוך-הוא "יאמר" כביכול את עשרה המאמרות
 26 שבהן נברא העולם, כפי שמבאר רבינו הזקן בתניא²⁷,
 27 שעשרה המאמרות מלוכשות תמיד בעולם להתהוותו
 28 ולהחיותו ולקיימו (וזהו הפירוש של "מילי דעלמא" -
 29 עשרה המאמרות בהן נברא העולם ומלוכשות בו,
 30 ונקראים²⁸ "מילין דהדיוטא").
 31

32 ומשמעות הדברים באותיות של "עבודה": "מהרהר
 33 במילי דעלמא" ("עמל שיחה"²⁹) היא העבודה של
 34 "בירורים" - לברר ולזכך את ענייני העולם (בפרט³⁰)
 35 על-ידי העבודה של "כל מעשיך יהיו לשם שמים"³¹ ו"בכל
 36 דרכיך דעהו"³² (בירור וזיכוך ענייני הרשות (של האדם) -
 37 "מילי דעלמא"³³), שעבודה זו פועלת את קיום העולם³⁴
 38 (על-ידי "שיחה" למעלה).

39 אך עם כל זאת, אין זה בערך לענין של "עמל תורה"
 40 (ובפרט - סודות ורזי תורה), כי הגם שעל-ידי "עמל
 41 שיחה" נפעל קיום העולם (- באמצעות עשרה המאמרות)
 42 [ויתירה מזו: הכוונה בירידת הנשמה למטה היא (לא
 43 לתקן עצמה, אלא) לתקן את הגוף והנפש הבהמית
 44 וחלקו בעולם³⁵, ועל-ידי עבודה זו - עבודת הבירורים -
 45 נשלמת בעיקר תכלית³⁶ בריאת העולם אשר "נתאוהו
 46 הקדוש-ברוך-הוא להיות לו דירה בתחתונים"³⁷],

1 בעוסק בצרכי ציבור עצמו יכולה להיווצר - כתוצאה
 2 מהתעסקות זו - ירידה (עד שחז"ל אומרים¹⁶ "הטל עליהן
 3 צרכי ציבור והן כלין מאיליהן")¹⁷.
 4 [וכפי שמצינו¹⁸ לגבי מרדכי - כמדובר פעם בארוכה¹⁹
 5 - שנשאר משנה למלך, כי היותו "בטל מדברי תורה ונכנס
 6 לשררה"²⁰ היה לטובת כלל ישראל (דבר הדוחה תלמוד
 7 תורה), ועם זאת, פעל הדבר ירידה אצלו ("ירד מחשיבותו
 8 אצל חכמים"²¹), משום שנחסר אצלו העילוי והגדלות של
 9 תלמוד תורה²²].

ג.

המעלות של "עמל שיחה" ו"עמל תורה"

10 הסבר זה לקוח גם מביאורו של אבי מורי (בהערותיו
 11 על ספר הזהר²³) על סיפור זה - שזה שר' יוסי הרהר
 12 "במילי דעלמא" אין משמעו הרהור של "דברים בטלים
 13 חס ושלום", כי אם, היה זה ענין של "עמל שיחה", שהוא
 14 "דבר גדול" -

15 [וכמדובר פעם בארוכה²⁴ בביאור מאמר חז"ל²⁵ "אדם
 16 לעמל יולד .. איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה
 17 .. הוי אומר לעמל תורה נברא" - מזה גופא שבתורת אמת
 18 עולה הסברא כי אדם נברא "לעמל שיחה", מוכן, שזוהי
 19 עבודה נעלית. ויתירה מזו: גם לפי המסקנא אשר "לעמל
 20 תורה נברא", אין הדבר שולל לגמרי את הענין של "עמל
 21 שיחה", כי אם, ש"עמל שיחה" (לברו) אינו תכלית בריאת
 22 האדם;

כ' מתורתן של בנים".

(27 ח"ב פ"א.

(28 זח"ג קמט, ב. לקו"ת אחרי כה, ד. ועוד.

(29 ראה לקו"ש ח"כ ע' 331 הערה 62 התייך עם המבואר באוה"ת שם ש"שיחה" הו"ע התפלה, וכן עם המבואר בד"ה אר"א כל אדם תרפ"ט (וראה לקו"ש חט"ו שם ע' 103 ואילך ובהנסמן בהערה 25 שם) שקיום העולם ("מלאכה" דלמעלה) נעשה ע"י "עמל מלאכה", ע"ש.

(30 ראה לקו"ש ח"כ שם ס"כ, סכ"ו.

(31 אבות פ"ב מ"ב.

(32 משלי ג, ו.

(33 עפ"ז ר"ל ש"מילי דעלמא" היינו כפשוטו (עניני פרנסה שלו) - כי אצל ר"י ה' זה ענין של עבודת ה' (בירור עניני העולם).

(34 ע"ד הנ"ל במעלת העוסק בצ"צ מצד תועלת הרבים (עולם).

(35 תניא פל"ו (מת, ב).

(36 אין בזה סתירה להנ"ל דאדם "לעמל תורה נברא" - כי הכוונה בזה (לא לענין התורה כמו שהיא בפ"נ, כ"א) כמו שהתורה פועלת בעולם (ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 105 ובהנסמן בהערה 35 שם).

(37 ראה בארוכה תניא שם (ושם (מט, סע"א) שלכן "מבטלין ת"ת לקיום מצוה מעשית כשא"א לעשותה ע"י אחרים").

(16 סנהדרין יז, א. פרש"י בהעלותך יא, כח. וראה תנחומא וראה ה.

שמור"ר פ"ו, ב.

(17 להעיר גם מוזח"ג (קפו, א) שהריח "בריחא דלבושייכו" שלא קרו ק"ש, מפני שהיו עסוקים בהכנסת כלה (נת' בסה"מ תקס"ב ס"ע נו ואילך. ועוד).

(18 להעיר ג"כ מענין חיי עולם וחיי שעה ואעפ"כ זמן תפלה לחוד וכו' (שבת י, א).

(19 לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 403 ואילך.

(20 רש"י מגילה טו, ב. פרש"י מג"א בסופה - שלכן "פירשו ממנו מקצת סנהדרין".

(21 רש"י מגילה שם (ולכן, "מעיקרא חשיב ל' למרדכי בתר ד' ולבסוף בתר חמשה" - מגילה שם).

(22 ראה לקו"ש שם. וראה לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 82 ואילך. ח"ד [המתורגם] ע' 141 ואילך (במעלת הלולב על האתרוג).

(23 לקוטי לוי"צ כאן (ע' קנח ואילך).

(24 לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 101 ואילך. וש"נ.

(25 סנהדרין צט, ב.

(26 ראה אוה"ת ח"ש קכט, סע"א ואילך. לקו"ש ח"כ ע' 330 ואילך (ועוד) - בביאור מחז"ל ("בר פ"ס, ח. פרש"י ח"ש כד, מב) "יפה שיחזן

23 גדולים, אלא "מדוע אין הוא זוטיא".
 24 זאת ועוד: אם מפני שלא היה לו העילוי של עבודה
 25 נוספת נעשה חסרון בשמו, הרי ירע לבבו, וידיעה זו
 26 תפריע לו לקיים את עבודתו שניתנה לו – בשמחה וטוב
 27 לבב⁴⁴.

28 גם צריך להבין: מדוע ר' יוסי עצמו לא חש בחסרון
 29 שנוצר בדיוקנו ובשמו⁴⁵ עד שרבי שמעון בן יוחאי העיר
 30 לו על כך, כמו כן – כאשר חזר ונעשה "שלים" (על-ידי
 31 ש"חדי במלין דאורייתא), גילה לו רבי שמעון בן יוחאי
 32 על כך?

ה.

החסרון בר' יוסי מפאת שייכותו להברייא של רשב"י
 33 והביאור בזה – שהיא הנותנת:
 34 ר' יוסי מצד עצמו – זאת אומרת בהתאם לאופן בו
 35 צריכה להיות העבודה שלו מצד שורש נשמתו – הרי
 36 הרהורו "במילי דעלמא" לא היה לדידו חסרון, ואדרבה
 37 (כנ"ל), עבודתו (ובמילא – דיוקנו ושמו) היו בשלימות;
 38 החסרון שנגרם לו, היה בעניינו כאחד מהחברייא דרבי
 39 שמעון בן יוחאי⁴⁶ – רבי שמעון בן יוחאי שתורתו אומנתו
 40 (כדלקמן) – ענין שהיה צריך להיות אצל ר' יוסי (גם)
 41 באותה שעה; ולכן דוקא רבי שמעון בן יוחאי (ראש
 42 החברייא) היה יכול להבחין בחסרון זה אצל ר' יוסי (וגם)
 43 – להבחין כאשר החסרון הושלם לאחר מכן).

1 אף על פי כן, "עמל תורה" הינו נעלה מ"עמל
 2 שיחה"³⁸, משום שהוא ממשיך את האור האלוקי הנעלה
 3 מהעולם³⁹. ולכן נעשה חסרון בשמו של ר' יוסי כאשר
 4 הרהר "במילי דעלמא", משום שזוהי ירידה לגבי ענין
 5 "עמל תורה" שלו.

ד.

ר' יוסי – נגוד ספירת המלכות

6 אך בעומק יותר, עדיין אין זה ביאור מספיק על כך
 7 ש"אות חד חסר בך":
 8 הנהגת התנאים והאמוראים הייתה בהתאם לשורש
 9 נשמתם⁴⁰. ובנידון דידן, זה שדוקא ר' יוסי הרהר "במילי
 10 דעלמא", הוא, כביאור⁴¹ אבי מורי, משום שר' יוסי הוא
 11 בחינת המלכות, שהיא המקור לעולמות בריאה יצירה
 12 עשיה (המתהווים מעשרה המאמרות של ספירת המלכות);
 13 ולכן עבודתו היא בענין "עמל שיחה" (וקיום העולם).
 14 ומכיון ששליחותו של ר' יוסי בעלמא דין מתבטאת
 15 בעבודה של "עמל שיחה", אם כן (הן אמת שבעמל תורה
 16 קיים עילוי גדול לגבי עמל שיחה, משום שהתורה נעלית
 17 מהעולם – ברם) כיצד ניתן לומר, כי בגלל שר' יוסי "הוה
 18 מהרהר במילי דעלמא" יוצר חסרון בשם שלו (ששם האדם
 19 מכוון לבחינת נשמתו⁴²), בשעה שזוהי עבודתו המותאמת
 20 לנשמה שלו (ובמילא – לשמו)⁴³?
 21 [על דרך האימרה הידועה בשם ר' זוסיא מאניפולי,
 22 שלא יתבעו אותו מדוע לא היה בדרגתם של צדיקים

י"ד, (ב), משא"כ "יוסי" הוא רק בגימטריא שם אלקים (זח"ג רכג, א.
 פרש"י סנהדרין נז, רע"א), והיינו שהוא (א) רק גימטריא (ב) דשם
 אלקים**]

וא"כ אין זה ירידה לגבי דרגתו (והיו"ד ד"יוסי" הוא אצילות שבב"ע).
 וראה לקמן הערה 58.

44 ע"ד תניא רפ"א ולהעיר מתניא פכ"ז (לד, א).
 45 להעיר דר' יוסי (בתחלה) לא הוה דייק בשמא (יומא פג, ב). אבל
 ראה לקו"ש ח"ו (ע' 36 הערה 13 ובשעה"ג שם) שזהו מפני שענינו של
 השם הוא בעולם (ע"ש). אבל בנוגע לר' יוסי עצמו, הרי לכאורה מובן
 שנשמתו האירה אצלו בגילוי, ומזה מובן גם בנוגע לשמו (שע"י השם
 היא הארת הנשמה בגוף – לקו"ת בהר שם). וצ"ע. ולהעיר, שלטוף גם
 ר"י הוה דייק בשמא.

46 להעיר – דמרדכי שקול בדורו כמשה בדורו (אסת"ר ו, ב),
 ובאותו הזמן – ירד (חסר) במדרגתו בסנהדרין – כדלעיל הערה 21.

38 ראה בארוכה לקו"ש חט"ו שם, וש"נ. ח"כ ע' 331-2 (ס"כ"כא).
 ובכ"מ. ולהעיר ג"כ מתניא ספ"ז במעלת התורה על המצות.

39 ובעבודת האדם, הו"ע תורתו אומנתו, שאינו עוסק בעניני העולם.
 40 ראה הקדמת התניא.

41 לקוטי לוי"צ כאן.
 42 ראה אור"ת להה"מ ס"פ בראשית. לקו"ת בהר מא, ג. ובכ"מ.

43 בלקוטי לוי"צ שם, דר' יוסי הוא בחי' מלכות, בחי' אחרונה
 דאצילות. וזה שהרהר במילי דעלמא הו"ע ירדת המלכות מאצילות
 לבי"ע, ולכן נחסר אות יו"ד משמו, שהוא כנגד עולם האצילות, ע"ש
 באורך.

אבל ע"ע עמפושנ"ת כמ"פ (ראה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 29,
 וש"נ) בהחילוק בין ר' יהודה ור' יוסי, דאף ששניהם בחי' מלכות* – ר'
 יהודה הוא בחי' מלכות כמו שהיא באצילות, ור' יוסי – כמו שירדת
 לבי"ע (עיין המשך וככה תרל"ז ס"פ פ')
 [וכמורמו גם בשמם: ב"יהודה" יש ד' אותיות שם הוי' (וראה סוטה

* ראה גם לקוטי לוי"צ כאן שמשווה יהודה ליוסי, ע"ש. אבל להעיר, שבנצ"א לזח"ג קנז. ב שר' יהודה הוא חסד. וכן הוא בהרבה מקומות בלקוטי לוי"צ. ו"ל שהוא
 בחי' חסד שבמלכות. ואכ"מ.

** ורק כינוי דשם הוי' (ראה לקוטי לוי"צ כאן). וראה רש"י סנהדרין שם ד"האי כינוי לאו כינוי השם קאמר. ולהעיר מלקולו"צ לזח"ב (ע' רנז).

28 תלמוד תורה מצד טובת ותועלת הרבים – אזי מושגת
 29 שלימותו באופן, בו הקב"ה משלים את מה שהחסיר⁵¹ ולא
 30 קיבל באמצעות לימודו והשגת התורה –
 31 כולל גם באופן⁵², שהוא מברך אותו בהצלחה מרובה
 32 בלימוד התורה כך שבזמן מעט הוא משיג בתורה מה שעל
 33 דרך הרגיל היה צריך להמשך זמן רב; על דרך מה שכתוב
 34 בירושלמי⁵³ (בנוגע ל"חסידים הראשונים" ש"היו שוהין ..
 35 ומתפללין" – ט' שעות ביום⁵⁴), "עלידי שהיו חסידים
 36 היתה ברכה ניתנת בתורתן" – (זה פעל) "שהצליחו להבין
 37 ולהשכיל מיד ולא היו שוהין"⁵⁵.
 38 וכנאמר לגבי צדקה, שעל ידה "נעשה מוחו ולבו זכים
 39 אלף פעמים ככה"⁵⁶.

ז.

השלמת אות יו"ד שכנגד "עמל תורה"

40 על פי זה ניתן לבאר גם את הסיפור האמור בזהר:
 41 העובדה שרבי שמעון בן יוחאי הבחין כי אצל ר' יוסי
 42 חסרה אות משמו
 43 – ובפרט כפי שמבאר אבי מורי, שהייתה זו אות
 44 יו"ד⁵⁷ של "יוסי", שהיא כנגד יו"ד של שם הוי', המאירה
 45 בעולם האצילות; ובעבודת האדם, זהו הענין של "עמל
 46 תורה" (ובפרט – סודות התורה) הנעלה מ"עמל שיחה"
 47 (עשרה המאמרות, מקור עולמות בריאה יצירה עשיה)
 48 ועמל תורה הריהו עניינו של רבי שמעון בן יוחאי – תורתו
 49 אומנותו (ובזה גופא – מארי רזי תורה)⁵⁸
 50 היתה הוכחה והוראה, כי עכשיו נדרש מר' יוסי
 51 שיתעלה מעבודתו "במילי דעלמא" ויעסוק כעת ב"עמל
 52 תורה", ובאופן של חברייה דרבי שמעון בן יוחאי, "תורתו
 53 אומנותו".
 54 ויש לומר בדרך אפשר יותר מזה: מכיון שהייתה זו

ו.

העוסק בצרכי ציבור – ה' משלים את חסרונו בתורה

1 הדבר יובן לפי המובא בהלכות תלמוד תורה⁴⁷ של
 2 רבינו הזקן, כי "כל נפש צריכה לתיקונה לעסוק בפרד"ס
 3 כפי מה שהיא יכולה להשיג .. ואי אפשר לה להתתקן
 4 ולהשתלם .. בלתי ידיעה זו", ואחד אשר "נתעצל ולא
 5 השיג וידע אלא מעט, צריך לבא בגלגול עד שישגי וידע
 6 כל מה שאפשר לנשמתו להשיג מידיעת התורה".
 7 ברם, מה לגבי אחד שאצלו הלימוד "מעט" אינו מצד
 8 עצלות, אלא משום שעל פי תורה הריהו פטור מתלמוד
 9 תורה? – אומר רבינו הזקן (בתורה אור⁴⁸), כי במקרה כזה
 10 יכולים להיות שני אופנים:
 11 (א) זו גופא הוראה, שהנשמה שלו לא שייכת ליותר
 12 (ובמילא – אינה זקוקה ליותר) השגת התורה, ולכן היא
 13 מגיעה לשלימות שלה (גם) בלימוד מועט, עד אפילו באופן
 14 של "פרק⁴⁹ אחד שחרית ופרק אחד ערבית"
 15 (ב) מכיוון שהוא "עוסק (בתורה) כל מה שאפשר לו",
 16 הרי "ישלים לו הקדוש-ברוך-הוא", את מה שמגיע לו אך
 17 לא הצליח להשיג באמצעות לימודו והשגת התורה.
 18 ויש לומר בדרך אפשר, כי בכללות – תלויים שני
 19 האופנים הללו בסיבה מדוע אי אפשר לו לעסוק בתורה:
 20 אם זה משום שהוא עסוק (בהיתר ועל פי תורה)
 21 בענייני פרנסה וכיוצא בזה בעניינים הפרטיים שלו, הרי זו
 22 הוראה שנשמתו אינה שייכת ל"מארי תורה", אלא ל"מארי
 23 עובדין טבין"⁵⁰, היא אינה שייכת כל כך להשגת התורה
 24 (ולכן מספיק לו לימוד תורה "פרק אחד שחרית ופרק אחד
 25 ערבית");
 26 אך אם הוא עסוק (בהיתר ועל פי תורה) בענינים של
 27 אחרים (צדקה וכיו"ב), ובפרט – בצרכי ציבור הדוחים

(54) ברכות לב, ב.
 (55) פני משה שם. וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 400.
 (56) תו"א בתחלתו (ב, א). אה"ת בראשית כרך ו' תרכ"ו, ב ואילך.
 (57) ראה גם אור החמה לזהר כאן.
 (58) ע"פ המבואר בפנים, אולי יש לתוון המבואר בלקולו"צ שם עם
 הג"ל הערה 43 שבחי' ר' יוסי היא מל' היודת לבי"ע – כי זה שנחסר
 היו"ד משמו הוא לא מפני שהי' חסר בדרגתו הוא, כ"א בהמשכת התורה
 (אצילות) שהי' צ"ל בו; וענין זה ניכר באות יו"ד שכנגד אצילות
 (שבכ"ע).

(47) פ"א סו"ד.
 (48) מג"א צח, ג.
 (49) מנחות צט, ב. ולהעיר, שענין זה מדבריו של ר' יוסי נלמדו".
 (50) ראה אגה"ק ס"ה (קט, א) בשם האריז"ל. ביאה"ז פ' וישב
 לאדמוה"א (כה, א"ב) ולהצ"ע (ע' קלד).
 (51) ופרט שמונכח תלמודו (תנחומא ושמור"ר שצוינו לעיל הערה 16).
 (52) בזהר (ח"ג קא, א*) שהובא בתו"א שם, קאי על לבושי הנשמה
 שישלים לו בג"ע ("ההוא עלמא"). אבל פשוט, לכאורה, שאפ"ל תשלום
 בעוה"ו, וכבירושלמי שהובא בפנים.
 (53) ברכות פ"ה ה"א.

(* כ"ה בזהר לפנינו ובתו"א שם: דף ק"א ע"ב.

- 1 עת רצון בענין התורה, שלימוד התורה שלו בזמן זה יהיה
 2 "כמה פעמים ככה" – יושלם בכך כל מה שהיה צריך
 3 לקבל על-ידי לימודו והשגת התורה (בזמן שהיה "מהרהר
 4 במילי דעלמא");
- 5 וכפי שאכן היה לאחר מכן, שעל-ידי זה ש"קם ר' יוסי
 6 וחדי במלין דאורייתא", נעשה (כפי שרבי שמעון בן יוחאי
 7 אמר לו) "אנת שלים .. ודיוקנך שלים", שיש לפרש –
 8 שלימות בתכלית – באופן המשלים גם את העבר.
 (משיחות ש"פ ויק"פ תשל"ב, תשל"ה)

אגרות קודש

ב"ה, ז' אדר, תשט"ו
 ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ הרב מוה' חיים נח שי
 המכונה ד"ר דנבורג

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מכ"ט שבט ואח"כ גם טופס מספרו על שו"ע יו"ד בסימנים
 האחרונים בו מתרגם השו"ע וקיצור מני"כ בשפת המדינה. ויה"ר מהשי"ת אשר מתאים לתפקידו
 של רב בכל הדורות ובפרט בדורנו יתום זה, אשר כמה מבני הדור הנה לדאבוננו ולצערנו אומר
 לאביו ולאמו (ולהמסורת שלהם) לא ראיתו מפני כי שמרו (האב והאם) אמרתך ובריתך ינצורו.

יצליח להחדיר רוח יראת שמים בחיי היום יומים של בני ובנות קהלתו, יראת שמים
 המתבטאת במעשה בפועל ולא רק במליצה יפה ע"ד רגשות הלב וכיו"ב,

וילך מסיפא לרישא אשר מהלכות אבילות על מתים ר"ל יחי' אותם בדברי אלקים חיים,
 להלכות בקור חולים ורפואה וכו', עד שיבואו לאורח חיים של אנשים בריאים בגשמיים וברוחניות,
 שהוא ע"י שוית' ה' לנגדי תמיד (טושו"ע או"ח בתחלתו).

בטח אינו מסתפק בדברים הנדפסים, אלא מחפש כל האופנים והדרכים לפעול בכיוון
 הני"ל, ע"י מלה חי' - בלי פשרות ואופנים למחצה לשליש ולרביע, כ"א בדרך חיים הסלולה בשבילנו
 ע"י תורתנו תו"ח.

בברכה.

ילקוט לוי יצחק על התורה

נעל, אך נעל שייך לתפילין כדרז"ל כתפילין² כך מנעלים. ועיין בפע"ח שער התפלה פ"ג בד"ה מהרנ"ש נלענ"ד ע"ש. א"כ נעל הוא כמו בחי' תפילין ושרוך נעל הוא כמו הרצועה דתפילין.

ודרש זה רבא, רבא שייך לאברהם כמ"ש בלקוטי תורה³ להאריז"ל פרשת לך ע"ש, אב"רם אותיות מר"בא⁴.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד עא

(2) ראה שבת ס, א, דהנועל סנדלים – נועל של שמאל תחלה "דאמר רב יוחנן כתפילין כך מנעלין, מה תפילין משמאל כך מנעלין משמאל" ופרש"י תפילין משמאל, כדילפינן במנחות (דף לו, א) מעל ידכה מלא, יד כהה, דהיינו שמאל שהיא כהה לענין תשמיש.

(3) וז"ל: ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם (בראשית יד, יב), כבר הודעתין איך רבא האמורא נמשך נשמתו משרש דנעמה העמונית בת לוט וז"ס ואת כל רכושו "בן אחי ר"ת רבא (כי כולה היא למעלה) וכאשר הקליפות שבו את לוט גם את נשמת רבא שבו עמו עד שיצאה נעמה העמונית ויצא ממנה רבא וזהו סוד בן אחי אברם כי אותיות רב"א הוא באברם, וביה תבין שנתרץ הקושיא ביה והוא דהי' לו לומר ויקחו את לוט בן אחי אברם ואת כל רכושו אך הוצרך לומר כן מפני הר"ת, וגם לרמוז כי רבא עצמו הוא בן אחי אברם כנ"ל ואח"ז חזר לרמוז (בראשית יד, כד) "בלעדי רק" אשר ר"ת רבא.

(4) בקשר "רבא" ל"אברהם": ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימנים פה. פט. צ. צא. קכד.

מז - והיה לאות על ידכה ולטומפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים

קכג

ביאור במאהז"ל (סוטה יז, א) דרש רבא בשכר שאמר אברהם "ועד שרוך נעל" וכו בניו לרצועה של תפילין.

דריש רבא בשכר שאמר אברהם אבינו אם מחוט ועד שרוך נעל, וכו בניו לב' מצוות חוט של תכלת ורצועה של תפילין.

סוטה יז, א

והנה! מצות תפילין שייך לאברהם, כי הרי בשכר שאמר אברהם ועד שרוך נעל וכו בניו לרצועה של תפילין כדאיתא בסוטה די"ז ובחולין דפ"ט ע"ש. ואם כי כתיב

(1) בסמין זה מבאר כמה שאלות על המאהז"ל, והם:

(א) כל דבר בתורה הוא בדיוק, למה "רבא" דוקא דריש "בשכר שאמר אברהם וגו'?"

(ב) בפסוק כתוב "ועד שרוך נעל", מה הקשר בין נעל לתפילין?

(ג) מהו הדיוק "רצועה של תפילין"?

אגרות קודש

ב"ה, ג' אדר, תשט"ו

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר חיים שי

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו מכ"ו טבת - אשר הלך בדרכו יתר על הרגיל - נהניתי לקרות בו אודות עבודתו בהתפתחות ישיבת אהלי יוסף יצחק אשר במעלבורן, ובודאי גם להבא יעשה בזה ועוד יוסיף אומץ, כי בעזה"י יש לקוות ששיבה הנ"ל תצליח לשנות ענינים עיקרים בהנהגת העיר וגם המדינה, ועי"פ מאמר רבותינו הקי' ווי מען שטעלט זיך אוועק אזוי גייט דאס, הנה נוגע ביותר ההתחלה הזה בראשית התיסדותה, ואשרי חלקו של כל אחד ואחת העושה בזה ככל יכולתו, ובודאי יקוים בכל או"י"א מהם פסק רבנו הזקן בתחלת ספרו תורה אור בפירוש הכתוב וצדקה תרומם גוי שהוא הן בגשמיות והן ברוחניות.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

”דירה לו יתברך”. הרצון והתשוקה לביאת המשיח צריכים להיות כדי שתשלם הפגנה העליונה, ולא מצד עניניו האישיים של האדם.

(ע"פ שיחת ש"פ עקב תשי"ג. מתוך "לקראת שבת")

הפצת המענינות - הפעלה האחרונה

שמחתי לקרא החלטתו להתעסק בהפצת אור החסידות וכו'. ורק חבל על שדוחה זה לאחר זמן - בה בשעה שהנה זה עומד אחר כתלנו, ורק הפצת המענינות מעכבת, והיש לשער הצער של רגע אחד בגלות, או רגע אחד נוסף בזמן הגאולה, ותענוגו בזה.

(א"ק ח"ד עמ' תלו)

עוד ועקה אחת!

כבר סימו כל הענינים ובית המקדש עומד ומוכן למעלה, ועל דרך זה בנוגע לכל עניני הגאולה, אשר הם כבר מוכנים כביכול בתוך תבה סגורה ומסרו את התבה ואת המפתח שלה לכל יהודי.

הדבר היחיד שעליו מתפנים הוא - שיהודי יזעק עוד ועקה ועוד בקשה ותביעה ועוד תזכרת: "עד מתי?!"... ועל ידי זה הוא פועל שמשיח צדקנו נכנס עכשו לתוך בית הנקסט זה ולוקח את כל הנמצאים פאן, בתוך כלל ישראל, לארצנו הקדושה...

(סה"ש תנש"א ח"ב ע' 735. מתוך "לקראת שבת")

בין הארוסין לנשואין

בזמן יציאת מצרים ומתן תורה נערכו ה"ארוסין" בין "החתן" - הקב"ה לבין ה"כלה" - עם ישראל.

מאז ועד היום, ובמיוחד כאשר עם ישראל הלך בגלות וה"כלה" הפכה ל"עגונה", מצפה היא בכליון עינים ל"חתנה" שישוב אליה וישאנה.

כבוא המשיח תגאל ה"כלה" מבידדותה, ויתקמו ה"נשואין" - הנצחיים - של הקב"ה לבין עמו האהוב, עם ישראל.

(ש"פ עקב תנש"א. מתוך "לקראת שבת")

חצפה חיובית

"בעקבות משיחא חצפא יסגא" (סוטה סוף פ"ק ט) - יש להשתמש ב"חצפה" זו לצד הטוב, לבקש ולדרש מהקדוש ברוך הוא, עד ל"חצפה" ותביעה הכי גדולה, שמשיח צדקנו יבוא בפעל ממש.

ובודאי יהיה הקב"ה שבע רצון מדרשה ותביעה זו, ואכן ימלא אותה.

(משיחת כ"ז אדר שני ה'תשמ"ו)

הדברים מכונים אליה!

יעשה כל אחד ואחד חשבון צדק בנפשו, מתי היתה הפעם האחרונה שחשב אודות משיח צדקנו אלבא דנפשיה, שאליו מכונים הדברים... שהקב"ה - על ידי משיח צדקנו - יוציא אותנו מגלות זו בפעל ממש, והוא, ביחד עם משיח צדקנו, ילכו ויבאו לארץ ישראל!...

(משיחת ש"פ משפטים תשמ"ו. מתוך "לקראת שבת")

למוד עניני משיח וגאולה - ברבים

כדי לפעל התגלות וביאת המשיח תכף ומיד - על כל אחד ואחד מיישראל להוסיף בלמוד התורה (במיוחד) בעניני משיח וגאולה.

ומה טוב - שהלמוד יהיה (ברבים) בעשרה, כי נוסף על המעלה ד"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם", יש מעלה מיחדת כשלוּמדים עניני משיח וגאולה ברבים בנוגע להתפעלות והשמחה ברגש הלב, שעל ידי זה הולכת וגדלה ההשתוקקות והצפייה לביאת המשיח.

(ספר השיחות ה'תנש"א ח"ב ע' 501. מתוך "לקראת שבת")

לא הפל אישי

אמרו חז"ל משיח בא בהסח הדעת (סנהדרין צו, א) ויש לפרש:

"דעת" הוא מלשון התקשרות. על האדם להסית את דעתו מהדברים שהוא קשור בהם, עניניו הגשמיים והרוחניים, ולרצות את המשיח כדי שתשלם הכונה העליונה של בריאת העולם, שהעולם הזה יעשה

חומש יומי

פרשת ויקהל

~ יום ראשון כ"ג אדר-א' ~

א ואכנש משה ית כל פנשתא דבני ישראל
 ואמר להון אלין פתגמא די פקד יי
 למעבד יתהון:

לה (א) ויקהל משה את כל עדת בני ישראל
 ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה יהוה
 לעשות אתם:

כ"ג ויקהל משה • למחרת יום הכפורים, כשיגיד
 מן הקר. והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים
 בידים, אלא הן נאספים על-פי דבורו, ותרגומו:
 "ואכנש".

~ נקודות משיחות קודש ~

טעם כפילות פרטי בנית המשכן

הרי היא נכפלת בתורה.
 ויש לומר שעל-דרך זה כאן, דנה שהתורה כופלת את
 פרטי בנית המשכן, זהו מצד חביבותו לפני הקב"ה.
 דמכין שעל-ידי בנית המשכן נהיתה השראת השכינה
 אצל בני ישראל, וכמו שכתוב "ועשו לי מקדש ושכנתי
 בתוכם", ובפרט שהיה בנה "עדות לישראל שותר להם
 הקב"ה על מעשה העגל" (פירוש פקודי לח, כא), הנה
 פרשה זו חביבה היא ביותר אצל הקב"ה.
 ואף שאין הפרשה כוללת אפילו את הדינים איך לבנות
 המשכן, אלא תאור בנית ועשיית בני ישראל את המשכן,
 הנה מצד חביבותה "יפה שיחתן", אפילו מ"תורתן",
 ונכפלת בתורה.

אחרי שמפרט בכתובים על ציווי ה' למשה אודות בנית
 המשכן בפרשיות תרומה ותצוה, היה צריך להיות כתוב
 'ועשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה' וכיוצא
 בזה, ומדוע מפרטים שוב בכתובים כל הפרטים דבנית
 המשכן?
 ויש לומר הבאור בזה בפשטות:
 מצינו באליעזר עבד אברהם, שכפלה התורה את
 המאצעות שארעו עמו, ופירש רש"י שזהו מצד ש"יפה
 שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים", והינו שדבר
 החביב לפני הקב"ה, הרי מצד חביבותו כופלת התורה
 את ספורו.
 דעומק הפרוש בזה הוא, דלפעמים אפילו "שיחה"
 שאינה כוללת הוראות ודינים – "תורה", אלא רק ספור
 המתאר מצב או פעולה, הנה אם חביבה היא אצל הקב"ה

(על-פי לקוטי-שיחות כרך טז, עמוד 458 ואילך - מותר לקראת שבת)

ב שתא יומין תתעבד עבדתא וביומא
 שביעא יהי לכוון קודשא שבא שבתא
 קדם יי כל דיעבד בה עבדתא יתקטל:

(ב) ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי
 יהיה לכם קדש שבת שבתון ליהוה כל-העשה
 בו מלאכה יומת:

כ"ג ששת ימים • הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת.

~ נקודות משיחות קודש ~

התעסקות בפרנסה רק עם פח המעשה

בלבד, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת כְּלֵי בְּרִיךְ הַטֶּבַע לְהַשְׁפִּיעַת הַפְּרִנְסָה. וְזֶהוּ "שִׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה" – שִׁשֶׁת־תַּעֲשֶׂה" (ולא "תַּעֲשֶׂה") פְּרוּשׁוֹ שֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשִׂית בְּרִיךְ מִמִּילָא, שְׂאִין הָאָדָם מְשַׁקֵּיעַ אֶת עֲצָמוֹ בְּעֶסֶק, וְהַמְּלָאכָה נַעֲשִׂית כְּאֵלוֹ מַאֲלִיָּה וּמִמִּילָא, בְּלֵי הַשְׁתַּדְּלוּת הָאָדָם. וְכִשְׁהַמְּלָאכָה נַעֲשִׂית בְּאִפְסָן כְּזֶה, שְׂמַאֲמִין וְיִודַע שֶׁהַקֶּב"ה הוּא הַזֶּן וּמְפָרְנֵס לְכָל, וְאִינוּ מְשַׁקֵּיעַ רֵאשׁוֹ בְּזֶה, הָרִי הוּא כָּל הַשְּׂבוּעַ בְּכַחֲנִית שְׁבַת – "א שְׁבַת־דִּיקְעָר אִיד", וְכַדְאִיתָא בְּסִפְרַת הַחֲנוּפָה (מִצוּה לֵב) שְׂעַנְיָנוּ שֶׁל יוֹם הַשְּׁבַת הוּא "לְקַבֵּעַ בְּנַפְשׁוֹתֵינוּ אֲמוּנַת חַדוּשׁ הָעוֹלָם", וְאֲצִלוּ הָרִי "אֲמוּנַת חַדוּשׁ הָעוֹלָם" קְבוּעַ בְּנַפְשׁוֹ כָּל יְמֵי הַשְּׂבוּעַ. וְכִשְׁכָּל הַשְּׂבוּעַ הוּא בְּכַחֲנִית שְׁבַת, אֲזִי "בִּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ, שְׁבַת שְׁבַתוֹן" וְלֹא שְׁבַת סֶתֶם. (על־פי לְקוּטִי־שִׁיחוֹת כִּרְךָ א, עִמּוּד 171 וְאִילֶךְ – מוֹתָךְ 'לְקִרְאֵת שְׁבַת')

שִׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבִיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שְׁבַת שְׁבַתוֹן לִיהוָה (לה, ב) יֵשׁ לְבָאָר זֶה עַל־פִּי דְרָךְ הַחֲסִידוּת: כְּתִיב (תְּהִלִּים כַּחַ, ב) "יִגִּיעַ כְּפִידָךְ כִּי תֵאבֹל". דְּכִשְׁהָאָדָם עוֹסֵק בְּמִלְאכְתּוֹ לְפָרְנֵס עֲצָמוֹ וּבְנֵי בֵיתוֹ, הָרִי זֶה צְרִיף לְהִיּוֹת רַק בְּ"כְפִידָךְ" – בְּכַח הַמַּעֲשֶׂה, וְלֹא לְהַשְׁקִיעַ רֵאשׁוֹ בְּזֶה, "יִגִּיעַ רֵאשְׁדָּךְ". וְטַעַם הַדְּבָר הוּא, כִּי בְּאֲמַת אֵין מְזוּנּוֹת הָאָדָם מְגִיעִים לוֹ עַל־יְדֵי עֶסֶקוֹ, אֲלֵא הַקֶּב"ה הוּא הַזֶּן וּמְפָרְנֵס אֶת הָעוֹלָם כְּלוּ, וְהַעֶסֶק אִינוּ אֲלֵא "כְּלִי" וְ"אֲמָצְעִי" שְׂעַל־יְדוֹ מְשַׁפִּיעַ הַקֶּב"ה פְּרִנְסָתוֹ. וְכִשְׁיִכְרֵי הָאָדָם בְּאֲמַת שֶׁהַפְּרִנְסָה מְגִיעָה מִהַקֶּב"ה, אֲזִי יִבִּין שְׂגָם עַל־יְדֵי הַתַּעֲסָקוֹת וְיִגִּיעָה יְתֵרָה לֹא יִרְוִיחַ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהַקֶּב"ה רּוֹצֵה לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ, וּמִמִּילָא לֹא יִשְׁקִיעַ רֵאשׁוֹ בְּמִלְאכְתּוֹ, אֲלֵא יַעֲסֵק בְּמִלְאכְתּוֹ עִם פַּח הַמַּעֲשֶׂה

(ג) לֹא־תַבְעֲרוּ אִישׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשְּׁבַת: פ גֵּלָא תַבְעֲרוּן אֲשָׁתָא כָּל מוֹתְבִיכוֹן בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא:

כִּשׁ"י • לֹא־תַבְעֲרוּ אִישׁ • (סְנַהֲדִין לֵה, יְבִמּוֹת ו) : יֵשׁ מְרַבּוֹתֵינוּ אוֹמְרִים: הַבְּעֵרָה לְלֹא יִצְאָת, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: לְחַלֵּק יִצְאָת.

(ד) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עַדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:

כִּשׁ"י • זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה ה' • לֵי, "לֵאמֹר" לָכֶם.

(ה) קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כֹּל נָדִיב לְבָבוֹ יְבִיֵאֵה אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנַחֲשֶׁת:

כִּשׁ"י • נָדִיב לְבָבוֹ • עַל־שֵׁם שְׁלִבּוֹ נְדָבוֹ, קְרוּי 'נָדִיב לֵב'. כְּכַר פְּרִשְׁתִּי נְדַבַת הַמִּשְׁכָּן וּמִלְאכְתּוֹ בְּמִקּוֹם צְוֹאָתָם.

(ו) וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: וְתַכְלֵא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעַ זְהוּרִי וּבוּץ וּמַעֲזִי:

דַּעַת זְקִנִים מִבְּעִלֵי הַתּוֹסֵפוֹת - עוֹז וְהִדֵּר

(ג) לֹא תַבְעֲרוּ אִישׁ. הַזְהִירָה תוֹרָה עַל הַבְּעֵרָה טְפִי מְשַׁאָר מְלֹאכּוֹת מְפִנֵי שְׂאִינָה נְרָאִית כָּל כֶּף מְלָאכָה, וְשִׂמָּא יֵאמְרוּ לֹא נַעֲשֶׂה מְלָאכָה אֲבָל נְבַעֵיר הָאִשׁ וְנִזְמִין הַכָּל כְּדֵי לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבְכֶסֶף מִיַּד לְאַחַר הַשְּׁבַת, לְכַף נְאָמֵר לֹא תַבְעֲרוּ. וּבְמִסְכַּת שְׁבַת (ו)

נְחַלְקוּ רַבּוֹתֵינוּ, אִיכָא מֵאן דְּאָמֵר הַבְּעֵרָה לְלֹא יִצְאָתָה, וְאִיכָא מֵאן דְּאָמֵר לְחַלֵּק יִצְאָתָה: תוֹרָה ד

(ז) וְעֵלְתָּ אֵילָם מְאֹדָּמִים וְעֵרַת תְּחָשִׁים וְעֵצֵי שָׁפִים:

(ח) וְשֶׁמֶן לְמָאֹר וּבִשְׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטָרֶת הַסַּמִּים:

(ט) וְאֲבַנֵי־שֹׁהַם וְאֲבַנֵי מְלֵאִים לְאֶפֶד וְלַחֹשֶׁן:

(י) וְכָל־חֲכָמֵי־לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

(יא) אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶת־אֹהֶלוֹ וְאֶת־מִכְסֵהוּ אֶת־קַרְסָיו וְאֶת־קַרְשָׁיו אֶת־בְּרִיחֹו אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנָיו:

כ"ט אַתְּ הַמִּשְׁכָּן • יְרִיעוֹת הַתְּחִתּוֹנוֹת הַנִּרְאֹת בְּתוֹכוֹ קְרוּיִם מִשְׁכָּן • אֶת אֹהֶל • הוּא אֹהֶל יְרִיעוֹת עֲזִים הַעֲשׂוּי לָגָן. וְאֶת מִכְסֵהוּ • מִכְסֵה עוֹרוֹת אֵילִים וְהַתְּחָשִׁים.

(יב) אֶת־הָאָרֶן וְאֶת־בִּדְיוֹ אֶת־הַפָּתָר וְאֶת פְּרֻכַת הַמָּסָךְ:

כ"י וְאֶת פְּרֻכַת הַמָּסָךְ • פְּרֻכַת הַמִּחְצָה, כָּל דָּבָר הַמִּגֵּן, בֵּין מִלְמַעְלָה בֵּין מִכַּנְגָד, קְרוּי מָסָךְ וּסְכָךְ, וְכֵן (אי"ב א): "שִׁכְתָּ בַעֲדוֹ", (הושע ב): "הִגְנִי שֶׁךְ אֶת־דַּרְכְּךָ".

(יג) אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־בִּדְיוֹ וְאֶת־כִּלָּיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:

כ"ג לֶחֶם הַפָּנִים • כָּבֶד פְּרִשְׁתִּי, עַל־שֵׁם שֶׁהָיוּ לוֹ פָּנִים לְכָאן וּלְכָאן, שֶׁהָיָה עֲשׂוּי כַּמִּין תְּבָה פְּרוּצָה.

(יד) וְאֶת־מִנְרַת הַמָּאֹר וְאֶת־בְּלִיָּה וְאֶת־נִרְתִּיָּה וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:

כ"ד וְאֶת בְּלִיָּה • מְלַקְחִים וּמַחְתוֹת. נִרְתִּיָּה • לֹדְצִינִי"ש בַּלַּע"ז, בְּזִיכִים שֶׁהַשֶּׁמֶן וְהַפְּתִילוֹת נִתְּוֵנוּ בָהֶן. וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר • אֵף הוּא צְרִיף חֲכָמֵי־לֵב, שֶׁהוּא מְשַׁנָּה מִשְׁאֵר שִׁמְנִים, כְּמוֹ שֶׁמֶפְרֶשׁ בְּמִנְחוֹת: 'מְגַרְגְרוּ בְּרֹאשׁ הַזֵּית', וְהוּא כְּתִית וְזָךְ.

(טו) וְאֶת־מִזְבַּח הַקְּטָרֶת וְאֶת־בִּדְיוֹ וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטָרֶת הַסַּמִּים וְאֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לְפֶתַח הַמִּשְׁכָּן:

ט"ו וְאֶת מִזְבַּח הַקְּטָרֶת דְּקְטָרֶת בּוֹסְמֵיָא וְאֶת אֲרִיחֹוּי וְאֶת מִשְׁחָא דְּרְבוּתָא וְאֶת קְטָרֶת בּוֹסְמֵיָא וְאֶת פְּרָסָא דְּתַרְעָא לְתַרַע מִשְׁכָּנָא:

כ"ז מָסַךְ הַפֶּתַח • וּלְוֶן שֶׁלְּפָנֵי הַמִּזְרָח, שֶׁלֹא הָיוּ שָׁם קְרָשִׁים וְלֹא יְרִיעוֹת.

טז וְיֵת מִדְּבַחָא דְעֵלְמָא וְיֵת סְרְדָא דְנִחְשָׂא
 דִּילָהּ יֵת אַרְיִחוּהִי וְיֵת כָּל מְנוּהִי יֵת כִּיּוּרָא
 וְיֵת בְּסִיסָה :

(מז) אֵת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֵת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־
 לוֹ אֵת־בְּדִיו וְאֵת־כָּל־כֵּלָיו אֵת־הַכִּיּוֹר וְאֵת־כַּנּוֹ:

יז וְיֵת סְרְדֵי דִרְתָּא יֵת עֲמֻדוּהִי וְיֵת סִמְכָהּ
 וְיֵת פְּרָסָא דִתְרַע דִרְתָּא :

(יח) אֵת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֵת־עַמֻּדָיו וְאֵת־אֲדָנֶיהָ וְאֵת־
 מִסְפָּד שַׁעַר הַחֹצֵר:

חמשים רחב, וסתומין הימנו לצד צפון ט"ו אמה
 וכן לדרום, שנאמר (לעיל כז): "וחמש עשרה אמה
 קלעים לכתף".

כ"ג אֵת־עַמֻּדָיו וְאֵת־אֲדָנֶיהָ • הרי חצר קרוי כאן
 לשון זכר ולשון נקבה, וכן דברים הרבה. ואת
 מספד שער החצר • וילון פרוש לצד המזרח
 עשרים אמה אמצעיות של רחב החצר, שהיה

יח וְיֵת סִפֵּי מִשְׁכַּנָּא וְיֵת סִפֵּי דִדְרְתָּא וְיֵת
 אֲטוּגִיהוּן :

(יח) אֵת־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת־יִתְדֵת הַחֹצֵר וְאֵת־
 מִיתְרֵיהֶם:

כ"ג אֵת־יִתְדֵת • לתקע ולקשר בהם סופי היריעות בארץ שלא ינועו ברוח. מיתריהם • חבלים לקשר.

~ נקודות משיחות קודש ~

שלא ינועו ברוח

ינוע ברוח" ולא "פל מה"רוחות" המנשבות בעולם, עליו
 "לתקע ולקשר" ולחזק אצל התלמיד גם את "סופי
 היריעות".

והינו, שצריך הוא להעמיד את התלמיד באופן שכל פרט
 ופרט שבו, מראשו עד רגליו, יהיו שלמים וחסוקים בכל
 הפרטים. כי אם לא יעשה כן, אי-אפשר לדעת מאיזה
 צד ומהיכן יפיל אותו ה"רוח". ורק כשהתלמיד שלם
 לגמרי "עד סופי היריעות" בתורה ומצוות, אז יוכל להיות
 סמוך ובטוח ש"לא ינוע ברוח", וישאר איתן וחסוק
 באמונת ה'.

(על-פי לקוטי-שיחות כרך ו, עמוד 185 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

אֵת־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת־יִתְדֵת הַחֹצֵר וְאֵת־מִיתְרֵיהֶם:
 יתדות - לתקע ולקשר בהם סופי היריעות בארץ שלא
 ינועו ברוח (לה, יח. ובפירוש רש"י)
 יש לפרש זה בדרך הדרוש: כאשר אדם מחנך את
 תלמידו לעמד על דרך הישר והאמת, ושיעמד איתן נגד
 הרוחות הרעות המנשבות בחוץ, אפשר שיחשב המחנך
 שהעיקר הוא לחזק אצל התלמיד את היסודות ועיקרי
 הדברים, אך בדברים הנראים בטפלים אין הוא צריך
 להתעסק עם התלמיד, כי גם בלא זה ישאר חזק
 באמונתו.
 אך האמת אינה כן, שאם רוצה המחנך שהתלמיד "לא

יט וְיֵת לְבוּשֵׁי שְׂמֹוּשָׂא לְשִׁמְשָׂא בְּקוּדְשָׁא יֵת
 לְבוּשֵׁי קוּדְשָׂא לְאַהֲרֹן כְּהֵנָּא וְיֵת לְבוּשֵׁי
 כְּהֵנָּה לְשִׁמְשָׂא :

(יט) אֵת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרֵת בְּקֹדֶשׁ אֵת־בְּגָדֵי
 הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן כְּהֵנָּה וְאֵת־בְּגָדֵי בְּנֵי לְכֹהֵן:

כ"ג אֵת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד • לכסות הארון, והשלחן, והמזבחות, בשעת סלוק מסעות.

כ וַיִּצְאוּ כָּל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:
 משה:

(כ) וַיִּצְאוּ כָּל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:

~ יום שני כ"ד אדר-א' ~

כא וַיָּבֹאוּ כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִשְׂאוֹ לְבוֹ וְכָל אִשׁ נְדָבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לְמִלְאֶכֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְלֵ-עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ:

(כא) וַיָּבֹאוּ כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִשְׂאוֹ לְבוֹ וְכָל אִשׁ נְדָבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לְמִלְאֶכֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְלֵ-עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ:

כב וּמִזֵּיתֵן גְּבֵרִיָּא עַל נְשִׂיאָא כַּל דְּאֲתַרְעֵי לְבָה אִיתִיאוּ שִׁירִין וְשִׁבְכִין וְעִזְקִין וּמַחֲוֹךְ כָּל מִן דְּדַהֲב וְכָל גְּבַר דִּי אַרְיִם אַרְמוֹת דְּהִבָּא קְדָם יְיָ:

(כב) וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל-הַנְּשִׂים כָּל לֵב הֵבִיאוּ חָח וְגִזְם וְטַבַּעַת וְכוּמֶז וְכָל-כֶּלִי זָהָב וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר הֵגִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה:

שְׁכַתְּב רַש"י עַל "טוֹו אֶת הָעֵזִים". חָח • הוּא תַּכְשִׁיט שֶׁל זָהָב עֵגֶל, נְתוּן עַל הַזְּרֹעַ, וְהוּא הַצְּמִיר. וְכוּמֶז • כֶּלִי זָהָב הוּא, נְתוּן כְּנֶגֶד אוֹתוֹ מְקוֹם לְאִשָּׁה. וְרַבּוֹתֵינוּ פָּרְשׁוּ שֵׁם 'כוּמֶז', כָּאֵן מְקוֹם זָמָה.

כ"י • עַל הַנְּשִׂים • עִם הַנְּשִׂים, וְסִמּוּכִין אֲלֵיהֶם. (מָה שֶׁהַתְּרַגּוּם הֵנִיחַ 'עַל' כְּפִשׁוּטוֹ, מִשּׁוּם דִּלֹּא מִתְרַגֵּם: 'וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים' וְאֹתוֹ גְּבֵרִיָּא, כְּמוֹ שֶׁמִּתְרַגֵּם לְעִיל מִיגָה, רַק מִתְרַגֵּם: 'וּמִזֵּיתֵן', וְרִצָּה לֹדַמַר, שֶׁהֵבִיאוּ חָח וְגִזְם בְּעוֹדֵן עַל הַנְּשִׂים, כְּמוֹ

כג וְכָל גְּבַר דְּאֲשַׁתְּכַח עִמָּה תַּכְלָא וְאַרְגָּוָא וְצָבַע זְהוּרִי וְבוּץ וּמַעֲזִי וּמַשְׁכִּי דְדַכְרִי מְסַמְקִי וּמַשְׁכִּי סִסְגוּנָא אִיתִיאוּ:

(כג) וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִמְצָא אֹתוֹ תַּכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים הֵבִיאוּ:

כ"י • וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִמְצָא אֹתוֹ • תַּכְלֵת אוֹ אַרְגָּמָן אוֹ תוֹלַעַת שָׁנִי אוֹ עוֹרוֹת אֵילִים אוֹ תְּחָשִׁים, כֻּלָּם הֵבִיאוּ.

כד כָּל דְּאַרְיִם אַרְמוֹת כְּסָף וּנְחָשׁ אִיתִיאוּ יָת אֲפָרְשׁוּתָא קְדָם יְיָ וְכָל דִּי אֲשַׁתְּכַח עִמָּה אַעֲזִי שְׁטִין לְכָל עֲבִידַת פְּלַחְנָא אִיתִיאוּ:

(כד) כָּל-מִרְיִם תְּרוּמַת כְּסֶף וּנְחָשֶׁת הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל אִשׁ נִמְצָא אֹתוֹ עֲזִי שְׁטִים לְכָל-מִלְאֶכֶת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~

מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים בְּפִנְיֵמִיתָם: יֵשׁ פְּרָטִים שְׁבָהֶם כָּל יִשְׂרָאֵל שׁוִים, כְּדִגְמַת הַמִּצּוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת. לְעוֹמֵת זֶה, יֵשׁ עֲנִינִים, דִּגְמַת אֶהְבֵּת ה' וַיִּרְאֵת ה', שְׁבָהֶם יֵשׁ חִילוּקֵי דְרָגוֹת.

בְּנִדְבַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן, הִנֵּה דְבַר וְהִיפּוּכוֹ: מִצַּד אֶחָד – כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה הֵבִיאוּ כְּפִי נְדָבַת לְפָם וְכְפִי מָה שֶׁהָיָה בְּיָדָם, וּמִצַּד שֵׁנִי – כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹלֵא יוֹצֵא-מֵהַכֹּלֵל הַשְּׂתַתְּפוּ בְּנִדְבָה זֹ.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

חודש ליום טוב (ראה פרקי דר"א פמ"ח). וְנִרְאָה לִי דְזָהוּ רֵאשׁ חוֹדֶשׁ נִסְן שְׁבוּ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן, וְאֲגַב אוֹתוֹ רֵאשׁ חוֹדֶשׁ מִשְׁמָרוֹת כָּל רֵאשֵׁי חֳדָשֵׁי הַשָּׁנָה: תוֹרָה כג

לְעִשׂוֹת מְלָאכָה בְּרֵאשׁ חוֹדֶשׁ, לְפִי שְׁבַמְעֵשָׂה הָעֵגֶל לְקַחוּ תַּכְשִׁיטֵיהֶן בְּעַל כְּרֶחֶן, כְּדִמְשַׁמַּע מִדְּכֹתִיב (לעיל לב א) וַיִּתְּפְּרוּ וְגו', וּבְמַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן שְׂמַחוּ בְּנִתְיָנָה, לְפִיכֶף נִתַּן לָהֶם רֵאשׁ

(כב) וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנְּשִׂים. כְּלוּמַר לְשַׁלּוֹל מִהֶן תַּכְשִׁיטֵיהֶן כְּדֹכְתִיב חָח וְגִזְם, וְאַף עַל פִּי כֵן הַנְּשִׂים שְׂמַחוֹת וַזְהִירוֹת בְּמִלְאֶכֶת שְׂמִים, כְּדֹכְתִיב וְכָל הַנְּשִׂים אֲשֶׁר נִשְׂא לְבוֹן אֶתְנָה, לְפִיכֶף זְכוּ הַנְּשִׂים שְׁלֹא

"וזהורות נתן בלבם, הוא וְאֶהְיֶיךָ בֵּן אֲחִיסָמָךְ לְמִטָּה דָן": "וְאֶהְיֶיךָ מִשְׁכָּט דָן, מִן הַיְרוּדִין שִׁבְשֻׁבְטִים מִבְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת, וְהַשְּׁנוּהוּ הַמְקוּם לְבַצְלָאֵל לְמִלְאֲכַת הַמִּשְׁכָּן וְהוּא מְגֹדְלֵי הַשְּׁבָטִים, לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר וְלֹא נִיכָר שׁוֹעַ לְפָנַי דָּל".

(לקוטי שיחות' כרך לא, עמוד 217)

תכלית הפגנה היא שהאחדות תבוא לידי ביטוי גם באותם דברים שבהם יש הבדלים בין איש לרעהו. דהיינו, שיהיה ניכר כי למרות ההבדלים, כולם מאחדים ושונים לפני הקב"ה.

רעיון זה בא לידי ביטוי הן בנדבת המשכן, כְּאִמּוֹר, וְהֵן בְּעִשִׂית הַמִּשְׁכָּן בְּפֹעֵל, כְּפִרוּשׁ רַש"י עַל הַפְּתוּב בְּפָרְשָׁה,

כה וְכָל אֲתָתָא תְּפִימַת לְבָא בִידְהָא מְעֻלָּא וּמִתְּנָן בְּד עֻזַּל יְת תְּכֻלָּא וְיְת אַרְגֻּנָּא יְת צְבַע זְהוּרֵי וְיְת בּוּצָא:

(כה) וְכָל־אִשָּׁה חֲכֵמַת־לֵב בִּידְיָהּ טוּוּ וַיָּבִיאוּ מִטּוֹה אֶת־הַתְּבֵלֶת וְאֶת־הָאֲרָגָמָן אֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ:

כו וְכָל נְשִׂיא דְאַתְרַעֵי לְבָהּן עֲמִהּן בְּחֻכְמָא עֻזְלָן יְת מְעֻזָּא (במ"ג רפ"ו: מעוזא):

(כו) וְכָל־הַנְּשִׂיִם אֲשֶׁר נָשָׂא לְבָן אֲתָנָה בְּחֻכְמָהּ טוּוּ אֶת־הָעֵינָיִם:

כז"י ◀ טוּוּ אֶת הָעֵינָיִם • (שבת צט) היא היתה אִמְנוּת יְתָרָה, שֶׁמַּעַל גְּבִי הָעֵזִים טוּוּן אוֹתָן.

~ נקודות משיחות קודש ~

וכשרונות מיתרים, עליו לנצלם לעבודת ה' - לעשות מהעולם משכן ודירה לה' תברך.

(לקוטי שיחות' כרך טז עמוד 456)

הנשים לא נצטוו לעשות את הטויה על-גבי העינים, אלא נתעוררו לכך מצד עצמן. הנשים הבינו שאם זכו לכשרון מיוחד זה מאת ה', משרת הדבך היא - המשכן. מכאן הוראה, שכאשר הקב"ה מעניק לאדם חושים

כז וּבְרַבְרַבֵּינָא אֵיתִיָּא וְיְת אַבְנֵי בּוּרְלָא וְיְת אַבְנֵי אֶשְׁלֵמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאִפּוּדָא וּבְחַוְשָׁנָא:

(כז) וְהַנְּשִׂאִים הֵבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אַבְנֵי הַמְּלֵאִים לְאִפּוּד וְלַחֲשׂוֹן:

צבור את הכל, שנאמר (לקמן לו): "וְהַמְּלֵאכָה הִיְתָה דִים", אָמְרוּ נְשִׂאִים, מַה עָלִינוּ לַעֲשׂוֹת? הֵבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְגו'. לְכֹף הַתְּנַדְּבוּ בְּחֻכְמַת הַמְּזַבֵּחַ תַּחֲלֶה. וּלְפִי שְׁנַתְעַצְלוּ מִתַּחֲלֶה, נְחַסְרָה אוֹת מִשְׁמַם, "וְהַנְּשִׂאִים" כְּתִיב.

כז"י ◀ וְהַנְּשִׂאִים הֵבִיאוּ • אָמַר רַבִּי נֶתָן: מַה רָאוּ נְשִׂאִים לְהַתְּנַדֵּב בְּחֻכְמַת הַמְּזַבֵּחַ בְּתַחֲלָה, וּבְמִלְאֲכַת הַמִּשְׁכָּן לֹא הִתְנַדְּבוּ בְּתַחֲלָה? אֵלֶּא כִּף אָמְרוּ נְשִׂאִים: 'הִתְנַדְּבוּ צְבוּר מַה שֶּׁמִּתְנַדְּבִין, וּמַה שֶּׁמִּחְסְרִין, אֲנִי מִשְׁלִימִין אוֹתוֹ'. כִּיּוֹן שֶׁהַשְּׁלִימוֹ

כח וְיְת בּוּסְמָא וְיְת מִשְׁחָא לְאַנְהֵרוּתָא וְלִמְשָׁחָא דְרַבּוּתָא וְלִקְטָרַת בּוּסְמָא:

(כח) וְאֶת־הַבֶּשֶׂם וְאֶת־הַשֶּׁמֶן לְמֵאֹר וְלִשְׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטָרַת הַסַּמִּים:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

את אבני השֹהַם וגו'. כָּל אֶחָד אֶבֶן אַחַת לְכָתוּב עָלָיו שְׁכָטוֹ, וְאַבְנֵי הַשֹּׁהַם הֵבִיאוּ כָּלֶם וְכֵן שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה: תורה כט

אֵלָיו וְגו' בְּבִקְרָא בְּבִקְרָא, זֶה הַמֶּן שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (לעיל טו כא) בְּבִקְרָא בְּבִקְרָא. וְעוֹד אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לְשֵׁנֵי בְּקָרִים הֵבִיאוּ כָּל נְדָבַת הַמִּשְׁכָּן וְהוֹתִירוֹ (שמרר נא א):

(כז-כח) וְהַנְּשִׂאִים. אֵיתָא בְּפִרְקָא בְּתַרְא דִּיּוֹמָא (ע"ה) דְּנְשִׂאִים עֲנִיָּים. כְּשֶׁהִיָּה הַמֶּן יוֹרֵד לְיִשְׂרָאֵל הִיָּה יוֹרֵד עִמּוֹ אַבְנֵים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת, וְהוּא שֶׁאִמַּר הַכָּתוּב (הלחן לו א) וְהֵם הֵבִיאוּ

כט כל גבר ואתתא דאתרעי לבהון עמהון
לאיתתאה לכל עבדתא די פקד יי למעבד
בידא דמשה איתאוי בני ישראל נבכתא
קדם יי:

(כט) כָּל־אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר נָדַב לָבָם אֹתָם לְהֵבִיא
לְכַל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה
הֵבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַיהוָה: פ

~ יום שלישי כ"ה אדר-א' ~

ל ויאמר משה לבני ישראל חזו דרבי יי
בשום בצלאל בר אורי בר חור לשבטא
דיהודה:

(ל) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה
בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אֹרִי בֶן־חֹר לְמַטֵּה יְהוּדָה:

כש"י • חור • בנה של מרים היה.

~ נקודות משיחות קודש ~

מצד האם, שבזה מתקנים יותר טפי השנאת השוע' ל'דל'.
אבל בפרשת כ"תשא יש לומר בפשטות, שהיחוס לחור
הוא מצד מעלותיו של חור המפרשות בכתוב (וברש"י).

בנה של מרים היה (רש"י לה, ל) יש לשאל, הרי רש"י כבר
כתב בן לעיל. ועוד, מדוע לא כתב בן בפרשת כ"תשא
(לא, ב), שגם שם מיקחס בצלאל לחור. ויש לומר, שרש"י
זה אינו דבור בפני עצמו, אלא התחלת פרש"י הבא (פסוק
לד). כלומר: הפתוב מודיע גדל יחסו של בצלאל גם

(לקוטי שיחות, כרך לא, עמ' 212)

לא ויאשלם עמה ריח נבואה מן קדם יי
בחכמתא בסוכלתגו ובמדע ובכל עבידא:

(לא) וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה
וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:

לב וילא לפא אומנן למעבד בדהכא ובכספא
ובנהשא:

(לב) וְלִחְשַׁב מַחְשְׁבַת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת:

לג ובאומנות אבן טבא לאשלמא ובגרות
אעא למעבד בכל עבידת אומנן:

(לג) וּבַחֲרֻשֶׁת אֲבָן לְמַלְאֵת וּבַחֲרֻשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת
בְּכָל־מְלָאכַת מַחְשְׁבַת:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(שם) כונן שמים בתבונה. בדת, דכתיב (שם פסוק ב) בדתו תהומות נבקעו. וכן בבנין שלמה בן אשה אלמנה [הוא] ממטה נפתלי וגו' וימלא את החכמה ואת התבונה ואת הדעת (מלכים א' י ד). וכן בנין דלעתיד דכתיב (משלי כד ג ד) בחכמה יבנה בית ובתבונה יתפונן ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים: תורה לב

הפל, אמר לו הקדוש-ברוך-הוא לא כאשר עולה בדתך, אלא צדיק שנהרג על מעשה העגל, דהיינו חור, יבוא בן בנו ויעשנו, לפי שהמשכן כפרה על אותו מעשה. וזהו שאמר לו הקדוש-ברוך-הוא (לעיל לא ב) ראה קראתי וגו': תורה לא (לא) בחכמה. דכתיב (משלי ג ט) ה' בחכמה יסד ארץ. בתבונה, דכתיב

(ל) ראו קרא. מהו ראו, לפי ששואמר משה לישראל שבצלאל יעשה המשכן, היו ישראל מרננים אחרי משה ואומרים שכל הגדולה הוא נוטל לו ולמשפחתו, אמר להם משה דעו וראו כי לא מדעתי אני עושה אלא מפי הקדוש-ברוך-הוא. ואף משה עצמו בשעה שאמר לו הקדוש-ברוך-הוא על מלאכת המשכן (לעיל בח א) "ועשית" היה סבור לעשות

(ד) וְלַהֲוֹרֹת נָתַן בְּלָבוֹ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמֶךְ לְמַטֵּה־דָן:

כ"ט • וְאַהֲלִיאֵב • מִשְׁבֵּט דָן, מִן הַיְרֻדִים שְׂבָשְׁבָטִים, מִן הַמְּשָׁכָן, וְהוּא מְגֹדֹלֵי הַשְּׂבָטִים, לְקִים מֵה שְׁנֵאמַר מִבְּנֵי הַשְּׂפָחוֹת. וְהִשְׁוֶהוּ הַמָּקוֹם לְבַצְלָאֵל לְמַלְאָכָת

(ה) מִלֵּא אַתֶּם חֲכַמְתֶּם לֵב לַעֲשׂוֹת פְּלִמְלֹאכֶת חֲרָשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקִים בְּתַכְלֶת וּבְאַרְגָּמֹן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִשְׂשׁ וְאַרְגָּ עֵשִׂי פְּלִמְלֹאכָה וְחֹשְׁבֵי מַחְשָׁבֹת:

לו (א) וְעָשָׂה בְּצַלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל אִישׁ חַכְמֵי־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה וְתַבּוּנָה בְּהִמָּה לְדַעַת לַעֲשׂוֹת אֶת־פְּלִמְלֹאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה:

(ב) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־בְּצַלְאֵל וְאֶל־אַהֲלִיאֵב וְאֶל־כָּל־אִישׁ חַכְמֵי־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה בְּלָבוֹ כָּל אֲשֶׁר נִשְׁאוּ לָבוֹ לְקַרְבֵּה אֶל־הַמְּלֹאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:

(ג) וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת פְּלִי־הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַלְאָכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הָבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר:

(ד) וַיָּבִיאוּ פְּלִי־הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת פְּלִמְלֹאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ־אִישׁ מִמְּלֹאכְתוֹ אֲשֶׁר־הִמָּה עֹשִׂים:

(ה) וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהָבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לְמַלְאָכָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:

כ"ט • מִדֵּי הָעֲבֹדָה • יוֹתֵר מִמֵּדֵי צָרוֹ הָעֲבֹדָה.

(ו) וַיִּצְוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֵה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אֶל־יַעֲשׂוּ־עוֹד מְלֹאכָה לְתַרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּפְלֵא הָעָם מֵהָבִיא:

כ"ט • וַיִּפְלֵא • לְשׁוֹן מְנִיעָה.

לְוֹלְאֵלְפָא יְהִב בְּלָפָה הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמֶךְ לְשִׁבְטָא דְדָן:

לֵה אֲשַׁלֵּם עֲמַהוֹן חֲפִימוֹת לְפָא לְמַעֲבַד כָּל עֲבִידַת נְגָר וְאִמְן וְצִיר בְּתַכְלָא וּבְאַרְגָּמֹנָא בְּצַבְעֵה זְהוּרִי וּבְכוּצָא וּמְחִי עֲבָדֵי כָל עֲבִידָא וּמְלִפֵי אוּמְנָן:

א וַעֲבַד בְּצַלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל גְּבַר חֲפִים לְפָא דִּיהִב יִי חֲכָמָא וְסוּכְלַתְנוּתָא בְּהוֹן לְמַדְע לְמַעֲבַד יֵת כָּל עֲבִידַת פְּלַחֵן קוּדְשָׁא לְכָל דֵּי פִקְדֵי יִי:

ב וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְבַצְלָאֵל וְלְאַהֲלִיאֵב וְלְכָל גְּבַר חֲפִים לְפָא דִּיהִב יִי חֲכָמָתָא בְּלָפָה כָּל דְּאַתְרֵעֵי לְפָה לְמַקְרֵב לְעַבְדָּתָא לְמַעֲבַד יֵתָה:

ג וַיִּסְבּוּ מִן קִדְמָה מֹשֶׁה יֵת כָּל אֲפִרְשׁוּתָא דֵּי אִיִּתִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעֲבִידַת פְּלַחֵן קוּדְשָׁא לְמַעֲבַד יֵתָה וְאִנּוּן מִיִּתֵן לֵה עוֹד נְדָבָתָא בְּצַפֵּר בְּצַפֵּר:

ד וְאֹתוֹ כָּל חֲפִימָא דְעֲבָדִין יֵת כָּל עֲבִידַת קוּדְשָׁא גְּבַר גְּבַר מַעֲבָדְתָהּ דְּאִנּוּן עֲבָדִין:

ה וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה לְמִימַר מִסְגָּן עֲמָא לְאַיִתָּהּ מִסַּת פְּלַחְנָא לְעַבְדָּתָא דְּפִקְדֵי יִי לְמַעֲבַד יֵתָה:

ו וַיִּפְקֵד מֹשֶׁה וַאֲעִבְרוּ כְּרוּזָא בְּמִשְׁרִיתָא לְמִימַר גְּבַר וְאַתְתָּא לֹא יַעֲבָדוּן עוֹד עַבְדָּתָא לְאַפְרָשׁוֹת קוּדְשָׁא וּפְסַק עֲמָא מְלֵאִיתָהּ:

וְהַמְלֵאכָה הִיְתָה דַיִם לְכָל-הַמְלֵאכָה לַעֲשׂוֹת אֶתְּהָ וְהוֹתֵר: ׀

זש"י ◀ וְהַמְלֵאכָה הִיְתָה דַיִם לְכָל-הַמְלֵאכָה • וְהוֹתֵר • כְּמוֹ (לעיל ח): "וְהִכְבֵּד אֶת לְבוֹ", (מלכים ב א): וּמְלֵאכֶת הִקְבָּאָה הִיְתָה דַיִם שֶׁל עוֹשֵׂי הַמְשָׁכָן, לְכָל הַמְלֵאכָה שֶׁל מְשָׁכָן לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ וְלִהְיוֹתָּר.

~ יום רביעי כ"ו אדר-א' ~

ח וַעֲבָדוּ כָל חַפְיָמֵי לֵבָב בְּעַבְדֵי עֲבֹדְתָא יְת מְשַׁנָּא עֶשֶׂר דְּרִיעָן דְּבוּזָן שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּוָנָא וְצִבְע זְהוּרֵי צוּרְת כְּרוּבִין עוֹבֵד אֶמֶן עֲבַד יְתֵהוּן:

ט אַרְכָּא דִּירִיעֵתָא חָדָא עֶסְרִין וְתַמְנָא אֶמֶן וּפּוֹתֵיָא אַרְבַּע אֶמֶן דִּירִיעֵתָא חָדָא מְשַׁחְתָּא חָדָא לְכָל דִּירִיעֵתָא:

י וְלִפְפָּ יְת חֲמֵשׁ דְּרִיעָן חָדָא עִם חָדָא וְחֲמֵשׁ יְרִיעָן לִפְפָּ חָדָא עִם חָדָא:

יא וְעַבְד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סַפְתָּא דִּירִיעֵתָא חָדָא מַסְטָרָא בֵּית לּוֹפֵי כֵן עֲבַד בְּסַפְתָּא דִּירִיעֵתָא בְּסַטְרָא בֵּית לּוֹפֵי תַנְיָתָא:

יב חֲמֵשִׁין עֲנוּבִין עֲבַד בִּירִיעֵתָא חָדָא וְחֲמֵשִׁין עֲנוּבִין עֲבַד בְּסַטְרָא דִּירִיעֵתָא דְּבֵית לּוֹפֵי תַנְיָתָא מְכוּנָן עֲנוּבִיָּא חָדָא לְקַבֵּל חָדָא:

יג וְעַבְד חֲמֵשִׁין פּוֹרְפִין דְּדִהֵב וְלִפְפָּ יְת יְרִיעֵתָא חָדָא עִם חָדָא בְּפוֹרְפִיָּא וְהוּהוּ מְשַׁנָּא חָדָא:

יד וְעַבְד יְרִיעָן דְּמַעְזֵי לְפָרְסָא עַל מְשַׁנָּא חָדָא עֶשֶׂר יְרִיעָן עֲבַד יְתֵהוּן:

(ח) וַיַּעֲשׂוּ כָל-חַכְמֵי-לֵב בְּעֵשִׂי הַמְּלֵאכָה אֶת־הַמְּשָׁכָן עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מְשֹׁר וְתַכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי פְּרָכִים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם:

(ט) אַרְבַּע הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאֶמָּה וְרַחֵב אַרְבַּע בָּאֶמָּה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדֶּה אֶחָת לְכָל-הִירִיעֹת:

(י) וַיַּחֲבֵר אֶת-חֲמֵשׁ הִירִיעֹת אֶחָת אֶל-אֶחָת וְחֲמֵשׁ יְרִיעֹת חֲבֵר אֶחָת אֶל-אֶחָת:

(יא) וַיַּעַשׂ לְלֵאֹת תַּכְלֹת עַל שַׁפֹּת הִירִיעָה הָאֶחָת מִקְצֵה בְּמַחְבֵּרַת כֵּן עָשָׂה בְּשַׁפֹּת הִירִיעָה הַקִּיצוֹנָה בְּמַחְבֵּרַת הַשְּׁנִית:

(יב) חֲמֵשִׁים לְלֵאֹת עָשָׂה בִּירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמֵשִׁים לְלֵאֹת עָשָׂה בְּקַצֵּה הִירִיעָה אֲשֶׁר בְּמַחְבֵּרַת הַשְּׁנִית מִקְבִּילַת הַלְּלֵאֹת אֶחָת אֶל-אֶחָת:

(יג) וַיַּעַשׂ חֲמֵשִׁים קַרְסֵי זֶהָב וַיַּחֲבֵר אֶת-הִירִיעֹת אֶחָת אֶל-אֶחָת בְּקַרְסִים וַיְהִי הַמְּשָׁכָן אֶחָד: פ

(יד) וַיַּעַשׂ יְרִיעֹת עֲזִים לְאֵהָל עַל-הַמְּשָׁכָן עֲשֵׂתֵי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת עָשָׂה אֹתָם:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יד-כ) וַיַּעַשׂ יְרִיעֹת עֲזִים. ראשונה הקרשים ולא יקנה שעה אחת בלא כיסוי, ואחר וַיַּעַשׂ (הקרסים) והקרשים, כדי להכניס לתוכן מיד מוכנות לאהל על המשכן מיד שיעשו

טו אַרְבָּא דִּירִיעָתָא חָדָא תְּלִיתִין פְּאַמִּין
וְאַרְבַּע אַמִּין פּוּתְיָא דִּירִיעָתָא חָדָא מְשַׁחֲתָא
חָדָא לְחַד עֶשֶׂר יְרִיעָן :

(טו) אַרְדָּ הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְאַרְבַּע
אֲמֹת רָחֵב הַיְרִיעָה הָאֶחָת מֵדָה אֶחָת לְעֵשְׂתִי
עֲשֶׂה יְרִיעֹת:

טז וְלַפָּף יָת חֲמֵשׁ יְרִיעָן לְחֹד וְיָת שֵׁת יְרִיעָן
לְחֹד :

(טז) וַיַּחֲבֵר אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ
הַיְרִיעֹת לְבָד:

יז וְעֶבֶד עֲנוּבִין חֲמִשִּׁין עַל סַפְתָּא דִּירִיעָתָא
פְּסֻטָּא בֵּית לּוּפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֶבֶד עַל
סַפְתָּא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לּוּפִי תְּנִיתָא :

(יז) וַיַּעַשׂ לְלֵאֵת חֲמִשִּׁים עַל שַׁפֹּת הַיְרִיעָה הַקְּיֻצָּה
בְּמַחְבֵּרֹת וְחֲמִשִּׁים לְלֵאֵת עֲשֶׂה עַל־שַׁפֹּת הַיְרִיעָה
הַחֲבֵרֹת הַשְּׁנַיִת:

יח וְעֶבֶד פּוּרְפִין דְּנַחֲשָׂא חֲמִשִּׁין לְלַפְסָא יָת
מְשַׁבְּנָא לְמַהוּי חָד :

(יח) וַיַּעַשׂ קְרִסֵי נַחֲשֵׁת חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר אֶת־הָאֶהָל
לְהִיֵּת אֶחָד:

יט וְעֶבֶד חוּפָּאָה לְמַשְׁבְּנָא מְשַׁכֵּי דְדַכְרֵי
מְסַמְקֵי וְחוּפָּאָה מְשַׁכֵּי דְסַסְגוּנָא מְלַעְלָא :

(יט) וַיַּעַשׂ מְכַסֵּה לְאֶהָל עֶרְת אֵילָם מְאֲדָמִים
וּמְכַסֵּה עֶרְת תְּחָשִׁים מְלַמְעָלָה: ם

~ יום חמישי כ"ז אדר-א' ~

כ וְעֶבֶד יָת דְּפִיָּא לְמַשְׁבְּנָא דְּאֵעִי שְׁטִין
קְזִמִּין :

(כ) וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכַּן עֲצֵי שֹׁטִים עֲמֻדִים:

כא עֶשֶׂר אַמִּין אַרְבָּא דְּדַפָּא וְאַמְתָּא וּפְלָגוֹת
אַמְתָּא פּוּתְיָא דְּדַפָּא חָד :

(כא) עֶשֶׂר אֲמֹת אַרְדָּ הַקְּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצֵי הָאֲמָה
רָחֵב הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד:

כב תְּרִין צִירִין לְדַפָּא חַד מְשַׁלְבִּין חָדָא
לְקַבֵּל חָדָא בֵּין עֶבֶד לְכָל דְּפִי מְשַׁבְּנָא :

(כב) שְׁתֵּי יָדַי לְקְרֶשׁ הָאֶחָד מְשַׁלְבֵּת אֶחָת אֶל־
אֶחָת בֵּין עֲשֶׂה לְכָל קְרִשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:

כג וְעֶבֶד יָת דְּפִיָּא לְמַשְׁבְּנָא עֶסְרִין דְּפִין
לְרוּחַ עֶבֶר דְּרוּמָא :

(כג) וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכַּן עֶשְׂרִים קְרָשִׁים
לְפָאת נֶגֶב תִּימָנָה:

כד וְאַרְבָּעִין סַמְכִין דְּכַסְפָּ עֶבֶד תַּחַת עֶסְרִין
דְּפִין תְּרִין סַמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד לְתַרִּין
צִירוּהֵי וְתַרִּין סַמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד לְתַרִּין
צִירוּהֵי :

(כד) וְאַרְבַּעִים אֲדָנֵי־כֶסֶף עֲשֶׂה תַּחַת עֶשְׂרִים
הַקְּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֵׁתִי
יְדָתִיו וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֵׁתִי
יְדָתִיו:

כה ולְסֹטֵר מִשְׁכַּנָּא תְּנִימָא לְרוּחַ צְפוֹנָא עֲבַד
עֲסְרִין דְּפִין :

כו וְאַרְבַּעִין סְמִכְיָהוֹן דְּכֶסֶף תְּרִין סְמִכִין
תַּחֲתֵי דְּפָא חַד וְתִרְיָן סְמִכִין תַּחֲתֵי דְּפָא
חַד :

כז וְלִסְפִי מִשְׁכַּנָּא מְעַרְבָא עֲבַד שְׁתָּא דְּפִין :

כח וְתִרְיָן דְּפִין עֲבַד לְזוּנַת מִשְׁכַּנָּא
בְּסוֹפִיָהוֹן :

כט וְהוּוּ מְכוּנִין מְלַרְע וְכַחֲדָא הוּוּ מְכוּנִין עַל
רִישָׁא לְעֻזְקָתָא חַדָּא פִין עֲבַד לְמַרְוִיָהוֹן
לְתִרְיָן זְוֹן :

ל והוּוּ תְּמַנְיָא דְּפִין וְסְמִכְיָהוֹן דְּכֶסֶף שְׁתָּא
עֲשָׂר סְמִכִין תְּרִין סְמִכִין תְּרִין סְמִכִין תַּחֲתֵי
דְּפָא חַד :

לא וְעֲבַד עֲבָרֵי דְּאֵעִי שְׁטִין חֲמִשָּׁא לְדְּפִי
סֹטֵר מִשְׁכַּנָּא חַד :

לב וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדְּפִי סֹטֵר מִשְׁכַּנָּא תְּנִימָא
וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדְּפִי מִשְׁכַּנָּא לְסוֹפִיָהוֹן
מְעַרְבָא :

לג וְעֲבַד יָת עֲבָרָא מִצִּיעָאָה לְאֵעֲבָרָא בְּגוּ
דְּפִיָא מִן סְפִי לְסְפִי :

לד וְיָת דְּפִיָא חֲפָא דְּהָבָא וְיָת עֻזְקָתָהוֹן עֲבַד
דְּהָבָא אֲתָרָא לְעֲבָרִיא וְחֲפָא יָת עֲבָרִיא
דְּהָבָא :

לה וְעֲבַד יָת פְּרָכְתָא תְּכֵלָא וְאַרְגָּוָנָא וְצִבְע
זְהוּרִי וְכוּץ שְׁזִיר עוֹבֵד אֲמֵן עֲבַד יָתָּה צוּרַת
כְּרוּבִין :

לו וְעֲבַד לָהּ אַרְבַּעָא עֲמוּדֵי שְׁטִין וְחֲפָנוֹן
דְּהָבָא וְגִיָהוֹן דְּהָבָא וְאֲמִיף לְהוֹן אַרְבַּעָא
סְמִכִין דְּכֶסֶף :

(כה) וְלִצְלַע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לַפָּאָת צָפוֹן עָשָׂה
עֲשָׂרִים קָרְשִׁים:

(כו) וְאַרְבַּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת
הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:

(כז) וְלִירְבָתֵי הַמִּשְׁכָּן יִמָּה עָשָׂה שִׁשָּׁה קָרְשִׁים:

(כח) וְשְׁנֵי קָרְשִׁים עָשָׂה לְמִקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן
בִּירְכָתִים:

(כט) וְהָיוּ תוֹאֲמֹם מִלְמַטָּה וְיַחֲדוּ יִהְיוּ תַמִּים אֶל-
רֵאשׁוֹ אֶל־הַטְּבַעַת הָאֶחָת פֶּן עָשָׂה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי
הַמִּקְצַעַת:

(ל) וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קָרְשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שִׁשָּׁה עֲשָׂר
אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ
הָאֶחָד:

(לא) וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקָרְשֵׁי צִלְעֵי-
הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת:

(לב) וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִים לְקָרְשֵׁי צִלְעֵי-הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית
וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִים לְקָרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתֵים יִמָּה:

(לג) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבְּרִיחַ הַתִּיכֵן לְבָרַח בְּתוֹךְ הַקָּרְשִׁים
מִן־הַקְּצָה אֶל־הַקְּצָה:

(לד) וְאֶת־הַקָּרְשִׁים צִפָּה זָהָב וְאֶת־טְבַעְתֵּם עָשָׂה
זָהָב בְּתִים לְבְּרִיחֵם וַיִּצַּף אֶת־הַבְּרִיחִים זָהָב:

(לה) וַיַּעַשׂ אֶת־הַפְּרָכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְשֵׁשׁ מְשׁוֹר מְעֻשָׂה חֲשֵׁב עָשָׂה אֹתָהּ פְּרָכִים:

(לו) וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבַּעָה עֲמוּדֵי שִׁטִּים וַיִּצַּפֵּם זָהָב
וַיִּיהֶם זָהָב וַיִּצַק לָהֶם אַרְבַּעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף:

לז וַיַּעַשׂ מִסֹּד לְפֶתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֹרֵר מַעֲשֵׂה רִקְם׃
 לז ועבד פְּרָסָא לְתַרְע מְשַׁכְּנָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְע זְהוּרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבֵד צִיר׃

לח וְאֶת־עֲמוּדָיו חֲמֹשֶׁה וְאֶת־וַוֵּיהֶם וְצִפְּהָ רֵאשִׁייהֶם וְחֲשָׁקִיהֶם זָהָב וְאֲדָנִיהֶם חֲמֹשֶׁה נְחֹשֶׁת׃ פ
 לח וְיָת עֲמוּדוֹהִי חֲמֻשָּׁא וְיָת וַוֵּיהוֹן וְחֲפָא רִישִׁיהוֹן וְכַפּוֹשִׁיהוֹן דְּהָבָא וְסַמְכִיהוֹן חֲמֻשָּׁא נְחֻשָּׁא׃

לו וַיַּעַשׂ בְּצִלָּאֵל אֶת־הָאָרֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וְחֲצֵי אַרְבּוֹ וְאִמָּה וְחֲצֵי רַחְבּוֹ וְאִמָּה וְחֲצֵי קָמָתוֹ׃
 לו וַיַּעַשׂ בְּצִלָּאֵל • לְפִי שְׁנַתָּן נִפְשׁוֹ עַל הַמְּלָאכָה יוֹתֵר מִשְׁאַר חֲכָמִים, נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ׃

~ נקודות משיחות קודש ~

<p>שְׁאֲדָם אָחָד לֹא הָיָה יְכוּל לְעַבֵּד גּוֹשׁ כְּזֶה וּלְהַנִּיחֵהוּ עַל הָאָרֹן (ומסבֵּה זֶה נֶאֱמָר "וַיַּעַשׂוּ אָרֹן", וְלֹא "וַיַּעֲשִׂי" כְּבִשְׂאָר הַכִּלְיִים).</p> <p>(לקוטי שיחות כרך יא עמ' 163)</p>	<p>לְפִי שְׁנַתָּן נִפְשׁוֹ עַל הַמְּלָאכָה . . . נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ (רש"י לז, א) יֵשׁ לְשֵׁאל, מִדּוּעַ אֵינּוּ מְפָרֵשׁ כְּפִשְׁטוֹ, שֶׁבְצִלָּאֵל עָשָׂה אֶת הָאָרֹן לְבִדּוֹ. וְיֵשׁ לוֹמֵר, דְּהַגָּה מְלֻאכֶת הָאָרֹן כְּלָלָה גַם אֶת הַכְּפָרֶת וְאֶת הַכְּרוֹבִים, גּוֹשׁ זָהָב בְּעַל מִשְׁקַל עֲצוּם, וּמוֹבָן</p>
---	--

(ב) וַיִּצְפְּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זָרָהָב סָבִיב׃
 ב וְחֲפָהִי דְהָב דְכִי מְגוֹ וּמִפְרָא וְעַבֵּד לֵיה דִיר דְדָהָב סְחֹר סְחֹר׃

(ג) וַיִּצֶק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֹת זָהָב עַל אַרְבַּע פְּעֻמָּתָיו וְשִׁתֵּי טַבַּעֹת עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וְשִׁתֵּי טַבַּעֹת עַל־צִלְעוֹ הַשְּׁנִית׃
 ג וְאֶתִיד לֵיה אַרְבַּע עֲזָמָן דְדָהָב עַל אַרְבַּע זְוֹנָתָה וְתַרְתִּין עֲזָמָן עַל סְטֵרָה חַד וְתַרְתִּין עֲזָמָן עַל סְטֵרָה תְּנִיחָא׃

(ד) וַיַּעַשׂ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַף אֹתָם זָהָב׃
 ד וְעַבֵּד אֲרִיחֵי דְאֵעִי שְׁטִין וְחֲפָא יְתָהוֹן דְּהָבָא׃

(ה) וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בַּמַּטְעַת עַל צִלְעֹת הָאָרֹן לְשֵׂאת אֶת־הָאָרֹן׃
 ה וְאָעַל יָת אֲרִיחָא בְעֲזָקְתָא עַל סְטֵרֵי אַרְוֵנָא לְמַטַּל יָת אַרְוֵנָא׃

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(א) וַיַּעַשׂ בְּצִלָּאֵל אֶת הָאָרֹן. הוּא הָיָה רֵאשׁוֹן לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן דְּכֹתִיב (תהלים קט קל) פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יְאִיר, שֶׁהָאֹר נִבְרָא בְּעוֹלָם תְּחִלָּה, וְלִכְךָ הָאָרֹן שָׁבּוּ הַתּוֹרָה נְתוּנָה שְׁנֶאֱמַר (משלי ו כב) כִּי גַר מְצוּהָ וְתוֹרָה אֹר, נַעֲשֶׂה תְּחִלָּה (בתחומא ו). וְאֵין אִתָּהּ מוֹצֵא שְׁמוֹ שֶׁל בְּצִלָּאֵל עַל שׁוּם כְּלֵי מִכָּל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן אֲלָא עַל הָאָרֹן. לְפִי שֵׁשׁ שׁוֹרָה (שֵׁל בְּצִלָּאֵל עַל שׁוּם שֵׁל) [צֵל] אֵל. וְזֵהוּ נוֹטְרִיקוֹן שֵׁל בְּצִלָּאֵל. וְגַם זֵהוּ שְׂאֲמָרוֹ חַו"ל (ברכות נה) שְׁמַדְעָתוֹ הָיָה סֶדֶר הַעֲשִׂיָה, אָמַר לוֹ מֹשֶׁה בְּצֵל אֵל הָיִית׃ עֲצֵי שִׁטִּים. לְפִי שֶׁעֲתִידִין לְחַטֵּא בְּשִׁטִּים (במדבר כה א), הַעֲמִיד לָהֶם זֶה לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה שִׁטִּים (שמד"ר ג א: תורה ב

וועבד פּפּרְתָא דְהַב דְּכִי תִרְתִּין אַמִּין
וּפְלָגָא אַרְפָּה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פְתִיחָה :

(ז) וַיַּעַשׂ כַּפֶּרֶת זָהָב טְהוֹר אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְפֵּה
וְאַמָּה וַחֲצִי רַחֲבָה :

וועבד תְּרִין כְּרוּבִין דְּדָהָב נְגִיד עֶבֶד יְתְהוֹן
מִתְרִין סְטֵרֵי כַפְרָתָא :

(ח) וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרוּבִים זָהָב מְקֻשָּׁה עֲשֵׂה אֹתָם מִשְׁנֵי
קְצוֹת הַכַּפֶּרֶת :

ח כְּרוּבָא חַד מִסְטֵרָא מְכָא וּכְרוּבָא חַד
מִסְטֵרָא מְכָא מִן פַּפְרְתָא עֶבֶד יְת כְּרוּבִיא
מִתְרִין סְטֵרוּחֵי :

(ט) כְּרוּב אֶחָד מְקֻצָּה מִזָּה וּכְרוּב אֶחָד מְקֻצָּה מִזָּה
מִן הַכַּפֶּרֶת עֲשֵׂה אֶת־הַכְּרוּבִים מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו :

ט וְהוּוּ כְּרוּבִיא פְרִיָסָן גְּדִפְיָהוֹן לְעֵלָא נְטִלִין
בְּגַדְפִּיָהוֹן עַל פַּפְרְתָא וְאַפִּיָהוֹן חַד לְקַבְּלָא
חַד לְקַבְּלָא פַפְרְתָא הוּוּ אַפִּי כְּרוּבִיא :

(י) וַיְהִיו הַכְּרוּבִים פְּרִשֵׁי כְּנָפִים לְמַעַלָּה סְכָכִים
בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֶּרֶת וּפְנִיָהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־
הַכַּפֶּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרוּבִים: פ

י ועבד יְת פְתוּרָא דְאָעִי שְׁטִין תִּרְתִּין אַמִּין
אַרְפָּה וְאַמְתָּא פְתִיחָה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רוּמָה :

(יא) וַיַּעַשׂ אֶת־הַשְּׁלֶחָן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים אַרְפּוֹ
וְאַמָּה רַחְבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי קֶמְתּוֹ :

יא וְחַפָּא יְתָה דְהַב דְּכִי וְעֶבֶד לָה דִיר דְּדָהָב
סְחוֹר סְחוֹר :

(יב) וַיִּצַּף אֹתוֹ זָהָב טְהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב :

יב ועבד לָה גְדַנְפָא רוּמָה פּוּשְׂכָא סְחוֹר
סְחוֹר וְעֶבֶד דִיר דְּדָהָב לְגַדְנַפָּה סְחוֹר
סְחוֹר :

(יג) וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זָר־זָהָב
לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב :

יג וְאַתִּיף לָה אַרְבַּע עֲזָן דְּדָהָב וַיְהִי יְת
עֲזָקְתָא עַל אַרְבַּע זַנְתָּא דִי לְאַרְבַּע
רְגְלוּהֵי :

(יד) וַיִּצַּק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעַת זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעַת עַל
אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רְגְלוֹיו :

יד לְקַבְּלָא גְדַנְפָא הוּוּ עֲזָקְתָא אַתְרָא
לְאַרְיִחָא לְמַטְל יְת פְתוּרָא :

(טו) לְעַמַּת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבַּעַת בְּתִים לְבָדִים
לְשֵׂאת אֶת־הַשְּׁלֶחָן :

טו ועבד יְת אַרְיִחָא דְאָעִי שְׁטִין וְחַפָּא
יְתְהוֹן דְּהַבָּא לְמַטְל יְת פְתוּרָא :

(טז) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַּף אֹתָם זָהָב
לְשֵׂאת אֶת־הַשְּׁלֶחָן :

טז ועבד יְת מְנַאָּ דִי עַל פְתוּרָא יְת
מְגִיסוּחֵי וְיְת בְּזִיפּוּחֵי וְיְת מְכִילְתָּה וְיְת
קְשׁוּתָא דִי יְהַנְסֵף בְּהֵן דְּהַב דְּכִי :

(יז) וַיַּעַשׂ אֶת־הַכְּלִים אֲשֶׁר עַל־הַשְּׁלֶחָן אֶת־
קַעֲרָתּוֹ וְאֶת־כַּפְתָּיו וְאֵת מְנַקִּיָּתּוֹ וְאֶת־הַקְּשׁוּת
אֲשֶׁר יִסֹּף בְּהֵן זָהָב טְהוֹר: פ

~ יום שישי כ"ח אדר-א' ~

יז ועבד ית מנרתא דהב דכי נגיד עבד ית מנרתא שידה וקנה פלידהא חזורהא ושושנהא מנה הו: מנרתא:

יח ושפא קנין נפקין מסטרהא תלמא קני מנרתא מסטרה חד ותלמא קני מנרתא מסטרה תנינא: מנרתא:

יט תלמא כלידין מצירין בקניא חד חזור ושושן ותלמא כלידין מצירין בקניא חד חזור ושושן בן לשפא קנין דנפקין מן מנרתא: מנרתא:

כ ובמנרתא ארבעא כלידין מצירין חזורהא ושושנהא: מנרתא:

כא וחזור תחות תרין קנין מנה וחזור תחות תרין קנין מנה וחזור תחות תרין קנין מנה ושפא קנין דנפקין מנה: מנרתא:

כב חזורהוון וקניהוון מנה הו פלה נגידא חדא דהב דכי: מנרתא:

כג ועבד ית בוצינהא שבועא וצביתהא ומחיתהא דהב דכי: מנרתא:

כד כפרא דהב דכי עבד יתה וית פל מנהא: מנרתא:

כה ועבד ית מדכחא דקטרת עצי שמים אמה ששין אמתא ארבה ואמתא פתיה מרבע ומרתין אמין רימה מנה הו קרניהי: מנרתא:

כו ויחפא יתה דהב דכי ית אגרה וית פתלהי סחור סחור וית קרניהי ועבד לה דיר דדהב סחור סחור: מנרתא:

(יז) ויעש את המנרה זהב טהור מקשה עשה את המנרה ירכה וקנה גביעה פפתריה ופרחיה ממנה הו:

(יח) וששה קנים יצאים מצדיה שלשה קני מנרה מצדה האחד ושלושה קני מנרה מצדה השני:

(יט) שלשה גבעים משקדים בקנה האחד פפתר ופרח ושלושה גבעים משקדים בקנה אחד פפתר ופרח בן לששת הקנים היצאים מן המנרה:

(כ) ובמנרה ארבעה גבעים משקדים פפתריה ופרחיה:

(כא) וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה לששת הקנים היצאים ממנה:

(כב) פפתריהם וקנתם ממנה הו פלה מקשה אחת זהב טהור:

(כג) ויעש את נרתיה שבועה ומלקחיה ומחיתהי זהב טהור:

(כד) כפר זהב טהור עשה אתה ואת כל פליה: פ

(כה) ויעש את מזבח הקטרת עצי שמים אמה ארפו ואמה רחבו רבוע ואמתים קמתו ממנו הו קרנתיו:

(כו) ויצף אתו זהב טהור אתגו ואת קירותיו סביב ואת קרנתיו ויעש לו זר זהב סביב:

כז ומתחילין עזקן דדקב עבד לה מלרע
לדיירה על תרתין זויתא על תרין סטרוהי
לאתרא לאריחא למשל זתה בהון :

(כו) וישתי טבעת זהב עשה לו | מתחת לזרו על
שתי צלעתיו על שני צדיו לבתים לבדים לשאת
אתו בהם :

כח ועבד ית אריחא דאעי שטין וחפא
יתהון דחפא :

(כח) ויעש את הבדים עצי שטים ויצף אתם זהב :

כט ועבד ית משחא דרבוקא קודשא וית
קטרת בוסקיא דכי עובד בוסקינו :

(כט) ויעש את שמן המשחה קדש ואת קטרת
הסמים טהור מעשה רקח: ם

~ שבת קודש כ"ט אדר-א' ~

א ועבד ית מדבחא דעלתא דאעי שטין
חמש אמין ארבה וחמש אמין פתייה מרבע
ותלתא אמין רומה :

(א) ויעש את מזבח העלה עצי שטים חמש
אמות ארפו וחמש אמות רחבו רבוע ושלוש
אמות קמתו :

ב ועבד קרנהי על ארבע זויתא מגה הוו
קרנהי וחפא זתה נחשא :

(ב) ויעש קרנתיו על ארבע פנתיו ממנו היו
קרנתיו ויצף אתו נחשת :

ג ועבד ית כל מגי מדבחא ית פסקתרוקא
וית מגרופקתא וית מזרקתא ית צנוריקתא
וית מחתיתא כל מנוהי עבד נחשא :

(ג) ויעש את כלכלי המזבח את הסירות ואת
היעים ואת המזרקת את המזולגת ואת המחתת
כלכליו עשה נחשת :

ד ועבד למדבחא סרדא עובד מצדתא
דנחשא תחות סוכבה מלרע עד פלגה :

(ד) ויעש למזבח מכפר מעשה רשת נחשת תחת
כרפבו מלמטה עד חציו :

ה ואתיד ארבע עזקתא בארבע סטרקא
לסרדא דנחשא אתרא לאריחא :

(ה) ויצק ארבע טבעת בארבע הקצות למכפר
הנחשת בתים לבדים :

ו ועבד ית אריחא דאעי שטין וחפא יתהון
נחשא :

(ו) ויעש את הבדים עצי שטים ויצף אתם נחשת :

ז ואעיל ית אריחא בעזקתא על סטרי
מדבחא למשל זתה בהון חליל לוחין עבד
זתה :

(ז) ויבא את הבדים בטבעת על צלעת המזבח
לשאת אתו בהם נבוב לחת עשה אתו: ם

של עצי שטים לכל רוח, והחלל
באמצע.

כשי"א נבוב לחת • נבוב' הוא חליל, וכן (ירמיה נב) :
"ועביו ארבע אצבעות נבוב". נבוב לחת •

(ח) וַיַּעַשׂ אֶת הַפִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת פָּנָיו נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֵת הַצַּבָּאִת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ם
 ח וַעֲבַד יֵת כִּיּוֹרָא נְחֹשָׁא וְיֵת בְּסִיסָה נְחֹשָׁא
 בְּמַחְזִין נְשִׂיא דְאַתְנֵן לְצִלְאָה בְּתַרְע מְשַׁפֵּן
 זְמַנָּא:

"פחת הפפוח עוררתיד", וזהו שְנָאֵמַר: "בְּמִרְאֹת הַצּוֹבָאוֹת". וְנַעֲשֶׂה הַפִּיּוֹר מִהֶם, שֶׁהוּא לְשׁוּם שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, לְהַשְׁקוֹת מִמֵּימַי שְׁבִתוֹכוֹ לְמִי שֶׁקָּנָא לָהּ בַּעֲלָהּ וְנִסְתָּרָה. וְתַדַּע לָךְ שֶׁהֵן מִרְאֹת מִמֶּשׁ, שֶׁהֵרִי נָאֵמַר: "וְנִחַשְׁתְּ הַתְּנוּפָה שֶׁבָּעֵימַי כְּכַר וְגו' וַיַּעַשׂ בָּהּ וְגו'". וְכִיּוֹר וְכִנּוּי לֹא הִזְכֵּרוּ שָׁם. לְמַדָּת, שֶׁלֹּא הָיָה נְחֹשֶׁת שֶׁל כִּיּוֹר מִנְחַשְׁתְּ הַתְּנוּפָה, כִּף דְרִשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא, וְכֵן תַּרְגֵּם אֲוִנְקָלוֹס: 'בְּמַחְזִין נְשִׂיא', וְהוּא תַּרְגֵּם שֶׁל מִרְאֹת, מִיּוֹרָא שֶׁ בְּלַע"ז, (שְׁפִיעַגְעַל), וְכֵן מְצִינוּ בִּישְׁעִיה (ישעיה א): 'וְהַגְּלִיּוֹנִים' מִתַּרְגְּמֵינוּ: 'וּמַחְזִינָא'. אֲשֶׁר צָבְאוּ לְהַבִּיא נְדָבָתָן.

ז"י ◀ בְּמִרְאֵת הַצַּבָּאִת • בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּיָדָן מִרְאֹת שְׂרׁוּאוֹת בְּהֵן כְּשֶׁהֵן מִתְקַשְׁטוֹת, וְאַף אוֹתָן לֹא עָכְבוּ מִלְּהַבִּיא לְנִדְבַת הַמְּשַׁפֵּן, וְהָיָה מוֹאֵס מִשֶּׁה בְּהֵן מִפְּנֵי שֶׁעֲשׂוּיִים לִיצֵר הָרַע. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: 'קָבֵל, כִּי אֵלֹהֵי חֲבִיבִין עָלַי מִן הַכֹּל, שֶׁעַל-יְדֵיהֶם הִעֲמִידוּ הַנְּשִׂימַי צָבָאוֹת רַבּוֹת בְּמִצְרַיִם, כְּשֶׁהָיוּ בַּעֲלֵיהֶן יְגָעִים בַּעֲבוּדַת פָּרָה, הָיוּ הוֹלְכוֹת וּמוֹלִיכוֹת לָהֶם מֵאֵכֶל וּמִשְׁתֵּה וּמֵאֲכִילוֹת אוֹתָם, וְנוֹטְלוֹת הַמִּרְאֹת וְכֹל אַחַת רוֹאֶה עֲצָמָה עִם בַּעֲלָהּ בְּמִרְאֶה וּמִשְׁדַּלְתּוֹ בְּדַבְרֵים, לוֹמַר: אֲנִי נָאֵה מִמֶּךָ, וּמִתּוֹךְ כִּף מִבִּיאוֹת לְבַעֲלֵיהֶן לְיַדִּי תֵּאָנֶה, וְנִזְקָקוֹת לָהֶם וּמִתְעַבְרוֹת וְיוֹלְדוֹת שָׁם, שְׁנָאֵמַר (ש"ש ח):

~ נקודות משיחות קודש ~

לָזֶה הוּא עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה, וְזֶה מְרוּמָז גַּם כֵּן בְּתִיבַת "נְחֹשֶׁת", רֵאשִׁי-תִיבּוֹת "נוֹבְלוֹת חֲכָמָה שְׁלֹמַעֲלָה תוֹרָה".
 (ש"פ ויקהל, פרשת שקלים, מבה"ח אד"ש, תשי"ט)

מִרְאֹת הַצּוֹבָאוֹת הָיוּ מִנְחַשְׁת, כִּי כְּדֵי לְפַעוֹל לְמִטְהָ צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַעֲבוּדָה בְּאוֹפֵן ד' מְצַחֵף נְחוֹשֶׁה", כְּמֵאֵמַר הָרִי עַז כְּמַר כו', שֶׁלֹּא יְבוֹשׁ מִפְּנֵי הַמְּלַעֲיָגִים כו'. וְהַכַּח

(ט) וַיַּעַשׂ אֶת-הַחֲצֵר לְפִנֵּי הַתֵּימָנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מֵאֶה בְּאֵמָה:

ט וַעֲבַד יֵת דְרָתָא לְרִית עֲבַר דְרוּמָא סְרְדִי
 דְרָתָא דְבוּיָן שְׂזִיר מְאָה בְּאֵמִין:

י עֲמוּדֵיהֶן עֶסְרִין וְסַמְכֵיהֶן עֶסְרִין נְחֹשָׁא
 וְוִי עֲמוּדֵיָא וְכַבּוּשֵׁיהֶן כֶּסֶף:

יא וְלְרִית צְפוּנָא מְאָה אֵמִין עֲמוּדֵיהֶן עֶסְרִין
 וְסַמְכֵיהֶן עֶסְרִין נְחֹשָׁא וְוִי עֲמוּדֵיָא
 וְכַבּוּשֵׁיהֶן דְכֶסֶף:

יב וְלְרִית מְעַרְבָא סְרְדִין חֲמִשִּׁין בְּאֵמִין
 עֲמוּדֵיהֶן עֶסְרָא וְסַמְכֵיהֶן עֶסְרָא וְוִי
 עֲמוּדֵיָא וְכַבּוּשֵׁיהֶן דְכֶסֶף:

יג וְלְרִית קְדוּמָא מְדִינְחָא חֲמִשִּׁין אֵמִין:

(י) עֲמוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף:

(יא) וְלִפְנֵי צְפוֹן מְאָה בְּאֵמָה עֲמוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף:

(יב) וְלִפְנֵי-יָם קִלְעִים חֲמִשִּׁים בְּאֵמָה עֲמוּדֵיהֶם עֶשְׂרֵה וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרֵה וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף:

(יג) וְלִפְנֵי קְדָמָה מְזֻרְחָה חֲמִשִּׁים אֵמָה:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(ח) בְּמִרְאֵת הַצַּבָּאִת. כְּדֵי שִׁירָאוּ אוֹתוֹ הַנְּשִׂימַי, לְכַף הָיָה נְתוּן בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד לְמִזְבֵּחַ מְשׁוּף כְּלָפֵי צְפוֹן וְיִרְאוּ [ש]מִשָּׁם סוּטָה שׁוֹתָה וְנִסְפְּרוּ עַל יְדֵי כֵן: תוֹרָה ט חֲסֵלַת פְּרֻשַׁת וִיקְהֵל

יד סְרַדִּין חֲמֵשׁ עֶסְרֵי אֲמִין לְעִבְרָא עֲמוּדֵיהוֹן תִּלְתָּא וְסַמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא: (יד) קִלְעִים חֲמֵשׁ־עֶשְׂרֵה אֲמָה אֶל־הַתֶּתֶר עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנִיהֶם שְׁלֹשָׁה:

טו וְלְעִבְרָא תְנִיתָא מִכָּא וּמִכָּא לְתַרְע דְרִתָּא סְרַדִּין חֲמֵשׁ עֶסְרֵי אֲמִין עֲמוּדֵיהוֹן תִּלְתָּא וְסַמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא: (טו) וְלַתֶּתֶר הַשְּׁנִית מִזָּה וּמִזָּה לְשַׁעַר הַחֲצָר קִלְעִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:

טז כָּל סְרַדֵי דְרִתָּא סְחֹר סְחֹר דְבוּזָן שְׁזִיר: (טז) כָּל־קִלְעֵי הַחֲצָר סָבִיב שֵׁשׁ מִשֹּׁזֵר:

יז וְהָאֲדָנִים לְעֲמוּדִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֲשׂוּקֵיהֶם כְּסָף וְצִפּוּי רְאִישֵׁיהֶם כְּסָף וְהֵם מְחֻשָּׁקִים כְּסָף כָּל עֲמוּדֵי הַחֲצָר: (יז) וְהָאֲדָנִים לְעֲמוּדִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֲשׂוּקֵיהֶם כְּסָף וְצִפּוּי רְאִישֵׁיהֶם כְּסָף וְהֵם מְחֻשָּׁקִים כְּסָף כָּל עֲמוּדֵי הַחֲצָר:

יח וּמִסֹּד שַׁעַר הַחֲצָר מַעֲשֶׂה רִקְם תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשֹּׁזֵר וְעֶשְׂרִים אֲמָה אַרְבֵּי וְקוּמָה בְּרַחֵב חֲמֵשׁ אַמּוֹת לְעֹמֵת קִלְעֵי הַחֲצָר: (יח) וּמִסֹּד שַׁעַר הַחֲצָר מַעֲשֶׂה רִקְם תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשֹּׁזֵר וְעֶשְׂרִים אֲמָה אַרְבֵּי וְקוּמָה בְּרַחֵב חֲמֵשׁ אַמּוֹת לְעֹמֵת קִלְעֵי הַחֲצָר: כ"ט ◀ לְעֹמֵת קִלְעֵי הַחֲצָר • כְּמִדַּת קִלְעֵי הַחֲצָר.

~ נקודות משיחות קודש ~

כְּמִדַּת קִלְעֵי הַחֲצָר (רש"י לח, יח) הֵינְנו שֹׁבָא הַכְּתוּב לְתַן טַעַם מַדּוּעַ הָיָה הַמִּסָּף בְּגִבְהַת חֲמֵשׁ אַמּוֹת (וְלֹא כְּמִסָּף שַׁעַר הָאֵהָל, שֶׁהָיָה עֶשֶׂר אַמּוֹת – ראה רש"י תרומה כו, לו).

זָהוּ לְעֹמֵת קִלְעֵי הַחֲצָר – הַמִּסָּף הוּא כְּחֵלֶק מִהַקְּלָעִים, לְכַן צָרִיף לְהִיּוֹת גְּבֵהָ כְּגִבְהָהּ.

(לקוטי שיחות, כרך טו, עמ' 445)

יט וְעֲמוּדֵיהוֹן אַרְבַּעָא וְסַמְכֵיהוֹן אַרְבַּעָא נְחֹשָׁא וְוִיָּהוֹן דְּכֶסֶף וְחִפּוּי רִישֵׁיהוֹן וְכַבּוּשֵׁיהוֹן דְּכֶסֶף: (יט) וְעֲמוּדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבַּעָה נְחֹשֶׁת וְוִיָּיהֶם כְּסָף וְצִפּוּי רְאִישֵׁיהֶם וְחֲשׂוּקֵיהֶם כְּסָף:

כ וְכָל סַפֵּיא לְמַשְׁכְּנָא וְלְדִרְתָּא סְחֹר סְחֹר דִּנְחֹשָׁא: (כ) וְכָל־הַיְתִידֹת לְמִשְׁפַּן וְלַחֲצָר סָבִיב נְחֹשֶׁת: סַסַּם

ק"כ ב פסוקים, סנוא"ה סימן. חסלת פרשת ויקהל

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רלו - רמד

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ג אדר א' < מפרק קח עד סוף פרק קיב

יום שני, כ"ד אדר א' < מפרק קיג עד סוף פרק קיח

יום שלישי, כ"ה אדר א' < פרק קיט, מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו

יום רביעי, כ"ו אדר א' < פרק קיט, מפסוק צו עד סוף הפרק

יום חמישי, כ"ז אדר א' < מפרק קכ עד סוף פרק קלד

יום שישי, כ"ח אדר א' < מפרק קלה עד סוף פרק קלט

שבת קודש, כ"ט אדר א' < פרק כ. מפרק קמ עד סוף פרק קמד

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מוקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון כ"ג אדר-א' ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מא, פרק לב. והנה... עד עמ' מא, ועד קמן.

טוב – צריכה הנפש להיות יקרה בעיניו הרבה יותר מהגוף, וממילא אסור ששמחה זו תופר על-ידי העצבות הנובעת מהגוף. והנה, על-ידי קיום הדברים הנזכרים לעיל, להיות גופו נבזה ונמאם בעיניו, – בהשתכנעו, על-ידי חשבון הנפש, עד כמה הגוף ירוד, רק שמחתו תהיה שמחת הנפש לבדה – ממה שהוא יוצא מהגלות וחוזר לשורשו האלקי, על-ידי מצוות ומעשים טובים, הרי זו דרך ישרה וקלה לבא לבידי קיום מצות

"ואהבת לרעך כמוך" לכל נפש מישראל למגדול ועד קמן. – החל מגדול במצוות ובמעשים טובים, וכלה בקטן במצוות ובמעשים טובים, את כולם עליו לאהוב כמו שהוא אוהב את עצמו.

פרק לב. בפרק הקודם, פרק לא, הסביר רבנו הזקן, שאחרי שהאדם מגיע למרירות ול"לב נשבר", על-ידי שעושה חשבון נפשו וממצבו הרוחני שאיננו כמו שצריך להיות – ישתדל להגיע לשמחה אמיתית על-ידי התבוננותו, שאכן, מבחינת הגוף והנפש הבהמית, הוא רחוק מהקב"ה תכלית ריחוק, אבל יש בו הרי נפש אלקית, שהיא חלק אלקי ממעל ממש, ומאחר שהנפש האלקית נמצאת בגלות הגוף והנפש הבהמית, ורחמנות גדולה עליה – ישתדל,

משום כך, בלי הפסק לגאול את הנפש האלקית מגלות זו ולהחזירה לשורשה באלקות, על-ידי קיום התורה והמצוות – שיבה וחזרה זו מביאה לשמחת-נפש גדולה: שמחת היציאה מהגלות ומהשבי. ולמרות שהגוף נשאר במצבו הנחות והלא-

~ יום שני כ"ד אדר-א' ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מא, כי מאחר שגופו... עד עמ' מא, בדבר לברה.

מעיר: "ועוד יותר מזה שמתאימות אבל מחולקות כאו"א בפ"ע – הנה ואב אחד כו". כלומר: נוסף על כך, שהנשמות מתאימות, אך יחד עם כך הן נבדלות אחת מהשניה וכל נשמה היא דבר לעצמו (כי עצם הדבר שאנו אומרים שהן מתאימות אחת לשניה, מורה על התבדלותן ולא על התאחדותן) – הרי כפי שרבנו הזקן ממשיך ואומר ביחס לענינו – ואב אחד לבד, – אב אחד ושורש אחד לכל נפשות בני ישראל². כ"ק רבינו מסיים הערתו האמורה: "כולנה – מתאחדים". כלומר: הרי זה יותר מאשר נאמר קודם, בכך ש"אב

כי מאחר שגופו נמאם ומתעב אצלו, – הרי שאין מקום כלל שמצד גופו יאהב את עצמו יותר מאשר את הזולת; כן אין מקום כלל שיאהב את עצמו יותר מאשר את הזולת, בחשבו שהנפש שלו היא למעלה במדרגה מאשר הנפש של הזולת, שכן,

והנפש והרוח מי יודע גדלתו ומעלתו בשרשן ומקורן באלקים חיים, – כיצד, איפוא, הוא יכול לדעת שנפשו חשובה והיא למעלה מנפש

הזולת? שמה המצב הפוך לגמרי? פשוט – כי בעצם, שפלו מתאימות, – כל הנשמות שוות, במדרגה אחת. כ"ק רבינו

ליקוטי אמרים

כי מאחר שגופו נמאם ומתעב אצלו והנפש והרוח מי יודע גדולתו ומעלתו בשרשן ומקורן באלקי חיים. בשגם שכולן מתאימות ואב א' לכולנה

1. ויקרא יט, יח. 2. לפני כן הוא אומר "מי יודע גדולתו ומעלתו" – של הנפשות, הרי שישנם הבדלים בין מדרגות הנפשות, ומיד אחר כך הוא אומר "שכולן מתאימות ואב אחד לכולנה", שכל הנפשות שוות ואפילו מאוחדות? אלא הפירוש הוא: ב"אלקים חיים", השם של "בינה דאצילות", בה מתחילות הנשמות לרדת בסדר ההשתלשלות של המדרגות – כאן ישנם הבדלים בין מדרגה אחת לשניה; אין זה אלא מה שאין אנו יודעים אופן החילוקים. אך, כשהנשמות נמצאות בשורשן, ב"חכמה", שהיא בחינת "אב אחד" – "אב" הוא בחינת "חכמה" – שם אין שום הבדל והתחלקות בין נשמה אחת לשניה (כמו במשל (בפרק שני) – ביחס לשורש הנשמה

הוא רק מבחינת הנשמה בלבד, רק – זאת, שְהַגּוּפִים מְחַלְקִים, וְלִבְנֵי הָעוֹשִׂים גּוּפִים עֵקֶר וְנַפְשָׁם טַפְלָה – אִי אֲפֻשֶׁר לְהִיּוֹת אֶהְבָּה וְאַחֲוָה אֲמִתִּית בֵּינֵיהֶם, – מאחר שעניני הנפש – בהם האהבה לזולת היא טבעית ועצמותית –

אינם בעיניו העיקר, אלא עניני הגוף, ומבחינת הגוף, הרי הוא והזולת – נפרדים וחלוקים אחד מהשני, ואי אפשר שתשרור ביניהם אהבה אמיתית, אֶלָּא – אהבה,

ה'תְּלוּיָהּ בְּדַבְרֵי' לְבָדָה. – שאז, מוגבלת האהבה בהתאם לגבולות ה"דבר", וכשה"דבר" הגורם את האהבה, בטל – בטלה ממילא האהבה. ואילו מי שהנפש היא עיקר בעיניו והגוף – טפל, יש לו הרי, מבחינת הנפש, אהבה עצמותית לזולת, באותה מדה של האהבה העצמותית והטבעית שבין אחים.

אחד" הוא "לכולנה" – אחדות אחת. וְלִבְנֵי נִקְרְאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל "אחים" מִמַּשֵׁי, מִצַּד שְׂרָשׁ נַפְשָׁם פֶּה' אֶחָד; – כמו שלהרבה אחים יש אב אחד, כך יש לכל הנשמות אב אחד ושורש אחד. בכך מוסבר כיצד אפשרי הדבר, לכאורה, לאהוב

את הזולת כמו את עצמו? אהבת עצמו היא הרי טבעית ועצמותית, ואילו האהבה לזולת, איננה עצמותית אלא אהבה הנוצרת, ודבר עצמותי הוא תמיד חזק

יותר מאשר דבר הנוצר ונרכש. כיצד, איפוא, הוא יכול לאהוב את הזולת כמו שהוא אוהב את עצמו? אלא, לפי האמור, שמבחינת הנשמה כל בני ישראל הם אחים, כי הם באים משורש אחד, מוכן הדבר. שכן, מבחינת הנשמה הרי גם האהבה לזולת היא אהבה טבעית ועצמותית, באותה מדה שהאהבה בין אחים היא טבעית ועצמותית. ברם, כל האמור

ליקוטי אמרים

ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד רק שהגופים מחולקין. ולכן העושי' גופם עיקר ונפשם מפלה אי אפשר להיות אהבה ואחווה אמיתית ביניהם אלא התלויה בדבר לברדה.

~ יום שלישי כ"ה אדר-א' ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מא, ו"ש הלל זקן... עד עמ' מא, במ"א באריכות.

לכך שבגללה יהיה זהיר במצוות שבין אדם למקום – שבגלל אהבה זו, יקיים, למשל, מצות תפילין, או מצוות דומות אחרות? אלא, לפי ההסבר האמור, שכדי לקיים מצות "ואהבת לרעך כמוך" כראוי, הרי זה דוקא על-ידי שעושים את הנשמה

עיקר ואת הגוף טפל – יובן הדבר, שעצם דבר זה הוא אכן יסוד גם למצוות שבין אדם למקום: יסוד ושורש התורה כולה, הוא להעלות את הנפש מעל הגוף, וכפי שרבנו הזקן

יסביר להלן. וְהוּוּ שְׂאֵמַר: הֲלֵל הַזְקֵן עַל קִיּוּם מִצְוָה זו: "וְהוּוּ כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, – ש'ואהבת לרעך כמוך" היא יסוד התורה כולה, והיא המביאה לקיום כל המצוות של התורה, וְאִיךָ פְּרוּשָׁא הוּא כו". – כל השאר מהווים פירוש למצוה זו. כִּי יִסוּד וְשִׁרְשׁ כָּל הַתּוֹרָה הוּא לְהַגְבִּיהַ וְלַהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ עַל הַגּוּף מֵעֵלָה מֵעֵלָה עַד עֵקֶרָא וְשִׁרְשָׁא דְכָל

להלן, יסביר רבנו הזקן "ענין עוד יותר גדול בהנ"ל, שהשמחה מביאה לידי קיום מצוה כזו – שהיא כל התורה כולה" (לשון כ"ק רבינו). כלומר: כשגופו יהיה מאוס עליו, ושמחתו תהיה מצד הנפש בלבד, זה יביא אותו לקיום מצוה כזו המבטאת את

התורה כולה – והיא, אכן, מצות אהבת ישראל – אלא עד כאן דובר אודות מצוה זו כשלעצמה, ולהלן ידובר אודות מצוה זו – אהבת ישראל – כפי שהיא "כל התורה כולה". שכן, דברי חכמינו ז"ל⁴, שאהבת ישראל היא יסוד ושורש כל התורה, כלומר יסוד ושורש לכל המצוות, דורשים הסבר. שני סוגים במצוות: מצוות שבין אדם לחבירו, ומצוות שבין אדם למקום. לכן אפשר להבין, כיצד אהבת ישראל יש בה משום יסוד לקיום כל המצוות שבין אדם לחבירו; ברם, איזו שייכות יש לאהבת הזולת כמו את עצמו,

ליקוטי אמרים

ו"ש הלל הזקן על קיום מצוה זו זהו כל התורה כולה ואיך פירושא הוא כו'. כי יסוד ושורש כל התורה הוא להגביה ולהעלות הנפש על הגוף מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא דכל

התורה כולה". שכן, דברי חכמינו ז"ל⁴, שאהבת ישראל היא יסוד ושורש כל התורה, כלומר יסוד ושורש לכל המצוות, דורשים הסבר. שני סוגים במצוות: מצוות שבין אדם לחבירו, ומצוות שבין אדם למקום. לכן אפשר להבין, כיצד אהבת ישראל יש בה משום יסוד לקיום כל המצוות שבין אדם לחבירו; ברם, איזו שייכות יש לאהבת הזולת כמו את עצמו,

ואיך שהיא יורדת לאחר מכן בהשתלשלות – ה"בן" ששורשו הוא מטיפת מוח האב, שם אין עדיין ציור של אברים נפרדים; וכשטיפת האב יורדת לאחר מכן בבטן האם, שם מתחילה להתהוות תבניתם של האברים השונים והתחלקותם). הרי שבשורש הנשמות "אב אחד לכולנה" – שכל הנשמות מאוחדות. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא קרובים או דומין (כהפי' לך יג, ח) – מה שבני ישראל מתוארים כאחים, מציין רבנו הזקן, שהכוונה ל"אחים ממש", ולא כ"אחים" במובן של "קרובים" או "דומים" (כמו שהמלה אחים מתפרשת בפרשת לך לך, על המלים "כי אנשים אחים וגו': אחים – "קרובים"; פירוש שני: אחים – "דומין בקלסתר פנים"). 4. שבת לא, א.

במקום פגום, מקום שאין בו אחדות מלאה; וּכְמוֹ שְׂאוֹמְרִים: "בְּרַכְנוּ אֲבִינוּ בְּלִנּוּ בְּאֶחָד בְּאוֹר פְּנִיךָ", – אימתי יכול להיות "ברכנו באור פניך"? – כשישנו "כולנו כאחד", כשאנחנו כולנו מאוחדים כאחד, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקוֹם אַחַר בְּאֲרִיבוֹת: –

בהתאם לאמור, הרי מצות "ואהבת לרעך כמוך", מאחר שהיא מבוססת על התקשרות ואחדותן של כל נשמות ישראל – לפיכך היא תקפה ומחייבת ביחס לכל אחד

מישראל, כי הרי לכל יהודי יש נשמה בתוכו. אלא, אפשר להקשות על כך מהגמרא האומרת שישנם יהודים שמצוה לשנוא אותם – וכך אומר ה"תניא" להלן:

עֲלֵמִין; – עד עיקר ושורש כל העולמות, וזהו העלאה מלמטה למעלה; וְגַם לְהַמְשִׁיךְ אוֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא בְּכַנְסַת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְקַמְנָהּ, דְּהִינּוּ – "כנסת ישראל" משמעה: בְּמִקוֹר נְשָׁמוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל, "לְמַהּוּ אַחַד בְּאֶחָד" דְּוָקָא, – שיהיה "אחד" (אחדות שמאור אין-סוף)

עם "כנסת ישראל" כפי שהיא "אחד" דוקא, כלומר, דוקא כששורת אחדות בנשמות ישראל למטה, וְלֹא בְּשֵׁישׁ פִּירוּד חֲסִי-וְשָׁלוֹם בְּנִשְׁמוֹת, –

שאז, כששורר פירוד חלילה בנשמות, אין אור אין-סוף נמשך בכנסת ישראל ולמטה – כי, דְּקָדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא לֹא שְׂרִיא בְּאַתֵּר פְּגִים, – אין הקב"ה "שורה", כלומר הוא אינו מתגלה,

ליקוטי אמרים

עלמין וגם להמשיך אור א"ם ב"ה בכנסת ישראל כמ"ש לקמן דהיינו במקור נשמות כל ישראל למהוי אחד באחד דוקא ולא כשיש פירוד ח"ו בנשמות דקב"ה לא שריא באתר פגים וכמ"ש ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך וכמ"ש במ"א באריכות:

~ יום רביעי כ"ו אדר-א' ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מא, ומ"ש בגמרא... עד עמ' 82, בס' חרדים.

חטא כזה, שהוא נכשל בו מחמת "שגגת תלמוד" – כ"זדון". עבירה זו נחשבת בחומרה כזו – בחברו בתורה ומצוות בלבד, – "ועולה זדון" אינו מספיק כ"א דוקא וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך" (לשון כ"ק רבינו), כלומר: גם ב"חבירו", למרות

שחטאו בשוגג "עולה זדון" – נחשב לזדון, אין זה מספיק כדי לשנוא אותו, אלא מן ההכרח שיהיה כאן תנאי נוסף: וּבְכָר קָיָם בּוֹ מִצְוַת הַיּוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת

ומ"ש בגמ' שמי

שרואה בחבירו שחטא מצוה לשנאותו וגם לומר לרבו שישנאהו. היינו בחבירו בתורה ומצוות וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך עם שאתך בתורה ובמצוות ואעפ"כ לא שב מחטאו כמ"ש בס' חרדים

ליקוטי אמרים

ומה שפיתוב בגמרא, שְׂמִי שְׂרוּאָה בְּחִבְרוֹ שְׁחָטָא – מִצְוָה לְשִׁנְאוֹתוֹ, וְגַם לומר לְרַבּוֹ שֶׁיִּשְׁנָאֵהוּ – הרי, כשמישהו חוטא, לא זו בלבד שאין לאהוב אותו, אלא להיפך: מצוה לשנוא אותו; ולפי מה שלמדנו לעיל, הרי שמצות

"ואהבת לרעך כמוך" היא לכל אחד מישראל? – התשובה לשאלה זו, היא: הִינּוּ – מה שנאמר בגמרא שמצוה לשנאותו, הרי זה בְּחִבְרוֹ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, – שהזולת הוא "חברו" במובן זה

שכמוהו גם הוא שומר תורה ומצוות, אלא שב"פרט" מסויים הוא נכשל ועובר עבירה – וכ"ק רבינו מסביר⁸ בהערה: "ובמילא אפילו שגגת תלמוד עולה זדון", כלומר: דוקא כשהחוטא הוא "חברו", שומר תורה ומצוות, מצוה לשנוא אותו בגלל חטאו, כי בהיותו בן תורה (ומצוות), נחשב לו גם

5. פרק מ"א. 6. בתפילת שמונה עשרה. 7. ראה פסחים ק"ג, ב; ערכין טז, ב. 8. כנראה ש"ק אדמו"ר שליט"א מטעים כאן קושי שיכול להתעורר בתשובתו של רבנו זקן: "היינו בחבירו בתורה ומצוות". שדוקא שומר תורה ומצוות – מצוה לשנאותו בגלל חטאו. ואילו מי שרוחק מתורה ועבודה, וחטוא – אסור לשנוא אותו? האם אין סברא מסויימת לומר ההיפך מכך? מעיר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א: קשה לומר כאן הטעם (על השנאה בגלל החטא ביחס לחבירו דוקא, ולא כלפי מי שאינו חבירו) וזהו מפני שבהיותו "חבירו", קרוב אליו, יש כאן הזדמנות גדולה יותר שילמד מהנהגתו הרעה של חברו, ולכן עליו לשנוא אותו, כדי להישמר מתוצאה כזו – שכן: "עפ"ז צ"ע" (1) החשש בחבירו באיזה ענין שיהי' ולא דוקא בתומ"צ. (2) מספיק – שיתרחק ממנו וא"צ והכרח – שישנאהו. (3) קשה לומר שיש מ"ע לשנוא לא מפני תכונת השנאו כי"א לשמור עצמו מתקלה! ע"פ חסידות – ה"ז מויק (ע"י שנאתו) בודאי את חבירו – משום ספק הצלת עצמו מנזק שיוכל לבוא רק באם לא ילחם ביצרו כדבעי! אלא שיש, כנ"ל, עוד באווארעניש (שמירה) ע"י אל תתחבר לרשע (ולאו דוקא חברו ועמיתו), אלא שבוה לא קאי כאן". 9. ויקרא יט, יז. 10. שבועות ל, א.

~ יום חמישי כ"ז אדר-א' ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 82, אבל מי שאינו... עד עמ' 82, אהבת רעים.

שהלל מדבר אודות אנשים, אין הוא מתאר אותם בתואר "בני אדם" או "אנשים" אלא בתואר "בריות", לומר, שאף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו, ולכן נקראים בשם "בריות" בעלמא – "בריות" סתם, מעלתם היחידה מתבטאת בכך, שהקב"ה ברא אותם – גם כאלה, צריך למשכן – "למשוך" אותם, כחכלי עבודתו אהבה, וכלי האי – על ידי כל זה, ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה' והן לא – וגם אם לא, כלומר: גם אם לא יצליח, והם לא יתקרבו

חלילה לתורה ולעבודת ה', לא הפסיד שכר מצות אהבת רעים. – בעצם הדבר שהוא אוהב אותם והשתדל לקרב אותם לתורה ולעבודת ה' – כבר קיים מצות אהבת רעים.

אבל מי שאינו חברו – בתורה ובמצוות, [לשון כ"ק רבינו: "ובמילא דזונותיו – כשגגות (ספ"ל) ואין לשנאותו"], כי מי שאינו "חבירו בתורה ומצות", כלומר, שאינו בן תורה, הרי עליו אומרים חכמינו ז"ל: "עמי-הארץ זדונות נעשות להם כשגגות", ובהתאם לכך גם אם הוא עובר עבירה בזדון – אין בכך סיבה לשנוא אותו, מכיון שחטאו נחשב כשגגה (ראה לעיל סוף פרק ל'). ונוסף על מה שהוא אינו חבירו בתורה ובמצוות, הוא גם ואינו מקרב אצלו, – באיזה ענין

שיהיה, כך שאין סכנה שהוא ילמד ממנו, הנה על זה אמר הלל הגדול: "הווי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום וכו', – ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", – אף

ליקוטי אמרים

אבל מי שאינו חבירו ואינו מקורב אצלו הנה ע"ז אמר הלל הזקן הווי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום וכו' אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. לומר שאף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראו בשם בריות בעלמא צריך למשכן כחכלי עבודתו וכולי האי ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה' והן לא לא הפסיד שכר מצות אהבת רעים

~ יום שישי כ"ח אדר-א' ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 82, וגם המקורבים אליו... עד עמ' 82, ט"ז רשבת):

שבהם, – גנוז ומוסתר בהם, שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם המחיה – את נפשם האלקית. – ומאחר שהן באות משתי סיבות נפרדות, יכולים שני רגשות מנוגדים אלה, שנאה ואהבה, לבוא אצלו לידי ביטוי אל אותו אדם.

וגם, – עליו, לעורר רחמים בלבו עליה, – על הנפש האלקית שבהם, כי היא כבחינת גלות בתוך הרע מספרא-אחרא הגובר עליה ברשעים, והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה, – ועל כך הוא אומר להלן: כנודע

ממה שכתוב: ליעקב אשר פדה את אברהם¹² – במובן רוחני, הכוונה היא, בשעת שמדתו של אברהם, מדת החסד והאהבה, היא אצלו כהעלם, ויש צורך לפדות אותה ולגלותה, לגלות בתוכו את האהבה, הרי מי הוא זה שפודה

וגם המקורבים אליו והוכיחם – על הנהגתם הרעה, ולא שבו מעונותיהם – שכאמור שמצוה לשנאתם – אין זה אומר עדיין, שלגביהם שוב אין קיימת מצות "ואהבת לרעך כמוך", אלא מצוה לאהבה גם כן. – ברם, כיצד אפשרי שיהיו שני הדברים יחד, לשנוא אותם, ויחד עם כך לאהוב אותם, – מסביר ה"תניא" להלן שמאחר שהשנאה והאהבה נובעות משתי סיבות נפרדות: השנאה – מהרע שבהם, והאהבה – מהטוב המוסתר שבהם – אין הן סותרות אחת לשניה – וישתייחן הן

אמת: – האהבה היא אמיתית, והשנאה – אמיתית: שנאה – להם, מצד הרע שבהם, – המביא אותם לחטוא, ואהבה – להם, מצד כבחינת הטוב – שכאמור לעיל – בפרק י"ח ו"ט – ישנו גם ברשע גמור, אלא שהוא הנגזו

11. אבות א, יב. 12. ישעי' כט, כב.

שצריך לעורר רחמים כו' (וזהו ע"י התבוננות בב"א בהטו"ר שבחברו) אזי זה מבטל השנאה ומעורר האהבה לחברו (הנק' לעיל (הרע) שבהם, (הטוב) שבהם. ורפ"ג: זה וזה (טו"ר) שופטן – שופט אותן) - בכללות. ומובן שזה ישפיע על יחסו גם כשיתבונן רק ברע שבחברו. נוסף על העיקר – שההרגש לחברו, אפילו כשהוכיחו וכו' – הנה לכללותו – ה"ז אהבה. ונוגע

לעשיית טובה לו (שזהו עושה – לכללותו) וכיו"ב, שאז – אהבה ותוצאותי' כו' וק"ל". על כל פנים, אמר כאן רבנו הזקן, שאף מי שמצוה לשנאותו – מצוה גם לאהוב אותו, לכאורה: הרי דוד המלך אמר "תכלית שנאה שנאתים?" – [ולא אמר דוד המלך עליו השלום: "תכלית שנאה שנאתים וגו'"] – בלי שום רגש של אהבה אליהם, אלא על המינים והאפיקורסים, שאין להם חלק באלהי ישראל, – עליהם אמר דוד שהוא שנא אותם תכלית שנאה. שכן, לגביהם לא קיימת המצוה לאהוב אותם מחמת ה"טוב" שבהם, מאחר ש"אין להם חלק באלקי ישראל", בְּדִאֲתָא – כמו שאנו מוצאים, בְּמִרְאֵי רִישׁ פְּרָק מִזַּדְּרִישָׁתָא: – עליהם אמר דוד המלך – תכלית שנאה שנאתים. ואילו כלפי אלה שאינם מינים ואפיקורסים – לא שייך לומר עליהם "תכלית שנאה שנאתים", כי גם מי שמצוה לשנא אותו – הרי גם מצוה לאהוב אותו מבחינת ה"טוב" שבו.

ומגלה אותה? – "יעקב" – מדת הרחמים, כאמור שרחמנות מבטלת את השנאה ומעוררת את האהבה. לכאורה, על איזו שנאה מדובר כאן? – שהרחמנות מבטלת אותה? – אם על השנאה ל"רע" שמצוה לשנאותו, הרי שאין לבטל אותה, כי הרי מצוה לשנאותו?

מפרש הרבי – שהכוונה היא, שהרחמנות מבטלת את השנאה לכללות האדם, לאותו אדם בכלל. כלומר: מאחר

שהוא אומר, שצריכה להיות שנאה ל"רע" שבתוכו, ואהבה ל"טוב" שבו, ועל שתיהן להיות אמיתיות, הרי אפשר, אולי לחשוב ששתיהן צריכות להיות באופן שווה, והרגש והיחס לאדם בכלל (שהוא זה שהרע והטוב נמצאים בו, כמו שאומר ב"תניא": הרע שבהם או הטוב שבהם) יכולים עוד להיות מושפעים מכך. לכן הוא אומר, שמאחר שהוא יעורר בתוכו רחמנות על אותו אדם, הנובעת מהתבוננותו ב"טוב" וב"רע" של אותו אדם, היא תשפיע עליו שרגשו והתיחסותו לאותו אדם באופן כללי, יהיו מתוך רגש ויחס של אהבה, וכשתעורר בעיה של עשיית טובה לאותו אדם, וטובה הרי עושים לאדם כולו, – יעשה לו את הטובה, כי ה"שנאה" מוגבלת אך ורק ל"רע" שבו, אבל הרגש והיחס לאותו אדם בכלל – יהיו מתוך אהבה. ובלשון כ"ק רבינו: "כנראה שמוסיף עוד בזה – שאף ששניהן אמת, אל יאמר שההרגש והיחס שלו לחברו בשניהן – שקול יהי' ושוה כו'. כי כיוון

ליקוטי אמרים

דה"ע תכלית שנאה שנאתים וגו' אלא על המינים והאפיקורסים שאין להם חלק באלהי ישראל כדאיתא בגמרא ר"פ ט"ז דשבת:

~ שבת קודש כ"ט אדר-א' ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 82, פרק לג. עוד זאת... עד עמ' מג, באמונה זו:

בנפשו בעתים מזמנים שצריך לזכרה ולהאירה בשמחת לבב, אזי יעמיק מחשבתו ויציר בשכלו ובינתו – כלומר, שהבנה – בענין שידובר בו להלן – תתקבל בשכלו בבהירות, כאילו הוא מתבונן בציור המונח לפניו – ענין יחודו ותבניתו האמיתי, – ענינה האמיתי של "אחדות ה'", אינו רק שהקב"ה הוא אלקה יחיד, שברא את העולם, אלא שהוא ה"יש" היחיד, המציאות האמיתית היחידה, כי בלעדו – לא קיים שום דבר, וכפי שיוסבר להלן: איך הוא – הקב"ה, ממלא כל עולמות – ממלא את כל העולמות, עליונים ותחתונים, – כלומר:

פרק לג. בפרקים שלפני פרק ל"ב, הסביר רבנו הזקן, שבשעה שיהודי בא לידי מרירות בגלל מצבו הרוחני שאיננו כמו שצריך להיות, יעורר מיד בתוכו שמחה אמיתית, בעשותו חשבון שעלידי שיקיים מצוות ומעשים טובים יוציא את נפשו האלקית מגלות הגוף והנפש הבהמית, וגם יגביה את נפשו הבהמית ולבושיה: מחשבה דיבור ומעשה, לקדושה, כשישתמש במחשבתו, דיבורו והמעשה שלו, לחשוב ולדבר דברי תורה ולקיים מצוות במעשה. עוד זאת תהיה שמחת הנפש האמיתית, ובפרט בשרואה

ליקוטי אמרים

פרק לג עוד זאת תהיה שמחת הנפש האמיתי' ובפרט כשרואה בנפשו בעתים מזמנים שצריך לזכרה ולהאירה בשמחת לבב אזי יעמיק מחשבתו ויציר בשכלו ובינתו ענין יחודו ית' האמיתי איך הוא ממלא כל עולמות ותחתונים

ענינים של שכל או ענינים של מדות) והם, כוחות השכל והמדות, נקראים: מהות ועצמות הנפש, ביחס ללבושי הדיבור והמחשבה, שְׂאֵין בָּהֶם – בשכל ובמדות, בְּחִינַת אוֹתוֹת עֲדוֹן קִדְּם שְׁמַתְלֵבְשׁוֹת בְּלִבוֹשׁ הַמְחַשְׁבָּה [כְּמוֹ שְׁנַתְבָּאָר

בְּפֶרֶק ב' וְכֹא בְּאֵרֵיכוֹת, עֵינַי שָׁם]. –

שענין האותיות מתחיל במחשבה, כשאדם כבר חושב איך לבצע את השכל או את תאוות הלב, שכאן קיים ההבדל, שאדם אחד חושב ומדבר באותיות אלה, ואדם שני – באותיות אחרות. ואילו, בשעה שהוא מתעמק ב"שכל" עצמו, או כשמורגש בו רגש התאוה לדבר מסויים – אין לומר, שהאחד מבין ומתאוה באותיות אלה, והשני – באותיות אחרות. שכן, אז לא מורגשות עדיין אותיות, אלא גילוי

השכל עצמו וגילוי המדה עצמה. הרי, כשם שאותיות הדיבור או המחשבה, אין להן שום ערך לגבי גילוי הנפש שלמעלה מאותיות; ולפני שהן התגלמו באותיות הדיבור או המחשבה, כשהן עדיין כלולות במקורן ושורשן – ה"שכל" או ה"מדות", הן בטלות, הרי שם אינן במציאות לגמרי, שלא מורגשת שום מציאות של אותיות – כך, כל הנבראים (שנבראו מאותיות הדיבור והמחשבה שלמעלה) בטלים לגבי מקורם ושורשם – אור אי-סוף ברוך-הוא. האמור הוא משל מתחום הנפש. ולהלן יביא רבנו הזקן משל נוסף מענין גשמי: וְכֹמוֹ שְׁנַתְבָּאָר גַּם-כֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר: מִשְׁלַ גְּשָׁמֵי לֹהַ, מֵעֵינַי בְּטוֹל זֵיו וְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּמִקְוֵהוּ, הוּא גּוֹף כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ שְׁבִרְקִיעַ, שְׁגוֹם שָׁם – בגוף כדור השמש, מְאִיר וּמְתַפְשֵׁט וְדָאֵי זֵיוו וְאוֹרוֹ, – של השמש, וְבִיתֵר שְׂאֵת מְהַתְפַּשְׁמוֹתוֹ וְהֶאֱרַתוֹ בְּחִלְלֵי הָעוֹלָם, – שכן, ככל שזיו השמש קרוב יותר לשמש, הוא ודאי מאיר יותר, אֶלְאִי שְׁשָׁם – בגוף כדור השמש, הוּא – הזיו והאור, בְּטוֹל בְּמִצִּיאוֹת בְּמִקְוֵהוּ, וְכֹאֵלוֹ אֵינּוּ בְּמִצִּיאוֹת כָּלָל: – שכן, בגוף כדור השמש, מורגש המקור בלבד, שהוא השמש עצמה, ואילו זיו ואור השמש אינו ניכר כלל. לקרב יותר את הדברים לשכל, הרי זה למשל, מה שחכמינו ז"ל אומרים: "שרגא בטיהרא מאי אהני" (נר הדולק

שבכל דבר קיימת חיות פנימית אלקית המחיה אותו, כמו הנשמה המחיה וממלאה את הגוף. חיות זו מוגבלת ומותאמת לכוח קיבולו של הנברא את החיות האלקית, שישאר בקיומו ולא יתבטל במציאות; בענין זה קיים הבדל בחיות שבין

העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים: בעולמות העליונים החיות גלויה יותר מאשר בעולמות התחתונים, וְאֶפְלוֹ "מְלֵא כָּל הָאָרֶץ" הַלֹּז, הוּא "כְּבוֹדוֹ" וְתַפְרָה, – הכוונה לצורה אחרת של "חיות"¹ – "חיות" המחיה את העולמות בבחינת סובב כל עלמין ("כבוד" – הוא בחינת מקיף וסובב), באופן שהוא מקיף את כל העולמות; "חיות" זו, אינה מוצמצמת ומוגבלת בהתאם לנבראים, אלא היא משפיעה בנברא –

בהיותה נעלית בהרבה מהנבראים, ולגבי חיות זו, אין שום הבדל בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים, עד שגם בעולם הגשמי – "מלא כבודו" – וְכֹלָא קְמִיָּה כְּלֵא חֲשִׁיב מְמַשׁ, – והכל לגביו – חשוב כלא כלום, וְ"הוּא לְבָדוֹ הוּא" בְּעֵלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מְמַשׁ, כְּמוֹ שְׁתִּיָּה לְבָדוֹ קִדְּם שְׂשֵׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, – אז, לא היה קיים שום דבר מלבד הקב"ה, כך גם אחרי שנבראו העולמות והנבראים – קיים הוא בלבד, שכן – הכל לגביו כאילו אינו קיים, וְגַם בְּמָקוֹם הַזֶּה שְׁנַבְרָא כּוֹ עוֹלָם הַזֶּה, הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם, – צבא השמים וצבא הארץ, הִיָּה הוּא לְבָדוֹ מְמֵלֵא הַמָּקוֹם הַזֶּה, – לפני שהם נבראו, וְגַם עֵתָה – אחרי שכל אלה נבראו, כֵּן הוּא "לְבָדוֹ" בְּלֵי שׁוֹם שְׁנַיִי כָּלָל, מִפְּנֵי תַנְבְּרָאִים בְּטוֹלִים אֶצְלוֹ בְּמִצִּיאוֹת מְמַשׁ, – ומאחר שלגבי הקב"ה הכל בטל במציאות ממש, הרי שהם לגביו כמו שהיו לפני שנבראו. כדי להבין כיצד כל הנבראים בטלים במציאות לגבי הקב"ה – מסביר רבנו הזקן את הדבר במשל מהנפש: בְּכַטּוֹל אוֹתוֹת הַדְּבָר וְהַמְחַשְׁבָּה בְּמִקְוֵהוּ וְשִׁרְשָׁן, הוּא מְהוֹת הַנֶּפֶשׁ וְעֲצוּמוֹתָהּ, שְׁהֵן עֶשֶׂר בְּחִינּוֹתֶיהָ: תְּבַמָּה בִּינָה וְדַעַת כּוֹ, – המדות: חסד, גבורה, תפארת וכו' שהן מקור ושורש אותיות הדיבור והמחשבה (שהרי, אדם חושב ומדבר

ליקוטי אמרים

ואפי' מלא כל הארץ הלזו הוא כבודו ית' וכולא קמיה כלא חשיב ממש והוא לבדו הוא בעליונים ותחתונים ממש כמו שהיה לבדו קודם ששת ימי בראשית וגם במקום הזה שנברא בו עולם הזה השמים והארץ וכל צבאם היה הוא לבדו ממלא המקום הזה וגם עתה כן הוא לבדו בלי שום שינוי כלל מפני שכל הנבראים בטלים אצלו במציאות ממש כביטול אותיות הדבור והמחשבה במקורן ושרשן הוא מהות הנפש ועצמותה שהן עשר בחינותיה חכמה בינה ודעת כו' שאין בהם בחי' אותיות עדיין קודם שמתלבשות בלבוש המחשבה [כמו"ש בפ' כ' וכ"א באריכות ע"ש] וכמו"ש ג"כ במ"א משל גשמי לזה מענין ביטול זיו ואור השמש במקורו הוא גוף כדור השמש שברקיע שגם שם מאיר ומתפשט ודאי זיוו ואורו וביתר שאת מהתפשטותו והארתו בחלל העולם אלא ששם הוא בטל במציאות במקורו וכאילו אינו במציאות כלל: וככה ממש דרך משל

1. כן מובן מקיצור תניא מהצ"צ – שמזכיר כאן הג' ענינים ממלא, סובב וכולא קמי' וכו'. 2. ב"שער היחוד והאמונה" פרק ג. 3. חולין ס. ב. ראה זוהר בראשית כ, א.

לְמַלְךְ בְּשֵׁרֵי וְדָם – ולא רק כשהוא מתקרב אליו, אלא יתירה מזו, תִּמְתַּאכְסֵן וְדָר אֲתוֹ עִמּוֹ בְּבֵיתוֹ, – של שפל האנשים, – ולא יחד בהיכל המלך, הרי אם התקרבותו למלך בשר-ודם, מסיבה לאדם שמחה גדולה ביותר, וְקָל־וַחֲמָר לְאִין קָץ –

שהשמחה גדולה במאד, לְקִרְבַּת וְדִירַת מְלֶךְ מְלִכֵי הַמַּלְכִּים תְּקַדּוּשׁ בְּרִדְף־הוּא, – שבשעה שהאדם מתקרב להקב"ה, ובאופן שהקב"ה כביכול דר ומתאכסן בדירתו – ודאי וודאי שדבר זה צריך להסב לאדם שמחה גדולה ביותר, וְכִדְכַתִּיב: "כִּי מִי הוּא זֶה אֲשֶׁר עֲרַב לְפִי לְגִשְׁתִּי אֵלַי, נָאִם ה'": – ועלידי אמונה והתבטלות ל"יחוד ה'", נעשה האדם קרוב להקב"ה, ובאופן שהקב"ה דר בדירתו יחד אתו. וְעַל זֶה – על הביטול ל"יחוד ה'", תִּקְנֵנוּ לְתֵן שִׂבְחַת וְהוֹדִיָּה לְשִׁמּוֹ יִתְבַּרְךָ כְּכֹל בְּקָר, וְלוֹמַר: "אֲשִׁירֵנוּ מִה טוֹב חֲלָקְנוּ וְכוּ' וּמִה יִפְחַ יִרְשַׁתְנוּ",

בְּלוֹמַר, כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם שֶׁשׁ וְשִׁמְחָה בִּירְשָׁה שֶׁנִּפְלְאָה לוֹ הוֹן עֲתֵק שְׁלֵא עָמַל בּוֹ, כֵּן וְיִתְרַם מִכֵּן לְאִין קָץ, יֵשׁ לָנוּ לְשִׁמְחָה עַל יִרְשַׁתְנוּ שֶׁהִנְחִילָנוּ אֲבוֹתֵינוּ, הוּא יִחְוֵד ה' הָאֱמִתִּי, אֲשֶׁר אֶפְלוֹ "בְּאַרְצֵן מִתְחַת – אִין עוֹד מְלַבְדּוֹ", וְזוֹ הִיא דִּירַתוֹ בְּתַחְתּוֹנִים. – שהנבראים התחתונים ידעו ויהיו בטלים לענין "אין עוד מלבדו", שאין שום דבר קיים בלעדי הקב"ה. ענין זה נקרא "ירושה", כי בעבודתנו העצמית, לא היינו יכולים להגיע לענין "יחוד ה'" האמיתי. אלא, קיבלנו דבר זה בירושה מאבותינו, שענין "אחדות ה'" יובן וייקלט היטב בנשמתו של יהודי. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל: תְּרִי"ג מִצְוֹת נִתְּנוּ לְיִשְׂרָאֵל, בָּא חֲבִיקוּק וְהַעֲמִידֵן עַל אַחַת, – היא מצות האמונה. שְׁנַאֲמְרֵי: "וְצִדִּיק בְּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה", בְּלוֹמַר, כְּאֵלּוּ אֵינָה רַק מִצְוַת אַחַת, הִיא הָאֱמוּנָה לְבָדָה, כִּי עַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה לְבָדָה – בענין "יחוד ה'"

בצהריום – מה מועיל!), הרי אין הכוונה, שאין הנר מפיץ אור, שהרי, אם היו מכסים את חלונות החדר, שאור השמש לא יחדור אליו, היו מרגישים אז באור הנר, אלא מאחר שקיים אור גדול יותר של השמש – לא נראה אור הנר ואין לו שום השפעה

כלל – ומאחר שכל מציאותו של הנר היא להאיר, הרי כיון שאין הוא מאיר – אין הוא נחשב למציאות; כך, ויותר מכך, אין בזיו ואור השמש משום מציאות, בשעה שהוא נמצא במקורו, בשמש עצמה. וְכִבְּה מִמֶּשׁ הַרְדֵּף־מִשָּׁל, הוּא כְּפֹטוֹל הָעוֹלָם וּמְלֵאוֹ בְּמִצִּיאוֹת, לְגַבִּי מְקוֹרוֹ שֶׁהוּא אֹר אִיֶּךְ סוּף בְּרִדְף־הוּא, – שהעולם וכל ברואיו – בטלים במציאות, וכאילו אינם קיימים כלל, לגבי אור אין-סוף ברודף-הוא, וְכְמוֹ שֶׁנִּתְּבַאֵר שֶׁם בְּאַרְיִכוֹת. – שזו משמעותו האמיתית של ענין "אחדות השם", שהקב"ה בלבד הוא ה"יש" האמיתי, ובלעדו

– אין שום דבר קיים. וְהִנֵּה, בְּשִׁיעֵמִיק בְּזֶה תְּרַבָּה, – להבין את ענין "אחדות ה'", יִשְׁמַח לְבֹו וְתִגַּל נִפְשׁוֹ אֶף גִּילַת וְרַנֵּן בְּכָל לֵב וְנִפְשׁוֹ וּמְאֹד בְּאֱמוּנָהּ, וְזוֹ, כִּי רַבָּה הִיא, כִּי הִיא קִרְבַּת אֱלֹהִים מִמֶּשׁ. – בשעה שהאדם חש היטב את ענין "אחדות ה'" הוא קרוב להקב"ה ממש. וְזֶה כָּל הָאָדָם וְתַכְלִית בְּרִיאָתוֹ, וְכִרְיָאֵת כָּל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים – לְהִיּוֹת לוֹ – להקב"ה, דִּירָה זֶה בְּתַחְתּוֹנִים, – בנבראים התחתונים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבַאֵר לְקַמְנָ בְּאַרְיִכוֹת. – שכל תכלית בריאת האדם וכל העולמות העליונים והתחתונים היא, כי נתאוה הקב"ה להיות לו "דירה" בנבראים התחתונים, שיתגלה בהם ענינה האמיתי של "אחדות ה'" – כמו למשל דירתו של אדם, בה דר ונמצא עצמותו של האדם, כך תגלה אמיתות ענין "אחדות ה'" בנבראים התחתונים. וְהִנֵּה, כְּמִה גְדוֹלָה שִׁמְחַת הַדְּיוּט – ומה שגרוע ממנו – וְשִׁפְלֵ אֲנָשִׁים, בְּתַתְּקִרְבוֹתוֹ

לִיקוּטֵי אֲמֵרִים

הוא ביטול העולם ומלואו במציאות לגבי מקורו שהוא אור א"ם ב"ה וכמש"ש באריכו'. והנה כשיעמיק בזה הרבה ישמח לבו ותגל נפשו אף גילת ורנן בכל לב ונפש ומאד באמונה זו כי רבה היא כי היא קרבת אלהים ממש וזה כל האדם ותכלית בריאתו ובריאות כל העולמות עליונים ותחתונים להיות לו דירה זו בתחתונים כמש"ש לקמן באריכות. והנה כמה גדולה שמחת הדיוט ושפל אנשים בהתקרבותו למלך בשר ודם המתאכסן ודר אתו עמו בביתו וק"ו לאין קץ לקרבת ודירת ממ"ה הקב"ה וכדכתיב כי מי הוא זה אשר ערב לבו לגשת אלי נאם ה': ועל זה תיקנו ליתן שבח והודיה לשמו ית' בכל בקר ולומר אשרינו מה טוב חלקנו וכו' ומה יפה ירושתנו כלומר כמו שהאדם שש ושמח בירושה שנפלה לו הוֹן עֲתֵק שְׁלֵא עָמַל בּוֹ כֵּן וְיִתְרַם מִכֵּן לְאִין קָץ יש לנו לשמוח על ירושתנו שהנחילנו אבותינו הוא יחוד ה' האמיתי אשר אפי' בארץ מתחת אין עוד מלבדו וזו היא דירתו בתחתונים וז"ש רז"ל תרי"ג מצות ניתנו לישראל בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה כלומר כאלו אינה רק מצוה אחת היא האמונה לבדה כי ע"י

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ער רופט עס אן אמונה – ווייל דאס איז מיוסד [הוא קורא לכך אמונה – מפני שזה מיוסד] על האמונה שבדבר ה' שמים נעשו גו' ועוד שאפילו הענין דאחדות השם האמיתית הוא באמונה אצל כאו"א (עיין ס, ב. קמא, ב), ועוד י"ל שהוא וכו'". 5. פרק ל"ו. 6. ירמ"ל, ל. כא. 7. מכות כד, א. 8. חבקוק ב, ד.

האמיתי, כפי שלמדנו לעיל, יבא לקיום כל התרי"ג מצות. דהיינו, כשיהיה לבו שש ושמה באמונתו ביחוד ה' בתכלית השמחה, כאלו לא היתה עליו רק מצוה זו לבדה, והיא לבדה תכלית בריאתו ובריאת כל העולמות, כמו למשל, אילו ידע האדם, שקיימת לגביו מצוה אחת בלבד, והיא תכלית בריאתו ובריאת כל העולמות, הרי היה מתוך שמחה רבה ביותר מקיים אותה מצוה – באותה מדה עליו לשמוח במצות האמונה ב"יחוד ה'" האמיתי, הרי בכה וחיית נפשו בשמחה רבה זו ותעלה נפשו למעלה מעלה, על כל המונעים קיום כל התרי"ג מצות מביית – הפרעות הנובעות מגופו ונפשו הבהמית, ומחוץ. – הפרעות הנובעות מהסובב אותו, והיינו: שכל המניעות הנובעות מגופו ונפשו הבהמית ומעניני העולם, לא ימנעו אותו מלקיים את תרי"ג המצוות. שכן, מאחר

שהוא חש את האמונה בענין "יחוד ה'", שאין שום דבר מבלעדי ה', הרי שאין שום דבר שבידו להפריע לו לקיים תורה ומצוות שהן רצונו של הקב"ה, ולכן – ה"אמונה" היא יסוד כל המצוות. וזהו שאמר "באמונתו יתיר" – כמו שכתוב: "וצדיק באמונתו יחי", "יתיר" דייקא, – דוקא, בתחית המתים, דרך משל, בך תחיה נפשו בשמחה רבה זו. והיא שמחה כפולה ומכפלת, כי מלבד שמחת הנפש המשפלת – הנפש שמכינה, בקרבת ה' ודירתו אתו עמו – את קרבת ה', והיותו "דר" בדירה אחת אתו עמו – שזאת היא שמחה עצומה לנפש, הרי נוסף על כך, עוד זאת ישמח בכפלים בשמחת ה' וגדל נחת רוח לפניו יתברך באמונה זו, – שבנפש האדם, דאתכפיא סמרא אחרא ממש ואתהפך חשוכא לנהורא, – ממה שה"סטרא אחרא" נכפית ממש, והחושך נהפך לאור, שהוא חשך הקלפות שבעולם הזה החמרי, המחשיכים ומכסים על

ליקוטי אמרים

האמונה לבדה יבא לקיום כל התרי"ג מצות דהיינו כשיהיה לבו שש ושמה באמונתו ביחוד ה' בתכלית השמחה כאלו לא היתה עליו רק מצוה זו לבדה והיא לבדה תכלית בריאתו ובריאת כל העולמות הרי בכח וחיות נפשו בשמחה רבה זו ותעלה נפשו למעלה מעלה על כל המונעים קיום כל התרי"ג מצות מבית ומחוץ. וזהו שאמר באמונתו יחיה יחיה דייקא כתחיית המתים דרך משל כך תחיה נפשו בשמחה רבה זו והיא שמחה כפולה ומכופלת כי מלבד שמחת הנפש המשכלת בקרבת ה' ודירתו אתו עמו. עוד זאת ישמח בכפלים בשמחת ה' וגדל נחת רוח לפניו ית' באמונה זו דאתכפיא ס"א ממש ואתהפך חשוכא לנהורא שהוא חשך הקלפות שבע"הו החומרי המחשיכים ומכסים על אורו ית' עד עת קץ כמו"ש קץ שם לחשך [דהיינו קץ הימין שיעביר רוח הטומאה מן הארץ ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יהדיו וכמו"ש לקמן] ובפרט בארצות עו"ג שאוירם טמא ומלא קליפות וס"א ואין שמחה לפניו ית' כאורה ושמחה ביתרון אור הבא מן החשך דייקא. וז"ש ישמח ישראל בעושי פ'י שכל מי שהוא מזרע ישראל יש לו לשמוח בשמחת ה' אשר שש ושמה בדירתו בתחתוני' שהם בחי' עשיה גשמיית ממש. וז"ש בעושי לשון רבים שהוא עו"הו הגשמי

אורו יתברך "עד עת קץ", כמו שכתוב: "קץ שם לחשך" – שיגיע זמן בו יהיה סוף לחושך הקליפות המכסות על אור הקדושה. [דהיינו "קץ הימין", – כשיתגלה ה"ימין" שלמעלה, שיעביר – הקב"ה, את רוח הטומאה מן הארץ, ונגלה כבוד ה', וראו כל בשר יהדיו"¹⁰, וכמו שיתבאר לקמן]¹¹. – כל זה יהיה כשהקליפה תבטל, ואילו עתה, כשהקליפה עדיין מכסה על הקדושה, הרי, כשהאדם, באמונתו בענין "יחוד ה'", שובר את ה"קליפה", והופך את חושך ה"קליפה" לאור, יש בכך משום גרימת נחת רוח רב להקב"ה. ובפרט בחוץ לארץ, שאויר ארץ העמים טמא ומלא קלפות וסמרא אחרא, ואין שמחה לפניו יתברך – כמו, כאורה ושמחה – בצירוף המעלה של ביתרון אור הבא מן החשך דייקא. – דוקא, מהפיכת החושך לאור. – וכשבחוץ לארץ נקלט בו ענין "אחדות ה'", יש בכך משום גרימת שמחה גדולה מיוחדת למעלה. בהתאם לכך, מובן ממילא, שכל שגדול יותר החושך השורר במקום – כך גדולה יותר היצת רוח' למעלה הנובעת מהאמונה ב"אחדות ה'" שיהודי הנמצא באותו מקום מאמין. הרי, שהשמחה היא כפולה: שמחת הנפש על קרבתה להקב"ה, והשמחה על גרימת היצת רוח' והשמחה להקב"ה כביכול. וזהו שכתוב¹²: "ישמח ישראל בעושי", – "בעושי" פרוש, שכל מי שהוא מזרע ישראל – יש לו לשמח בשמחת ה', אשר – הקב"ה, שש ושמה בדירתו בתחתונים, שהם – הנבראים שבעולם, בחינת עשיה גשמיית ממש. – ובהם קמה דירה להקב"ה. ולכן נאמר "בעושי" – לשון עשיה, לאמר: שהשמחה היא גדולה ביותר ממה שהדירה להקב"ה כביכול, מוקמת בתוך הנבראים שבעולם העשיה. וזהו שכתוב "בעושי" לשון רבים, – אלה שעושים אותו (לכאורה היה צריך לומר "ישמח ישראל בעושו" – לשון יחיד)

9. איוב כח, ג. 10. ישעי' מ, ה. 11. סוף פרק ל"ו. 12. תהלים קמט, ב.

שְׁהוּא עוֹלָם-הָיָה הַנְּשָׂמִי, הַמְּלֵא קְלִפּוֹת וְסִמְרָא-אַחֲרָא, וְנַעֲשִׂים "רְשׁוֹת הַיְחִיד" לְיַחְדוּ וְתַכְרָה, פְּאֻמוֹנָה זֹה: –
על-ידי אמונתו של יהודי ב"אחדות ה'" האמיתית – כל זה
נעשה "רשות היחיד" ל"יחידו של עולם", ולכן
נאמר "בעושי" לשון רבים, שהשמחה למעלה
היא במיוחד מזה שכל עניני העשיה הנפרדים נהפכים לאור הקדושה על-ידי האמונה
ב"ענין "אחדות ה'".

שְׁהוּא עוֹלָם-הָיָה הַנְּשָׂמִי, הַמְּלֵא קְלִפּוֹת וְסִמְרָא-אַחֲרָא, וְנַעֲשִׂים "רְשׁוֹת הַיְחִיד" לְיַחְדוּ וְתַכְרָה, פְּאֻמוֹנָה זֹה: –
על-ידי אמונתו של יהודי ב"אחדות ה'" האמיתית – כל זה
נעשה "רשות היחיד" ל"יחידו של עולם", ולכן
נאמר "בעושי" לשון רבים, שהשמחה למעלה
היא במיוחד מזה שכל עניני העשיה הנפרדים נהפכים לאור הקדושה על-ידי האמונה
ב"ענין "אחדות ה'".

שְׁהוּא עוֹלָם-הָיָה הַנְּשָׂמִי, הַמְּלֵא קְלִפּוֹת וְסִמְרָא-אַחֲרָא, וְנַעֲשִׂים "רְשׁוֹת הַיְחִיד" לְיַחְדוּ וְתַכְרָה, פְּאֻמוֹנָה זֹה: –
על-ידי אמונתו של יהודי ב"אחדות ה'" האמיתית – כל זה
נעשה "רשות היחיד" ל"יחידו של עולם", ולכן
נאמר "בעושי" לשון רבים, שהשמחה למעלה
היא במיוחד מזה שכל עניני העשיה הנפרדים נהפכים לאור הקדושה על-ידי האמונה
ב"ענין "אחדות ה'".

ליקוני אמרים

המלא קליפות וס"א שנק' רשות הרבים וטורי דפרודא
ואתהפכנ לנהורא ונעשים רשות היחיד ליחודו ית'
באמונה זו:

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אדר, תשט"ו
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר יצחק נטע שי

שלום וברכה!

לאחרי שתיקתו הכי ארוכה, נעם לי לקבל מכתבו מטו"ב שבט עם המוסגר בו, ונעם לי
בכפלים לקרות במכתבו הצלחת התועדות ביום הבהיר י"ט כסלו יום גאולתנו ופדות נפשנו. ולפלא
שאין מזכיר ע"ד יום ההילולא יו"ד שבט אשר בטח ביאר למיודעיו ומכיריו אודות בעל ההילולא
הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, פעולותיו ומסירת נפשו וכו', ואם מאיזה סיבה
לא הי' באפשרי לסדר זה ביום ההילולא, בטח יחפש הזדמנות מתאימה כדי למלאות החסרון
והשגיית יצליחו.

... מובן מעצמו שצריך הי' במאד מאד לסדר לימוד התניא לכה"פ פעם אחת בשבוע בתור
התחלה, וכיון שהזמן היותר מתאים לזה הוא ביום הש"ק, תקותי שהזמן מתאים גם בשבילו
להכין עצמו להסברת הענינים והרי כבר ידוע המבואר במכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר ע"ד תניא (נדפס
בספר קיצורים והערות לתניא), אשר התניא נקרא תורה שבכתב של חסידות, וכמו שהוא בנוגע
לתושב"כ דכללות התורה הנה גם בלימוד ספר התניא, הגדול שבגדולים אינו יכול לירד עד סוף
תכלית עומק הדברים, והפשוט שבפשוטים גם לו אפשר להבין ענינים המבוארים שם (עיינן במכתב
הנ"ל באריכות), וגודל הזכות בהפצת לימוד זה ברבים אין די באר.

ת"ח במיוחד על שני סיפורים שמעתיק מצוואת אביו ז"ל ובפרט בעד הסיפור משנת
תרע"ט, שהוא ע"ד אדמו"ר זלה"ה. ות"ח מראש אם יהנה אותי בהעתק שאר הסיפורים והענינים
אשר בהנ"ל.

בברכה לחג פסח כשר ושמן. ומטובו למסור פ"ש וברכתי זו לכל הבאים על החתום
במכתב הכללי שצירף במכתבו.

לוח היום יום ...

ה'תש"ג	כג אדר א	יום ראשון	יום ראשון
<p>שיעורים. חומש: ויקהל, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קח־קיב. תניא: פרק לב. והנה . . . מא ועד קטן.</p>			
<p>הַרְבָּנִים וּבְעֲלֵי תוֹרָה נִקְרָאִים עֵינֵי הַעֲדָה וְרֵאשֵׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁהָרֵאשׁ הוּא בְּרִיא אָזִי גַם הַגּוֹף בְּרִיא.</p>			

ה'תש"ג	כד אדר א	יום שני	יום שני
<p>שיעורים. חומש: ויקהל, שני עם פירש"י. תהלים: קיג־קיד. תניא: כי מאחר . . . מא לבדה.</p>			
<p>אדמו"ר האמצעי ענה לר"ה פאריטשער על שאלתו, אם יחזור חסידות גם בעיירות שאנשיהם אין להם מושג בחסידות: דברי חסידות הערט די נשמה . וכתוב ונוזלים מן לבנון, לבנון ל"ב נו"ן, חכמה ובינה שבנשמה. און אז די נשמה הערט, איז נוזל ונוטף אין דער הארת הנשמה וואס איז מחי' דעם גוף, און עס ווערט א חזוק אין דעם ועשה טוב פון רמ"ח מ"ע און אין דעם סור מרע פון שס"ה מל"ת.</p>			
<p>תרגום</p>			

אדמו"ר האמצעי ענה לרבי הלל מפאריטש על שאלתו, אם יחזר חסידות גם בעיירות שאנשיהם אין להם משג בחסידות: "דברי חסידות שומעת הנשמה. וכתוב ונוזלים מן לבנון", לבנון - ל"ב נתיבות חכמה, וחמישים שערי בינה, נו"ן, חכמה ובינה שבנשמה. וכאשר הנשמה שומעת - נוזל ונוטף הדבר בהארת הנשמה המחיה את הגוף, ונוצר חזוק ב"ועשה טוב" שברמ"ח מצות־עשה וב"סור מרע" שבשס"ה מצות לא־תעשה".

ה'תש"ג	כה אדר א	יום שלישי	יום שלישי
<p>שיעורים. חומש: ויקהל, שלישי עם פירש"י. תהלים: קט, אשרי . . . מצותך מאד. תניא: וז"ש הלל . . . מא באריכות.</p>			
<p>"הושיענו" אחר שיר של יום, אומרים הן בחול הן בשבת, יום טוב, ראש השנה ויום הכפורים.</p>			

ה'תש"ג

כו אדר א

יום רביעי

יום
רביעי

שיעורים. חומש: ויקהל, רביעי.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: ומ"ש בגמרא . . . 82 חרדים.

בשְׁלֹשָׁה כְּלֵי שָׁרֵת – אֶהְבֵּת ה', אֶהְבֵּת הַתּוֹרָה, אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל – צְרִיכִים
צְעִירִים בְּנֵי תוֹרָה לְגִשֵׁת לְעֵבֶד בְּכָרֶם ה' צְבָאוֹת, לְקַרֵּב לֵב אַחִיהֶם לְקִיּוֹם מִצְוֹת
מְעֻשִׂיּוֹת וְקִבְיָעוֹת עִתִּים לַתּוֹרָה – מִבְּלֵי הַתַּחֲשֵׁב עִם מַחְלַת הַמַּפְלְגוֹת. וְהָאֵמֶת
הַגָּמוּר הוּא, אֲשֶׁר לֵב יִשְׂרָאֵל הוּא מֵעֵין מְקוֹר מַיִם חַיִּים, וּבְרִית כְּרוּתָה לְעִבּוּדָה
וְתַעֲמוּלָה שְׂאִינָן חוֹזְרוֹת רִיקָם.

ה'תש"ג

כו אדר א

יום חמישי

יום
חמישי

שיעורים. חומש: ויקהל, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תניא: אבל מי . . . 82 אהבת ריעים.

אאמו"ר אמר: אמת איז דער דרך המיצוע, א נטי' לימין אויף מחמיר זיין אויף
זיך און געפינען אין זיך חסרונות, אָדער עניני עבירות, וואָס ניט ווי דער אמת
איז, אָדער א נטי' לשמאל, מקיל זיין זיך, מכסה זיין אייגענע חסרונות, אָדער
מקיל זיין אין עניני עבודה מצד אהבת עצמו, זיינען ביידע פֿאַלשע דרכים.

תרגום

אָדְנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] אָמַר: אֵמֶת הִיא דֶרֶךְ הַמִּצְוֵעַ. נְטִיָּה לְיָמִין
לְהַחֲמִיר עַל עֲצָמוֹ וְלִמְצֹא בְּעֲצָמוֹ חֲסֻרוֹת אוֹ עֲנִינֵי עֲבֵרוֹת, שְׂאִינָם כְּפִי שְׂהָאֵמֶת
הִיא, אוֹ נְטִיָּה לְשְׂמָאל, לְהַקְלַל עַל עֲצָמוֹ, לְחַפּוֹת עַל חֲסֻרוֹת עֲצָמוֹ, אוֹ לְהַקְלַל
בְּעֲנִינֵי עִבּוּדָה בְּגִלְלֵי אֶהְבֵּת עֲצָמוֹ – שְׂתִיָּהּ דְּרַכִּים לֹא אֵמֶתוֹת.

ה'תש"ג

כח אדר א

יום ששי

יום
שישי

שיעורים. חומש: ויקהל, ששי.
תהלים: קלה'קלט.
תניא: וגם המקורבים . . . דשבת.

בְּקִרְיַת שְׁמוֹעַ שְׁעַל הַמַּטָּה: "רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, הַרְיֵנִי מוֹחֵל", וְכֵן "לְמַנְצַח גּו' בְּבוֹא" – אֵין אוֹמְרִים
בְּשַׁבַּת וַיּוֹסֵטוּב, אָבֵל צְרִיךְ לומר בְּשֵׁאר יָמִים שְׂאִין אוֹמְרִים בְּהֶם תַּחֲנוּן. בְּסִיּוּם הַג' פְּרִשְׁיוֹת אוֹמְרִים
תַּבַּת "אֵמֶת". יַעֲלוּ חֲסִידִים – פֶּעַם אַחַת, הִנֵּה מִטָּתוֹ – ג' פְּעָמִים, יִבְרַכְךָ – ג' פְּעָמִים. בְּתַקוּן חֲצוֹת
אֵין אוֹמְרִים "לְמַנְצַח גּו' בְּבוֹא" בְּיָמִים שְׂאִין אוֹמְרִים בְּהֶם תַּחֲנוּן.

שבת קודש

שבת

כט אדר א, פרשת שקלים

ה'תש"ג

הפטורה: ויכרת יהודע גו, ומוסיפים פסוק ראשון ואחרון של הפטורת מותר הדש. מברכים ראש חדש אדר שני, אמירת כל התהלים בהשכמה, יום התעודות.

שיעורים. חומש: ויקהל, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קמ"קמד.
תניא: פרק לג. עוד . . . באמונה זו.

באמירת לחיים יש שתי נוסחאות:

(א) לחיים טובים ולשלום, וטעם הברכה – להיות כי בשתיית היין הנוכרת בפעם הראשונה בתורה היו תוצאות לא טובים – ויחל נח גו, ועץ הדעת – גפן הי', ולכן מברכים שיין זה יהי לחיים טובים.

(ב) הרב המגיד ממעזריטש הי' עונה לחיים ולברכה. פעם בהתעודות שהי' נוכח רבינו הזקן, ענה רבינו הזקן: לחיים ולברכה. אחרי ההתעודות שוחחו החסידים בטעם נוסח זה, ששמעוהו אז פעם הראשונה. אחד החסידים אמר, אשר להיות כי נכנס יין יצא סוד, ובעבודה הוא התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה. והנוסח הוא "לחיים ולברכה" – אותיות לב-רכה. הצ"צ אמר ע"ז: דאס קען זאגען א חסיד, וואס האט געדאווענט און געטאן אין עבודה דרייסיג יאהר.

תרגום

באמירת "לחיים" יש שתי נוסחאות: (א) "לחיים טובים ולשלום", וטעם הברכה – להיות כי בשתיית היין הנוכרת בפעם הראשונה בתורה היו תוצאות לא טובים – ויחל נח גו, ועץ הדעת גפן היה, ולכן מברכים שיין זה יהיה לחיים טובים. (ב) הרב המגיד ממעזריטש היה עונה "לחיים ולברכה". פעם בהתעודות שהיה נוכח רבינו הזקן, ענה רבינו הזקן: "לחיים ולברכה". אחרי ההתעודות שוחחו החסידים בטעם נוסח זה, ששמעוהו אז פעם הראשונה. אחד החסידים אמר, אשר להיות כי נכנס יין יצא סוד, ובעבודה הוא התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה. והנוסח הוא "לחיים ולברכה" – אותיות "לב-רכה". הצ"צ אמר על זה: זאת יכול לומר חסיד, שהתפלל ועסק בעבודת ה' שלשים שנה.

המשך ביאור למס' בנא מציעא ליום רביעי עמ' א

16 ואינו טוען שהוא מזויף צריך המלוה לקנימו, שלולי זאת יוכל
17 הלווה לטעון שהוא פרוע, ולכן אי מקיים ליה מלווה, פליג – יוכל
18 לגבות ממנו את חציו, ואי לא מקיים ליה לא פליג ולא יגבה כלל,
19 מאי טעמא יכול הלווה לטעון שפרעו ומה שאינו יכול לטעון
20 בשטר מקויים. משום ששטר שאינו מקויים חספא בעלמא הוא –
21 הרי הוא כחרס שאין אפשרות לגבות בו, שיתכן שהוא מזויף, מאן
22 קא משוי ליה להאי שטר – ומי זה שנתן תוקף לשטר זה, הלוה,
23 שהודה שכתבו, והרי הא קאמר דפריע – הוא עצמו אומר שהשטר
24 פרוע, ונאמן הוא בכך. ורבי שמעון בן גמליאל סבר, מודה בשטר
25 שכתבו אין צריך לקנימו עוד בעדים, שכיון שהודה הלווה שנכתב
26 בכשרות ולווה בו, הרי זה כאילו קיימו את חתימות העדים, ולכן
27 אף על גב דלא מקיים ליה תלוקו.
28 שנינו עוד בבביתא: נפל – הגיע השטר ליד דיין, לא יוציאו עולמית
29 מתוך ידו. הגמרא מבינה עתה שהכוונה היא שהשטר אבד ומצאו
30 דיין.

1 ומאחר שנתברר שהשטר היה כשר, הרי הוא בחזקתו וגובה בו
2 המלוה את חובו, דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר, תלוקו
3 המלוה והלווה את השטר, כלומר שלא יפרע הלווה אלא חציו
4 מההלוואה הכתובה בשטר. נפל השטר ליד דיין, לא יוציאו הדיין
5 מיד עולמית עד שיוכרע הדבר. רבי יוסי אומר הרי הוא השטר
6 בתוקפו – בחזקת כשרות, ויגבה בו המלוה את חובו.
7 הגמרא מבארת את הברייתא: אומר מר, לדעת רבי יתקיים השטר
8 בחזקתו. מקשה הגמרא: והאם לאחר מכן נבי ליה פלוגה פוליה –
9 את כל החוב שבשטר, והרי השטר היה תפוס אף בידי הלווה, ולית
10 ליה – וכי אינו סובר את האמור בתניתינן שנים אוהוין בו בטלית,
11 זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי יחלוקו.
12 מתרצת הגמרא: אומר רבא אומר רב נחמן, בשטר מקויים ושהעידו
13 עדים על החתימות וכתבו בית דין עליו 'הנפק' הדיינו אישור על
14 קיומו דברי נפל תלוקו, ואף לדברי רבי, וכדין המשנה, כי פליגי
15 בשטר שאינו מקויים, שרבי סבר אף אם הלווה מודה בשטר שכתבו

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"ג אדר-א' ~

דין תורה בערב שבת

לצאת דין מעוות (ראה סמ"ע שם ג). ועל-פירוש כתב הרמ"א (הרי"מ ה, ב), כי אע"פ שבזמן הזה נהגו לדון בערב שבת, "דווקא לענין ממון יש להקל, דהפקר בית דין הפקר, אבל בדבר איסור אין להקל". כלומר, מאחר והחשש הוא לעיוות הדין, הרי בדיני ממונות יש כוח ביד חכמים לתקן שידונו בערב שבת על אף החשש שלא יעיינו בדין כראוי, כי אף אם יטעו ויחייבו ממון שלא בצדק, הרי בסמכותם של חכמים להפקיר ממונו של אדם במקום הצורך (הפקר בית דין הפקר), אולם בענין הנוגע לאיסור, כגון סידור גט או חליצה, אם יטעו ויפסקו שלא כדין ייגרם מכך מכשול ואין לעשות זאת.

וכתב הט"ז (אה"ע ז' סדר הגט, א) כי אין זה אלא חשש וחומרא בלבד ולא איסור גמור, ולכן כאשר קיים חשש שאם לא ינתן הגט מיד יימנעו הגירושין לגמרי, יש להתיר לעשות זאת בערב שבת, ואף העיד על עצמו: "וכן עשיתי פעם אחת לסדר גט בערב שבת כי היה בכך צורך הרבה".

הלכות סנהדרין פרק יא, הלכה ג: **יְיַיְמִי מְמוֹנוֹת, אֶף עַל פִּי שְׂדֵינִי אוֹתָם כָּל יוֹם מִן הַתּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: "וַיִּשְׁפֹּטוּ אֶת הָעָם כָּל עֵת", מִדְּבָרֵיהֶם שָׂאִין דִּינֵן בְּעֶרֶב שַׁבָּת.** יש מפרשים כי האיסור לדון בערב שבת, הוא משום שבעלי הדין טרודים בהכנות לשבת ואין להטריחם להגיע לבית הדין (טור הרי"מ סי' ה, וב"ח שם סק"ג).

ולפירוש הדבר תלוי בבעלי הדין, ואם שניהם באים מרצונם לבית הדין בערב שבת, אין איסור לדון להם (ב"ח שם). והר"ן (כתובות ב, ב) כתב שהחשש הוא כלפי הדיינים, כי מאחר והדין צריך עיון וישוב הדעת, הרי זה עלול למנוע מהם להכין את צרכי השבת כראוי, ולפירוש אף אם בעלי הדין מסכימים, אסור לדיינים לדון כדי שלא יימנעו מהכנת צרכי השבת, אלא אם כן בני ביתם מכינים והם אינם צריכים ליטול חלק בכך (ב"ח שם).

ויש שכתבו כי החשש אינו משום הדאגה לצרכי השבת אלא להוצאת הצדק לאור, כי מאחר והדיינים טרודים בהכנות לשבת אין דעתם פנויה לעיין בדין כראוי, ומתוך כך יכול

~ יום שני כ"ד אדר-א' ~

מי יסמוך את הסנהדרין בטבריה?

הוסיף הרמב"ם לבאר מדוע אין לומר שהמשיח יסמוך את הסנהדרין. שכן המשיח בעצמו צריך להיות סמוך, ואם ימנה את הסנהדרין למרות שאינם סמוכים – הרי זה נוגד את יסוד ההלכה, כי "כבר ביארנו שהמשיח לא יוסיף בתורה ולא יגרע ממנה". והרדב"ז שכתב שהמשיח יסמוך את הסנהדרין לא ראה את דברי הרמב"ם אלא שנשמטו מדפוסי פירוש המשניות.

אולם הרלב"ח (קונטרס הסמיכה ג, בסוף שו"ת מהרלב"ח) כתב על דברי הרמב"ם שאין הדבר נוגד את ההלכה. כי המשיח יהיה סמוך "על ידי שיסמוך אותו אלוקיניו יתברך", כפי שמשא רבינו נסמך מאת הקב"ה בעצמו וגם אם הסמיכה תיעשה ע"י אליהו הנביא – אין בזה משום חידוש בדת "שהרי כפי קבלתנו, אליהו הוא חי עדיין והרי הוא סמוך מפי סמוך". ונמצא שסמיכת הסנהדרין יכולה להתבצע על ידי משיח או אליהו, והרי זה תואם לדיני התורה.

הלכות סנהדרין פרק יד, הלכה יב: **וְלַעֲשֶׂרָה מְקוֹמוֹת גָּלוּ, וְסוֹפֵם לְמַבְרֵיא; וּמִשָּׁם לֹא עָמַד בֵּית דִּין גְּדוֹל, עַד עֵתָהּ. וְמִכְּלָהּ הִיא, שֶׁבְּמַבְרֵיא עֲתִידִין לְחֹזֵר תְּחִלָּה, וּמִשָּׁם נִעְתָּקִין לְמַקְדָּשׁ.**

כאשר הסנהדרין תחזור לטבריה – כיצד יוסמכו חכמי הסנהדרין?

כתב הרדב"ז, על יסוד מאמר חז"ל "עתיד המשיח ליגלות תחלה בגליל" שהמשיח יסמוך את הסנהדרין: "אפשר שהוא יסמוך בית דין הגדול שם בטבריה שהיא סמוכה לגליל". אבל לדעת הרמב"ם בפירוש המשנה (סנהדרין פ"א מ"ג) סמיכת החכמים תיעשה באמצעות הסכמת כל החכמים שבארץ ישראל (בהתאם לדבריו לעיל פ"ד הי"א). ולפי זה, מסתבר לומר להיפך – שהסנהדרין, לאחר שיהיו בעצמם סמוכים, יסמכו את המשיח.

הנהגה, בכתב היד של פירוש המשנה (במהדורת קאפח שם)

ויש ליישב את דעת הרמב"ם:

שהמשך חייו לאחר עלייתו השמימה אינם באופן טבעי, אי אפשר שחידוש הסנהדרין יהיה באמצעות עניין ניסי, כי "לא תסמוך התורה באזהרותיה על הנס" (רמב"ן עה"ת אמור כא, יז. וראה תוס' יומא כא, א ד"ה נבלעין).

כיון שנפסקה הלכה שהסמיכה צריכה להיות "איש מפי איש... עד בית דינו של משה רבינו" (לעיל פ"ד ה"א), צריך סמיכה של בשריודם. ואם המשיח נסמך ע"י הקב"ה, הרי זה חידוש בדת.

ובנוגע לאלוהי הנביא שהוא אכן 'סמוך מפי סמוך', כיון

(לקוטי שיחות נ, ענף 309 ענף 22)

~ יום שלישי כ"ה אדר-א' ~

עונש על פי עד אחד?

שהבן הוא בן י"ג שנה והוחזק לגדול, ולמה אין מענישים את הבן על סמך עדות זו?
ומבאר ה'צמח צדק (שם) שיש לחלק בין הדברים: העובדה ש"בני זה בן י"ג שנה" אינה מושג בפני עצמו "שהרי אינו מילתא דאיסורא" והמשמעות היא רק כלפי התוצאה שהבן חייב במצוות. ולכן מלכתחילה מקבלים את העדות רק בנוגע לחיוב הבן במצוות, וכיון שהעדות המחייבת במצוות היא של עד אחד הרי היא מטילה עליו איסורים ("לנדרים ולהקדשות..."), אבל אי אפשר להענישו על פי עדות זו, מה שאין כן בעניינים שיש להם משמעות מצד עצמם, כמו עדות שחתיכה זו היא חלב אסור, "על כרחך בתר גופו שדינן ליה ואיהו מילתא דאיסורא ונאמן בו המתזיקה את הדבר באיסורו" ו"בשעה שהוחזק לא היה עדיין רק איסור ובגופו ממש"; (ב) לאחר שהוחזק האיסור ממילא יש להעניש את מי שאכל דבר אסור.

הלכות סנהדרין פרק טז, הלכה ו: אינו צריך שני עדים למלקות, אלא בשעת מעשה; אבל האסור עצמו, בעד אחד יתוק. כיצד? אמר עד אחד: 'חלב כליות הוא זה', 'כלא הכרם הם פרות אלו... ואכל... אחר שהתרה בו - הרי זה לוקה, אף על פי שעקר האסור בעד אחד.

נמצינו למדים כי למרות שאין מענישים על פי עד אחד, הרי אם עד אחד העיד שדבר מסוים אסור, הרי זה איסור ממש וענשים על כך. "דמה לי אם אכל חלב כליות ממש או אם אכל זה, כיון דרחמנא אסרו להדיא ואמרה שעד אחד נאמן לומר שחלב כליות הוא זה, א"כ הרי עבר אמירא דרחמנא" (צמח צדק, שו"ת אה"ע סי' רו אות ה).

והקשה ה'פני יהושע' (קידושין סג, ב):

אמרו בגמרא (שם, והובא ברמב"ם לעיל הל' אישות פ"ב הכ"ג) שהאב שאמר "בני זה בן י"ג שנה ויום אחד כו' נאמן לנדרים ולהקדשות ולערכים אבל לא למכות ולעונשין" ואם מענישים על עבירה של איסור שנקבע על פי עד אחד, הרי האב העיד

~ יום רביעי כ"ו אדר-א' ~

'בל יראה ובל ימצא' – לאו הניתק לעשה?

ניתקים לעשה (ביום הראשון תשבתו שאור מבתיכם) ואין לוקים עליהם אלא אם לא השבית את החמץ עד שעבר הפסח ולא קיים את העשה של 'תשבתו'.

אך לדעת אדמו"ר הזקן (או"ח סי' תמו קו"א סק"ב) שיטת הרמב"ם היא שהלאוים 'לא יראה' ו'לא ימצא' אינם ניתקים לעשה. והוכיח כן מדברי הרמב"ם כאן המונה את מנין הלאוים שלוקים עליהם וכשהגיע ל'לאו הניתק לעשה' הוסיף שחיוב המלקות הוא בתנאי שלא קיים את העשה, כגון הלאוים שבמתנות עניים (קיד - קיה) – רק אם לא נתנו לעני (ולא קיים את העשה), וכן בלאו שבלקחת אם על בנים – רק אם לא שלח את האם (העשה), ואילו ב"מקיים חמץ בפסח ברשותו" הוסיף רק את התנאי "כגון שחמץ עיסתו" ולא הוסיף את

הלכות סנהדרין פרק יט, הלכה ד: קל לא תעשה שבתורה שאין בהן לא כרת ולא מיתת בית דין, שלוקין עליהן – מאה שמונה וישישים ... צמח) המקיים חמץ בפסח ברשותו, כגון שחמץ עיסתו.

הרמב"ם מונה את האיסור להשהות חמץ ברשותו בפסח משום 'לא יראה ולא ימצא' בין הלאוין שלוקים עליהם. וכתב בהלכות חמץ ומצה (פ"א ה"ג) שלוקים על איסור זה רק "אם קנה חמץ בפסח או חימצו כדי שיעשה בו מעשה, אבל אם היה לו חמץ קודם הפסח ובא הפסח ולא ביערו אלא הניחו ברשותו... אינו לוקה מן התורה מפני שלא עשה בו מעשה", וזהו שכתב כאן "כגון שחמץ עיסתו".

וכתב ה'חכם צבי' (סי' מב): הלאוים 'לא יראה' ו'לא ימצא'

שהממיר בהמת קדשים לבהמת חולין, עובר בלאו ולוקה אף שהוא ניתק לעשה ("ואם המר ימיר... הוא ותמורתו יהיה קודש") כי יש בו שני לאוים ("לא יחליפנו" ו"לא ימיר") ו'עשה' אחד אינו עוקר שני לאוים.

התנאי שלא ביעורו (פירוש) (שק או אינו ניתק לעשה, לשיטת החכם צבי). ומדוע אין לאוים אלו ניתקים לעשה?
שני לאוים אלו (יבל יראה ובל ימצא) הם על איסור אחד (כס"מ הל' חומ"צ ט"ו) וכאשר יש שני לאוים יכול ה'עשה' לנתק רק לאו אחד והשני נשאר, כמו שמצינו לענין תמורה (תמורה ד, ב)

~ יום חמישי כ"ז אדר-א' ~

לימוד זכות – גם לעשירים?

והמהר"ל מפראג (מובא בט"ז חו"מ שם ס"ז) חידש שאמנם איסור זה נאמר רק בזכות לעני וחובה לעשיר, אך אם רואה זכות לעשיר מותר לו לשתוק ואינו חייב לאומרה, והדין נלמד מהכתוב "ודל לא תהדר בריבו", משמע שאסור לדיין להכריע לטובתו כנגד העשיר, אך התלמיד שאינו דיין אלא יושב לפני רבו יכול לשתוק ולא לטעון טענה לחובתו של העני, כדי שלא יפסיד העני.

אך ה'ברכי יוסף' (חו"מ שם) תמה על כך שהרי בכל אופן הרי זה שקר, ועובר על "מדבר שקר תרחק"! והוסיף שיתכן שמתעם זה נקט הרמב"ם את שתי הדרשות – "לא תגורו מפני איש" ו"מדבר שקר תרחק", כי מ'לא תגורו' אפשר להבין כדברי המהר"ל שההקפדה היא רק על הימנעות לטובת העשיר (מחמת פחד), אך הימנעות לטובת העני אינה בכלל האיסור. לכן הוסיף את הכתוב "מדבר שקר תרחק", ללמד שבכל אופן הדבר אסור.

הלכות סנהדרין פרק כב, הלכה ב: וכן תלמיד שיהיה יושב לפני רבו, וראה זכות לעני וחובה לעשיר – אם שתק – הרי זה עובר משום "לא תגורו מפני איש", ועל "מדבר שקר תרחק".
ויש לתמוה:

מדוע נאמר דווקא שראה זכות לעני וחובה לעשיר, וכי במקרה הפוך הדין שונה?
יש שפירשו שבמקרה זה החידוש גדול יותר, כי אף שמוטל עליו פחד כפול – הן מרבו והן מהעשיר, בכל זאת לא ימנע מלהביע את דעתו (מהרש"ל, מובא בב"ח חו"מ ט, יב).
ויש אומרים שהחידוש במקרה זה הוא כי אם האמת כדבריו, נמצא שהפגיעה בכבוד רבו גדולה יותר, כי מלבד הטעות בדין, היה על הרב להתאמץ יותר לחפש זכות לעני, ואף על פי כן לא עשה זאת, ועל כך נאמר שאף שהפגיעה בכבוד רבו גדולה יותר, לא יחוש לכך ויאמר את דעתו.

~ יום שישי כ"ח אדר-א' ~

בין תלמיד-חכם לכהן-גדול

אך ה'כסף משנה' כתב שמכך שבכהן גדול הרמב"ם לא חילק בין עדות ממון לעדות איסור, משמע שגם בעדות איסור אינו חייב להעיד.
וטעם הדבר: מצינו בגמרא (ברכות יט, ב) שבאופנים מסוימים מותר לעבור על איסור ב'שב ואל תעשה' לצורך כבוד הבריות. ולכן, מותר להיטמא למת ולקבורו למרות שעל ידי כך לא יוכלו לקיים את מצות הקרבת הפסח (שאסור להקריבו בטומאה). ואולם, זהו דווקא בגנאי גדול, כגון מת המוטל ללא קבורה, אך מחמת גנאי קטן אין להתיר איסור, ורק מצוות של ממון שבין אדם לחברו הותרו גם מחמת גנאי קטן, כגון השבת אבידה שמי שלא לפי כבודו להתעסק באבדה, פטור מהשבה (תוספות שבעות ל, ב ד"ה אבל).
וזה ההבדל בין תלמיד חכם לכהן גדול: בתלמיד חכם, הגנאי להעיד בפני בית דין הקטן ממנו בחכמה אינו גדול כל

הלכות עדות פרק א, הלכה ג: כהן גדול אינו חייב להעיד.
בהלכה הקודמת, לגבי תלמיד חכם, כתב הרמב"ם: "במה דברים אמורים (שאינו חייב להעיד) בעדות ממון, אבל בעדות שמפריש בה מן האיסור הולך ומעיד, שנאמר 'אין חכמה ואין תבונה לנגד ה'".
ולגבי כהן גדול, כתבו התוספות (סנהדרין יח, ב ד"ה מעיד) שדינו כתלמיד חכם, ואף הוא מחויב להעיד בעדות איסור. ובעדות הרמב"ם נחלקו אחרונים: יש אומרים שדעתו כדעת התוספות, ואף שבהלכה זו לא חילק ככהן גדול בין עדות איסור לעדות ממון, הרי זה משום שסמך על דבריו בהלכה הקודמת, שהרי הטעם של 'אין חכמה ואין תבונה לנגד ה'' שייך בכל אדם, גדול ככל שיהיה (לחם משנה ומשנה למלך).

כך, ולכן בכוחו לדחות רק עדות בעניני ממונות אך לא עדות באיסורים. אך לגבי כהן גדול, עדות בפני בית דין נחשבת (נז).

גנאי גדול ולכן אינו צריך להעיד אפילו באיסור (פרי יצחק א סי

~ שבת קודש כ"ט אדר-א' ~

עדות שבשטר

כאשר מדובר בשטר קנין, באמצעותו נעשית פעולה קנינית – כגון קידושין, גירושין, שחרור עבד וכדומה – יש לו דין שטר מן התורה, והוא מועיל הן לפעולת הקנין והן בתור עדות. אי לכך, אשה שיש בידה גט, יכולה להינשא על פי העדות הכתובה בו;

מה שאין כן שטר שלא נעשית בו פעולת קנין, וענינו רק להוות ראיה והוכחה – אין דינו כשטר. חתימות העדים שבתוכו הם בבחינת עדות מן הכתב, שהיא פסולה, היות ועדות צריכה להיות "מפיהן ולא מפי כתבן".

(חיזושי רבינו חיים הלוי)

הלכות עדות פרק ג, הלכה ד: דין תורה, שאין מקבלין עדות, לא דיני ממונות ולא דיני נפשות, אלא מפי העדים... אבל מדברי סופרים, שחזקין דיני ממונות בעדות שבשטר. על דברים אלו, שעדות בשטר אינה עדות מן התורה ("מפיהן ולא מכתב ידן"), מקשה הרמב"ן בהשגותיו שבספר המצוות (שורש ב):

כידוע, אשה יכולה להינשא על סמך הגט שבידה – אף שאין לה עדים המעידים שהתגרשה – כי אנו סומכים על עדי החתימה. ואם כן, לפי הרמב"ם, איך סומכים אנו על עדים אלו, הרי עדות כתובה אינה עדות מן התורה? ומיישב הגר"ח מבריסק:

אגרות קודש

ב"ה, ג' אדר, תשט"ו
ברוקלין.

האברך אהרן שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"א שבט, נעם לי לקרות בו אודות עבודתו בישיבת אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש אשר במעלבורן, ובודאי על להבא יתחזק בזה וגם יוסיף ככל יכולתו, ובפרט שיש לומר אשר האברכים והבחורים הבאים ללמוד בהישיבה, הרי במשך זמן לא ארוך יהיו בגדר וסוג דטופח על מנת להטפח, ובמילא כל השתדלות בהם תביא פירות בהמושפעים של האברכים והבחורים לאחר משך זמן קצר, דהיינו שהטוב של אחד יוכפל כו"כ לאחר זמן.

ויה"ר שיתמעטו ההעלמות וההסתרים ביותר וביותר והיגיעה לא תהי" כ"כ בענין של דחיית החשך אלא עיקרה בהקו דריבוי אור, וכל הנ"ל בודאי תביא הצלחה מרובה גם בעניני הפרטים.

בברכה.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

9) היושב כמתמחה לפני שורות הדיינים, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ז. (10) שהוציא דבריו וטעמו לאור. (11) טרם שעמדו למניין. (12) שם מג, א "רואים אותו כאילו הוא חי ועומד במקומו". ומכאן, שאם היה מחייב ומת אינו כלום, נמצא המת המזכה מצטרף עם המזכים, והמת המחייב אינו מצטרף עם המחייבים (רדב"ז).

ד. אָמַר אָחַד: יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת, וְנִשְׁתַּתְּקִי¹³ אוּ מֵת קִדְּם שְׂפִילְמֵד זְכוּת וְיֹאמַר מֵאֵי זֶה טַעַם מְזַפֵּה - הֲרִי הוּא כְּמִי שְׂאֵינִי¹⁴.

(13 נאלם. 14) סנהדרין שם.

ה. שְׁנַיִם שְׂאָמְרוּ טַעַם אָחַד, אֶפְלוּ מְשַׁנֵּי מִקְרָאוֹת - אֵין נִמְנִין אֲלָא פְּאָחַד¹⁵.

(15) שם לד, א, שנאמר (תהלים סב, יב) "אחת דיבר אלוקים, שתיים זו שמעתי - מקרא אחד יוצא לכמה טעמים, ואין טעם אחד יוצא מכמה מקראות" ומפרש רש"י: לא נכתבו שני מקראות לטעם אחד, ובוודאי אחד מהם (=מהדיינים) טועה. ואין צריך לומר אם שניהם אמרו טעם ממקרא אחד שאין נמנים אלא כאחד (כסף משנה). ובש"ך לחושן משפט כה, סעיף קטן יט, סובר שיש טעות בנוסח שלפנינו והגירסה הנכונה היא: "שניים שאמרו טעם אחד משני מקראות" וכו', ותיבת אפילו איננה. ולדבריו אין צורך שיהיו ל"ו טעמים לכל פסק דין, וכי יעלה על הדעת, אם יאמר אחד, פלוני חייב מיטה, שעבר על לא תרצח, וכן השני, וגם השלישי יאמר כמוהו, שלא יהרגוהו? וודאי שיחייבוהו, למרות שרובם דנוהו מכוח אותו פסוק. ולא נתכווין רבינו אלא לומר, שאם שניים אמרו אותו טעם משני מקראות, וודאי אחד מהם טעה, ואינם נמנים אלא אחד, וכאמור לעיל בשם רש"י.

ו. וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוּ, שְׂאֵין מִתְחִילִין בְּדִינֵי נְפֻשׁוֹת מִן הַגְּדוּלָּה¹⁶. שְׂמָא יִסְמְכוּ הַשְּׂאָר עַל דְּעֵתוֹ, וְלֹא יִרְאוּ עֲצָמֵן פְּדִאִין¹⁷ לְחַלֵּק עָלָיו¹⁸. אֲלָא יֹאמַר כֵּל אָחַד¹⁹ דְּבַר הַנְּרָאָה לֹא בְּדַעְתּוֹ.

(16) אלא מן הקטנים שבהם. (17) בכתב יד התימנים: כדאי. (18) שם לו, א, שנאמר לא תענה על רב (=רב חסר יו"ד כתוב), לא תענה על רב, כלומר הגדול, שלא תחלוק על המופלא של בית דין. וסובר רבינו, שאין הכוונה, שאסור לענות אחרי הגדול, שהרי להיפך, אסור לו לשתוק, כמבואר בסמוך הלכה ח, אלא כוונת הכתוב, שראוי לעשות בסדר כזה, שלא יצריכו לענות אחרי הגדול, שמא יתיישו ממנו ולא ירצו לחלוק עליו (לחם משנה). וראה בספר המצוות לא תעשה רפג, שכל זה הוא איסור לאור. (19) לפני שיפתח הגדול. והשווה לקמן פרק י"א, הלכה ו.

ז. וְכֵן אֵין פּוֹתְחִין²⁰ בְּדִינֵי נְפֻשׁוֹת לְחוּבָה, אֲלָא לְזְכוּת. פִּיצֵד? אוֹמְרִים לְזֶה שְׁחָטָא: אִם לֹא עֲשִׂיתִי דְּבַר זֶה שְׁהַעֲיֵדוּ בּוֹ עָלַיךְ - אֵל תִּירָא מִדְּבַרְיָהֶם²¹.

~ יום ראשון כ"ג אדר-א' ~

הַלְבוֹת סְנֵהֲדֵרִין וְהַעֲנֵשִׁין הַמְסוּרִין לָהֶם

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) דין הנוטה אחר דברי חבריו, לא על פי טעם עצמו. האיסור ללמד חובה בדיני נפשות, אחרי שלימד זכות מתחילה. מה מותר לתלמיד לענות בדיני נפשות. בית דין שטעה בדיני נפשות ורוצה לסתור את דינו.

א. אָחַד מִן הַדֵּינִים בְּדִינֵי נְפֻשׁוֹת שְׁהִיָּה מִן הַמְּזַפֵּין אוּ מִן הַמְּחִיבִין, לֹא מְפִנֵּי שְׂאָמַר דְּבַר הַנְּרָאָה לֹא בְּדַעְתּוֹ, אֲלָא נָטָה אַחַר דְּבַרֵּי חֲבֵרוֹ - הֲרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. וְעַל זֶה נֹאמַר: וְלֹא תַעֲנֶה עַל רֵב לְנִטָּת². מִפִּי הַשְּׂמוּעָה³ לְמַדּוּ, שְׂלֹא תֹאמַר בְּשַׁעַת מִנְיָן: דִּי שְׂאֵהִיָּה פְּאִישׁ פְּלוֹנִי! אֲלָא אָמַר מַה שְּׂלְפִינִךְ⁵.

(2) לנטות אחר דעת אחרים. (3) שקיבלו חכמינו איש מפי איש. (4) מניין הדיעות לאן נוטה הרוב. (5) תוספתא סנהדרין פרק ג, משנה ד "לנטות אחרי רבים - שלא תאמר בשעת הדין דיו לעבד שיהא כרבו, אמור מה שברעתך". ובירושלמי שם פרק ד, הלכה ב, אמרו: "לא תענה אפילו אחר מאה" והכוונה כנ"ל כמבואר ב"מראה הפנים" שם. ורבינו בספר המצוות לא תעשה רפג מביא זה בשם המכילתא, והוא במכילתא דרבי שמעון בר יוחאי לפסוק זה.

ב. וּבְכָלֵּל לֹאֹ זֶה: שְׂלֹא יַחְזֹר הַמְּלַמֵּד זְכוּת בְּדִינֵי נְפֻשׁוֹת לְלַמֵּד חוּבָה, שְׂנֹאמַר: לֹא תַעֲנֶה עַל רֵב לְנִטָּת⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשַׁעַת מִשְׁא וּמִתָּן⁷; אֲבָל בְּשַׁעַת גְּמַר דִּין - יֵשׁ לְמַלְמֵד זְכוּת לְחֹזֵר וּלְהַתְּמִנּוֹת עִם הַמְּחִיבִים⁸.

(6) לנטות מדעתך הראשונה (רדב"ז). ומקור הדרש במכילתא פרשת משפטים: "אזהרה לדיין שלא יטה אלא לכף זכות" ומפרש רבינו, שהכוונה, אחר שלימד זכות לא ילמד חובה (מראה הפנים לירושלמי סנהדרין פרק ד, הלכה ז), והשווה ספר המצוות שם. ורש"י לסנהדרין לב, א אומר: סברה היא, שהרי אמרה תורה (במדבר לה, כה) "והצילו העדה". (7) מתוך שאתה אומר לו שלא לחזור, הוא מחזר אחר ראיות להעמיד דבריו ושמא ימצא ראיות נכונות (רש"י שם). (8) שחיפש כבר הכל, ועכשיו ראה שטעה (סנהדרין לד, א וברש"י).

ג. תְּלַמִּיד⁹ שְׁהִיָּה מְזַפֵּה¹⁰ וּמֵת¹¹ - רואין אותו פְּאֵלוּ הוּא מְזַפֵּה בְּמִקוּמוֹ¹².

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בתוליה. (36) שדבר זה מפורש בתורה (שם כ, יג), "משכבי אשה" - מגיד לך הכתוב ששני משכבות באשה (סנהדרין עד, א). ודבר זה גם הצדוקים מודים בו, כמבואר בהוריות ד, א. (37) הכנסת ראש העטרה בלבד, כלשון הכתוב: את מקורה הערה (מלשון רבינו הלכות איסורי ביאה פרק א, הלכה י'). (38) שדבר זה אין הצדוקים מודים בו, והם סוברים: כדרכה - חייב אפילו בהעראה: שלא כדרכה - אינו חייב אלא בגמר ביאה, שהיא הכנסת כל האבר, כמבואר בהוריות שם (סנהדרין לג, ב וכפירוש התוספות דיבור המתחיל שטעה).

פֶּרֶק אַחַד עֶשְׂרִי

(1) ההבדלים הדינוניים בין דיני ממונות לדיני נפשות. דרכי הדיונים במסית. השתתפות האב עם בנו במהלך הדיון. כשרות הגר לדיינות.

א. מה בין דיני ממונות לדיני נפשות? דיני ממונות - בפֶּלֶשָׁה²; דיני נפשות - בפְּעֻשָׁרִים וּשְׁלֻשָׁה³. דיני ממונות - פּוֹתְחִין⁴ בין לזכות בין לחובה; דיני נפשות - פּוֹתְחִין לזכות, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ⁵, וְאֵין פּוֹתְחִין לְחוֹבָה. דיני ממונות - מְטִינן על פי אֶחָד⁶ בין לזכות בין לחובה; דיני נפשות - מְטִינן על פי אֶחָד לזכות, וְעַל פִּי שְׁנַיִם לְחוֹבָה⁷. דיני ממונות - מְחִזְרִין⁸ בין לזכות בין לחובה; וְדִינֵי נְפֻשׁוֹת - מְחִזְרִין לזכות, וְאֵין מְחִזְרִין לְחוֹבָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ⁹. דיני ממונות - הַפֵּל רְאוּיָן לְלַמֵּד זְכוּת או חוֹבָה, בֵּין הַדְּיָנִים בֵּין הַתְּלָמִידִים¹⁰; וְדִינֵי נְפֻשׁוֹת - הַפֵּל מְלַמְּדִין זְכוּת, וְאֶפְלוּ הַתְּלָמִידִים, וְאֵין מְלַמְּדֵי חוֹבָה אֲלָא הַדְּיָנִים¹¹. דיני ממונות - הַדִּין הַמְּלַמֵּד חוֹבָה חוֹזֵר וּמְלַמֵּד זְכוּת, וְהַמְּלַמֵּד זְכוּת חוֹזֵר וּמְלַמֵּד חוֹבָה; דיני נפשות - הַמְּלַמֵּד חוֹבָה חוֹזֵר וּמְלַמֵּד זְכוּת, אֲבָל הַמְּלַמֵּד זְכוּת אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְלַמֵּד חוֹבָה¹², אֲלָא בְּשַׁעַת גְּמַר דִּין יֵשׁ לוֹ לְחַזֵּר וּלְהַמְנוֹת עִם הַמְּחִזְרִין, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ¹³. דיני ממונות - דְּגִין בְּיָוֵם וְגוֹמְרִין בְּלַיְלָה¹⁴; דיני נפשות - דְּגִין בְּיָוֵם וְגוֹמְרִין בְּיָוֵם¹⁵. דיני ממונות - גּוֹמְרִין בּוֹ בְּיָוֵם¹⁶ בין לזכות בין לחובה; דיני נפשות - גּוֹמְרִין בּוֹ בְּיָוֵם לזכות, וּבְיָוֵם שְׁלֹאֲחֶרְיוֹ לְחוֹבָה¹⁷.

(2) מדברי סופרים, אבל מדין תורה דן אפילו אחד, כמבואר לעיל פ"ב, ה"י. (3) מבואר לעיל פ"ה, ה"ג. (4) משאו ומתנו של דין. (5) לעיל פ"י, ה"ז: "אומרים לזה שחטא, אם לא עשית דבר זה... אל תירא מדבריהם." (6) דיין אחד המכריע לצד זה או אחר, והולכים אחר הרוב. (7) מבואר לעיל פ"ח, ה"א. (8) אם ראה בית-דין שטעה בדין - סותרו וחוזר ודן. (9) פ"י, ה"ט. (10) היושבים בשלש שורות לפני הדיינים, כמבואר לעיל פ"א, ה"ז. (11) מבואר לעיל פ"י, ה"ח. (12) שנאמר "לא תענה על ריב לנטות", וכמבואר לעיל פ"י, ה"ב. (13) שם. (14) מותר לגמור, שנאמר: "ושפטו את העם בכל עת", ועיקר משפט זה

(20) מתחילים במשא ומתן. (21) שם לב, ב, שכן מצינו בתורה (במדבר ה, יט) "והשביע אותה הכהן ואמר... אם לא שכב איש אותך... הינקי ממי המרים" (=תחילת התנאי לזכות) - מכאן שפותחים בדיני נפשות תחילה לזכות.

ח. אָמַר אֶחָד מִן הַתְּלָמִידִים בְּדִינֵי נְפֻשׁוֹת: יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו חוֹבָה - מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ²². אָמַר: יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת - מַעְלִין אוֹתוֹ עִמָּהּ לְסַנְהֶדְרִין²³. אִם יֵשׁ מִמֶּשׁ בְּדַבְּרָיו - שׁוֹמְעִין לוֹ, וְאֵינוֹ יוֹרֵד מִשֵּׁם לְעוֹלָם; וְאִם אֵין מִמֶּשׁ בְּדַבְּרָיו - אֵינוֹ יוֹרֵד מִשֵּׁם כָּל הַיּוֹם כָּלֹּ²⁴. אֶפְלוּ אָמַר הַגִּדּוֹן עֲצָמוֹ: יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עַל עֲצָמֵי זְכוּת - שׁוֹמְעִין לוֹ²⁵ וְעוֹלָה לְמַנְיָן²⁶; וְהוּא שְׂיִהְיֶה מִמֶּשׁ בְּדַבְּרָיו.

(22) שם מ, א, שנאמר (שם לה, ל) "ועד אחד לא יענה בנפש למות" (סנהדרין לד, א). ולענין דיני ממונות ראה לקמן פרק י"א, הלכה א. (23) שם, וכמו שדרשו שם: "למות אינו עונה אבל לזכות עונה." (24) שם מב, א, "כדי שלא תהא עלייתו ירידה לו" ומפרש רש"י: שאם יורידוהו היום לעין כל, בושה היא לו. (25) שם מ, א. (26) דבר זה קשה להולמו, שהרי אדם קרוב הוא אצל עצמו ואיך יעלה למניין הדיינים, ובהגהות הרש"ש לסנהדרין שם החליט, שיש כאן טעות סופר, וזה שייך למשפט הקודם העוסק באחד מן התלמידים, ושם צריך להיות: "שומעים לו ועולה למניין" וכו'. ויש להעיר, שרבינו לא מנה כאן ולא לקמן פרק י"א, שעדי דיני נפשות אינם ראויים ללמד לא זכות ולא חובה, כמבואר שם לד, א, ואולי סמך על מה שיכתוב דין זה לקמן הלכות עדות פרק ה, הלכה ח. ראה בבאורנו שם.

ט. בֵּית דִּין שִׁטְעוּ בְּדִינֵי נְפֻשׁוֹת וְחִיבּוּ אֶת הַפְּטוֹר וְגַמְרוּ דִּינוֹ לְחוֹבָה, וְנִרְאֶה לָהֶם הַטַּעַם שְׂיִסְתְּרוּ בּוֹ אֶת דִּינוֹ פְּדֵי לְזַכּוֹתוֹ - סוֹתְרִין, וְחוֹזְרִין וְדָגִין אוֹתוֹ²⁷. אֲבָל אִם טָעוּ וּפְטְרוּ אֶת הַמְּחִיבֵי הַרְיָגָה - אֵין סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ, וְאֵין מְחִזְרִין אוֹתוֹ²⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים²⁹? בְּשִׁטְעוֹ בְּדָבָר שְׂאֵין הַצְּדוּקִין מוֹדִין בּוֹ³⁰; אֲבָל אִם טָעוּ בְּדָבָר שֶׁהַצְּדוּקִין מוֹדִין בּוֹ³¹ - מְחִזְרִין אוֹתוֹ לְחוֹבָה³³. פִּיצֵד? אָמַר: הַבָּא עַל הָעֶרְוָה³⁴ שְׁלֹא כְּדַרְכָּהּ³⁵ - פְּטוֹר, וּפְטָרוּהוּ - מְחִזְרִין אוֹתוֹ וּמְמִיתִין אוֹתוֹ³⁶; אֲבָל אִם אָמְרוּ: הַמְּעַרְהוּ³⁷ שְׁלֹא כְּדַרְכָּהּ - פְּטוֹר, וּפְטָרוּהוּ - אֵין מְחִזְרִין אוֹתוֹ³⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(27) שם לג, ב, שנאמר (שמות כג, ז) "ונקי... אל תהרוג" ומפרש רש"י: נקי מן החטא ואף על פי שנתחייב בדין. (28) שם, שנאמר: "וצדיק אל תהרוג" ומפרש רש"י: שנצטדק בדין אף על פי שאינו נקי. (29) שאין מחזירים אותו. (30) הכופרים בתורה שבעל פה. (31) כגון, שטעו בדבר המפורש במשנה או בדברי האמוראים. (32) המפורש בתורה. (33) שהרי כל אדם יודע, שזוהי טעות, והוראתם - אינה הוראה. (34) אשה האסורה לו, כלשון הכתוב (ויקרא יח, ו) "לא תקרבו לגלות ערווה". (35) שלא במקום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שור המועד, מוטב לקיים בו ובערת הרע מקרבך (לשון רש"י לסנהדרין לו. ב).

ה. המסית³⁰ - אין דיניו פשאר דיני נפשות: מכמנין³¹ לו את העדים, ואינו צריך התראה³² פשאר הנהרגין³³. ואם יצא מבית דין זכאי, ואמר אחד: יש לי ללמד עליו חובה - מחזירין אותו. יצא חב, ואמר אחד: יש לי ללמד עליו זכות - אין מחזירין אותו³⁴. ואין טוענין למסית³⁵. ומושיבין בדניו זקן³⁶ וסרים ומי שאין לו פנים³⁷, פדי שלא ירחמו עליו³⁸. שהאכזריות על אלו שמטעין את העם אחרי ההכל - רחמים הוא³⁹ בעולם; שגאמר: למען ישוב יי מחרון אפו וגמן לך רחמים⁴⁰.

(30) את חבירו לעבוד עבודה זרה. (31) מעמידים לו מארכים אחורי הגדר לשמוע דבריו. "וארב לו" (דברים יט, יא) מתרגם אונקלוס "ויכמן ליה". וכל זה כשלא רצה המסית להסית לשנים, כי אילו הסית לשנים, הרי הם עדין ואין צורך בהכמנה (הל' ע"ז פ"ה, ה"ג). (32) סנהדרין פת, ב "מסית דלא בעי התראה". (33) שאין ממיתים אותם בלא התראה, כמבואר לקמן פ"ב ה"ב, וכן אין מכמנינים עליהם (שם סז, א). (34) שם, לג, ב. שנאמר (דברים יג, ט) "ולא תחמול ולא תכסה עליו". (35) אם לא מצא לעצמו זכות - אין בית-הדין טוענין לו, בניגוד לשאר דיני נפשות שאפילו אחד מן התלמידים מצא לו זכות - מעלים אותו, כמבואר לעיל פ"י, ה"ח (שם כט, א), והשווה הל' טוען ונטען פ"ו, ה"ח. (36) ששכח כבר צער גידול בנים ואינו רחמני (רש"י שם לו, ב). (37) בניגוד לשאר דיני נפשות, שאלה פסולים לדון בהן, כמבואר לעיל פ"ב, ה"ג. (38) שם לו, ב, ככתוב: לא תחמול וגו'. (39) בכתי"י התימנים: היא. (40) פסוק זה מדבר באנשי עיר הנדחת, ואמרו בסנהדרין קיא, ב "כל זמן שהרשעים בעולם - חרון אף בעולם, אבדו רשעים... נסתלק חרון אף מן העולם" (השווה הל' ע"ז פ"ד, ה"ז). ובמ"ו ח"ג, פל"ט "שהרחמנות על העבריינים אכזרית היא על כל הברואים".

ו. דיני ממונות, וכן הטמאות והטהרות⁴¹ - מתחילין מן הגדול שבדינים, ושומעין את דבריו⁴²; ודיני נפשות - מתחילין מן הצד⁴³, ואין שומעין דבריו הגדול אלא באחרונה⁴⁴.

(41) אם בא אדם לשאול על דבר טהרות לידע אם טמא או טהור הוא. (42) משום כבודו. ובכל זאת, משום מדת ענוה - יותר כדאי להתחיל מן הצד, כמו שהעיד רב (סנהדרין לו, א): אני הייתי במניינו של רבי (=רבינו יהודה הנשיא) וממני היו מתחילים בראש. וראה ברש"י לגיטין נט, א שרב היה הקטן שבהם (על-פי לחם-משנה). (43) מן הקטנים. (44) משנה, שם לב, א. והטעם, מבואר לעיל פ"י ה"ו, ובביאורנו שם.

ז. דיני ממונות⁴⁵, וכן הטמאות וכן הטהרות⁴⁶ - האב וכן הרב ותלמידו מוזנין אותן בשנים⁴⁷; ודיני

גמר הדין (ראה לעיל פ"ג, ה"ד ובביאורנו). (15) סנהדרין לר, ב, שנאמר (במדבר כה, ד) "והוקע אותם לה' נגד השמש". (16) אם רצו. (17) אם לא יכלו לזכותו ביום ראשון - אין פוסקין את דינו לחובה, אלא מלינים את דינו עד למחר, שמה ימצאו בלילה זכות (סנהדרין לב, א וברש"י). ושם לה, א דרשוהו מהפסוק (ישעיה א, כא) "צדק ילין בה", ומפרש רש"י: רגילים היו להלין את הדין כדי לצדקו. וכן דרשו: "אשרו חמוץ" (שם יז) - אשרו דיין שמחמץ את דינו. ומפרש רש"י: שמהה ומלינו כדי להוציאו לאמיתו.

ב. לפיכך אין דיני נפשות לא ערב שבת ולא ערב יום טוב; שמה יתחב, ואי אפשר להרגו למחר¹⁸, ואסור לענות¹⁹ את דינו ולהניחו אחר השבת²⁰. אלא אוסרין אותו²¹ עד אחד בשבת, ומתחילין בדניו.

(18) שאין מיתת בית-דין דוחה שבת ויו"ט, כמבואר בהל' שבת פכ"ד, ה"ז: "שנאמר, לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת - זו אזהרה לבית-דין שלא ירפפו בשבת, מי שנתחייב שריפה, והוא-הדין לשאר עונשים". (19) להשהות. (20) שזהו צער לו, שמצפה כל שעה למיתה, אחרי שנגמר דינו (סנהדרין לה, א וברש"י). ושם אמרו, שלא יתכן לדונו בערב שבת ולגמור דינו בראשון בשבת, שמה ישכחו את טעמיהם שנשאו ונתנו ודקדקו בהם ביום ששי. (21) בבית הסוהר, כדברי רבינו בהל' רוצח פ"ד, ה"ג.

ג. דיני ממונות, אף על פי שדינין אותן בכל יום מן התורה, שגאמר: ושפטו את העם בכל עת, מדבריהם למדו²² שאין דיני בערב שבת²³.

(22) בכתי"י התימנים תיבה זו איננה, וכן מצא הכסף-משנה בכתי"י ישן. (23) ירושלמי סנהדרין פ"ד, ה"ו, משום כבוד השבת, שטרודים בו להכין צרכי שבת (פני משה). וגם הדיינים עצמם צריכים להיות מתונים בדין, ובערב שבת הם טרודים (ס"מ ע"ח, ה"ס"ק ג). ובנוגע לדיון דיני ממונות ביום השבת, כבר כתב רבינו בהל' שבת פכ"ג ה"ד, שאין דנים, גזירה שמה יכתוב.

ד. אחד דיני נפשות ואחד דיני מלקיות ואחד דיני גלות²⁴ - הדינים האלו²⁵ שונים בהן²⁶, אלא שהמלקות בשלשה²⁷. ואין אחד מהן²⁸ בשור הנסקל, חוץ מדבר אחד: שדינו בעשרים ושלשה²⁹.

(24) לרוצח נפש בשגגה שגולה לערי מקלט. (25) שבין דיני נפשות לדיני ממונות, המנויים לעיל ה"א. (26) סנהדרין לג, ב. (27) בניגוד לדיני נפשות שהם בעשרים ושלשה, וראה לעיל פ"ה, ה"ד. (28) מכל הדינים המנויים למעלה הנוהגים בדיני נפשות. (29) שאמרו בו: "כמיתת בעלים, כך מיתת השור" כמבואר שם ה"ב. והטעם, שכל אלו הדינים מכוונים להצלת הנפש, ומה לנו לחוס על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המסורה, או שיש חילוק ביניהם. (60) סנהדרין לו, ב, כגון רב כהנא ורב אסי תלמידי רב, לקבלתו הם זקוקים, שהוא בקי מהם ועשיר בידיעות יותר מהם, אבל לסברתו – לשכל ההגייוני וכח ההשוואה – אינם צריכים, ומפרש רש"י: הרי הם נמנים כאנשים נפרדים, כי אם תחשו לקבלת הידיעות ששמעו ממנו, הרי כל ישראל קיבלו ממש. וראה לעיל אות מז.

יא. הכל פְּשָׁרִים לְדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת, אֶפְלוּ גְרִי⁶¹;
וְהוּא שְׁתֵּהִיָּה אִמּוּ מִיִּשְׂרָאֵל⁶². וְגַר דִּן אֶת חֲבֵרוֹ הַגֵּר,
אֶף עַל פִּי שְׂאִין אִמּוּ מִיִּשְׂרָאֵל⁶³. וְכֵן הַמְּמַזְרֵר⁶⁴
וְהַסּוֹמֵא בְּאַחַת מְעִינָיו - פֶּשֶׁר לְדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת⁶⁵.
אֶבֶל בְּדִינֵי נְפֻשׁוֹת - אֵין דִּינֵן אוֹתָן אֲלָא כְּהַנִּים לְוִיִּם
וְיִשְׂרָאֵלִים הַמְּשִׂיאִין לְכַהֲנָה⁶⁶, וְלֹא יִהְיֶה אַחַד מֵהֶן
סוֹמֵא אֶפְלוּ בְּאַחַת מְעִינָיו, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁶⁷.

(61) אע"פ שאינו בא מטיפה כשרה (שם לו, ב).
(62) כפירוש הר"ף שם. כי אם אין אמו מישראל, הרי אמרו (יבמות מד, ב) "שום תשים עליך מלך – כל משימות שאתה משים, לא יהיו אלא מקרב אחיך", וכשאמו מישראל הוא נחשב "מקרב אחיך" כמבואר שם. והוא-הדין אם אביו מישראל הוא כשר לדון, כמבואר ב'תוספות' יבמות קב, א ד"ה לענין. וכן בחו"מ סימן ז, סעיף א. (63) יבמות קב, א, כי לא אמרה תורה אלא: "עליך מלך, מקרב אחיך" ולא על הגר חבירו. (64) אע"פ שאינו כשר לבוא בקהל (סנהדרין לו, ב), והשווה לעיל פ"ב, ה"ט. (65) שם לד, ב, שהרי דיני ממונות גומרים בליה, וליה אינו זמן ראייה כסומא. אבל הסומא בשתי עיניו פסול לכל, כמבואר לעיל פ"ב ה"ט, ובביאורנו שם. (66) מיוחסים הכשרים להשיא בנותיהם לכהנים, והגר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה, כמפורש במשנה קידושין עז, א (סנהדרין לב, א). והטעם מפורש שם לו, ב שנאמר (שמות יח, כב) "ונשאו אתך – בדומים לך". (67) לעיל פ"ב ה"ט, והשווה שם ה"ו ובביאורנו שם.

פֶּרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

(1) כיצד דנים דיני נפשות, תנאי ההתראה בעברין, איומי בית דין על העדים. אשה מעוברת שנגמר דינה למות אם ממתניים לה עד שתלד. נגמר דינה למות, ועדיין לא הקריבו קרבנותיו, אם ממתניים לו עד שיקריבו.

א. פִּיצַד דִּינֵן דִּינֵי נְפֻשׁוֹת? פֶּשְׁיָבֹאוּ עֲדִים לְבֵית דִּין
וְאוֹמְרִים: רְאִינוּ פְּלוֹנֵי זֶה שְׁעֵבַר עֲבָרָה פְּלוֹנֵית -
אוֹמְרִין לָהֶן: מְפִירִין אַתֶּם אוֹתוֹ? ² הַתִּירְתֶּם בוּ? ³ אִם
אֶמְרוּ⁴: אֵין אָנוּ מְפִירִין אוֹתוֹ, אוּ נִסְתַּפֵּק לָנוּ⁵, או
שְׁלֵא הַתְּרוּ בוּ - הֲרֵי זֶה פְּטוֹר⁶.

(2) את העברין, שמא נתחלף לכם באחר. ובסנהדרין (מ, ב) כתוב בבביתא: "מכירים אתם אותו, גוי הרג, ישראל הרג" וכו'. ובמשנה שם עמ' א, מפרש רש"י: מכירים אתם אותו – את ההרוג שמא גוי הוא" וכו'. ורבינו כנראה מפרש הכרה זו לענין העברין גופו. ולענין הכרת ההרוג – ודאי

נְפֻשׁוֹת וּמְכוֹת, וְקִדְוֵשׁ הַחֲדָשׁ וְעֵבֹר הַשְּׁנֵה⁴⁸ - אָב
וּבְנוֹ אוֹ הֶרֶב וְתִלְמִידוֹ מוֹנִין אוֹתָן בְּאַחַד⁴⁹.

(45) שאינם צריכים מומחים, ומן התורה דן בהם אפילו דיין אחד (לעיל פ"ב, ה"י). (46) בכת"י התימנים: וכן הטמאות והטהרות. שהוראתן ביחיד, ואין בהן מנין, אלא-אם-כן חולקים ביניהם, וצריך לעמוד למנין אם רבו המטמאים או המטהרים (רש"י שם לו, א). (47) אע"פ שהם קרובים זה לזה, מתקבלות סברותיהם ונמנות לשתי דיעות (סנהדרין לו, א). ורבינו גורס: דיני ממונות יחד עם טומאות וטהרות, ואולם בנוסח התלמוד שלפנינו הושוו דיני ממונות לדיני נפשות שאין מונים אותם אלא באחד, וכן גירסת הראב"ד שם. (48) שמנין שלהם אף בתחילת הדין – מן התורה, ואין היחיד דן בהם בשום פנים, ראה לעיל פ"ה, ה"ד-ז. (49) סנהדרין לו, א, כי מאחר שסברת התלמיד היא מחכמת רבו, הרי לבו ושכלו כלב רבו והם אחד, כי אילו "היתה חכמתו מפי רב אחר, היה אומר טעם אחר" (רש"י שם ע"ב). וראה בסמוך ה"י.

ח. זֶה שְׂאֵנוּ מוֹנִין הָאָב עִם הַבֵּן בֵּין בְּאַחַד בֵּין בְּשְׁנַיִם⁵⁰, כְּגוֹן שֶׁהָיָה הָאֶחָד מֵהֶן פֶּסֶן הַדִּין, וְהַשֵּׁנִי
הָיָה מִן הַתִּלְמִידִים⁵¹ שְׂאֵמַר: יֵשׁ לִי לְלַמֵּד זְכוֹת אוֹ
חוֹבָה⁵². שׁוֹמְעִין דְּבָרָיו, וְנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין עִמּוֹ,
וְנִמְנִין עִמּוֹ⁵³.

(50) והלא הקרובים פסולים לדון?! (51) כי בסנהדרין אי-אפשר שישבו קרובים כאחד. (52) בדיני ממונות, כי בדיני נפשות אין התלמיד מלמד חובה (לעיל פ"י ה"ח, ולעיל ה"א). (53) לראות אם רבו המזכים או המחייבים, ודעתו נמנית בפני עצמה בדיני ממונות, ובדיני נפשות – אע"פ שאינה נמנית בפני עצמה, עכ"פ נושאים ונותנים עמו, אולי ע"י שכנועו ההגייוני יחזור הדיינים מדעתם הקודמת, אולם כל זה הוא בשעת הוויכוח בלבד, ולא בשעת גמר דין (על-פי כסף-משנה).

ט. וּבִשְׁעַת גְּמַר דִּין⁵⁴ - אֵין גּוֹמְרִין אֶת הַדִּין
בְּקְרוֹבִים; שֶׁהַדִּינֵן הַקְּרוֹבִים⁵⁵ פְּסוּלִין לְדִין, כְּמוֹ
שִׁתְּבָאָר⁵⁶.

(54) כשבית-הדין אומר: איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב. (55) שיהיו האב והבן כמושב אחד, וכן אמרו בתוספתא שם פ"ז, ה"ב: "ולא יהא יושב בצדו ואפילו הוא שותק, אלא עומד והולך לו". ולדעת רבינו – אין זה אלא בשעת גמר דין. (56) בהל' עדות פט"ז, ה"ה: "אין סומכין בסנהדרין שנים הקרובים זה לזה".

י. תִּלְמִיד שֶׁהָיָה חָכֵם וּמְבִינ⁵⁷, וְהָיָה מְחַסֵּר קְבֻלָּה⁵⁸
- הֲרֵי רְבוּ מוֹסֵר לוֹ הַקְּבֻלָּה שֶׁהוּא צָרִיף לָהּ⁵⁹ בְּדִין
זֶה, וְהוּא דִן עִמּוֹ בְּדִינֵי נְפֻשׁוֹת⁶⁰.

(57) למצוא ראיות וליישב הטעמים מלבו. (58) השמועה שקיבל אף הוא מרבו. (59) שעל יסוד הקבלה, יש מקום לישא וליתן אם המקרא הנידון דומה בפרטיו לקבלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ראוי לי להמנע מלעשות זאת, שאם-כן יהרגוני בית-דין, ואח"כ גבר יצרו עליו ועבר.

ג. אָמְרוּ הַעֲדִים: הֵיטָה לֹא הִתְרָאָה וּמְפִירִין אָנוּ אוֹתוֹ - מֵאֵימִין בֵּית דִּין עָלֶיהָ¹⁵. וְכִיצַד מֵאֵימִין עַל עֶסְקֵי נַפְשׁוֹת?¹⁶ אוֹמְרִים לָהֶן: שָׁמָּה תֹאמְרוּ מֵאֲמָד¹⁷ וּמִשְׁמוּעָה¹⁸, עַד מִפִּי עֵד¹⁹, מִפִּי אָדָם וְנֶאֱמָן שְׁמֵעָתָם? אוֹ שָׁמָּה אֵין אֲתֵם יוֹדְעִים שְׁסוֹפְנוּ לְבַדֵּק אֲתֵכֶם בְּדִרְיֶשָׁה וְחֻקִּירָה?²⁰ הֵיוּ יוֹדְעִים, שְׁלֹא פְדִינֵי מְמוֹנוֹת דִּינֵי נַפְשׁוֹת. דִּינֵי מְמוֹנוֹת - אָדָם נוֹתֵן מְמוֹנוֹ וּמִתְפַּכֵּר לֹא²¹; דִּינֵי נַפְשׁוֹת - דָּמוֹ וְדָם זָרְעוֹ²² תְּלוּיִין בּוֹ עַד סוֹף כָּל הָעוֹלָם. שְׁהָרִי בְּקֵין וְנֶאֱמָר²³: קוֹל דְּמֵי אַחִיף צֶעֱקִים²⁴ - דָּמוֹ וְדָם זָרְעוֹ. לְפִיכֶף²⁵ נִבְרָא אָדָם יְחִידִי בְּעוֹלָם, לְלַמֵּד: שֶׁכָּל הַמֵּאֲבָד נִפְשׁ אַחַת מִן הָעוֹלָם - מַעֲלִין עָלָיו פְּאֵלוֹ אֲבָד עוֹלָם מְלֵא; וְכָל הַמְקִיִּם נִפְשׁ אַחַת בְּעוֹלָם - מַעֲלִין עָלָיו פְּאֵלוֹ קִיִּם עוֹלָם מְלֵא. הָרִי כָּל פְּאֵי עוֹלָם בְּצוּרַת אָדָם הַרְאִשׁוֹן הֵם נִבְרָאִים²⁶, וְאֵין פְּנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד יְכוֹל לֹמַר: בְּשִׁבְלִי חִבְרוּ. לְפִיכֶף, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יְכוֹל לֹמַר: בְּשִׁבְלִי נִבְרָא הָעוֹלָם²⁷. שָׁמָּה תֹאמְרוּ: מָה לָנוּ וּלְעִירָה זוֹ?²⁸ אוֹ הֲלוֹא כִּבְרַ נֶאֱמָר: וְהוּא עַד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע²⁹. אוֹ שָׁמָּה תֹאמְרוּ: מָה לָנוּ לְחוּב בְּדָמוֹ שֶׁל זֶה?³⁰ וְהֲלוֹא כִּבְרַ נֶאֱמָר: וּבִאֲבָד רְשָׁעִים רָבָה³¹. אִם עָמְדוּ בְּדִבְרֵיהֶן³² - מִכְּנִיסִין אֶת הַגְּדוֹל שְׁפַעְעִים וּבוֹדְקִים אוֹתוֹ בְּדִרְיֶשָׁה וְחֻקִּירָה, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאָר בְּהַלְכוֹת עֵדוֹת³³. אִם נִמְצָאת עֵדוֹתוֹ מְכֻונָת³⁴ - מִכְּנִיסִין אֶת הַשְּׁנֵי וּבוֹדְקִין אוֹתוֹ פְּרִאשׁוֹן. אֲפֵלוֹ הֵיוּ מֵאָה עֲדִים - בוֹדְקִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּדִרְיֶשָׁה וְחֻקִּירָה³⁵. נִמְצָאוּ דְבָרֵי כָּל הָעֲדִים מְכֻונִים - פּוֹתְחִין לְזִכּוֹת, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוֹ³⁶, וְאוֹמְרִים: אִם לֹא חֲטָאת - אֵל תִּיבֵּר מִדְּבָרֵיהֶם. וְדִנִּין אוֹתוֹ. אִם מְצָאוּ לוֹ זִכּוֹת - פְּטָרוּהוּ; וְאִם לֹא מְצָאוּ לוֹ זִכּוֹת - אוֹסְרִין אוֹתוֹ עַד לְמַחֲרָ³⁷. וְבוֹ בְּיוֹם מְזוֹדְגִין הַסְּנֵהֲדֵרִין זִוגוֹת וְזִוגוֹת³⁸ לְעֵין פְּדִינֵנוּ. וּמִמְצֵטִין בְּמֵאֲכָל וְאֵין שׁוֹתִין יַיִן כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם³⁹. וְנוֹשְׂאִין בְּדָבָר כָּל הַלְלִילָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד עִם זֶה שֶׁלּוֹ אוֹ עִם עֶצְמוֹ בְּבִיתוֹ. וְלְמַחֲרָת מְשַׁכְּמִין לְבֵית דִּין. הַמְזֻכָּה אוֹמֵר: אֲנִי הוּא הַמְזֻכָּה, וְהַמְזֻכָּה אֲנִי בְּמִקּוּמִי; וְהַמְחֻיֵּב אוֹמֵר: אֲנִי הוּא הַמְחֻיֵּב, וְהַמְחֻיֵּב אֲנִי בְּמִקּוּמִי, אוֹ חֲזַרְתִּי בִּי וְאֲנִי מְזֻכָּה. וְאִם טָעוּ בְּדָבָר וְלֹא יָדְעוּ מִי הֵם שְׁחִיבּוֹ אוֹ זָפוּ מִטָּעַם אֶחָד, שְׂאֵינִן נִחְשָׁבִין אֵלָּא כְּאֶחָד כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוֹ⁴⁰ - הָרִי סוֹפְרֵי הַדִּינִין מְזַכְּרִין אוֹתָן⁴¹, שְׁהָרִי כּוֹתְבִין טָעַם שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד⁴². וּמִתְחִילִין בְּדִינֵנוּ. אִם מְצָאוּ לוֹ זִכּוֹת - פְּטָרוּהוּ; וְאִם הֶעֱרָכוּ לְהוֹסִיף - מוֹסִיפִין⁴³. רַבּוֹ הַמְחֻיֵּבִין וְנִתְחַיֵּב - מוֹצִיאֵין אוֹתוֹ לְהַרְגוֹ. וּמִקּוּם שְׁהוֹרְגִין בּוֹ בֵּית דִּין

שׁוֹרְבֵינוּ יוֹדָה, שְׁזוּהִי בְּכָלל בְּדִיקַת הָעֵדִים, וּכְדַבְּרֵינוּ בַּהֲלֵ עֵדוֹת פ"א, ה"ו: "כֹּל הַמְרַבָּה בְּבִדְקוֹת - הִרִי זֶה מְשׁוּבָח" (לחם-משנה). (3) שִׁירוּשׁ מֵהַעֲבִירָה, וּכְמוֹבֹאֵר בְּסִמּוּךְ ה"ב. (4) בְּדַפּוּס רוֹמִי, וְכֵן בְּכַתְ"י תִּמְנָן: אִמְרוּ. (5) אִם זֶה הַעֲבִירִין. וְרֹאֵה בַּחֲלוּלִין צוֹ, א: אִמְרוּ, פְּלוּנִי שִׁמִּינִיו הֵם כֵּךְ וְכֵךְ הִרְגָה אֶת הַנֶּפֶשׁ - אֵין הוֹרְגִים אוֹתוֹ, וּמִפְרֵשׁ רש"י: אֵין אֲנוּ מְכִירִים בּוֹ מַעֲלוֹם, אֵלָּא סִימְנִיו כֵּךְ וְכֵךְ הִיוּ, כְּגוֹפוֹ וּבְכַלְיוֹ שֶׁל הוֹרָג. (6) רֹאֵה בְּסִמּוּךְ אוֹת ט.

ב. אֶחָד תְּלַמִּיד חֲכָם וְאֶחָד עִם הָאָרֶץ צָרִיף הִתְרָאָה; שְׁלֹא נִתְּנָה הִתְרָאָה אֵלָּא לְהַבְחִין בֵּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד, שָׁמָּה שׁוֹגֵג הִיָּה⁷. וְכִיצַד מִתְרִין בּוֹ? אוֹמְרִין לוֹ: פְּרֵשׁ, אוֹ אֵל תַּעֲשֶׂה, שְׁזוֹ עֲבָרָה הִיא, וְחַיֵּב אֲתָה עָלֶיךָ מִיַּתַּת בֵּית דִּין⁸ אוֹ מִלְקוֹת. אִם פְּרֵשׁ - פְּטוּר. וְכֵן אִם שָׁתַק אוֹ הִרְפִּין בְּרִאשׁוֹ⁹ - פְּטוּר. וְאֲפֵלוֹ אָמַר: יוֹדָע אֲנִי - פְּטוּר. עַד שְׁתִּירֵי עֶצְמוֹ לְמִיתָה וְיֹאמַר: עַל מְנַת כֵּן אֲנִי עוֹשֶׂה, וְאַחֲרַי כֶּף יִהְרָג¹⁰. וְצָרִיף שְׁיַעֲבֹר וְיַעֲשֶׂה תַּכְף לְהִתְרָאָה בְּתוֹךְ פְּדֵי דְבִירוֹ¹¹; אֲבָל אַחֲרַי פְּדֵי דְבִירוֹ - צָרִיף הִתְרָאָה אַחֲרָת. וּבֵין שְׁהִתְרָה בּוֹ אֶחָד מִן הָעֲדִים וּבֵין שְׁהִתְרָה בּוֹ אַחֲרָת¹² בְּפְנֵי עֲדִים, אֲפֵלוֹ אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד, אֲפֵלוֹ שְׁמַע קוֹל הַמִּתְרָה וְלֹא רָאָהוּ¹³, וְאֲפֵלוֹ הִתְרָה בְּעֶצְמוֹ¹⁴ - הָרִי זֶה נִהְרָג.

(7) וּאֲפִילוֹ תְלַמִּיד-חֲכָם יְכוֹל לְשַׁגּוֹת, שְׁלֹא יָדַע שְׁחַתִּיכָה זוֹ שֶׁל חֵלֶב הִיא, אוֹ שְׁהִיוּם שַׁבַּת וְאִסוּר בְּמַלְאכָה, וְכֵן הוּא יְכוֹל לֹמַר חֲשַׁבְתִּי שְׁלֹא יַעֲשֶׂה הַמַּעֲשֶׂה שְׁנַעֲשֶׂה וְטַעֲמִיתִי (רַבְז"ז). וְהַשׁוּוֹה ה' אִסוּרִי בִיאָה פ"א, ה"ג: "אֵלָּא לְהַבְחִין בֵּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד". וּמִפְרֵשׁ הַמְגִיד-מִשְׁנָה שֵׁם: לְהַבְחִין הַמַּעֲשֶׂה אִם נַעֲשֶׂה בְשִׁלְמוֹת כּוּוֹנָה, אִם הוּא שׁוֹגֵג בְּשׁוּם דְּבַר, כְּגוֹן שְׁלֹא יָדַע שְׁזוּהִי עֵרוּה וְכו'. (8) אֲבָל אֵין צוּרֵךְ שִׁיּוּדֵיעוּהוּ בְּאִיזוֹ מִיתָה יִהְרָג (סְנֵהֲדֵרִין ת, ב) וְכַדַּעַת הַחֲכָמִים. (9) נַעֲנַע בְּרִאשׁ לְאוֹת הַסַּכְמָה. (10) תּוֹסַפְתָּא (סְנֵהֲדֵרִין פ"א, מ"א) וְכֵן בִּירוּשְׁלַמִי פ"ה, ה"א. וּבְסְנֵהֲדֵרִין מֵא, א אִמְרוּ: מִנִּין לְהִתְרָאָה מִן הַתּוֹרָה? שְׁנֹאמַר (שְׁמוֹת כֹּא, יד) "וְכִי יִזִּיד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ לְהַרְגוֹ" - שְׁהִתְרוּ בּוֹ וְעֵדִין הוּא מוֹזִיד, וּמִפְרֵשׁ רש"י: יִזִּיד - מִשְׁמַע, תְּמִיד הוּא בּוֹדּוֹנוֹ. וּמִנִּין שְׂאִינוּ נִהַרְגַ עַד שִׁתִּירֵי עֶצְמוֹ לְמִיתָה? שְׁנֹאמַר (דְּבָרִים יז, ו) "יּוֹמַת הַמֵּת", וּמִפְרֵשׁ רש"י: מִשְׁמַע, כִּבְרַ הוּא מַת קוֹדֵם שְׁבֹא לְבֵית-דִּין, שְׁחִיֵּב עֶצְמוֹ מִיתָה בְּפִיו. וְהַשׁוּוֹה לְקַמֵּן פ"ח ה"ה, לְעֵנִין עוֹנֵשׁ מִלְקוֹת. (11) שֵׁם שֶׁהָה כְּדִי דִיבּוֹר, יֵשׁ לֹמַר שְׁכַבְרָ שְׁכַח הַתְרָאָה (שֵׁם מ, ב וּבְרַש"י). (12) בְּכַתְ"י תִּמְנָן: אוֹ שְׁהִתְרָה בּוֹ אַחַד. (13) מְכוֹת ו, ב. וְשֵׁם אִמְרוּ: "וְאֲפִילוֹ מִן הַשֵּׁד", וּרְבִינוּ הַשְּׁמִיטוֹ, "לְסִיבָה יָדוּעָה אֲצִלוּ" (לְשׁוֹן הַרַבְז"ז), שְׂאִינוּ מְזַכְּרִין אֶת הַשְּׁדִים כִּלְל בַּחֲבִירוֹ, וְכַתְבַּ בְּמִקּוּם זֶה: שְׁמַע קוֹל הַמִּתְרָה וְלֹא רֹאֵהוּ, שְׁכֵן גַּם הַשְּׁדִים אֵינֵם נִרְאִים. (14) שֵׁם, וּמִפְרֵשׁ רש"י: מִפִּי עֶצְמוֹ - הַהֲרוּג עֶצְמוֹ הִתְרָה בְּהוֹרָג. וְהַכֶּסֶף-מִשְׁנָה מוֹסִיף בּוֹה עוֹד פִּירוּשׁ: שְׁהַהוֹרָג עֶצְמוֹ הִיָּה מִתְרָה בְּעֶצְמוֹ, וְאוֹמַר:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מילין. ולפי ההצטר, בה עומד המשכן, ממעטת ממחצית המחנה שיעור חציה, שהוא חמישים אמה על חמישים (החצר היתה מאה אמה על חמישים), לפיכך מדייק רבינו ואומר: "כמו" ששה מילין (תוספות יו"ט שם).

ד. מְשֹׁנְגֵמֵר דִּינוֹ אֵין מְשֵׁהִין אוֹתוֹ, אֶלָּא יִהְיֶה בְיוֹמוֹ⁴⁸. אֶפְלוּ הִיְתָה עֶבְרָה - אֵין מְמַתִּינִין לָהּ עַד שְׁתַּלְדֹּ⁴⁹. וּמִפִּינֵי אוֹתָהּ פְּגַדָּה בֵּית הַהֲרִיזֹן עַד שְׁיִמּוֹת הַיֹּלֵד תִּחְלָה⁵⁰. אֶבֶל אִם יִשְׁבָּה עַל הַמְשָׁבֵר⁵¹ - מְמַתִּינִין לָהּ עַד שְׁתַּלְדֹּ⁵². וְכָל אִשָּׁה שֶׁתִּהְרָג - מִתֵּר לַהֲנוֹת בְּשַׁעֲרָה⁵³.

(48) סנהדרין לה, א, "נמצא אתה מענה את דינו" שכל היום הוא מצפה למיתה (רש"י שם). וכן שם פט, א "למה מענים דינו של זה, אלא ממיתים אותו מיד" (49) אלא הורגים ולדה עמה, שגוף אחד הוא (ערכין ז, א וברש"י). (50) שלא תבוא לידי ניוול (שם), שאם תהא חיות בוולד, יצא לאחור מיתת אמו וניוול הוא (רש"י שם). (51) הכסא שהיו מושיבים עליו את היולדת בשעת הלידה, מלשון הכתוב ישעיה לז, ג. (52) ערכין שם, כיון שעקר ונע הולד ממקומו - גוף אחר הוא (רש"י). (53) שם עמ"ב, אע"פ שהמת אסור בהנאה, שיער לאו בר מיתה הוא, שאינו עשוי להשתנות (רש"י). וכדברי רבינו לקמן בהל' אבל פי"ד, הכ"א: "חוק משערו שהוא מותר בהנאה מפני שאינו גופו".

ה. מִי שִׁינְצָא לַהֲרַג וְהִיָּה זָבַח⁵⁴ זָבוּחַ - אֵין הוֹרְגִין אוֹתוֹ עַד שְׁמִינֵי עֲלִי⁵⁵ מִדָּם חֲטָאתוֹ וְאֶשְׁמֹ⁵⁶. וְאִם נִגְמַר דִּינוֹ וְעִדָּן לֹא נִשְׁחַט הַזָּבַח - אֵין מְמַתִּינִין לוֹ עַד שִׁקְרִיבוּ עָלָיו קָרְבָּנוֹ, שְׁאִין מְעַנִּין אֶת דִּינוֹ⁵⁷.

(54) זבח קרבנו. (55) זורקים על המזבח בשבילו. (56) שאינם קרבים לאחר מיתתו, אבל עולתו קרבה אפילו לאחר מיתתו (ערכין שם, ובתוספות ד"ה מזין). (57) שם, "נעשה כמי שחטא באותה שעה ואין נזקקים לו", והשווה הל' שגגות פ"ג, הי"ב.

~ יום שני כ"ד אדר-א' ~

פָּרָק שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי

1) יצא להיהרג, ונזכר שיש לו ללמד זכות על עצמו. הווידוי של הנידון לפני המתתו. הוצאת גזר דין למיתה בימי חול המועד, אנינות ואבלות על הרוגי בית דין, כיצד? נגמר דינו בבית דין שבחוץ לארץ וברח לבית דין שבארץ-ישראל.

א. מִי שִׁנְגַּמֵּר דִּינוֹ לְמִיתָה - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִבֵּית דִּין, וְאֶחָד עוֹמֵד עַל פֶּתַח בֵּית דִּין וְהַסוֹדְרִין² פְּדוּ, וְהַסוֹס³ רְחוֹק מִמֶּנּוּ⁴. וְהַפְּרוֹז⁵ יוֹצֵא לְפָנָיו: פְּלוֹנִי יוֹצֵא לַהֲרַג בְּמִיתָה פְּלוֹנִית, עַל שֶׁעֲבַר עֲבָרָה פְּלוֹנִית בְּמִקוֹם פְּלוֹנִי בְּזִמְן פְּלוֹנִי, וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי עָדְיוּ. מִי שִׁיּוֹדֵעַ לוֹ זְכוּת - כָּבוֹד וְיִלְמַד עָלָיו. אֲמַר אֶחָד: יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת - זֶה⁸ מְנַיֵּם בְּסוֹדְרִין, וְזֶה הַרוֹכֵב עַל הַסּוֹס רָץ וּמְחַזֵּר אֶת הַגְּדוֹן לְבֵית דִּין. אִם נִמְצָא

הִיָּה חוֹץ לְבֵית דִּין וְרְחוֹק מִבֵּית דִּין⁴⁴, שְׁנֹאמַר: הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה. וְיִרְאֶה לִי, שִׁיְהִיָּה רְחוֹק כְּמוֹ שֶׁשָּׂה מִלִּין⁴⁵, כְּמוֹ שֶׁהִיָּה בֵּין בֵּית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנוֹ, שֶׁהִיָּה לְפָנָי פֶּתַח אֶהֱל מוֹעֵד⁴⁶, וּבֵין מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל⁴⁷.

(15) מייראים אותם, שלא יעידו שקר. (16) בכת"י תימן: עידי נפשות. וכן לשון המשנה בסנהדרין לז, א. (17) מתוך השערה ואומד הדעת. (18) שמעתם אומרים, ואינכם יודעים מי הוא האומר. (19) מפי עד אחר שהעיד בבית-דין אחר. (20) ככתוב (דברים יג, טו) "ודרשת וחקרת", ולקמן בהל' עדות פ"א, ה"ד יבואר שבשבע חקירות בודקים אותם. (21) אם העיד שקר, נותן ממון לזה שהפסיד על ידו ומתכפר. (22) שעתידי היה להוליד. ובכת"י תימן: ודם זרעותיו. (23) בכת"י הנ"ל: לקין נאמר. (24) "אינו אומר דם אחיך אלא דמי אחיך" (משנה בסנהדרין לז, א). (25) כל זה מדברי האיום (רש"י שם). (26) להראותך שמאדם אחד נברא מלואו של עולם (שם). (27) כלומר, חשוב אני כעולם מלא, לא אטרד עצמי מן העולם כעבירה אחת (רש"י שם). ולשון המשנה שם: "להגיד גדולתו של הקב"ה, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד, כולן דומין זה לזה. ומלך מלכי המלכים הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון, ואין אחד מהם דומה לחבירו". (28) להכניס ראשו בדאגה זו ואפילו על האמת. (29) והפסוק מסיים: "אם לא יגיד ונשא עונו", יש כאן נשיאות עוון אם לא תעידו. (30) להיות מתחייבים בדמיו, נוח לנו לעמוד ב"אם לא יגיד" (רש"י שם). (31) אם רשע הוא, אין כאן עונש. (32) שמוכנים הם להעיד, למרות האיום. (33) פ"א, ה"ד. (34) שידוע לכוון את הזמן והמקום ופרטי המעשה, כמבואר שם ה"ה. (35) שאם יכחיש בדבריו את דברי הקודמים - הרי כל העדות בטלה, וכדברי רבי עקיבא במכות ה, ב. וכן אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול, בטלה העדות כולה (סנהדרין ס, א), והשווה הל' עדות פ"ב ה"ג, פ"ה ה"ג. (36) לעיל פ"י ה"ז. (37) סנהדרין עח, ב, חבישה נלמדת ממקושש, שנאמר בו (במדבר טו, לד) "ויניחו אותו במשמר כי לא פורש מה יעשה לו" (אור שמח). (38) בבתייהם או בשוק, ונושאים ונותנים בדבר (רש"י סנהדרין מ, א). (39) שנאמר (משלי לא, ד) "ולרוזנים אי שכר" - העוסקים ברוז של עולם (דיני נפשות) אל ישתכרו (שם מב, א). (40) לעיל פ"י, ה"ה. (41) שם מ, א. (42) ראה לעיל פ"א, ה"ט. וראה בסנהדרין לד, א "כדי שלא יאמרו שנים, טעם אחד משני מקראות". (43) כמבואר לעיל פ"ט, ה"ב: "היו אלו כנגד אלו או שהיו המחייבים יותר אחד בלבד, מוסיפים והולכים עד שבעים ואחד". וראה שם ה"ג. (44) סנהדרין מב, ב "שלא בעוד שמולכים אותו לבית הסקילה ימצאו לו זכות (לקמן פי"ג, ה"א) ויפטר" (רע"ב שם). ובגמרא שם הוסיפו: כדי שלא ייראו בית-דין רוצחים. (45) מיל - הוא מידת ארץ של אלפים אמה (יומא סז, א וברש"י. וכן ברבינו חננאל שם). (46) באמצע מחנה שכינה. (47) שהיה שנים עשר מיל, נמצא שהיה בין משה לסוף המחנה מכל הצדדים ששה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הם (זוממים) אומר, תהא מיתתי כפרה על כל עוונותי חוץ מזה, אלא כחכמים, שהשיבו לו: "אם כן יהא כל אדם אומר כן כדי לנקות עצמו" (סנהדרין מג, ב), ויוציא לעז על העדים והדיינים (רש"י). וראוי להעיר שבספר המצוות לרבינו, עשה עג, נאמר: "יכול אף הנהרגים על פי זוממין? לא אמרתי אלא 'ואשמה הנפש ההיא', כלומר, שאינו חייב להתוודות אם ידע שלא חטא, אלא העידו עליו עדי שקר", וכנראה, ששם מדבר מדין תורה, וכאן הוא מדברי חכמים (פרי חדש).

ב. ואחר שמתודה משקין אותו קרט"ט¹⁹ של לבונה²⁰ בכוס של יין, פדי שתטרף דעתו עליו²¹ וישתכר, ואחר כך יהרג במיתה שהוא חייב בה²².

19) גרגר קטן. 20) מין שרף חריף, ונזכר בתורה (שמות ל, לד). 21) ולא ידאג ויתמקמק בשרו (סנהדרין מג, א וברש"י). 22) שם, שנאמר (משלי לא, ו) "תנו שכר לאובד ויין למרי נפש". והשווה מדרש תנחומא פרשת פקודי אות ב "מביאים לו יין טוב וחזק ומשקים אותו, כדי שלא יצטער מן הסקילה".

ג. זה היין והלבונה, והאבן שישקל בה הנסקל²³, והספי שיהרג בו הנהרג²⁴, והסודר שחונקין בו הנחנק²⁵, והעץ שתולין עליו הנחלה, והסודרין שמניפין בהן לפני הרוגי בית דין, והסוס שרץ להצילו - הפל באין משל צבור²⁶. ומי שירצה להתנדב - יבוא ויתנדב²⁷.

23) ראה לקמן פרק ט"ו, הלכה א. 24) שם הלכה ד. 25) שם הלכה ה. 26) סנהדרין מג, א. 27) כמו שאמרו שם: "נשים יקרות שבירושלים היו מתנדבות ומביאות אותן".

ד. אין בית דין יוצאין אחר הנהרג²⁸. וכל בית דין שהרגו נפש - אסורים לאכל כל אתו היום. הרי זה בקלל לא תאכלו על הדם²⁹. ואין מברין הקרובים³⁰ על הרוגי בית דין, משום לא תאכלו על הדם³¹. ודברים אלו אסורין³² ואין בהן מלקות³³.

28) שם מב, ב, כדי שלא יראו בית דין רוצחים. 29) שם סג, א. 30) האבלים, שאסור להם לאכול סעודה ראשונה משל עצמם, אלא אחרים מברים ומאכילים להם, ראה הלכות אבל פרק י"ד הלכה ט. 31) על הנרצח, על מחוייבי בית דין שנהרגים על עונש, שלא ינהגו בהם כבוד, משום כפרה (רש"י לסנהדרין שם). 32) מן התורה. 33) שם, שאין לוקים על לאו שבכללות, לאו אחד שכולל עניינים הרבה, וכמבואר לקמן פרק י"ח, הלכה ג, והשווה ספר המצוות לרבינו הכלל התשיעי.

ה. מי שנתחייב מיתה בחלו של מועד³⁴ - מעינין בדינו, ואוכלין בית דין ושותין, ואחר כך גומרין את דינו סמוך לשקיעת החמה, והורגין אותו³⁵.

לו זכות⁹ - פוטרין אותו; ואם לאו - יחזר ויצא להריגה. אמר הוא בעצמו: יש לי ללמד על עצמי זכות, אף על פי שאין ממש בדבריו - מחזירין אותו פעם ראשונה ושניה; שמא מפני הפחד נסתתמו טענותיו, וכשיחזר לבית דין - תתלשב דעתו ויאמר טעם. החזירוהו ולא נמצא ממש בדבריו - מוציאין אותו פעם שלישית. אמר בשלישית: יש לי ללמד על עצמי זכות, אם יש ממש בדבריו¹⁰ - מחזירין אותו אפלו כמה פעמים. לפיכך¹¹ מוסרין לו שני תלמידי חכמים¹² ששומעין דבריו בדרך. אם יש ממש בדבריו - מחזירין אותו; ואם לאו - אין מחזירין אותו. אם לא נמצא לו זכות - מוציאין אותו. ועדיו הם ההורגין אותו בכל מיתה שיתחייב בה¹³. ורוצח שלא הרגוהו עדיו - חייבין להמיתו ביד פל אדם¹⁴. רחוק ממקום ההריגה פעשור אמות¹⁵ אומרים לו: התודה!¹⁶ שכן דרך כל המומתין מתודין. וכל המתודה - יש לו חלק לעולם הבא¹⁷. אם אינו יודע להתודות - אומרים לו: אמר: תהא מיתתי כפרה על פל עונותי. אפלו ידע בעצמו ששקר העידו עליו, כך הוא מתודה¹⁸.

2) מטפחות להניף בהן, כמבואר בסמוך. 3) ואדם רוכב עליו, כלשון המשנה שבמשניות (סנהדרין פרק ו, משנה א) "ואדם אחד רוכב הסוס". 4) בתוך תחום ראייתו, כדי שיוכל לראותו מניף בסודרין. 5) אדם מכריז. כלשון הכתוב (דניאל ג, ד) "וכרוזא קרא בחיל". 6) ביום פלוני ובשעה פלונית, ופלוני ופלוני עדיו, כדי שישמעו אחרים ויבואו להזים את העדים ויאמרו: והלא באותו יום ובאותה שעה עימנו הייתם במקום פלוני (סנהדרין מג, א). 7) מבית הדין. 8) העומד על הפתח. 9) שיש ממש בדבריו. 10) קצת ראייה הדומה לזכות. 11) הואיל ובפעם השלישית אין מחזירים עד שיראו אם יש ממש בדבריו. 12) בפעם השלישית, אבל בפעם הראשונה אין צורך שיהיו מולכיו תלמידי חכמים. כי מתוך שהוא מבוהל ונפחד לא יוכל להטעים את דבריו ולנמקם (שם). 13) ככתוב (דברים יז, ז) "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו". 14) ככתב יד תימן: חייבים בית דין להמיתו ביד וכו' (שם מה, ב), שנאמר "מות יומת המכה - מכל מקום". אבל בשאר מחוייבי מיתת בית דין אין רשות להרגו אלא עדיו בלבד, ראה לקמן פרק י"ד, הלכה ח. 15) אבל קרוב לבית ההריגה יותר מזה, יש לחוש שמא תיטרף דעתו ולא יוכל להתוודות (רע"ב שם פרק ו, משנה ב). 16) על כל עוונותין, הודה עליהם. 17) שם, "שכן מצינו בעכ"ן שאמר לו יהושע (יהושע ז, יט) "בני שים נא כבוד לה' אלוקי ישראל ותן לו תודה..." ומניין שכיפר לו וידויו? שנאמר (שם כה) "ויאמר יהושע... יעכרך ה' ביום הזה" - היום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא". 18) לא כרבי יהודה האומר: אם היה יודע שהוא מזומם (=שעדי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(34) שאסור לצום בו משום מניעת שמחת יום טוב.
(35) מועד קטן יד, ב.

א. ארבע מיתות נמסרו לבית דין: סקילה, ושרפה, והריגה בסיף, וחנק. סקילה ושרפה - מפרשין הן בתורה; ומפי משה רבנו למדו, שכל מיתה האמורה בתורה סתם - היא חנק, וההורג את חברו - מיתתו בסיף.⁷ וכן אנשי עיר הנדחת - מיתתו בסיף.⁸

(2) משנה בסנהדרין מט, ב. (3) בחרב, ראה לקמן פט"ו, ה"ד. (4) שם, ה"ה. (5) סקילה - ויקרא כ, כז; שריפה - שם יד. (6) סנהדרין נב, ב. ושם נג, א אמרו: ארבע מיתות מקובלות הן למשה מסיני. (7) שם עו, ב. והוצרך רבינו לפרש שהרוצח הוא בסיף, שאל נטעה לומר הואיל וענשו אמור בתורה סתם (שמות כא, כ) "נקום ינקם", ודאי הכוונה למיתת חנק, כדין כל מיתה בסמית, משמענו רבינו שנקימה זו תפרשה למשה שהיא בסיף, כמבואר בסנהדרין נב, ב ובביאורנו לקמן פט"ו, אות סה. וכן הדגיש רבינו בהל' רוצח פ"א, ה"א: "מפי השמועה למדו שזו מיתת סייף". ועיר הנדחת נשנית כאן אגב דין רוצח (לחם-משנה). (8) שנאמר בהם (דברים יג, טז) "הכה... את יושבי העיר ההיא לפי חרב". ולקמן פט"ו, ה"י"ב, מונה רבינו את כל מחוייבי ארבע מיתות לסוגיהן ולמניינן המפורט.

ב. כל מיתה מהם⁹ - מצות עשה¹⁰ היא לבית דין להרג בה מי שנתחבב בה. ואין רשות למלך להרג¹¹ באחת מהן, אלא בסיף בלבד.¹²

(9) בכת"י תימן: מהן. (10) כמו שאמרו (יבמות ז, א): "אבל מיתת בית-דין דוחה שבת, שבאה עשה ודוחה לא-תעשה". והשווה ספר המצוות לרבינו, עשין רכ"רכט. (11) שהוא הורג את המורדים בו, כמבואר בהל' מלכים פ"ב, ה"ח. וכן יש לו רשות "להרוג ולתקן העולם כפי מה שהשעה צריכה" (שם ה"י). (12) תוספתא סנהדרין פ"ט, ה"ג: "הרשות לא ניתן לה אלא סייף בלבד", וכן בירושלמי שם פ"ז, ה"א. רמז לכך, דברי הכתוב (מלכים"א ב, ה) "ואשבע לו... אם אמינתך בחרב". וראה לקמן פ"ח, ה"ו "או דין מלכות היה" ובביאורנו שם.

ג. כל מחיב מיתת בית דין שלא המיתו אותו בית דין - בטלו מצות עשה, ולא עברו על מצות לא תעשה¹³. חוץ מן המכשף, שאם לא המיתוהו - עברו על מצות לא תעשה, שנגמר: מכשפה לא תחיה¹⁴.

(13) שהרי לא נאמרה בהן כל אזהרה בלשון לא-תעשה. וכתב הרדב"ז, אם עמד הנידון על נפשו, והרגוהו עדין במיתה אחרת שיכולים להמיתו (ראה לקמן ה"ח), הרי בית-דין זה קיים מצות-עשה, שזוהי מצוותו. (14) השווה ספר המצוות לרבינו, לא-תעשה שי.

ד. סקילה חמורה מן השרפה¹⁵, ושרפה חמורה מן

ו. הרוגי בית דין - אין מתאבלין עליהן¹⁶. ובאין קרוביהן ושואלים את שלום העדים ואת שלום הדיינים, להודיע שאין בלבם עליהן כלום, שדין אמת דנו. ואף על פי שאין נוהגין אבלות - הרי הן אוננים¹⁷ עליהם; שאין אגינות אלא בלב¹⁸.

(36) כדי שיהא בזיונם כפרה להם (סנהדרין מו, ב וברש"י). ורבינו בפירושו למשנה שם אומר: שאין ראוי להתאבל על הרוגי בית דין, לפי שאין עוונותיהם מכופרים עד שיתעכל הבשר, והאבילות אין חיובה אלא כשמותים הקבר, והואיל ונדחתה תידחה. והשווה לקמן הלכות אבל פרק א, הלכה ט. (37) מצטערים. (38) ואין זה כבוד להרוג, ואין כפרתו נמנעת בכך (רש"י שם).

ז. מי שנגמר דינו וברח, ובא לבית דין אחר - אין סותרין את דינו¹⁹. אלא כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו: מעידין אנו את איש פלוני שנגמר דינו בבית דין פלוני, ופלוני ופלוני עדיו - הרי זה יהרג²⁰. במה דברים אמורים²¹? ברוצח²²; אבל שאר חיבי מיתות - עד שיבואו עדיו הראשונים ויעידו שנגמר דינו, ויהרגוהו בידם²³. והוא שיעידו בבית דין של עשרים ושלושה²⁴.

(39) לחזור ולישא וליתן אולי יזכה. (40) משנה במכות ז, א. (41) שאין צורך בביאת עדיו הראשונים. (42) שנאמר בו (במדבר לה, כא) "מות יומת המכה רוצח הוא" - מות יומת מכל מקום, ואפילו שלא על ידי עדיו הראשונים (סנהדרין מה, ב). (43) ככתוב (דברים יז, ז) "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו" (שם), וראה לקמן פרק י"ד הלכה ה בביאורנו. (44) כי אין דיני נפשות נחתכים אלא בבית דין של כ"ג, כמבואר לעיל פרק ה, הלכה ב. והואיל ובעדותם זו יהרג הנאשם, אין מקבלים עדות זו אלא בית דין של כ"ג.

ח. מי שנגמר דינו בבית דין שהיה בחוצה לארץ, וברח לבית דין שבארץ ישראל - סותרין את דינו על כל פנים²⁵. ואם היו אותן בית דין עצמן שנגמר דינו בפניהם - אין סותרין את דינו, אף על פי שגמרוהו בחוצה לארץ והם עתה בארץ ישראל²⁶.

(45) אפילו כשבאו עדיו הראשונים (מכות ז, א) "משום זכותה של ארץ ישראל" - אלי תועיל למצוא לו פתח של זכות (רש"י). (46) שם. כיוון שגמרו דינו לחובה, שוב לא יראו לו זכות, אלא יושיבו בית דין אחר לדנו שנית.

פרק ארבעה עשר¹

(1) ארבע מיתות המסורות לבית דין. נגמר דינו למות ונתערב עם שאר העם ולא נודע מיהו. מקום הקבורה להרוגי בית-דין, הזהירות והמתינות בהוצאת גורי-הדין למוות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. מי שְׁעָמַד עַל נַפְשׁוֹ וְלֹא יָכַל בֵּית דִּין לְאַסְרוֹ עַד שְׁמִיתוֹהוּ בְּמִיתָה בְּמִיתָה שֶׁהוּא חָיֵב בָּהּ - הוֹרְגִין אוֹתוֹ עֲדֵיו בְּכָל מִיתָה שִׁיכּוֹלִין לְהַמִּיתוֹ בָּהּ, מֵאַחַר שֶׁנֶּגְמַר דִּינוֹ²⁶. וְאִין רְשׁוּת לְשַׁאֵר הָעַם לְהַמִּיתוֹ תַּחְלָה²⁷. לְפִיכָּה, אִם נִקְטָעָה יַד הָעֵדִים²⁸ - פְּטוּר²⁹. וְאִם הָיוּ הָעֵדִים גְּדָמִין מִתַּחְלָה - יִהְרַג פֶּיַד אַחֲרִים³⁰. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים³¹? בְּשַׁאֵר מַחְבְּבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין חוּץ מִן הַרוֹצֵחַ; אֲבָל הוֹרֵג נַפְשׁ שֶׁנֶּגְמַר דִּינוֹ - רוֹדְפִין אַחֲרָיו בְּכָל דְּבָר וּבִיד כָּל אָדָם עַד שְׁמִמִּיתִין אוֹתוֹ³².

26) כמו שאמרו (סנהדרין מה, ב) "מניין שאם אי-אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו, שאתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו? תלמוד-לומר: מות יומת המכה, מכל-מקום". (27) שנאמר (דברים יז, ז) "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה" (שם). (28) אחרי העדתם. (29) שאי-אפשר לקיים בו: "יד העדים תהיה בו". (30) שם, שלא מצינו שעדים גדמים יהיו פסולים לדיני נפשות, ועל-כרחן כוונת הכתוב לומר: יד העדים, שהיתה להם בשעת העדתם, תהיה להם בשעת המתתו (רש"י שם). (31) שאם נקטעה יד העדים אחר העדתם, הרי זה פטור. (32) שם, שהרי הוא מוזק, וחוששים שמא יהרוג עוד, ולפיכך מיתתו בכל אדם (רדב"ז), והשווה הל' רוצח פ"א, ה"ד: "ואין לך דבר שהקפידה תורה עליו כשפיכות דמים, שנאמר ולא תחניפו את הארץ כי הדם הוא יחניף את הארץ". ושם פ"ד, ה"ט: "שאע"פ שיש עוונות חמורים משפיכות דמים, אין בהן השחתת ישובו של עולם כשפיכות דמים".

ט. כָּל הַרוֹגֵי בֵּית דִּין - אִין קוֹבְרִין אוֹתָן בְּקַבְרֵי אֲבוֹתֵיהֶם בְּכָלל יִשְׂרָאֵל³³, אֲלָא שְׁנֵי קְבָרוֹת מִתְקַנִּין לָהֶן בֵּית דִּין: אֶחָד לְנִסְקָלִין וְלַנְּשַׁרְפִין, וְאֶחָד לְנִהְרֵגִין וְלַנְּחַנְקִין³⁴. וְדָבָר זֶה הַלְכָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה³⁵. נִתְאַפַּל הַבְּשָׂר³⁶ - הָיוּ מְלַקְטִין אֶת הָעֲצָמוֹת וְקוֹבְרִין אוֹתָן בְּקַבְרוֹת אֲבוֹתֵיהֶן. וַיֵּשׁ לְקְרוֹבֵיהֶן לַעֲשׂוֹת לָהֶן³⁷ אֲרוֹן וְתַכְרִיכִין³⁸.

33) משנה בסנהדרין מו, א. וכפירוש הגמרא שם מז, א: "לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק". (34) שם, "אין קוברים רשע חמור אצל רשע קל", ונהרגים ונחנקים - קלים הם ביחס לנסקלים ונשרפים. (35) ששמעו מפי משה שקיבל מסיני, ולפיכך לא תיקנו ארבעה קברות לכל מחוייב מיתה לחוד, כי כך נתקבלה ההלכה (שם). (36) ולשון המשנה שם: נתעכל. ומפרש רש"י: כבר נתכפר במיתתו ובזיונו. (37) לעצמות, לאחר שנתעכל הבשר. (38) בגדים לכוון בהם העצמות (שם מו, א) וראה לעיל פ"ג, ה"ו.

י. צְרִיכִין בֵּית דִּין לְהַתְּיָשֵׁב בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת וְלְהַמְתִּין, וְלֹא יֵאָצִיבוּ³⁹. וְכָל בֵּית דִּין שֶׁהִרְגוּ נַפְשׁ בְּשִׁבְעַת שָׁנִים - הָרִי אֵלֶּוּ חַבְלָנִין⁴⁰. אֶף עַל פִּי כֵּן, אִם אָרַע לָהֶם לְהִרְגַּת בְּכָל יוֹם וַיּוֹם - הוֹרְגִין⁴¹. אֲבָל אִין דְּנִין לְעוֹלָם שָׁנִים בְּיוֹם אֶחָד⁴², אֲלָא דְנִין זֶה הַיּוֹם וְהַשָּׁנִי לְמַחֵר.

הַסִּיפָה¹⁶, וְהַסִּיפָה חֲמוּרָה מִן הַחֲנֻקָה¹⁷. וְכָל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּשִׁתֵּי מִיתוֹת - נִדוֹן בְּחֲמוּרָה¹⁸. בֵּין שְׁעָבַר שְׁתֵּי עֲבָרוֹת זֹו אַחַר זֹו, בֵּין שְׁעָבַר עֲבָרָה אַחַת שְׁחָיֵב עָלֶיהָ שְׁתֵּי מִיתוֹת¹⁹. אֲפִלוּ נֶגְמַר דִּינוֹ לְקָלָה, וְאַחַר כֵּן עָבַר עַל הַחֲמוּרָה וְנֶגְמַר דִּינוֹ - נִדוֹן בְּחֲמוּרָה²⁰.

15) סנהדרין מט, ב, שכן ניתנה למגדף את ה' (ויקרא כד, יד) ולעובר ע"ז, וזה חטא חמור ביותר, שכן פושט ידו בעיקרו. (16) שם נ, א. שכן ניתנה לכת כהן שזינתה (ויקרא כא, ט) וחטאה חמור, שכן מחללת את כבוד אביה. (17) שכן ניתן לאנשי עיר הנדחת. וענשם חמור, שהרי גם ממונם אבד. (18) כגון נערה המאורסה בת כהן שזינתה, נידונה בסקילה החמורה ולא בשריפה הקלה ממנה (שם עמוד ב). (19) כגון שבא על חמותו, שהיא אשת איש, איסור חמותו - בשריפה, ואיסור אשת איש - בחנק. (20) ואין אומרים שמאחר שנגמר דינו לקלה - הרי הוא כמת, ולא יענש על החמורה שעבר אח"כ (שם פא, א), רמז לכך הנביא (יחזקאל יח, י"ב) "והוליד בן פריץ שופך דם (=זה סייף), ואת אשת רעהו טמא (=בחנק), ואל הגילולים נשא עיניו" (=זו ע"ז, שבסקילה), והכתוב מסיים (שם יג) "מות יומת דמיו בו יהיה" - בסקילה (גמרא שם).

ה. וְאֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה דְנִין אוֹתָן בְּאַרְבַּע מִיתוֹת²¹.

21) קידושין לה, א, "איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם (במדבר ה, ו) - השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה". והשווה הל' איסורי ביאה פ"ג, ה"ה "שאין הפרש בין איש לאשה לעונשין, זולתי בשפחה חרופה בלבד".

ו. כָּל חַיְבֵי מִיתוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בְּזֶה - נִדוֹן כָּל אֶחָד מֵהֶן בְּקָלָה שֶׁפָּהֵן²².

22) משנה בסנהדרין עט, ב. ומפרש רש"י: מאחר שאי-אתה מכיר מי המחוייב החמורה ומי - הקלה, אי אתה רשאי להחמיר עליו, למשכו למיתה החמורה שלא נתחייב בה, אלא ידונו בקלה שישנה בכלל החמורה.

ז. מִי שֶׁנֶּגְמַר דִּינוֹ²³ שֶׁנִּתְעַרַב עִם שַׁאֵר הָעַם וְלֹא נִדְעָה מִי הוּא מֵאֵל²⁴, אוּ מִי שֶׁלֹּא נֶגְמַר דִּינוֹ שֶׁנִּתְעַרַב עִם מִי שֶׁנֶּגְמַר דִּינוֹ וְלֹא נִדְעָה מִי הוּא - כָּל פְּטוּרִין. לְפִי שְׁאִין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל אָדָם אֲלָא בְּפָנָיו²⁵.

23) למיתה. (24) והלא אי-אפשר להמית את הכשרים בגללו, לפיכך נפטר אף הוא. (25) וכיון שאין מכירים אותו, אפילו כשיעמוד לפנינו אין זה בפניו (שם, וברש"י). וטעם זה נצרך רק למי שנתערב עם מי שנגמר דינו, אבל נתערב עם שאר העם, אינו צריך לטעם זה, שהרי שאר העם אינו חייב מיתה, ואין נמית את כולם בגלל החייב שנתערב (כסף-משנה). ואם רוצח שלא נגמר דינו, נתערב ברוצחים אחרים, כולם פטורים מן המיתה, ואוסרים את כולם בבית הסוהר, כמבואר בהל' רוצח פ"ד, ה"ז.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(55) כשגברו העוונות, ונתרבו רוצחים בישראל. (56) מלשכת הגזית לחנות, ומחנות לירושלים, ומירושלים ליבנה, ומיבנה לאושא, ומאושא ליבנה, ומיבנה לאושא, ומאושא לשפרעם, ומשפרעם לבית שערים, ומשם לציפורי, ומשם לטבריא (ראש השנה לא, א), ובטבריא היו בימי אנטונינוס קיסר (רש"י שם). (57) שם.

יג. אַרְבַּעִים שָׁנָה קָדָם חָרְבַן בֵּית שְׁנֵי פְטָלוֹ דִּינֵי נְפֻשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, אָף עַל פִּי שְׁהִיָּה הַמְקַדָּשׁ קָדָם; מִפְּנֵי שְׁגָלוֹ הַסְּנֵהֲדָרִין, וְלֹא הָיוּ שָׁם בְּמִקְוֵי הַמְקַדָּשׁ.⁵⁹

(58) והכהן היה מקריב על גבי המזבח. (59) מכיון שראו שנתרבו הרוצחים, ולא יכלו לדונם, אמרו: מוטב שנגלה ממקום למקום כדי שלא יתחייבו מיתה, שהמקום גורם, כמבואר לעיל הי"א (עבודה זרה ח, ב).

יד. בְּזִמְן שְׁדָנִין דִּינֵי נְפֻשׁוֹת בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל - דִּינֵי דִּינֵי נְפֻשׁוֹת בְּחוּצָה לְאַרְצֵי⁶⁰. והוא שִׁהִיָּה הַסְּנֵהֲדָרִין סְמוּכִין בְּאַרְצֵי, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁶¹. שֶׁהַסְּנֵהֲדָרִין נוֹהֲגִים בְּאַרְצֵי וּבְחוּצָה לְאַרְצֵי.

(60) מכות ז, א. (61) לעיל פ"ד, הי"ב. ולא הזכירה רבינו כאן אלא לומר שכל אותן ארבעים שנה שבטלו דיני נפשות בא"י, בטלו גם בחוץ לארץ. אע"פ שעדיין היה הכהן מקריב על המזבח (כסף-משנה).

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

1) ביצוע מצוות סקילה, ואלה שחייבים תלייה אחרי סקילתם. מצוות קבורת הרוגי בית דין ביום הריגתם. מספר חייבי סקילה שבתורה, וכן חייבי שריפה, הרג וחנק, סכום כולם שלושים ושישה.

א. פִּיצוּד מַצְוֹת הַנְּסַקְלִין? רְחוּק מִבֵּית הַסְּקִילָה אַרְבַּע אַמּוֹת מִפְּשִׁיטֵין אֵת הַמַּחֲיֵב סְקִילָה בְּגִדֵיו², וּמִכְּסִין עָרְוֹתוֹ מִלְּפָנָיו. וְאִין הָאִשָּׁה נִסְקַלְתָּ עֲרֻמָּה, אֲלֵא בְּחִלּוּק אֶחָד³. וּבֵית הַסְּקִילָה גְבוּהָ שְׁתֵּי קוֹמֹת⁴. עוֹלָה לְשֵׁם הוּא וְעֵדֵיו, וְיָדָיו אֲסוּרוֹת⁵. וְאֶחָד מִן הָעֵדִים דּוֹחֵפוֹ עַל מְתָנִיו מֵאַחוּרָיו, וְהוּא נִהְפֵּךְ וְנוֹפֵל עַל לְבָבוֹ לְאַרְצֵי⁶. אִם מֵת בָּהּ - יִצָּא⁷. שְׁהָרִי נֹאמֵר: סָקֵל יִסְקַל אוֹ יִרָה יִירָה⁸. הִנֵּה הַשְּׁנָה הַנְּסַקְלָה שְׁנַפֵּל אֵת הָאֶבֶן עָלָיו עִם הַנְּדָחָף שְׁנַפֵּל הוּא בְּעֲצָמוֹ עַל הָאֶרֶץ¹⁰. וְאִם לֹא מֵת מִדְּחִיפָה זֶה - מִגְּבִיחֵין הָעֵדִים אֶבֶן שְׁהִיָּה מִנְּחַת שָׁם¹¹, מִשָּׂא שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, וְהָעֵד הַשְּׁנֵי מִרְפָּה אֵת יָדוֹ¹² וּמְשַׁלְּיָה¹³ הָאֶבֶן עַל לְבָבוֹ. אִם מֵת בּוֹ - יִצָּא, וְאִם לֹא - רְגִימָתוֹ בְּכָל יִשְׂרָאֵל. שְׁנַאֲמֵר: יָד הָעֵדִים תְּהִיָּה בּוֹ בְּרֵאשֵׁנָה לְהַמִּיתוֹ¹⁴, וְיָד כָּל הָעָם בְּאַחֲרָנָה.

2) שהוא ממחר למות כשהוא ערום (סנהדרין מד, ב) ובפירושו המשנה לרבינו שם). ובגמרא שם מה, א דרשו: "ורגמו אותו" (ויקרא כד, יד) - "אותו" בלא כסותו.

הָיוּ שְׁנֵיהֶם בְּעֶבְרָה אַחַת וּמִיָּתָה אַחַת, בְּגוֹן נוֹאָף עִם נוֹאָפָת - דִּנֵּין שְׁנֵיהֶם בְּיוֹם אֶחָד⁴³. לְפִיכָף, אִם הָיָה הַנוֹאָף בּוֹעֵל בַּת פְּהֵן, הוֹאִיל וְהוּא בְּחִנְקָה⁴⁴ וְהָיָה בְּשִׂרְפָה⁴⁵ - אִין הוֹרְגִין שְׁנֵיהֶן בְּיוֹם אֶחָד⁴⁶.

(39) ימהרו. (40) משחיתים ומזיקים (מכות ז, א). ובסנהדרין לה, א דרשו: "אשרו חמוץ (ישעיה א, יז) - אשרו דיין שמחמוץ (משהה) את דינו". (41) שהרי אמרו (שם מה, ב) "אין דנים שנים ביום אחד" - הרי שבשני ימים דנים זה אחר זה (רדב"ז). (42) בבית-דין אחד, שלא יוכל להפוך בזכותם, שכל אחד מהדיינים צריך לבקש ראיות למיתה זו ולמיתה זו (רש"י שם). (43) שאפשר לעיין בדין שניהם כאחד (שם מו, א), פרט למיתה אחת ושתי עבירות, כגון חילול שבת ועבודה-זרה ששתיהן שתי עבירות נפרדות, וענשן סקילה (שם). (44) כדין בועל אשת איש. (45) שנאמר: היא מחללת - היא בשריפה, ואין בועלה בשריפה (שם נא, א). (46) שם מו, א.

יא. אִין דִּינֵין דִּינֵי נְפֻשׁוֹת אֲלֵא בְּפְנֵי הַבַּיִת⁴⁷. וְהוּא שְׁהִיָּה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שָׁם בְּלִשְׁפָה שְׁבַמְקַדָּשׁ. שְׁנַאֲמֵר בְּזִקְן מִמְרָא: לְבַלְתִּי שְׁמַע אֶל הַכֹּהֵן וְגוֹמְרֵם⁴⁸. וּמִפִּי הַשְּׁמֻעָה לְמָדוֹ, שְׁבִזְמֵן שְׁיֵשׁ פְּהֵן מְקַרִּיב עַל גְּבֵי הַמְזֻבָּח - יֵשׁ דִּינֵי נְפֻשׁוֹת⁴⁹. וְהוּא שְׁהִיָּה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בְּמִקְוֵי⁵⁰.

(47) בזמן שבית המקדש קיים, ואז דנים בכל המדינה ואפילו בחוץ לארץ, כמבואר בסמוך הי"ד. (48) בכת"י תימן: אל הכהן או אל השופט. (49) שם נב, ב: "בזמן שיש כהן - יש משפט. בזמן שאין כהן - אין משפט". (50) שאם בית-הדין גלה ממקומו שבמקדש, אין דנים דיני נפשות, ככתוב (שם ח) "וקמת ועלית אל המקום" - מלמד שהמקום גורם (שם פז, א), וכמבואר בסמוך הי"ג.

יב. בַּתְּחִלָּה, כְּשֶׁנִּכְנְנָה בֵּית הַמְקַדָּשׁ, הָיוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל יוֹשְׁבֵין בְּלִשְׁפַת הַגְּזִית⁵¹ שְׁהִיָּה בְּעִזְרַת יִשְׂרָאֵל⁵². וְהַמְקוֹם שְׁהִיָּה יוֹשְׁבֵין בּוֹ - חַל הָיָה⁵³, שְׁאִין יִשְׁבֶּה בְּעִזְרָה אֲלֵא לְמַלְכֵי בֵּית דָּוִד⁵⁴. וּבְשִׁנְתָּקְלָה הַשְּׁרָה⁵⁵, גָּלוּ מִמְקוֹם לְמִקְוֵם. וְלַעֲשָׂרָה מִקְוֵמוֹת גָּלוּ, וְסוּפְן לְטַבְרִיא⁵⁶, וּמִשָּׁם לֹא עָמַד בֵּית דִּין גָּדוֹל עַד עַתָּה. וְקַבְלָה הִיא, שְׁבַטְבְּרִיא עֲתִידִין לְחֹזֵר תְּחִלָּה, וּמִשָּׁם נִעְתְּקִין לְמִקְדָּשׁ⁵⁷.

(51) שהיתה בנויה אבני גזית לכבוד הסנהדרין (תוספות יו"ט למדות פ"ה, מ"ד). (52) חצר המקדש, סמוכה לעזרת כהנים, ששם הכהנים עשו עבודת המקדש. (53) לא נתקדש בקדושת העזרה. (54) שנאמר בו (שמואל-ב, ז, יח) "ויבוא המלך דוד וישב לפני ה'". אבל אחרים אסרו להם לשבת, ככתוב (דברים יח, ה) "לעמוד לשרת בשם ה'" (יומא כה, א וברש"י). ובסנהדרין (קא, ב) אמרו, שזוהי הלכה למשה מסיני, כדברי רש"י שם. וראה בהל' בית הבחירה פ"ה, הי"ז "לשכת הגזית... חציה היה קודש וחציה היה חול... ובחצי של חול היו הסנהדרין יושבים".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֲרַכְבוּתֵי¹⁹, וְנֹתְנִים סוֹדֵר קֶשֶׁה לְתוֹף הַרְף²⁰ וְכוֹרְכִין עַל צְנָאוֹרוֹ. וְשֵׁנֵי עֲדָיו - זֶה מוֹשֶׁף אֶצְלוֹ, וְזֶה מוֹשֶׁף אֶצְלוֹ, עַד שֶׁהוּא פוֹתַח אֶת פִּיּוֹ. וּמִתִּיכִים²¹ אֶת הַפְּדִיל וְאֶת הַעוֹפֶרֶת וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, וְהוּא זֹרֵק לְתוֹף פִּיּוֹ, וְהִיא יוֹרֶדֶת וְשׁוֹרֶפֶת אֶת בְּנֵי מַעְיֹוֹ.²²

19) שלא יתהפך אנה ואנה, ותפול הפתילה על בשרו מבחוץ. 20) שהרף אינו חונק לפתוח פיו, והקשה מחבל את גרונו ומנוולו, לפיכך קשה מבפנים – לחנוק, ורכה מבחוץ להגן (רש"י לסנהדרין נב, א). 21) ממסים. 22) משנה, שם נב, א. ובגמרא שם דרשו: נאמר כאן "באש תשרף", ונאמר בבני אהרן (ויקרא י, ו) "יבכו את השריפה אשר שרף ה'". מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים, שנאמר בהם: וימותו לפני ה' – כעין מיתה, כלומר: שהגוף נשאר שלם, אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים.

ד. מַצּוֹת הַנְּהַרְגִין: מִתִּיזִין אֶת רֵאשׁוֹ בְּסִיף, פְּדִרְךָ שְׁהַמְלִכִים עוֹשִׂים.²³

23) למורדים בהם (משנה, שם עמ' ב), וכן הכתוב אומר (שמואל ב-יב, ט) "ואותו הרגת בחרב". ובמלכים א, ב, ח נאמר: ואשבע לו בה' לאמור אם אמיתך בחרב". וכתב הרדב"ז, מהמשנה הנ"ל יש ללמוד, שאין הרוגי מלכות נהרגים אלא בסיף, כדברי רבינו לעיל פי"ד, ה"ב.

ה. מַצּוֹת הַנְּחַנְקִין: מְשַׁקְעִין אֶת הַמְּחִיב בְּזָבֵל עַד אֲרַכְבוּתֵי, וְנֹתְנִין סוֹדֵר קֶשֶׁה לְתוֹף הַרְף וְכוֹרְכִין עַל צְנָאוֹרוֹ. זֶה מוֹשֶׁף אֶצְלוֹ, וְזֶה מוֹשֶׁף אֶצְלוֹ, עַד שֶׁתִּצָּא נַפְשׁוֹ.²⁴

24) שם במשנה. וראה בבאורנו לעיל אות יט והשווה לכאן.

ו. מַצּוֹת עֲשֵׂה לְתוֹת אֶת הַמְּגַדֵּף²⁵ וְעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. שְׁנֵאָמַר: פִּי קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תְּלוּי²⁶ - הָרִי מְגַדֵּף אָמַר. וְעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים נֵאָמַר: אֶת יְיָ הוּא מְגַדֵּף²⁷. וְהָאִישׁ נִתְּלָה, וְאִין הָאִשָּׁה נִתְּלִית. שְׁנֵאָמַר: פִּי יְהִי בְּאִישׁ חָטָא מְשַׁפֵּט מוֹת וְהוֹמַת וְתִלִּית אֹתוֹ.²⁸

25) המברך (=המקלל) את השם, כלשון הכתוב (במדבר טו, ל) "את ה' הוא מגדף", ודיניו נתפרשו בהל' ע"ז פ"ב, ה"ז. 26) מפני שבירך את ה' – הוא נתלה. 27) סנהדרין מה, ב "מה מקלל זה שכפר בעיקר, אף כל שכפר בעיקר". 28) שם מו, א. "איש ולא אשה".

ז. פִּיצַד מַצּוֹת הַנְּתַלִּין? אַחַר שְׁסוּקְלִין אֹתָן מְשַׁקְעִין²⁹ אֶת הַקּוֹרָה בְּאַרְצָן, וְעֵץ יוֹצֵא מִמֶּנָּה³⁰, וּמִקְיָפִין שְׁתֵּי יָדָיו זו לְזוֹ³¹, וְתוֹלְהוֹ³² סְמוּךְ לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה, וּמִתִּירִין אֹתוֹ מִיָּד. וְאִם לֹן - עוֹבְרִין עָלָיו בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאָמַר: לֹא תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ.³³

3) שלא תתבוה, והתורה אמרה: "ואהבת לרעך כמוך – ברור לו מיתה יפה" ולא תבוזהו. ואע"פ שהיא שוהה למות ע"ז, נוח לה לסכול צער גופני ולא להתבזות (שם מה, א). 4) וקומתו של הנידון הרי כאן שלש, ומפילו משם לארץ, ומת מהר. אבל לא תיקנו שיהיה גבוה יותר, כדי "שלא יתנוול", שאם יפול מבנין גבוה יותר, יתפור גופו, ואבריו מתפרקים, וכריסו נבקעת (שם וברש"י). 5) מדרש נחומא פרשת פקודי אות ב "ועוקרים לו ידיו ורגליו". 6) ובמשנה, שם מה, א כתוב: "נהפך על לבו – הופכו על מתניו", ומפרש רש"י: כשהוא מושכב פרקן הוא מגונה יותר. ורבינו לא חשש לכתבו כי הוא סובר שכל הפיכתו על מתניו, אינה אלא לראות אם כבר יצאה נשמתו, וכיון שכתב: "אם מת בה יצא", הרי ההפיכה על מתניו בכלל זה, שע"י הפסקת דופק הלב בוחנים שהוא מת (לחם-משנה). 7) אע"פ שלא נרגם כלל באבן. 8) יושלך למטה לארץ (רש"י לתורה שם). 9) בכת"י תימן: "הנסקל שנפל האבן עליו". ותיבת: את, איננה. 10) ואע"פ שהסקילה הוזכרה בפסוק תחילה, עושים אותה בסוף, שמצינו שסמך הכתוב סקילה למיתה, שנאמר (דברים יז, ה) "וסקלתם באבנים ומתו" (תוספות' שם מה, א ד"ה; "מניין שבדחיה). ומניין שאנו למדים מיתת בית-דין לדורות מסיני? תלמוד-לומר: סקול יסקל, לשון עתיד, לומר שאף לדורות יהא דין סקילה נוהג אף בדחיה (שם מה, א). 11) לצורך זה. 12) כדי שחבירו ישליכנה בכל כוחו, ששנים אינם יכולים לכונן כוחם להשליך כאחד, כשזה משליך זה מעכב (שם מה, ב וברש"י). 13) חבירו הראשון. 14) שם עמ' א. וכתב רבינו בפירושו למשנה שם פי"ז, מ"ג: "וכבר ידעת שהעדים הם שממיתים בידים איזו מיתה שתהיה, לפי שאותו הדבר אצלם אמת, שהשיגוהו בחושיהם, והוא אצלנו סיפור דברים, שאין אנו יודעים אלא מה ששמענו מהם".

ב. עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה - אִין סוּקְלִין אֹתוֹ אֶלָּא עַל שְׁעַר שְׁעֵבֵד בּוֹ¹⁵. וְאִם הִיתָה עִיר שְׂרָפָה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים¹⁶ - סוּקְלִין אֹתוֹ עַל פֶּתַח בֵּית דִּין¹⁷. וְדָרְךָ זֶה קִבְלָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה: אֶל שְׁעָרֶיךָ - זֶה שְׁעַר שְׁעֵבֵד בּוֹ¹⁸, וְלֹא שְׁנֵגְמַר דִּינוֹ בּוֹ.

15) ואפילו נידון בעיר אחרת. 16) ויש חשש איבה, או שלא יתנו לסקול על שער עירם. 17) כתובות מה, ב. וכתבו ה'תוספות' שם, לאו דוקא ליד פתח בית-דין, אלא חוץ לבית-דין ורחוק ממנו, וכן מבואר לעיל פי"ב, ה"ג, שביט הסקילה היה רחוק מבית-הדין. 18) וכן דרשו שם: "נאמר שעריך למטה (=והוצאת את האיש ההוא... אל שעריך... וסקלתם באבנים), ונאמר שעריך למעלה (=שם ב, כי ימצא בקרבך באחד שעריך... איש או אשה אשר יעשה את הרע... וילך ויעבוד אלהים אחרים), מה שעריך האמור למעלה – שער שעבד בו, אף שעריך האמור למטה – שער שעבד בו". וידוע שאין אדם דן "גזירה-שוה" אלא אם קיבלה מרבו, ורבו מרבו עד למשה מסיני, כמבואר בנדה יט, ב וברש"י שם. והשווה הל' איסורי ביאה פ"ג, ה"א.

ג. מַצּוֹת הַנְּשַׁרְפִין: הִיוּ מְשַׁקְעִין אֹתוֹ בְּזָבֵל עַד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נַעֲרָה הַמְאָרְסָה⁴⁴, וְעַל הַזְכוּר⁴⁵. וְהַשׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה⁴⁶. וְהָאִשָּׁה הַמְבִיָּאָה אֶת הַבְּהֵמָה עִלְיָהּ⁴⁷. וְהַמְגִדָּה⁴⁸. וְעוֹבֵד עֲבֹדֹת פֹּכָבִים⁴⁹. וְהַנּוֹתֵן מִזְרָעוֹ לַמִּלֵּךְ⁵⁰. וְיַעֲלֵ אֹבֵב. וְיַעֲלֵ יַדְעוֹנִי⁵¹. וְהַמְסִיחַ⁵². וְהַמְדִיחַ⁵³. וְהַמְכַשֵּׁף⁵⁴. וְהַמְחַלֵּל אֶת הַשֶּׁבֶת⁵⁵. וְהַמְקַלֵּל אָבִיו אוֹ אִמּוֹ⁵⁶. וְכֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵה⁵⁷.

42) ויקרא יח, ז "אמך היא, לא תגלה ערותה". דרשו חכמינו (סנהדרין נד, א) לרבות אמו שאינה אשת אביו (כגון אנוסה ומפותה) כאמו שהיא אשת אביו, ובאשת אביו נאמר (שם כ, יא) "ואיש אשר ישכב את אשת אביו... מות יומתו... דמיהם בס", וכל מקום שנאמר: דמיהם בס, הרי זה בסקילה, כשם שנאמר באוב וידעוני (שם כז) "מות יומתו, באבן ירגמו אותם דמיהם בס" (שם נד, א). 43) ויקרא כ, יב. 44) דברים כב, כד. 45) ויקרא כ, יג. 46) שם, טו, "ואת הבהמה תהרוגו", ונאמר במסית (דברים יג, י) "כי הרוג תהרגנו", מה שם בסקילה, ככתוב (שם, יא) וסקלתו באבנים, אף כאן בסקילה (סנהדרין נד, ב). 47) ויקרא כ, טז, "דמיהם בס". וכבר הוכחנו באות מא, שכל מקום שנאמר: דמיהם בס, הרי זה בסקילה. 48) מברך את השם, וענשו מפורש בתורה (ויקרא כד, יד) "ורגמו אותו כל העדה". 49) דברים יז, ה. 50) לאליל ששמו מולך, שמעביר בנו על האש ברשות הכהנים, ולא שהוא שורפו, אלא מעבירו מצד זה לצד אחר בתוך השלהבת, וכמבואר בהל' ע"ז פ"ו, ה"ג. וסקילה מפורשת בו (ויקרא כ, ב) "עם הארץ ירגמוהו באבן". 51) שניהם מפורשים שם פ"ו, ה"א-ב, וענשם מפורש בתורה ויקרא כ, כז "באבן ירגמו אותם דמיהם בס". 52) את היחיד לע"ז, וענשו מפורש בדברים יג, יא "וסקלתו באבנים ומת". 53) עיר שלימה אחרי עבודה-זרה, ומדיחי עיר הנדחת למדים ממסית שהוא בסקילה, שגם בו נאמרה לשון הדחה (שם, שם) "כי בקש להדיחך", ודנים "גזירה-שוה": הדחה - הדחה (סנהדרין פט, ב). 54) שנאמר (שמות כב, יז) "מכשפה לא תחיה", וסמוך לה נאמר (שם, יח) "כל שוכב עם בהמה מות יומת" מה שם בסקילה (ראה לעיל אות מה), אף כאן בסקילה (שם סז, ב). 55) במדבר טו, לה "מות יומת האיש, רגום אותו באבנים". 56) ויקרא כ, א "מות יומת... דמיו בו", וכבר נחבאר לעיל אות מא, שכל מקום שנאמר בו "דמיו בו" הרי זה בסקילה. 57) דברים כא, כא, "ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים ומת". וכל אלו הנסקלים מנויים במשנה סנהדרין נג, א.

יא. פֶּל הַנְּשָׂרְפִין עֲשָׂרָה, וְאֵלוֹ הֵן: בַּת כְּהֵן שֶׁנִּזְנְתָה תַּחַת בַּעֲלָהּ⁵⁸. וְכֹא עַל בַּתּוֹ⁵⁹, וְעַל בַּת בַּתּוֹ⁶⁰, וְעַל בַּת בְּנוֹ. וְעַל בַּת אִשְׁתּוֹ, וְעַל בַּת בְּתוּהָ, וְעַל בַּת בְּנֵהּ⁶¹. וְעַל חַמּוֹתָיו⁶², וְעַל אִם חַמּוֹתָיו, וְעַל אִם חַמּוֹתָיו⁶³. וְהוּא שֶׁבַע עֲלֵיהֶן בַּחַיִּי אִשְׁתּוֹ; אֲבָל לְאַחַר מִיתַת אִשְׁתּוֹ - הָרִי הֵן בְּכַרְתָּ בְּלִבְדָּה, בְּכָלֵל הַעֲרִיּוֹת⁶⁴.

58) כשהיא נשואה. אבל כשהיא ארוסה, הרי היא בסקילה, שסקילה חמורה משריפה, ונשואה יצאה לשריפה להחמיר

29) נועצים. 30) כמין יתד היה יוצא מן הקורה סמוך לראשה. 31) סומך זו אצל זו. 32) בידיו (רש"י שם). 33) משנה שם, והכתוב מסיים: "כי קלת אלקים תלווי", פירשו במשנה שם: "כלומר, מפני מה זה תלוי מפני שבירך את השם ונמצא שם שמים מתחלל" שמזכירין, שזה בירכו (רש"י). ובגמרא שם עמ' ב שנינו: "משהין אותו עד סמוך לשקיעת החמה וגומרין את דינו, וממיתין אותו, ואח"כ תולים אותו, אחד קושר ואחד מתיר (=אין שהות בינתיים, רש"י), כדי לקיים מצות תליה". וביהושע ח, כט וכן שם י, כו משמע שדין זה נהג אפילו בנתלים גויים, שנאמר שם: "ויהיו תלויים על העצים עד הערב". וכתב הרד"ק שם: "מפני טומאת הארץ, היו הנתלים נקברים, אע"פ שאינם מבני ישראל... כי המת שאינו נקבר הוא טומאת הארץ... וכן לעתיד בגוג ומגוג אמר (יחזקאל לט, יב) "וקברום בית ישראל למען טהר את הארץ". וראה ברד"ק שם ח, כט.

ח. וּמִצּוֹת עֲשֵׂה לְקַבֵּר אֶת כָּל הַרוּגֵי בֵּית דִּין בְּיוֹם הַהֲרִיגָה. שְׁנֵאֲמַר: כִּי קָבוּר תִּקְבְּרוּנוּ³⁴ בְּיוֹם הַהוּא. וְלֹא הַרוּגֵי בֵּית דִּין בְּלִבְדָּה, אֲלֵא כָּל הַמֵּלִין אֶת מֵתוֹ - עוֹבֵר עָלָיו כִּלְאֵי תַעֲשֵׂה³⁵. הֲלֵינוּ לְקַבְּרוֹ לְהֵבִיא לוֹ אֲרוֹן וְתַכְרִיכִין - אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו³⁶.

34) ירושלמי נזיר פ"ז, ה"א "כי קבור - זו מצוה-עשה" וכן ב'ספרי' לפסוק זה, ורבינו הביאו ב"ספר המצוות" מצוה רלא. והשווה הל' אבל פ"ב ה"א, שהקבורה בשאר מתים היא מצוה. 35) שנאמר "כי קבור תקברנו" לרבות שאר מתים (סנהדרין מו, ב). 36) שם עמ' א. וכן אם הלינו כדי לאסוף עליו עירות להספידו או להביא לו מונגנות - אינו עובר עליו (שם מז, א).

ט. אֵין תּוֹלִין עַל אֵילָן הַמְּחַבֵּר לְקַרְקַע, אֲלֵא עַל הַתְּלוֹשׁ³⁷, כְּדִי שְׁלֵא יְהֵא מְחַסֵּר קְצִיצָה³⁸. שְׁהַעֲיֵץ שֶׁנִּתְּלָה עָלָיו נִקְבֵּר עִמוֹ, שְׁלֵא יְהֵא לוֹ זְכָרוֹן רַע וְיֵאמְרוּ: זֶה הָעֵץ שֶׁנִּתְּלָה עָלָיו פְּלוּגִי³⁹. וְכֵן הָאֲבָן שֶׁנִּסְקַל בָּהּ, וְהַסִּיף שֶׁנִּהָרַג בוֹ הַנְּהַרְג, וְהַסּוּדָרִין שֶׁחוֹנְקִין בָּהֶן - הַכֹּל נִקְבְּרִים בְּתַפְשִׁישַׁת הַנְּהַרְג⁴⁰, אֲבָל לֹא בְּקָבֵר עֲצָמוֹ⁴¹.

37) והוא נעוץ בקרקע, כמבואר לעיל ה"ז. 38) והתורה אמרה: "כי קבור" - מי שאינו מחוסר אלא קבורה, יצא זה (המחובר) שמחוסר קציצה וקבורה" (שם מו, ב). ואף שגם עץ הנעוץ מחוסר תלישה, אין זה מחוסר מעשה, כקציצה מן המחובר (שם). 39) כמו שאמרו שם (נד, א) לגבי הבא על הבהמה, שגם היא נסקלת, משום "שלא תהא הבהמה עוברת בשוק, ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה". 40) בתוך ארבע אמותיו (רש"י שם מה, ב). וכן אמרו (סוטה מג, ב), "מת תופס ארבע אמות". 41) שם מה, ב וראה בירושלמי נזיר פ"ז, ה"א "כי קבור תקברנו - קבורה לו ולעצו ולאבנו".

י. כָּל הַנְּסַקְלִין שֶׁבַתּוֹרָה שְׁמוֹנָה עָשָׂר, וְאֵלוֹ הֵן: הַכֹּא עַל הָאִם⁴², וְעַל אִשְׁתּוֹ אָב, וְעַל פֶּלְתוֹ⁴³, וְעַל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"הרוצח ואנשי עיר הנדחת", וסייף מפורש בהם בתורה (דברים יג, טז) "הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב".

יג. הַנְּחַנְקִין שְׁשָׁה, וְאֵלוֹ הֵן: הַבָּא עַל אִשֶׁת אִישׁ. הַחוֹבֵל בְּאָבְיוֹ אוֹ בְּאִמּוֹ⁶⁸. וְגוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל. וְזֶקֶן מְמַרְאֵ⁶⁹. וְנֹכְיָא הַשְּׁקָר⁷⁰. וְהַמְתַּנְבֵּא בְּשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה⁷¹. נִמְצְאוּ כָּל הַרוֹגֵי בֵּית דִּין שְׁשָׁה וְשְׁלֹשִׁים⁷².

68) שעשה בהם חבורה, ראה לקמן הל' ממרים פ"ה, ה"ה. 69) שמסרב על דברי בית-דין הגדול, ומורה לעשות כנגדם. 70) מתנבא על מה שלא שמע, וראה הל' ע"ז פ"ה, ה"ח. 71) שאומר: אמרה ע"ז. אפילו כיוון את ההלכה לטמא את הטמא ולטהר את הטהור (משנה בסנהדרין פט, א). וראה בהל' ע"ז פ"ה, ה"ו. ובכולם נאמר בתורה "יומת" או "ומת", וכלל הוא: "כל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק" (שם פד, ב). והשווה לעיל פ"ד, ה"א "ומפי משה רבינו למדו שכל מיתה... היא חנק" ובביאורנו שם. וכל אלו הנחנקים - מנויים במשנה, שם פד, ב. 72) רמז לדבר (תהלים ז, יח): "ולו' הכין כלי מות" (תפארת ישראל בסוף מס' סנהדרין, "סוגר העונשים", אות א). ובקריית ספר" נותן בהם סימן: "חיו"ב. ח"י נסקלים; י' נשרפים; ו' נחנקים; ב' נהרגים.

~ יום שלישי כ"ה אדר-א' ~

פֶּרֶק שְׁשָׁה עֶשְׂרִי

1) ביאור מצוות הלקאת מי שמחוייב מלקות. דיני התראת ספק. המתחייב בדין גדול נפטר מדין קטן. שאין צורך בשני עדים להחזקת האיסור למלקות. סדר ההלקאה בפני בית דין.

א. כְּשֵׁם שְׂמֻצָּה לְהַמִּית אֶת הַמְּחַיֵּב מִיָּתָה, כִּף מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַלְקוֹת אֶת הַמְּחַיֵּב מִלְּקוֹת. שְׁנֵאמַר: וְהַפִּילוֹ הַשֵּׁפֶט וְהַכְהוּ לַפְּנֵיו. וְאָף עַל פִּי שְׂמֻלְקוֹת בְּשֻׁלְשָׁה² - בְּמָקוֹם מִיָּתָה הִיא עוֹמֶדֶת³.

2) בניגוד לדיני נפשות, שהם בעשרים ושלושה, ראה לעיל פרק ה, הלכה ב, והלכה ד. 3) שהיא צריכה מומחים, עדים והתראה ודרישה וחקירה כדיני נפשות. וכן אמרו (סנהדרין י, א) "מלקות במקום מיתה עומדת" ומפרש רש"י: "כיוון דעבר על אזהרת בוראו ראוי הוא למות, ומיתה זו קנס עליו הכתוב, והרי הוא כאחת מן המיתות".

ב. מִלְּקִין בְּזֶמַן הַזֶּה⁴ בְּכָל מָקוֹם מִן הַתּוֹרָה בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה סְמוּכִין⁵, אֲבָל לֹא בְּפָנֵי הִדְיוּטוֹת.

4) אף על פי שאין בית המקדש קיים, בניגוד לדיני נפשות, שאין דנים אותם אלא בפני הבית, ראה לעיל פרק י"ד, הלכה י"א, ומצינו במכות טז, ב שרב יהודה חייב מלקות בזמנו לאחד שעבר על איסור תורה. 5) שנסמכו בארץ מפי חכמים מוסמכים, כמבואר לעיל פרק ד, הלכה ו, וראה לעיל פרק ה הלכה ד ובביאורנו.

ג. וְכָל מִלְּקִיּוֹת שְׂמֻלְקִין דִּינֵי חוּצָה לְאַרְצָן בְּכָל מָקוֹם⁶, אִינְהוּ אֵלָּא מִפְּתֵי מְרֻדוֹת⁷.

עליה, ולא ארוסה, להקל עליה מסקילה לשריפה (סנה' ג, ב), וכן פסק רבינו בהל' איסורי ביאה פ"א, ה"ו; ופ"ג, ה"ג, ה. 59) מאנוסתו, שאינה בת אשתו. ואע"פ שלא נאמרה בתורה: "ערות בתך לא תגלה", מאחר שאסרה בת הבת (ויקרא יח, י) שתקה מן הבת, שהרי בת בתו אינה קרובה לו אלא מכח בתו (סנהדרין עו, א ולשון רבינו בהל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ו). 60) מאנוסתו, שאינה אשתו בקידושין. וראה בסמוך אות סא. 61) בשתייהן לא נאמרה שריפה בתורה, אלא אזהרה בלבד (ויקרא יח, י), וענשן נלמד בגזירה-שוה" מאשה ובתה, כמבואר באות הבאה. 62) ככתוב (שם כ, יד) "ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זימה היא, באש ישרפו אותו ואתהן", אמרו חכמינו (סנהדרין עה, א) "אין לי אלא אשה ואמה, בת אשה ובת בתה ובת בנה מניין? נאמר כאן: זימה, ונאמר להלן (ויקרא יח, יז) ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה... שארה הנה זימה היא", מה להלן בתה ובת בתה בנה (בכלל האזהרה), אף כאן בתה ובת בתה בנה (=לענין שריפה), ומכאן אתה למד גם לענין בת בתו ובת בנו מאנוסתו שהן בשריפה, נאמר כאן (ויקרא יח, י) כי ערותך הנה, ונאמר בשאר אשתו: שארה הנה, אני למד "גזירה-שוה" "הנה-הנה", מה להלן (בשאר אשתו) "זימה" עמו, אף כאן "זימה", כאילו כתוב כאן "זימה". ושוב אני למד "גזירה-שוה" "זימה-זימה" מאשה ואמה שכתוב בה: "זימה היא, באש ישרפו" מה להלן שריפה, אף כאן שריפה (שם עה, א ועמ' ב). 63) ככתוב (ויקרא כ, יד) "ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה... באש ישרפו אותו ואתהן", אמרו חכמינו (סנהדרין עה, ב) "מנין לעשות שלשה דורות למעלה (=למעלה מאשתו, כגון אם חמיו שהיא דור שלישי לאשתו, וכן אם חמותו) כשלשה דורות למטה (כבת בתה ובת בנה המפורשים בתורה, ויקרא יח, יז), נאמר למטה: זימה, ונאמר למעלה: זימה, מה למטה שלשה דורות, אף למעלה שלשה דורות". 64) שם עו, ב נאמר: "באש ישרפו אותו ואתהן" אתהן - שתייהן משמע, והרי אשתו אינה נשרפת? אלא לומר לך, כששתייהן קיימות. כלומר, אם אשתו חיה - תישרף חמותו, ואם לאו - אין כאן עונש שריפה. וכדברי רבי עקיבא שם. ואע"פ שאמרו שם "איסורא בעלמא", סובר רבינו שזהו איסור כרת. ולגבי שריפה שהיא בידי אדם, קורא לכרת: איסורא בעלמא, שאין בה מיתת בית-דין אלא עונש מן השמים בלבד. השווה הל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ח ובמגיד-משנה שם. והמאירי לסנהדרין שם מביא ראייה מסגנון התלמוד (קידושין סב, א) שאמרו שם: "אם שכב איש אותך - לא הנקי ולא הנקי, אלא איסורא בעלמא" - הרי שבאשת איש, קראו לאיסור כרת שבה "איסורא בעלמא". וכל אלו הנשרפים - מנויים במשנה סנהדרין עה, א.

יב. הַנְּהַרְגִין⁶⁵ שְׁנַיִם: הַרוֹצֵחַ⁶⁶ וְהַנְּדָח⁶⁷.

65) בסייף. 66) שנאמר בו "נקום ינקם" (שמות כא, כ) "נקימה זו איני יודע מה היא, כשהוא אומר (ויקרא כו, כה), 'זהבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית' - הוי אומר נקימה, זו סיוף" (שם נב, ב). 67) ולשון המשנה שם עו, ב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

איסור אותו ואת בנו, ראה ויקרא כב, כת. 16) והתורה אמרה (דברים כה, ב) "והיכהו לפניו כדי רשעתו" – משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות (מכות יג, ב). 17) שהרי לא יומת, ולא ייענש אלא על רשעה אחת (חולין פא, ב), והשווה הלכות שחיטה פרק י"ב, הלכה ז.

ו. אינו צריך שני עדים למלקות אלא בשעת מעשה¹⁸; אבל האסור עצמו - בעד אחד יחזק. כיצד? אמר עד אחד: חלב פליות הוא זה¹⁹, פלאי הפרם²⁰ הם פרות אלו, גרושה או זונה אשה זו²¹, ואכל או בעל בעדים אחר שהתרו בו²² - הרי זה לוקה, אף על פי שעקר האסור בעד אחד²³. במה דברים אמורים? שלא הכחיש²⁴ העד בעת שקבע האסור; אבל אם אמר: אינו חלב זה²⁵, וזו אינה גרושה, ואכל או בעל אחר שהכחיש - אינו לוקה, עד שיקבעו האסור שני עדים²⁶.

18) בשעת העבירה. 19) והרי זה חלב, שאסרתו תורה (ויקרא ג, יז) ולוקים עליו. 20) מין ממיני התבואה שנורע עם הגפן ושניהם אסורים באכילה, שנאמר (דברים כב, ט) "לא תזרע כרמך כלאיים פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע", כלומר, פן תתרחק ותאסור שניהם (לשון רבינו בהלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה ו), והאוכלם לוקה, כמבואר בבאורנו לקמן פרק י"ט, הלכה ד לאוו צו. 21) ואסורות לכהן. 22) בכתב יד תימן: שהותרה בו. 23) שכן אמרו (גיטין ב, ב) "עד אחד נאמן באיסורין" (כסף משנה). ומפורש הוא בירושלמי סוטה פרק ו, הלכה ב "אמר לו אחד חלב הוא, והתרו בו שניים, לוקה, ועיקר עדותו לא בעד אחד הוא!" והשווה הלכות שגגות פרק ג, הלכה ב. 24) העובר. 25) בכתב יד תימן: זה אינו חלב. כלומר, אין זה חלב אלא שומן ומותר. 26) וכן אמרו (קידושין טו, ב): אם הוא מכחישו כלום הוא נאמן?

ז. שתק בעת שהעיד העד האחד בקביעות האסור, ואחר שעבר והתרו בו טען להכחיש העד - אין שומעין לו, אלא לוקה²⁷.

27) שם סה, ב "אמר לו עד אחד נטמאו שהותיך והלה שותק נאמן". וסובר רבינו, שאפילו הכחישו אחרי כן, נאמן העד, שאם לא הכחישו כלל אין בזה כל חידוש (כסף משנה). ומדברי רבינו יש לדייק, שאם הכחישו קודם שעבר אפילו שתק בתחילה, הכחשתו מועילה ואינו לוקה (שם).

ח. כיצד מלקין אותו? פופת²⁸ שתי ידיו על העמוד²⁹ אילף ואילף, וחנון³⁰ הפנסת אוהז בבגדיו³¹. אם נקרעו - נקרעו, ואם נפרמו³² - נפרמו. עד שהוא מגלה את לבו. שאינו מפהו על פסותו, שגאמר: והפהו - ולא לכסותו³³. והאבן נתונה מאחוריו³⁴, שהחזן המפה עומד עליה³⁵. ורצועה של עגל בידו, כפולה לשנים ושנים³⁶ לארבעה.

6) שאינם מוסמכים. 7) שאינה שלושים ותשע מלקות, אלא כפי ראות עיני הדיין וכפי צורך השעה (רע"ב לנזיר פרק ד, משנה ג). וברבי"ש תשובה צג כתב: מכת מרדות, היא ל"ט כשל תורה, אלא שאינן חזקות כמותן. וראה ב"מגן אברהם" לאורח חיים תצו סעיף קטן ב, שמרדות היא שלוש עשרה הכאות. מרדות - לשון מרד, שמייסרים אותו על שמרד בדברי חכמים. וראה רש"י חולין קמא, ב דיבור המתחיל: מכת מרדות.

ד. אין אדם לוקה אלא בעדים והתראה⁸. ובודקין העדים בדרישה ובחקירה, פדרף שעושים בדיני נפשות⁹. עבר על לאו שנתק לעשה¹⁰, והתרו בו ואמרו לו: אל תעשה דבר זה, שאם תעשנו ולא תקים עשה שפנו¹¹ - תלקה, ועבר ולא קים העשה - הרי זה לוקה¹². אף על פי שהתראה בספק היא¹³, שאם יקים - יפטר, התראת ספק התראה היא¹⁴.

8) כמבואר לעיל פרק י"א, הלכה ד, שהמלקות שווה בזה לדיני נפשות, על פי דברי התלמוד בסנהדרין לג, ב. ובכתובות לב, ב, אמרו: "כאן שלא התרו בו", כלומר, ולפיכך אינו לוקה. 9) שנאמר (ויקרא כד, כב) "משפט אחד יהיה לכם" - מכאן שכל הדינים צריכים דרישה וחקירה (סנהדרין לב, א), והשווה הלכות עדות פרק ג, הלכה ב. 10) שאמרה תורה אם עברת על הלאו, קיים העשה והיפטר, כגון "לא תיקח האם על הבנים" (דברים כב, ו) ואם לקחת: "שלח תשלח את האם" (שם ז). 11) כגון, שתמות האם ולא תוכל לקיים בה: "שלח תשלח". וכל שכן, אם שחט בעצמו האם, שביטל העשה בידו. 12) מכות תט, ב וכגירסת הרי"ף שם: בדברי רבי יוחנן "קיימו (את העשה) פטור; לא קיימו חייב, כלומר, אף על פי שלא ביטל העשה, כיוון שלא קיימו, לוקה על הלא תעשה", ולפיכך, כל שמתה האם או ברחה מידו, לוקה. 13) בשעה שעבר על הלאו, והתרו בו, אין הדבר ידוע אם קיים העשה או לא יקיים. 14) מכות שם, וראה בר"ן לחולין קמא, את הפירוש שמביא בשם "אחרים" (כסף משנה). וכתב הרדב"ז, אף על פי שבכל מקום אין לוקים על התראת ספק, כאן שונה, שבשעה שעבר על הלאו, הרי זה ודאי עבר, והספק אינו אלא ביחס לתיקון העשה, שמה קיימה, וכל שלא קיים העשה הרי זה לוקה על הלאו, שלגביו הוא מותר וודאי. והשווה הלכות שבועות פרק ה, הלכה ב ובבאורנו שם. וראה ב"נודע ביהודה" מה"ת לאבן העזר עז, שלא נתכווין רבינו לפסוק התראת ספק - שמה התראה, אלא בדיני מלקות, אבל בדיני נפשות - אינה התראה. תדע, שהרי לעיל פרק י"ב כשדן רבינו על התראה בדיני נפשות לא הזכיר כלום מדיני התראת ספק.

ה. עבר עברה שיש בה מלקות ומיתת בית דין קאמת, כגון ששחט אותו ואת בנו לעבודה זרה: 15) אם התרו בו למיתה - סוקלין אותו ואינו לוקה, שהרי נתחייב בדין גדול מזה¹⁶; ואם התרו בו למלקות בלבד - לוקה¹⁷.

15) שחייב מיתה משום עובד עבודה זרה, ומלקות משום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְשִׁתִּי רְצוּעוֹת שֶׁל חֲמוֹר עוֹלוֹת וַיּוֹרְדוֹת בָּהֶן. וְרַחֵם הַרְצוּעָה טַפַּח, וְאַרְבֶּה בְּדִי שֶׁתְּהֵא מַגְעַת עַד פִּי בְּרַסְוִי. וַיִּדְרֹשׁ שֶׁל רְצוּעוֹת שֶׁאֲחִזּוּ בָּהֶן אֲרָבָה טַפַּח.⁴⁰

משנה מכות כב, ב, ואין לפרשו כפשוטו שיפילהו לארץ, שכבר נתבאר בהלכה הקודמת, שצריך להלקותו שליש מלפניו, וזה לא ייתכן אלא כשהוא מוטה וכפוף על העמוד (תורה תמימה). (47) ספרי פרשת תצא אות רפו. והטעם, כדי שלא יוסיף להכותו וימות (רבינו הלל שם). (48) שאז אין השופט יכול לרכז את כל ראייתו בכל אחד מהם. ובכתב יד התימנים הנוסח: "והיכהו - מכאן שאין מלקים" וכו'. ואמנם בספרי שם דורשו מ"כנו" - אין מלקים שניים כאחד.

י.א. הַגְדוֹל שֶׁבְּדִינִים קוֹרֵא כֹּל זְמַן שֶׁזָּה לֹאֲקָה: אִם לֹא תִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת, וְהַפְּלֵא יְיָ אֶת מַכְתָּךְ. וּמִתְפַּוֵּן שְׁיִגְמַר הַפְּסוּקִים עִם הַמְּלָקִיּוֹת.⁴⁹ וְאִם לֹא גָמַר - חוֹזֵר לְתַחֲלַת הַמְּקָרָא, וְקוֹרֵא וְחוֹזֵר וְקוֹרֵא עַד שֶׁתִּגְמַר כֹּל הַהֲפָאָה. וְהַשְּׁנִי שֶׁבְּדִינִים מוֹנֵה, וְהַשְּׁלִישִׁי אוֹמֵר לְחַזֵּן: הֲפָה! כֹּל זְמַן שֶׁמִּפְּהָ - עַל פִּי הוּא מִפְּהָ.⁵⁰

(49) מכות כג, א. ובכריתות יא, א שנינו: "בקורת תהיה" (ויקרא יט, כ) - תהא בקריאה. והכוונה לקריאת הפסוקים שלפנינו. (50) מכות שם.

י.ב. מֵת תַּחַת יָדוֹ - פְּטוּרָא. וְאִם הוֹסִיף רְצוּעָה אַחַת עַל הָאֲמִדָּה⁵² וְמֵת - הָרִי הַחֲזָן גּוֹלָה⁵³. וְאִם לֹא מֵת - הָרִי הַחֲזָן עֵבֶר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יוֹסִיף.⁵⁴ וְהוּא הַדִּין לְכָל מִפְּה אֶת חֲבֵרוֹ, שֶׁהוּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה. וְמָה אִם זֶה, שֶׁנִּתְּנָה תוֹרָה רְשׁוּת לְהַכּוֹתוֹ, צָוָה הַכּוֹתוֹב שֶׁלֹּא לְהַכּוֹתוֹ עַל רְשָׁעוֹ;⁵⁵ קָל וְחֹמֶר לְשֹׂאֵר כֹּל הָאָדָם.⁵⁶ לְפִיכָךְ, כֹּל הַמִּפְּה אֶת חֲבֵרוֹ, אִפְּלוּ הִכָּה עֵבֶד, הַפָּאָה שֶׁאֵין בָּהּ שְׂוֵה פְּרוּטָה - לוֹקָה.⁵⁷ אֲבָל אִם יֵשׁ בָּהּ שְׂוֵה פְּרוּטָה⁵⁸, הוֹאִיל וְהוּא חֵיב לְשֵׁלֶם מִמוֹן - אֵין אָדָם מְשַׁלֵּם לוֹקָה⁵⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ כְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת.⁶⁰

(51) שם כב, ב. והטעם מבואר שם ח, א, שנאמר (דברים יט, ה): "ואשר יבוא את רעהו ביער לחטוב עצים" וגו' - מה חטיבת עצים רשות (=אם רצה בא וחוטב, ואם לא רצה אינו בא), יצא... הרב הרודה את תלמידו ושליח בית דין" המלקה ארבעים למחוייב מלקות. (52) שאמדוהו הדיינים, ראה לקמן פרק י"ז, הלכה ב. (53) לערי מקלט כדין כל רוצח נפש בשגגה, שהרי טעה חזן זה במניינו ושגג (מכות שם). (54) ספרי, הובא במכות כג, א. (55) בכתב יד תימן: יתר על רשעו. (56) סנהדרין פה, א, וראה שם נח, ב "המגביה ידו על חבירו אף על פי שלא היכהו נקרא רשע", והשווה הלכות חובל ומזיק פרק ה, הלכה א-ב. (57) מכות ה, ב "ישראל גולה ולוקה על ידי עבד", והעמידוהו שם, כגון שהיכהו הכאה שאין בה שווה פרוטה. ומפרש רש"י: לוקה, משום "לא יוסיף - פן יוסיף". (58) כגון, תשלומי דמי ריפוי או

וְשִׁתִּי רְצוּעוֹת שֶׁל חֲמוֹר עוֹלוֹת וַיּוֹרְדוֹת בָּהֶן. וְרַחֵם הַרְצוּעָה טַפַּח, וְאַרְבֶּה בְּדִי שֶׁתְּהֵא מַגְעַת עַד פִּי בְּרַסְוִי. וַיִּדְרֹשׁ שֶׁל רְצוּעוֹת שֶׁאֲחִזּוּ בָּהֶן אֲרָבָה טַפַּח.⁴⁰

(28) קושר. (29) עץ נעוץ בקרקע וגבוה כשתי אמות, והלוקה כפוף ומוטה עליו, כאדם הנסמך על בריח דלת (מכות כב, ב ובפירוש ריב"ן שם). (30) השמש, מלשון חוזה, שהוא רואה כל צרכי העיר. (31) בבית הצוואר. (32) נקרעו חוטי התפירה (שם). והרע"ב לסוטה פרק א, משנה ה מפרש: פרימה - מן הצדדים; קריעה - באורך. (33) ספרי שם אות רפו. (34) של הלוקה. (35) שתבוא ההכאה מלמעלה בכח. (36) כלומר, עוד רצועה אחת כפולה לשתיים והן שתי רצועות שהן ארבע (מכות כב, ב ובריב"ן שם). ובירושלמי (הובא בתוספות יום טוב שם) דרשו: והפילו השופט - אל תקרא והפילו, אלא והכפילו. וראה בגמרא שם כג, א. (37) כלומר, ברצועה. וכפירוש הריב"ן שם: כשמגביה ידו ומוריד, עולות הרצועות ויורדות. פירוש שני, כן דרך תפירת הרצועה, תוחב ראש רצועה בנקב (=של הידית) כנגד מטה, וחוזר ותוחב בנקב שני דרך מעלה, ונראה כמעלה ומוריד (שם). ובגמרא שם כג, א רמזו טעם לרצועה של עגל וחמור, משום שנאמר (ישעיה א, ג) "ידע שור קונוהו, וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע" וגו' - אמר הקדוש-ברוך-הוא יבוא מי שמכיר אבוס בעליו ויפרע ממי שאינו מכיר בעליו. ורבינו בפירושו למשנה שם אמר: "שתי הרצועות של החמור, לפי שעשה מעשה הבהמות ייענש בעוורותיהן" וכו'. ותיקנו עגל במקום שור כי של עגל רך ונכפף יפה סביב גבו. (38) ומטעם זה אמרו בגמרא שם, צריך שיהיה בידיה של הרצועה נקב והחזן המלקה יוכל להאריך ולקצר הרצועה כרצונו, שאין מכים אלא ברצועה שראשה מגעת על פי כרסו, שהוא טבורו (רע"ב שם). (39) הידית. (40) משנה שם כב, ב.

ט. הָאִישׁ הַמִּפְּה צָרִיף לְהִיּוֹת יֵתֵר בְּדַעְיָה⁴¹ וְחֹסֵר בְּכַחַת⁴². וּמַגְבִּיָּה אֶת הַרְצוּעוֹת בְּשִׁתֵּי יָדָיו, וּמִפְּה בְּיָדוֹ אַחַת בְּכָל כַּחוֹ. וּמְלַקְהוּ שְׁלִישׁ מְלַפְּנֵיו [עַל חִזָּהוּ]⁴⁴ בֵּין דְּדָיו, וְשְׁנֵי שְׁלִישִׁים מְאַחֲזֵיו: שְׁלִישׁ עַל כְּתָף זֶה, וְשְׁלִישׁ עַל כְּתָף זֶה.⁴⁵

(41) משכיל במדע. (42) שם כג, א וכפירוש המשנה לרבינו שם, "אדם משכיל ממוצע בכוחו, לא יהיה איש מתעורר ולא משתגע שיכה מכת נקמה באיש ההוא". (43) שבשתי ידיו כאחת לא יוכל להכות בכל כוחו (שם כג, א). והשווה לעיל פרק ט"ו, הלכה א. (44) בדפוס רומי ר"מ וכן בכתב יד תימן תיבות אלו אינן. (45) שפ כג, א, שנאמר (דברים כה, ב) "והיכהו לפניו כדי רשעתו במספר - רשעה אחת מלפניו; שתי רשעיות מאחוריו". ומפרש ב"תורה תמימה" כדי רשעתו - משמעה רשעה אחת, שהיא מכה אחת, ושוב כתוב: במספר, ואין מספר פחות משניים, מכאן, שלפניו - הכאה אחת; ולאחוריו - שתיים.

י. הַמִּפְּה אֵינוֹ עוֹמֵד וְלֹא יוֹשֵׁב, אֲלֵא מְטָה. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַפִּילוּ הַשֹּׁפֵט⁴⁶ וְהִפְהוּ לְפָנָיו - שִׁיְהוּ עֵינָיו שֶׁל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על לשון הפסוק: "רשעתו במספר", ולא נאמר: "ארבעים במספר" (שם). (4) למעלה מכוחו. (5) והתורה אמרה (שם, ג) "ונקלה אחיך לעיניך", אחר שלקה - יסור אחיך חי לעיניך (סנהדרין י, ב). (6) הואיל ואסור להוסיף על הארבעים אפילו כשהוא בריא. (7) מכות כב, א. (8) ואמרו שם עמ' ב: כמה טפשים הם האנשים שקמים מפני ספר-תורה, ואינם עומדים מפני אדם גדול. שבספר-תורה כתוב: "ארבעים יכנו", ובאו החכמים וחסרו אחת. ובמדרש תנחומא פ' קרח, אות יב, אמרו: "ארבעים יכנו... כנגד ארבעים קללות שנתקללו נחש וחיה ואדם ואדמה. ופחתו חכמים אחת, משום לא יוסיף".

ב. כְּשֶׁאֻמְדִין אֶת הַחוּטָא פְמָה הוּא יְכוּל לְקַבֵּל, אֵין אוּמְדִין אֶלָּא בְּמִפְתּוֹת הַרְאוּיוֹת לְהַשְׁתַּלְשׁוּ. אֶמְדוּהוּ שְׂיִכּוּל לְקַבֵּל עֲשָׂרִים - אֵין אוּמְרִין: יִלְקֶה עֲשָׂרִים וְאַחַת כְּדִי שְׂיִהְיֶה יְכוּלִין לְהַשְׁתַּלְשׁוּ, אֶלָּא יִלְקֶה שְׂמוֹנֶה עֲשָׂרָה.⁹ אֶמְדוּהוּ לְקַבֵּל אַרְבָּעִים, וּמְשִׁיחֵהֶחֱחִיל לְלִקּוֹת רְאוּהוּ חֲלָשׁ, וְאָמְרוּ: אֵינוּ יְכוּל לְקַבֵּל יוֹתֵר עַל אֵלוֹ הַתְּשֻׁעָה אוֹ הַשְׁתִּימָה עֲשָׂרָה שְׁלֹקָה - הֲרֵי זֶה פְטוּר.¹⁰ אֶמְדוּהוּ לְקַבֵּל שְׁתֵּים עֲשָׂרָה, וְאַחַר שְׁלֹקָה רְאוּהוּ חֲזָק וְיְכוּל לְקַבֵּל יוֹתֵר - הֲרֵי זֶה פְטוּר, וְאֵינוּ לֹקֶה יוֹתֵר עַל הָאֶמְדָּה.¹¹

(9) לשלשה חלקים, שלישי מלפניו, ושני שלישים מאחוריו, כמבואר לעיל פט"ז, ה"ט (מכות כב, א), וראה ברש"י לסנהדרין י, א. (10) סנהדרין שם, כי אין להלקותו יותר מכפי כוחו, שמה ימות בה. נמצא חסך המחוייב שתי מלקיות. (11) ואין אומרים ילקה לאחר זמן כשיתחזק, אלא מכיון שנחבזה בבית-דין ולקה קצת - די בזה (מכות כב, ב וברש"י). אבל אם עדיין לא לקה כלום, ימתין עד שיבריא וילקה כל הארבעים כפי שאמדוהו מתחילה (כסף-משנה). וראה בסמוך ה"ג. (12) מכיון שלקה, כבר נתבזה בבית-דין ונתכפר לו ואין לחייבו לפי אומד חדש (מכות שם).

ג. אֶמְדוּהוּ הַיּוֹם שְׂיִלְקֶה שְׁתֵּים עֲשָׂרָה,¹³ וְלֹא הִלְקוּהוּ עַד לְמַחֵר, וְהֲרֵי הוּא לְמַחֵר יְכוּל לְקַבֵּל שְׂמוֹנֶה עֲשָׂרָה - אֵינוּ לֹקֶה אֶלָּא שְׁתֵּים עֲשָׂרָה.¹⁴ אֶמְדוּהוּ שְׂיִלְקֶה לְמַחֵר שְׁתֵּים עֲשָׂרָה, וְלֹא לְקֶה עַד יוֹם שְׁלִישִׁי, וְהֲרֵי הוּא חֲזָק לְקַבֵּל שְׂמוֹנֶה עֲשָׂרָה - לֹקֶה שְׂמוֹנֶה עֲשָׂרָה; שְׁהֲרֵי בְּשַׁעַת הָאֶמְדָּה לֹא אֶמְדוּהוּ לְלִקּוֹת אֶלָּא לְאַחַר זְמַן.¹⁵ וְכֵן כָּל פְּיֻצָּא בְּזָה.¹⁶

(13) היום. (14) אפילו כשעדיין לא לקה כלום, מכיון שהאומד הראשון היה לאותו יום, הרי זה כאילו לקה כבר, ואין לבטל את האומד הקודם (שם בבביתא). (15) והרי הוא כמי שאינו. ואם עדיין לא לקה, הולכים בו אחרי האומד השני בין להקל בין להחמיר. ולפי זה, מה שמצריך רבינו בהלכה הקודמת "משתחיל ללקות ראוהו חלש" - הכוונה כשאמדוהו ללקות למחר, אבל אמדוהו שילקה

צער. (59) כלל הוא, שמשלם ממון ואינו לוקה (כתובות לב, ב) שנאמר (ויקרא כד, יט) "כאשר עשה כן ייעשה לו... כן יינתן בו" - דבר שיש בו נתינה, וזה ממון. (60) הלכות חובל ומזיק פרק ד, הלכה ט; ובהלכות נערה פרק א, הלכה י"א. וראה לקמן הלכות עדות פרק י"ח, הלכה א. והטעם שאין לוקה ומשלם, משום שנאמר: כדי רשעתו - משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו, משום שתי רשעיות (כתובות לז, א).

פֶּרֶק שְׂבַעָה עֲשָׂרֵי

(1) שאין מלקים את החוטא אלא לפי כוחו ובריאותו. המחוייב מלקיות הרבה כיצד אומרים אותו. הנפטרים ממלקות באמצע הלקאתם, מי אינו חוזר לשררתו אחרי הלקאתו.

א. בַּיַּעַד מַלְקִין אֶת הַמַּחֲיֵב מַלְקוֹת? כְּפִי כַחוּ.² שְׂנֵאמַר: כְּדִי רִשְׁעוֹתוֹ בְּמַסְפְּרֵי. וְזֶה שְׂנֵאמַר: אַרְבָּעִים - שְׂאִין מוֹסִיפִין עַל הָאַרְבָּעִים, אֶפְלוּ הִיָּה חֲזָק וּבְרִיא כְּשֶׁמְשׁוֹן. אֶבֶל פּוֹחֲחִין לְחֲלָשׁ; שְׂאֵם יִכָּה לְחֲלָשׁ מִכָּה רַבָּה.⁴ - בְּיֻדָּאֵי הוּא מֵת.⁵ לְפִיכָף⁶ אָמְרוּ חֲכָמִים:⁷ שְׂאֶפְלוּ הַבְּרִיא בְּיוֹתֵר מִפִּין אוֹתוֹ שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע; שְׂאֵם יוֹסִיף לוֹ אַחַת, נִמְצָא שְׂלֹא הִכָּהוּ אֶלָּא אַרְבָּעִים הַרְאוּיוֹת לוֹ.⁸

~ נקודות משיחות קודש ~

"לפיכך אמרו חכמים: שאפלו הבריא ביותר מפין אותו שלשים ותשע".

מהלכה זו רואים עד כמה יש להבין "בעלות" על התורה כביכול, ועד שיכולים לשנות ממה שכתוב, כי בתורה נאמר "ארבעים יכנו", וחכמים תיקנו שלושים ותשע. על כך אומרת הגמרא (מכות כב:) כמה טפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר-תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה, דאילו בספר-תורה כתיב ארבעים יכנו, ואתו רבנן - בצרו (הפחיתו) חדא".

דוגמא נוספת לכך אנו מוצאים בירושלמי שאומר על הפסוק "לא-ל גומר עלי כו'" שעל-ידי פסק בית-דין בקידוש החודש ועיבור השנה, נשתנה הטבע והמציאות של העולם.

הכח לשנות אינו רק בעניינים של "סור מרע", שם יש כח לחכמים להפחית את ייסוריו של יהודי, אלא גם בענייני "עשה טוב" יש לרבותינו כח להוריד השפעה מלמעלה בריבוי טוב מופלג המבטל את כל המדידות, ואפילו את מדידות הברכה שבתורה.

(לקו"ש חלק ה' עמוד 128 הערה 31)

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

(2) כפי שהוא יכול לקבל - בהתאם לבריאותו. (3) "שלא ילקה בלא שיעור, אלא במנין ידוע כפי מה שיוכל לסבול" (לשון רבינו בפירושו למשנה, מכות כב, א). וזה בהסתמך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נְפִסְקָה הִרְצוּעָה³³ בְּשַׁנְיָה - פּוֹטְרִין אוֹתוֹ³⁴; נְפִסְקָה בְּרֵאוּשָׁנָה - נְפִטְר מִמְּלָקוֹת רֵאוּשָׁנָה, וְלוֹקָה הָאֹמֵד הַשְּׁנִי³⁵.

23) לשון זלזול, כלשון הכתוב "ונקלה אחיך".
24) שהוציא ריעי. (25) שנתבזה. (26) משנה, במכות כב,
ב. (27) אין אומרים הרי זה כאילו נתקלקל בשעת
ההלקאה ויפטר, שהתורה אמרה: "והכהו... ונקלה", ולא
שנקלה לפני ההכאה (שם כג, א). (28) אור ליום הלקאתו,
אין אומרים אדם חלש הוא זה ובוודאי לא יוכל לסבול את
האומד שבית-דין אמדוהו. (29) כי פחד לחוד, וחולשת
הגוף לחוד. יש אדם חזק ובריא ומחמת הפחד מתקלקל,
ויש שהוא חלש בגופו ואינו מפחד ולא יתקלקל (רדב"ז).
ולדעת הלחם-משנה, נתכוון רבינו לומר "אפילו מבערב"
שהוא לילה, ואין ראוי ללקותו אלא למחר, ובכל זאת נכנס
בו פחד גדול ונתקלקל, אין אומרים בוודאי יתקלקל בשעת
הכאה יותר ויותר, ונפטרו. וזהו מה שאמרו בגמרא שם:
"ולא עוד אלא אפילו קלה (=נתבזה) בתחילה". הכוונה
ליום אחד לפני ההכאה. (30) על שתי עבירות.
31) באומד אחד, כלעיל ה"ד. (32) אפילו כשנתקלקל
בראשונה פטור אף מהשניה, כיון שהן באומד אחד, הרי
נתקיים בו: "ונקלה אחיך לעיניך" (מכות כג, א). (33) של
עגל, שמלקים בה. כלעיל פט"ז, ה"ח. (34) שכבר "נקלה
לעיניך" ונפטר. (35) (מכות שם) שעדיין לא התחיל בו,
ואין הפסקת הרצועה פוטרת אלא אחרי ההתחלה.

ו. כְּפִתוּהוּ עַל הָעֵמִיד לְלָקוֹת, וְכָרַת אֶת הַמִּיתְרִים³⁶ וְכָרַח - פְּטוּר³⁷, וְאֵין מְחֻזְרִין אוֹתוֹ.

36) החבלים. (37) שנתבזה בכריחתו, ואנו קוראים בו:
"ונקלה אחיך לעיניך" (שם), וכן בשבועת כח, א. וכתב
ב"הגהות מיימוניות": "מעשה באחד שישב לארץ ללקות
בבית הכנסת, ולא בא הממונה להלקותו ופטרו רבינו, כיון
שלא הורגלו בכפייתה", כלומר: הרי זה ככפתוהו וברח,
שהרי נתבזה, והממונה לא בא, ומה יש לו לעשות עוד.

**ז. כָּל מִי שֶׁחָטָא וְלָקָה - חוֹזֵר לְכַשְׁרוֹתוֹ. שְׁנֹאֲמַר:
וְנִקְלָה אַחִיךָ³⁸ לְעֵינֶיךָ - פִּינֵן שְׁלָקָה הָרִי הוּא אַחִיךָ.
אֵף כָּל מְחֻזְבֵי כָרַת שְׁלָקוֹ - נְפִטְרוּ מִיַּדֵי כְּרִיתָתָן³⁹.**

38) 'ספרי' כִּי־תִצַּא אוֹת רְפוּ: "כל היום קורא אותו הכתוב
רשע, שנאמר: והיה אם בן הכות הרשע, אבל כשלקה,
הכתוב קורא אחיך, שנאמר: ונקלה אחיך". והשווה הל'
עדות פ"ב, ה"ד: "כל מי שנתחייב מלקות - בין שעשה
תשובה, בין שלקה בבית-דין חוזר לכשרותו" וראה
בביאורנו שם. ונראה שגם אם לקה יש לו לחזור בתשובה,
שמלקות בלא תשובה אינה מכשירתו עדיין, שכן הם דברי
רבינו בהל' טוען ונטען פ"ב, ה"י: "אם היו עליו עדים
שלקה ועשה תשובה - יחזור לכשרותו בין לעדות בין
לשבועה", וראה רדב"ז בהל' עדות שם. (39) משנה,
במכות כג, א. וכפירוש רבינו שם: "המלקות עם התשובה
יכפרו הכרת". וראה לקמן פ"ח, ה"א ובביאורנו שם.

היום, אפילו עדיין לא לקה, הרי זה כאילו "התחיל ללקות",
ומכיון שהוא חלש, הרי זה פטור. והרי זה כאילו התחילו
להלקותו מאתמול, ואמרו אינו יכול לקבל עוד (כסף-
משנה). וכשאמדוהו ללקות למחר ולא לקה, וביום השני
הרי הוא חזק לקבל י"ח, ג"כ לוקה שמונה-עשרה, שהרי
הוברר שהאומד הראשון היה בטעות, ורבינו משמיענו
שאפילו לא התחזק אלא ביום השלישי, ויש להניח שהאומד
הראשון לא היה מוטעה, הרי הוא כמי שאינו, והולכים רק
אחרי האומד האחרון. (16) בכל המספרים שהם, הולכים
אחרי האומד האחרון אפילו להחמיר, וכל-שכן להקל.

**ד. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִלְּקִיּוֹת הִרְבֵּה¹⁷, בֵּין עַל עֲבֻרוֹת
הִרְבֵּה בֵּין עַל מַעֲשֵׂה אַחַד שֶׁחִבְּבֵן עָלָיו מִלְּקִיּוֹת
הִרְבֵּה: אִם אֲמָדוּהוּ אֹמֵד אַחַד¹⁸ - לוֹקָה וּפְטוּר;
וְאִם לֹאוֹ - לוֹקָה וּמִתְרַפֵּא, וְחוֹזֵר וְלוֹקָה¹⁹. פִּינֵד?
נִתְחַיֵּב שְׁתֵּי מִלְּקִיּוֹת, וְאֹמְדוֹ שֵׁיכּוֹל הוּא לְקַבֵּל
אַרְבָּעִים וְחֲמֵשׁ - פִּינֵן שְׁלָקָה אַרְבָּעִים וְחֲמֵשׁ
נְפִטְרוּ²⁰. אָבֵל אִם אֲמָדוּהוּ לְמִלְּקוֹת אַחַת, וְהִכְהוּ
שְׁלֹשׁ אוֹ תֵּשַׁע אוֹ שְׁלֹשִׁים כְּמוֹ הָאֹמֵד²¹ - הֲרִי זֶה
מִתְרַפֵּא, וְחוֹזֵרִין וְאוֹמְדִין אוֹתוֹ לְמִלְּקוֹת שְׁנֵי²², עַד
שְׁלָקָה לְכָל מִלְּקִיּוֹת שֶׁהוּא חִיב בָּהֶן.**

17) כגון שחרש בשור ובחמור, ובחרישתו מחפה חיטה
ושעורה וחרצן בעפר, נמצא עובר משום "לא תחרוש בשור
ובחמור", ומשום "לא תזרע כרמך כלאים". (18) לשני
הלאוים כאחד. (19) משנה, במכות כב, ב. (20) של"ט
מלקיות הן לעבירה אחת, והשש הנוספות הן לעבירה
השניה. ובגמרא שם, אמרו כן לגבי מספר מ"ב, ל"ט -
לעבירה אחת, והשש הנוספות - לשניה, אולם רבינו נאמן
לשיטתו לעיל ה"א, שמן התורה עליו ללקות ארבעים,
והחכמים פיתחו אחת משום "פן יוסיף". וכל זה יוצדק
כשלא לקה אלא מלקות אחת, אבל כשנתחייב שתיים
וילקוהו מ"ב, אזי כל הארבעים ההכאות יתייחסו למלקות
הראשונה, ולא נשארו אלא שתיים, ואין זה אומד כלל,
שהרי אינו ראוי להשתלש, ועל כרחו ילקה ויתרפא, ויחזור
וילקה שנית. שכלל הוא, כל שאינו יכול ללקות שלש
הכאות, אינו בר מלקות עכשיו על העבירה השניה. וכן אם
אמדוהו לקבל מ"ג אינו לוקה שתיים, שהרי מספר זה אינו
ראוי להשתלש, ואין זה אומד, ולפיכך לא יתכן דין זה אלא
כשאמדוהו למ"ה, ל"ט - לראשונה, ושש - לשניה, והכל
ניתן להשתלש (אור שמח). (21) כפי האומד. (22) כל
שלא לקה יותר מל"ט בבת אחת, נחשב הכל למלקות אחת.

**ה. מִי שֶׁאֲמָדוּהוּ, וְכִשְׁהִתְחִיל לְלָקוֹת נִתְקַלְקַל²³ מִפְּנֵי
הַהִפָּאָה, בֵּין בְּרַעֲיָה²⁴ בֵּין בְּמִמֵּי רְגָלִים - אֵין מִפִּין
אוֹתוֹ יוֹתֵר. שְׁנֹאֲמַר: וְנִקְלָה אַחִיךָ לְעֵינֶיךָ - פִּינֵן
שְׁנֹאֲמַר²⁵ פְּטוּר²⁶. אָבֵל אִם נִתְקַלְקַל מִן הַפְּחַד מִקִּדְם
הַהִפָּאָה, אִפְלוּ נִתְקַלְקַל מִשִּׁיעָא מִבֵּית דִּין לְלָקוֹת²⁷,
וְאִפְלוּ מִבְּעָרֵב²⁸ - הֲרִי זֶה לוֹקָה כָּל הָאֹמֵד
שֶׁאֲמָדוּהוּ. אֲמָדוּהוּ²⁹ לְשְׁתֵּי מִלְּקִיּוֹת³⁰, וְלָקָה³¹
וְנִתְקַלְקַל, בֵּין בְּרֵאוּשָׁנָה בֵּין בְּשַׁנְיָה - פְּטוּר³².**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעונש כרת, שאם יעשה תשובה בית-דין של מעלה מוחל לו, וכבר נתבאר לעיל פ"ז, ה"ז: "כל מחוייבי כרת שלקו – נפטרו מידי כריתתם", אבל מחוייבי מיתת בית-דין אינם לוקים, שאי-אפשר לחייבם בשתי פורעניות. שאפילו ילקו, סופם היהרג, ואפילו יעשו תשובה אין בית-דין של מטה מוחל להם, והתורה אמרה (דברים כה, ב) "כדי רשתו" – משום רשעה אחת אתה מחייבו, ולא משום שתי רשעיות (שם עמ' ב). וראה לקמן פ"ט, ה"א, מנין כל לא-תעשה שיש בהן כרת. (5) שימות קודם זמנו, אבל אין נפשו נכרתת מחיי עולם-הבא (פירוש המשנה לרבינו סנהדרין פ"ט, מ"ו). (6) תבואה שלא הופרשו ממנה מתנותיה תרומות ומעשרות (מכות יג, א). (7) סנהדרין פג, א. וראה לקמן פ"ט, ה"ב אות ז ובביאורנו שם. ובתוספתא מכות פ"ד, מ"ח שנינו: "חייבי מיתה בידי שמים מלקים אותם." ומהטעם הנזכר לעיל אות ג, שהרי עונש מיתה בידי שמים קל מעונש כרת. ובוודאי אם עשה תשובה – בית-דין של מעלה מוחל לו (קריית ספר). (8) בגד מצמר ופשתים, ראה דברים כב, יא. ולוקה, כמפורש במשנה, מכות כא ב "אף הלושב כלאים". (9) שטוען דברים, והולך מזה לזה (הל' דעות פ"ז, ה"ב). (10) דין השומע אחד מבעלי-הדין שלא בפני בעל-דינו חבירו (ראה לקמן פכ"א, ה"ז). (11) מכות טז, א, והטעם מבואר שם יג, ב שעונש מלקות נסמך אל לא-תעשה של "חוסם שור בדישו" (ראה דברים כה, ד) – לומר לך: כל לאו שאין בו מעשה ואינו דומה ל"חוסם שור" – אינו לוקה. וראוי להעיר, שעל הלאו של "לא תשא שמע שוא" ממילא אינו לוקה, שהרי הוא כולל ענינים הרבה (ראה לקמן פכ"א, ה"ז), ואין לוקים על "לאו שבכללות", כמבואר בסמוך ה"ג, ולא נקטו רבינו כאן אלא לדוגמא בלבד (לחס-משנה).

ב. פל לאו שאין בו מעשה - אין לוקין עליו, הוין מנשבע¹² וממר¹³ ומקלל את חברו בשם¹⁴. וכל לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין, כגון לא תנאף¹⁵, לא תעשה מלאכה בשבת¹⁶ - אין לוקין עליו¹⁷. וכל לאו שנתן לתשלומין, כגון לא תגול ולא תגנב - אין לוקין עליו¹⁸. וכל לאו שנתן לעשה, כגון לא תקח האם על הבנים¹⁹, לא תכלה פאת שדך²⁰ - אין לוקין עליו, אלא אם לא קיים עשה שבהן²¹. ועל לאו שבכללות²² - אין לוקין עליו. ושאר כל הלאוין שבתורה²³ - לוקין עליהן.

(12) שבועת שוא או שקר, שנאמר (שמות כ, ז) "כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא" – בית-דין של מעלה אין מנקים אותו, אבל בית-דין של מטה מלקים אותו ומנקים אותו (שבועות כא, א). (13) ובכתי" התימנים: וממר. שמחליף בהמת קדשים בבהמת חולין, והכתוב אומר (ויקרא כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", ולוקה עליה משום שבדיבורו עשה מעשה, שעושה מחולין קדשים (תמורה ג, ב). (14) בשמו של הקב"ה. שנאמר (דברים כח, נח), אם לא תשמור לעשות... ליראה את השם... והפלא ה' את מכותך – הפלאה – זוהי מלקות, ככתוב: והפילו השופט.

ח. פהן גדול שחטא - לוקה בשלשה⁴⁰, פשאר פל העם⁴¹, וחוזר לגדלתו⁴².

(40) דיינים, בניגוד לדיני נפשות שאין דנים אותו אלא בבית-דין הגדול, כלעיל פ"ה, ה"א. (41) כמבואר שם, ה"ד. וכן אמרו (סנהדרין יח, ב) "אם עבר על 'עשה' ועל 'לא תעשה' הרי הוא כהדיוט לכל דבריו" – ומפרש רש"י: לידון בשלשה. ובירושלמי סנהדרין פ"ב, ה"א אמרו: מלקים אותו בשלשה, אם תאמר בעשרים ושלשה, נמצאת עלייתו ירידתו. שמתבזה הוא בפני רבים, ואין זו עליה לו אלא ירידה. (42) ירושלמי שם. שנאמר (ויקרא כא, יב) "כי נזר שמן משחת אלקיו... אני ה' – מה אני בקדושתו, אף אהרן בקדושתו".

ט. אכל ראש הישיבה⁴³ שחטא - מלקין אותו⁴⁴, ואינו חוזר לשפירותו⁴⁵. גם אינו חוזר להיות פאחד משאר הסנהדרין, שמעלין בקדש ולא מורידין⁴⁶.

(43) זהו נשיא הסנהדרין, כמבואר לעיל פ"א, ה"ג. (44) בבית-דין של שלשה (שם). (45) להיות ראש הסנהדרין (ירושלמי שם) שאם יחזירוהו יהרוג אותם, שיתנקם בהם. ובירושלמי הוריות פ"ג, ה"א הנוסח: מוטב שלא יחזירוהו, שהורגים אותו. ומפרש הכסף-משנה, כאילו הורגים אותו, מפני שיזלזלו בכבודו, ונוח לו שלא יחזירוהו. וראה בהל' רוצח פ"ז, ה"ד. (46) משנה, במנחות צט, ב. וכיוצא בזה אמרו (יומא יב, ב) "אירע בו (בכהן גדול) פסול, ומינו אחר תחתיו, ראשון חוזר לעבודתו, שני אינו ראוי לא לכהן גדול (=משום איבה), ולא לכהן הדיוט משום מעלין בקודש ולא מורידין", והשווה הל' כלי המקדש פ"ד הכ"א-כ"ב, וראה במוספנו "תשובות הרמב"ם".

פרק שמונה עשרה

(1) הגדרות לסוגי לאוין שאין לוקים עליהם. עונש מיוחד למי שעבר שלוש פעמים על איסור לאו, שיש בו כרת. גזירת הכתוב לא לענוש עונש גופני על-פי הודאת העבריין.

א. אלו הן הלוקין: פל העובר על לא תעשה שחייבין עליו פרת² ואין בו מיתת בית דין³, כגון אוכל חלב ודם וחימץ בפסח⁴. וכן פל העובר על לא תעשה שחייבין עליו מיתה בידי שמים⁵, כגון אוכל טבל⁶ וכהן טמא שאכל תרומה טהורה⁷. וכן פל העובר על לאו שיש בו מעשה, כגון אוכל בשר בחלב או לובש שעטנז⁸. אכל לאו שאין בו מעשה, כגון הולך רכיל⁹ ונוטר ונושא שמע שאו¹⁰ - אינו לוקה¹¹.

(2) שימות קודם זמנו, ונפשו נכרתת מחיי העולם הבא, כמבואר בהל' תשובה פ"ח, ה"א. (3) מארבע מיתות שנמסרו לבית-דין, המנויות לעיל פ"ד, ה"א. (4) משנה במכות יג, א. ומדובר שהתרו בהם משום מלקות. ואין זה מחוייב "משום שתי רשעיות" – לפי שיכול לפטור עצמו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקרובים על הרוגי בית-דין (ראה לעיל פי"ג, ה"ד); ובית-דין שהרג את הנפש אסור לאכול כל היום (שם), ואזהרה לכן סורר ומורה (הכל בסנהדרין סג, א). שכל אלה אינם דומים ללאו של "חוסם שור בדישו", שהוא לאו מיוחד לעצמו, וכבר נתבאר לעיל אות י' שעונש מלקות נסמך ללאו של חסימה, ללמוד ממנו עונש מלקות ללאוין הדומים בדיוק כמותו (פסחים מא, ב). (25) הכתוב. (26) שקיבלנו ממש. (27) שיש להם דין של לאוין שנחלקו כל אחד לעצמו. (28) שאכלם כאחד. (29) הואיל ולא נאמר: "אל תאכלו ממנו נא, ולא בשל מבושל". (30) והוא-הדין כשיאכל ממנו "נא" בלבד ילקה (פסחים מא, ב). וגירסת רבינו שם: "רבא אמר, אין לוקין על לאו שבכללות" (=ולא כגירסתנו: אביי אמר וכו'). כי כן העתיק הגירסא ב'ספר המצוות' כלל ט. והשווה ה' קרבן פסח פ"ה, ה"ד. וכאן הוא חייב מלקות אחת על-כל-פנים, בניגוד ללאו של: "לא תאכלו על הדם" שאין לוקין כלום על כל ענין שבו. כי כאן פירט הכתוב בעצמו את הענינים: נא ומבושל, וכאילו אמר על כל אחד מהם ילקה, ואילו ב"לא תאכלו על הדם" לא פירט הכתוב שום ענין מהם, ולפיכך אין לוקין על שום ענין הנכלל בלאו כולל זה. (31) באיסור אכילת התבואה החדשה לפני שהקריבו את העומר. (32) כריתות ה, א. (33) השווה ה' מאכלות אסורות פי"י, ה"ג. (34) חסר כאן, ובכת"י תימן הנוסח: "...קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף אע"פ וכו'. (35) "וכאן מעונן ומנחש לחלק - והזכירם באמצע - כך כל מה שלפניהם ואחריהם הם כמו מעונן ומנחש" (לשון רבינו ב'ספר המצוות' שם). ומקור הדברים בירושלמי סנהדרין פי"ז, ה"ה. (36) כגון: אשה זונה וחללה לא יקחו, ואשה גרושה מאישה לא יקחו (ויקרא כא, ז) "וכבר נתבאר (בקיודשין עז, ב) שהוא חייב על כל אחת ואחת, אפילו באשה אחת" ('ספר המצוות' שם), והשווה ה' איסורי ביאה פי"ז ה"י, וב'ספר המצוות' ל"ת קסא.

ד. מי שְׁלָקָה בְּבֵית דִּין עַל אִסוּר פְּרֵת³⁷, וְלָקָה פְּעַם שְׁנֵיָה עַל אוֹתוֹ פְּרֵת עֲצָמוֹ, כְּגוֹן שְׁאָכַל חֶלֶב וְלָקָה עֲלָיו, וְאָכַל חֶלֶב פְּעַם שְׁנֵיָה וְלָקָה עֲלָיו, אִם אָכַל פְּעַם שְׁלִישִׁית - אִין מְלָקִין אוֹתוֹ³⁸. אֵלָא מְכַנְיִסִין אוֹתוֹ לְכַפָּה³⁹, וְהוּא מְקוּם צַר כְּפִי קוּמְתוֹ וְאִינוּ יוֹכֵל לְשַׁכַּב בּוֹ, וְנוֹתְנִין לוֹ לְחֵם צַר וּמִים לַחֵץ, עַד שְׁיַצְרוּ מַעְיוֹ וְיִכְלֶה⁴⁰. וְאַחַר כֵּן מְאָכִילִין אוֹתוֹ שְׁעוּרִים⁴¹, עַד שְׁפָרְסוּ נִבְקַעְתָּ⁴².

(37) שהתרו בו משום מלקות, כמבואר לעיל ה"א. (38) כיון שהפקיר עצמו כל כך, מקרבים מיתתו ואין ממתינים לו עד שיכרתוהו בידי שמים, כי סוף-סוף בן מות הוא (סנהדרין פא, ב). (39) חדר שגגו עגול ומקומר "ונתת אותו אל המהפכת" (ירמיה כא, כו) מתרגם יונתן: ותתן יתיה לכיפתא. (40) טעות דפוס, וצ"ל: ויחלה, וכן הוא בדפוסים קדומים ובכת"י. (41) שנופחות בתוך מעיו. (42) מתוך שנתכווצו מעיו, הן נבקעים (שם). ודוקא כשעבר על אותו איסור כרת עצמו שלש פעמים, אבל עבר על שתיים

ואזהרה למקלל: לא תקלל חרש (תמורה שם) וראה לקמן פכ"ו, ה"א, ג. וראוי להעיר, שגם עד זומם וכן מוציא שם-רע לוקה, ראה לקמן פי"ט, ה"ד אות קל, וקס"א, אלא מוציא שם-רע נקרא: יש בו מעשה, שאינו חייב עד שיבעל; ועד זומם - התורה קוראתו מעשה, ככתוב "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" (בבא-קמא ה, א. וראה בשבועות כא, א ב'תוספות' ד"ה: חוץ מנשבע). (15) שחייבים עליו חנק. (16) שחייבים עליו סקילה. (17) מכות יג, ב, כשהתרו בו למלקות בלא מיתה, לפי שלא ניתן לאו זה לאזהרת עונש מלקות כשאר לאוין, שהרי הוצרך להזהירו, שאם לא כן - לא היה יכול לחייבו מיתה (רש"י שם). (18) שם טז, א, שנפטר בתשלומין. וכבר נתבאר לעיל פי"ז, ה"ב "שאיין אדם משלם ולוקה". וכן אמרו (משנה, במכות ד, א) "כל המשלם - אינו לוקה". (19) שכתוב אחריו: "שלח תשלח את האם" - לומר, זוהי תקנתו וכפרתו על עבירת הלאו (רש"י שם, ד, ב). וראה במשנה, שם יז, א. (20) וכתוב אחריו: "לעני ולגר תעזוב אותם" - לומר לך: לא תכלה, ואם כילית - תעזוב אותם לעניים (שם טז, ב וברש"י). (21) כגון שנשחטה האם שלקח, או אכל העיסה שלא הפריש ממנה פאה, וראה לעיל פי"ז, ה"ד. (22) מבואר בסמוך ה"ג. (23) שהם לאוין מפורשים, לא שיבואו מכלל 'עשה', כגון איסור בעולה לכהן גדול, שמכלל שנאמר (ויקרא כא, יג) "והוא אשה בתוליה יקח" אתה למד, שאינה בתולה - לא יקח, ולא הבא מכלל 'עשה', הרי הוא כ'עשה' (ראה ה' אישות פ"א, ה"ח), ואין לוקים עליו, כמבואר ביבמות עג, ב. נמצאו ששה מיני לאוים שאין לוקים עליהם: אין בו מעשה; ניתן לאזהרה מיתת בית-דין; ניתן לתשלומין; ניתן ל'עשה'; לאו שבכללות; לאו הבא מכלל 'עשה' (פירוש המשנה לרבינו, מכות פי"ג, מ"א).

ג. אִי זָהוּ לְאוֹ שְׁבִכְלָלוֹת? זֶה לְאוֹ אֶחָד שְׁכּוֹלֵל עֲנִינִים הַרְבֵּה, כְּגוֹן לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם²⁴. וְכֵן אִם נֹאמֵר: לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר פְּלוּנִי וּפְלוּנִי, הוּאִיל וְלֹא יַחַד²⁵ לוֹ לְאוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן - אִין לֹקִין עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אֵלָא אִם כֵּן חֵלַק אוֹתָהּ בְּלֹאִין אַחֲרִים, אוֹ נֹאמֵר מִפִּי הַשְּׁמוּעָה²⁶ שְׁנִחְלָקָה²⁷ פִּיצֵד? כְּגוֹן זֶה שְׁנֹאמֵר: אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֹא וּבִשְׁל מִבִּשְׁל - אִינוּ לֹקָה עַל הַנֹּא וְהַמִּבִּשְׁל²⁸ שְׁתִּים²⁹ אֵלָא אַחַת³⁰. וּבְחֻדְשֵׁי³¹ הוּא אוֹמֵר: וְלָחֵם וְקָלִי וְכַרְמֵל לֹא תֹאכְלוּ, וְחֵיב עַל שְׁלִשְׁתֵּן שְׁלֵשׁ מְלָקוֹת. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַד³² שְׁנֵיה לְחֵלֶק³³. הֲרִי נֹאמֵר: לֹא יִמְצָא כֵּךְ מְעַבֵּיר כְּנֹו וּבִתּוֹ בְּאֵשׁ, קִסֵּם קִסְמִים. וְאִף עַל פִּי³⁴ שְׁכָלֵל כָּל הָעֲנִינִים בְּלֹא אֶחָד, הֲרִי חֵלַק אוֹתָם בְּלֹאִין אַחֲרִים, וְאִמֵּר: לֹא הִנְחָשׁוּ וְלֹא תַעֲוִנוּ. מְלַמֵּד, שְׁכָל אֶחָד מֵהֶן בְּלֹא בְּפִי עֲצָמוֹ³⁵. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּנֵה³⁶.

(24) שהוא כולל: לא לאכול מן הבהמה קודם שתצא נפשה; לא לאכול בשר הקרבן ועדיין הדם במזרק; ואין מברים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ושלש כריתות נפרדות, טעם איסורים רצה לטעום, ועדיין לא הפקיר כל-כך (שם).

ה. מי שעבר על אסור פרת או מיתת בית דין, והתרו בו⁴³, והרפין בראשו או שתק ולא קבל עליו התראה⁴⁴ - אין הורגין אותו⁴⁵, כמו שבארנו⁴⁶, ואין מלקין אותו⁴⁷. חזר ועשה פה, והתרו בו, והרפין בראשו או שתק - אין ממיתין אותו ואין מלקין אותו. חזר פעם שלישית ועבר, והתרו בו, אף על פי שהרפין בראשו או שתק⁴⁸ - כונסין אותו לכפה עד שימות⁴⁹. וכל אלו שלא קבלו עליהן ההתראה - מפין אותן מכת מדרות⁵⁰, הואיל וקטאו מקל מקום⁵¹. אפלו על אסור של דברי סופרים - מפין אותו מכת מדרות⁵².

(43) למיתה, או למלקות - באיסור כרת. (44) נענע בראשו כמסכים. (45) שלא אמר: על-מנת-כן אני עושה. (46) לעיל פי"ב, ה"ב. (47) כמבואר לעיל פט"ז, ה"ד. (48) אין זו התראה להמיתו מיתת בית-דין באופן ישיר. (49) שהרי הוחזק רשע בשלוש עבירות של התראת מלקות (שם). וחכמינו שם מצאו רמז לכך "תמותת רשע רעה" (תהלים לד, כב), ומפרש רש"י: מי שהוחזק רשע - תמיתנו רעתו, הרי שמוחזק רשע - בר מיתה הוא. ועצם הדין של "כניסה לכיפה" הלכה למשה מסיני הוא, שמפורש ברש"י שם. והשווה הל' רוצח פ"ד, ה"ח. (50) מפורשת לעיל פט"ז ה"ג בביאורנו שם. (51) והרי התרו בהם. (52) תוספתא מכות פ"ג, ה"י: כהן שנכנס לארץ העמים או שיצא לחוץ לארץ (=שגזרו עליה טומאה) מכים אותו מכת מדרות. ושם הוסיפו: "מכת תורה - ארבעים חסר אחת, אומדים אותו - אם יש לו ללקות לוקה, ואם לאו אינו לוקה; מכת מדרות - אינה כן, אלא מכים אותו עד שיקבל עליו (=לפרוש מהעבירה), או עד שתצא נפשו".

ו. הגונב פלי שרת מן המקדש⁵³, והמקלל בקוסם⁵⁴, והבועל ארמית⁵⁵ - אין בית דין נוקקין להן⁵⁶; אלא הקנאין⁵⁷ פוגעין⁵⁸ בהן, וכל שהורגן - זכה. וכן פהן ששמש⁵⁹ בטמא⁶⁰ - לא היו אֶחָיו הפגנים מביאין אותו לבית דין⁶¹, אלא פרחי כהנה⁶² היו מוציאין אותו חוץ לעזרה⁶³ ופוגעין את מחו בגזירין⁶⁴. גזרת הפתוב היא, שאין ממיתין בית דין ולא מלקין את האדם בהודאת פיו⁶⁵, אלא על פי שנים עדים⁶⁶. וזה שהרג יהושע לעקון⁶⁷ ודוד לגר עמלקי⁶⁸ בהודאת פיהם - הוראת שעה היתה⁶⁹, או דין מלכות היתה⁷⁰. אבל הסנהדרין - אין ממיתין ולא מלקין המודה בעברה. שפא נטרפה⁷¹ דעתו בדבר זה. שפא מן העמלין מרי נפש הוא, המחפשים למות, שתוקעין החרבות בבטנם ומשליכין עצמן מעל הגגות. שפא כף זה יבוא ויאמר דבר שלא עשה, כדי שיהרג⁷². וכללו של דבר: גזרת מלך היא⁷³.

53) ואיסורו רמזו בתורה (במדבר ד, כ) "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו" - לשון גניבה, שמבליע ומחביא (סנהדרין פא, ב וברש"י), וכן הכתוב אומר (איוב כ, טו) "חיל בלע ויקיאנו" - הרי שבלע - לשון גניבה.

54) מברך את השם (=הקב"ה) בשם עבודה-זרה (שם), ובפירוש המשנה לרבינו (שם). והרי זה נראה כמברך את השם, שענשו סקילה, כמבואר בהל' ע"ז פ"ב, ה"ז (שם פב, ב). (55) וענשו מפורש בנביאים (מלאכי ב, יא) "כי חילל יהודה קודש ה'... ובעל בת אל נכר" - זה הבא על הגויה, והכתוב מכריז: "יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה" (שם פב, א) והשווה הל' איסורי ביאה פי"ב, ה"ו.

56) להלקותם או לענשם עונש אחר. (57) בני אדם כשרים, המקנאים קנאתו של מקום (שם פא, ב וברש"י).

58) ממיתים, ככתוב (מלכים-א, ב, כט) "לך פגע בו", ודבר זה הלכה למשה מסיני, כמבואר ברש"י שם. וכתב רבינו בפירושו שם: "ובועל ארמית - שיבעול בת עובדי ע"ז בפרהסיא בעשרה מישראל... ובשעת מעשה, כגון פינחס (ראה במדבר כה, ח), אבל אחר שבא עליה ופירש... או שאינה עובדת ע"ז, אסור להרגו, לפי שהוא מחוייב בכרת... ואם ישאל לנו הקנאי אם יפגע בו אם לא - ואפילו הוא בשעת מעשה - אין מורים לו". והשווה הל' איסורי ביאה פי"ב, ה"ד-ה. ע"פ סוגיית התלמוד בסנהדרין פב, א.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות". (12 שם, ז, כג. 13 שם, כו. 14 שמות יג, ג. 15 ויקרא כג, כט. ואזהרה לאוכל לא נתבארה בלשון התורה, אבל כיוון שהזכיר את העונש וחייב כרת למי שיאכל, ידענו שמוזהרים על האכילה, והוא אמרו "כי כל הנפש אשר לא תעונה... ונכרתה" (לשון ספר המצוות לרבינו לא תעשה קצו). וביומא פא, א אמרו: נאמר עונש במלאכה (=ביום הכיפורים) ונאמר עונש בעינוי, מה מלאכה ענש והזהיר, אף עינוי ענש והזהיר. (16 שם, כח. 17 שמשאר מבשר הקדשים אחר זמן הקבוע לאכילתם, ועונשו כרת, ככתוב (שם, יט, ח) "ואוכליו עונונו יישא... ונכרתה הנפש". ולא נתבאר בתורה לאו מפורש לאיסור אכילתו, אבל בפרשת ה"מלוואים" אמר הכתוב (שמות כט, ג) "וזר לא יאכל כי קודש הם" אמרו חכמינו (פסחים כד, א) "כל שבקודש פסול, בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו" (ספר המצוות לא-תעשה קלא). וראוי להעיר, שבנוסח הגמרא שלפנינו בפסחים שם מובא הפסוק: "ושרפת את הנותר באש, לא יאכל כי קדש הוא" (שם, לד). וראה ב"ספר המצוות" הוצאת מוסד הרב קוק, בפירושו של הרב קאפח, שם, אות תלו. 18) הוא הקרבן, שחשב האיש בשעת שחיטתו או הקרבנו שיאכל ממנו אחר זמנו, או יקטיר ממנו אחר זמנו ועונשו מפורש בתורה, ויקרא ז, יח. ואזהרתו מהפסוק: "לא יאכל כי קדש הם", כמבואר לעיל באות הקודמת (ספר המצוות לא-תעשה קלב). 19 ויקרא ז, כ, ואזהרתו: "בכל קודש לא תגע" (ויקרא יב, ד), כמבואר במכות יד, ב (ספר המצוות לא-תעשה קכט). 20 לחצר המקדש ואזהרתו: "ולא יטמאו את מחניהם" (במדבר ה, ג). וראה מכות יד, ב. 21 חוץ לעזרה, ועונשו מפורש בויקרא יז, ג-ד. אבל אזהרתו לא נתפרשה בתורה, והיא תתבאר בסמוך. 22 מקריבם בחוץ, ואזהרתו: "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה" (דברים יב, יג). וכל מקום שנאמר בו "השמר" אינו אלא לא-תעשה (זבחים קו, א), ונאמר (שם, יד) "שם תעלה עולותיך ושם תעשה" - הקיש הכתוב עשייה לעלייה (=ההקטרה על האש) מה עלייה ענש והזהיר, אף עשייה ענש והזהיר, והשחיטה בכלל עשייה היא (זבחים קז, א). וראה ספר המצוות לא-תעשה צ. 23) מזמג ורוקח בשמים שונים ועושה אותם כעין שמן המשחה שעשה משה למשכן, ואזהרתו: "ובמתכונתו לא תעשו כמוהו" (שמות ל, לב). 24) את גופו, משמן שעשה משה למשכן ולאחרון ובניו, ואזהרתו: "על בשר אדם לא ייסך" (שם, שם). 25) מחקה ועושה קטורת, כמעשה הקטורת של משה המפורשת שם, לה. ואזהרתו: "במתכונתה לא תעשו לכם (שם, לו). וכל אלה הכריתות מניויות בכריתות ב, א, ונשנו לעניין מלקות במשנה מכות יג, א.

ב. פֶּל מַחֲבִיבִין מִיתָה בִּידֵי שְׁמֵימִים²⁶, שֶׁהָן בְּלֹא תַעֲשֶׂה וְיֵשׁ בֵּהֶן מַעֲשֶׂה²⁷, שְׁלֹקִין עֲלֵיהֶן - שְׁמוֹנֶה עָשָׂר. וְאֵלֵי הֵן: א) זֶר שְׂאֵכָל תְּרוּמָה גְדוּלָה²⁸, בֵּין טְהוֹרָה²⁹ בֵּין טְמֵאָה³⁰. ב) זֶר שְׂאֵכָל תְּרוּמַת מַעֲשֶׂר³¹. ג) זֶר שְׂאֵכָל בְּפוּרִים אַחַר שְׁנֵכְנֶסוּ לִירוּשָׁלַיִם³². ד) זֶר שְׂאֵכָל חֲלָה³³. ה) הָאוֹכֵל טָבֵל שְׁלֹא הוֹרֵם

כשהמלך עושה לכבוד עצמו כשמורדים בו, וכאן מדובר כשהוא עושה סייג לתורה, לענוש את הפוקרים בה, הרשות בידו להרוג בכל המיתות (הגהות 'מנחת חינוך'). 71) נתבלבלה. 72) כמסופר ב'מדרש קהלת' פ"ב על הפסוק: ושנאתי את החיים, מעשה באחד שכתב מכתב גנאי לאדריאנוס קיסר, גזר הקיסר, שכל מי ששלח המכתב יפרסם עצמו למלך. הלך אחד ופרסם עצמו. ציוה המלך להוריד ראשו, אמר לו המלך, למה אמרת כן? ענהו, אתה פודה אותי משלש צרות. אין לי מה לאכול, ולא לאשתי ולא לבני. אמר המלך: הואיל והוא חי חיי צער, הניחו לו. קרא על עצמו: "ושנאתי את החיים". 73) אע"פ שטעם זה הגיוני הוא, אינו מספיק לגבי עונש מלקות, ולפיכך מחליט רבינו שזוהי גזירת המלך. והרב"ז מוסיף: שאין נפשו של אדם קנינו אלא קנין הקב"ה, ככתוב (יחזקאל יח, ד) "כל הנפשות לי הנה". ולפיכך אין הודאתו מועילה על דבר שאינו שלו, וגם מלקות היא חצי מיתה, אבל ממונו הוא שלו, ולפיכך אומרים בו: "הודאת בעל-דין כמאה עדים". ועם כל זה, אף הוא מסיים ואומר: גזירת המלך היא ואין להרהר.

~ יום רביעי כ"ו אדר-א' ~

פֶּרֶק תַּשְׁעָה עָשָׂר

1) מספר הלאווין שיש בהם כרת, ואין בהם מיתת בית דין, שלוקים עליהם. מניין הלאווין שיש בהם מיתה בידי שמים ולוקים עליהם. רשימת שאר הלאווין שבתורה, שאין בהם כרת, ולא מיתה בידי שמים, ולוקים עליהם.

א. כָּל לֹא תַעֲשֶׂה שֵׁישׁ בּוֹ פֶּרֶת² וְאֵין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין³ שְׁלֹקִין עֲלֵיהֶן⁴ - אַחַד וְעֶשְׂרִים. וְאֵלֵי הֵן: א) הַבָּא עַל אַחֹתוֹ⁵. ב) הַבָּא עַל אַחֹת אָבִיו⁶. ג) הַבָּא עַל אַחֹת אִמּוֹ⁷. ד) הַבָּא עַל אַחֹת אִשְׁתּוֹ⁸. ה) הַבָּא עַל אִשְׁתׁ אָחִיו⁹. ו) הַבָּא עַל אִשְׁתׁ אָחִי אָבִיו¹⁰. ז) הַבָּא עַל הַנְּדֵה¹¹. ח) הָאוֹכֵל חֲלָב¹². ט) הָאוֹכֵל דָּם¹³. י) הָאוֹכֵל חֲמִץ בַּפֶּסַח¹⁴. יא) הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים¹⁵. יב) הָעוֹשֶׂה מְלֹאכָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים¹⁶. יג) הָאוֹכֵל הַנּוֹתֵר¹⁷. יד) הָאוֹכֵל פֶּגוּל¹⁸. טו) הַטְּמֵא שְׂאֵכָל בְּשַׂר קֹדֶשׁ¹⁹. טז) הַטְּמֵא שֶׁנִּכְנַס לְעִזְרָה²⁰. יז) הַשּׁוֹחֵט קֹדֶשִׁים בַּחוּץ²¹. יח) הַמַּעֲלֶה קֹדֶשִׁים בַּחוּץ²². יט) הַמַּפְטֵם אֶת הַשְּׂמֶן²³. כ) הַסֹּף בַּשְּׂמֶן הַמִּשְׁחָה²⁴. כא) הַמַּפְטֵם אֶת הַקְּטֹרֶת²⁵.

2) עונש כרת, שנפשו נכרתת מחיי עולם הבא ואובדת כבהמה, כלשון רבינו בהלכות תשובה פרק ח, הלכה א. 3) של מטה. 4) אבל לא תעשה שיש בו מיתת בית דין אין לוקים עליו, שלא ניתן אלא לאזהרת מיתת בית דין, כמבואר לעיל פרק י"ח, הלכה ב ובביאורו שם. ולעיל פרק ט"ו, הלכה י"ג נמנו כל שישה ושלושים הרוגי בית-דין. 5) ויקרא יח, ט. 6) שם יב. 7) שם, יג. 8) שם, יח. 9) שם, טז. 10) שם, יד. 11) שם, יט. וכל עריות אלה עונשן כרת, ככתוב (שם, כט) "כי כל אשר יעשה מכל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26) מיתה בידי שמים קלה מכת, שהכרת יש עליו עונש לאחר מיתה; ומחוייב מיתה, כשמת נתכפר לו (פירוש המשנה לרבינו סנהדרין פרק ט, משנה ו). ולדעת רש"י בשבת כה, א, כרת - ימיו נכרתים והולך עירי בלא בנין, ומיתה בידי שמים - ימיו נקצרים אבל אינו הולך עירי. 27) כי לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו, כמבואר לעיל פרק י"ח, הלכה ב. 28) היא ראשית כל ההפרשות אחרי מריחת הכרי, שנותן לכהן אחד מן החמישים. 29) שחייב עליה מיתה. ככתוב (ויקרא כב, ט) "ומתו בו כי יחלוהו, ואזהרתו: "וכל זר לא יאכל קדש" (שם, י), כמבואר בסנהדרין פג, ב. 30) תוספתא תרומות פרק ו, הלכה ה: "באוכלי תרומה לזרים, טהור שאכל את הטהור וטהור שאכל את הטמא... כולם במיתה", וראה הלכות תרומות פרק ו, הלכה ו. 31) שהלוי מפריש מעשר, מן המעשר שקיבל מבעל הבית, ונותנו לכהן, ודינו כתרומה גדולה, להתחייב עליו מיתה בידי שמים, כמבואר בסוטה מח, א. ואזהרתו מ"וכל זר לא יאכל קודש" המכוון לתרומה, ותרומת מעשר וביכורים וכן חלה הכול נקראים תרומה. כמבואר בספר המצוות לא-תעשה קלג, ובהלכות תרומות פרק י, הלכה ד. 32) חייב מיתה בידי שמים, ואם התרו בו לוקה, שכבר נתבאר באות הקודמת, שגם ביכורים נקראים תרומה "לפי שכיוון שקראם יתעלה 'תרומת ידיך' (דברים יב, יז) חלו עליהם כל דיני התרומה" (ספר המצוות לא-תעשה קמח). וכך שנינו (ביכורים פרק ב, משנה א) "התרומה והביכורים חייבים עליהן מיתה". וראה הלכות ביכורים פרק ג, הלכה א. אמנם במכות יט, א הנוסח: "מאימתי חייבים עליהם משיראו פני הבית" אבל רבינו מפרשו: לפנים מחומת ירושלים, כדבריו בספר המצוות לא-תעשה קמא, שמשננס לפנים מהחומה רואים פני הבתים שבעיר (כסף משנה בהלכות ביכורים שם). 33) שגם היא נקראת תרומה, ככתוב (במדבר טו, כ) "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" וכמבואר בהלכות ביכורים פרק ה, הלכה י"ד-ט"ו, ובפירוש שנינו (חלה פרק א משנה ט) "החלה והתרומה חייבים עליהן מיתה וחומש". 34) אזהרתו - "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה" (ויקרא כב, טו) - אשר ירימו: בעתידים להיתרם, הכתוב מדבר, שעדיין לא הורמו קדשיהם מהם וזהו טבל, עונש מיתה - נאמר כאן; ולא יחללו, ונאמר בתרומה; ומתו בו כי יחלוהו, מה שם במיתה אף כאן במיתה (סנהדרין פג, א). וכן האוכל מעשר ראשון, שלא הופרשה ממנו תרומת מעשר חייב מיתה, ככתוב "ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו" (במדבר יח, לב) ראה ספר המצוות לא-תעשה קנג שזה מכוון לאסור אכילת מעשר ראשון בטבלו. ובתוספתא סוטה פרק י"ג, הלכה י שנינו: "ותרומת מעשר טבל עון מיתה". והשווה הלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה כ. וטבל, שהורמו תרומותיו, ולא הופרשו ממנו מעשרותיו יתבאר דינו לקמן הלכה ד לאו עח. 35) הרי היא טבל, שהרי לא ניטלה ממנה תרומתה, כמבואר לעיל, ובפירוש שנינו (שביעית פרק ט, משנה ט) "האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חייב מיתה. וראה חלה פרק ג, משנה א "גלגלה - בחיטים, וטמטמה -

ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר³⁴. ו) האוכל עסה שלא הורמה חלתה³⁵. ז) כהן טמא שאכל תרומה טהורה³⁶. ח) כהן ששננס לקדש הקדשים שלא לעבודה³⁷. ט) כהן שייצא מן המקדש בשעת עבודה³⁸. י) לוי שעבד בעבודת כהנים³⁹. יא) זר ששמש במקדש⁴⁰. יב) מחסר בגדים⁴¹ - הרי הוא פזר, ולוקה אם עבד⁴². יג) כהן טמא ששמש⁴³. יד) שתוי יין ששמש⁴⁴. טו) טבול יום ששמש⁴⁵. טז) מחסר פפורים ששמש⁴⁶. יז) פרוע ראש ששמש⁴⁷. יח) קרוע בגדים ששמש⁴⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מחסר פפורים ששמש".

בנוגע למחוסר כיפורים, מביאה הגמרא (סנהדרין פג, ב.) את הפסוק "וכיפר עליה הכהן וטהרה", ודורשת: "וטהרה, מכלל שעד כאן היא טמאה". וזהו הקרוי מחוסר כיפורים ש"טבל ועלה" "והעריב שמשו" אלא שעדיין לא הביא קרבנו, שהוא א. אסור באכילת קדשים. ב. אם שימש בבית המקדש חייב מיתה. ג. פוסל את העבודה.

הרמב"ם מביא דרשה זו בשני מקומות, בהלכות ביאת מקדש (פ"ד ה"ה) לגבי מחוסר כיפורים שעבד שעבודתו פסולה, ובפ"ג ה"ז שם לגבי איסור כניסה למקדש, אלא שבו שינה מלשון דרשת הגמרא, וכתב: "וטהרה, מכלל שעדיין לא נגמרה טהרתה".

מלשונו משמע, שהחייב על מי שטבל ועלה והעריב שמשו, הוא מצד שנשארה בו מהטומאה אלא שיש חסרון בטהרתו שאמורה להיות מושלמת בהבאת הקרבן. וכן מדויק גם מדבריו (ריש הל' מחוסרי כפרה) "ולמה נקראו מחוסרי כפרה, שכל אחד מהן אע"פ שטהר מטומאתו וטבל והעריב שמשו, עדיין הוא חסר ולא גמרה טהרתו כדי לאכול בקדשים כו'" היינו שאין זה מצד טומאה אלא חסרון בשלימות הטהרה.

ונפק"מ יש להלכה בפועל, ומשום כך פסק שמחוסר כיפורים שאכל קודש או שימש, אינו חייב מיתה או כרת.

משא"כ הראב"ד משיג על הרמב"ם (הל' ביאת מקדש שם) ומביא את הדרשה לפסוק "וכיפר עליה הכהן וטהרה", מכלל שעד עכשיו היתה טמאה, ומוסיף שבתוספתא מס' זבחים, מונה את המחוסר כיפורים בכלל חייבי מיתה. כי לשיטת הראב"ד מחוסר כיפורים הוא לא בעל חסרון בטהרה אלא שעדיין יש עליו מהטומאה, כל עוד לא הביא קרבנו.

(ע"פ לקו"ש חלק כ"ז ע' 80)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה ד, "מחוסר כיפורים שעבד, אף על פי שעבודתו פסולה וחילל הרי זה פטור" ולפיכך החליט הר' יוסף קורקוס (הובא בכסף משנה, כאן) שיש כאן טעות סופר וצריך להיות: "יתר בגדים שימש", שכל כהן, שלבש בגד נוסף על בגדי כהונתו חייב מיתה, כמבואר בובחים יח, א ובהלכות כלי המקדש פרק י, הלכה ה. (47) שעברו עליו יותר משלושים יום שלא גילח ראשו, ואזהרתו - "ראשיכם אל תפרעו" (ויקרא י, ו). וכן מיתתו - שנאמר שם: "ולא תמותו" וביחזקאל מד, כ נאמר: "ופרע ראשם לא ישלחו... ויין לא ישתו כל כהן" הוקש פרוע ראש לשתוי יין, שהוא במיתה (סנהדרין פג, ב) והשווה ספר המצוות לא-תעשה קסג והלכות ביאת מקדש פרק א, הלכה ה. ודין כהן שנכנס למקדש פרוע ראש ולא עבד יתבאר להלן הלכה ד, לא-תעשה לג. (48) והתורה אמרה (ויקרא י, ו) "ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו" (ספר המצוות לא-תעשה קסד). ודין כהן שנכנס למקדש קרוע בגדים ולא עבד, יתבאר להלן הלכה ד, לא-תעשה לד, וראה הלכות ביאת מקדש פרק א, הלכה י"ד.

ג. אָבָל הַמְשַׁמֵּשׁ בְּלֹא קְדוּשׁ יָדָיו וְרִגְלָיו⁴⁹, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא חָיֵב מִיִּתְהָ⁵⁰ - אֵינּוּ לֹקֵה, מִפְּנֵי שֶׁהֵי א מְצֻוֹת עֲשֵׂה⁵¹. וְכֵן נִבְיָא שֶׁכָּבֵשׁ נְבוֹאָתוֹ⁵², אוּ שֶׁעָבַר עַל דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ, וְהַעֲוָבָר עַל דְּבָרֵי נְבִיא, אָף עַל פִּי שֶׁשְׁלֹשֶׁתָּן בְּמִיתָה⁵³ - אֵינּוּ לֹקֵה. שֶׁהֵן בְּאֵין מִכְּלָל עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן; וְלֹא הֵבֵא מִכְּלָל עֲשֵׂה - הֲרֵי הוּא כְּעֲשֵׂה⁵⁴, וְאֵין לֹקֵין עָלָיו.

(49) שלא רחץ ידיו ורגליו. (50) ככתוב (שמות ל, כא) "ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו". (51) לא הוזכר בה לא, אלא לשון עשה בלבד ואין לוקים על ביטול מצוות עשה. (52) שלא אמרה, כגון יונה בן אמית, ראה יונה א, ג. (53) בידי שמים, ככתוב (דברים יח, יט) "והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי אשר ידבר בשמי אנוכי אדרוש מעימו" - קרא בו: "לא ישמע, לא ישמע, לא ישמע" סנהדרין פט, א), וכמבואר בספר המצוות עשה קעב ובהלכות יסודי התורה פרק ט, הלכה ב-ג. (54) יבמות נד, ב. והשווה הלכות אישות פרק א, הלכה ח.

ד. כָּל לֹא תַעֲשֵׂה שֶׁבַתוֹרָה, שְׂאֵין בְּהֵן לֹא פָּרַת וְלֹא מִיתַת בֵּית דִּין⁵⁵, שֶׁלֹּקֵין עָלֵיהֶן - מֵאָה שְׁשִׁים וּשְׁמוֹנֶה. וְאֵלּוּ הֵן: (א) הַעֲוֹשֵׂה אֱלִיל⁵⁶. (ב) הַעֲוֹשֵׂה אֱלִיל לְנוֹרָה⁵⁷. (ג) הַפּוֹנֶה אֶל אֱלִילִים⁵⁸ בְּאֶחָד מִן הַמַּעֲשִׂים⁵⁹. (ד) הַמְקִים מַצְבֵּה⁶⁰. (ה) הַנּוֹטֵעַ אֵילָן בְּמִקְדָּשׁ⁶¹. (ו) הַנּוֹתֵן אֶבֶן מִשְׁכִּית⁶². (ז) הַנּוֹדֵר בְּשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה⁶³. (ח) הַנְּשַׁבֵּעַ בְּשֵׁמָה⁶⁴. (ט) הַנְּהַנֶּה בְּהָ⁶⁵. (י) הַפּוֹנֶה עֵיר הַנְּדַחַת⁶⁶. (יא) הַנְּהַנֶּה מִמְּנֶה⁶⁷. (יב) הַעֲוֹשֵׂה פְחָקוֹת הַעֲוֹבְדֵי פּוֹכְכִים⁶⁸. (יג) הַקּוֹסֵם⁶⁹. (יד) הַמְעוֹנֵן⁷⁰. (טו) הַמְנַחֵשׁ⁷¹. (טז) הַחוֹבֵר⁷². (יז) הַדּוֹרֵשׁ אֶל הַמְתִּים⁷³. (יח) הַמוֹחֵק שָׁם⁷⁴ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, כְּגוֹן הוֹרֵס⁷⁵ אֶבֶן מִן הַמְזֻבָּח אוּ שׂוֹרֵף עֵץ מִן הַמְקֻדָּשׁ⁷⁶.

בשעורים האוכל ממנה חייב מיתה", שנגמרה מלאכתה והרי היא טבל. (36) אזהרתו - "איש-איש מזרע אהרן... בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר" (ויקרא כב, ד) איזהו דבר שהוא שווה בזרעו של אהרן (=בין זכרים בין נקיבות) הוי אומר זו תרומה (מכות יד, ב); מיתה - שנאמר (שם, ט) "ושמרו את משמרתם... ומתו בו כי יחלוהו" (סנהדרין פג, א) וכן בספר המצוות לא-תעשה קלו. וכהן טמא שאכל תרומה טמאה, אינו במיתה, שהרי היא מחוללת ועומדת, ואף על פי שהוא בלאו אינו לוקה, כמבואר בהלכות תרומות פרק ז, הלכה א. (37) שנאמר (ויקרא טז, ב) "ואל יבוא בכל עת אל הקודש מבית לפרוכת... ולא ימות". וכשנכנס להיכל דינו יתבאר לקמן הלכה ד לא-תעשה כז (ספר המצוות לא-תעשה סח). (38) שנאמר (ויקרא י, ז) "ומפתח קסה". (39) שנאמר (במדבר י, ג) "אך אל כלי הקודש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימותו" וכמבואר בספרי שם. ובנוגע לכהן שעבד עבודת הלויים, ראה להלן הלכה ד, לא-תעשה לב (ספר המצוות לא-תעשה עב). (40) זר - שאינו מזרע אהרן; ששימש - שעבד עבודת הקודש. אזהרתו: "וזר לא יקרב אליכם" (במדבר יח, ד) ועונשו: "והזר הקרב יומת" (שם ז). ובספרי שם אמרו: "והזר הקרב יומת" - לעבודה, (ספר המצוות לא-תעשה עד). (41) בגדי כהונה, שמונה - לכהן גדול; ארבעה - לכהן הדיוט. (42) שנאמר (שמות כט, ט) "וחרגת אתם אבנט... והייתה להם כהונה" - בזמן שבגדיהם עליהם, כהונתם עליהם; אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והרי הם זרים, וזר ששימש במיתה (סנהדרין פג, ב). וראה ספר המצוות עשה לג. (43) במקדש, שנאמר (ויקרא כב, ב) "ויינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי" ולמדו חכמים (סנהדרין פג, ב) גזירה שווה חילול-חילול מתרומה שנאמר בה (שם, ט) "ומתו בו כי יחלוהו" מה שם במיתה אף כאן במיתה (ספר המצוות לא-תעשה עה). וכבר נתבאר לעיל פרק י"ח, הלכה ו, אף על פי שהדין כן, "פרחי כהונה היו מוציאים אותו חוץ לעזרה ופוצעים את מוחו בגזירים". והשווה הלכות ביאת מקדש פרק ד, הלכה ב. (44) במקדש, אזהרתו - שנאמר (ויקרא י, ט) "יין ושכר אל תשת... בבואכם אל אוהל מועד ולא תמותו". ובתורת כוהנים שם אמרו: "מניין שאינו חייב אלא בשעת עבודה? תלמוד לומר: אתה ובניך... בבואכם אל אוהל מועד" (ספר המצוות לא-תעשה עג). וראה הלכות ביאת מקדש פרק א, הלכה א-ב. ושתוי שנכנס שם ולא עבד, יתבאר דינו להלן הלכה ד לא-תעשה כט. (45) כוהן שטבל לטומאתו ועדיין לא העריב שמשו, ועליו הזהירה תורה (ויקרא כא, ו) "ולא יחללו שם אלוהיהם". ובסנהדרין פג, ב אמרו: אם אינו עניין לטמא ששימש, שכבר נכתב שם, כב, ב, תנהו עניין לטבול יום ששימש, ולמד חילול - חילול מתרומה, כדלעיל (ספר המצוות לא-תעשה עו). (46) שכבר העריב שמשו, ועדיין לא הביא קרבנות טהרתו לכפר עליו, ראה ויקרא טו, יג-טו, ובסנהדרין פג, ב אמרו: "וכפר עליה כהן וטהרה" (שם יב, ח) - טהרה, מכלל, שהיא טמאה. וטמא ששימש במיתה, אולם מפרשי רבינו העירו, שבפירוש כתב רבינו בהלכות ביאת מקדש פרק ד,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או מבשלה¹⁴⁹. (עז) הנהגה מן ההקדש במזיד¹⁵⁰. (עח) האוכל טבל שעדין לא הפרש ממנו מעשר, אפלו מעשר עני¹⁵¹, אף על פי שהורמו תרומותיו¹⁵². (עט) האוכל מבשר נפש חיה שנגמר דינה לסקילה¹⁵³, אף על פי שגשטה¹⁵⁴. (פ) האוכל בהמה טמאה¹⁵⁵. (פא) האוכל עוף טמא¹⁵⁶. (פב) האוכל דג טמא¹⁵⁷. (פג) האוכל שרץ העוף¹⁵⁸. (פד) האוכל שרץ הארץ¹⁵⁹. (פה) האוכל שרץ המים¹⁶⁰. (פו) האוכל רמש האדמה, אף על פי שאינו רבה¹⁶¹. (פז) האוכל תולעים שבפרות אחר שפרשו¹⁶². (פח) האוכל נבלה¹⁶³. (פט) האוכל טרפה¹⁶⁴. (צ) האוכל אבר מן החי¹⁶⁵. (צא) האוכל גיד הנשה¹⁶⁶. (צב) האוכל בשר בחלב¹⁶⁷. (צג) המבשל בשר בחלב¹⁶⁸. (צד) האוכל מתבואה חדשה¹⁶⁹ קדם הבאת העמר¹⁷⁰. (צה) האוכל ערלה¹⁷¹. (צו) האוכל פלאי הפרם¹⁷². (צז) האוכל תערבת חמץ בפסח¹⁷³. (צח) האוכל חמץ אחר חצות¹⁷⁴. (צט) המקום¹⁷⁵ חמץ ברשותו, וכגון שחמץ עסתו¹⁷⁶. (ק) השותה יין נסוף¹⁷⁷. (קא) נזיר שאכל מגפן היין¹⁷⁸. (קב) נזיר שגלח¹⁷⁹. (קג) נזיר שנטמא למת¹⁸⁰. (קד) המגלח את הנתקי¹⁸¹. (קה) החותף סימני צרעת¹⁸² או שפואן פאש¹⁸³. (קו) העובד בנחל שנתערפה בו העגלה¹⁸⁴. (קז) הזרע ארץ ישראל בשביעית¹⁸⁵. (קח) הזומר את האילן בשביעית¹⁸⁶. (קט) הקוצר ספיח¹⁸⁷ בלא שנוי¹⁸⁸. (קי) הבוצר¹⁸⁹ בלא שנוי¹⁹⁰. (קיב) הזרע בשנת היובל. (קיג) הבוצר בה בלא שנוי¹⁹¹. (קיד) המכילה¹⁹² פאת שדה ולא נתנה לעני¹⁹³. (קטו) המעולל פרמו ולא נתנה¹⁹⁴ לעני¹⁹⁵. (קטז) המלקט לקט¹⁹⁶ ולא נתנו לעני¹⁹⁷. (קיז) פרט¹⁹⁸ פרמו ולא נתנו לעני¹⁹⁹. (קיח) הלוקח עמר השכחה²⁰⁰ ולא נתנו לעני²⁰¹. (קיט) הלוקח אם על בנים²⁰² ולא שלח האם²⁰³. (קכ) הזרע פלאים²⁰⁴ פארץ בזרעים²⁰⁵. (קכא) הזרע פלאי הפרם בארץ²⁰⁶. (קכב) המרקיב אילנות פלאים בכל מקום²⁰⁷. (קכג) המרביע בהמה פלאים²⁰⁸ בכל מקום. (קכד) המנהיג בכלאים בכל מקום²⁰⁹. (קכה) החוסם בהמה²¹⁰ פעת מלאכה בכל מקום. (קכו) השוחט אותו ואת בנו בכל מקום²¹¹. (קכז) הממשקן חברו בידו ולא החזיר לו העבוב²¹². (קכח) החובל אלמנה ולא החזיר המשפון²¹³. (קכט) החובל פלים שעושין בהן אכל נפש²¹⁴. (קל) עד זומם שאין בו תשלומין²¹⁵. (קלא) המפה חברו הפאה שאין בה שנה פרוטה²¹⁶. (קלב) בן סורר ומורה בעדות ראשונה²¹⁷. (קלג) המוציא שם רע²¹⁸ שנמצא דברו שקר²¹⁹. (קלד) המקלל את חברו בה²²⁰. (קלה) הנשבע לשקר²²¹. (קלו) הנשבע

(יט) המכפה אש מן המזבח⁷⁷. (כ) העולה עליו במעלות⁷⁸. (כא) הנכנס לעזרה בבגדים טמאים⁷⁹. (כב) זב וכיצא⁸⁰ שנקנס להר הבית⁸¹. (כג) המסיר בדי ארון⁸². (כד) המזיח⁸³ חשן מעל האפודה⁸⁴. (כה) הקורע פי המעיל⁸⁵. (כו) המקריב על מזבח הזהב⁸⁶. (כז) כהן שנקנס להיכל שלא בשעת העבודה⁸⁷. (כח) בעל מום שנקנס לשם⁸⁸. (כט) שתוי⁸⁹ שנקנס לשם⁹⁰. (ל) בעל מום ששמשו⁹¹. (לא) ערל ששמשו⁹². (לב) כהן שעבד בעבודת הלויים⁹³. (לג) כהן שנקנס למקדש פרוע ראש⁹⁴. (לד) כהן שנקנס למקדש קרוע בגדים⁹⁵. (לה) המקדיש בעלי מומין⁹⁶. (לו) השוחטין⁹⁷. (לז) הזורק דמיהן⁹⁸. (לח) המקטיר אמוריהן⁹⁹. (לט) המקריב קרבנות עובדי כוכבים בעלי מומין¹⁰⁰. (מ) המטיל מום בקדשים בזמן המקדש¹⁰¹. (מא) העובד בקדשים¹⁰². (מב) הגוזז אותן¹⁰³. (מג) המקטיר שאור או דבש¹⁰⁴. (מד) העושה שני מנחות מחמץ¹⁰⁵. (מה) המקריב בלא מלח¹⁰⁷. (מו) המקריב אתנו או מחיר פלב¹⁰⁸. (מז) הנותן שמן על מנחת חוטא¹⁰⁹. (מח) הנותן עליה¹¹⁰ לבונה¹¹¹. (מט) הנותן שמן בקרבן סוטה¹¹². (נ) הנותן עליו¹¹³ לבונה. (נא) המבדיל בחטאת העוף¹¹⁴. (נב) הממר בקדשי מזבח¹¹⁵. (נג) האוכל בשר קדש שנטמא¹¹⁶. (נד) האוכל מפסולי המקדשין¹¹⁷. (נה) כהן שאכל בשר קדשי קדשים אחר מתן דמים¹¹⁹. (נו) זר שאכל בשר קדשי קדשים אחר מתן דמים¹²⁰. (נז) זר שאכל בשר בכור¹²¹. (נח) כהנת שנושאת לזר שאוכלת¹²² חזה ושוק¹²³, אפלו לאחר מיתת בעלה¹²⁴. (נט) חללה¹²⁵ שאכלה תרומה¹²⁶. (ס) האוכל קדשים קלים חוץ לירושלים¹²⁷. (סא) האוכל קדשים קלים קדם זריקת דמים¹²⁸. (סב) האוכל בכור חוץ לירושלים¹²⁹. (סג) האוכל מעשר שני¹³⁰ אחר שראה פגי הבית¹³¹ חוץ לירושלים¹³². (סד) כהן שאכל בכורים משונכנסו לירושלים קדם הנחה בעזרה¹³³. (סה) כהן שאכל בכורים חוץ לירושלים אחר שהניחם בעזרה¹³⁴. (סו) האוכל מעשר שני שנטמא בירושלים קדם שפדה¹³⁵. (סז) טמא שאכל מעשר שני הטהור בירושלים¹³⁶. (סח) האוכל מעשר שני באגניות¹³⁷, וכן כל הקדשים¹³⁸. (סט) ערל שאכל בשר קדש או תרומת¹³⁹. (ע) האוכל ממנחת כהן¹⁴⁰, וכן מכל דבר שהוא פליל לאשים¹⁴¹. (עא) האוכל מבשר חטאות הנשפכות¹⁴², וכן מכל הטעון שרפה¹⁴³. (עב) השוחט פסח על החמץ¹⁴⁴. (עג) השובר בו עצם, בין בראשון בין בשני¹⁴⁵. (עד) המוציא מבשרו חוץ לחבורתו¹⁴⁶. (עה) האוכל מבשרו חוץ מחבורתו¹⁴⁷. (עו) האוכל מבשרו נא¹⁴⁸

לא־תעשה יא והלכות עבודה-זרה פרק ו, הלכה ו. 61) אף על פי שעשאו לנוי, כיוון שכך היו מכבדים גם לעבודה זרה, שהיו נוטעים לה עצים נאים בבתי עבודתם, ואזהרתו: "לא תיטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלוקיך" (דברים טז, כא) וכמבואר בספר המצוות לא־תעשה יג ובהלכות עבודה-זרה פרק ו, הלכה ט. 62) אבל מצוירת, שהכול סוכים (=מסתכלים) בה, שכך היו עושים אבנים מצוירות, משוכללות בעשייתן לפני הפסילים. ואזהרתו: "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה" (ויקרא כו, א). וראה ספר המצוות לא־תעשה יב והלכות עבודה זרה פרק ו, הלכה ו. 63) שאמר: יאסרו עלי פירות אלו בשם עבודה זרה פלונית אם ארחק (סנהדרין ס, ב וברש"י). ואזהרתו: "ושם אלוהים אחרים לא תזכירו" (שמות כג, יג). וראה בהערה הבאה. 64) בין לעצמו, בין לגוי, כגון, שיש לו שותף גוי ונשבע לו באילויו שלא מעל בו. ואזהרתו – כנ"ל בהערה הקודמת (ספר המצוות לא־תעשה יד ובהלכות עבודה זרה פרק ה, הלכה י). ואף על פי שכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו, אפשר שנשבע שיאכל ואכל, והרי זה מעשה, וכן אמרו בתמורה (ג, א) שנשבע בשם ה' לשקר, שלוקה, כגון שנשבע שלא לאכול ואכל, שעשה מעשה (לחם משנה). 65) ממנה. שנאמר (דברים ז, כו) "ולא תביא תועבה אל ביתך" (ספר המצוות לא־תעשה כה) ושם לא־תעשה כב מנה רבינו הנהנה מתכשיטים שקישטו בהם עבודה זרה, שהוא לוקה, ככתוב (דברים ז, כה) "לא תחמוד כסף וזהב עליהם". וראה הלכות עבודה זרה פרק ז, הלכה ב ופרק ת, הלכה ז. 66) שהודחו תושביה אחרי עבודה זרה, והתורה אמרה (דברים יג, יז) "והייתה תל עולם לא תיבנה עוד" (ספר המצוות לא־תעשה כג). 67) עיר הנידחת, שנאמר (שם, יח) "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם" (שם לא־תעשה כד והלכות עבודה זרה פרק ד, הלכה ד-ח). 68) שמתנהג כמנהגם, במלבושם וכנינוסם במסיבותיהם, והתורה אמרה (ויקרא כ, כג) "ולא תלכו בחוקות הגוי" (ספר המצוות לא־תעשה ל והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה א). 69) מגיד עתידות על ידי מעשה שהוא עושה, כגון, האוחז במקלו ואומר: אם אלך, או לא אלך, והתורה אמרה (דברים יח, י) "לא יימצא בך... קוסם קסמים" (ספר המצוות לא־תעשה לא והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה ו-ז). 70) שמכווין מעשיו לפי בחירת העיתים על ידי מערכות הכוכבים, לומר: יום זה ראוי לפעולה פלונית, ויום זה אינו ראוי לה, והתורה אמרה (שם) "לא יימצא בך... מעונן", מלשון עונה ועת (ספר המצוות לא־תעשה לב והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה ח-ט). 71) שעושה מעשיו על פי ניחוש, כגון, אלו שאומרים: נפלה פיתי מפי או נפל מקלי מידי, איני הולך למקום פלוני, שאם אלך אין חפצי נעשים, וכן המשים סימנים לעצמו: אם יארע לי כך, אעשה דבר פלוני, ואם לא יארע לי – לא אעשה, והתורה אמרה (ויקרא יט, כו) "לא תנחשו" (ספר המצוות לא־תעשה לג והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה ד). 72) מדבר דברים שאין להם שום מובן, וחושב בסכלותו שהם מועילים אם יאמרום כך על הנחש או על העקרב – שלא יזיקו, או על האיש – שלא יזוק, והתורה

לְשׂוֹא²²². קְלוֹז²²³ הַמְחַלֵּל נְדָרוֹ²²⁴. קִלַח²²⁵ הַיּוֹצֵא חוּץ לְתַחֲוֹם בְּשַׁבָּת²²⁶. קִלְט²²⁷ הַעֹשֶׂה מְלֶאכֶה בְיוֹם טוֹב²²⁸. קַמ²²⁹ הַמְקִיף פְּאֵת הָרֹאשׁ²³⁰. קַמַּא²³¹ הַמְקִיף פְּאֵת זָקָן²³². קַמְב²³³ הַשׁוֹרֵט עַל מֵת²³⁴. קַמְג²³⁵ הַקּוֹרֵחַ רֹאשׁוֹ עַל הַמֵּת²³⁶. קַמְד²³⁷ הַפּוֹתֵב פְּתֹת קַעֲקַע²³⁸. קַמְה²³⁹ הַלּוֹבֵשׁ שַׁעֲטָנָיו²⁴⁰. קַמְו²⁴¹ הַקּוֹצֵץ אֵילָנֵי מְאָכֵל דְּרָף הַשְּׁחֵתָה²⁴². קַמְז²⁴³ אִישׁ שְׁלֹבֵשׁ מְלַבּוֹשׁ אִשָּׁה²⁴⁴. קַמְח²⁴⁵ אִשָּׁה שְׁלֹבֵשָׁה מְלַבּוֹשׁ אִישׁ²⁴⁶. קַמְט²⁴⁷ פְּהֵן שְׁנַטְמָא לְמֵת²⁴⁸. קַנ²⁴⁹ פְּהֵן שְׁקַדְשׁ אִשָּׁה זֹנֶה וּבַעֲלָה²⁵⁰. קַנַּא²⁵¹ פְּהֵן שְׁקַדְשׁ גְּרוּשָׁה וּבַעֲלָה²⁵². קַנְג²⁵³ פְּהֵן גְּדוֹל שְׁפַעֵל אֶלְמָנָה אֶף עַל פִּי שְׂלֵא קַדְשָׁה²⁵⁴. קַנְד²⁵⁵ הַמְחַזֵּיר גְּרוּשָׁתוֹ אַחֵר שְׁנַתְקַדְשָׁה²⁵⁶. קַנְה²⁵⁷ הַנוֹשֵׂא זְקוּקָה לְיָכֶם²⁵⁸. קַנְו²⁵⁹ הַבָּא עַל הַקְּדוּשָׁה²⁶⁰. קַנְז²⁶¹ מְמַזְרֵג²⁶² שְׁנֵשָׂא בַת יִשְׂרָאֵל וּבַעֲלָה²⁶³. קַנְח²⁶⁴ פְּצוּעַ דְּבָא²⁶⁵ שְׁנֵשָׂא בַת יִשְׂרָאֵל וּבַעֲלָה²⁶⁶. קַנְט²⁶⁷ הַמְסַרֵס אִישׁ²⁶⁸ וְכָן שְׁאָר זְכָרֵי בְהֵמָה חַיָּה וְעוֹף²⁶⁹. קַס²⁷⁰ אוֹנֵס שְׁגַרְשׁ אָנוּסָתוֹ וְלֹא הִחְזִירָהּ²⁷¹. קַסַּא²⁷² הַמוֹצִיא שָׁם רַע שְׁגַרְשׁ אִשָּׁתוֹ וְלֹא הִחְזִירָהּ²⁷³. קַסְב²⁷⁴ הַקְּרֹב אֶל הָעֵרְוֹת בְּדֶרֶךְ מִדְּרָכֵי הַזְּנוּת²⁷⁵, אֶף עַל פִּי שְׂלֵא גֵלָה עֵרְוָה²⁷⁶. וְזוֹהוּ הַחֲשׂוֹד עַל הָעֵרְוֹת²⁷⁷. קַסְג²⁷⁸ הַמְתַּחַתֵּן בְּעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים²⁷⁹. קַסְד²⁸⁰ גֵּר עַמּוּנֵי שְׁנֵשָׂא בַת יִשְׂרָאֵל וּבַעֲלָה²⁸¹. קַסְה²⁸² גֵּר מְאֹאֲבֵי שְׁנֵשָׂא בַת יִשְׂרָאֵל וּבַעֲלָה²⁸³. קַסּו²⁸⁴ מִלְךְ שְׁהַרְבָּה נְשִׁים²⁸⁵. קַסּז²⁸⁶ מִלְךְ שְׁהַרְבָּה סוּסִים²⁸⁷. קַסְח²⁸⁸ מִלְךְ שְׁהַרְבָּה פְּסָף וְזֹהֵב²⁸⁹. נְמַצָּאוּ כָּל הַלּוֹקִים²⁹⁰ מְאֵתִים וְשַׁבְעָה. וְסִמְנֵן לָהֶם: יִלְקֵוּ זְרִים.

55) לדעת הרש"ש יש כאן טעות סופר וצריך להיות: "ולא מיתה בידי שמים" כי במיתה זו ידובר בפרק זה, כאמור בראש הלכה ב. 56) ובכתב יד התימנים: צלם. ואפילו לזולתנו – לעבדו. ואפילו המזמין הוא גוי, ואזהרתו: "ואלוהי מסכה לא תעשו לכם" (ויקרא יט, ד). ואם יעשנו לעצמו ילקה גם משום: "לא תעשה לך פסל" (שמת כ, ד), כמבואר בספר המצוות לא־תעשה ג וכן בהלכות עבודה זרה פרק ג, הלכה ט. 57) ובכתב יד התימנים: "צורה לנואי". והיא צורת אדם, ואף על פי שלא נעשית כדי לעבדה. ואזהרתה: "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב" (שמות כ, כג), כלומר, צורות כסף וזהב, שאינן אלא לנוי, כדי שלא יטעו בהן הטועים, וידמו שהן לעבודה-זרה (ספר המצוות לא־תעשה ד ובהלכות עבודה-זרה פרק ג, הלכה י). 58) להתעסק בענייניהם. 59) כגון, שהיה האליל מכוסה וגילהו כדי לראותו (מהרש"ל בפירושו לסמ"ג). ואזהרתו: "אל תפנו אל האלילים" (ויקרא יט, ד) ולוקה, כמבואר בעירובין יז, ב (ספר המצוות לא־תעשה י והלכות עבודה זרה פרק ב, הלכה ג). 60) בניין שהכל מתקבצים אצלו, ואפילו לעבוד את ה', שכן היה דרך הגויים. ואזהרתו: "ולא תקים לך מצבה" (דברים טז, כב). וראה ספר המצוות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"ואל יבוא בכל עת אל הקודש". ואם נכנס לקודש הקדשים, שהוא לפני ולפנים - חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב ובביאורו שם (ספר המצוות לא-תעשה סח והלכות ביאת מקדש פרק ב, הלכה ד). (88) להיכל. והוא הדין בין האולם ולמזבח, כמבואר בהלכות ביאת מקדש פרק ו, הלכה א, שנאמר (ויקרא כא, כג) "אך אל הפרוכת לא יבוא ואל המזבח לא ייגש כי מום בו" (ספר המצוות לא-תעשה ט). (89) רביעית יין חי, או שיכור משאר המשקים המשכרים. (90) להיכל, או בין האולם ולמזבח, שנאמר (ויקרא י, ט) "וין ושכר אל תשת... בבואכם אל אהל מועד". ואם עבד כשהוא שתוי חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב לא-תעשה יד (הלכות ביאת מקדש פרק א, הלכה א-ב וספר המצוות לא-תעשה עג). (91) שעבד במקדש, שנאמר (ויקרא כא, יז) "אשר יהיה בו מום לא יקרבו". ולוקה על עבודתו נוסף על המלקות שחייב על כניסתו למזבח (הלכות ביאת מקדש פרק ו, הלכה א וספר המצוות לא-תעשה ע). (92) ישראל, שמתו אחיו מחמת מילה, שאין מלים אותו מפני הסכנה, והרי הוא לעניין עבודה כבן-נכר, שנאמר בו (יחזקאל מד, ט) "כל בן נכר ערל-לב וערל-בשר לא יבוא אל מקדשי" ואם עבד לוקה, ואינו חייב מיתה (סנהדרין פג, א והלכות ביאת מקדש פרק ו, הלכה ח). (93) שנאמר (במדבר יח, ג) "ולא ימותו גם הם (=הלויים) גם אתם" - גם אתם הכהנים, כולל אתכם לאו זה, אלא שאינכם במיתה אלא בלאו, וכמבואר בספרי זוטא לפסוק זה. וגירסת רבינו שם: "ואין הכהנים על הלויים אלא בלא תעשה" (ספר המצוות לא-תעשה ע"ב והלכות כלי המקדש פרק ג, הלכה י"א), וראה לעיל הלכה ב לא-תעשה י. (94) מגודל שיער למעלה משלושים יום, שנאמר (ויקרא י, ו) "ראשיכם אל תפרעו", וביחזקאל מד, כ נאמר: "ופרע לא ישלחו" (ספר המצוות לא-תעשה קסג והלכות ביאת מקדש פרק א, הלכה ט"ו). ואם שימש במקדש חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב לא-תעשה יז. (95) שנאמר (ויקרא י, ו) "ובגדיכם אל תפרעו" (ספר המצוות לא-תעשה קסד והלכות ביאת מקדש שם). ואם שימש ובגדיו קרועים חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב לא-תעשה יח. (96) למזבח. שנאמר (ויקרא כב, כ) "כל אשר בו מום לא תקריבו" (ספר המצוות לא-תעשה צא והלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ב). (97) לשם קרבן, שנאמר (שם, כב) "עוורת או שבור... לא תקריבו אלה לה" (ספר המצוות לא-תעשה צב והלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ד). (98) על גבי המזבח, שנאמר (שם, כד) "ומעוך וכתות... לא תקריבו לה" (שם לא-תעשה צג, והלכות איסורי מזבח שם). (99) אלו החלבים (=שהם מורים ואדונים על כל האיברים ועולים על המזבח לחלק אדון העולם, הערוך, ערך מר) והתורה אמרה (שם, כב) "ואשה לא תיתנו מהם על המזבח לה". נמצא, המקדיש בעל מום ושחטו וזרק דמו והקטיר אימוריו לוקה ארבע מלקויות (ספר המצוות לא תעשה צד והלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ד). (100) שלא נאמר, כיוון שהם גוים יוקרב בעדם בעל מום (ספר המצוות לא-תעשה צו). שנאמר (שם, כה) "ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלוהיכם מכל אלה" (הלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ו). (101) שראוי

אמרה (שם) "לא יימצא כך... וחובר חבר" (ספר המצוות לא-תעשה לה, והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה י). (73) שעושה מעשים משונים, ומדמה שעל ידי כך יבוא אליו המת בחלום ויודיעו מה ששאל עליו, והתורה אמרה (שם) "לא יימצא כך... ודורש אל המתים" (ספר המצוות לא-תעשה לה והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה י"ג). (74) מן השמות הקדושים, שנקרא בהם הקדוש-ברוך-הוא. (75) דרך השחתה. (76) מעצי הקדש, והתורה אמרה (דברים יב, ג-ד) "ונתצתם את מזבחותם... ואשריהם תשרפון באש... ואבדתם את שמם... לא תעשון כן לה' אלוהיכם" (ספר המצוות לא-תעשה סה והלכות יסודי התורה פרק ו, הלכה א והלכה ז). (77) אפילו גחלת אחת מגחלי המזבח, שנאמר (ויקרא ו, ו) "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" (ספר המצוות לא-תעשה פא, והלכות תמידים ומוספים פרק ב, הלכה ו). (78) במדריוגות, כדי שלא יפסע פסיעות גסות בשעת עלייתו ותיגלה ערוותו עליו (ספר המצוות לא-תעשה פ והלכות בית הבחירה פרק א, הלכה י"ז). (79) אף על פי שהוא בעצמו טהור, אלא שבגדיו טמאים טומאת אב הטומאה. והתורה אמרה (במדבר ה, ג) "ולא יטמאו את מחניהם". וב"תורת כהנים" (אחרי מות פרק י"ב, הלכה י"ג) אמרו: "ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא עונו" (ויקרא יז, טז) - על רחיצת גופו - ענוש כרת, ועל כיבוס בגדיו - בארבעים (ספר המצוות לא-תעשה עז והלכות ביאת מקדש פרק ג, הלכה ט"ז"י). (80) כגון, נידה ויולדת, שטומאתן יוצאת מגופן. (81) הוא הנקרא מחנה לוייה, והתורה אמרה (דברים כג, יא) "לא יבוא אל תוך המחנה" ואמרו בפסחים סח, א - זה מחנה לוייה, וכן בספרי שם. וראוי להעיר, שטמא מת ואפילו המת עצמו מותר להיכנס להר הבית, שנאמר (שמות יג, ט) "ויקח משה את עצמות יוסף עימו" - עימו במחנה לוייה (ספר המצוות לא-תעשה עח והלכות ביאת מקדש פרק ג, הלכה ג-ד). ודע, שמצורע הנכנס לירושלים, שהיא מחנה ישראל, לוקה, כמבואר שם הלכה ח, וכבר תמה התוספות יום טוב בכלים פרק א, למה לא מנה רבינו לאו זה בין הלאוין שלוקים עליהם. (82) מתוך טבעותיו, והתורה אמרה (שמות כה, טו) "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו" (ספר המצוות לא-תעשה פו והלכות כלי המקדש פרק ב, הלכה י"ג). (83) המסיר. (84) והתורה אמרה (שמות כה, כח) "ולא יזח החושן מעל האפוד", וכל המפרק חיבורם דרך השחתה לוקה (לשון רבינו בהלכות כלי המקדש פרק ט, הלכה י). וראה ספר המצוות לא-תעשה פז. (85) מעיל כהן גדול, אלא יהיה ארוג כמו סוף וגבול, שנאמר (שמות כה, לב) "כפי תחרא יהיה לו לא יקרע" (ספר המצוות לא-תעשה פח). והוא הדין לכל בגדי כהונה, שהקורעם דרך השחתה לוקה (הלכות כלי המקדש פרק ט, הלכה ג). (86) שבהיכל, המיוחד להקטרת קטורת, והזאות דם פר ושעיר של יום הכיפורים, ודם פרים ושעירים הנשרפים. וכל המקריב עליו זולת זה, עובר על "לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה ונסך לא תסכו עליו" (שמות ל, ט) ולוקה, כמבואר בהלכות כלי המקדש פרק ב, הלכה י"א וספר המצוות לא-תעשה פב. (87) והתורה אמרה (ויקרא טז, ב)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תעשה קו והלכות תמורה פרק א, הלכה א, יב).
 116) ככתוב (שם ז, יט) "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל", ואם אכל קדשים בטומאת הגוף, חייב כרת, כמבואר לעיל הלכה א, לא-תעשה טו (ספר המצוות לא-תעשה קל והלכות פסולי המוקדשים פרק י"ח, הלכה י"ב).
 117) כגון, שנפסלו במחשבה, שחשב הכהן לאכלם חוץ למקומם הראוי, או שהוטל בהם מום, או שנשפך הדם ולא נזרק, ואזהרתו: "לא תאכל כל תועבה" (דברים יד, ג). דרשו בספרי: "בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר" (ספר המצוות לא-תעשה קצ והלכות פסולי המוקדשים שם, הלכה ג-ה).
 118) כגון, חטאת ואשם. 119) ואזהרתו: "לא תוכל לאכול בשעריך... בקרבן וצאנך" - לא בא הכתוב אלא לאוכל מחטאת ואשם אפילו לאחר זריקה חוץ לקלעים, כמבואר במכות יז, א (ספר המצוות לא-תעשה קמה והלכות מעשה הקרבנות פרק י"א, הלכה ה). 120) הזריקה על המזבח, ואזהרתו: "וזר לא יאכל כי קודש הם" (שמות כט, ג). אבל אם אכלם קודם זריקת הדם, לוקה משום אוכל קודם זריקה (ראה בסמוך לא-תעשה סא) ולא משום זרות (ספר המצוות לא-תעשה קמט והלכות מעשה הקרבנות שם, הלכה ח). 121) שנאמר (דברים יב, יז) "לא תוכל לאכול בשעריך... ובכורות בקרבך" - "לא בא הכתוב ללמד אלא לזר, שאכל בכור בין לפני זריקה ובין לאחר הזריקה, שהוא עובר בלא תעשה" (מכות יז, א ובספרי). וראה בסמוך לא-תעשה סב (ספר המצוות לא-תעשה קמד והלכות בכורות פרק א, הלכה ט"ז). 122) בכתב יד התימנים: שאכלה. 123) הניתן לכהנים מזבחי השלמים (ראה ויקרא ז, לד). 124) שחוזרת לבית אביה לאכול בתרומה - בקדשים אסורה, ככתוב (שם כב, יב) "ובת כהן כי תהיה לאיש זר, היא בתרומת הקדשים לא תאכל" (ספר המצוות לא-תעשה קלז והלכות תרומות פרק ו, הלכה ז). 125) שנולדה מאיסורי כהונה, כגון, אלמנה לכהן גדול וגרושה לכהן הדיוט, הרי הולד הנוול מהם חלל וכן אשה האסורה לכהן, שנבעלה לכהן נתחללה בביאתו. 126) שנאמר (שם) "ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל" - לאיש זר: כיוון שנבעלה לפסול לה, נפסלת לתרומה, כמבואר ביבמות סח, א (ספר המצוות לא-תעשה קלז והלכות תרומות פרק ו, הלכה ז). 127) שנאמר (דברים יב, יז) "לא תוכל לאכול בשעריך... ונדבותיך" - זו תודה ושלמים, שהם קדשים קלים, שאין נאכלים אלא במקומם, והוא לפנים מחומת ירושלים, כמבואר במכות שם (ספר המצוות לא-תעשה קמה והלכות מעשה הקרבנות פרק י"א, הלכה ה). 128) ואפילו כן, שנאמר (שם) "לא תוכל לאכול בשעריך... ונדבותיך" - לא בא הכתוב אלא לאוכל תודה ושלמים לפני זריקת דמים כאילו אמר: "לא תוכל לאכול בשעריך קודם שזורקים דמם בשערי המקום" (ספר המצוות לא-תעשה קמו והלכות מעשה הקרבנות שם, הלכה ד). 129) כשהוא תמים, ואפילו כהן, שנאמר (שם) "לא תוכל לאכול בשעריך... ובכורות בקרבך" (ספר המצוות לא-תעשה קמד והלכות בכורות פרק א, הלכה ט"ז). 130) שלא נפדה. 131) כלומר, שנכנס לפנים מחומת ירושלים, ובמכות יט, ב

לקרבן, שנאמר (שם, כא) "כל מום לא יהיה בו" - קרא בו: לא יִהְיֶה בו, כלומר, שלא יטיל בו (=מנחות נו, ב וברש"י שם), שלא יסמא את עינו או יקטע את ידו וכדומה (ספר המצוות לא-תעשה צז והלכות איסורי מזבח שם, הלכה ז-ח). 102) בקרבנות. שאסור לעבוד בהם כל מלאכה שהיא, ככתוב (דברים טו, יט) "לא תעבוד בכבוד שורך" והוא הדין לשאר הקדשים (ספר המצוות לא-תעשה קיג, והלכות מעילה פרק א, הלכה ז). 103) את צמרם, ככתוב (שם, שם) "ולא תגזו בכור צאנך" (שם לא-תעשה קיד, והלכות מעילה שם). 104) על המזבח, שנאמר (ויקרא ב, יא) "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה".
 ואם הקטיר שניהם כאחד, אינו לוקה אלא מלקות אחת, לפי ששניהם נאמרו בלאו אחד (הלכות איסורי מזבח פרק ה, הלכה א וספר המצוות לא-תעשה צח). 105) בכתב יד התימנים: שיירי מנחות חמץ, שיירי מנחות - הם הנשאר לכהנים לאכילה, אחרי שהכהן קמץ ממנה מלוא קומצו ומקטירו על גבי המזבח, ואסור לאפות אותם חמץ, שנאמר (ויקרא ו, י) "לא תיאפה חמץ חלקם נתתי אותה מאשי", כאילו אמר, שחלקם שהוא שיירי המנחה לא ייאפה חמץ (ספר המצוות לא-תעשה קכד והלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה י"ד). 106) קרבן או מנחה. 107) שנאמר (שם, ב, יג) ולא תשבית מלח ברית אלוקיך" (ספר המצוות לא-תעשה צט והלכות איסורי מזבח פרק ה, הלכה י"א). 108) אתנן - האומר לזונה: הא לך דבר זה בשכרך; מחירי כלב - האומר לחבירו הא לך טלה זה תחת כלב זה. ושניהם אסורים למזבח, שנאמר (דברים כג, יט) "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלוקיך". ואם הקריב שניהם כאחד אינו לוקה אלא מלקות אחת, מפני שנאמרו בלאו אחד, כמבואר בהלכות איסורי מזבח פרק ג, הלכה ז (ספר המצוות לא-תעשה ק והלכות איסורי מזבח פרק ד, הלכה ח, טז). 109) המנחה שיקריב העני החוטא, כשיתחייב חטאת בהמה ואין ידו משגת להביאה - קרוייה: מנחת חוטא (הלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה ד), ואסור ליתן בה שמן, ככתוב (ויקרא ה, יא) "לא ישים עליה שמן" (ספר המצוות לא-תעשה קב והלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה ז). 110) על מנחת חוטא. 111) מין שרף מעצי בושם, ככתוב (שם, שם) "ולא ייתן עליה לבונה" (ספר המצוות לא-תעשה קג והלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה ח). 112) שבעלה מביא עליה מנחת קנאות - מזכרת עוון והיא קמח שעורים, והתורה אמרה (במדבר ה, טו) "לא יצוק עליו שמן" (ספר המצוות לא-תעשה קד והלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה ז-ח). 113) על הקרבן וכן"ל, והתורה אמרה (שם, שם) "ולא ייתן עליו לבונה" (שם, לא-תעשה קה והלכות מעשה הקרבנות שם). 114) שהבדיל ראש העוף מהגוף במליקתו והתורה אמרה (ויקרא ה, ח) "ומלק את ראשו... ולא יבדיל" (ספר המצוות לא-תעשה קיב והלכות מעשה הקרבנות פרק ז, הלכה ו). 115) המחליף בהמת קדשים בבמהת חולין, ואומר: הרי זו תחת זו, והתורה אמרה (שם כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותנו" ואינו לוקה אלא בקדשים שנועדו למזבח, ולא בבהמות שהוקדשו לצרכי בדק הבית (ספר המצוות לא-

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמרה בשניהם: "ועצם לא תשברו בו" (שם יב, מו), ובפסח שני: "ועצם לא ישברו בו" (במדבר ט, יב). וכל זה בפסח טהור (ספר המצוות לא-תעשה קכ"ב והלכות קרבן פסח פרק ו, הלכה א). (146) הקבוצה שנתקבצה לאכלו, שנאמר (שמות שם) "לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה" (ספר המצוות לא-תעשה קכג והלכות קרבן פסח פרק ט, הלכה א). (147) שיצא הבשר חוץ לחבורתו, ואפילו חזר לחבורתו אסור לאכלו, הרי הוא כבשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומת ירושלים שאסור באכילה, ואזהרתו: "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו" (שם כב, ל) - כיוון שיצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטריפה (ספר המצוות שם והלכות מאכלות אסורות פרק ה, הלכה ט, והלכות מעשה הקרבנות פרק י"א, הלכה ו והלכות קרבן פסח פרק ט הלכה ב). (148) הבשר שנצלה מעט ואינו ראוי לאכילת אדם (הלכות קרבן פסח פרק ח, הלכה ו). (149) אלא צלי, שנאמר (שם יב, ט) "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל". ואם אכל נא ומבושל כאחת, אינו לוקה אלא אחת, לפי ששניהם נכללים בלאו אחד (ספר המצוות לא-תעשה קכד והלכות קרבן פסח שם הלכה ד). (150) שנאמר, (דברים יב, יז) "לא תוכל לאכול בשעריך... וכל נדריך אשר תדור" כאילו אמר: לא תוכל לאכול נדריך אשר תדור. ולא זו היא אזהרה לכל מועל, וכן אמרו (סנהדרין פג, א): "הזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה" ואם מעל בשוגג מקריב קרבן מעילה (ספר המצוות לא-תעשה קכו והלכות מעילה פרק א, הלכה ג). (151) הניתן בשנה השלישית והשישית לשמיטה. (152) תרומה גדולה ותרומת מעשר, שנאמר (שם, שם) "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך", ונאמר להלן (שם כו, יב) "ואכלו בשעריך ושבועו", מה להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני, ואמרה תורה, לא תוכל לאכול טבל בעוד שהמעשר שכתוב בו: בשעריך - בתוכו (מכות טז, ב). אבל האוכל טבל שלא הורמו ממנו תרומותיו חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב, לא-תעשה ה (ספר המצוות לא-תעשה קכז והלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה כ"א). (153) כגון, שהרגה אדם ונתחייבה סקילה. (154) שקדמו בעליה וחסוהו, שנאמר (שמות כא, כח) "סקול ייסקל השור ולא יאכל את בשרו" ממשמע שנאמר סקול ייסקל, איני יודע שנבילה הוא, ונבילה אסורה באכילה, מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו? מגיד הכתוב: שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה" (בבא קמא מא, א) "שנעשה כבהמה טמאה" (ספר המצוות לא-תעשה קכח והלכות מאכלות אסורות פרק ד, הלכה כ"ב). (155) או חיה טמאה, שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה, שנאמר (דברים יד, ו) "וכל בהמה מפרסת פרסה... מעלת גרה... אותה תאכלו" - שומע אני שכל שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה אסורה, ולא הבא מכלל עשה - עשה הוא, ובגמל ובחזיר ובארנבת נאמר (שם ד"ח) "אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה" וגו', והרי הדברים קל וחומר: מה אלו שיש בהם סימן טהרה אחד הרי הם בלא תעשה על אכילתם, שאר בהמה טמאה וחיה טמאה שאין בהן סימן טהרה כלל אינו דין שאיסור אכילתן הוא בלא-תעשה (ספר המצוות לא-תעשה קעב והלכות

הנוסח: "משראה פני החומה". (132) שנאמר (שם) "לא תוכל לאכול בשעריך דגנך... ואכלת לפני ה' אלוקיך" - כיוון שנכנס למקום אכילתו ואכלו בחוץ לוקה (ספר המצוות לא-תעשה קמא והלכות מעשר שני פרק ב, הלכה ה-ו (133) לפני המזבח, ככתוב (שם כו, י) "והנחתו לפני ה' אלוקיך" והרי זה כאילו אכלם בחוץ, ואזהרתו: "לא תוכל לאכול בשעריך... ותרומת ידך" (שם יב, יז) - תרומת ידך - אלו הביכורים (מכות יז, א) אבל קריאת פרשת מקרא ביכורים אינה מעכבת בהם (ספר המצוות לא-תעשה קמח והלכות ביכורים פרק ג, הלכה ג"ד). (134) שנאמר (שם) "לא תוכל לאכול בשעריך... ותרומת ידך" וכבר נתבאר עיל בהערה הקודמת שתרומה זו כוונתה לביכורים, אבל קודם שהונחו בעזרה, הואיל ולא נראו עדיין לאכילה בפנים אין לוקים על אכילתם בחוץ, השווה לעיל. (ספר המצוות לא-תעשה קמח והלכות ביכורים שם, הלכה ג). (135) שאם נטמא עליו לפדותו אפילו בירושלים, כמבואר במכות יט, ב. ואזהרה לאוכלו בטומאה: "ולא ביערתי ממנו בטמא" (שם כו, יד) - בין שהוא טמא והמעשר טהור, בין שהוא טהור והמעשר טמא (ספר המצוות לא-תעשה קנ והלכות מעשר שני פרק ג, הלכה א). (136) שהיא מקום אכילתו, כשהוא טהור, ואזהרתו כנ"ל, "בין שהמעשר טמא והוא טהור בין שהמעשר טהור והאוכל טמא" (שם, שם). (137) ביום שמת לו אחד מקרוביו שחייב להתאבל ולאונן עליו, והתורה אמרה (שם, שם) "לא אכלתי באוני ממנו". (138) אסור לאכלם באנינות מאותו הפסוק, וכן אמר אהרן למשה (ויקרא י, יט) "ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'" (ספר המצוות לא-תעשה קנא והלכות מעשר שני שם הלכה ה"ז). (139) נאמר: 'תושב ושכיר' בפסח (שמות יב, מה) ונאמר 'תושב ושכיר' בתרומה (ויקרא כב, י) מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל אסור בו (=שבפירוש אמרה תורה (שם, מח) "וכל ערל לא יאכל בו") אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו" (יבמות ע, א), והוא הדין לקדשים, שהרי פסח מקדשים קלים הוא, כל שכן לקדשי קדשים שערל אסור בהם (ספר המצוות לא-תעשה קלח, והלכות תרומות פרק ז, הלכה י והלכות מעשה הקרבנות פרק י, הלכה ט), וראה הלכות קרבן פסח פרק ט, הלכה ח. (140) שהיא כולה כליל על המזבח. (141) כגון, האימורים, שהם כליל למזבח ככל קרבן עולה, ואזהרתם: "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל" (ויקרא ו, טז) - כל שבכליל תהיה, ליתן לא תעשה על אכילתו, כמבואר במנחות עד, ב (ספר המצוות לא-תעשה קלח והלכות מעשה הקרבנות פרק י"א, הלכה ג). (142) כגון, פר ושעיר של יום הכיפורים וכן של פר כהן משיח, הנשרפים בבית הדשן שמחוץ לירושלים. (143) כגון, חטאת חיצונה שהובא מדמה להיכל. ואזהרתם: "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אוהל מועד... לא תאכל, באש תישרף" (שם, כג) - כל שהוא טעון שריפה, ליתן עליו לא תעשה על אכילתו (ספר המצוות לא-תעשה קלט והלכות מעשה הקרבנות שם). (144) שיש ברשותו חמץ בשעת שחיטתו, שנאמר (שמות כג, יח) "לא תזבח על חמץ דם זבחי" (ספר המצוות לא-תעשה קטו והלכות קרבן פסח פרק א, הלכה ה). (145) בפסח שני שחל ב"ד באייר, והתורה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חיה. ואזהרתו: "ולא תאכל הנפש עם הבשר" (דברים יב, כג). והוא הדין כשאוכל כזית בשר מן החי לוקה משום אוכל טריפה. ואזהרתו: "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", שהרי בשר זה מבהמה שלא נשחטה ולא מתה, - כיוון שנעשית הבהמה בשר בשדה הרי היא טריפה (ספר המצוות לא-תעשה קפב והלכות מאכלות אסורות פרק ד, הלכה י, ופרק ה, הלכה א-ג). (166) שנאמר (בראשית לב, ג) "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (=שקפץ ממקומו ועלה) אשר על כף הירך". והאוכל את הגיד בשלימותו אף על פי שאין בו כזית, או כזית מגיד גדול - לוקה (ספר המצוות לא-תעשה קפ"ג והלכות מאכלות אסורות פרק ח, הלכה ב). (167) שנתבשל בחלב, ואף על פי שהוא בעצמו לא בישלו, שנאמר (שמות לד, כו) "לא תבשל גדי בחלב אמו" בפעם השנייה (נוסף על מה שנאמר שם כג, יט) לומר לך, שלוקה על אכילתו, כמבואר בחולין קטו, ב (ספר המצוות לא-תעשה קפז והלכות מאכלות אסורות פרק ט, הלכה א-ב). (168) ואף על פי שלא אכלו, שנאמר (שם) "לא תבשל גדי בחלב אמו" (ספר המצוות לא-תעשה קפו והלכות מאכלות אסורות שם). (169) שנשרשה בארץ אחרי שישה עשר בניסן, שהוא יום הבאת מנחת העומר. (170) שנאמר (ויקרא כג, יד) "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד... הביאכם את קרבן אלוהיכם". ובזמן שאין בית המקדש, אסור לאכול תבואה חדשה עד גמר יום שישה עשר בניסן, כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה ב (ספר המצוות לא-תעשה קפט). (171) פירות האילן, שגדלו בשלוש השנים לנטיעתן, ככתוב (ויקרא יט, כג) "וערלתם ערלתו את פריו, שלוש שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכלו". ואיסור ערלה נוהג גם בחוץ לארץ, על פי הלכה למשה מסיני (ספר המצוות לא-תעשה קצב והלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה יי-א). (172) מין ממיני תבואה או מיני ירקות שנזרעו בכרם, או שנטע הגפן בתוך הירק, שניהם אסורים באכילה, שנאמר (דברים כב, ט) "לא תזרע כרמך כלאיים, פן תקדש המלאה, הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם" - דרשו חכמינו: פק ת'ק'ד'ש' - פן תוקד אש (חולין קטו, א). וכל מקום שנאמר: "פן" אינו אלא מצוות לא תעשה, כמבואר במכות יג, ב (ספר המצוות לא-תעשה קצג והלכות מאכלות אסורות שם, הלכה ו). (173) דברים שהחמץ מעורב בהם, כגון, כותח הבבלי (חלב ופת מעופשת מעורבת בתוכו) וכדומה, שנאמר (שמות יב, כ) "כל מחצת לא תאכלו". ואינו לוקה אלא אם יש בתערובת כזית חמץ בכדי אכילת שלוש ביצים, אבל אם אין בתערובת כזית חמץ בכדי אכילת שלוש ביצים אינו לוקה, אלא מכים אותו מכת מרדות (ספר המצוות לא-תעשה קצח והלכות חמץ ומצה פרק א, הלכה ו). (174) חצות יום ארבעה עשר בניסן, שנאמר (דברים טז, ג) "לא תאכל עליו חמץ" כלומר, על קרבן פסח, שזמן שחיטתו הוא מחצות היום ומעלה, ומשעה שהוא ראוי להישחט אסור הוא באכילת חמץ. אבל האוכל חמץ בפסח עצמו חייב כרת (ספר המצוות לא-תעשה קצט והלכות חמץ ומצה פרק א, הלכה ח). (175) המניח. (176) בפסח, שעשה בה מעשה, ואזהרתו: "שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם" (שמות יב, יט). אבל המניח חמץ

מאכלות אסורות פרק ב, הלכה א-ב). (156) ככתוב (ויקרא יא, יג) "ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו... את הנשר ואת הפרס" וגו'. וסימני עוף טמא מבוארים בהלכות מאכלות אסורות פרק א, הלכה ט"זכ (ספר המצוות לא-תעשה קעד והלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה ד). (157) שאין לו סנפיר וקשקשת, ואזהרתו: "ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו" (שם, יא), וראה הלכות מאכלות אסורות פרק א, הלכה כ"ד (ספר המצוות לא-תעשה קעג והלכות מאכלות אסורות שם). (158) כגון, הזבובים והדבורים והיתושים, ככתוב (דברים יד, יט) "וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו" (ספר המצוות לא-תעשה קעה והלכות מאכלות אסורות שם, הלכה ה"ו). (159) כגון, התולעים והחיפושיות, נחשים ועקרים, וכן שמונה שרצים האמורים בתורה (ויקרא יא, כט) "החולד והעכבר והצב" וגו'. ואזהרתם: "וכל השרץ השורץ על הארץ... לא יאכל" (שם, מא), אלא שעל שמונה שרצים הוא לוקה על אכילתם כבעדשה, כשיעור טומאתם, ועל שאר שרצים אינו לוקה על אכילתם אלא בכזית, כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה ר"ז (ספר המצוות לא-תעשה קעו והלכות מאכלות אסורות שם). (160) כגון, התולעים והעלוקה שבמים, וכן חיות הים, כלול של דבר, כל שאינו בצורת הדגים, כגון, כלב המים והדולפן וכיוצא בהם. ואזהרתם: "אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם" (ויקרא יא, מג) והוא כולל כל מיני שרצים שהם (ספר המצוות לא-תעשה קעט והלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה י"ב). (161) שלא נולד מזכר ונקבה אלא מן הגללים שהסריחו וכיוצא בהם, וזהו "השרץ הרומש" שהוא מתהווה מן העפושים, ואינו מוליד כמוהו בעוד ש"השרץ השורץ" הוא הנולד מזכר ונקבה, ומוליד כמוהו. ואזהרתו: "ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרומש על הארץ" (ויקרא יא, מד), כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה י"ג (ספר המצוות לא-תעשה קעז). (162) מן הפרי ורומשים עליו, ואפילו חזרו לתוך הפרי הרי הם אסורים. ואזהרתם: "לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום" (שם, מב). אבל אם לא פירשו, מותר לאכול הפרי והתולעת שבתוכו (ספר המצוות לא-תעשה קעח והלכות מאכלות אסורות שם, הלכה י"ד). (163) בהמה ועוף שמתו מאליהם או שלא נשחטו כהלכה, שנאמר (דברים יד, כא) "לא תאכלו כל נבלה" (ספר המצוות לא-תעשה קפ והלכות מאכלות אסורות פרק ד, הלכה א). (164) שטרפה אותה חיית היער, ואינה יכולה עוד לחיות מחמת אותה טריפה ודריסה, וזוהי טריפה האמורה בתורה, ויש עוד מיני מחלות, שאם תִּקְלָה בהן הבהמה אינה יכולה עוד לחיות מהן, והואיל והיא נוטה למות, הרי זו אסורה אפילו קִדְם ושחטה. והאוכל מטריפה שנטרפה על ידי חיית השדה לוקה מן התורה, ומבהמה שחלתה ונוטה למות מחמת מחלתה - לוקה מדרבנן (ספר המצוות לא-תעשה קפא). ואזהרה לטריפה: "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו" (שמות כב, ל) ושמונה מיני טריפה נאמרו למשה מסיני (הלכות שחיטה פרק ה, הלכה א-ג וספר המצוות שם). (165) שחותר אבר מן הבהמה כשהיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בביתו ולא עשה בו מעשה (=כגון, שהחמיץ לפני הפסח) הרי זה עובר בלאו ואינו לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רא, והלכות חמץ ומצה שם, הלכה ב-ג). (177) שנתנסך לעבודה זרה, והשוטה ממנו כל שהוא לוקה, שנאמר (דברים לב, לח) "אשר חלב זבחימו יאכלו יתנו יין נסיכם" יין שנתנסך לה, כזבח שקרב לה, ונאמר בעבודה זרה "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם" (שם יג, יח) מאומה - אפילו כל שהוא (ספר המצוות לא-תעשה קצד והלכות מאכלות אסורות פרק י"א, הלכה א-ב) וראה הלכות עבודה זרה פרק ז, הלכה ב. (178) כגון, ענבים או צימוקים ואפילו חרצן זוג, ככתוב (במדבר ו, ג-ד) "וענבים לחים ויבשים לא יאכלו... מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל" (ספר המצוות לא-תעשה רג-רו והלכות נזירות פרק ה, הלכה ב-ג). (179) בימי נדר נזרו, ככתוב (שם, ה) "כל ימי נדר נזרו תעור לא יעבור על ראשו", ואחד המגלח ואחד המתגלח בכלל לאו זה (ספר המצוות לא-תעשה רט והלכות נזירות פרק ה, הלכה י"א). (180) טומאת שבעה ימים, כגון, שנגע בו או שנכנס לאהל, והתורה אמרה (שם, ז) "לאביו ולאמו... לא ייטמא להם במותם" (ספר המצוות לא-תעשה רו והלכות נזירות שם, הלכה ט"ו-יח). (181) השיער הסמוך לנגע הנתק שבראש או בזקן (=שיפול השיער שבהן מעיקרו ויישאר מקום השיער פנוי, וזהו הנקרא נתק), והתורה אמרה (ויקרא יג, לג) "וזאת הנתק לא יגלח", שצריך להניח שתי שערות סמוך לו כדי שיהא ניכר אם פשה הנתק (ספר המצוות לא-תעשה שז והלכות טומאת צרעת פרק ח, הלכה ב פרק י, הלכה א). (182) כגון, שיער לבן שבבשרת (שם, כ) או שקצץ הנגע כולו מבשרו. (183) כדי שישתנה מראה המחיייה (שם, כד), והתורה אמרה (דברים כד, ח) "הישמר בנגע הצרעת" - בלא תעשה, תשמור שלא לתלוש ולא לקרץ (ספר המצוות לא-תעשה שח והלכות טומאת צרעת פרק י, שם). (184) באדמת הנחל, והוא נחל מים ששוטף בחזקה, ואסור בזריעה ובחרישה, ובכל עבודה בגופה של קרקע, ככתוב (שם כא, ד) "לא יעבד בו ולא ייזרע" (ספר המצוות לא-תעשה שט והלכות רוצח פרק י, הלכה ט). (185) היא שנת השמיטה, שעליה נאמר (ויקרא כה, ד) "ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ... שדך לא תזרע", ועבודת הארץ אסורה בה (ספר המצוות לא-תעשה רכ והלכות שמיטה ויובל פרק א, הלכה א-ב). (186) כורת ענפיו המיותרים להגדיל את פוריותו, והתורה אמרה (שם, שם) "וכרמך לא תזמור" (ספר המצוות לא-תעשה רכא והלכות שמיטה שם, הלכה ב-ג). (187) מה שהאדמה מצמיחה מעצמה מן הזרע שנפל בה לפני שביעית, או מן העיקרים שנקצרו מקודם וחזרו ועשו, שניהם נקראים ספיח (הלכות שמיטה פרק ד, הלכה א). (188) מן הרגיל, והתורה אמרה (שם, ה) "את ספיח קצירך לא תקצור" - לא תקצרו כדרך שקוצרים תבואת שאר השנים, שקוצרים כל השדה בבת אחת ומעמידים כרי, אלא קצור מעט-מעט וחבוט ואכול (ספר המצוות לא-תעשה רכב והלכות שמיטה פרק ה, הלכה א). (189) קוטף פרי האילן. (190) מן הרגיל. והתורה אמרה (שם, שם) "וזאת ענבי נזירך לא תבצור" שלא תאספם כדרך שאתה אוספם בכל שנה,

כגון ענבים - אין דורכים אותם בגת אלא בעריבה, וכן זיתים אין עושים אותם בתוך הבד, אלא כותשם ומכניסים לתוך בד קטן ביותר (ספר המצוות לא-תעשה רכג והלכות שמיטה פרק ד, הלכה כב-כג). (191) והתורה אמרה (שם, יא) "ויובל היא... לא תזרעו, ולא תקצרו... ולא תבצרו" (ספר המצוות לא-תעשה רכד-כו והלכות שמיטה פרק י, הלכה ט"ז). (192) לקצור. (193) שצריך היה להשאיר קמה מחוברת לעניים, ככתוב (שם כג, כב) "לא תכלה פאת שדך בקצרך". ואם אכל את התבואה או נשרפה, שאינו יכול עוד ליתנה לעניים ולתקן את הלאו, הרי זה לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רי, כיד והלכות מתנות עניים פרק א, הלכה ג). (194) בכתב יד תימן: נתנו. (195) שבצר כל כרמו ולא השאיר בו עוללות, שהן אשכולות קטנים שאין ענביהם נוטפים זה על זה, אלא מפוזרים ודלילים ונקראים עוללות, שהם "לשאר האשכולות כעולל (=יונק) לאיש" והתורה אמרה (שם יט, י) "וכרמך לא תעולל" (ספר המצוות לא-תעשה ריב והלכות מתנות עניים פרק ד, הלכה י"ז-יח). (196) שיבליים הנופלות בשעת הקצירה. (197) והתורה אמרה (שם, ט) "ולקט קצירך לא תלקט". ואם אבדו או נשרפו אחר שליטתם, קודם שיתנם לעניים לוקה (ספר המצוות לא-תעשה ריא והלכות מתנות עניים פרק א, הלכה ד). (198) בדפוס רומי ר"מ וכן בכתב יד תימן: המלקט פרט וכו'. פרט - זה גרגר אחד או שניים הנפרטים (=נופלים) מן האשכול בשעת הבצירה. (199) והתורה אמרה (שם, י) "ופרט כרמך לא תלקט" ואם נבצר ממנו לקיים את העשה: לעני ולגר תעזוב אותם, הרי זה לוקה על לקיטתו לעצמו (ספר המצוות לא-תעשה ריג-ריד והלכות מתנות עניים פרק ד, הלכה ט"ו). (200) ששכחו בשדה בשעת עימור האלומות. (201) והתורה אמרה (דברים כד, יט) "ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו". והוא הדין שכחת האילנות (ספר המצוות לא-תעשה ריד והלכות מתנות עניים פרק א, הלכה ו ופרק ה שם). (202) הציפור ואפרוחיה. (203) והתורה אמרה (שם, כב, ו) "לא תיקח האם על הבנים שלח תשלח את האם", ואם לקחה ומתה קודם שישלחנה לוקה (ספר המצוות לא-תעשה שו והלכות שחיטה פרק י"ג, הלכה א). (204) שני מיני זרעים כאחד. (205) כגון, חיטה ושעורה, או פול ועדשה, וכן כל מיני זרעים הראויים למאכל אדם. ואזהרה לכלאי זרעים "שדך לא תזרע כלאיים" (ויקרא יט, יט). ואין איסורם אלא בארץ ישראל (ספר המצוות לא-תעשה רטו והלכות כלאיים פרק א, הלכה א-ג). (206) בארץ ישראל, שזרע שני מיני תבואה או שני מיני ירקות עם זרע הכרם ואז לוקה שתיים, אחת משום: שדך לא תזרע כלאיים, ואחת משום: לא תזרע כרמך כלאיים (דברים כב, ט). אבל אם זרע ירק אצל גפן או נטע גפן בצד ירק אינו לוקה, אלא שנאסרו שניהם בהנאה (ספר המצוות לא-תעשה רטז והלכות כלאיים פרק ה, הלכה א, ז). (207) אפילו בחוץ לארץ, כגון, שהרכיב יחור של עץ אתרוג בעץ תפוח, וכן המרכיב אילן בירק לוקה, ואזהרתם: שדך לא תזרע כלאיים (ויקרא שם) ותחילת הפסוק: "בהמתך לא תרביע כלאיים" - מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה, מה בהמתך בין בארץ בין בחוץ לארץ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמרו שזנתה תחתיו אחרי האירוסין, הרי העדים נסקלים והבעל לוקה, ככתוב (דברים כב, יח) "ויסרו אותו". ואזהרתו: "לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא שם, טז), כמבואר בכתובות מו, א (ספר המצוות לא-תעשה שא והלכות נערה בתולה פרק ג, הלכה א והלכה ו). (220 כגון, שאמר יכה ה', או: ארו פלוני לה', ואזהרתו: "לא תקלל חרש" (שם, יד), שאפילו חרש שאינו שומע ולא נצטער בקללה, לוקה עליו (ספר המצוות לא-תעשה שיו ולהלן פרק כ"ו, הלכה א). (221 כגון שנשבע שלא אכלתי ואכל, או שלא יאכל ואכל הרי זו שבועת שקר ולוקה. ואזהרתו: ולא תישבע בשמי לשקר" (שם, יב), כמבואר בשבועות כ, ב (ספר המצוות לא-תעשה סא והלכות שבועות פרק א, הלכה ב-ג). (222 שנשבע על דבר ידוע, שהוא כן, כגון, שנשבע על שמיים, שהם שמיים, או שנשבע לבטל את המצוה, ועוד. ואזהרתו: "לא תישא את שם ה' אלוקיך לשווא" (שמות כ, ו). ואף על פי שאין בה מעשה לוקה, שנאמר שם: "כי לא ינקה ה' את אשר יישא את שמו לשווא" – בית דין של מעלה אינו מנקה אותו, אבל בית דין של מטה מלקה אותו ומנקה אותו, כמבואר בשבועות כא, א (ספר המצוות לא-תעשה סב והלכות שבועות פרק א, הלכה ד-ז). (223 שעובר על מה שנדר, ואפילו לא נשבע, והתורה אמרה (במדבר ל, ג) "לא יחל דברו" – לא יעשה דבריו חולין (ספר המצוות לא-תעשה קנו והלכות נדרים פרק א, הלכה ה). (224 חוץ לתחום העיר, והוא חוץ לשנים עשר מיל. והתורה אמרה (שמות טז, כט) "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי". ומדברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפיים אמה (ספר המצוות לא-תעשה שכא והלכות שבת פרק כ"ז, הלכה א). (225 והתורה אמרה (שם יב, יח) "כל מלאכה לא ייעשה בהם אך אשר ייאכל לכל נפש הוא לבדו ייעשה לכם" (ספר המצוות לא-תעשה שכג והלכות יום טוב פרק א, הלכה א-ב). (226 שמגלח את שער הצדעים בתער, והתורה אמרה (ויקרא יט, כז) "לא תקיפו פאת ראשכם" וחייב מלקות על כל צדע מהם (ספר המצוות לא-תעשה מג והלכות עבודה זרה פרק י"ב, הלכה א, והלכה ו). (227 מגלחו. וחמש פיאות הן: לחי העליון ולחי התחתון מימין וכן מצד שמאל, ושיכולת הזקן. ולוקה על כל פאה ופאה. ואזהרתו: "ולא תשחית את פאת זקנך" (שם) ואינו חייב עד שיגלחנו בתער (ספר המצוות לא-תעשה מד והלכות עבודה זרה שם, הלכה ז). (228 שורט בבשרו מרוב צער על מתו, כדרך שהיו הגויים עושים, והתורה אמרה (שם, כה) "ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם" (ספר המצוות לא-תעשה מה והלכות עבודה זרה שם, הלכה י"ב). (229 תולש שער ראשו מרוב צער על מתו, כדרך שעושים הסכלים, והתורה אמרה (דברים יד, א) "ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת". וחייב על כל הראש כבין העיניים, שנאמר (ויקרא כא, ה) לא יקרחו קרחה בראשם (ספר המצוות לא-תעשה קעא והלכות עבודה זרה שם, הלכה ט"ו). (230 ששורט בבשרו וממלא מקום השיטה כוחל או דיו או שאר צבעונים, וזה היה מנהג הגויים שרושמים עצמם לעבודה זרה, שאלו עבדים מכורים הם לה ומורשמים לעבודתה. והתורה אמרה (שם, יט, כח) "וכתובת

(=שהרי חובת הגוף היא ונוגת גם בחו"ל) אף שדך (הרכבת אילן) בין בארץ בין בחו"ל, כמבואר בסנהדרין ס, א (ספר המצוות לא-תעשה רטז והלכות כלאיים פרק א, הלכה ה). (208 מין על שאינו מינו בין בבהמה בין בחיה ובעופות, בין בארץ בין בחו"ל, שנאמר (שם, שם) "בהמתך לא תרביע כלאיים" (ספר המצוות לא-תעשה ריז והלכות כלאיים פרק ט, הלכה א). (209 מושך בשני מינים את העגלה או מנהיגם כאחד, שנאמר (דברים כב, י) "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", ומן התורה אינו אסור אלא במין אחד טמא ואחד טהור, אבל מדברי סופרים כל שני מינים שהם כלאיים בהרבעה אסורים במלאכה או בהנהגה כאחד (ספר המצוות לא-תעשה יח והלכות כלאיים פרק ט, הלכה ז-ח. (210 פי בהמה מלאכול מן הדבר שהיא עושה בו בשעת מלאכתה, כגון, שתדוש תבואה או תישא תבן על גבה, שנאמר (שם כה, ד) "לא תחסום שור בדישו" (ספר המצוות לא-תעשה ריט והלכות שכירות פרק י"ג, הלכה ב). (211 בהמה ובנה ביום אחד, בין בחולין בין בקדשים, שנאמר (ויקרא כב, כח) "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" (ספר המצוות לא-תעשה קא והלכות שחיטה פרק י"ב, הלכה א). (212 והוא צריך לו, כגון: כר – בלילה, והמחרשה – ביום, והתורה אמרה (דברים כד, יב) "לא תשכב בעבוטו" – לא תשכב ועבוטו עימך (ספר המצוות לא-תעשה רמ והלכות מלווה ולווה פרק ג, הלכה ה). (213 שאסור בכלל למשכן את האלמנה, ככתוב (שם, יז) "ולא תחבול בגד אלמנה", ואם אבד המשכון או נשרף קודם שיחזיר לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רמא והלכות מלווה שם, הלכה א). (214 כגון, כלי טחינה או כלי בישול ואפייה, ככתוב (שם, ו) "לא יחבול ריחיים ורכב כי נפש הוא חובל" ואם אבד המשכון או נשרף קודם שיחזירנו לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רמב והלכות מלווה שם, הלכה ב). (215 שהעיד עדות שקר שאין בה עדות ממון, כגון שהעיד על פלוני כוהן, שהוא בן גרושה או בן חלוצה, והזום. או שהעיד על פלוני שהוא חייב מלקות והזום, והתורה אמרה (שמות כ, טו) "לא תענה ברעך עד שקר". ואף על פי שאין בו מעשה, קיבלו חכמינו מפי השמועה, שהכתוב האומר (דברים כח, א"ב) "והרשיעו את הרשע – והיה אם בן הכות הרשע" רומז לעד זומם שילקה (ספר המצוות עשה קפ ולא-תעשה רפה והלכות עדות פרק כ, הלכה ח"ט). (216 כי אם יש בה שווה פרוטה (=דמי רפואתו וכדומה) חייב לשלם לו ממון ואין אדם משלם ולוקה. ואזהרה למכה חבירו: "ארבעים יכנו לא יוסיף" (שם, ג) "ומה אם זה שנתנה תורה רשות להכותו, ציווה הכתוב שלא להכותו על רשעו, קל וחומר לשאר כל האדם" (ספר המצוות לא-תעשה ש והלכות סנהדרין פרק ט"ז, הלכה י"ב). (217 שהעידו עליו בפעם הראשונה שגנב משל אביו וקנה בשר ויין ואכל. ולוקה, ככתוב (שם כא, יח) "ויסרו אותו". ואזהרתו: "לא תאכלו על הדם" (ויקרא יט, כו) – לא תאכלו אכילה המביאה לידי שפיכות דמים (ספר המצוות לא-תעשה קצה והלכות ממרים פרק ז, הלכה א, והלכה ז). (218 על אשתו, שלא מצא לה בתולים. (219 שהביא אבי האשה עדים והזימו את עדי הבעל,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהיבם אסורה להינשא לאיש אחר, ככתוב (שם כה, ה) "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר" (ספר המצוות לא-תעשה שנו והלכות ייבום פרק ב, הלכה י"ח). (242) שבעל אשה לשם זנות בלא קידושין, והתורה אמרה (שם כג, יח) "לא תהיה קדשה מבנות ישראל" (ספר המצוות לא-תעשה שנה והלכות אישות פרק א, הלכה ד). (243) ממזר - זה שנולד מן העריות שחייבים אליהן איסור כרת, חוץ מן הנידה, שהבן הנולד ממנה הוא פגום לכהונה ואינו ממזר. (244) והתורה אמרה (שם, ג) "לא יבוא ממזר בקהל ה'". והראב"ד שואל: מה צורך בנישואין, והלא אם יבעל ולא יקדש תחילה הרי זה לוקה, וכבר השיב רבינו לחכמי לונל והצדיק את שיטתו בזה. ראה במוספנו תשובות הרמב"ם להלכות איסורי ביאה, פרק ט"ו, הלכה ב (ספר המצוות לא-תעשה שנה והלכות איסורי ביאה שם, הלכה א"ב). וראה תשובות הרמב"ם סימן קנב. (245) כל שנפצעו ביציו. ובספר המצוות מגדיר רבינו: מי שנשחתו אברי התשמיש שלו עד שאי אפשר לו להוליד. והתורה אמרה (שם, ב) "לא יבוא פצוע דכה וכרות שפכה בקהל ה'" (ספר המצוות לא-תעשה שש והלכות איסורי ביאה פרק ט"ז, הלכה א-ג). (246) מפסיד איברי הזרע. (247) והתורה אמרה (ויקרא כב, כד) וכתות ונתוק וכתות - ובארצכם לא תעשו" - קיבלו חז"ל (ספרא, שם) "ובכם לא תעשו", כלומר "עניין הכתוב לא יעשה זאת בישראל, בין בגופם בין בגוף אחרים" (ספר המצוות לא-תעשה שסא והלכות איסורי ביאה פרק ט"ז, הלכה ט"י). (248) והתורה אמרה (דברים כב, כט) "ולו תהיה לאשה תחת אשר עינה לא יוכל שלחה לוקה, שאינו יכול לקיים עוד העשה: ולו תהיה לאשה (ספר המצוות לא-תעשה שנה והלכות נערה פרק א, הלכה ז). (249) והתורה אמרה (שם, יט) "ולו תהייה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיו", וגם זה לוקה, כדרך שלוקה האונס שגירש אנוסתו ולא החזירה, (ספר המצוות לא-תעשה שנט והלכות נערה פרק ג, הלכה ד). (250) כגון, החיבוק והנישוק וכיוצא בהם מפעולות שאדם נהנה בהן. (251) שלא בא עליה, והתורה אמרה (ויקרא יח, ו) "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערווה" - כלומר, לא תתקרבו אליהן קירבה המביאה לגלות ערווה (ספר המצוות לא-תעשה שנג והלכות איסורי ביאה פרק כ"א, הלכה א"ב). (252) שאמרו עליו שהוא פסול לעדות אשה (סנהדרין כו, ב). וכן מלקים אותו על "לא טובה השמועה" (קידושין פא, א) וכמבואר לקמן פרק כ"ד, הלכה ה. (253) והתורה אמרה (דברים ז, ג) "ולא תתחתן בס, בתך לא תיתן לבנו ובתו לא תיקח לבנך" אחד שבעה עממים ואחד כל האומות באיסור זה (ספר המצוות לא-תעשה נב והלכות איסור ביאה פרק י"ב, הלכה א), וראה שם הלכה ד-ז. (254) והתורה אמרה (שם כג, ד) "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'" אפילו אחר שנתגיירו אסורים הם לבוא בקהל (ספר המצוות לא-תעשה נג והלכות איסורי ביאה פרק י"ב, הלכה י"ז). (255) כנ"ל בהערה הקודמת. וכבר ביאר רבינו, שם הלכה כ"ה, שסנחריב מלך אשור בלבב את כל האומות ועירבן זה בזה, וכל הפורש מהן להתגייר, חזקתו שפירש

קעקע לא תתנו בכם" (ספר המצוות לא-תעשה מא והלכות עבודה זרה שם, הלכה י"א). (231) בגד ארוג מצמר ופשתים, כמו שלבשו כומרי עבודה זרה באותו הזמן. ואזהרתו: "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו" (דברים כב, יא). ואפילו חוט אחד של צמר בבגד גדול של פשתן אסור (ספר המצוות לא-תעשה מב והלכות עבודה זרה פרק י, הלכה א והלכה ה). (232) (שם כ, יט) "לא תשחית את עצתך... ואותו לא תכרות" וכל השחתה בכלל זה, כגון: שישורף בגד לבטלה או ישבור כלי לבטלה, אלא שאינו לוקה עליהם אלא מכת מרדות מדבריהם, כמבואר בהלכות מלכים פרק ו, הלכה י (ספר המצוות לא-תעשה נז והלכות מלכים שם, הלכה ח). (233) כגון, שילבש בגדים צבעוניים וחלי זהב, במקום שאין לובשים אותם אלא נשים, והתורה אמרה (שם כב, ה) "ולא ילבש גבר שמלת אשה" ובכלל זה אם צבע שערו שחור (ספר המצוות לא-תעשה מ והלכות עבודה זרה פרק י"ב הלכה י). (234) כגון שתשים בראשה מצנפת, או שתלבש שריון או שתגלח ראשה כאיש, שנאמר (שם, שם) "לא יהיה כלי גבר על אשה" (ספר המצוות לא-תעשה לט והלכות עבודה זרה שם). (235) שנגע בו או נכנס לאהלו, והוא אינו מקרובי המפורשים בכתוב (ויקרא כא, ב-ג). והתורה אמרה (שם, א) "לנפש לא ייטמא בעמיו" (ספר המצוות לא-תעשה קסו והלכות אבל פרק ג, הלכה א-ג). (236) כגון, שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאיש, שהיא אסורה להינשא לו, איסור השווה בכל ישראל, ואינו מיוחד בכוהנים. והתורה אמרה (שם, ז) "אשה זונה וחללה לא ייקחו". אבל אם בא עליה דרך זנות ולא קידשה אינו לוקה, שנאמר: "לא יקחו" - עד שייקח (=בקידושין) ויבעול (ספר המצוות לא-תעשה קנח והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה ב ופרק י"ח, הלכה א). (237) בין מן הנישואין בין מן האירוסין, כמבואר ביבמות נט, א. והתורה אמרה (שם, שם) "ואשה גרושה מאישה לא ייקחו" (ספר המצוות לא-תעשה קס והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה ב, והלכה י"י). (238) חללה - זו שנולדה מאיסורי כהונה, וכן אחת הנשים האסורות לכהונה נבעלה לכוהן - נתחללה (הלכות איסורי ביאה פרק י"ט, הלכה א). והתורה אמרה (שם): "אשה זונה וחללה לא יקחו" (ספר המצוות לא-תעשה קס והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה א"ב). (239) שנאמר (שם, טו) "ולא יחלל זרעו בעמיו" - כיוון שבעלה, חיללה, ופסלה לכהונה, והוא מזהר שלא יחלל כשרים, לא אשה ולא זרעו, בניגוד לזונה וחללה וגרושה, שהן מחוללות ועומדות קודם בעילתו, ולפיכך אינו לוקה עליהן עד שיקדש ויבעול (ספר המצוות לא-תעשה קסב והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה ג). (240) לאיש אחר, והתורה אמרה (דברים כד, ד) "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה". ואפילו לא נישאה לאחר, אלא נתארסה לו אסורה לחזור לראשון, שנאמר (שם, ב) "והייתה לאיש אחר" הווייה - זו קידושין, כמבואר ביבמות יא, ב (ספר המצוות לא-תעשה שנו והלכות גירושין פרק י"א, הלכה י"ב). (241) שמת בעלה בלא בנים והיא זקוקה להתייבם לאחד האחים, או לחלוץ להם, וכל שלא נפטרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עד שיקיימו את הענשים וימיתו בני אדם באומדן קל, לפי דמיון השופט, לפיכך סתם (=הבורא) יתעלה את הפתח הזה, וציוה שלא יקייים שום עונש אלא עד שיהיו שם עדים המעידים, שברור להם אותו המעשה... ויותר טוב ויותר רצוי לפטר אלף חוטאים, מלהרוג נקי אחד ביום מן הימים" (8) שעל כל עבירה אין בה אלא עד אחד, ואינו נאמן. (9) מכילתא שם, והכתוב מסיים: "כי לא אצדיק רשע". כלומר, אם יצא מידך זכאי - יש לי הרבה שלוחים להמיתו במיתה שנתחייב בה (ירושלמי סנהדרין פ"ד, ה"ג. וכן ברש"י לתורה שם). ובסנהדרין שם אמרו: "מיום שחבר בית-המקדש אע"פ שבטלה סנהדרין, דין ארבע מיתות (=פורענות בידי שמים) לא בטל, מי שנתחייב סקילה: או נופל מן הגג, או חיה דורסתו" וכו'.

ב. כַּל מִי שֶׁעָשָׂה דָּבָר שֶׁחִיבֵין עָלָיו מִיתַת בַּיִת דִּין¹⁰ בְּאֵנֶס - אֵין בַּיִת דִּין מִמִּיתֵין אוֹתוֹ. וְאָף עַל פִּי שְׁהִיָּה מְצִיָּה שְׁיִהְיֶה וְאֵל יַעֲבֹר. אָף עַל פִּי שֶׁחָלַל אֶת הַשֵּׁם¹¹ וְהוּא אָנוֹס - אֵינוֹ נִהְרָג. שְׁנֶאֱמַר: וְלִנְעָרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָּבָר¹². זוֹ אֲזַהְרָה לְבַיִת דִּין, שְׁלֹא יַעֲנֹשׂוּ אֶת הָאָנוֹס¹³.

(10) כגון ע"ז, גילוי עריות ושפיכות דמים, ראה הל' יסודי התורה פ"ה, ה"ב. (11) שכל מי שנצטווה להיהרג ולא לעבור, ועבר ולא נהרג - הרי זה מחלל את השם, ועבר על לא-תעשה (ויקרא כב, לב) "ולא תחללו את שם קדשי" (שם, ה"ד). (12) וכדברי הכתוב, שם כח "צעקה הנערה המאורשה ואין מושיע לה". וכן אמרו (נדרים כז, א) "אנוס - רחמנא פטריה". (13) ולדעת הרמב"ן בהשגותיו על 'ספר המצוות' לרבינו שורש ח, אין זו אזהרה אלא שלילת עונש מיתה, ולא יותר. אולם רבינו סובר, הואיל והכתוב מדגיש: "אין לנערה חטא מות" - איך יעלה על הדעת שבית-הדין יענשה, כמו שאמרו (סנהדרין פב, ב) "היתכן, שהתורה פטרנו - ואנו נעמוד ונהרגנו". ועל-כרחך, זה שאמרה תורה: "ולנערה לא תעשה דבר", לאזהרה היא ולאיסור לאו (מגילת אסתר, שם).

ג. אִישׁ שֶׁאָנוֹסוֹהוּ עַד שֶׁבָּא עַל הָעֶרְוָה - חֵיב מִיתַת בַּיִת דִּין; שְׁאֵין קִשּׁוּי¹⁴ אֲלֵא לְדַעַת¹⁵. אֲבָל הָאִשָּׁה הַנִּבְעֵלַת בְּאֵנֶס, אֲפִלּוֹ אִמְרָה אַחַר שְׁנֶאֱנוֹסָה¹⁶: הִנִּיחוּ לָּהּ - הֲרִי הִיא פְּטוּרָה¹⁷, מִפְּנֵי שִׁיעָרָה נִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ¹⁸.

(14) התקשות האבר. (15) מרצון. והרי הוא כעושה מעשה מעצמו. שכל שאינו מרוצה בדבר אי-אפשר לו להתקשות, וכיון שנתקשה - ודאי מרוצה הוא (כסף-משנה). ועדיין קשה, איך ממיתים אותו, והלא אין עונש מיתה בלא התראה, וזה שאנסוהו לבעול - ודאי לא התרו בו? וע"כ, לא נתכוון לומר שממיתים אותו, אלא יש עליו דין חיוב מיתת בית-דין, כאדם שעשה במזיד בלא התראה, ומאחר שלא הותרה כחוק, אין בית-דין ממיתים אותו. וזה שדייק רבינו וכתב: חייב מיתת בית-דין, ולא כתב: בית-דין ממיתים אותו, כדרך שכתב בהלכה הקודמת: אין בית-דין ממיתים אותו (כסף-משנה). (16) בסוף הביאה.

מן הרוב, ולפיכך כל הגרים מותרים בזמן הזה לבוא בקהל ה' בכל מקום שהוא, אחד הזכרים ואחד הנקיבות. (256) נוסף על שמונה-עשרה הראויות לו, והתורה אמרה (שם ז', ז') "ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו" - קיבלו חכמינו שיותר לו ליקח עד שמונה-עשרה (ספר המצוות לא-תעשה שסד והלכות מלכים פרק ג, הלכה ב). (257) נוסף על כדי מרכבתו, אפילו סוס אחד פנוי להיות רץ לפניו כדרך שעושים שאר המלכים, והתורה אמרה (שם, טז) "רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצריימה למען הרבות סוס" (ספר המצוות לא-תעשה שסג והלכות מלכים שם, הלכה ג). (258) והניחו בגנזיו לעצמו, להתגאות בו או להתנאות בו, והתורה אמרה (שם, יז) "וכסף וזהב לא ירבה לו מאד". אבל כסף וזהב שירבה לאוצר בית ה' להיות שם מוכן לצרכי ציבור ולמלחמותיו - מצווה להרבותו (ספר המצוות לא-תעשה שסה והלכות מלכים שם, הלכה ד). (259) כולל מצוות לא תעשה שיש בהן כרת, או מיתה בידי שמים, המנויות לעיל הלכה א-ב שלוקים עליהן, כמבואר שם.

פָּרֶק עֲשָׂרִים

(1) שאין בית-דין מעניש על-פי אומד הדעת, אלא על-פי ראייה ברורה. דין עובר עבירה באונס. האיסור לחוס על העברייך, או לרחם בדין על הנאשם בכל חיוב שהוא. אזהרת חכמינו למי שמגיס ליבו בהוראה, וכן לתלמיד שלא הגיע להוראה ומורה. זיקת הדיינים לדין פחות משווה פרוטה.

א. אֵין בַּיִת דִּין עוֹנְשֵׁין בְּאִמְדַּת הַדַּעַת², אֲלֵא עַל פִּי עֵדִים בְּרֵאָיָה בְּרוּרָה. אֲפִלּוֹ רְאוּהוּ הָעֵדִים רוֹדְף אַחַר חֲבֵרוֹ, וְהִתְרוּ בּוֹ, וְהֶעֱלִימוּ עֵינֵיהֶם, או שֶׁנִּכְנַס אַחֲרָיו לְחִרְבָּה וְנִכְנַסוּ³ אַחֲרָיו, וּמִצְאֻהוּ הָרוּג וּמִפְּרָפְרָה⁴ וְהִסְפִּי⁵ מְנֻטָף דָּם בְּיַד הַהוֹרֵג, הוֹאִיל וְלֹא רְאוּהוּ בָּעַת שֶׁחָפְּהוּ - אֵין בַּיִת דִּין הוֹרְגִין בְּעֵדוּת זו⁶. וְעַל זֶה וְכִיוֹצֵא בּוֹ נֶאֱמַר: וְנָקִי וְצַדִּיק אֵל תִּהְרָג⁷. וְכֵן אִם הֶעִידוּ עָלָיו שְׁנַיִם שֶׁעָבַד עֲבוּדָה זָרָה, זֶה רְאוּהוּ שֶׁעָבַד אֶת הַחֲמָה וְהִתְרָה בּוֹ, וְזֶה רְאוּהוּ שֶׁעָבַד אֶת הַלְּבָנָה וְהִתְרָה בּוֹ - אֵין מִצְטַרְפִּין⁸. שְׁנֶאֱמַר: וְנָקִי וְצַדִּיק אֵל תִּהְרָג. הוֹאִיל וַיֵּשׁ שָׁם צַד לְנַקוּתוֹ וְלִהְיוֹתוֹ צַדִּיק - אֵל תִּהְרָגוּ⁹.

(2) השערה ע"פ השכל וההגיון. (3) בכת"י תימן: שנכנס אחרינו. והכוונה, שהורדף נכנס אחרי הנרדף. (4) מפרכס ומזדעזע. (5) החרב. (6) סנהדרין לו, ב "אם כך ראתם - לא ראתם כלום", שהרי התורה אמרה: על-פי שנים עדים (=עדי ראייה) יומת המת. (7) מכילתא פרשת משפטים לפסוק זה. מי שהוא נקי ע"פ דין תורה - אל תהרגנו. וכתב רבינו ב'ספר המצוות' ל"ת רצ: "לפי שהדברים האפשריים יש מהם שאפשרותם קרובה מאד, ומהם שאפשרותם רחוקה מאד... וה"אפשר" רחב מאד. ואילו הרשתה תורה לקיים ענשים כאפשר הקרוב מאד... כי אז היו מקיימים את הענשים במה שהוא יותר רחוק מזה...

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26) המשהה את פסק הדין. (27) כמו שאמרו (אבות פ"ה, מ"ט) "חרב באה לעולם על עינוי הדין ועל עיוות הדין", ומפרש רבינו שם: "עינוי הדין" - הוא: איחור המשפט ועיון בו ימים רבים בדרך המבואר. ו"עיוות הדין" - הוא, שידון במה שאינו ראוי.

ז. הגס לבו בהוראה²⁸, וקופץ וחותף²⁹ את הדין קדם שיחקרהו בינו לבין עצמו עד שיהא לו ברור בפשמש - הרי זה שוטה, רשע וגס רוח³⁰. כך צוה חכמים³¹: הווי מתונים בדין³². וכן איוב הוא אומר: ורב לא ידעתי אחקרהו.

28) מתגאה בלבו להורות בלי מורא ובלי מתינות. 29) ממהר ופוסק. 30) אבות פ"ד, מ"ז, שוטה - שמרבה עליו איבה; רשע - שאינו מקפיד אם יגזול ויוציא מידי הזכאי שלא כדין; גס רוח - שגאוותו הביאתו לקפוץ ולהורות בחפזון לקנות לו שם כאחד הגדולים (תוספות יו"ט שם). 31) אבות פ"א, מ"א. וכן אמרו (סנהדרין ז, ב) "צדק את הדין ואח"כ תחתכהו". 32) השווה סנהדרין לה, א "אשרו חמוץ - אשרי דיין שמחמץ את דינו, וברש"י שם.

ח. כל דין שבא לפניו דין, והתחיל לדמותו בדין פסוק שפבר ידע אותו, ויש במדינה גדול ממנו בחכמה³³ ואינו הולך ונמלך בו - הרי זה בכלל הרשעים שלכם גס בהוראה³⁴. ואמרו חכמים: רעה על רעה תבוא לו³⁵. שכל אלו הדברים וכיוצא בהן - מגסות הרוח הן, המביאות לידי עוות הדין. פי רבים חללים הפילה - זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה³⁶; ועצמים כל הרגיה - זה שהגיע להוראה ואינו מורה³⁷. והוא שיהיה הדור צריך לו; אבל אם ידע שיש לשם ראוי להוראה, וקנע עצמו מן ההוראה - הרי זה משפח³⁸. וכל המונע עצמו מן הדין - מונע ממנו איבה וגזל ושבועת שוא³⁹; והגס לבו בהוראה - שוטה, רשע וגס רוח⁴⁰.

33) אע"פ שאינו רבו. ובמקום רבו - יתבאר דינו בסמוך ה"ט. 34) שיכול להיות, שדין זה אינו דומה לראשון (סמ"ע לחו"מ סימן י"ס ק"ה). 35) יבמות קט, ב "רע ירוע כי ערב זר (משלי יא, טו) - רעה אחר רעה תבוא... לתוקע עצמו לדבר הלכה". ומפרש רש"י: סומך ונשען על ההלכה שהוא יודע. 36) הפילה - לשון נפל, שלא מלאו ימיו. 37) עצומים - לשון מחרישים ומתאפקים מלהורות (ע"ז יט, ב וברש"י), והשווה הל' תלמוד תורה פ"ה, ה"ד. 38) כמו שאמרו (ברכות סג, א) "בשעת המכניסים - פזר (= שאין חכמי הדור מרביצים תורה לתלמידים, פזר אתה לשנות לתלמידים, רש"י), בשעת המפזרים - כנס", ומפרש רש"י: כנס אתה ולא תיטול שררה עליהם, שאף זו לכבוד שמים לאחזו במדת הענוה. ובמדרש תנחומא פ' משפטים אות ב, אמרו: "מעשה ברבי אסי כשנסתלק מן העולם מצאוהו בוכה, אמרו לו: רבי, מפני מה אתה בוכה?... יש גמילות חסדים שלא עשית? ועל כל מידות שהיו כך היית

17) "שאלמלא נזקק לה - היא שוכרתו" (לשון התלמוד כתובות נא, ב). 18) "וגם זה אונס, שבתחילת בעילה שהיא באונס - הליבישה הכולל יצר" (רש"י שם). ושם מדובר לענין היתר האשה לחזור לבעלה, וממנו למד רבינו לענין פטור העונש. והשווה הל' איסורי ביאה פ"א, ה"ט: "שמשחתחיל לבעול באונס - אין בידה שלא תרצה, שיצר האדם וטבעו כופה אותה לרצות". וראה הל' אישות פכ"ד, ה"ט.

ד. אסור לבית דין לחוס על ההורג. שלא יאמרו: כבר נהרג זה, ומה תועלת יש בהריגת האחר? ונמצאו מתרשלין בהריגתו. שנאמר: לא תחוס עינך עליו, ובערת דם הנקי¹⁹. וכן אסור לבית דין לחוס על מי שנתחייב קנס²⁰. שלא יאמרו: עני הוא זה, שלא בכונה עשה. אלא מגבין ממנו כל שיש לו בלא חנינה. שנאמר: ולא תחוס עינך²¹. וכן בדיני ממונות אין מרחמין על הדל. שלא תאמר: עני הוא זה, ובעל דינו עשיר; הואיל ואני והעשיר חייבין לפרנסו - אזכנו בדין, ונמצא מתפרנס בכבוד. על זה הזהירה תורה: ודל לא תהדר בריבו. ונאמר: לא תשא פני גדול²². אסור להדר פני גדול. כיצד? הרי שבאו לפניך שנים לדין, אחד חכם גדול ואחד הדיוט - לא תקדים לשאל בשלומו של גדול, ולא תסביר לו פנים, ולא תכבדנו, כדי שלא יסתתמו טענותיו של אחר; אלא אינו נפנה לאחד מהן עד שיגמר הדין. שנאמר: לא תהדר פני גדול. אמרו חכמים²³: אל תאמר: עשיר הוא זה, בן גדולים הוא זה, היאך אבלישנו וארצה בפשתו? לכך נאמר: לא תהדר פני גדול.

19) 'ספרי' שופטים אות קפו. ונוסח הכתוב: "לא תחוס עינך עליו, ובערת" וגו'. 20) תשלום על שקיטע יד חברו או סימא עינו. 21) "נפש בנפש, עין בעין, שן בשן, יד ביד", השווה הל' חובל פ"א, ה"ד ובספר המצוות ל"ת רעט. 22) 'תורת כהנים' פ' קדושים לפסוק זה, וכן בספרי דברים אות יז. 23) 'תורת כהנים' שם, וראה שבועות ל, ב לענין תלמיד-חכם ועם-הארץ שבאו לדון.

ה. פאו לפניך שנים, אחד פשר ואחד רשע - אל תאמר: הואיל ורשע הוא וחקתו משקר, וחקת זה שאינו משנה בדברו, אטה הדין על הרשע²⁴. על זה נאמר: לא תטה משפט אבינך בריבו - אף על פי שהוא אביון במצות, לא תטה דינו²⁵.

24) לחייבו, מבלי לחקור באמתת הדבר. 25) מכילתא לפרשת משפטים לפסוק זה.

ו. לא תעשו עול במשפט - זה המעוה את הדין, ומזפה את החיב ומחייב את הנפאי. וכן המעוה²⁶ את הדין, ומאריך בדברים ברורים כדי לצער אחד מפעלי דינים - הרי זה בכלל עול²⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הנתבע יצטרך בית-דין לנכות לו ממה שחייבוהו לפרוע תחילה, והרי זה דין אחד (כסף-משנה).

יב. כָּל הַמָּטָה מְשַׁפֵּט אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל - עוֹבֵר בְּלֹא אֶחָד, שְׁנֹאמֵר: לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט. וְאִם הָיָה גֵר - עוֹבֵר בְּשֵׁנֵי לְאוּיִן, שְׁנֹאמֵר: לֹא תִטָּה מִשְׁפַּט גֵר.⁴⁷ וְאִם הָיָה⁴⁸ יְתוֹם - עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לְאוּיִן, שְׁנֹאמֵר: מִשְׁפַּט גֵר יְתוֹם⁴⁹.

(47) 'ספרי' פ' כ"הצא לפסוק זה. (48) הגר. (49) מתוך פירוש רבינו הלל ל'ספרי' שם, נראה שכן היא הגירסא בדברי 'ספרי'. וכתב הרדב"ז: הואיל ונאמר: "משפט גר יתום", ולא נאמר: גר ויתום, אנו למדים, שאם היטה משפט יתום ישראל - אינו עובר אלא בלאו אחד הכולל כל ישראל. והשווה 'ספר המצוות' ל"ת רפ.

פֶּרֶק אֶחָד וְעֶשְׂרִים

1) מתבארת בו 'מצוות עשה' לשפוט משפט צדק. השוויית זכויות הופעת בעלי הדין. יחס בית הדין לתלמיד חכם המופיע בדין. דין מי מקדימים בתור בעלי הדין. אזהרה לדיין לא לשמוע דברי אחד מבעלי הדין שלא בפני בעלי הדין. אזהרה לדיין לא לשמוע דברי אחד מבעלי הדין שלא בפני בעל דין חבירו. שאסור לדיין להיות מליץ וסניגור לדברי בעל הדין. המקרים המיוחדים בהם מותר לדיין לסעוד מעט לאחד מבעלי הדין.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְשַׁפֵּט הַשּׁוֹפֵט בְּצִדְקָה. שְׁנֹאמֵר: בְּצִדְקָה תִשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ. אִי זֶהוּ צִדְקָה הַמְשַׁפֵּט? זֶה הַשְּׁוֹיֵת שְׁנֵי בְּעֲלֵי דִינֵיךָ בְּכָל דְּבָרְךָ². לֹא יֵהָא אֶחָד מִדְּבָרְךָ כֹּל צָרְכְּךָ, וְאֶחָד אוֹמֵר לוֹ: קִצֵּר דְּבָרֶיךָ! וְלֹא יִסְבִּיר פְּנִים לְאֶחָד וַיְדַבֵּר לוֹ רְפוּת, וַיִּרַע פְּנֵי לְאֶחָד וַיְדַבֵּר לוֹ קִשּׁוּת³.

- נקודות משיחות קודש -

"מִצְוַת עֲשֵׂה לְשַׁפֵּט הַשּׁוֹפֵט בְּצִדְקָה כו".

ובהמשך לזה כתב "...היה אחד מהם מלוכש בגדים יקרים, והשני מלוכש בגדים בזויין, אומר למכובד או הלבישהו כמותך עד שתדון עמו או לבוש כמותו עד שתהיו שווין כו".

והגם שעניין הלוכש לא ישנה מאומה במעמדו ומצבו של העני, ציוותה התורה "בצדק תשפוט עמיתך" שיש לעשות כל התלוי בו כדי להשוותו בדין.

ומכאן הוראה לכל אחד ואחד מישראל, לעשות כל התלוי בו לטובתו של יהודי אחר, גם אם מדובר בהטבת מצב רוחו לשעה אחת בלבד! ואין צריך לומר שלא לפגוע בו או לומר לו מילים קשות, כי גם רגע אחד בצער של יהודי - נוגע.

(ע' פ' יין מלכות' ספר שופטים סימן יא מתוך רמב"ם "פרס המלך")

מתרחק מן הדינים... אמר להם: בני, עליה אני בוכה, שמא אתן דו"ח על שהייתי יכול לעשות דיניהם של ישראל". (39) שמא יחייב שבועה למי שאינו חייב בה, ונמצא מביא לידי שבועת שוא (אבות פ"ד, מ"ז וברע"ב שם). (40) שם. וכבר נתבאר לעיל ה"ז.

ט. תְּלַמֵּיד אֵל יוֹרֵה הַלֶּכֶה לְפָנָי רְבוּ⁴¹, אֶלֶּא אִם כֵּן הָיָה רְחוֹק מִמֶּנּוּ שְׁלֹשׁ פְּרָסָאוֹת⁴² - כְּנֶגֶד מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל⁴³.

(41) במקום רבו, כי בפניו ממש חייב מיתה, כמבואר בהל' תלמוד תורה פ"ה ה"ב, ע"פ סוגיית התלמוד ברכות לא, ב. (42) שהן שנים-עשר מיל, והמיל אלפים אמה. (43) סנהדרין ה, ב. שכל מי שהוצרך לשאול, היה מוכרח לפנות אל משה שנמצא מחוץ למחנה, ככתוב (שמות לג, ז) "והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה", ושטח מחנה ישראל שלש פרסאות (רש"י שם). ובהל' תלמוד תורה שם, כתב רבינו: "במה דברים אמורים, בדבר שנקרה מקרה, אבל לקבוע עצמו להוראה... אפילו הוא בסוף העולם ורבו בסוף העולם - אסור לו להורות עד שימות רבו, אלא-אם-כן נטל רשות מרבו". וכן נפסק להלכה ביו"ד רמב, סעיף ד.

י. אֵל תֹּאמֵר: שְׁפֹל אֵלוֹ הַדְּבָרִים בְּדִין שְׁיִשׁ בּוֹ הוֹצֵאתָ מִמּוֹן הַרְבֵּה מִזֶּה וּנְתַיַּנְתָּ לְזֶה. לְעוֹלָם יְהִי דִין אֶלֶף מְנֵה וְדִין פְּרוּטָה אַחַת שְׁוִין בְּעֵינֶיךָ לְכָל דְּבָר⁴⁴.

(44) סנהדרין ח, א "כקטן כגדול תשמעון" (דברים א, יז), שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה - לענין הקדמה, ומפרש רש"י: בא לפניך דין של פרוטה, וחזר ובא דין אחר של מנה (=מאה זוז), הקודם לפניך - הקדם לחתוך. וכתב הרדב"ז: מסתבר, אם הדיון של פרוטה מצריך עיון ומיתון, ואותו של מנה הוא פשוט מאד, חותכים תחילה הדין של מנה, שאין ראוי לענות אותו מפני מיתון של זה.

יא. אֵין הַדִּינִין יוֹשְׁבֵין לְדוֹן בְּדִין פְּחוֹת מִשְׁוֶה פְּרוּטָה⁴⁵. וְאִם הִזְקָקוּ לְשְׁוֶה פְּרוּטָה - גּוֹמְרִין אֶת דִּינָם אֶפְלוּ לְפְחוֹת מִשְׁוֶה פְּרוּטָה⁴⁶.

(45) בבא-מציעא נה, א, שאין זה נקרא ממון לענין גזל. כדברי רבינו בהל' טוען ונטען פ"ג, ה"ו: "וכל פחות מפרוטה אינו ממון ואין בית-דין נזקקים לו". ומדברי רבינו שם ה"ה, משמע שבכלים הראויים לעשות בהם מלאכה, אפילו אינם שוים פרוטה - נזקקים עליהם ונשבעים עליהם. וכן פסק השו"ע בחו"מ פח, סעיף ג. (46) בבא-מציעא שם עמ' ב, ומפרש רש"י: אם חזר השני (הנתבע) ותבעו פחות משוה פרוטה - נזקקים לו. ומדברי רבינו, נראה כוונתו, דוקא אם התובע חזר ותבע "גומרים את דינו", שהרי זה כאילו תבע מתחילה פחות מפרוטה זו עם הפרוטה שתבע בראשונה, אבל אם הנתבע תובע, הרי זה כאיש אחר ואין נזקקים לו. ויתכן שגם רבינו יודה בזה, שהרי אם יזכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עם רבו. (15) שהכל יודעים שבא לפניו ללמוד תורה כדרכו תמיד (שם). ובכתי" תימן: ובא בזמנו, וכבר העיר הכסף-משנה, שזוהי נוסחת רבינו האמיתית.

ה. כָּבַר נִהְגוּ כָּל פְּתֵי דִינֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַחַר הַגְּמָרָא¹⁶ בְּכָל הַיְשִׁיבוֹת¹⁷, שְׁמוֹשִׁיבֵין בְּעֵלֵי דִינֵין וּמוֹשִׁיבֵין הַעֲדִים, כְּדֵי לְסַלֵּק הַמַּחְלֶקֶת¹⁸. שְׂאִין בְּנוּ פֶתַח לְהַעֲמִיד מִשְׁפָּטֵי הַדָּת עַל תְּלָם¹⁹.

(16) בדפ' רומי ובכתי" התלמוד. (17) כסורא ובפומבדיתא שבבבל. (18) שלא יקפידו עמי הארץ, ויריבו כשיצוו לעמוד. הואיל ובדיעבד כשרה עדות אפילו בישיבה, כמבואר בירושלמי סנהדרין פ"ז ה"ח, שאפילו הדיינים שקיבלו עדות עומדים (=שהדיינים עמדו) - דינם דין, וכמו כן בישיבת העדים, ראה 'תוספות' זבחים טז, א ד"ה: מה ליושב. - לפיכך התירו הגאונים הדבר "כדי לסלק המחלוקת" (ע"פ כסף-משנה והגהות מיימוניות). (19) מכונם ומקומם הקבוע, מלשון הכתוב (יהושע יא, ג) "הערים העומדות על תלם". וכתב הבי"ח, הובאו דבריו בש"ך לחו"מ סי' יז ס"ק ז, "מכל-מקום העדים ובעלי-דין עצמם כל מי שנגעה יראת ה' בלבבו, ועמדו רגלי אבותיו על הר סיני, יחושו לכבוד התורה... לקיים: ועמדו שני האנשים, וראוי להם להשיב לדיינים: ואנחנו נעמוד לפני ה' ולפניכם, כי המשפט לאלוקים הוא".

ו. הָיוּ לִפְנֵי הַדִּינִים בְּעֵלֵי דִין הַרְבֵּה - מְקַדְמִין אֶת דִּין הַיְתוֹם לְדִין הָאֱלֻמְנָה. שְׁנֵאֲמַר: שְׁפֹטוּ יְתוֹם רִיבּוֹ אֱלֻמְנָה. וְדִין אֱלֻמְנָה קוֹדֵם לְדִין תְּלָמִיד חֶכֶם²⁰. וְדִין תְּלָמִיד חֶכֶם קוֹדֵם לְדִין עֵם הָאֶרֶץ²¹. וְדִין הָאִשָּׁה קוֹדֵם לְדִין הָאִישׁ; שְׁבִשֵׁת הָאִשָּׁה מִרְבֵּה²².

(20) שדמעתה מצויה וצורה מרובה, וכן אמרו (שבת יא, א) "תחת תלמיד-חכם (=לשמשו), ולא תחת יתום ואלמנה", הרי שיש להזהר בכבודם ביותר (אור שמח). (21) כמבואר לעיל אות ט. וגם משום ביטול תורה, כמבואר בבבא-בבא-בבא-בבא, כב, א: כיון שחכמים הם, יש להעדיפם שלא יטרדו מגירסתם. וכן אמרו (כתובות קו, א) "עשה של כבוד התורה עדיף". ובשבועות ל, א מסופר: רב עולא היה לו דין לפני רב נחמן, שלח לו רב יוסף: עולא חברינו עמית בתורה ובמצוות, הבין רב נחמן, שהתכוון להקדימו לאחרים. והשווה הל' תלמוד תורה פ"ו, ה"י. (22) יבמות ק, א.

ז. אָסוּר לְדִין לְשִׁמְעַ דְּבָרֵי אֶחָד מִבְּעֵלֵי דִינֵין קוֹדֵם שְׂבִיבֵא חֲבֵרוֹ אוֹ שְׂלֵא בְּפִנֵי חֲבֵרוֹ²³. וְאֶפְלוּ דָבָר אֶחָד - אָסוּר. שְׁנֵאֲמַר: שְׁמַע בֵּין אַחֵיכֶם²⁴. וְכָל הַשּׁוֹמֵעַ מֵאֶחָד - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֲמַר: לֹא תִשָּׂא שְׁמִיעַ שְׂוֵא²⁵. וּבְכָלל לֹא זֶה: אֲזַהְרָה לְמַקְבֵּל לְשׁוֹן הָרַע, וּמְסַפֵּר לְשׁוֹן הָרַע, וְיַעֲבִיד עֲדוּת שְׂקָר²⁶. וְכֵן בְּעַל דִּין מְזַהֵר שְׂלֵא יִשְׁמִיעַ דְּבָרָיו לְדִין קוֹדֵם שְׂבִיבֵא בְּעַל דִּין חֲבֵרוֹ²⁷. וְגַם עַל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ²⁸ נֵאֲמַר: מְדַבֵּר שְׂקָר תִּרְחֶק²⁹.

(2) שבועות ל, א. (3) תוספתא סנהדרין פ"ו, ה"ב: "ולא יהא מאריך פניו כנגד אחד ולא מעיז כנגד אחד". ובכתובות מו, א דרשו: "לא תלך רכיל בעמך - אזהרה לבית-דין שלא יהא רך לזה (=לשון רך לי תהיה, רש"י) וקשה לזה".

ב. שְׁנֵי בְּעֵלֵי דִינֵין, שְׁהִיָּה אֶחָד מֵהֶם מְלַבֵּשׁ בְּגָדִים יְקָרִים, וְהַשְּׁנֵי מְלַבֵּשׁ בְּגָדִים בְּזוּיִין - אוֹמֵר לְמַכְפֵּד: אוֹ הַלְבִּישָׁהוּ כְּמוֹתָךְ עַד שְׁתֵּדוֹן עִמּוֹ, אוֹ לְבִשׁ כְּמוֹתוֹ עַד שְׁתֵּהִי שְׂוִין, אַחַר כֵּן תַּעֲמְדוּ בְּדִין⁴.

(4) שבועות לא, א, ומפרש רש"י: שלא תגרום לנו לישא לך פנים, או יסתתמו דברי שכנגד מפני חשיבותך וכו', שנאמר: "מדבר שקר תרחק", ומפרש רש"י: כיון שאיש מריבו מסותם, מעמיד זה את שקרו.

ג. לֹא יִהְיֶה אֶחָד יוֹשֵׁב וְאֶחָד עוֹמֵד, אֶלֶּא שְׁנֵיהֶם עוֹמְדִים⁵. וְאִם רָצוּ בֵית דִּין לְהוֹשִׁיב אֶת שְׁנֵיהֶם - מוֹשִׁיבֵין⁶. וְלֹא יִשָּׁב אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה, אֶלֶּא זֶה בְּצַד זֶה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשַׁעַת מִשָּׂא וּמִתָּן⁷; אֶבֶל בְּשַׁעַת גְּמַר דִּין - שְׁנֵיהֶם בְּעַמְדֵיהֶם. שְׁנֵאֲמַר: וְעַמְדַּת הָעַם עַל מִשָּׁה⁸. וְאִי זֶהוּ גְמַר דִּין? אִישׁ פְּלוֹנִי אֶתָּה זְכָאִי, אִישׁ פְּלוֹנִי אֶתָּה חֵיב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּעֵלֵי דִינֵין; אֶבֶל הַעֲדִים - לְעוֹלָם בְּעַמְדֵיהֶם. שְׁנֵאֲמַר: וְעַמְדוֹ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים⁹.

(5) שנאמר (דברים יט, יז) "ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה'". (6) שבועות ל, א "אינו אסור אלא שלא יהא אחד עומד ואחד יושב". (7) כשבית-הדין שומע דבריהם וטענותיהם וחוקרם. (8) ותחילת הפסוק: "וישב משה לשפוט את העם" - כלומר, משה ישב לגמור הדין, ואז עמד העם עליו. (9) ופסוק זה מדבר בעדים, וכן דרשו: "כשהוא אומר: אשר להם הריב, הרי בעלי דינין אמור, הא מה אני מקיים: ועמדו שני האנשים - בעדים" (שם). ושם עמ' ב אמרו: בשעת גמר דין - דיינים בישיבה, ובעלי דינים בעמידה, שהרי עדים כגמר-דין דומה (=קבלת עדות, היא כשעת גמר-דין, 'תוספות' לסנהדרין יט, ב), וכתוב בהם: ועמדו שני האנשים.

ד. תְּלָמִיד חֶכֶם וְעַם הָאֶרֶץ שְׂבִיבֵא לְדִין - מוֹשִׁיבֵין אֶת הַחֶכֶם¹⁰, וְאוֹמְרִים לְעַם הָאֶרֶץ: שָׁב! אִם לֹא יִשָּׁב - אֵין מְקַפְדִּין עַל כֵּף¹¹. וְלֹא יִקְדִים הַתְּלָמִיד כְּשִׁיבֵא לְדִין וְיִשָּׁב לִפְנֵי רַבּוֹ כְּרוֹצָה¹² לְדוֹן לִפְנֵיו. וְאִם הִיָּה קְבוּעַ לִי¹³ זְמַן לְקָרוֹת¹⁴, וְכֹא זְמַנוֹ - מִתְּרָ¹⁵.

(10) שמצוה לכבדו ולהדרו, ככתוב (ויקרא יט, לב) "והדרת פני זקן", וכמבואר בהל' תלמוד תורה פ"ו, ה"א. (11) שבועות ל, ב. (12) בכתי" תימן: שרוצה לדון לפניו. כלומר, אל ישב לפני רבו קודם שיבוא בעל-דינו, ואפילו יושב ושותק, שלא יחשדהו בעל-דינו, שבא להטעים את דבריו לפני הדיין, וזה אסור כמבואר בסמוך ה"ז. (13) בכתי" תימן: היה קבוע לו. (14) שיעור קבוע לתלמיד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

43) וכן אמרו (אבות פ"א, מ"ח) "אל תעש עצמך כעורכי הדיינים" ומפרש רבינו שם: "אע"פ שידע בו שהוא העשוק, ושחברו טוען עליו שקר... עם כל זה אין מותר לו שילמדהו טענה, שתצילהו ותועילהו כלל".

יא. רָאָה הַדִּין זְכוּת לְאָחַד מֵהֶן, וּבַעַל דִּין מִבְּקָשׁ לְאִמְרָהּ וְאִינוּ יוֹדֵעַ לְחַבְרָהּ⁴⁴ הַדְּבָרִים, אוּ שְׂרָאָהּ מִצְטַעֵר לְהַצִּיל עֲצָמוֹ בְּטַעֲנַת אִמְתּוֹ, וּמִפְּנֵי הַחֲמָה וְהַפְּעַס נִסְתַּלֵּק⁴⁵ מִמֶּנּוּ, אוּ נִשְׁתַּבֵּשׁ מִפְּנֵי הַסְּכָלוּת - הַרִי זֶה מִתֵּר לְסַעְדוֹ מְעַט, לְהַבְיִנוּ⁴⁶ תַּחֲלַת הַדְּבָר, מִשּׁוֹם פְּתַח פִּיָּה לְאֵלֶם⁴⁷. וְצָרִיף לְהַתִּישֵׁב בְּדָבָר זֶה הַרְבֵּה, שְׁלֵא יִהְיֶה כְּעוֹרְכֵי הַדִּינִין⁴⁸.

44) לנסחם ולהסבירם. 45) בכת"י תימן: נסתלקה. 46) להסבירו. 47) ירושלמי סנהדרין שם. כאילו בעל-דין זה אלם הוא ולפיכך אינו טוען, ועלינו לפתוח לו פה שיוכל לטעון זכויותיו. וכן אמרו (כתובות לו, א ובגיטין לו, ב) "כגון זה, פתח פיך לאלם הוא". השווה הל' שמיטה ויובל פ"ט, הכ"ד: "כשיביא בעל-חוב את שטר... אומרים לנתבע שלם לו, ואם טען הנתבע איה פרוזבול שלו? אומר (=הדיין) לתובע, היה לך פרוזבול ואבד? אם אמר הן - נאמן", וזה נקרא בגיטין שם "פתח פיך לאלם". 48) הרבה צריך לשקול ולהבחין בין סעד קל זה, לאיסור של "עושה עצמו כעורכי הדיינים", בזה שמלמדו טענות ודרכים איך לזכות על-ידו. ומצינו ברבי יוחנן (כתובות נב, ב) שהצטער מאד על שסייע במידת מה לאחד מבעלי הדין, ע"י הדרכה בטענות, ולבסוף הרגיש והתחטא: "עשינו עצמנו כעורכי הדיינים", ומפרש רש"י: עורך הדין לפני הדיינים לזכותו... שעורך את הדיינים להפוך לבם לטובתו של זה.

~ יום חמישי כ"ז אדר-א' ~

פָּרָק שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים

1) בו מתבאר מצוות לא-תעשה, שלא יירא הדיין מפני איש בעל זרוע. שמצוה על הדיין לומר לבעלי הדין בתחילה: בדין אתם רוצים, או בפשרה. האיסור לדיין לומר: אני זיכתי וחבריי חייבו. מנהג דייני ירושלים בסדרי הדין. הליכות נקיי הדעת שבירושלים בדרכי חברתם.

א. שְׁנַיִם שְׂפָאוּ לְפָנֶיהָ לְדִין, אֶחָד בְּרָךְ וְאֶחָד קָשָׁה³: עַד שְׁלֵא תִשְׁמַע אֶת דְּבָרֵיהֶם, אוּ מִשְׁתַּשְׁמַע אֶת דְּבָרֵיהֶם וְאִי אִתָּהּ יוֹדֵעַ לְהִיכֵן הַדִּין נוֹטָה⁴ - אִתָּהּ רְשָׁאִי לוֹמֵר לָהֶם: אִינוּ נִזְקָק לָכֶם! שְׂמָא יִתְחַבֵּב הַקָּשָׁה, וְנִמְצָא רוֹדֵף אַחֵר הַדִּין⁶. אָבֵל מִשְׁתַּשְׁמַע אֶת דְּבָרֵיהֶם וְתוֹדַע לְהִיכֵן הַדִּין נוֹטָה - אִי אִתָּהּ רְשָׁאִי לוֹמֵר: אִינוּ נִזְקָק לָכֶם! שְׂנַאֲמַר: לֹא תִגְוֹרוּ מִפְּנֵי אִישׁ⁷. שְׁלֵא תִאֲמַר: אִישׁ פְּלוֹנִי רָשָׁע הוּא, שְׂמָא יִהְרֵג אֶת בְּנִי, שְׂמָא יִדְלִיק אֶת גְּדִישֵׁי, שְׂמָא יִקְצֹץ נְטִיעוֹתֵי⁸. וְאִם הָיָה מִמֶּנָּה לְרַבִּים - חֵיב לְהִזְדַּק לָהֶם⁹.

23) אפילו בא חבירו, ויצא לרגע, אסור להשמיע דבריו שלא בפניו. 24) כשהיה שניהם יחד שמעו דבריהם, ולא תשמעו דברי זה שלא בפני זה, שמסדר דברי שקר כדברי אמת, לפי שאין מכחישין, ומכיון שלב הדיין נוטה לו לזכות, שוב אין לבו מהפך בזכות השני (סנהדרין ז, ב וברש"י). 25) שם. 26) פסחים ק"ח, א, שכשמספר או מעיד, הרי נושא בפיו שמע שוא (רשב"ם), והשווה 'ספר המצוות' לרבינו ל"ת רפא. 27) סנהדרין שם קרא: לא תשיא, אל תגרום שהדיין ישמע דברך שלא בפני חברך. 28) ראה בסמוך ה"י, ולקמן פכ"ב, ה"בג. 29) שבועות לא, א, שהמטעים דבריו שלא בפני בעל-דינו אינו בוש מדברי שקר (רש"י).

ח. לֹא יִהְיֶה הַדִּין שׁוֹמֵעַ מִפִּי הַתְּרַגְּמָן³⁰, אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה מְפִיר לְשׁוֹן בְּעָלֵי דִינֵין וְשׁוֹמֵעַ טַעֲנוֹתֵיהֶם. וְאִם אִינוּ מְהִיר בְּלִשׁוֹנָם כְּדִי לְהַשִּׁיב לָהֶם - יַעֲמֵד הַתְּרַגְּמָן לְהוֹדִיעַ אוֹתָם פֶּסֶק הַדִּינִין³¹, וּמֵאִי זֶה טַעֵם חַיֵּב זֶה וְזָכָה זֶה³².

30) שאין האמת יכולה להתברר אלא כששומע מפי בעלי-הדין עצמם (סמ"ע לחו"מ סי' יז, ס"ק יד). 31) מכות ו, ב, וראה בחו"מ כח, ו לענין לשון העדים, שאין מעמידים מתרגם בין הדיין והעדים. 32) ראה לעיל פ"ו, ה"ו.

ט. צָרִיף הַדִּין לְשַׁמֵּעַ טַעֲנוֹת בְּעָלֵי דִינֵין וְלִשְׁנוֹת טַעֲנוֹתֵיהֶן³³. שְׂנַאֲמַר: וְאִמְרַת הַמְּלָךְ, זֹאת אוֹמְרַת זֶה בְּנֵי הַחַי וְהַבָּיָה הַמֵּת³⁴. וּמִצְדָּק אֶת הַדִּין בְּלָבוֹ, וְאַחֵר כֶּף חוֹתְמוֹ³⁵.

33) לחזור עליהן בפני בעלי הדין, שמה לא עמד היטב על דברי טענותיהם, וכששונה אותן בפניהם יגיבו על כך ויתקנום, וגם שתהא דעת הצדדים נוחה, שלא יערערו על הדיינים, לומר שפסקו ולא הבינו טענותיהם כראוי (סמ"ע לחו"מ סי' יז, ס"ק טו). 34) ירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ח, הרי שחזר על דבריהן. 35) סנהדרין ז, ב, שנאמר: "ושפטתם צדק" - מה שהוא צדק ואמת בלבך, אותו תשפוט לאחרים. אבל כל עוד לכו נוקפו, לא יתחך הדין.

י. מִנֵּיִן לְדִין שְׁלֵא יַעֲשֶׂה מְלִיץ³⁶ לְדְבָרָיו שֶׁל בְּעַל דִּין? שְׂנַאֲמַר: מְדַבֵּר שְׂקָר תְּרַחֵק. אֲלֵא יִאֲמַר³⁸ מֵה שְׁנִרְאָה לוֹ וְיִשְׁתַּק³⁹. וְלֹא יִלְמַד אֶחָד מִבְּעָלֵי דִינֵין טַעֲנָה כְּלָל. אִפְלוּ הִבִּיא⁴⁰ עַד אֶחָד - לֹא יִאֲמַר לוֹ: אִין מְקַבְּלִין עַד אֶחָד! אֲלֵא יִאֲמַר לְנִטְעָן⁴¹: הַרִי זֶה הַעֵיד עָלֶיךָ! הַלֹּאִי שְׂיוֹדָה וְיִאֲמַר: אִמְתַּת הַעֵיד! עַד שְׂיִטְעֵן הוּא וְיִאֲמַר: עַד אֶחָד הוּא, וְאִינוּ נִנְאָמֵן עָלֶיךָ⁴². וְכֵן כֹּל פִּינְיָא בְּזָה⁴³.

36) סניגור. 37) לומר, יפה הוא טוען ועי"ז הוא מעודדו ונעשה לו סניגור. 38) הבעל-דין. 39) הדיין, ולא יגיב (שבועות ל, ב), וראה בסמ"ע שם, יז. 40) התובע. 41) הנתבע. 42) ירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ח, רב הונא היה מבזה את הדיין, שהיה אומר: אין מקבלים עד אחד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19) "והלא במקום שיש משפט אין שלום?" שהחייב יוצא מקופח ובלתי מרוצה. (20) מיצוע הדין. (21) "והלא כל מקום שיש משפט אין צדקה?" שמשמעה: וויתור ועשייה לפני משורת הדין. (22) סנהדרין ו, ב. שהפשרה כאילו מבצעת וחותרת התביעה בין שני הצדדים כנ"ל. (23) לומר לצדדים: יריאים אנו שמא טעינו בדין ודיינים אחרים יהפכו את פסק דיננו (תוספות שם דיבור המתחיל: נגמר הדין). (24) לנהוג לפי מידת הדין ללא משוא פנים ורחמים. וראה בתוספות שם, אם חייב בית הדין שבועה לאחד מהם, רשאי הבית דין לפשר ביניהם, כדי להיפטר מעונש שבועה. וכן בחושן משפט יב, ב.

ה. אף על פי שרצו בעלי הדין בפשרה בבית דין - יש להם²⁵ לחזור ולתבע את הדין, עד שיקנו מיד שניהם.²⁶

25) רשאים הם. (26) קבלת קניין סודר (ראה לעיל פרק ז, הלכה ב ובביאורנו), המבטאת את הסכמתם והתחייבותם ההדדית (סנהדרין ו, א) "פשרה צריכה קניין".

ו. יפה פת פשרה מפת הדין. ששני הדיוטות שדנו - אין דיניהן דין²⁷, ויש לבעלי דיניהן לחזור בהן; ואם עשו פשרה²⁸ וקנו מידן - אין יכולין לחזור בהן.²⁹

27) כמבואר לעיל פרק ב, הלכה י, שאין בית דין פחות משלושה, אבל אחד מומחה מותר לו לדון יחידי ודינו דין, שם הלכה י. (28) אפילו אחד עשה פשרה ביניהם. (29) כי קבלת הקניין מידם מחייבתם, ולפיכך, נקט רבינו שהמפשרים היו שניים, כדי שיהיו עדים שהסכימו קנו מידם, אבל כל שהצדדים אינם מכחישים את הקניין אפילו אחד מפשר ביניהם מועיל (סנהדרין שם, וכן דעת הרדב"ז בהכנת דברי רבינו). ומובן, שאם קנו מיד שניהם, שדיין אחד ידון להם - דינו דין, ואין יכולים לחזור בהם, כמבואר לעיל פרק ז, הלכה ב, אלא שסתם דין אינו על ידי קניין, וכל פשרה אינה מועילה אלא על ידי קניין (כסף משנה).

ז. אסור לאחד מן הדיינים, פשיצא מבית דין, לומר: אני הוא המזכה או המחייב, וחברי חולקין עלי; אבל מה אעשה שהם רבו עלי? ואם אמר בן - הרי הוא בכלל חולף רכיל מגלה סוד³⁰. ומעשה בתלמיד אחד, שהוציא דברים שנאמרו בבית המדרש לאחר שתיים ועשרים שנה, והוציאוהו בית דין מבית המדרש, והכריזו עליו: זה מגלה סוד הוא!³¹

30) משנה בסנהדרין כט, א. (31) שם לא, א ודבר לשון הרע היה (=רש"י שם). ובכלל זה, שלא יאמר אחד לנידון, הדיין עשה לך שלא כדין במה שחייב אותך, כמוכח מסוגיית התלמוד בבא קמא צט, ב בעובדה של שחיטה מגורמת (ש"ך לחושן משפט יט, סעיף קטן ב).

ח. שאל אחד מבעלי דינים לכתב לו פסק דין³² - פותחין לו בך: בא פלוני לבית דין של פלוני עם

2) נוח. (3) בעל מריבה ומטריח דיינים. (4) מי זכאי ומי חייב. (5) לעיין בדינכם ולפסוק לכם. (6) להפוך את הדין לזכותו. (7) סנהדרין ו, ב, וכתבו התוספות שם דיבור המתחיל ונמצא חזק: שאם היו שניהם חזקים, אין לו לחוש, שהשני יסייעו, וכך נפסק להלכה בחושן משפט יב, א. (8) ספרי דברים אות יז. (9) אפילו בתחילה, שאין לו לחוש לקשה, שהרבים יסייעוהו ויצילוהו (רדב"ז).

ב. וכן תלמיד שהיה יושב לפני רבו, וראה זכות לפני וחובה לעשיר¹⁰, אם שתק - הרי זה עובר משום לא תגורו מפני איש¹¹. ועל זה נאמר: מדבר שקר תרחק¹². ומנין לדין שלא יושב תלמיד בור¹³ לפניו? תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק¹⁴.

10) ורבו טועה בדין. (11) סנהדרין שם - לא תכניס דברך מפני איש, ומפרש: לא תגורו מלשון כנוס, ככתוב (דברים כח, לט): "ויין לא תשתה ולא תאגור". וכתב הסמ"ע לחושן משפט ט, יח: הוא הדין כששניהם עניים או עשירים, אלא נקט: אחד עני, להורות שאפילו הוא חושש משום כבוד רבו, ומשום כבוד העשיר, בכל זאת לא ישתוק. (12) שבועות לא, א, שגורם לפסוק דין שקר. (13) עם הארץ, ויישא וייתן עימו ויטעהו. (14) שם ל, ב, וברש"י.

ג. ומנין לתלמיד שראה רבו שטועה בדין, שלא יאמר: אמתין לו עד שיגמר הדין ואסתננו ואבננו¹⁵, כדי שיקרא הדין על שמי? תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק¹⁶.

15) מלשון בניין, וכן הנוסח בתלמוד (שם לא, א). (16) ובחושן משפט סימן ט, ח מסיים: אלא יאמר לו דרך כבוד: רבי! כך וכך לימדתני. וראה הלכות תלמוד תורה פרק ה, הלכה ט.

ד. מצוה לומר לבעלי דינים בתחלה: בדין אתם ורצים או בפשרה¹⁷? אם רצו בפשרה - עושין¹⁸ ביניהן פשרה. וכל בית דין שעושין פשרה תמיד - הרי זה משבח. ועליו נאמר: משפט שלום שפטו בשעריכם. אי זהו משפט שיש עמו שלום¹⁹? הוי אומר: זה בציוע²⁰. וכן בדרך הוא אומר: ויהי דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו. אי זהו משפט שיש עמו צדקה²¹? הוי אומר: זה בציוע והיא הפשרה²². במה דברים אמורים? קדם גמר דין. אף על פי ששמע דבריהם וידע להיכן הדין נוטה - מצוה לבצע. אבל אחרי שגמר הדין ואמר: איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב - אינו רשאי לעשות פשרה ביניהן²³, אלא יקב הדין את ההר²⁴.

17) הסכם על ידי וויתור מסיים מכל צד. פשרה - לשון פושרים, לא חס ולא קר (פירוש המשנה לרבינו כתובות פרק י, משנה ה). והבדל יש בין דין לפשרה, שבראשון, אחד יוצא זכאי והשני חייב, ובפשרה אין הזכאי זוכה בכל, ואין החייב מפסיד הכול. (18) הדיינים מפשרים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בחבורה של עמי הארץ", וכן בהלכות דעות פרק ה, הלכה ב, ובהלכות יסודי התורה פרק ה, הלכה י"א.

פָּרָק שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים

1) איסור לקיחת שוחד אפילו לזכות את הזכאי. מקרי שוחד דברים, שצריך הדיין להתרחק מהם. האיסור לרדן לאהובו או לשנוא עליו. חדרת הדיין מאימת הדין.

א. לא תקח שחד. אין צריך לומר לעות את הדין, אלא אפילו לזפות את הזכאי ולחייב את החייב - אסור, ועובר בלא תעשה, והרי הוא בכלל ארור לקח שחד. וחייב להחזיר השחד כשיתפגעו הנותן.

2) לזכות את החייב, שעל זה הוא מוזהר משום: לא תטה משפט. 3) שלא יחייבו אם זכאי הוא (כתובות קה, א וברש"י). 4) ושם עמ' ב אמרו: "מה שוחד? שהוא חד", כלומר, הנותן והמקבל נעשים לב אחד, כיון שלקח ממנו שוחד, נתקרבה דעתו אצלו ונעשה כגופו, "ואין אדם רואה חובה לעצמו" (שם). 5) כמו שאמרו (תמורה ד, ב) כל דבר שאמרה תורה אל תעשה ועשה, אינו עשוי ואינו מועיל, ושם ו, ב הסיקו, שרבית שלקח המלוה יוצאה ללווה ע"י תביעתו בבית-הדין, וממנה למד רבינו לענין שוחד (ביאור הגר"א לחו"מ ט, ב). וכן אמר הנביא שמואל (שמואל-א, יב, ג) "ומיד מי לקחתי כופר ואעלים עיני בו ואשיב לכם".

ב. וכשם שהלוקח עובר בלא תעשה, כך הנותן. שגאמר: ולפני עור לא תתן מכשל.

6) כמו שאמרו לענין איסור ריבית (בבא-מציעא עה, ב) שהלווה הנותן עובר משום ולפני עור וגו'. הוא-הדין לענין שוחד (ביאור הגר"א שם ס"ק ג).

ג. כל דין שישוּב ומגדל מעלתו, כדי להרבות שכר לתגותו ולסופריו⁸ - הרי הוא בכלל הנוטים אחרי הפצע. וכן עשו בני שמואל. ולכך נאמר להם: ויטו אחרי הפצע ויקחו שחד⁹. ולא שחד ממון בלבד, אלא אפילו שחד דברים. ומעשה בדין אחד, שהיה עולה בדוגית¹⁰ קטנה לעבר בנהר, ופשט אחד ידו וסיעו בעלתו, והיה לו דין, ואמר לו הדין: הריני פסול לך לדין¹¹. ומעשה באחד, שהעביר אברה¹² - נוצה של עוף - מעל רדיד¹³ הדין, ואחר פסה רק¹⁴ מלפני הדין, ואמר לו: הריני פסול לך לדין. ומעשה באחד, שהביא מתנה אחת ממתנות כהנה לדין כהן, ואמר לו: פסול אני לך לדין. ומעשה באריס¹⁵ אחד של דין, שהיה מביא לו תאנים מתוך שדהו מערב שבת לערב שבת. פעם אחת הקדים והביא בחמישי בשבת, מפני שהיה לו דין. ואמר לו הדין: הריני פסול לך לדין. אף על פי שהתאנים משל דין, הואיל והביאן שלא בזמן - נפסל לו לדין¹⁶.

7) שמשו המזמינים את הנתבעים לדין. 8) הכותבים את

פְּלוֹנֵי בַעַל דִּינּוֹ שִׁטְעָנוּ בְּכֶךָ, וַיֵּצֵא זַפְּאֵי אוֹ חֵיבִים. וְנוֹתְנֵין לוֹ. וְאֵין מְזַכְּרִין שֵׁם הַמְּזַכֵּין וְלֹא שֵׁם הַמְּחִיבִין³³. אֵלָּא: בֵּית דִּין שֶׁל פְּלוֹנֵי, מְדַבְּרִיהֶם נִדְּבָה פְּלוֹנֵי³⁴.

32) שרוצה להראותו לבית דין גדול, אולי יוכל לסתור הדין, ראה לעיל פרק ו, הלכה ו ובביאורינו שם. 33) ואין צריכים לכתוב לו הטעמים והראיות, אלא הטענות והפסק דין (חושן משפט יד, ד). כי כל בית דין יפה, כשישמע הטענות יידע לפסוק לפיהן, תורה אחת לכולנו (סמ"ע שם). 34) במקרה והדין נחתך על פי רוב דעות נגד דעת המיעוט. 35) מסגנון זה יבינו שלא נחתך על פי דיעה אחידה, ולא יזכירו את שם הדיין החולק, כדי שלא ילכו רכיל, וגם לא יסתמו לכתוב: פלוני יצא זכאי, שזה נראה כשקר, כאילו כל הדיינים זיכוהו פה אחד (סנהדרין ל, א כדעת רבי אליעזר).

ט. כִּף הִיָּה מְנַהֵם שֶׁל אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם: מְכַנְסִין בַּעֲלֵי דִינֵין וְשׁוֹמְעִים דְּבְרֵיהֶם וְטַעֲנוֹתֵיהֶם, וּמְכַנְסִים הַעֲדִים וְשׁוֹמְעִים דְּבְרֵיהֶם. וּמוֹצִיאִין כָּל אָדָם לַחוּץ³⁶, וְהַדְּיָנִים נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים בִּיגֵיהֶם בְּדָבָר, וְגוֹמְרִין אֶת הַדְּבָר. וְאַחַר כֵּךְ מְכַנְסִין בַּעֲלֵי דִינֵים, וְגָדוֹל שְׁבִדְיָנִים³⁷ אוֹמֵר: אִישׁ פְּלוֹנֵי אֶתָּה זַפְּאֵי, אִישׁ פְּלוֹנֵי אֶתָּה חֵיב. כְּדֵי שֶׁלֹּא יִדַּע אֶחָד מִבַּעֲלֵי דִינֵים אִי זֶה דִּין הוּא מִי שֶׁזָּכָה אוֹתוֹ, וְלֹא אִי זֶה דִּין הוּא שְׁחֵיב³⁸.

36) שלא ישמעו את הוויכוח של הדיינים מי המזכה ומי המחייב, וגם שלא ישאו פנים לאחד מבעלי הדין (פירוש המשנה לרבינו שם פרק ג, משנה ז). 37) לחלוק לו כבוד, שכן מידת החכמים, שאינם מדברים בפני מי שהוא גדול מהם, כדברי המשנה באבות פרק ה, משנה ז (תוספות יום טוב שם). 38) משנה בסנהדרין כט, ובגמרא שם ל, א כדברי רבי נחמיה שם. ורבינו בפירושו שם הוסיף: "כדי שיהיו הדיינים אהובים אצל בני אדם".

י. דִּין שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בַּחֲבָרוֹ שֶׁהוּא גִזְלָן אוֹ רֶשֶׁע - אִסוּר לְהַצְטַרֵּף עִמּוֹ. שְׁגֵאֵמֵר: מְדַבֵּר שְׁקֵר תְּרַחֵק³⁹. וְכֵן הָיוּ נִקְיֵי הַדַּעַת שְׁפִירוּשָׁלַיִם עוֹשִׂין: אֵין יוֹשְׁבִים בְּדִין עַד שִׁידְעוּ עִם מִי הֵם יוֹשְׁבִים⁴⁰, וְלֹא חוֹתְמִים אֶת הַשְּׁטֵר עַד שִׁידְעוּ מִי חוֹתֵם עִמָּהֶם⁴¹, וְלֹא נִכְנְסִים לְסַעֲדָה עַד שִׁידְעוּ מִי מִסֵּב עִמָּהֶן⁴².

39) עובר עבירות שבין אדם לשמים. 40) שבועות ל, ב, וזה עלול להטעותו ולהטותו מדרך האמת. 41) שמה יצטרף עם אנשים שאינם הגונים ונמצא בכלל קשר בוגדים (לעיל פרק ב, הלכה י"ד). 42) שמה יחתמו עימהם עד אחד פסול, ומבטל עדות כולם ונמצאו בושים בדבר (סנהדרין כג, א וברש"י). 43) שגנאי הוא לתלמיד חכם לישוב אצל עם הארץ בסעודה (שם וברש"י), וראה ברכות מג, ב "שישה דברים גנאי לו לתלמיד חכם... ואל יסב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פסקי הדין. (9 בכת"י תימן: בהן. 10) ואמרו (שבת נו, א) "כל האומר בני שמואל חטאו (במקח שוחד והטיית דין) אינו אלא טועה... ומה אני מקיים "ויטו אחריי הבעצ"ו? שלא עשו כמעשה אביהם, שהיה שמואל הצדיק מחזור בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם... והם לא עשו כן אלא ישבו בעריהם כדי להרבות שכר לחזניהם ולסופריהם." (11) סירה, מלשון הכתוב (עמוס ד, ב) "ואחרייתכן כסירות דוגה". (12) כתובות קה, ב. (13) כנף, הנוצות הגדולות בכנף, מלשון הכתוב (דברים לב, יא) "ישארה על אברתו". ובכת"י תימן, תיבה זו איננה. ויתכן, שסגנון זה נמשך אחר הכתוב (איוב לט, יג) "אם אברה חסידה ונוצחה". (14) צעיף עליון, ככתוב (ישעיה ג, כג) "והצניפות והרדידים". (15) שעל הארץ. (16) פועל המעבד אדמת בעל השדה, בתנאי שיקח לעצמו חלק מן היבול, והשאר לבעל השדה. (17) כתובות שם, וכן סנהדרין ז, ב. וכתב הסמ"ע לחו"מ סי' ט, ס"ק ד שאפילו שוחד דברים ממש, כגון להקדים שלום לדיין, כשלא היה דרכו להקדים לו עד כה - אסור. כמו שאסרו זה לענין ריבית, ראה הל' מלוה ולוה פ"ה, הי"ב.

ד. **כָּל דִּין שֶׁשָּׂאֵל שְׂאֵלָה¹⁸ - פְּסוּל לְדוֹן לְזֶה שֶׁהִשְׂאִילוּ¹⁹. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשֵׁלָא הָיָה לוֹ לְדוֹן לְהִשְׂאִיל; אָבָל הָיָה לוֹ לְהִשְׂאִיל - כָּשָׁר, שֶׁהָרִי גַם זֶה שׂוֹאֵל מִמֶּנּוּ.**

(18) כלים, או חפץ שימושי איזה שהוא. (19) כתובות קה, ב ורש"י שם מפרש: שרגיל לשאול, משמע מזה, שאם אינו רגיל לשאול ממנו אלא במקרה בלבד, מותר לו לדון, וכן בשו"ע חו"מ סי' ט, סע"א.

ה. **כָּל דִּין שְׁנוּטֵל שְׁכָרוֹ לְדוֹן - דִּינָיו בְּטָלִים²⁰. וְהוּא שְׂאֵל²¹ יְהִיָּה שְׁכָר הַנֶּפֶר; אָבָל אִם הָיָה עוֹסֵק בְּמִלְאכְתּוֹ, וּבָאוּ לְפָנָיו שְׁנֵים לְדוֹן, וְאָמַר לָהֶן: תְּנוּ לִי מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּחִתִּי עַד שְׂאֲדוֹן לְכֶם, או תְּנוּ לִי שְׁכָר בְּטָלְתִּי - הָרִי זֶה מִתֵּר. וְהוּא שִׁיְהִיָּה הַדְּבָר נֶפֶר שֶׁהוּא שְׁכָר הַבְּטָלָה בְּלִבְדּוֹ וְלֹא יוֹתֵר²², וְיִטַּל מִשְׁנֵיהֶם בְּשׂוּה זֶה בְּפָנָיו זֶה²³ - כְּגוֹן זֶה מִתֵּר²⁴.**

(20) משנה, בבכורות כט, א. וכתב הר"ן בקידושין סוף פ"ב, שלא דין זה בלבד, שנטל עליו שכר, הוא בטל, אלא כל דיניו שדן קודם לכן בטלים אלא-אם-כן ידוע שלא נטל בהם שכר, זהו ששנינו: "דיניו בטלים". (21) כבר העיר ה"פרי חדש", שהנוסחה האמיתית היא: "והוא שיהיה שכר הניכר", וכן הנוסח בדפ' וינציאה, כלומר: שיהא ניכר ששכר זה הוא שכר הדיינות. (22) כתובות קה, א. ובירושלמי סנהדרין פ"א, ה"א אמרו: נותנים לדיין שכר בטלו, ולעד שכר בטלו. (23) שאם יטול מזה שלא בפניו זה, יחשוב חבירו שנתן לו יותר, או הנותן עצמו יחשוב שלא נטל רק ממנו ויחשדהו שנטל שוחד (כסף-משנה). (24) ואם הוא שכר בטלה, אלא שאינו ניכר לאחרים, על זה שנינו (כתובות קה, א) "מכוער הדיין שנטל שכר לדון, אלא שדינו דין".

ו. **אָסוּר לְדוֹן לְדוֹן לְמִי שֶׁהוּא אוֹהֵבוֹ, אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ שׁוֹשְׁבֵינוּ²⁵ וְלֹא רְעוֹ אֲשֶׁר כִּנְפָשׁוּ; וְלֹא לְמִי שֶׁשׁוֹנְאוֹ, אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מִבְּקָשׁ רְעוּתוֹ²⁶; אֲלֵא צְרִיף שִׁיְהִיו שְׁנֵי בְּעַלֵּי דִינִים שְׁוִין בְּעֵינֵי הַדִּינִים וּבְלִבָּם²⁷. וְאִם לֹא הָיָה מִפִּיר אֶת אֶחָד מֵהֶם וְלֹא מַעֲשִׂיו - אֵין לָךְ דִּין צְדָק כְּמוֹהוּ²⁸.**

(25) ידידו המלווה אותו בימי חופתו. "רעה דוד" (שמואל-ב, טו, לו) מתרגם יונתן: "שושבינא דדוד". (26) כתובות קה, ב, אוהבו - לא יראה לו חובה; שונאו - לא יראה לו זכות. ובשבת קיט, א אמר רב בר רב אשי: פסול אני לדון לתלמיד-חכם, מתוך שחביב עלי כגופי, ואין אדם רואה חובה לעצמו, וראה סנהדרין כט, א. ומדקדוק לשון רבינו: אסור לדיין לדון, נראה שאין זה אלא איסור, אבל אין הדין נפסל משום כך (רדב"ז, וכן בשו"ע חו"מ ז, ז). (27) סנהדרין ז, ב, "לא תכירו פנים במשפט - לא תכירוהו (=מחמת אהבה); לא תנכרהו" (=מחמת שנאה), וכן בבאורי הגר"א (חו"מ ז, ל). (28) 'ספרי' דברים, פט"ז: "ושפטתם צדק - צדיק בצדקו, תובע ומביא ראיות" (ביאור הגר"א שם, אות לא), כוונת ה'ספרי', שלא ידון הדיין ע"פ השערה, מתוך נאמנות של בעל-דין אחד נגד חבירו, אלא שיהיה "צדיק בצדקו", במה שנוגע לדין זה, ע"פ ראיות והוכחות, ומכאן, שיותר טוב שלא יכיר הדיין את הבעל-דין ואת מעשיו, כדי שהכרעת המשפט תוחלט רק ע"פ צדקת המשפט הנידון (באר אליה, להרב ר' א"י הכהן קוק).

ז. **כָּל שְׁנֵי תְּלִמִידֵי חֻכְמִים שֶׁשׁוֹנְאִים זֶה אֶת זֶה - אָסוּרִין לִישֵׁב בְּדִין זֶה עִם זֶה²⁹. שְׁדָבָר זֶה גּוֹרֵם לִיצִיאת מִשְׁפָּט מִעֲקָל³⁰, מִפְּנֵי הַשְּׂנְאָה שֶׁבִּינֵיהֶן יֵצֵת כָּל אֶחָד נוֹטֵה לְסִתּוֹ דְּבָרֵי חֲבֵרוֹ.**

(29) סנהדרין כט, א. (30) מלשון הכתוב (חבקוק א, ד) "על כן יצא משפט מעוקל".

ח. **לְעוֹלָם יִרְאֶה דִּין עֲצָמוֹ כְּאֵלוֹ חֶרֶב מִנְחַת לוֹ עַל צְוֹאוֹ³¹, וְגִיְהֵם פְּתוּחָה לוֹ מִתְּחִתּוֹ³². וְיֵדַע אֶת מִי הוּא דֵּן, וְלִפְנֵי מִי הוּא דֵּן³³, וּמִי עֲתִיד לְהַפְרֵעַ מִמֶּנּוּ אִם נָטָה מִקּוֹ הָאֱמֶת. שְׂנְאָמֵר: אֱלֹהִים נִצָּב בְּעֵדַת אֱלֹ³⁴. וְאוֹמֵר: רְאוּ מָה אֲתֶם עוֹשִׂים, כִּי לֹא לְאָדָם תִּשְׁפָּטוּ כִּי לִי³⁵.**

(31) סנהדרין ז, א וכגירסת הר"ף שם, ונוסח התלמוד: כאילו חרב מונחת לו בין יריכיו. (32) שם. החרב - רומזת לעונש בעולם-הזה, והגיהנם - לעולם-הבא (סמ"ע לחו"מ ח, ח). (33) את הקב"ה (סנהדרין ו, ב). (34) מכאן, שהוא דן לפני הקב"ה, והכתוב מסיים: "בקרב אלהים ישפוט", כלומר: הקב"ה הנזכר בראש הפסוק, ישפוט בקרב אלהים - הם הדיינים להפרע מהם (סמ"ע שם, יא). (35) הרי שהוא כדן את הקב"ה.

ט. **כָּל דִּין שֶׁאִינוֹ דֵּן דִּין אֱמֶת לְאֱמֶתוֹ - גּוֹרֵם לְשִׁכְנָה שֶׁתִּסְתַּלַּק מִיִּשְׂרָאֵל³⁶. וְכָל דִּין שְׁנוּטֵל מִזֶּה**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְנוֹתֵן לְזֶה שְׁלֵא פְדִין - הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹבֵה מִמֶּנּוּ נְפִשׁוֹת. שְׁנֹאֲמַר: וְקָבַע אֶת קַבְעֵיהֶם נִפְשׁוֹ.³⁷ וְכָל דִּין שֶׁדִּין דִּין אֲמַת לְאֲמַתוֹ, אֶפְלוּ שְׁעָה אַחַת - כְּאֵלוּ תִקַּן אֶת כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ³⁸, וּגְזַרְם לְשִׁכְיָנָה שְׁתִּשְׂרָה בְּיִשְׂרָאֵל. שְׁנֹאֲמַר: אֱלֹהִים נִצָּב בְּעֵדַת אֱלֹ³⁹. וְשָׁמָּה יֹאמַר הַדִּין: מַה לִּי וְלַעֲרָה הַזֹּאת?⁴⁰ תִּלְמוּד לּוֹמַר: וְעַמְכֶם בְּדָבָר מִשְׁפָּט⁴¹ - אֵין לְדִין אֱלֹא מַה שְׁעִינִי רִואוֹת⁴².

י. וְלַעוֹלָם יְהִי בְּעָלֵי דִינֵין לְפָנֶיהָ כְּרִשְׁעִים⁴³, וּבְחֻזְקַת שְׁכָל אֶחָד מֵהֶן טוֹעֵן שְׁקֵר⁴⁴, וְדוֹן לְפִי מַה שְׁתִּירָאָה מִן הַדְּבָרִים. וְכִשְׁפִּטְרוּ מִלְּפָנֶיהָ - יְהִי בְּעֵינֵיהָ כְּצִדִיקִים, כְּשֶׁקָּבְלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין, וְדוֹן כָּל אֶחָד מֵהֶם לְכַף זְכוּת⁴⁵.

2) שהיה אדם תובעו ממון והוא פקר. (3) אע"פ שבדרך כלל אין עד אחד נאמן לפסול את חבריו לשבועה. (4) התובע. (5) כתובות פה, א. (6) שהם פסולים לעדות לגמרי. (7) שם, רבא האמין את אשתו בעדות כזו, בהיותו משוכנע שהיא לא תשקר. (8) מידי המלוה הטוען את הלווה. (9) שהם פסולים לעדות, כי אילו עד אחד כשר, נאמן לטעון שטר פרוע הוא זה, לחייב את המלוה להשבע, אפילו כשאין דעת הדיין סומכת על דבריו, כמבואר בהל' מלוה ולווה פ"ד, ה"א. (10) כתובות שם, וכפירוש ה'תוספות' שם בשם רבינו חננאל. (11) על הלווה. (12) שלוח ממנו כסף, ואין לו לשלם אלא לאחד מהם. (13) שלא ערערו עליו לומר: פרוע הוא. (14) כדעת רב אלפס שם: "בשודא דדיינא", וכפי שפירשו הרא"ש שם פ"ט, אות ו. (15) וגם לא יקרענו, אלא שלא יגבה בו. ויתכן, אם ילך לבית-דין אחר, שאינו סומך על עד פסול זה, יגבה בו (רא"ש שם בשם רש"י). וכן סיכמו בכתובות פה, א שלא קורעים השטר לגמרי. (16) מצויינים ובוררים ביותר. (17) שנוכל לחשוד בו, שהסתכל בסימנים והתחקה עליהם. (18) אין אנשים אומדים אותו על כך (רש"י לגיטין נב, ב). (19) כגון שהיה עני, והחפץ הוא דבר יקר מאד. (20) שהוא מוחזק כעשיר, ואנשים אומדים אותו בחפץ כזה. (21) אבל אילו היה הנפקד "אמוד בו" - אין סימני המפקיד מועילים לו, כי שמא קנהו הנפקד ממנו (כתובות פה, ב) והשווה הל' שאלה פ"ו, ה"ד. וכתבו ה'תוספות' שם, אע"פ שאילו היה הנפקד חי וטוען שלי הוא החפץ הוא נאמן, אע"פ שאינו אמוד, כי אולי מצאיה מצא או קיבלו במתנה, בכל זאת אין אנו טוענים כן לטובת היתומים, כי זהו דבר נדיר מאד. (22) ומכאן, שאם יודע הדיין שהעידו שקר, עליו לדון כפי מה שהוא יודע ולא יחוש לעדים (רדב"ז, וראה בסמוך ה"ג).

ב. כָּל אֵלוּ הַדְּבָרִים הֵן עֵקֶר הַדִּין. אֲבָל מִשְׂרָבּוּ בְּתֵי

36) סנהדרין ז, א. (37) שם. (38) שבת י, א "כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית". (39) סנהדרין שם. (40) שאם יטעה יענש. (41) לפי הטענות שעמכם במשפט, לפי אותם דברים תשפטו, ולא תיענשו (שם ו, ב וברש"י). (42) עליו להתכוון להוציאו לאמיתו, ושוב לא יענש (שם וברש"י).

43) שלא יטה לבך לאחד מהם, לומר: איש פלוני חשוב הוא ולא יטעון שקר, שאם אתה אומר כן, אין אתה רואה לו חובה (אבות פ"א מ"ח וברע"ב). (44) כרי שיחפש בטענותיהם וברמאות של כל אחד, ועי"ז ירד לאמיתת הדין (תוספות יו"ט שם). (45) שלא תחשוד בחייב לומר: גזלן היה זה, אלא תזכהו לומר: שמא טועה היה ולא נתכוון לגזול (שם וברע"ב).

פֶּרֶק אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים¹

1) דיני ממונות שחוטכים בהם על פי אומדנות חזקות, למרות שאין בהם ראיות ברורות. אזהרה לדיין לא לחתוך הדין כשיודע בו שהוא מרומה. הסמכות לדיין לענוש ולהכות משום סייג וגדר בלבד. שלא יהיה כבוד הבריות קל בעיני הדיין.

א. יֵשׁ לְדִין לְדוֹן בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת עַל פִּי הַדְּבָרִים שֶׁדַּעְתּוֹ נוֹטֶה לְהֵן שְׁהֵן אֲמַת, וְהַדְּבָר חִזְק בְּלָבוּ שְׁהוּא פֶּן, אָף עַל פִּי שְׁאִין שְׁם רְאָיָה בְּרוּרָה. וְאֵין צָרִיף לּוֹמַר, אִם הִיָּה יוֹדַע בּוֹדָאי שְׁהַדְּבָר פֶּן הוּא, שְׁהוּא דֵּן כְּפִי מַה שְׁוִיּוֹדַע. בְּיַצֵּד? הִרִי שְׁנַתְחִיב אָדָם שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין², וְאָמַר לְדִין אָדָם שְׁהוּא נֶאֱמָן אֶצְלוֹ וְשֶׁדַּעְתּוֹ סוֹמְכַת עַל דְּבָרָיו, שְׁזָה הָאִישׁ חֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבוּעָה - יֵשׁ לְדִין לְהַפֵּךְ הַשְּׁבוּעָה³ עַל שְׁפָנְגָדוֹ⁴, וְיִשְׁבַּע וְיִטַּל; הוֹאִיל וְסִמְכָה דַּעְתּוֹ שֶׁל דִּין עַל דְּבָרֵי זֶה⁵. אֶפְלוּ הִיתָה אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד⁶ נֶאֱמָנִים אֶצְלוֹ, הוֹאִיל וּמִצָּא הַדְּבָר חִזְק וְנִכּוֹן בְּלָבוּ - סוֹמְךָ עָלָיו וְדָן⁷. וְאֵין צָרִיף לּוֹמַר, אִם יָדַע הוּא עֲצָמוּ שְׁזָה חֲשׂוֹד. וְכֵן אִם יִצָּא⁸ שְׁטֵר חוֹב לְפָנָיו, וְאָמַר לוֹ אָדָם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ידיעתו את האמת (רדב"ז). "וכשהיה הרא"ש רואה באומד מוכח, שהדין מרומה, היה כותב ונותן ביד הנתבע, שאין לשום דיין להשתדל בדין זה" (שו"ע חו"מ טז, ג). וכתוב בהגהות מיימוניות, כל זה כשהתובע רמאי, אבל אם הנתבע טוען ברמאות – יש לחתכו, ואין הדיין יכול להסתלק, שלא יהא חוטא נשכר. וכן בשו"ע שם סעיף ד. (37) שאל יתנצל הדיין לומר, איני רואה בטענות שום צד של רמאות, כי דברים אלה מסורים ללב, והקב"ה יודע מה שבלבו, ועל כגון זה נאמר (ויקרא כה, יז) "ויראת מאלהיך" (סמ"ע לחו"מ טו, יא). וראה בבא-מציעא נח, ב "כל דבר המסור ללב, נאמר בו: ויראת מאלהיך".

ד. יש לבית דין להלקות מי שאינו מחייב מלקות, ולהרג מי שאינו מחייב מיתה. ולא לעבר על דברי תורה³⁸, אלא לעשות סג' לתורה. וכיון שרואים בית דין שפרצו העם בדבר⁴⁰, יש להן לגדר ולהחזק הדבר פפי מה שינראה להם. הכל הוראת שעה, לא שיקבע הלכה לדורות. מעשה והלקו אדם שבעל אשתו תחת אילן⁴¹. ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים⁴², והביאוהו לבית דין וסקלוהו⁴³. ומעשה ותלה שמעון בן שטח שמונים נשים⁴⁴ ביום אחד באשקלון. ולא היו שם כל דרכי הדרישה וחקירה והתנאה, ולא בעדות ברורה, אלא הוראת שעה פפי מה שינראה⁴⁵.

38) שיתכוון לבוד מלבו חיוב מיתה לשאינו חייב. 39) גדר. 40) הרסו את הגדר וזלזלו בו. 41) בפרהסיא, והרי זו פריצות גדר הערוה. וכלשון רבינו בהל' איסורי ביאה פכ"א הי"ד: "שלא יראה כוננת, וירגילו עצמם לידי זנות". 42) שהיוונים גזרו גזירות על ישראל, והיו המצוות בזויות בעיניהם. 43) אע"פ שאין זה אלא איסור מדרבנן בלבד, ואין עליו עונש מיתה, כמבואר בהל' שבת פכ"א ה"ט. 44) מכשפות. 45) שהיו בנות ישראל פרוצות בכשפים, ותלאן לפרסם חומר העוון, ודן את כולן ביום אחד, אע"פ שאין דנים שנים ביום אחד – מפני קרוביהן שלא יתקשרו להצילן (סנהדרין מה, ב וברש"י), ושאר כל ההוראות מנויות שם מו, א.

ה. וכן יש לבית דין בכל מקום ובכל זמן להלקות אדם ששמועתו רעה⁴⁶, והעם מרננים עליו⁴⁷ שהוא עובר על העירות. והוא שיהיה קול שאינו פוסק, כמו שבארנו⁴⁸, ולא יהיו אלו אויבים ידועים שמוציאין עליו שמועה רעה⁴⁹. וכן מבזין את זה ששמועתו רעה, ומחרפין את יולדתו⁵⁰ בפניו⁵¹.

46) ששומעים עליו, שהוא עובר עבירות (קידושין פא, א), שנאמר (שמואל-א ב, כד) "אל בני, כי לא טובה השמועה אשר אנכי שומע". 47) מדברים בו. "ודבת עם" (יחזקאל לו, ג) מתרגם יונתן: ורננת עם. 48) בהל' סוטה פ"ב, הי"ד. 49) כי אם יש לו אויבים – הם הם שהוציאו הקול ואין חוששים לו (יבמות כה, א). 50) אמו. 51) מגילה

דינין שאינן הגונים, ואפלו היו הגונים במעשיהם - אינן חכמים פראוי ובעלי בינה, הספימו רב פתי דיני ישראל: שלא יהפכו שבועה²³ אלא בראיה ברורה. ולא יפגמו שטר ויפסידו חזקתו בעדות אשה או פסול. וכן בשאר כל הדינין. ולא ידון הדין בסמיכת דעתו ולא בידיעתו, כדי שלא יאמר כל הדייט: לפי מאמין לדברי זה, ודעתי סומכת על זה. וכן אין מוציאין מן היתומים אלא בראיה ברורה, לא פדעת הדין ולא באמרו המות²⁴ או הטוען²⁵. ואף על פי כן, אם העיד אדם נאמן בדבר מכל הדברים, ונטתה דעת הדין שאמת הוא אומר - ממתין בדין²⁶, ואינו דוחה עדותו, ונושא ונותן עם בעלי דינין עד שיודו לדברי העד, או יעשו פשרה²⁷, או יסתלק מן הדין²⁸.

23) על התובע. 24) אם הוא אמוד או לא. 25) דעת הגאונים, הובאה ברי"ף לכתובות פ"ט. 26) משהה הדין ומחמיצו. 27) רי"ף שם. 28) וכתוב ב"הגהות מיימוניות": צריכים הדיינים להתרחק בכל יכלתם, שלא יקבלו עליהם דין תורה (אלא דרך פשרה), כי מאד נתמעטו הלכבות. ובירושלמי סנהדרין פ"א ה"א, אמרו: בימי שמעון בן שטח ניטלו דיני ממונות, אמר רבי שמעון בר יוחאי: ברוך ה' שאיני חכם לדון. ופירש ה"פני משה: איני יכול לדון, ואין עלי עונש המשפט, וחושך עצמו מן הדין היה.

ג. ומזין לדון שהוא יודע בדין שהוא מרמה²⁹, שלא יאמר: אהתקננו³⁰, ויהיה תקולר³¹ תלוי בצוארי העדים? תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק³². כיצד יעשה? ידרש בו ויחקר הרבה בדרישה ובחקירה של דיני נפשות³³. אם נראה לו לפי דעתו [שאין בו רמאות - חותף את הדין על פי העדות. אכל אם היה לבו נוקפן] שיש בו רמאות; או שאין דעתו סומכת על דברי העדים, אף על פי שאינו יכול לפסלן; או שדעתו נוטה שבעל דין זה רמאי ובעל ערמה, והשיא³⁴ את העדים, אף על פי שהם פשרים ולפי תמם העידו, וזה הטעם; או שנגאה לו מפלל הדברים, שיש שם דברים אחרים מסתרין³⁵, ואינן רוצים לגלותם - כל אלו הדברים וכיוצא בהן אסור לו לחתף אותו הדין, אלא יסלק עצמו מדין זה, וידיננו מי שלבו שלם בדבר³⁶. והרי הדברים מסורים ללב. והתנבא אומר: פי המשפט לאלהים הוא³⁷.

29) שמבין מדברי העדים שאין עדותם אמת. 30) אפסקנו. 31) שלשלת העוון. 32) שבועות ל, ב. 33) שהיא מדוקדקת מאד, ומבוארת בהל' עדות פ"א, ה"ד-ה. 34) שידלם או הסיתם. 35) נעלמים. 36) ודוקא שלא נתברר אצלו שהוא מרומה, אבל אם יודע הדיין בבירור שעדי שקר הם, אינו רשאי להסתלק מן הדין אלא ידון כפי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הָאֲסוּרִים, וְלִדְחֹף וְלִסְחֹב עַל הָאָרֶץ. שְׁנֵאמַר: הֵן לְמוֹת⁶⁵ הֵן לְשֵׁרֵשׁ⁶⁶, הֵן לְעֹנֵשׁ נִכְסִין⁶⁷ וְלְאֲסוּרִין⁶⁸.

(64) לקשור. (65) ארתחשסתא מלך פרס נתן רשות לעזרא לענוש את העבריינים כל אחד כראוי לו וכראות עיניו. (66) לעקרו מן השורש אותו ואת זרעו (רש"י לעזרא שם), אבל בתלמוד מועד קטן שם, אמרו: לשרושי - זו הרדפה, ומפרש רבינו: לסחוב על הארץ (כסף-משנה). (67) עונש ממון. (68) מפרש רבינו: לאסרו בבית הסוהר, אבל רש"י שם מפרש: לקשרו על העמוד ולהלקותו, וכן בעזרא מפרש רש"י: "ולאסורין - לייסרו ביסורין", ועונש בית הסוהר לא הזכיר בדבריו.

י. פֶּלֶא הַדְּבָרִים - לְפִי מַה שִׁירָאָה הַדִּין שְׁזָה רְאוּי לְכַף וְשִׁשְׁעָה צְרִיכָה. וּבְכָל יְהִי מַעֲשֵׂיו לְשֵׁם שְׁמַיִם⁶⁹. וְאֵל יְהִי כְבוֹד הַבְּרִיּוֹת קָל בְּעֵינָיו, שֶׁהֵרִי הוּא דוֹחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם⁷⁰. וְכָל שֶׁפֶן כְּבוֹד בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב⁷¹, הַמְחִזְקִין בְּתוֹרַת הָאֱמֶת, שִׁיְהִי זְהִיר שְׁלֹא יִהְרַס כְּבוֹדָם; אֲלֵא לְהוֹסִיף בְּכָבוֹד הַמְּקוֹם בְּלִבְדוּ. שְׁכָל הַמְּבַזָּה אֶת הַתּוֹרָה⁷² - גּוֹפּוֹ מִחֻלָּל עַל הַבְּרִיּוֹת; וְהַמְּכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה - גּוֹפּוֹ מְכַבֵּד עַל הַבְּרִיּוֹת⁷³. וְאִין כְּבוֹד הַתּוֹרָה אֲלֵא לַעֲשׂוֹת עַל פִּי חֻקֶּיהָ וּמִשְׁפָּטֶיהָ⁷⁴.

(69) לגדור פרצות הדת, ולעשות סייג לתורה, וכן אמרו (אבות פ"ב, מ"ב) "וכל מעשיך יהיו לשם שמים". (70) של החכמים, שעליהם אמרה תורה (דברים יז, יא) "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך" (ברכות יט, ב) וכדברי רבינו בה"ל אבל פ"ג הי"ד: "מיטמא (הכהן) בטומאה מדבריהם לכבוד הבריות, כיצד? אבל שהלך בבית הפרס, הכל הולכים אחריו שם לנחמו" וכו'. (71) כדברי רבי עקיבא, במשנה בבא-קמא ז, ב. (72) העוסקים וההוגים בה. (73) אבות פ"ד מ"ו, וכפירוש רבינו והרע"ב שם. (74) כמו שאמרו (מדרש שמות רבה' פרשה ל אות כג) "שלא תן לכם הקב"ה את התורה, אלא על-מנת שתעשו את הדינים", וכשהוא משתדל לעשות סייג לתורה ולדון את הפורצים בה, הרי זה מכבד את התורה.

~ יום שישי כ"ח אדר-א' ~

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים¹

(1) האיסור לפרנס ומנהיג, לנהוג בשררה ובגסות על הציבור. הכיבוד ההדדי בין הדיין והציבור. שאסור לפרנס ולדיין להתבזות בפני הציבור. שלא לפגוע בכבודו של שליח בית-דין, המוזמן לבוא לבית-דין ולא בא, מה עונשו. זמנים ידועים שאין קובעים בהם ימי דיון לבעלי דין.

א. אָסוּר לְאָדָם לְנַהֵג בְּשִׁרְרָה עַל הַצְּבוּר וּבְגִסוֹת הַרִיחָ², אֲלֵא בַעֲנֹה וּרְיָאָה. וְכָל פְּרִנְס³ הַמְטִיל אִימָה יִתְרָה עַל הַצְּבוּר שְׁלֹא לְשֵׁם שְׁמַיִם - נִעְנָשׁ, וְאִינוּ רוֹאָה לוֹ בֵּן תַּלְמִיד חֶכֶם. שְׁנֵאמַר: לֵבָן יִרְאוּהוּ אֲנָשִׁים, לֹא יִרְאָה כָּל חֲכָמֵי לֵב⁴.

כה, ב, ומפרש רש"י שם, ד"ה: בגימ'ל ושי"ן בשם תשובות הגאונים: מותר לבזות גם את אמו שילדתו. וכתב הר"ן שם: כל זה באדם רגיל, אבל תלמיד-הכם - אסור לבזותו אלא פסוהו כלילה, והשווה ה'ל' תלמוד תורה פ"ז, ה"א.

ו. וְכֵן יֵשׁ לְדִין תְּמִיד לְהַפְקִיר מְמוֹן שֵׁשׁ לוֹ בְּעָלִים, וּמְאָבֵד וְנוֹתֵן⁵² פְּפִי מַה שִׁירָאָה לְגִדְר פְּרִצוֹת הַדֵּת וְלִחְזֶק הַבְּדִק⁵³, אוֹ לְקַנְס אֲלֵם⁵⁴ זֶה. וְהֵרִי הוּא אוֹמֵר בְּעִזָּרָא: וְכָל אֲשֶׁר לֹא יָבוֹא לְשִׁלְשֵׁת הַיָּמִים בְּעֵצַת הַשָּׂרִים וְהַזְּקָנִים יִחָרֵם כָּל יְכוֹשׁוֹ. מִפְּאֵן, שֶׁהַפְּקָר בֵּית דִּין - הַפְּקָר⁵⁵.

(52) מזה לזה. ובכת"י תימן: ומאבד זכותם כפי מה שיראה. (53) הסדק, שנראה בחומת הדת. (54) תקיף ואנס. (55) מועד קטן טז, א. ובגיטין לו, ב. ושם הוסיפו עוד מקור, שנאמר (יהושע יט, נא) "אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן... וראשי האבות" וגו' - וכי מה ענין ראשים אצל אבות? לומר לך, מה אבות מנחילים את בניהם כל מה שירצו, אף ראשים מנחילים העם כל מה שירצו.

ז. וְכֵן יֵשׁ לְדִין לְנִדוּת⁵⁶ וְלַחֲרִים⁵⁷ מִי שְׁאִינוּ בֵּן נְדוּי, כְּדִי לְגִדְר פְּרִץ, כְּפִי מַה שִׁירָאָה לוֹ וְהַשְׁעָה צְרִיכָה לְכַף. וְיֹאמַר, שְׁנִדְהוּ וְהַחֲרִימְהוּ⁵⁸ עַל דַּעְתוֹ⁵⁹. וְיַפְרֶסֶם חֲטָאוֹ בְּרַבִּים. שְׁנֵאמַר: אוֹרוֹ מְרוֹז אֹמֵר מְלֵאךְ יִי⁶⁰, אוֹרוֹ אֲרוֹר יִשְׁבִּיָּה, כִּי לֹא כָּאוֹ לַעֲזַרְת יִי⁶¹.

(56) להרחיקן, שאומר: פלוני יהא בשמתא. (57) לומר עליו: פלוני מוחרם, כמבואר בה'ל' תלמוד תורה פ"ז, ה"ב. והמנודה - אין כוללים אותו בעשרה לכל דבר שצריך עשרה, ולא יושבים בארבע אמותיו, אבל מלמד הוא לאחרים ומלמדים אותו, ונשכר לאחרים, ושוכר. יותר עליו המוחרם, שאינו שונה לאחרים ואין שונים לו, אינו נשכר ואין נשכרים לו, ואחרי שישב בנידוי שלשים יום ולא ביקש להתירו - מנדים אותו שנית, ישב שלשים יום אחרים ולא ביקש להתירו - מחרימים אותו (שם ד"ו). (58) בכת"י תימן: או שהחרימהו. (59) השליח אומר: שמנדהו על דעתו של גדול בית-הדין, כדי שהחוטא יחוש לנפשו, שאם לא ירגיש שליח בית-הדין, שזה על דעת גדול בית-הדין, אין להאשים את החוטא כשלא יחוש לדבריו (כסף-משנה). (60) הרי שמחרימו על דעת הגדול. (61) הרי שמפרסם חטאו ברבים (מועד קטן טז, א).

ח. וְכֵן יֵשׁ לְדִין לַעֲשׂוֹת מְרִיבָה עִם הָרְאוּי לְרִיב עִמוֹ, וְלִמְלָלוֹ וְלַהַכּוֹתוֹ וְלַתְּלַשׁ שַׁעְרוֹ, וְלַהַשְׁבִּיעוֹ בְּאֵלֵהֶם בְּעַל כְּרַחוֹ שְׁלֹא יַעֲשֶׂה אוֹ שְׁלֹא עָשָׂה. שְׁנֵאמַר: וְאֵרִיב עִמָּם וְאֲקַלְלֵם⁶², וְאִפְּה מֵהֶם אֲנָשִׁים וְאֲמַרְטֵם, וְאֲשַׁבְּיעֵם בְּאֵלֵהֶם⁶³.

(62) את אלה שהושיבו נשים נכריות. (63) שלא יתנו בנותיהם לבני הגויים (מועד קטן, שם).

ט. וְכֵן יֵשׁ לוֹ לְכַפּוֹת⁶⁴ יָדַיִם וְרַגְלָיִם, וְלְאָסֵר בְּבֵית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פרק ב, הלכה ו אמרו: כל דיין, שאין לו מי שישמשנו אסור לו לקבל מינוי דיין, וכן בשולחן ערוך חושן משפט ח, ד. (14) אפילו בסעודת מצוה. (15) שהיא סעודת הרשות, הרי זה קל וחומר בנו של קל וחומר (סמ"ע שם סעיף קטן כב). (16) על פי מליצת הכתוב בישיעה כה, יב. (17) פסחים מט, א "וגורם שם רע לו ולבניו עד סוף כל הדורות". והשווה הלכות דעות פרק ה, הלכה ב"ג, ובביאורנו שם אות יד בשם "הזוהר".

ה. אסור לנהג קלות ראש בפליח בית דין¹⁸. והרי השליח נאמן פשנים לענין הנדוי. שאם אמר: פלוני הקלני¹⁹, או הקלה הדין, או לא רצה לבוא לדין - משמתין²⁰ אותו על פיו. אבל אין כותבין פתחא²¹ עליו עד שיבואו שנים ויעידו עליו שנמנע לבוא לבית דין²².

(18) ההולך להזמין איש לדין. (19) ביזה אותי. (20) מנדים, וכמבואר לעיל פרק כ"ד, הלכה ז ובביאורנו שם. (21) שטר-שמטא. המודיע שפלוני נתנדה על שלא רצה לבוא לדין. ומוסרים אותו בידי התובע, ראה בהלכות מלווה פרק כ"ב, הלכה ג. ונקרא פיתחא - שזוהי הפתיחה וההתחלה לסדר הפעולות שבית דין נוקט לגביית החוב מידי הלווה למלווה (הערוך). ויש מפרשים: לשון חרב שלופה, ככתוב (תהילים נה, כב) "והמה פתיחות". ורש"י שם מפרש: לשון קלה הוא בארמית, כמו פתיחה שבש"ס, שהוא "שטר שמטא". (22) בבא קמא קיב, ב, כי הואיל ויצטרך לשלם דמי סופר הדיינים, כשיתירו לו את נידויו, כמבואר בסמוך הלכה ח, אין אנו מוציאים ממון פחות משני עדים (שם).

ו. אין שליח בית דין חיב באמירת דברים²³ משום לשון הרע²⁴. וכל המצער שליח בית דין - יש לבית דין רשות להפכותו מפת מרדות²⁵.

(23) דברי הגנאי של הנתבע לדיין. (24) מועד קטן טז, א. שנאמר: "העיני האנשים ההם תנקר" ומניין ידע משה לכתוב את זה בספר, אם לא שהשליח סיפר לו (רש"י שם). (25) קידושין יב, ב. מכת מרדות - מפורשת לעיל פרק י"ח, הלכה ה.

ז. שליח שאמר: פלוני שלחני בשם אחר מן הדיינים, ולא רצה בעל דין לבוא - אין כותבין עליו פתחא של שמטא, עד שיאמר משם שלשתן. במה דברים אמורים? שהלה השליח ביום שאינו ידוע לישיבת הדיינים; אבל ביום הדין שיהדיינים יושבים בו לדין - הכל יודעים שכל הדיינים מקבצין, ואף על פי שבא השליח בשם אחר - כאלו בא בשם שלשתן²⁶.

(26) סנהדרין ח, א. ודווקא, שיהא שווה לשני הדיינים הנשארם, אבל לא שיהא הפחות שבכולם (ש"ך לחושן משפט יא, ג).

ח. מי ששלחו לו בית דין לבוא, ולא בא לדין -

(2) יהירות. (3) מנהיג. "את שלושת הרועים" (זכריה יא, ח) מתרגם יונתן: ית תלתא פרנסיא. (4) ראש השנה יז, א, אליהוא אמר לאיוב: לפי שהיית מטיל אימה יתירה על דורך חינום, לפיכך, לא זכית להתקיים לך בנים חכמי לב (רש"י לאיוב שם), ובסנהדרין זב, א אמרו: "כל פרנס שמנהיג את הציבור בנחת, זוכה ומנהיגם לעולם הבא". והשווה הלכות תשובה פרק ג, הלכה י"ג.

ב. וכן אסור לו לנהג בהן קלות ראש, אף על פי שהן עמי הארץ⁵. ולא יפסיע⁶ על ראשי עם הקדוש⁷. אף על פי שהן הדיוטות ושפלים - בני אברהם יצחק ויעקב הם, וצבאות השם שהוציא מארץ מצרים בכח גדול וכיד חזקה. וסבל טרח הצבור ומשאן. כמשה רבנו, שנאמר בו: פאשר ישא האמן את היגק⁸. והרי הוא אומר: וצצה את שפטיכם זו אזהרה לדין, שישביל את הצבור פאשר ישא האמן את היוגק. צא ולמד ממשה, רבן של כל הנביאים. פיון ששלחו הקדוש ברוך הוא במצרים, ונאמר⁹: ויצום אל בני ישראל. אמרו מפני הקבלה¹⁰, שאמר להם למשה ולאהרן: על מנת שיהיו מקללים אתכם וסוקלין אתכם באבנים.

(5) שאינם בני תורה, וחכמינו אמרו (נדרים פא, א) "מפני מה אין מצויים תלמידי חכמים לצאת תלמידי חכמים מבניהם... משום שקורים לאנשים חמורים" (=מבזים אותם מפני תורה שבהם, רש"י). (6) בכתב יד תימן: ולא יפסע. (7) סנהדרין ז, ב. כשהיה המתורגמן דורש היו הציבור יושבים לארץ, והמפסיע ביניהם לילך ולישב במקומו, נראה כמפסיע על ראשם (רש"י). (8) שם ח, א. (9) בכתב יד תימן: הקדוש-ברוך-הוא להם במצרים נאמר וכו'. (10) ספרי פרשת בהעלותך אות צא.

ג. כדרך שנצטוה הדין לנהג במצוה זו, כך נצטוה הצבור לנהג כבוד בדין. שנאמר: וצצה אתכם. זו אזהרה לצבור שתהיה אימת הדין עליהן¹¹. ולא יתבזה בפניהם, ולא ינהג קלות ראש בעצמו¹².

(11) סנהדרין שם. (12) כמבואר בסמוך הלכה ד.

ד. פיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור, אסור בעשית מלאכה בפני שלשה, פדי שלא יתבזה בפניהם¹³. אם המלאכה ברבים אסורה עליו, קל וחומר לאכל ולשתות¹⁴ ולהשתפר בפני רבים ובכניסת עמי הארץ ובסעדת מרעות¹⁵. אוי להם לאותן הדיינים שנהגו בכך מעלבון תורת משה! שבזו דיניה, והשפילוה עד ארץ, והגיעוה עד עפר¹⁶, וגרמו רעה להן ולבני בנייהם בעולם הזה ולעולם הבא¹⁷.

(13) קידושין ע, א. שגנאי הוא ושפלות לדור שכפופים לזה, שאין לו מי ישעשה מלאכתו (רש"י). ובירושלמי סנהדרין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אין סומכין על השכנים, שמא שכחו ולא אמרו לו.

37) ובכתב יד תימן: שיבוא היום. 38) חזרה לביתו. 39) נמצא שלא קיבל בכלל את ההזמנה, וצריך השליח להזמין בעצמו (שם).

יא. מי שבא לבית דין וקבל הדין, ואמרו לו לשלם, והלך ולא שלם - אין מנדין אותו⁴⁰ עד שיתרו בו שני וחמישי ושני, ואחר כך מנדין אותו עד שיתן מה שהוא חייב. ואם עמד שלשים יום ולא תבע להתיר נדויו - מחרימין אותו⁴¹.

40) לאלתר, שהרי לא התחצף, אלא משתמט מלשלם. 41) והחרם חמור מהנדיו, שאינו שונה לאחרים ואין שונים לו ואינו נשכר ואין נשכרים לו, כמבואר בהלכות תלמוד תורה פרק ז, הלכה ה. ולדעת הרשב"א הובאה ברדב"ז כאן: החרם - הוא מן התורה; ונדיו אינו אלא מדברי חכמים. וראה תשובת הרשב"א תקצא וב"נודע ביהודה" מהדורא תניינא יורה דעה קמו. ודווקא כאן, שהסירוב הוא בענייני ממון - אזי מתרים בו תחילה, אבל כשהתחצף כלפי הדיינים, או שאמר איני מקבל עלי הדין, מנדים אותו לאלתר, כמבואר במועד קטן טז, א. ואם עמד שלושים יום ולא ביקש להתירו מנדים אותו שנית, וכשישב שלושים יום אחרים בנידויו - מחרימים אותו, כמבואר בהלכות תלמוד תורה פרק ז, הלכה ו. נמצאת ההתראה שמתרים במסרב לשלם, משמשת כנידוי של שלושים יום הראשונים, ואם ישב אחריה שלושים יום בנידוי ולא יתבע להתירו, מחרימים אותו (כסף משנה).

פֶּרֶק שֵׁשֶׁה וְעֶשְׂרִים:

1) דיני מקלל נשיא, דיין, אביו, או אחד משאר ישראל. חומר עוון מחרף תלמיד חכם, או המבזה את בית הדין. האיסור להישפט בפני ערכאות של גויים.

א. כל המקלל דין מדני ישראל - עובר בלא תעשה, שנאמר: אלהים לא תקלל². וכן אם קלל הנשיא, אחד ראש סנהדרי גדולה או הפלך³ - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: ונשיא בעמך לא תאר. ולא דין ונשיא בלבד, אלא כל המקלל אחד מישראל - לוקה, שנאמר: לא תקלל חרש. ולמה נאמר חרש?⁴ שאפלו זה שהוא אינו שומע ולא נצטער בקללה זו - לוקה על קללתו⁵. ויראה לי, שהמקלל את הקטן הנבלם - לוקה. (הרי הוא פתורש⁶).

2) אלהים זה, חול הוא (סנהדרין סו, א), ומכוון אל הדיין המכונה בשם זה, ככתוב (שמות כב, ז) "ונקרב בעל הבית אל האלקים". 3) וב'ספר המצוות' ל"ת שטז, כותב רבינו: "ושם זה כלומר: נשיא, מניחו הכתוב על המלך אשר בידו השלטון, והוא אמרו: "אשר נשיא יחטא" (ויקרא ד. כב). והחכמים אומרים אותו בסתם על ראשי ישיבה של שבעים

מנדין אותו²⁷, וכותבין עליו פתחא, ונותן שֶׁכֶר הסופר²⁸. ובעת שיבוא קורעין הפתחא²⁹. כתבו לו פתחא מפני שלא קבל הדין, כיון שאמר: הריני מקבל הדין - קורעין נדויו³⁰. קבעו לו בית דין זמן שיבוא היום, ולא בא כל אותו היום - פותבין עליו פתחא לערב. במה דברים אמורים? משהיה במדינה³¹, ומרד ולא בא; אבל אם היה בפפרים³² ויוצא ונכנס - קובעים לו זמן שני וחמישי ושני³³. ואם שלם יום שני ולא בא - אין פותבין עליו פתחא עד למחר³⁴.

27) מרחיקים אותו מן הציבור, אין כוללים אותו בעשרה לכל דבר שצריך עשרה ואין יושבים עימו בארבע אמותיו, כמבואר בהלכות תלמוד תורה פרק ז, הלכה ד. 28) כשיבוא לבקש היתר נידויו, משלם שכר כתיבת הפתחא. 29) אבל לא כשיבטיח לבוא ועדיין לא בא. 30) אף על פי שעדיין לא קיימו בפועל, כי שמא אין לו כסף כעת, ומשתדל להשיג, אבל כשלא הופיע לפני בית הדין, הרי זו חציפות ואין מתרצים לו עד שיבוא ממש (בבא קמא קיג, א וברש"י). 31) בעיר. 32) שהם חוץ לעיר והרי הוא טרוד ואנוס. 33) שהם ימי ישיבה קבועים של הדיינים, ואם לא יבוא ביום שני, מוזמנים אותו ליום חמישי, ואם לא יבוא, מוזמנים אותו שוב ליום שני הבא (רש"י שם). והוא הדין אם הדיינים יושבים בקביעות בכל יום, שולחים לו שלוש הזמנות זו אחר זו בכל יום שהוא, וכמבואר בחושן משפט יא, א. 34) בבא קמא שם.

ט. אין קובעין זמן³⁵ לא בימי ניסן ולא בימי תשרי, מפני שהעם טרודין במועדות. ולא בערב שבת ולא בערב יום טוב. אבל קובעין פניסן שיבוא אחר ניסן, ובתשרי שיבוא אחר תשרי. אבל לא קובעין בערב שבת שיבוא אחר שבת, מפני שהכל טרודין בערב שבת³⁶.

35) לבוא לדין. 36) ויכול להתנצל ולומר: מפני טרדות שבת ויום-טוב שכחתי את דבר ההזמנה (בבא קמא שם).

י. מי שהוא במדינה, והלך שליח בית דין ולא מצאו - אין קובעין לו זמן עד שימצא אותו השליח ויאמר לו. היה בכפר חוץ למדינה, אם דרכו לבוא באותו היום - אומר השליח אפלו לאחד מן השכנים, אפלו לאשה: אם יבוא פלוני, הודיעוהו שבית דין קבעו לו זמן שיבוא³⁷ לבית דין. ואם לא בא - מנדין אותו לערב. במה דברים אמורים? בשאין הדרך שדרכו לילך בה³⁸ על מקום בית דין; אבל אם דרכו עליהן - אין מנדין אותו עד שיודיעו השליח בעצמו; שמא לא אמרו לו השכנים, שהרי הם אומרים: דרכו על פתח בית דין, וכבר הלך אליהם ונפטר³⁹. וכן אם לא בא במדינה עד למחר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זקנים בלבד... לפי שענין לאו זה להזהיר מלקלל כל מי שיש בידו שלטון, והוא במעלה הגבוהה ביותר, בין שזו מעלה שלטונית או מעלה תורנית, והיא הישיבה". וכן אמרו (בבא-בבא ד, א) "ולא יהא אלא נשיא, וכתוב ונשיא בעמך לא תאור". (4) שבועות לו, א. 5) כמו שאמרו במכילתא (שמות כא, יז) "לא תקלל חרש - דיבר הכתוב באומללים שבאדם". ובספר המצוות ל"ת שיו, כותב רבינו: "והיה עולה על דעתנו שכוונת התורה, שאסרה קללת אדם מישראל, היא: אם הוא שומע את זה, מחמת הבושה והצער המגיעים לו, אבל קללת החרש כיון שאינו שומע... אין חטא בדבר - לפיכך השמיענו שאסור... לפי שאין התורה מביטה על מצב המתחרף בלבד, אלא הביטה גם על מצב המחרף, שהזוהר שלא יעורר נפשו נזקמה ולא ירגילנה לכעוס". ומקור הדברים ב'פסיקתא' הובאה בכסף-משנה: "ולא תקלל חרש - מרבה אני אפילו בר ישראל שאינו שומעך, ק"ו לפניו". וצ"ל: ק"ו לפקח (באר אליהו להרב קוק לחו"מ סי' כז, ס"ק ה), וראה בסמוך בביאורנו אות ו. 6) כמו שאמרו (בבא-קמא פו, ב) קטן יש לו בושת - שכשמכלימים אותו הוא נכלם, ומכאן למד רבינו לענין חיוב קללתו (כסף-משנה). וראוי להעיר, שב'טור' חו"מ סימן כז מביא דברי רבינו בנוסח זה: שהמקלל את הישן חייב מפני שהוא כחרש, והכסף-משנה סובר שזוהי הגירסא הנכונה.

ב. המקלל את המת - פטור. הואיל ומקלל כל אדם מישראל⁸ - חייב, למה יחד לאו על דין ולא על נשיא? לחיבו שפטים. נמצאת למד: שהמקלל אהד מישראל, בין איש בין אשה, בין גדול בין קטן - לוקה אחת; ואם קלל דין - לוקה שפטים; ואם קלל נשיא - לוקה שלש. וכן נשיא שקלל אביו - חייב משום ארבעה שמות: שלשה של כל אדם, ואחד משום האביו.¹⁰

7) 'תורת כהנים' פ' קדושים: "לא תקלל חרש - אין לי אלא חרש, מניין לרבות כל אדם? תלמוד-לומר: ונשיא בעמך (=כל מי שבעמך) לא תאור, אם כן למה נאמר חרש? מה חרש מיוחד שהוא בחיים (=שאינו חסר לו, אלא חוש השמע בלבד), יצא המת שאינו בחיים". וכן אמרו (סנהדרין פה, א) "ונשיא בעמך - במקוויים שבעמך" ולא מי שנגמר דינו למיתה, שאין חייבים על קללתו, כמבואר בהל' ממרים פ"ה, הי"ב. וראה שם ה"א. 8) למעט גויים, כמו ששנינו במס' סופרים פ"ד, ה"ט: "גויים ומתים פטור", וכגירסת הגר"א שם. 9) כך הוא הנוסח בכת"י התימנים. ובדפוסים כתוב: וכן נשיא, וזוהי טעות גלויה וניכרת. 10) ובמכילתא (שמות כב, כז) אמרו: "מכאן אמרו: יש מדבר דבר אחד, וחייב עליו משום ארבעה דברים: משום האב, ומשום דיין, ומשום נשיא, ומשום בעמך".

ג. המקלל עצמו - לוקה, כמו שקלל אחרים. שנאמר: השמר לך ושמר נפשך¹¹. ואחד המקלל עצמו או חברו או נשיא או דין - אינו לוקה עד

11) שבועות לו, א, "וכל מקום שנאמר: השמר, פן ואל - אינו אלא לא-תעשה" (שם). 12) והם מנויים בהל' יסודי התורה פ"ו, ה"ב. 13) תארי כבוד שמכנים בהם את שם ה'. 14) כגון רחום, אך אפים ורב חסד (שבועות לה, א) "בכולם עובר בלא-תעשה", והשווה הל' שבועות פ"ב, ה"ב. ולדעת הראב"ד אינו לוקה כשמקלל בכינוי מן הכינויים עד שיקלל בשם מן השמות שאינם נמחקים, והוא סובר שכן הוא בירושלמי, וכוונתו לירושלמי שבועות פ"ד, ה"ז: "קללם בכינוי, רבי מאיר מחייב, והכמים פוטרים" (פרי חדש). אבל יש לדחות שזה מדובר במקלל אביו ואמו ולענין מיתה, כמבואר במשנה, שם לה, א. אבל המקלל את חברו, שהוא בלאו, לוקה גם בכינוי, כמפורש במשנה שם, וכמבואר שם בגמרא (לו, א) "אמר רבי ינאי ודברי הכל", שגם החכמים מודים לרבי מאיר בזה. 15) השווה הל' שבועות פ"ב, ה"ה ובביאורנו שם. והגר"א לחו"מ כז, ב מביא ראייה לזה מדברי הש"ס (סנהדרין ס, א) בקשר לפסוק (שופטים ג, כ) "ויאמר אהוד, דבר אלקים לי אליך ויקם מעל הכסא" - ומה עגלון מלך מואב שהוא גוי ולא ידע אלא בכינוי - עמד, ישראל ושם המפורש על-אחת-כמה - וכמה (=שצריך לקום עם הזכרתו), הרי שהשמות שקוראים הגויים נקראים כינוי. 16) כל הלשונות הללו הוא משמש: אם חכם נידהו בלשון ארור צריכים לפרוש ממנו; אם השביעו חברו ב"ארור" וקיבלו עליו - הרי זו שבועה, וכן המקלל את חברו בלשון: ארור הוא לה', קללה היא וחייב המקלל (שבועות לו, א וברש"י). והשווה הל' תלמוד תורה פ"ז, ה"ג.

ד. אינו לוקה עד שיתרו בו בפני עדים, כשאור כל חייב לאוין¹⁷. אכל אם לא היתה שם התראה¹⁸; או שקלל בלא שם ובלא פנוי, כגון שאמר: ארור פלוני; או שהיתה הקללה באה מפלל הדברים, כגון שאמר: אל יהי פלוני פרוץ לי, או אל יברכהו אל¹⁹, וכיוצא בדברים אלו - אינו לוקה²⁰.

17) ראה לעיל פט"ו, ה"ד. וכבר ביארנו לעיל פ"ח ה"ב, למה לוקה המקלל את חברו, למרות שהוא לאו שאין בו מעשה. 18) רבינו משמיענו, שלא נאמר הואיל ודרך המקלל לקלל מתוך ריתחא וכעס, לא יצטרך התראה (כסף-משנה). 19) שמשמעו: יהיה מקולל, שכשהקב"ה מסתיר פניו ממנו מלברכו, הרי הוא מקולל ממילא (סמ"ע לחו"מ כז, ז). 20) משנה בשבועות לה, א וכדעת החכמים, שאין אומרים בזה: "מכלל לאו אתה שומע הן", וכחסבר הרמב"ן הובא בר"ן שם, שהתורה כתבה (ויקרא ה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היו משתבחים... שמעולם לא נידו אדם... וזו היא דרכם של תלמידי חכמים שראוי לילך בה" (31) כפרו ופרקו העול. (32) וכן אם ביוז תלמיד-חכם או חרפוהו בפרהסיא "אסור לו למחול על כבודו, ואם מחל נענש, שזה בזיון תורה". וראה בכיארנו שם.

ז. פל הדין פדיני עובדי פוכבים³³ ובערפאות³⁴ שלהן, אף על פי שהיו דיניהם פדיני ישראל - הרי זה רשע, וכאלו חרף וגדף והירים יד בתורת משה רבנו. שפאמר: ואלה המושפטים אשר תשים לפניהם. לפניהם - ולא לפני עובדי פוכבים³⁵; לפניהם - ולא לפני הדיוטות³⁶. היתה יד העובדי פוכבים תקיפה, ובעל דינו אלם, ואינו יכול להוציא ממנו פדיני ישראל - יתבענו לדיני ישראל תחלה. אם לא רצה לבוא - נוטל רשות מבית דין, ומציל פדיני עובדי פוכבים מיד בעל דינו³⁷.

(33) בכתב-יד התימנים: בדיני גוים. (34) מקום מושב משפטיהם. (35) מדרש תנחומא פ' משפטים אות ג: "שכל מי שמניח דיני ישראל והולך לפני גוים, כפר בהקב"ה תחילה ואחרי-כן כפר בתורה, שנאמר: כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים" - כשאוויבינו פלילים, זוהי עדות לעילוי יראתם (רש"י לשמות שם). (36) שאינם מומחים (גיטין פח, ב). ובשו"ע חו"מ סי' כו סע' א "ויש ביד בית-דין לנדותו ולהחרימו עד שיסלק יד עכו"ם מעל חבירו". (37) שלא לתת יד לבעלי זרוע שאינם מציינים לדינו (רדב"ן). ומקור הדברים בתשובת רב פלטי גאון, הובאה ברא"ש לב"ק פ"ח אות יז, בקשר למה שאמרו (שם צב, ב): קראת חברך ולא ענך, דחה קיר גדול והשלך עליו - "מכאן לראובן שיש לו תביעה על שמעון ומסרב לבוא עמו לדין, שרשאי להביאו לערכאות של נכרים, כדי להוציא את שלו מתחת ידו", וכן בהגהות מיימוניות.

פריה רחמנא דסייען

הלכות עדות

יש בכללן שמונה מצות: שלש מצות עשה, וחרמש מצות לא תעשה, וזה הוא פרוטן: (א) להעיד לבית דין למי שיש לו עדות. (ב) לדרש ולחקר העדים. (ג) שלא יורה העד בדין זה שהעיד עליו פדיני נפשות. (ד) שלא יקום דבר בעד אהד. (ה) שלא יעיד בעל עברה. (ו) שלא יעיד קרוב. (ז) שלא להעיד בשקר. (ח) לעשות לעד זמם פאשר זמם. ובאר מצות אלו בפריקים אלו:

פרק ראשון

(1) מתבאר בו המצוה, על היודע עדות לחבירו שיבוא לפני בית-דין ויעיד. האישים הפטורים מלהעיד, משום כבודם. חקירת העדים ובדיקתם בשאלות שונות.

א. העד מצוה להעיד בבית דין בכל עדות שיודע.

(א) "ושמע קול אלה" - אינו חייב (=בשבועת העדות) עד שישמע קול אלה עצמה, ולא ששמעה ברכה הנשמעת מתוכה קלה. וכן לענין מקלל חבירו.

ה. אף על פי שאינו לוקה, אם חרף תלמיד חכם - מדין אותו²¹. ואם רצו הדינים להפלותו מפת מדינות²² - מפין. ועונשין אותו כפי מה שפירא²³, שהרי בזה את הזקן²⁴. ואם חרף עם הארץ - עונשין הדינים פדבר כפי מה שהשעה צריכה לו²⁵ לפי המחרף ולפי זה שנתחרף²⁶.

(21) קידושין ע, ב. (22) נוסף על הנידוי, או שרואים שהנידוי קל בעיניו וההכאה קשה לו (סמ"ע שם כז, ט). (23) קידושין שם. (24) זה שקנה חכמה. וראה ברכות יט, א "בית-דין מגדים על כבוד הרב". והשווה ה' תלמוד תורה פ"ו, ה"ב. (25) דעת רב שרירא גאון, הובאה ברא"ש לב"ק פ"ח אות טו, בקשר למה שאמרו בגמרא שם צא, א "ביישו בדברים - פטור מכלום" - שמגדים אותו עד שייפסנו כראוי לפי כבודו, וכמו שאמרו בערכין טו, א "נמצא האומר בפיו, חמור מן העושה מעשה". וראה ה' חובל ומזיק פ"ג, ה"ה. (26) כמו שאמרו (ב"ק פג, ב) "הכל לפי המבייש והמתבייש" - שאינו דומה מתבייש מן הקטן, למתבייש מאדם גדול ומכובד, שזה שביישו זה הקל - בשתו מרובה (ה' חובל פ"ג, ה"א).

ו. אף על פי שיש לו לדין או לנשיא²⁷ למחול על כבודו - אינו יכול למחול על קוללתו. וכן שאר העם, אף על פי שמחל המקלל - מלקין את המקלל; שפבר חטא ונתחייב²⁸. אבל מי שנתחייב נדיי מפני שהפקיר²⁹ בבית דין, ורצו בית דין למחול על כבודן ולא נדוהו - הרשות בידן³⁰. והוא שלא יהיה פדבר הפסד בכבוד הפורא. פגון שהיו העם מבעטין פדברי תורה ובדינים, הואיל ופקירו³¹ העם פדבר - צריכין לחזק ולענש כפי מה שפראה להם³².

(27) בנשיא תורה ידובר כאן, אבל נשיא שהוא מלך במובן המדיני - אין כבודו מחול (קידושין לב, ב). וראה ה' מלכים פ"ב, ה"ג. (28) כיון שהתורה חייבתו מלקות, חטא למקום, ואין מחילת זה מועילה לו (כסף-משנה). וב"אור שמח" מסביר, שאין זה עדיף ממקלל עצמו שלוקה כלעיל ה"ג. ובוודאי המקלל עצמו מחל על כבודו כלפי עצמו. ומה גם לפי המבואר לעיל אות ד שהחטא הוא מצד המחרף, שלא ירגיל את נפשו לנקמה וכעס, ובמובן זה אין מחילת המקולל מצילתו. (29) התחצף. (30) שאפילו נשיא שמחל על כבודו - כבודו מחול (קידושין לב, ב). ומצינו ברבי יהושע בן לוי ששלח לקרוא לאדם אחד שלש פעמים - ולא בא, שלח לו: אלמלא אני שלא חרמתי אדם מימי הייתי מחרימך, שעל עשרים וארבעה דברים מגדים - וזה אחד מהם (ירושלמי מו"ק פ"ג, ה"א). והשווה ה' תלמוד תורה פ"ו, ה"ג: "אע"פ שיש רשות לחכם לנדות לכבודו, אינו שבח לתלמיד להנהיג עצמו בדבר זה... וחכמים גדולים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואם יודע לו חובה - מצוה להעיד, משום: ובערת הרע מקרבך (משנה-למלך). (14) לגדול (שבועות ל, ב). ובכת"י התימנים: "אין משגיחים על כבוד הרב". והשווה הל' תלמוד תורה פ"ה, ה"ג. ועד אחד לא יעיד אלא כשרוצה להפריש מן האיסור שעדיין לא נעשה, אבל אם כבר נעשה האיסור, לא יעיד - שאינו אלא כמוציא שם רע על חברו, שהרי עדותו של אחד אינה מתקבלת בבית-דין, ואין זו אלא הוצאת שם רע (הגהות מיימוניות לקמן פ"ה, ה"א). וכן בחו"מ סי' כח, סעיף א.

ג. כהן גדול - אינו חבב להעיד¹⁵. אלא עדות שהיא למלך ישראל בלבד¹⁶ - הולך לבית דין הגדול ומעיד בה. אבל בפאר העדיות - פטור¹⁷.

(15) שולזל הוא לו לבוא להעיד לבעל-דין (סנהדרין יח, ב וברש"י). (16) שם, כרב יוסף. וכל זה מצד הדין, אבל ממעשה שאירע בימי שמעון בן שטח, שגזרו חכמים לא לדון את מלכי ישראל, שאינם נכנעים לדברי תורה, כמבואר לעיל בהל' סנהדרין פ"ב, ה"ה ובביאורנו שם - אינו מעיד אלא למלכי בית דוד בלבד, שכשרים הם ודנים אותם, כמבואר שם יט, א (כסף-משנה להל' כלי המקדש פ"ה, ה"ט). וראה לקמן הל' מלכים פ"ג, ה"ז. (17) שאין זה כבוד לילך ולהעיד (הל' כלי המקדש פ"ה, ה"ט). ומובן, שבעדות להפריש בה מן האיסור, גם כהן גדול מעיד, כמבואר לעיל ה"ב, ש"אין חולקים כבוד לרב" (לחם-משנה, וכן ב'תוספות' לסנהדרין יח, ב, דיבור-מתחיל: מעיד), וראה הל' שגגות פ"ג, ה"ז: "המלך וכהן משיח מביאים קרבנם על שבועת העדות".

ד. מצות עשה לדרש את העדים¹⁸ ולחקר¹⁹ ולהרבות בשאלתן. ומדקדקין עליהן, ומסיעין²⁰ אותן מענין לענין בעת השאלה, פדי שישתקו²¹ או יחזרו בהן²² אם יש בעדותן דפי²³. שנאמר: ודרשת וחקרת ושאלת היטב. וצריכין הדינים להזהר בעת חקירת העדים²⁴, שפא מתוכה ילמדו לשקר. ובשבע חקירות בודקין אותם: באי זה שבוע? ²⁵ באי זה שנה? באי זה חדש? בכמה בחדש? באי זה יום מימי השבת? ובכמה שעות פיום? ובאי זה מקום? ²⁶ אפלו אמר: היום הרגו, או אמש הרגו - שואלין להן: באי זה שבוע? באי זה שנה? באי זה חדש? בכמה בחדש? באי זה יום? באי זה שעה? ²⁷ ומפלל החקירות, יתר על השבע השוות בכל²⁸: שאם העידו עליו שפעבד עבודה זרה - שואלין להן: את מה עבד? ²⁹ ובאי זה עבודה עבד? ³⁰ העידו שחלל את השבת - שואלין אותן: אי זו מלאכה עשה? והיאך עשה? ³¹ העידו שאכל פיום הפפורים - שואלין אותן: אי זה מאכל אכל? וכמה אכל? ³² העידו שהרג את הנפש - שואלין אותן: במה הרגו? ³³ וכן כל פיוצא פנה - הרי הוא מפלל החקירות³⁴.

בין בעדות שייחב בה את חברו²⁹, בין בעדות שייזפהו בה³⁰. והוא שיתפענו להעיד³¹ בדיני ממונות³². שנאמר: והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו³³.

(2) לשלם לתובע כפי תביעתו, נמצא שהוא מעיד לטובת התובע ולרעת הנתבע. (3) כגון שיודע ששטר זה הוא פרוע, ומעיד לטובת הלווה ומזכהו מלשלם. ודקדק רבינו לכתוב: "את חברו" למעט גוי, שאינו חייב להעיד לו (סמ"ע לחו"מ סי' כח, ס"ק ב). (4) אבל אם לא תבעו הבעל-דין, אינו חייב להעיד מעצמו, שנאמר: אם הוא יגיד וגוי לו - בואו, קרא בו: לו לא יגיד, ונשא עונו, ואם לאחר לא יגיד - פטור (שבועות לה, א). (5) אבל בדיני נפשות אפילו לא תבעוהו חייב להעיד, כדי להנקם מהרוצח, וכדברי הרא"ש (מכות פ"א, אות יא), שכל הרואה דבר ערוה חייב להעיד, לקיים מה שנאמר: ובערת הרע מקרבך (כסף-משנה). (6) זה מוסב על תחילת ההלכה, לומר שמכאן אתה שומע שמצוה להעיד, שהרי אם לא יגיד ישא עוון. ושיעור הכתוב כך הוא: או ראה או ידע - יגיד, ואם לא יגיד - ונשא עונו (רדב"ז). ומדברי רבינו משמע, שאפילו עד אחד חייב להעיד, שאע"פ שאין עד אחד מחייבו ממון - מחייבו שבועה, ואולי לא ירצה הנתבע להשבע וישלם, נמצא מרויח התובע בעדותו, אבל אם אינו יכול לחייבו גם שבועה, פטור מלהעיד (חו"מ סי' כח סעיף א), וראה בסמוך ה"ב בביאורנו אות יג, והשווה לקמן פי"ז, ה"ז "עד אחד שכבש עדותו - פטור מדיני אדם, וחייב בדיני שמים" (ע"פ בבאקמא נו, א).

ב. היה העד חכם גדול, והיה בבית דין? פחות מקמונו בחכמה, הואיל ואין כבודו שילך לפניהם - עשה של כבוד תורה⁸ עדיה⁹, ויש לו להמנע¹⁰. במה דברים אמורים? בעדות ממון; אבל בעדות שפפריש בה מן האפור¹¹, וכן בעדות נפשות¹² או מפות¹³ - הולך ומעיד. שנאמר: אין חקמה ואין תבונה לנגד יי. כל מקום שיש חילול השם - אין חולקין כבוד לרב¹⁴.

(7) בכת"י התימנים: והיה בית-דין. (8) שנצטוונו לכבד את החכמים, ככתוב: "והדרת פני זקן" וכמבואר בהל' תלמוד תורה פ"ו, ה"א. (9) שבועות ל, ב. (10) אינו חייב לילך, אבל בית-דין שולח אליו שלשה אנשים ומעיד בפניהם (חו"מ סי' כח סעיף ה, ובסמ"ע שם). (11) כגון אשה הבאה לפני חכם להתירה להנשא, ועד זה יודע שבעלה חי. (12) שיודע להעיד זכות על הנידון, ובעדותו יצילנו מעונש מות. וכן להיפך, אם בעדותו יבררו את האמת ויחייבוהו מיתה, חייב להעיד, כדי לקיים: ובערת הרע מקרבך, ואם לא יעיד - הרי זה כאילו הרג את הנרצח, כיון שיודע לנקום את נקמתו ואינו נוקם (כסף-משנה). (13) אם דנים את הנידון על עבירה שיש בה עונש מלקות, אם יודע לו זכות לפטור, יעיד משום פגמו של לוקה, שהתורה קוראתו: רשע. וכן שמה תארע לו תקלה ע"י ההכאה והרי זה כדיני נפשות,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זאת הואיל והן נוגעות בגוף המעשה שהוא עיקר העדות, ודאי שהן מעכבות, שבלעדן אין העדות ראויה להתקיים (לחם-משנה).

ו. ועוד מרביץ לבדק העדים בדברים שאינן עקר בעדות ואינה תלויה בהם. והם הנקראים בדיקות⁴¹. וכל המרבה בבדיקות - הרי זה משבח. פיצד הן הבדיקות? הרי שהעידו עליו שהרג, ונחקרו בשבע חקירות שמנינו, שהן בכונת הזמן וכונת המקום, ונדרשו בכונת המעשה, וכונת המעשה⁴² וכונת הפלי שהרגו בו⁴³, בודקין אותן עוד ואומרים להן: מה היה לבוש הנהרג או ההורג, בגדים לבנים או שחורים? עפר הארץ שנהרג עליה - לבן או אדם? אלו וכיצא בהן הם הבדיקות. מעשה שאמר העדים: הרגו במקום פלוני תחת התאנה⁴⁴. ובדקו העדים ואמרו להם: תאנים שלא שחרות היו או לבנות? עקצין⁴⁵ של אותם התאנים ארכות היו או קצרות? וכל המרבה בבדיקות וכיצא בהן - הרי זה משבח⁴⁶.

41) סנהדרין מ, א. וחילוק בדין ישנו בין חקירות ודרישות לבדיקות, כמבואר בסמוך פ"ב, ה"א. 42) בכת"י התימנים, תיבות אלו אינן. 43) ראה לעיל ה"ד ובביאורנו אות לא. 44) עץ התאנה. 45) עוקץ - זנב הפרי במקום חיבורו לאילן. 46) סנהדרין שם.

~ שבת קודש כ"ט אדר-א' ~

פֶּרֶק שְׁנַיִם

1) הבדלים דיניים בין חקירות לבדיקות. סטיות והכחות בעדים והעדויות קיימת.

א. מה בין חקירות ודרישות לבדיקות?¹ בחקירות ודרישות, אם פון האחד את עדותו², והשני אומר: איני יודע - עדותן בטלה³; אבל בבדיקות, אפלו שניהן אומרים: אין אנו יודעים - עדותן קיימת⁴. ובזמן שהן מכחישים זה את זה, אפלו בבדיקות - עדותן בטלה⁵. פיצד? העידו שהרג זה את זה, ואמר האחד פשנחוקר: בשבוע פלוני, פשנה פלונית, בחדש פלוני, בכף וכף בחדש, פריעי בשבת, פשש שעות פיום, במקום פלוני הרגו. וכן פשדרשו: פמה הרגו? אמר: הרגו פסוף⁶. וכן העד השני פון עדותו פכל, חוץ מן השעות, שאמר: איני יודע פכמה שעות היה פיום; או פפון את השעות, ואמר: איני יודע פמה הרגו, ולא פכנתי פכלי שהיה פידו - הרי עדותן בטלה⁷. אכל אם פונו פכל, ואמרו להן הדנינים: פלי⁸ היו שחורים או לבנים? ואמרו: אין אנו יודעים, ולא שמנו לבנו לדברים אלו שאין להן ממש - הרי עדותן קיימת⁹.

18) לבדקם, אם עדותם מכוונת. 19) שבע חקירות המנויות להלן. 20) מעבירים. 21) ימנעו עצמם מלהעיד מחמת ריבוי השאלות ועומק החקירה. סנהדרין לב, ב: "מסיעים את העדים ממקום למקום" - ומפרש רבינו: מנין לענין. 22) על מה שכבר הספיקו להעיד לפני גמר החקירה. 23) פגם וספק. 24) שלא יאמרו: שמה כך וכך היא מעשה, או אם הדבר היה כך היה פלוני זכאי, ומתוך דבריהם לומדים העדים לשקר (אבות פ"א, מ"ט): "הוי מרבה לחקור את העדים, והוי זהיר בדברך" וכו'. 25) שמיטה, של יובל. 26) סנהדרין מ, א, שכל שבע חקירות אלו, מביאות העדים לירי הזמה, שיבואו עדים אחרים ויאמרו: והלא עמנו הייתם באותו יום במקום פלוני ולפיכך שואלים אותם באיזו שעה? כי שמה אין עדים להזימם לכל היום, ויש עדים להזימם לאותה שעה (רש"י שם). וכן אמרה תורה (דברים יג, טו) "ודרשת וחקרת ושאלת היטב" - הרי שלש חקירות: "והוגד לך ושמת ודרשת היטב (שם יז, ד) - הרי שתיים אחרות: "ודרשו השופטים היטב" (שם יט, יח) - הרי שתיים נוספות, נמצאו שבע חקירות הן (גמרא שם). 27) שם עמ' ב, והכל כדי להטריחם ולהכביד עליהם, אולי ישתקו או יחזרו בהם, כלעיל אות כ (רש"י, שם). 28) בכל עדות שהיא. 29) לאליל פעור או מרקוליס (ובמשנה, שם: את מי עבד). 30) בזיחה או בהשתחוואה. שאלו החקירות שייכות לגוף המעשה, בעוד ששבע חקירות הקודמות הן חקירות חיצוניות ואינן בגוף המעשה. 31) ביחיד, או בשנים בשותפות, נתכוון לאותה מלאכה, או נתכוון לעשות מלאכה זו ונעשתה לו אחרת (ראה הל' שבת פ"א, ה"ח, טו). 32) כשיעור החיוב, או פחות ממנו (ראה הל' שבת עשור פ"ב, ה"א-ה). 33) בסייף או ברומח. 34) כדין החקירות, אבל שמן הנכון הוא: "דרישות", כמבואר בסמוך ה"ה. והשווה לקמן פ"ג ה"ג: "שהרי הכחישו בדרישה".

ה. החקירות והדרישות הן הדברים שהן עקר העדות³⁵, ובהן יתחייב³⁶ או פטר. והן פונת המעשה שעשה³⁷, וכיוון הזמן וכיוון המקום³⁸, שבהן יזמו³⁹ העדים או לא יזמו; שאין אנו יכולים להזם העדים עד שייכנונו הזמן והמקום⁴⁰.

35) בניגוד לבדיקות, שאינן בגוף העדות, וכפי שיתבאר בסמוך ה"ו. 36) הנידון. 37) מה עשה ואיך עשה. 38) מתי עשה, ואיפה מקום המעשה. 39) יוכחשו, ע"י שיבואו עדים אחרים להזימם. 40) ואז ישמעו אחרים ויבואו להזים, לומר: והלא באותו מקום ובאותו יום עמנו הייתם. וכלל הוא: "כל עדות שאי-אתה יכול להזימה - לא שמה עדות" (סנהדרין מא, א), הואיל ואי-אפשר לקיים בה: ודרשת וחקרת ודרשו השופטים והנה עד שקר העד (רש"י שם). וראה ברש"י לפסחים יב, א ד"ה: דהויא ליה, שהתורה אמרה: ודרשו השופטים והנה עד שקר העד... ועשיתם לו כאשר זמם וגו' - עדות שאתה יכול לקיים בה תורת הזמה - היא עדות, ואם לא - לא. ובנוגע לדרישות, שהן כונת המעשה, אע"פ שאין בהן משום הזמה - בכל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהִשְׁנִי אוֹמֵר: פְּרִיבְעֵי בַשַּׁבָּת, בְּשִׁלְשָׁה לַחֲדָשׁ -
עֲדוֹתֶיךָ קִיָּמָה; שְׁזָה¹⁵ יוֹדֵעַ בְּעֵבֹרוֹ שֶׁל הַדָּשׁ¹⁶, וְזֶה
אֵינוֹ יוֹדֵעַ¹⁷. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? עַד חֲצוֹת
הַחֲדָשׁ; אֲבָל אַחֵר חֲצוֹת הַחֲדָשׁ, כְּגוֹן שְׁאֵמַר הָאֶחָד:
בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּחֲדָשׁ, וְהִשְׁנִי אוֹמֵר: בְּשִׁבְעָה עָשָׂר
בְּחֲדָשׁ, אָף עַל פִּי שְׁפוֹנוֹ שְׁנִיָּהֶם יוֹם אֶחָד מִיָּמֵי
הַשַּׁבָּת - עֲדוֹתֶיךָ בְּטִלָּה; שְׁאִין חֲצֵי הַחֲדָשׁ פֶּאֶ וּכְכָר
יִדְעוּ הַפְּלִא¹⁸ אֵימָתֵי הָיָה רֹאשׁ הַחֲדָשׁ¹⁹.

(15) האומר בשניים לחודש. (16) שהחודש העבר היה מלא, ויום ראשון של חודש, שהוא יום שלוש מחודש העבר היה. (17) וסובר שחודש העבר חסר היה ומנה מיום השלושים (סנהדרין מ, א). (18) ובדפוס וינציאה ש"א: אלא כבר ידעו. (19) ולפיכך, אין לתלות, שהשני טעה, אלא יש כאן הכחשה בחקירות ועדותם בטלה (שם מא, ב). ומדברי רבינו נראה, שאם עד אחד אמר: בחמישה עשר לחודש, והשני אמר: בשישה עשר לחודש - עדותם קיימת, שאין עדותם בטלה אלא אם הייתה כולה ברובו של חודש (רדב"ז).

ה. אָמַר הָאֶחָד: בְּשִׁלְשָׁה²⁰, וְהִשְׁנִי אוֹמֵר: בַּחֲמִשָּׁה
- עֲדוֹתֶיךָ בְּטִלָּה²¹. אָמַר עַד אֶחָד: בְּשִׁתֵּי שְׁעוֹת בַּיּוֹם,
וְהִשְׁנִי אוֹמֵר: בְּשִׁלְשׁ שְׁעוֹת - הָרִי עֲדוֹתֶיךָ קִיָּמָת²²;
שְׁדַרְךָ הָעַם לְטֻעוֹת בְּשַׁעֲהָ אַחַת²³. אֲבָל אִם אָמַר
הָאֶחָד: בְּשִׁלְשׁ שְׁעוֹת, וְהִשְׁנִי אוֹמֵר: בַּחֲמִשׁ - עֲדוֹתֶיךָ
בְּטִלָּה²⁴. אָמַר עַד אֶחָד: קִדְּם הַגִּזְן הַחֲמֵה, וְאֶחָד
אוֹמֵר: בְּהַגִּזְן הַחֲמֵה²⁵ - עֲדוֹתֶיךָ בְּטִלָּה²⁶, אָף עַל פִּי
שְׁהִיא שְׁעָה אַחַת²⁷; שְׁהַדְבָּר נִפְרָ לְכָל²⁸. וְכֵן אִם
נִחְלְקוּ בְּשִׁקְיַעְתָּה²⁹.

(20) בחודש. (21) שבשני עיבורים וודאי לא טעה לחשבם חסרים. ומה גם שנתבאר בהלכה הקודמת, שאחרי עיבור רוב ימי החודש וודאי שמע אימתו היה ראש חודש, נמצא, שידע על החודש שעבר, שהיה מעובר ולא היה לו לטעות, ועל כורחך שהוכחשו בחקירות ועדותם בטילה (סנהדרין מא, ב). (22) שם מ, א. (23) לפי מסקנת הסוגייה בפסחים יב, א "אדם טועה שתי שעות חסר משהו" - ואפילו בדקנו את העד הראשון ואמר שנתכוון לתחילת השעה השנייה, ובדקנו את השני ואמר שנתכוון לסוף השעה השלישית אין זו עדות מוכחשת, שאחד מהם טעה בשתי שעות חסר משהו, ולפי זה מה שכתב רבינו "בשעה אחת" - כוונתו, שהוא מחליף שם השעה השנייה בשלישית או להיפך, שכשעומד בשעה השלישית קורא אותה שנייה וטועה מתחילת השעה השנייה עד סוף השלישית, ומפני שאין הטעות אלא בשעה אחת, שהשלישית הוא קורא שניה, מנסח רבינו: "בשעה אחת" כלומר, הוא טועה בשם השעה, ולמעשה נמשכת טעותו מתחילת שעה אחת עד סוף השעה שאחריה (כסף משנה). והשווה הלכות חמץ ומצה פרק א, הלכה ט "שמא יטעה בין חמישית לשישית". (24) סנהדרין שם. וכדעת החכמים, שאין אדם טועה שתי

(2) נתפרשו לעיל פרק א, הלכה ה. (3) נזכרו לעיל, שם, הלכה ו. (4) שהשיב תשובות מליאות על כל מה שנשאל. (5) סנהדרין מ, א. כיוון שאמר איני יודע אי אתה יכול להזימו באותה חקירה, וכל עדות שאין אתה יכול להזימה אינה עדות (רש"י שם), וראה בבאיורנו לעיל פרק א. (6) שם, שאין ההזמה תלויה בהן, אלא בחקירות, לומר: עימנו הייתם באותה שעה במקום אחר. (7) שם, שאין זו עדות מכוונת, והתורה אמרה (דברים יג, טו) "והנה אמת נכון הדבר" - שיהיו דבריהם מכוונים (שם מא, א) וראה בבאיורנו לקמן סוף הלכה ב. (8) דרישה זו אינה מכלל שבע החקירות, אלא מתוך שהיא נוגעת בגוף המעשה הרי היא מעיקרי העדות, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ד-ה. (9) שאם לא ידע לכוון את גוף המעשה אין כאן עדות כלל. (10) של הנהרג או ההורג. (11) משנה בסנהדרין מ, א וכפי שנתבאר בגמרא שם מא, ב, הואיל ואתה יכול לקיים בה תורת הזמה בשטח החקירות - עדותם קיימת.

ב. אָמַר אֶחָד: בְּלִים שְׁחָרִים הָיָה לְבוּשׁ, וְהִשְׁנִי
אָמַר: לֹא כֵן, אֲלֵא לְכֹנִים הָיָה לְבוּשׁ - הָרִי עֲדוֹתֶיךָ
בְּטִלָּה; וּכְאֵלוֹ אָמַר אֶחָד פְּרִיבְעֵי בַשַּׁבָּת, וְהִשְׁנִי
בַּחֲמִישִׁי, שְׁאִין פֶּאֶן עֲדוֹת; אוֹ שְׁאֵמַר הָאֶחָד בְּסִיף
הַרְגוּ, וְהִשְׁנִי אָמַר בְּרִמַח, שְׁאִין פֶּאֶן עֲדוֹת. שְׁנַאֲמַר:
כֹּחַן הַדְבָּר, וְכִיּוֹן שְׁהַכְחִישוּ זֶה אֶת זֶה בְּאֵי זֶה מְפָל
הַדְבָּרִים - אִין זֶה נְכוּן¹².

(12) ברייתא שם מא, א, וכן דעת רבא שם ל, ב. ובנוגע להכחשת העדים בבדיקות - בדיני ממונות, ראה לקמן פרק ג, הלכה ג.

ג. הִיוּ הָעֲדִים מְרַבִּים, שְׁנִים מֵהֵן פִּינוּ עֲדוֹתֶיךָ
בַּחֲקִירוֹת וּבְדִרְיֹשׁוֹת, וְהַשְּׁלִישִׁי אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ -
תְּתַקְּמִם הָעֲדוֹת בְּשְׁנִים, וְיִהְרָג¹³. אֲבָל אִם הַכְחִישׁ אֶת
שְׁנֵיהֶן, אֲפִלוּ בַּבְּדִיקוֹת - עֲדוֹתֶיךָ בְּטִלָּה¹⁴.

(13) שם מא, ב כדברי רבא, שהרי אפשר לקיים תורת הזמה בעדות השניים, ואף על פי שלקמן פרק כ, הלכה ג פסק רבינו, שאם היו שלושה והוזמו מקצתם אינם נעשים עד שיוזמו כולם - שם ידובר כשהעיד כל אחד בתוך כדי דיבור של חברו, ואילו כאן ידובר שכל אחד העיד אחר שיעור כדי דיבור חברו ואז נעשים השניים, אף על פי שלא הוזם השלישי, כמבואר בדברי רבינו שם (לחם משנה). ואין זה דומה למה שאמרו; נמצא אחד מהם קרוב או פסול לעדות בטלה עדות כולם, ראה לקמן פרק ה, הלכה ג - שהואיל ואינו יודע לכוון עדותו אינו נחשב כעד כלל. (14) שם מ, א "אחד חקירות ואחד בדיקות - בזמן שמכחישים זה את זה עדותם בטילה" וסובר רבינו שזה מוסב על כל מה ששינוי במשנה שם, אפילו כשהם שלושה עדים (כסף משנה). כיוון שבאו כולם להעיד על דבר אחד, והוכחשו - בטלה עדותם, כמבואר לקמן פרק ה, הלכה ג ובבאיורנו שם.

ד. עַד אֶחָד אוֹמֵר: פְּרִיבְעֵי בַשַּׁבָּת, בְּשְׁנִים לַחֲדָשׁ,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התורה מתייחסים למצבו של יהודי כשהוא כדבעי - "אלוקים עשה את האדם ישר" - אין חשש שאדם ינעול את דלתו בפני הלווין אם יאבד ממון בהלוואה, כי יודע היטב שממילא כל רכושו הוא של הקב"ה, אבל מצד ירידת הדורות לא "מונח" אצל האדם שבאמת גם ממונו הוא כולו של הקב"ה, ולכן באו הגזירות והתקנות שנתחדשו בימי בית שני, שאז הוצרכו להוסיף גזירות וסייגים על ציווי התורה, ואמרו שא"צ דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין.

על-פי-זה יובן דין נוסף ברמב"ם "אין אדם נפסל (לעדות) על-פי עצמו. כיצד, הרי שבא לבית-דין ואמר שגנב או גול או הלווה בריבית, אע"פ שמשלם על-פי עצמו אינו נפסל", כי הדין הוא ש"פלגינן דיבוריה" (מחלקים את דבריו), בנוגע לחיוב הממון מקבלים את דבריו, אבל את אותם הדברים עצמם אין מקבלים לשים את עצמו רשע. והלא כל חיוב הממון שאנו מחייבים אותו הוא מכיון שמאמינים לדבריו, וא"כ מדוע שלא יפסל על סמך דבריו.

והביאור הוא על-פי המבואר לעיל שגם ממונו של אדם הוא של הקב"ה, וזה שאנו מחייבים אותו ממון הוא לא בהכרח מפני שמאמינים לדבריו (כי אז היה גם נפסל לעדות), אלא שיתכן באמת שלא היו דברים מעולם, וכשבית-דין רואים אדם שטבעו להיות "בהול על ממונו" ואומר שחייב ממון לפלוני, הרי זו הוכחה שרצונו של הקב"ה (שהוא גם בעל הממון) שממון זה יגיע לפלוני.

כלומר, אילו בפנימיות ובאמיתיות היה הממון של האדם, לא יתכן להאמין לדבריו ולא לפוסלו, אבל מכיון שהממון הוא של הקב"ה, יתכן באמת שלא היו דברים מעולם, ובכל זאת הקב"ה רצה שממון מסוים משלו יגיע לפלוני.

(ע"פ י"ן מלכות ספר שופטים סימן יג)
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) שדורשים את העדים וחוקרים אותם שבע חקירות, כמבואר לעיל פ"א, ה"ד. 3) דיני ממונות כדיני נפשות, וכיון שבדיני נפשות נאמר (דברים יג, טו) "ודרשת וחקרת" - הוא-הדין לדיני ממונות (סנהדרין לב, א). 4) שהמלווים ימנעו מלהלוות, שמא יכפור הלווה והעדים יטעו ולא יכוונו עדותם - ויפסיד (שם, ורש"י שם ג, א). 5) מאה זוז. 6) מנה שחור או לבן, כמבואר בסמוך ה"ג.

ב. בַּמָּה דְּבָרִים אָמֹרִים? בְּהוֹדָאוֹת וְהִלְוֹאוֹת,⁷ מִתְּנוֹת וּמְכִירוֹת⁸ וְכִי יֵצֵא בָּהֶן; וְאָבֵל בְּדִינֵי קִנְסוֹת⁹ - צָרִיכִין דְּרִישָׁה וְחִקְרָה¹⁰. וְאִין צָרִיף לִזְמַר בְּמִלְקוֹת¹¹ וּבְגָלוֹת¹². וְכֵן אִם רָאָה הַדִּין שֶׁהַדִּין מְרַמֶּה¹³ וְחָשֵׁשׁ לוֹ - צָרִיף דְּרִישָׁה וְחִקְרָה¹⁴.

שעות מליאות, ועדות מוכחשת היא ובטלה. וראה בתוספות שם מא, ב דיבור המתחיל אחד אומר בשלושה. 25) כשמתחיל הנץ. 26) שאין כאן טעות אלא כזב (פסחים יב, ב וברש"י). 27) משעה שהתחילה לזרוח על ראשי ההרים עד שתעלה השמש כולה על פני הארץ. אמנם בהלכות קריאת שמע פרק א, הלכה י"א כותב רבינו: "ושיעור זה כמו עישור שעה קודם שתעלה השמש" אולם בדפוסים רומי ר"מ ושונצינו הנוסח: "כמו שיעור שעה קודם שתעלה השמש", ובגירסה זו תומך גם הרמ"א ב"דרכי משה" לטור אורח חיים סימן נח, האומר, שהיא ההתאם לחכמת התכונה. 28) ואין מי שיטעה בו, ועל כורחך עדות מוכחשת היא זו ובטילה. 29) אחד אמר לפני השקיעה היה מעשה, והשני אומר בתוך השקיעה, שאף היא משמשת סימן מובהק ואין טועים בה, ודין זה נלמד מהדין הקודם של "הנץ החמה" המבואר בפסחים שם ובסנהדרין מב, א.

פְּרָק שְׁלִישִׁי

1) החקירות דיני ממונות ובדיני קנסות. קבלת עדות בכתב. דין חזות העדים לאחר העדתם. קבלת עדות שלא בפני בעל דין.

א. אֶחָד דִּינֵי מְמוֹנוֹת וְאֶחָד דִּינֵי נַפְשׁוֹת בְּדְרִישָׁה וְחִקְרָה². שְׁנֹאֲמַר: מִשְׁפֵּט אֶחָד יְהִיָּה לָכֶם³. אָבֵל אָמְרוּ חֲכָמִים: בְּדֵי שְׁלֵא תִנְעַל דְּלַת בְּפָנֵי לוֹיִן⁴, אִין עֲדֵי מְמוֹן צָרִיכִין דְּרִישָׁה וְחִקְרָה. בְּיַצֵּד? אָמְרוּ הַעֲדִים: בְּפָנֵינוּ הַלּוֹה זֶה אֵת זֶה מְנַה⁵ בְּשָׁנָה פְּלוֹנִית, אָף עַל פִּי שְׁלֵא פִּנּוּ אֵת הַחֲדָשׁ, וְלֹא אֵת הַמְּקוֹם שֶׁהַלּוֹה בּוֹ, וְלֹא אֵת הַמְּנָה אִם הָיָה מְמַטְבֵּעַ פְּלוֹנִי אוֹ מְמַטְבֵּעַ פְּלוֹנִי⁶ - עֲדוּתָן קִיַּמָּת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אֶחָד דִּינֵי מְמוֹנוֹת וְאֶחָד דִּינֵי נַפְשׁוֹת בְּדְרִישָׁה וְחִקְרָה".

וצריך להבין, איך יתכן שהתורה תצווה על דרישה וחקירה, הגם שעלולים לבוא על-ידם "לתנעול דלת בפני לוויין" הרי זה בגדר ש"לפני עיור לא תתן מכשול". והביאור בהקדים: בחיובי האדם בהודאת פיו, יש חילוק אם מודה בדיני נפשות ש"אין ממיתין בית-דין ולא מלקין את האדם על-פי הודאת פיו אלא על-פי שני עדים", אבל בממון "הודאת פיו כמאה עדים דמי". וידוע הביאור בזה, שאין נפשו של אדם קניינו אלא קנין הקב"ה, שנאמר "הנפשות לי הנה", אבל ממונו הוא שלו. ואע"פ שגם הממון הוא של הקב"ה, הרי שניתנו לבעלות האדם, ולכן בנוגע לממון מורגשת בעלותו, משא"כ על גופו ובוודאי על נפשו.

אמנם, כל זה הוא בחיצוניות, אבל בפנימיות ובאמת, גם הנפשות וגם הממון הם של הקב"ה, ומכיון שציווי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התורה אמרה: "והנה אמת נכון הדבר" - שיהיו דברים מכוונים אפילו בבדיקות (ראה לעיל פ"ב, ה"ג) - אין זה אלא בדיני נפשות בלבד (רדב"ז). (17) שהרי הוכחשו בחקירות, שהן: בזמן ובמקום, כמבואר לעיל פ"א, ה"ד. (18) שהיא נוגעת בגוף העדות, ודינה כחקירות (שם, ה"ה). (19) שהכסף הושחר מחמת יושנו. (20) והמלוה תובעו שניהם, כי אם לא תבעו אלא מנה אחד, הרי בהכרח עד אחד מוכחש מפי התובע עצמו, ואיך יצטרף לעדות (ח"מ סי' ל, סעיף ב. ובסמ"ע שם ס"ק יא). (21) בכתי' תימן: בדייט, דיוטא - קומה. ורש"י בסנהדרין לא, א מפרש: "עליה הכוללת לרשות הרבים על פני רוחב הבית, ובני רה"ר עוברים תחתיה". (22) וכגון שכל אחד מהם יכול לראות שתי הדיוטות כאחת, שאם לא כן הרי הוכחשו בחקירת המקום ועדותם בטלה, כלעיל (כסף-משנה). (23) סנהדרין לא, א כחכמי נהרדעא, ורבי - שם. (24) וזה תובעו שניהם, כנ"ל באות יט. (25) כיון ששניהם מעידים על מנה, ובאותו מנה אין הם מכחישים זה את זה, והלך אחרי פחות שבהם (סנהדרין שם, וברש"י). (26) זה אומר: בפני הודה לו על דמי חבית יין, וזה אומר: בפני הודה לו על דמי חבית שמן, ששניהם מעידים על דמי חבית יין הפחותה שבשניהם (שם וברש"י). שדרך בני אדם לטעות בזה, וכן במנה שחור ולבן ואין זו עדות מוכחשת, וכן אמרו (בבא-בתרא נו, ב) לענין חזקה, שבין חיטים לשעורים אין דרך העדים לדקדק בהן (נמוקי יוסף שם) והשווה הל' טוען ונטען פט"ו ה"ב: "שאין העד מדקדק בזה". (27) כל מקום שנוכל ליישב דברי העדים שאינם מכחישים זה את זה - מיישבים דבריהם, כמבואר ברמ"א ח"מ סי' ל, סעיף ב.

ד. דין תורה: שאין מקבלין עדות, לא בדיני ממונות ולא בדיני נפשות, אלא מפי העדים. שנאמר: על פי שנים עדים - מפיהם ולא מפתב ידן. אכל מדברי סופרים: שחוקתין²⁹ דיני ממונות בעדות שבשטר, אף על פי שאין העדים קיימים³⁰, כדי שלא תנעל דלת בפני לוי³¹. ואין דנין בעדות שבשטר בדיני קנסות³², ואין צריך לומר במכות ובגלות; אלא מפיהן, ולא מפתב ידן³³.

(28) גיטין עא, א וכן בירושלמי יבמות פט"ז ה"ז: "על-פי עדים, לא על-פי כתבם ולא על-פי מתורגמן". ולפי זה, אין העדים יכולים לשלוח עדותם בכתב לבית-דין, וכן דעת רש"י בפירושו לתורה דברים יט, טו. אבל דעת רבינו-תם - הובאה ב'תוספות' ליבמות לא, ב - שנוהגים עכשיו לשלוח עדות בכתב לבית-דין, כל זמן שזוכרים עדותם. ודווקא אילם, שאינו ראוי להגיד בפה, אינו יכול להעיד בכתב. ובהתאם לכך - כתב הסמ"ע לח"מ סי' כח, ס"ק מב, - נהגו מורי הוראה, שלא להטריח על תלמידי חכמים, ושולחים עדותם בכתב-ידם לבית-דין. וראה בסמוך אות לב, דעת רבינו בזה. (29) פוסקים ומחליטים. (30) שמתו. (31) שידיא המלוה שמא יכפור הלווה והעדים אינם, וימנע מלהלוות (גיטין לו, א) "תקינו רבנן עדי חתימה מפני תיקון

(7) הודאות - שמביא המלוה עדים, האומרים: בפנינו הודה לו הלווה, שחייב כך וכך; והלוואות - שהעדים מעידים: בפנינו הלווה כך וכך, והלווה כופר בשתיהן. (8) כיון שהן מצויות ויש בהן חסרון כיס דינן כהלוואות (סמ"ע לח"מ סי' ל, סעיף א, וראה ב'תוספות' לסנהדרין ג, א דיבור-המתחיל שלא תנעול). (9) כגון גזילות וחבלות ותשלומי כפל וכו' המנויים לעיל הל' סנהדרין פ"ה ה"ח, וכן דעת ה'תוספות' בסנהדרין שם. (10) סנהדרין לב, ב שמתוך שאינם מצויים, ומקצתם אין בהם חסרון כיס, אין לחוש בהם לנעילת דלת, והעמידום על דין תורה, השווה הל' סנהדרין שם, ה"ט. (11) שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות, ש"מלקות - במקום מיתה היא עומדת", ודינה כדיני נפשות לענין דרישה וחקירה (הל' סנהדרין פט"ז, ה"א, ד). (12) שהרג נפש בשגגה ונתחייב לגלות ודינו כדיני נפשות, שהרי התורה קוראתו רוצח, ככתוב (במדבר לה, ו) "לנוס שמה הרוצח", וכבר כתב רבינו בהל' סנהדרין פי"א, ה"ד: "אחד דיני נפשות ואחד דיני מלקיות ואחד דיני גלות - הדינים האלו שוים בהן", ומקורו בסנהדרין לג, ב. (13) שמכיר בתובע שהוא רמאי או שמבין טענת רמאי בדבריו (רש"י שם לב, ב). (14) שם לב, ב. ואין צורך לומר אם יודע הדיין בוודאי שהדין מרומה, שמחוייב לחקור בו הרבה כבדיני נפשות, כמבואר לעיל הל' סנהדרין פכ"ד, ה"ג (הגהות רבי עקיבא איגר). וראה לעיל בבאוריני שם.

ג. אף על פי שאין עדי ממונות צריכין דרישה וחקירה, אם הכחישו העדים זה את זה בדיני נפשות או בחקירות - עדותן בטלה¹⁵. ואם הכחישו העדים זה את זה בבדיקות - עדותן קיימת¹⁶. ביצד? אחד אומר: בניסן לנה ממנו, והשני אומר: לא פי, אלא באייר; או שאמר האחד: בירושלים, והשני אומר: לא פי, אלא בלד היינו - עדותן בטלה¹⁷. וכן אם אמר האחד: חבית של יין הלווה, והשני אומר: של שמן היתה - עדותן בטלה; שהרי הכחישו בדישה¹⁸. אבל אם אמר האחד: מנה שחור¹⁹, והשני אומר: מנה לבן היתה²⁰; זה אומר: בדיוטא²¹ העליונה היו כשהלווה, והשני אומר: בדיוטא התחתונה²² היו - עדותן קיימת²³. אפלו אמר האחד: מנה הלווה, והשני אומר: מאתים²⁴ - חזב לשלם מנה; שיש בכלל מאתים מנה²⁵. וכן אם אמר האחד: דמי חבית של יין יש לו בידו, וזה אומר: דמי חבית של שמן²⁶ - משלם בפחות שבדמים. וכן כל פיוצא בזה²⁷.

(15) הואיל וההזמה תלויה בהן, דין הוא - אם הוכחשו בהן הרי הם כאילו הוכחשו בגוף העדות ובטלה (רדב"ז). וראה באות הבאה. (16) סנהדרין ל, ב, כדברי רב יהודה, והואיל והדגיש בדבריו: "הוכחשו בבדיקות - כשירה" - מכאן אתה למד שהוכחשו בחקירות פסולה. כי דווקא בבדיקות שאינן נוגעות לגוף העדות אין קפידא בהכחשתן, ואע"פ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השטר⁴³ שלא מפיחן, כגון שהיו שם עדים שזה כתב ידן, או שהיה כתב ידן יוצא ממקום אחר⁴⁴; אבל אם אי אפשר לקיים את השטר אלא מפיחן⁴⁵, ואמרו: כתב ידנו הוא זה, אבל אנוסים היינו⁴⁶, קטנים היינו, קרובים היינו, מטעים היינו - הרי אלו נאמנים⁴⁷, ויבטל השטר.

41) שאין אדם חצוף לזייף חתימתם (גיטין ג, א וברש"י).
42) כתובות יח, ב. 43) לאשר את חתימת ידם.
44) שהם חתומים על שטר אחר שהוחזק כבר בבית-דין ואושר, וכשהופיע שטר חתום זה, אנו מדמים חתימות זה לזה ואין אנו זקוקים לקיומם. 45) שאנו זקוקים לאישור חתימת ידם. 46) מחמת איום נפשות. 47) שם, כיון שאין כתב-ידם ניכר אלא על פיהם, הפה שאסר הוא הפה שהתיר, כשם שאתה מאמינם על זה, כך האמינם על זה, והכל הגדה אחת היא (רש"י שם).

ז. אמרו: פסולי עדות היינו בעברה⁴⁸, או שחד לקחנו על עדות זו⁴⁹ - אין נאמנים; שאין אדם משים עצמו רשע⁵⁰, עד שיעידו עליו עדים שהוא רשע. וכן אם אמרו: אמןה היו דברינו⁵¹ - אין נאמנים; שהמעיד על שטר אמןה - כמעיד בשקר⁵².

48) שעברנו עבירה שחייבים עליה מלקות, והרשעים פסולים לעדות, כמבואר לקמן ס"י, ה"א-ב. 49) וחתמנו שקר. 50) לפסול עצמו מחזקתו, שקרוב הוא אצל עצמו, וקרוב פסול לעדות (כתובות שם, וברש"י) והשווה לקמן פ"ב, ה"ב. 51) חתימתנו. שהאמינו הלווה למלוה ולא לזה ממנו כלום, אלא כתב לו שטר ומסרו למלוה, שאם יצטרך ללוות ילווה, והאמינו שלא יתבענו אלא-אם-כן מלווהו. 52) שאסור לו לאדם שישהה שטר אמנה בתוך ביתו, שנאמר (איוב יא, יד) "ואל תשכן באהלך עולה" - ואסור לעדים לחתום על "עולה", וכשאמרו: אמנה היו דברינו, אינם נאמנים להרשיע את עצמם (כתובות יט, א). ובכל זאת לא נפסלו בזה להעיד עדות אחרת כאילו העידו עדות שקר ממש, וזה שהדגיש רבינו: "כמעיד בשקר" שדומה למעיד שקר, אבל אין לו דין מעיד שקר ממש (רדב"ז).

ח. אמרו העדים: שטר מקר זה מודעה נמסרה לנו עליו⁵³, אף על פי שכתב ידן⁵⁴ יוצא ממקום אחר⁵⁵ - הרי אלו נאמנים⁵⁶.

53) המוכר הודיע לנו לפני כתיבת השטר, שהוא מוכר מחמת אונס והכרנו באונסו, והרי המכר בטל, כמבואר בהל' מכירה פ"י, ה"א. 54) חתימתם. 55) ואין אנו זקוקים לקיים השטר על פיהם, נמצא שאין לומר כאן: הפה שאסר הוא הפה שהתיר. 56) והמכר בטל (כתובות יט, ב) כרב אשי האומר: זה ניתן להכתב. ומפרש הר"ן: שבידם לכתוב נוסח המודעה של המוכר, ולציין בו תאריך שלפני זמן שטר המכר, נמצא שאין אלו חוזרים ומגידים, שעדיין לא הגידו כלום, כיון שבידם לפסול הגדת המכר משעה ראשונה,

העולם, דזימנין דמייתי סהדי או דאזלי למדינת הים". וסובר רבינו, שזה מוסב על כל השטרות ולא על גט נשים בלבד (הגרא לחו"מ סי' כח, ס"ק נו). רמז לכך דברי הנביא (ירמיה לב, מד) "שדות בכסף יקנו, וכתוב בספר וחתום, והעד עדים". 32) שאין לחוש בהם מפני נעילת דלת, וכמבואר לעיל אות ט. 33) ולדעת הלחם-משנה, יתכן שרבינו יודה לדעת רבינו-תם לשלוח העדות בכתב לבית-דין כל זמן שהעדים חיים וראויים להגיד, ולא נתכוון אלא למעט שטר המופיע חתום לפנינו, ועדיו אינם קיימים עוד, שמתו ואינם ראויים להגיד, ובשטר כזה סובר רבינו שאינו מועיל מדין תורה. ראייה דבר דברי רבינו לקמן פ"ט, ה"א: "צריך להעיד בבית-דין בפיו, או שיהיה ראוי להעיד בפיו", פרט לחרש שאינו ראוי לזה, כמבואר שם. וראה הל' גירושין פ"ג הכ"ח שמתירים אשה להנשא ע"פ שטר שמצאו כתוב בו: מת איש פלוני בן פלוני, שהקילו בהתרת עוגנה אפילו כשהעד אינו ראוי להגיד, כמבואר שם.

ה. כל עד שנחקרה עדותו בבית דין, בין בדיני ממונות בין בדיני נפשות - אין יכול לחזור בו³⁴. ביצד? אמר: מטעה הייתי³⁵, שוגג הייתי³⁶, ונזכרתי שאין הדבר כן, לפחדו עשיתי³⁷ - אין שומעין לו, אפלו נתן טעם לדבריו³⁸. וכן אינו יכול להוסיף בעדותו תנאי³⁹. כללו של דבר: כל דברים שאמרו העד אחר שנחקרה עדותו, שיקבאו מפללן בטול העדות או הוספת תנאי בה - אין שומעין לה⁴⁰.

34) כתובות יח, ב שנאמר (ויקרא ה, א) "אם לוא יגיד ונשא עונו" - כיון שהגיד, שוב אינו חוזר ומגיד, שהגדה אחת נכתבה בה (רש"י שם), וראה במשנה שבועות לא, ב "הואיל ואינם יכולים לחזור ולהעיד". ובתוספתא כתובות פ"ב, מ"א "עד שלא נחקרה עדותם בבית-דין, אמרו בדאים אנו - הרי אלו נאמנים; משנחקרה עדותם בבית-דין, אמרו: בדאים אנו - אינם נאמנים". 35) טעיתי במה שהגדתי מתחילה. בבא-בתרא קסז, ב בעובדא של רב ירמיה. 36) שכוח הייתי. 37) הוכרתי מחמת איומיו עלי להעיד שקר במזיד, ואנוס הייתי (כתובות יח, ב). 38) למה העיד מתחילה אחרת (סנהדרין מד, ב). 39) לומר על תנאי זה מכר פלוני שדהו, שיעשה לו הלוקח כך וכך, והמוכר טוען לא קיים לי תנאי ואינו מכר (כתובות יט, ב וברש"י). 40) ומסתבר, אם יש בלשון עדותו שתי משמעויות - נאמן לומר: כך נתכוונתי להגיד (רדב"ז). וכן אם טעה בעדותו טעות מוכחת מאליה, כגון שהצריכוהו בית-דין להביא עדים שאינו רמאי והביא עדים, ושאלם בית-הדין: יודעים אתם בו שהוא רמאי? ואמרו כן. העיר בעל הדין: וכי אני רמאי? אמרו, לא אמרנו אלא שאינך רמאי - שומעים להם, שבוודאי אין אדם מביא עדים להעיד חובה לעצמו, ומקורו בבא-מציא כח, ב וכן בחו"מ סי' כט, סעיף א. ורבינו רמז על כך לקמן פכ"א ה"ז, וכביאורנו שם.

ו. עדים החתומים על השטר - הרי זה פמי שנחקרה עדותן בבית דין⁴¹, ואין יכולין לחזור בהן⁴². במה דברים אמורים? פשאפשר לקיים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא⁷⁵! עדי שִׁקְרָה הֵן⁷⁶! פְּסוּלֵי עֵדוֹת הֵן⁷⁷! - אֵין מְשִׁיחֵינּוּ בּוֹ; אֵלֶּא מְקַיְמִין אֶת הַשֹּׁטֶר, וְאִם יֵשׁ לוֹ רְאִיָּה לְפֶסֶל⁷⁸ - יִפְסֵל⁷⁹.

67) כבדני נפשות, בניגוד לדרישה וחקירה שנוהגת רק בדיני נפשות ולא בדיני ממון, כמבואר לעיל ה"א. 68) הנתבע, שנאמר (שמות כא, כט) "והועד בבעליו" - אמרה תורה: יבוא בעל השור (=שהזיק) ויעמוד על שורו (בבא-קמא קיב, ב) וב'ספרי' שופטים אות קצ, דרשו: ועמדו שני האנשים אשר להם הריב - יבוא בעל השור ויעמוד על שורו. 69) ושמא ימות טרם שיקבלו העדות. 70) הדיינים. 71) בבא-קמא שם. ובירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ט, משמע שאם בעל הדין אינו מצוי בעיר, מקבלים עדים שלא בפניו, ואין אומרים נחכה עד שישלחו לו, כי בינתיים ילכו העדים למדינת הים (וכן בחו"מ סי' כח, סעיף טז). וכתב הרדב"ז: אם ראה בית-דין שהנתבע משתמט מלבוא, כדי שלא יקבלו העדות, מנדים אותו עד שיבוא, ואם לא בא - מקבלים העדים, אפילו שאין בדעתם ללכת למדינת הים, וכך נהג במצרים. וכתב הר"ן לכתובות פ"א בענין המוכרת שלא בבית-דין צריכה שבועה (שם צח, א), שכל נתבע הבא לפטור עצמו, מקבלים עדי אפילו שלא בפני בעל דינו התובע, וכן בחו"מ סי' כח, סעיף יח. ומקורו בבבא-מציעא לב, א שאלמנה צריכה בית-דין של הדיוטות להעיד עליה שלא מכרה בזול, ועדותם מועילה, אע"פ שהיתומים קטנים הם, וראה ביאור הגר"א שם. 72) מאשרים את חתימת ידיהם. 73) שמן התורה - עדים החתומים על השטר, הרי הם כנחקרה עדותם בבית-דין, ואינו צריך קיום אלא מדבריהם, ולפיכך מקיימים אפילו שלא בפניהם (בבא-קמא שם, וכפירוש ה'תוספות' דיבור-המתחיל: מקיימים). 74) הנתבע. 75) המלוה זיף את חתימת העדים וחקיקה את חתימתם, כפי שחתמו בשטרות אחרים שמהם בית-הדין רוצה לקיימו. 76) וחתמו למלוה בשקר. 77) רשעים, כמבואר לקמן פ"ג, ה"א. 78) את העדים או השטר. 79) וכל שלא הביא, הרי השטר ככשרותו וגובים על פיו (בבא-קמא שם). והשווה ה' מלוה פכ"ב, ה"ב: "אם נראה לדיינים שיש ממש בדבריו, קובעים לו זמן להביא עדיו. ואם נראה להם שאינו בא אלא בעלילות דברים ובטענות של דופי - אומרים לו: שלם, ואח"כ אם יש לו ראייה יחזיר".

יב. פֶּל מִי שֵׁישׁ לוֹ רְאִיָּה בְּעֵדִים⁸⁰ - מְטַפֵּל בְּעֵדִים עַד שְׂבִיבָאָם לְבֵית דִּין⁸¹. וְאִם יִדְעוּ בֵּית דִּין שֶׁבַעל דִּינוֹ אֵלֶם⁸², וְטַעַן הַתּוֹבֵעַ שֶׁהָעֵדִים מְתַפְתְּדִים מִבַּעַל דִּינוֹ שֶׁיְבֹאוּ וְיַעֲיֵדוּ לוֹ - הָרִי בֵּית דִּין כּוֹפֵין אֶת בַּעַל דִּינוֹ שֶׁיְבִיא הוּא הָעֵדִים⁸³. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּדָבָרִים אֵלוֹ דִּינֵין בְּהֵן לְאֵלֶם.

80) להוציא ממון מידי הנתבע. 81) בבא-קמא מו, ב שנאמר (שמות כד, יד) "מי בעל דברים (=תובע) יגש אליהם" - יגיש ראייה אליהם. 82) הנתבע הוא תקיף ואיש זרוע. 83) שיעידו כדבריו, שאינו חייב לתובע כלום, והם

ולפיכך אפילו כשכתב־ידם יוצא ממקום אחר - נאמנים. ולדעת רש"י ותוספות' שם, דיבור-המתחיל: אמר רב נחמן, אינם נאמנים אלא כשאין כתב־ידם ממקום אחר, שהם מפרשים: "זה נותן להכתב" שמתור היה להם לחתום על שטר המכר כדי להציל האנוס מאנוסו, ולפי־זה אינם עדיפים מאנוסים היינו מחמת נפשות שאינם נאמנים אלא כשאין כתב־ידם יוצא ממקום אחר, כאמור לעיל ה"ו.

ט. אָמְרוּ: עַל תְּנַאי הִיָּה שֹׁטֶר זֶה⁵⁷: אִם הִיָּה כְּתַב יֶדֶן יוֹצֵא מִמְּקוֹם אַחֵר - אֵין נֶאֱמָנִין⁵⁸; וְאִם אֵין הַשֹּׁטֶר מְתַקֵּים אֵלֶּא מִפִּיהֶם - נֶאֱמָנִים⁵⁹. וְאָמְרוּ⁶⁰ לְבַעֲלֵי הַדִּינִין⁶¹: קְיָמוּ הַתְּנַאֲיִם⁶² וּבֹאוּ לְדוֹן⁶³.

57) שטר מכר זה, ועל תנאי מסויים מכר זה את מקחו, והואיל ולא קיים הלוקח את תנאו - רוצה המוכר לבטל את שטר המכר. 58) הואיל ולא נזכר בשטר שום תנאי, אין הם יכולים לבטלו בהגדתם השניה, שאין עדים מגידים וחוזרים ומגידים. 59) שהפה שאסר - הוא הפה שהתיר, והכל הגדה אחת היא. 60) הדיין. 61) הלוקחות. 62) לבעלים המוכרים. 63) אם עדיין יעכבו את המכירה (כתובות יט, ב). כדעת רבינו היא גם דעת רש"י שם. אבל רב האי גאון (הובאו דבריו ב'טור' חו"מ סימן מו) סובר, שאפילו כתב־ידם יוצא ממקום אחר, נאמנים לומר תנאי היו דברינו, שאין זו הגדה שניה, שהרי השטר חל ויהיה כשר כשיתקיים התנאי, והרבה מן הראשונים סוברים כמותו, אולם הרמב"ן ז"ל הכריע כדעת רבינו, ונימוקיו הובאו בר"ן לכתובות שם. וראה בש"ך לחו"מ סימן סב, ס"ק לד.

י. אָמַר אַחַד מִן הָעֵדִים: עַל תְּנַאי הִיָּו הַדְּבָרִים⁶⁴, וְהִשְׁנֵי אוֹמְרֵי: לֹא הִיָּה שֵׁם תְּנַאֲיִם⁶⁵ - הָרִי כָּאֵן עַד אַחַד⁶⁶.

64) והואיל ואין כתב־ידו יוצא ממקום אחר הרי הוא נאמן, כאמור בהלכה הקודמת. 65) ולדבריו, הרי זה מכר גמור וחייב המוכר להעביר את ממכרו ללוקח. 66) נמצא שאין השטר חתום אלא בעד אחד (כתובות יט, ב) כדעת רב הונא בריה דרב יהושע, ולפי זה אם המכר הוא מטלטלין, יצטרך המוכר שהוא הנתבע ע"י הלוקח, להישבע שבועת התורה להכחיש את העד האומר שלא היה שם תנאי, כדין כל עד אחד המחייב שבועה את הנתבע (ראה ה' טוען ונטען פ"ג, ה"ו), ואפילו העד האומר תנאי היה שם - מסייע למוכר, אין הוא פוטר מלהשבע, וזה שדקדק רבינו: הרי כאן עד אחד, כלומר וחייב שבועה. וכן היא דעת רבי מאיר הלוי ב'טור' חו"מ סימן מו (לחם-משנה).

יא. גַּם בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת⁶⁷ אֵין מְקַבְּלִין עֵדוֹת אֵלֶּא בְּפָנֵי בַּעַל דִּין⁶⁸. אִם הִיָּה בַּעַל דִּין⁶⁹ חוֹלָה, או שְׁהִיָּו הָעֵדִים מְבַקְּשִׁים לִילָף לְמַדִּינַת הַיָּם וְשִׁלְחוּ⁷⁰ לְבַעַל דִּין וְלֹא בָּא - הָרִי אֵלוֹ מְקַבְּלִים עֵדִים שְׁלֵא בְּפָנָיו⁷¹. בְּמָה דְבָרִים אָמְרוּיִם? בְּעֵדוֹת עַל פֶּה; אֲבָל בְּשֹׁטֶר - מְקַיְמִין בֵּית דִּין אֶת עֵדוּיָם⁷² שְׁלֵא בְּפָנֵי בַּעַל דִּין⁷³. וְאִפְלוּ הִיָּה עוֹמֵד⁷⁴ וְצוּרָתָּ וְאָמַר: שֹׁטֶר מְזַף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9) מכות שם, אלא שגירסת התלמוד שם: "אם היו רואים את המתרה, או המתרה רואה אותם מצטרפים". וגירסת רבינו שם, כנראה "היו רואים את המתרה והמתרה רואה אותם" (כסף-משנה). וכן בד"ץ, שאין אפשר להסתפק באמירת המתרה שראה אותם, ולהרוג העבירין על פיו, והלא עד אחד הוא? אבל לגירסת רבינו אינו נהרג עד שהעדים יראו את המתרה והם יעידו שראוהו. וראה ב'תוספות' שם ד"ה או מתרה. (10) אע"פ שכל אחד מהם ראהו עושה כדי חיוב מלאכה גמורה. (11) מכות, שם. (12) ואם נמצא אחד מהם קרוב או פסול לעדות - בטלה העדות כולה. וכן אם נמצאה כת אחת מהן זוממת - אינה נהרגת עד שיוזמו כולם. ואפילו אלה שלא ראו זה את זה מצטרפים לעדות אחת, כמבואר ב'תוספות' שם ד"ה שמקצתן. (13) צירוף הדדי, כאמור לעיל אות ח. (14) שלא הוזמה (שם).

ב. אָבֵל בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, אָף עַל פִּי שְׁלֹא רָאוּ אֱלוֹ אֶת אֱלוֹ - עֲדוֹתֵן מְצֻטְרָפִים¹⁵. פִּי צֶדֶד? אָמַר הָאֶחָד: בְּפָנֵי הַלְוָהּ בְּיוֹם פְּלוֹנֵי, אוּ בְּפָנֵי הוֹדָה לֹא¹⁶, וְאָמַר הָעֵד הַשֵּׁנִי: וְכֵן אֲנִי מְעִיד שֶׁהַלְוָהּ בְּפָנֵי אוּ הוֹדָה בְּיוֹם אַחֵר - הָרִי אֱלוֹ מְצֻטְרָפִין¹⁷.

15) לעדות אחת, וכמבואר לעיל אות יא. ובכת"י תימן: אע"פ שראו זה אחר זה - עדותן מצטרפת. (16) שהוא חייב לו. (17) מכות שם, שנאמר: לא יומת על-פי עד אחד - בדיני נפשות הוא דאין כשירה (=עדות מיוחדת), אבל בדיני ממונות כשירה. וכן בסנהדרין ל, א "רבי יהושע בן קרחא אומר: אפילו בזה אחר זה", שהרי מבין שניהם הוא חייב מנה מכל-מקום. וכן הכתוב אומר (ויקרא ה, א) "והוא עד או ראה או ידע" - מכל-מקום, אפילו כל אחד ראה לעצמו (שם).

ג. וְכֵן אִם אָמַר הָאֶחָד: בְּפָנֵי הַלְוָהּ, וְהַשֵּׁנִי אָמַר: בְּפָנֵי הוֹדָה לֹא¹⁸; אוּ שְׁאָמַר הָרִאשׁוֹן: בְּפָנֵי הוֹדָה, וְהַשֵּׁנִי שֶׁהָעֵד אַחֵר זָמַן אָמַר: בְּפָנֵי הַלְוָהּ¹⁹ - הָרִי אֱלוֹ מְצֻטְרָפִין²⁰.

18) ויתכן, ששניהם מעידים על מנה אחד, שהודאת העד השני מכוונת לאותה ההלוואה של העד הראשון. 19) נמצאת ההלוואה אחרי ההודאה, ושני מנים נפרדים הם, וכל אחד מהם מעיד על מנה אחר (לחם-משנה). ובכל זאת, הואיל ושניהם מעידים שחייב לו מנה - מצטרפים. ומדובר כאן, שהמלוה תובעו שני מנים, אחד מניסן ואחד מתשרי, אבל אם אינו תובעו אלא מנה אחד והם מעידים על שני מנים, על-כרחך אחד מהם שקרן לפי דברי התובע, שהוא נאמן על עצמו, ולפיכך נשבע הלווה שבועה מן התורה להכחיש את העד האמיתי ונפטר (כסף-משנה, וכן בחו"מ סי' ל, סעיף ז). (20) סנהדרין ל, ב כחכמי נהרדעא ע"פ רבי יהושע בן קרחא, וכדעת רב אלפס שם.

ד. וְכֵן פְּעַת שְׁמַעֲיָדִין בְּבֵית דִּין - יָבֹוא אֶחָד וְשׁוֹמְעֵין דְּבָרָיו הַיּוֹם, וְכִשְׁבֹּוא הָעֵד הַשֵּׁנִי לְאַחֵר

אינם חשודים לשקר מחמת יראה, כי די להם שישתקו מחמתו, אבל לא יעזו בשום פנים להעיד שקר בגלל אלמותו (בבא-מציעא לט, ב). ושמה תאמר, אם כן לא נחת חיים לאלמים, שבעל-דינו יטעון שעדו מתפחדים ממנו, ונמצאו מפסידים כל אשר להם? - כיון שאלמים הם, לא איכפת לנו בהפסדם, וכך נידונם עד שיחזרו בתשובה ויהיו כשאר כל אדם, ויידונו כמותם (כסף-משנה). וראה ב'תוספות' שם ד"ה זיל את.

פָּרָק רְבִיעִי

1) ראייה מאוחרת בעדות נפשות. עדות נפרדת בדיני ממונות. צירופים חלקיים בעדות ממון. הצורך בכל אחד מהעדים להעיד על כל הדבר.

א. עֲדֵי נְפֻשׁוֹת² צְרִיכִין שְׂיֵהִיו שְׂנִיָּהֶם רֹאִים אֶת הָעוֹשֶׂה עִבְרָה כְּאֶחָד³. וְצְרִיכִין לְהָעִיד כְּאֶחָד⁴, וּבְבֵית דִּין אֶחָד⁵. אָבֵל דִּינֵי מְמוֹנוֹת אֵין צְרִיכִין לְכָךְ. פִּי צֶדֶד⁶? הִיָּה אֶחָד רֹאֵהוּ מְחֻלוֹן זֶה פֶּשַׁעֲבֵר הָעִבְרָה, וְהָעֵד הָאֲחֵר רֹאֵהוּ מְחֻלוֹן אַחֵר: אִם הָיָה שְׂנֵי הָעֵדִים רֹאִין זֶה אֶת זֶה - מְצֻטְרָפִין, וְאִם לֹא - אֵין מְצֻטְרָפִין⁷. הִיָּה זֶה הַמְתָּרָה בּוֹ⁸ רֹאֵה הָעֵדִים, וְהָעֵדִים רֹאִין אוֹתוֹ, אָף עַל פִּי שְׁאֵין רֹאִין זֶה אֶת זֶה - הַמְתָּרָה מְצֻטְרָפִין⁹. הָיָה שְׂנֵי הָעֵדִים בְּבֵית אֶחָד, וְהוֹצִיא אֶחָד מֵהֶן רֹאשׁוֹ מִן הַחֻלוֹן, וְרֹאֵהוּ זֶה שְׁעוֹשֶׂה מְלֹאכָה בְּשֶׁבֶת וְאֶחָד מְתָרָה בּוֹ, וְהַכְּנִיס רֹאשׁוֹ, וְחֹזֵר הָעֵד הַשֵּׁנִי וְהוֹצִיא רֹאשׁוֹ מֵאוֹתוֹ הַחֻלוֹן וְרֹאֵהוּ¹⁰ - אֵין מְצֻטְרָפִין, עַד שְׂיֵרְאוּ שְׂנִיָּהֶם כְּאֶחָד¹¹. הָיָה שְׂנֵי עֵדִים רֹאִין אוֹתוֹ מְחֻלוֹן זֶה, וְשְׂנֵי עֵדִים רֹאִין אוֹתוֹ מְחֻלוֹן אַחֵר, וְאֶחָד מְתָרָה בּוֹ כְּאֶמְצָע: בְּזָמַן שֶׁמְקַצְתָּן רֹאִין אֱלוֹ אֶת אֱלוֹ - הָרִי זֹו עֲדוֹת אַחַת¹²; וְאִם לֹא הָיָה רֹאִין אֱלוֹ אֶת אֱלוֹ וְלֹא צָרַף אוֹתָן הַמְתָּרָה¹³ - הָרִי אֱלוֹ שְׁתֵּי עֲדִיּוֹת. לְפִיכָךְ, אִם נִמְצָאת פֶּת אַחַת מֵהֶן זֹמְמִין - הוּא וְהֵן נִהְיִיגִין, שֶׁהָרִי הוּא נִהְרָג בְּעֲדוֹת הַפֶּת הַשְּׂנִיָּה¹⁴.

2) המעידים על אדם שעבר עבירה שחייבים עליה עונש מיתת בית-דין. 3) פרט לראוהו זה אחר זה, וכמבואר בסמוך. 4) זה במעמד זה, בניגוד לעדי ממונות, ששומעים דבריו של זה היום, וכשיבוא חבירו למחר שומעים לו, כמבואר בסמוך ה"ד. 5) שכל אותם כ"ג דיינים שקיבלו עדותם, הם-הם ידונו אותו, לא שיצטרפו קצת מבית-דין זה וקצת מבית-דין אחר (=כגון שהעידו עדותם גם לפני בית-דין שני) וידונו אותו, בניגוד לדיני ממונות, שבא אחד מכל בית-דין, ושלתם לדונו, כמבואר בסמוך ה"ו (כסף-משנה). 6) זה חוזר אל דיני נפשות. 7) מכות ו, ב "מנין לעדות מיוחדת (=אחד רואהו מחלון זה, ואחד מחלון זה) שהיא פסולה, שנאמר (דברים יז, ו) "לא יומת על-פי עד אחד" - אחד - אחד. 8) בעבריינין, שאין עונש בלא התראה, "ובין שהתרה בו אחד מן העדים, ובין שהתרה בו אחר בפני עדים... הרי זה נהרג" (הל' סנהדרין פי"ב, ה"ב).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שעדותם כשרה אפילו לפני שני בתי-דין נפרדים (בבא-בטרא קסה, ב). וכתב הסמ"ע לחו"מ סי' ל, ס"ק לד: דוקא כל שני בתי הדין מצטרפים, אבל מקצת מבית-דין אחד ומקצת מבית-דין שני אינם מצטרפין להעשות בית-דין חדש, כיון שלא העיד אלא אחד מהעדים בכל בית-דין, הרי זה כעד מפי עד. (29) לקיים חתימת ידי עדי השטר. (30) והלכו להם שנים מבית-הדין למדינת הים, ולא נשאר אלא דיין אחד. (31) ובחו"מ סי' ל סי"ב, הנוסח: וחזרו והעידו בבית-דין אחר וחזרו והעידו בבית-דין שלישי, יבוא אחד מכל בית-דין וכו'. כלומר, שמכל שלשה בתי-הדין נשארו אחד-אחד. (32) לקיים השטר (בבא-בטרא שם) וכאן, אפילו דיין אחד מכל בית-דין מצטרף, הואיל ומתחילה העידו שני עדים לפניו ונתקבלה עדותם, אין זה כעד מפי עד, אלא דיין המאשר את הקיום שנתאשר לפניו (סמ"ע שם). (33) כשישב עם עוד שני דיינים כאחד. (34) אחרי שהלכו שני הדיינים, אין הדיין הנשאר יכול להצטרף עם עד אחד להעיד לפני בית-דין אחר על קיום השטר, מפני שאין עדותם אחידה, העד מעיד שמכיר חתימת עדי השטר, והדיין מעיד שנתקבלה העדות לפניו במושב שלשה חברי בית-דין (כתובות כא, א), וראה ברי"ף לבבא-בטרא קסה, ב.

ז. אף על פי שמצטרפין העדות³⁵ בדיני ממונות, צריך שיעיד כל אחד משניהם בכל דבר³⁶, כמו שפארנו³⁷. אבל אם העיד עד אחד במקצת דבר, והעיד השני במקצתו - אין מקימין הדבר מעדות שניהם. שנאמר: על פי שנים עדים יקום דבר³⁸. פיצד? זה אומר: פלוני אכל שדה זו שנה פלונית, וזה העיד שאכלה שנה שניה, וזה העיד שאכלה שנה שלישית³⁹ - אין מצטרפין עדות שלשתן ואומרים: הרי אכלה שלש שנים; שכל אחד ואחד העיד במקצת הדבר⁴⁰. וכן אם העיד זה: אני ראיתי שערה אחת בצד ימינו של זה, וזה אומר: אני ראיתי שערה אחת בצד שמאלו של זה באותו היום⁴¹ - אין מצטרפין⁴² דברי שניהם כדי שנאמר: הרי העידו שניהם שהיה זה גדול ביום פלוני; לפי שכל אחד מהם לא העיד אלא במקצת הסימנין⁴³. אפילו העידו שנים בשערה אחת, והעידו שנים בשערה אחרת⁴⁴; שהרי כל פת מהם העידה על חצי דבר, ואין זו עדות⁴⁵. אבל אם העידה האחת שראתה שתי שערות בצד ימין, והעידה השניה שראתה שתי שערות בצד שמאל⁴⁶ - מצטרפין⁴⁷. וכן כל פיוצא בו.

(35) בכת"י תימן: העדים. (36) בכת"י הנ"ל: הדבר. (37) לעיל ה"ב, ששניהם מעידים על אותו הסכום. ככתוב שם: "וכן אני מעיד שהלווהו בפני". (38) "דבר - ולא חצי דבר" (בבא-קמא ע, ב). (39) והרי היא חזקה, להעמיד השדה בידו, ראה ה' טוען ונטען פ"א ה"ב, כי אין אדם

זמן - שומעין דבריו. ומצטרפין זה לזה, ומצייאין בהן הממוין²¹.

(21) שם עמ' א וכדעת רבי נתן. וכן רבן שמעון בן גמליאל סובר כמותו כהכרעת הסוגיא בכתובות כו, ב. וכל זה בדיני ממונות, אבל בדיני נפשות הרי צריכים שיראו שניהם את העדות כאחת, ומשווים אנו את הגדת העדות בפני בית-דין לראיית העדות, שנאמר: "או ראה... אם לוא יגיד", מה הראיה כאחת, אף ההגדה כאחת (קרית ספר) ע"פ הסוגיא בסנהדרין שם עמ' ב.

ה. וכן אם היה עד אחד בכתב²² ואחד על פה²³ - מצטרפין²⁴. ואם אמר זה שלא כתב עדותו: אני קניתי מידו²⁵ על דבר זה, ולא בא המלוה הזה ולא שאל ממני לכתב - שניהם מצטרפין לעשות המלוה בשטר, ואינו יכול לומר פרעת²⁶.

(22) חתום בשטר. (23) המעיד שראה ההלוואה או שמע הודאת הלווה בפני המלוה. (24) ואפילו אם יכפור הלווה ויטעון לא לויתי, אינו נאמן להכחיש השנים ואפילו בשבועה (בבא-בטרא קסה, א). אבל אם טען הלווה: פרעתי, אינו נאמן אפילו אם אין למלוה אלא עד אחד בכתב בלבד, ואין עמו עד בעל-פה, כדברי רבינו בהל' מלוה פ"ד, ה"י: "הוציא עליו שטר-חוב בעד אחד, ולווה טען פרעתי - הרי זה מחוייב שבועה, ואינו יכול להשבע ומשלם" (פרישה לחו"מ סימן נא). (25) קיבלתי קנין סודר מידו של הלווה לכתוב שטר ולחתום עליו ולמסרו למלוה, ואילו רציתי לכתוב שטר הייתי זכאי לכך ולא הוצרכתי להמלך שנית לשאלו אם מסכים הוא לכתובה, ש'כלל' הוא (בבא-בטרא מ, א) "סתם קנין לכתובה עומד". (26) לשון זה תמוה, שהרי כבר נתבאר לעיל אות כג שאפילו אין למלוה אלא עד אחד בכתב, אין הלווה יכול לטעון פרעתי, שהמלוה יכול להשיבו: שטרך בידי מה עושה, למה לא לקחתיו ממני, ולפיכך נכונה היא גירסת ה'טור' בחו"מ סי' נא המצטט את דברי רבינו: "מצטרפים ונעשה מלוה בשטר גמורה" - כלומר, שהמלוה יכול לטרוף אפילו מן הלקוחות כשטר גמור, בניגוד לדין הקודם שאין שם קנין, אינו גובה אלא מנכסים בני חורין כדין כל מלוה על-פה (ב"ח שם). ולדעת ה'בית יוסף' שם אין צורך להגיה כאן בדברי רבינו, אלא נקט אחד מהענינים, שמלוה בשטר מועיל להם, והוא-הדין כולם, כגביה מן המשועבדים וכדומה. וראה ב'דרישה' שם.

ו. העיד האחד בבית דין זה²⁷, והעד השני בבית דין אחר - יבוא בית דין אצל בית דין ויצטרפו עדותן²⁸. וכן אם העידו שני העדים בבית דין זה²⁹, וחזרו והעידו בבית דין אחר³⁰ - יבוא אחד מכל בית דין³¹ ויצטרפו³². אבל העד עם הדין שהעידו שני העדים בפניו³³ - אין מצטרפין³⁴.

(27) על הלוואה או הודאה, כנ"ל ה"ב. (28) ושני בתי-הדין ישפטו יחד לפי העדות המצטרפת, שהרי נתבאר לעיל ה"ד שבדיני ממון אין צורך ששניהם יעידו כאחד, וכאן החידוש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכת השניה, ובדפוס וינציאה שי"א, וכן בכת"י תימן, הנוסח: "אבל אם העיד האחד שראה שתי שערות... והעיד השני שראה שתי שערות". (47) שהרי כל אחד משניהם העיד על דבר שלם (סנהדרין שם). וכתב הכסף-משנה: דוקא לעניני ממונות מצרפים עדותם, שיחשב כגדול לענין מקח וממכר, או להעיד עדות שבממון, אבל לעניני נפשות כגון קידושין וגיטין וכדומה, אינו נעשה גדול עד ששני העדים יראו שתי השערות כאחד, כמבואר לעיל ה"א. וכן נראה מדקדוק לשון רבינו בתחילה הלכה זו: "אע"פ שמצטרפים העדות בדיני ממונות" וכו' - הרי שכל הלכה זו עוסקת בדיני ממונות בלבד. וכן ב'בית יוסף' לחו"מ סוף סימן ל'.

נוהר בשטרו כל ימיו אלא עד שלש שנים, שם ה"ד. (40) בשליש החזקה, שכל אחד אינו מעיד אלא על שנה אחת. וראה לקמן פכ"א ה"ז, ובביאורנו שם. (41) שמבן שלש-עשרה שנה ומעלה, אם הביא שתי שערות למטה במקומות הידועים לשיער - נקרא גדול (הל' אישות פ"ב, ה"י). (42) בכת"י תימן: מצרפין. (43) ששערה אחת אינה אלא מקצת סימני הבגרות (סנהדרין ל, ב) "אחד אומר אחת בגבה, ואחד אומר אחת בכריסה - חצי דבר וחצי עדות היא", ומפרש רבינו: גבה וכריסה - צד ימין וצד שמאל (כסף-משנה). (44) אין מצרפין עדותם. (45) [בבא-בתרא נו, ב]. (46) נוסח זה משובש הוא, שהרי אם כת אחת מעידה על שתי שערות, למה לנו לצרף עדות

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

וממלקות. ואפשר שתיבת "כלום", מוסבת על כל מין מאכל שהוא, ואינה מכוונת לגודל שיעור האכילה. (7) בקרבן ומלקות. (8) שהוא קטן מאוד. (9) הואיל ונשבע עליו בייחוד, החשיבו ואסרו עליו, והרי זה כאוכל נמלה, שהוא חייב מלקות מפני שהיא ברייה שלימה וחשובה.

ב. נִשְׁבַּע שְׁלֹא יִטְעַם פְּלוֹם, וְאָכַל כָּל שֶׁהוּא - חֲתִיב¹⁰.

(10) שהרי לא הזכיר לשון אכילה בשבועתו. ואפילו לא הדגיש תיבת "כלום", אלא נשבע שלא יטעם, סתם, הרי זה חייב בכל שהוא, כי משמעות לשון טעימה אפילו כל שהוא.

ג. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכַל הַיּוֹם, וְשָׁתָה - חֲתִיב; שֶׁהִשְׁתִּיחַ בְּכֻלָּהּ אֲכִילָה¹¹. לְפִיכָּה¹², אִם אָכַל וְשָׁתָה - אֵינּוּ חֲתִיב אֶלָּא מְלָקוֹת אַחַת, אִם הָיָה מְזִיד, או חֲטָאת אַחַת, אִם הָיָה¹³ שׁוֹגֵג.

(11) שנאמר "ואכלת לפני ה' אלוֹקֶיךָ ... מעשר דגנך תירושך ויצהרך" ותירוש יין הוא, וכתוב בו "ואכלת". ומכאן, שאם נשבע שלא אכל ונמצא ששתה חייב. (12) הואיל ושתייה בכלל אכילה היא. (13) שהרי זה דומה, כאכל חזר ואכל בהעלם אחד, שאינו חייב אלא קרבן אחד.

ד. נִשְׁבַּע שְׁלֹא יִשְׁתָּה הַיּוֹם - הָרִי זֶה מִתָּר לְאָכַל; שְׁאִין אֲכִילָה בְּכֻלָּהּ שְׁתִּיחָה¹⁴. וְכִמְהָ לְשָׁתָה וְיֵהָא חֲתִיב? נִרְאָה לִי, שְׁאִינוּ חֲתִיב עַד שִׁישְׁתָּה רְבִיעִית¹⁵, כְּשֶׁאָר הָאֶסְרִין¹⁶.

(14) שאין דרכם של אנשים לומר נלך ונשתה, וייכנסו לאכול. (15) רביעית הלוג. ושיעורה ביצה ומחצה. (16) כי יש לנו ללכת אחר לשון בני אדם. ואין שתייה נקראת בפחות מרביעית.

~ יום ראשון כ"ג אדר-א' ~

הִלְבוֹת שְׁבִיעוֹת

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) שבועת ביטוי לפרטיה, שבועה על שבועה, חיוב מלקות בשבועת ביטוי כיצד?

א. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכַל הַיּוֹם² כְּלוֹם, וְאָכַל פְּחוֹת מִפְּזוּת - פְּטוּר³; שְׁאִין אֲכִילָה פְּחוֹתָה מִפְּזוּת⁴, וְהָרִי הוּא פְּאוּכָל חֲצִי שְׁעוֹר מִנִּבְּלוֹת וּטְרָפוֹת⁵ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן⁶. וְאִם אָמַר: שְׁבִיעוֹהָ שְׁלֹא אֲכַל דָּבָר זֶה, וְאָכַלוּ - חֲתִיב⁷, וְאֶפְלוּ הֵיךָ הַדָּבָר שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו זֶרַע חֲדָל⁸ אַחַד אוּ פְּחוֹת מִמֶּנּוּ⁹.

(2) אבל אם לא הדגיש "היום" אסר עצמו לאכול לעולם, כי איזה זמן תקבע לו. וכמבואר בנדריים טו. לענין שינה. ומכיוון שזה דבר בלתי אפשרי, הרי זו שבועת שווא, ומלקים אותו מיד, ויאכל בכל עת שירצה. (3) מקרבן - אם שגג, וממלקות - אם הזיד. (4) "וכזית שאמרו לא גדול ולא קטן אלא בינוני". ושיעור זה הוא הלכה למשה מסיני. (5) נבילה - שמתה מאליה, או שלא נשחטה כראוי. טריפה - שנולד בה חולי ואינה ראוייה לחיות עוד, ואף על פי שקדם ושחטה קודם שתמות הרי זו אסורה. (6) שאסור מן התורה, אבל אין לוקים עליו. והטעם שחצי שיעור אסור - משום שראוי הוא להצטרף לשיעור שלם, ושם איסור עליו. וחיידר רבינו, שאפילו באיסור שבועה, שהאדם מביא על עצמו בדיבור פיו גם כן נאסר בחצי שיעור, ואין אומרים שלא הייתה דעתו אלא לכזית שלם. והוא הדין כשלא יזכיר בשבועתו תיבת "כלום" גם ייאסר באכילת חצי שיעור, אלא שרבינו משמיענו, שאפילו הדגיש "כלום" פטור מקרבן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23) מפציר מאוד. (24) המוזמן. (25) הואיל וחייב על כל מין בפני עצמו. (26) שאם שתה פחות משיעור רביעית יין ופחות מרביעית חלב אינם מצטרפים לרביעית אחת ופטור כדן השתה חצי שיעור. וכן אמרו "שתי שבועות אין מצטרפין". (27) "מתוך שחלוקות לחטאות (לקרבן חטאת על כל כיכר) אין מצטרפות".

ט. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֵכֵל כֶּפֶר זו, או שְׁלֹא אֵכֵל אוֹתָהּ, בֵּינָן שְׁאֵכֵל מִמְּנַה פְּזִית - חֵיב²⁸. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֵכֵלָהּ - אֵינּוּ חֵיב עַד שְׂיֵאכֵל אֶת כֶּלָּהּ²⁹. אָמַר: שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֵכֵל כֶּפֶר זו, שְׁבוּעָה³⁰ שְׁלֹא אֵכֵלָהּ, וְאֵכֵלָהּ - אֵינּוּ חֵיב אֶלָּא אַחַת³¹.

28) כיוון שהזכיר לשון אכילה בפני עצמה בלא כינוי, לסתם אכילה האמורה בתורה נתכוון והיא כזית, ואף על פי שהוסיף: כיכר זו, או "אותה" אין זה אלא מפרש לאיזו כיכר נתכוון ולהתיר עצמו בכיכרות אחרות. (29) הואיל והזכיר האכילה עם הכינוי, לא נתכוון זה לאכילה האמורה בתורה, אלא לאכילת הכיכר כולה, ששיור פחות מכזית לאו שיור הוא. (30) וחזר ונשבע שנית. (31) שאין השבועה השנייה חלה עליו כלל, שהרי משבועה ראשונה נאסר לאכול אפילו כזית ממנה, כל שכן, שלא יאכלנה כולה.

י. וְכֵן אִם אָמַר: שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֵכֵל³² הַיּוֹם, וְחִזַּר וְנִשְׁבַּע עַל הַכֶּפֶר שְׁלֹא יֵאֲכַלְנָהּ, וְאֵכֵלָהּ כֶּלָּה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם - אֵינּוּ חֵיב אֶלָּא אַחַת³³. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזֶה. שְׂאִין שְׁבוּעָה חֲלָה עַל שְׁבוּעָה³⁴. אֵכֵל אִם נִשְׁבַּע עַל הַכֶּפֶר שְׁלֹא יֵאֲכַלְנָהּ, וְחִזַּר וְנִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאֲכַל כֶּלָּהּ, או שְׁלֹא יֵאֲכַל כֶּפֶר זו, וְאֵכֵלָהּ כֶּלָּה - חֵיב שְׁתֵּים. שְׁבִשְׁעָה שֶׁנִּשְׁבַּע בְּתַחֲלָה שְׁלֹא יֵאֲכַלְנָה - אֵינּוּ חֵיב עַד שְׂיֵאכֵל כֶּלָּהּ; וְכִשְׁחִזַּר וְנִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאֲכַל [כֶּלָּהּ] או שְׁלֹא יֵאֲכַל אוֹתָהּ - מִשְׂיֵאכֵל מִמְּנַה פְּזִית יִתְחַיֵּב³⁵, וְכִשְׂיֵאכֵל כֶּלָּה יִתְחַיֵּב בְּשְׁבוּעָה רִאשׁוֹנָה.

32) שמשמעו אפילו כזית. (33) כי אין שבועה חלה על שבועה. והראב"ד שואל: הלא מתחילה לא נשבע אלא ליומו ולבסוף נשבע על אותה כיכר לעולם, כלומר, שעלינו לומר הואיל וחלה שבועתו השנייה על שאר הימים תחול גם לאותו יום כדן "איסור מוסיף" או "כולל", שאף על פי שאין איסור חל על איסור, אם האיסור השני מוסיף דברים אחרים על האיסור הקודם, דינו לחול. ורבינו סובר, הואיל ובשאר הימים כשאיסור השני בא, כבר פקע האיסור הראשון, שהרי לא נאסר בשבועה הראשונה אלא יום אחד בלבד, אין זה נקרא: "איסור מוסיף" (או כולל) הואיל והאיסור הראשון אינו קיים עוד בשאר הימים, ולפיכך אין השבועה השנייה חלה לאותו יום כלל, ומובן, שאם עבר היום ואכלה למחר, וודאי יתחייב משום השבועה השנייה, כיוון שכבר נסתלקה השבועה הראשונה – מייד חלה עליו השבועה השנייה, וזהו שדקדק רבינו: "ואכלה כולה באותו היום". (34) והטעם שאין שבועת בטוי חלה על שבועה, כי התורה אמרה: "להרע או להטיב" – מכאן, שאין שבועת

ה. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֵכֵל הַיּוֹם, וְאֵכֵל מִיָּנִין הַרְבֵּה; או שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֶשְׁתֶּה הַיּוֹם, וְשְׁתֶּה מִיָּנִין מִשְׁקִין הַרְבֵּה - אֵינּוּ חֵיב אֶלָּא אַחַת¹⁷. וְאֵפְלוּ אָמַר: שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֵכֵל הַיּוֹם בְּשֵׁר וּפְת וּקְטָנִית, וְאֵכֵל כֶּלָּה - אֵינּוּ חֵיב אֶלָּא אַחַת¹⁸. וְכֵלָן מִצְטְרְפִין לְכַזִּית¹⁹.

17) ואין אומרים: מינים מחלקים לקרבן חטאת או למלקות, אלא כיוון שאכלם בהעלם אחד או בהתראה אחת אינו חייב אלא אחת. (18) שלא הייתה דעתו אלא שלא יאכלם כולם, ואם אכל רק אחד מהם אינו חייב כלום, שיכול לומר לא היה בדעתי אלא שלא לאכול כולם, אם לא שיאמר: שבועה שלא אוכל היום בשר ולא פת ולא קטנית, שאז לוקה על כל מין ומין לעצמו, הואיל ופרט ואמר "לא" על כל מין ומין. (19) שאם אכל מכל המינים יחד כדי כזית אחד חייב, כאילו הם מין אחד, ואין צורך שיאכל מכל מין כזית. והוא הדין כשנשבע לא לאכול, ואכל ושתה מצטרפת השתייה לשיעור האכילה, הואיל ושתייה בכלל אכילה היא.

ו. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֵכֵל וְשְׁלֹא אֶשְׁתֶּה, וְאֵכֵל וְשְׁתֶּה - חֵיב שְׁתֵּים. שְׁהִשְׁתִּיה בְּכֵלָּה אֵכֵלָהּ, וְהוּאִיל וּפְרִט וְאָמַר 'וְשְׁלֹא אֶשְׁתֶּה' - גָּלָה דַעְתּוֹ שְׁלֹא כֶּלָּה הַשְׁתִּיה בְּכֵלָּה הָאֵכֵלָהּ²⁰, וְנִמְצָא כְּנִשְׁבַּע עַל זֶה בְּפָנֵי עַצְמוֹ וְעַל זֶה בְּפָנֵי עַצְמוֹ, וְלִפְיֵקָה חֵיב שְׁתֵּים²¹.

20) כי אילו כלל השתייה בכלל האכילה, לא הייתה שבועתו השנייה על השתייה חלה כלל שאין שבועה חלה על שבועה והרי זה כנשבע שלא יאכל – שלא יאכל שתי פעמים שאין השבועה השנייה חלה כלל. (21) שתי חטאות – כששגג, ושתי פעמים מלקות – כשהזיד.

ז. וְכֵן הָאוֹמֵר: שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֵכֵל פֶּת חֲטִיין וּפְת שְׁעוּרִין וּפְת כְּסָמִין, וְאֵכֵלָן - חֵיב עַל כֹּל אַחַת וְאַחַת. שְׁלֹא אָמַר 'פֶּת וּפְת וּפְת' אֶלָּא לְחַלֵּק וְלְחַיֵּב עַל כֹּל אַחַת²².

22) אבל אילו היה נשבע שלא לאכול "פת חטיים ושעורים וכוסמין" לא היה חייב אלא אחת, כי יכול הוא לומר לא נתכוונתי אלא להוציא פת של מין אחר מכלל שבועתי, כי אילו נשבעתי פת סתם הייתי אסור בכל מיני פת שהם.

ח. הָיָה חֶבְרוֹ מְסֻרָה²³ בּוֹ לְאֵכֵל אֶצְלוֹ, וְאָמַר לוֹ: בּוֹא וְשְׁתֶה עִמִּי יַיִן וְחֶלֶב וּדְבַשׁ, וְאָמַר²⁴: שְׁבוּעָה שְׂאִינִי שׁוֹתֶה יַיִן וְחֶלֶב וּדְבַשׁ, וְשְׁתֶה מִהֵן - חֵיב עַל כֹּל אַחַת וְאַחַת בְּפָנֵי עַצְמוֹ. שְׁהָיָה לוֹ לֹמַר: שְׁבוּעָה שְׂאִינִי שׁוֹתֶה כֶּלָּהּ, או מֵה שְׂאִמְרָת; וּמִשְׁחִזַּר וּפְרִט - גָּלָה דַעְתּוֹ שְׁחֵיב עַצְמוֹ בְּשְׁבוּעָה עַל כֹּל מִין וּמִין בְּפָנֵי עַצְמוֹ. לְפִיכָה²⁵ אֵין מִצְטְרְפִין זֶה עִם זֶה²⁶, וְאֵינּוּ חֵיב עַד שְׂיֵאכֵל כֶּלָּהּ מִמִּין אֶחָד. הוּאִיל וְהֵן חֲלוּקִין לְחֲטָאוֹת - הָרִי הֵן כְּחֶלֶב וְדָם שְׂאִינָן מִצְטְרְפִין לְכַזִּית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּהַלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת²⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תשע ממילא לא יבוא לכלל עשר, והרי גם בנידון שלפנינו אם מושבע ועומד שלא יאכל תאנים, ממילא אסור בתאנים וענבים, שאי אפשר לאכול תאנים וענבים אם לא יאכל תאנים תחילה וכבר נשבע ועומד עליהן משבועתו הראשונה? - שברדן "תשע ועשר" הוא נאסר בכל עשר ותשע תאנים שבעולם, מאז שבועתו הראשונה, ואין כאן שום "איסור כולל" הנזכר למעלה הלכה י"א - ואילו בנידון שלפנינו, מתחילה מותר היה בענבים, ועכשיו אסר עצמו גם בענבים, נמצא, מתוך שחלה שבועתו השנייה על הענבים (שלא נאסר בהם מתחילה) חלה גם על התאנים כדין "איסור כולל". (49) על שבועתו הראשונה. (50) בהעלם שבועתו השנייה. (51) אף על פי שאכל מהם כזית, אינם נחשבים לשיעור שלם הואיל ואינו חייב עד שיאכל תאנים וענבים כאחד. והתאנים אינן מצטרפות לשיעור שלם, הואיל והפריש עליהן קרבן על חיוב שבועתו הראשונה - הפרשת הקרבן מפסקת ביניהן, כאילו כבר כופר עליהן, ולא אכלן כלל.

טו. וכן הנשבע שלא יאכל עֶשֶׂר, וְחָזַר וְנִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכֵל עֶשֶׂר וְתִשְׁעֵי, וְאָכַל עֶשֶׂר וְהִפְרִישׁ קֶרְבָּן,⁵³ וְחָזַר וְשָׁגַג וְאָכַל תִּשְׁעֵי - הָרִי זֶה פְחָצִי שְׁעוֹר, וְאִין מְבִיאִין קֶרְבָּן עַל חֲצִי שְׁעוֹר. שְׁעֻנָּן שְׁבוּעָה אַחְרוֹנָה, שְׁלֹא יֵאָכֵל תִּשְׁעֵי וְעֶשֶׂר.

(52) וכגון שנשבע בראשונה על עשר תאנים אלו ובשנייה נשבע על עשר אלו ועוד תשע אחרות, ששבועתו השנייה חלה על העשר, מתוך שהיא חלה על התשע האחרות, וכדין תאנים וענבים המבואר למעלה הלכה יא. (53) על שבועתו הראשונה.

טז. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֵכָל כֶּפֶר זֶה הַגְדוּלָה אִם אֵכָל כֶּפֶר זֶה הַקְּטָנָה,⁵⁴ וְשִׁכַח תְּנַאי זֶה בְּעֵת שְׁאָכַל הַקְּטָנָה,⁵⁵ וְאָכַל אַחַר כֶּף הַגְדוּלָה בְּמִזְדֵּי - חֲבִיב.⁵⁷

(54) נמצא, הכיכר הגדולה היא "כיכר האיסור", שנשבע עליה שלא לאכלה, והכיכר הקטנה - היא "כיכר התנאי" שבה תלה איסור אכילת הכיכר הגדולה. (55) נמצא שוגג באכילתה. (56) שידע שכבר אכל את כיכר התנאי ונאסר באכילת הגדולה. (57) מלקות. והוא שהתרו בו ואמרו: אל תאכל כיכר זו, כי כבר אכלת "כיכר התנאי" ונאסרת בזו. וגירסת רבינו שם כגירסת רבינו חננאל: "ראשונה בשוגג ושנייה במזיד חייב". ואף על פי שעל כיכר התנאי שוגג היה, אין זה פוטרו ממלקות, כי עיקר תחולת השבועה באכילת כיכר האיסור היא, והרי אכלה במזיד וחייב מלקות. אבל אם אכל "כיכר האיסור" תחילה בשוגג, ואחר כך אכל "כיכר התנאי" במזיד פטור מכלום, שתחולת שבועתו היא עם אכילת "כיכר האיסור" ועליה שגג, שלא ידע כלום על שבועתו, וכבר מבואר לעיל פרק ג הלכה ו: שבועת שגגות - פטור, שנאמר: "האדם בשבועה" שיהא אדם בשעת שבועה.

יז. אָכַל אֶת הַקְּטָנָה וְהוּא זֹכֵר הַתְּנַאי וַיִּוָּדַע שֶׁבְּאֵכִילָתָהּ תֵּאָסֵר הַגְדוּלָה, וְשִׁכַּח⁵⁸ וְאָכַל אֶת

בטוי חלה אלא על דברי רשות, שאם רצה עושה, ואם לא רצה אינו עושה. וזה שנשבע כבר שלא לאכול, הרי נאסר באכילתה, ואין יישובע שנית על דבר שכבר נאסר בו, ואינו ברשותו לאכלו. (35) משום שבועה שנייה, שעל כזית זה אינו אסור מחמת שבועתו הראשונה.

יא. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֵכָל תְּאֵנִים, וְחָזַר וְנִשְׁבַּע עַל תְּאֵנִים וְעַל הָעֲנָבִים - חֲבִיב עַל תְּאֵנִים שְׁתֵּים. שֶׁהָרִי פָּלַל תְּאֵנִים שֶׁנֶּאֱסְרוּ בְּשְׁבוּעָה רִאשׁוֹנָה עִם הָעֲנָבִים שֶׁהָיוּ מְתָרִין, וּמִתּוֹךְ שֶׁחָלָה שְׁבוּעָה שְׁנִייה עַל הָעֲנָבִים - חָלָה עַל תְּאֵנִים, וְנִתְחַיֵּב בְּשְׁתֵּי שְׁבוּעוֹת³⁶, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת מֶאֱכָלוֹת אֶסוּרוֹת³⁷.

(36) ואם הוא מזיד לוקה שתיים, ואם הוא שוגג מביא שני קרבנות חטאת. (37) שאף על פי, שאין איסור חל על איסור, - כשהאיסור השני כולל דברים אחרים, שהיו מותרים מתחילה, ואסורם, נכלל גם האיסור הראשון ונוסף עליו האיסור השני, וזה נקרא: "איסור כולל", שמתוך חומרו הוא חל על האיסור הראשון הקל ממנו.

יב. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֵכָל שְׁמוֹנָה³⁸, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֵכָל תִּשְׁעֵי³⁹, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֵכָל עֶשֶׂר - בֵּין שְׁאָכַל שְׁמוֹנָה בֵּין שְׁאָכַל תִּשְׁעֵי בֵּין שְׁאָכַל עֶשֶׂר⁴⁰, אִינוֹ חֲבִיב אֲלָא אַחַת⁴¹.

(38) תאנים, או כיוצא בהן. (39) שחזר ונשבע פעם שנייה. (40) בהעלם אחד. (41) משום שבועה ראשונה, שהנשבע שלא יאכל שמונה, נאסר ממילא באכילת עשר, שהרי אי אפשר לאכול עשר אם לא יאכל שמונה, ואין השבועה על תשע ועשר חלה כלל, שאין שבועה חלה על שבועה.

יג. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֵכָל עֶשְׂרִים⁴², שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֵכָל תִּשְׁעֵי⁴³, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֵכָל שְׁמוֹנָה⁴⁴: אִם אֵכָל עֶשֶׂר - חֲבִיב שְׁלֹשׁ, עַל כֹּל שְׁבוּעָה וּשְׁבוּעָה אַחַת⁴⁵; וְכֵן אִם אֵכָל תִּשְׁעֵי - חֲבִיב שְׁתֵּים⁴⁶; אֵכָל שְׁמוֹנָה - חֲבִיב אַחַת⁴⁷.

(42) עדיין לא נאסר באכילת תשע. (43) חלה עליו שבועה שנייה, ועדיין מותר הוא בשמונה. (44) חלה עליו גם שבועה שלישית. (45) חטאת אחת. (46) משום שבועה שנייה ושלישית. (47) משום שבועתו האחרונה בלבד.

יד. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֵכָל תְּאֵנִים, וְחָזַר וְנִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכֵל תְּאֵנִים וְעֲנָבִים כְּאַחַת⁴⁸, וְשָׁגַג וְאָכַל תְּאֵנִים וְהִפְרִישׁ קֶרְבָּן⁴⁹, וְאַחַר כֶּף שָׁגַג וְאָכַל עֲנָבִים⁵⁰ - אִינוֹ חֲבִיב עַל הָעֲנָבִים; מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ פְחָצִי שְׁעוֹר⁵¹, וְאִין מְבִיאִין קֶרְבָּן עַל חֲצִי שְׁעוֹר.

(48) יחד, מכל אחד משניהם שיעור שלם, שהוא כזית מכל מין ומין ושבועתו השנייה חלה כשיאכל משניהם, הואיל והיא כוללת גם ענבים, שעדיין לא נשבע עליהם. ואין זה דומה לדין: שבועה שלא אוכל תשע וחזר ונשבע שלא יאכל עשר, שאין השבועה השנייה חלה, הואיל ואם לא יאכל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַגְדוּלָה וְכַמְדָּמָה לוֹ שְׁעָדִין לֹא נֶאֱסָרָה⁵⁹ - פֶּטוּר⁶⁰.
אֶכֶל שְׁתִּיָּהּ בְּשַׁגְּגָה - פֶּטוּר⁶¹; שְׁתִּיָּהּ בְּמִזִּיד, בֵּין
שְׁאֵכֶל הַגְדוּלָה בַּתְּחִלָּה⁶² אוּ בְאַחֲרוֹנָה⁶³ - חֵיב⁶⁴.

71) כבשה - לעשיר, ושתי תורים או שני בני יונה - לעני.
72) וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו שתיכף לעונש
מלקות האמור בתורה "ארבעים יכנו לא יוסיף" - כתבה
התורה: "לא תחסום שור בדישו" להקיש ללאו של
"חסימה" שיש בו מעשה ולוקין עליו אף כל לאו אין לוקין
עליו עד שיהא בו מעשה. (73) בכל זאת אין לוקין עליו
משום חוסר מעשה.

כא. ומפני מה לוקה אם נשבע שאכל והוא לא
אכל, או שלא אכל והוא אכל, ואף על פי שלא
עשה מעשה?⁷⁴ מפני שמעט שבועתו לשקר
נשבע⁷⁵; אכל אם נשבע שיעשה והוא לא עשה -
אינה שבועת שקר משעט שבועה⁷⁶.

74) כי השבועה עצמה אינה מעשה אלא דיבור בלבד,
והאכילה שאכל הרי בהיתר אכל ואין כאן מעשה עבירה.
75) שידע שלא אכל, ונשבע לשקר, והרי זו דומה לשבועת
שווא, שנשבע לשנות את הידוע לאדם וגילתה התורה
שחייב מלקות אף על פי שלא עשה מעשה ככתוב "כי לא
ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשווא" - בית דין של
מעלה אינו מנקה, אבל בית דין של מטה מלקים אותו
ומנקים אותו, ומתוך שנאמר בפסוק זה: לשווא לשווא שתי
פעמים, ריבתה תורה שגם שבועת שקר לשעבר הדומה
לשבועת שווא לוקים עליה. (76) שבדעתו היה לעשות
כשבועתו, ולא יצא שבועה מפיו לשקר, ואין זו דומה
לשבועת שווא, ואפילו עבר אחרי כן על שבועתו ולא עשה
אין בעבירתו מעשה ואין לוקים עליה.

כב. מי שאמר לחברו: שבועה לא אכל לך⁷⁷, או
שבועה שאיני אוכל לך; או שהיה מסרוב⁷⁸ בו
לאכל אצלו, והוא נמנע⁷⁹, ונשבע ואמר: שבועה
שאכל⁸⁰ לך; וכן האומר: לא שבועה לא אכל
לך⁸¹ - פל אלו אסורין⁸², והרי נשבע שלא יאכל
אצלו. ואם אמר פל הלשונות האלו⁸³, ועבר ואכל
- אינו חיב אלא אחת⁸⁴.

77) בשבועה עלי, שלא אוכל משלך. (78) מפציר.
79) ממאן. (80) הואיל ונמנע נתכוון לומר: שבועה תהא
חלה עלי אם אוכל משלך. (81) כלומר, לא יהא אסור מה
שלא אוכל לך, אבל מה שאוכל לך יהא אסור בשבועה,
ש"מכלל לאו אתה שומע הן" ואפילו ר' מאיר, שאינו סובר:
"מכלל לאו אתה שומע הן" אין זה אלא בדיני ממון, אבל
באיסור שבועה החמורה מאוד - מודה. (82) יש בהן
משמעות לשון איסור. (83) יחד. (84) שאין שבועה חלה
על שבועה ולדעת הרדב"ז נתכוון רבינו לומר, שאין כאן
שבועת שווא, כי לכאורה אם נשבע: שלא אוכל לך,
וכשחזר חבירו והפציר בו לאכול אצלו, נשבע שוב: שבועה
שאוכל לך, לעשות רצון חבירו המפציר נתכוון ונשבע

(58) כשאכלה. (59) שחושב שעדיין לא אכל את הקטנה
ומותר לו לאכול את הגדולה. (60) שהרי שוגג הוא
באכילת כיכר האיסור ופטור גם מקרבן. וגירסת רבינו שם:
"ראשונה במזיד, ושנייה בשוגג פטור". (61) שאין כאן
"אדם בשעת שבועה", על איזה שוגג הוא חייב קרבן.
(62) והתרו בו: אל תאכל זו, שמא תאכל את הקטנה
ותתחייב למפרע, ואף על פי שזוהי התראת ספק, כי בשעת
ההתראה לא נודע עדיין אם יאכל את הקטנה ויתחייב -
לוקה עליה, כי רבינו פוסק התראת ספק - שמה התראה.
(63) והתרו בו באכילתה - התראת וודאי, שהרי כבר אכל
את "כיכר התנאי" - אינו דין שהוא חיב. (64) אבל אם
אכל את ה"גדולה" במזיד והתרו בו אל תאכלנה, שמא
תאכל אחר כך את הקטנה, ובאחרונה אכל הקטנה בשוגג
פטור מכלום, על הגדולה פטור ממלקות - כי אכלה בהיתר,
כי עדיין לא נאסר בה עד שיאכל הקטנה, ועל אכילת
הקטנה אין לחייבו מלקות למפרע, שהרי שגג בה, ומה
מועילה ההתראה על אכילת הראשונה, שבהיתר אכלה,
שהיה ברעתו לא לאכול הקטנה, ומה אשמתו אם שחכ
ואכל הקטנה - אין זה אלא שוגג ופטור ממלקות (לחם
משנה). וגם מקרבן הוא פטור, שבשעת אכילת כיכר
האיסור, מזיד היה ואין מביאין קרבן עד שיהא תחילתו
וסופו בשגגה. כללו של דבר: תחולת השבועה תלוייה
באכילת כיכר האיסור, ואם היה שוגג באכילת ה"איסור"
אין השבועה חלה עליו, הואיל ואינו "אדם בשעת שבועה"
ואפילו הזיד ב"כיכר האיסור" ואכל באחרונה "כיכר
התנאי" בשגגה, פטור ממלקות, שהראשונה בהיתר אכלה
(שעדיין לא אכל את כיכר התנאי) וכן פטור הוא מקרבן
הואיל ולא שגג מתחילה ועד סוף. הזיד באכילת האיסור
ולא התרו בו ואחרי כן אכל "כיכר התנאי" והתרו בו פטור,
הואיל ולא הייתה ההתראה בשעת אכילת האיסור.

יח. וכן אם תלפזן זו בזו⁶⁵ ונשבע ואמר: שבועה
שלא אכל אחת מהן אם אכלתי האחרת⁶⁶, ושכח
התנאי ואכל אחת מהן, ואכל השנייה בודון - חיב⁶⁷.

65) הגדולה בקטנה והקטנה בגדולה. (66) נמצאת אכילת
הראשונה משמשת תמיד תנאי לשנייה, ואכילת השנייה היא
אכילת האיסור. (67) מלקות, שבשעת אכילת האיסור מזיד
היה, ושבועתו חלה בשעת אכילתה, אף על פי שבשעת
התנאי שוגג היה.

יט. אכל הראשונה בודון והשנייה בשגגה -
פטור⁶⁸; שתייה בודון⁶⁹ - חיב⁷⁰.

68) ממלקות ומקרבן, שבשעת אכילת האיסור שוגג היה,
ואין הוא "אדם בשעת שבועה" ופטור גם מקרבן.
69) והתרו בו באכילת השנייה, שהיא אכילת האיסור.
70) מלקות. ומובן שאם שגג בשתייה פטור.

כ. שבועה שאכל פטר זה היום, ועבר היום ולא אכלה:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בו ואמרו לו אל תעשה דבר זה, שאם תעשנו ולא תקיים עשה שבו תלקה, ועבר ולא קיים העשה הרי זה לוקה, אעפ"י שהתראה בספק היא, שאם יקיים יפטר, התראת ספק התראה היא", אם כן, מבואר שם, שלוקים על התראת ספק, וכן מבואר למעלה פ"ד, הי"ז, גם לא מצינו בהל' סנהדרין, שיחלק רבינו בין לאו מפורש בתורה לבלתי מפורש. ומה גם כשלאו "לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא" מפורש הוא בתורה, וכבר עמד על מדוכה זו מרן ה"כספ משנה". ולדעת הרדב"ז, נתכוין רבינו לומר, שאין זו שבועת שוא המפורשת בתורה, כי התורה מדברת בנשבע לשנות הידוע או להודיע את הידוע לאדם שהוא כן (ראה לעיל פ"א, ה"ד) אבל בשבועה שלפנינו, שהוא סומך על אחרים שיקיימו את שבועתו, אעפ"י שאח"כ לא יקיימו - חושב הוא שאין זו שבועת שוא, כי איסור זה אינו מפורש בתורה, ואין זה דומה לכל התראת ספק, שידוע הוא שאם לא יקיים העשה, יעבור על הלאו למפרע, אבל כאן סמך בדעתו על אחרים, שיקיימו שבועתו וחושב שאין זו שבועת שוא. והגר"א בביאורו ליו"ד רלו ס"ק ח מבאר: כיון שהנשבע תלוי עד שיקיימו אחרים את שבועתו - אפילו לא קיימו, אינו לוקה, שהרי זה לאו שאין בו מעשה, וכמבואר לעיל פ"ג, ה"כ, שאילו היה יודע בשעת שבועה, שלא יקיימו - היה לוקה משום שבועת שוא שיצאה מפיו לשקר, כמבואר שם ה"א. אבל מתוך שאין זה ידוע מראש, אלא כשאחרים לא יקיימו שבועתו, ואז אינו לוקה על אי-קיומו, שאין בזה מעשה. וכך היא הנוסחה לדבריו: "ונמצא כשמתרים בו בעת שנשבע התראת ספק, ואחר-כך הוא לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו כמו שיתבאר בהל' סנהדרין" והכוונה לפרק יח, ה"א. והיה כתוב כאן: שב"מ - ראשי תיבות: שאין בו מעשה, ונתחלה בטעות ב-ש"מ = ראשי תיבות: שבו מפורש בתורה, ולדעתו היא "טעות מפורסמת". (9 קשורים. חייבים. 10) כיון שנשבע: זורוק פלוני צרור לים, ואין הדבר בידו, הרי זה כאילו אמר: משיבעך אני שתזורוק צרור לים וענה אמן. (11) פ"ב ה"א "שכל העונה אמן אחר שבועה, כמוציא שבועה מפיו".

ג. ואם קיימו דבריו - הרי אלו משפחתי, שלא ה'גילגילי¹² להוציא שבועה לשוא¹³.

(12) את הנשבע. (13) ובכל זאת מכים את הנשבע מכת מרדות - דרך קנס, שנשבע על דבר שאין בידו לקיים (מעשה רוקח). וכתב הרמ"א ביו"ד רלו סעיף ב: "וכל-שכן שהנשבע עצמו צריך לקיים שבועתו, אעפ"י שבתחילה היתה שבועת שוא, כגון שנשבע לישא אשה פלונית, ושמא לא תתרצה וישנה שבועת שוא, מכל-מקום כשהיא רוצה צריך לקיים שבועתו".

ד. במה דברים אמורים¹⁴? פשנשבע על דבר שאינו ברשותו, כגון שנשבע ראובן על שמעון שלא ילך בסחורה או שלא יאכל בשר וכיוצא בזה; אבל אם נשבע ראובן שלא יכנס שמעון בביתו ושלא יהנה מנכסיו, ועבר שמעון ונכנס לביתו של ראובן ונהנה מנכסיו שלא מדעת ראובן - ראובן פטור, שהרי

לאכול אצלו, שבועה זו מכוונת לבטל את השבועה הראשונה, והרי זה כנשבע לבטל המצוה ויתחייב משום שבועת שוא? - לפיכך משמיענו רבינו שכל הלשונות הללו משמעותן לאיסור ואין כאן אלא שבועת ביטוי בלבד, ומתוך שאין שבועה חלה על שבועה אינו חייב אלא אחת.

~ יום שני כ"ד אדר"א ~

פרק חמישי

(1) הנשבע שבועת ביטוי על אחרים, שבועת שוא לפרטיה, שבועת שוא על גודל השמש ושאר דברי חכמה שאינם ניכרים אלא לאנשים מלומדים.

א. מי שנשבע שזרק איש פלוני צרור לים, והוא לא זרק; או שלא זרק, והוא זרק - הרי זה חייב בשבועת בטוי²; ואף על פי שאינו בלהבא³, שהרי אינו יכול להשבע שזרק ושלא זרק איש פלוני⁴. וכל מי שנשבע על אחרים שיעשו כן וכך או לא יעשו, אפילו היו בניו או אשתו - אינו חייב בשבועת בטוי; שהרי אין בידו לא לקיים ולא לבטל⁵. ומפני אותו מפת מרהות⁶; שהרי אין בידו לקיים שבועה זו, ונמצא גורם לשבועת שוא⁷.

(2) שבועת כה. כרב, שהלכה כמותו בידי איסור לגבי שמואל בן מחלוקתו. (3) והכתוב אומר: "להרע או להטיב" - שמשמע לעתיד, בכל זאת אין זה מעכב, כי עיקר ההקפדה היא שיהיה הדבר בהן ולא. (4) שאין פלוני ברשותו לזרוק או לא לזרוק (שם וברש"י). (5) ואעפ"י שיכול הוא לכופף את בניו הקטנים או לסגור עליהם הדלת שלא יזרקו צרור לים - כיון שהבן רוצה לזרוק והאב מונעו, נמצא האב גורם שלא יזרוק, ושבועתו היתה: שלא יזרוק הבן מדעתו הוא, ולא מכח מניעת האב. ואם נשבע: אמנע את בני מלזרוק, והיה בידו למנעו ולא מנעו חייב (רדב"ז). (6) מדברי סופרים, כפי מראה עיני הדיין וכפי צורך השעה, בניגוד למלקות מן התורה, שהיא שלשים ותשע מכות (ברטנורה לניזר פ"ד, מ"ג ע"פ פירוש המשנה לרבינו שם). מרדות - שמרד על דברי חכמים, וראה בר"ן לכתובות פ"ד, דף מה. ורש"י בחולין קמא: מפרש: "מרדות - ריודי בתוכחות, שלא ירגיל בזה, ואין לה קצבה עד שיקבל עליו". (7) ולדעת רש"י בשבועות כה. הרי זו שבועת שוא, ולוקין עליה, כמבואר בש"ך ליו"ד רלו ס"ק ד.

ב. ולמה אינו לוקה משום שבועת שוא? שהרי אפשר לאותן אחרים שישמעו ממנו ויתקיים שבועתו, ונמצא פשמתרים בו בעת שנשבע התראת ספק, שאין לוקין עליה, אלא אם כן היה לאו שבו מפרש בתורה, כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין⁸. ואין אותן אחרים נזקקין⁹ לקיים דברי זה הנשבע, אלא אם כן ענו אמן¹⁰, כמו שבארנו¹¹.

(8) פט"ו, ה"ד. המעייין שם ימצא רק נוסח זה: "עבר על לאו שניתק לעשה (כגון שילוח הקן, ראה דברים כב, ו"ז) והתרו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דברים האסורים מן התורה, שהרי מושבע ועומד הוא מהר סיני, שלא לאכלם, וכמבואר להלן הי"א. ומוכן, שלוקה הוא משום איסור נבילה וטריפה וכו'. ויש לדקדק מלשון רבינו, שאם יאכל דברים האסורים רק מדברי חכמים, יתחייב משום שבועת ביטוי, שאינו מושבע עליהם מהר סיני. וראה להלן ה"ז. (24) שנשבע לאכול. (25) גילה דעתו שאינו קץ בהם. (26) שבועות כד. וגירסת רבינו כגירסת הרי"ף שם: "אמר רבא: שבועה שאוכל ואכל עפר, פטור" כי הואיל ונשבע שיאכל, ודאי העלה בדעתו, שבכל מה שיאכל יצא ידי חובתו, אבל כשנשבע "שלא יאכל" אין שבועתו מכוונת לדברים שאינם ראויים לאכילה או לאיסורי תורה, שלא נתכוין בשבועתו אלא לדברים הראויים, כילדברים שאינם ראויים לא היה צריך להתחייב ולהשבע.

ו. **שבועה שלא אכלתי, והוא אכל דברים שאינם ראויים לאכילה או נבלות וטריפות - חיב; שאכילתן שמה אכילה, שפבר הן חשובין אצלו, שהרי אכלן²⁷. אכל להבא, שנשבע שלא יאכל²⁸, ונקרה מקרה²⁹ ואכלן - אינה אכילה³⁰, כמו שבארנו³¹.**

(27) קודם שנשבע, ללא כל סיבה, ועכשיו שנשבע שלא אכל - נשבע לשקר. וכן אמרו במשנה שם כב: "קונם אשתי נהנית לי אם אכלתי היום, והוא אכל נבילות וטריפות... הרי אשתו אסורה". ובגמרא שם כג: השוה דין דברים שאינם ראויים לאכילה כלל, לנבילות וטריפות. (28) כאן חוזר רבינו להצדיק את הדין שבהלכה הקודמת: נשבע שלא יאכל ואכל דברים שאינם ראויים לאכילה... פטור. (29) ובכת"י התימנים: "ונקרא נקריית" - מלשון הכתוב "נקרא נקריית בהר הגלבווע". (30) כי לא החשיבם, אלא כדי שלא יעבור על שבועתו הוכרח לאכלם, למלאות נפשו כי ירעב. (31) בהלכה הקודמת.

ז. **שבועה שלא אכל כל שהוא מנבלות וטריפות, ואכל פחות מנזית - חיב בשבועה³², שהרי אינו משבע על חצי שעור מהר סיני³³.**

(32) שבועות כג: "במפורש חצי שיעור". (33) ואעפ"י שחצי שיעור אסור מן התורה, אלא שאין לוקים עליו, כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פי"ד, ה"ב - אינו מושבע עליו מהר סיני, שאין אסור מפורש בתורה, אלא אסור הוא משום שראוי להצטרף לשיעור שלם, כמבואר ביומא עד. ולא הושבענו בהר-סיני "ארוור אשר לא יקיים את דברי התורה הזאת" אלא על דברים המפורשים בתורה.

ח. **שבועה שאכל פחות מנזית נבלה וטריפה - חיב בשבועת בטוי³⁴. שבועה שלא אכל עפר וכיוצא בו מדברים שאינם ראויים לאכילה: אם אכל פחות - חיב; אכל פחות מנזית - הרי זה ספק, שמה יתחייב בכל שהוא, מפני שאין זה דרפו לאכילה פדי להצריכו שעור³⁵.**

(34) מוטב שיאכלנו ואל יעבור על שבועתו, כי הואיל ואינו

הוא אנוס¹⁵, ושמעון חיב, שעבר על דבר האסור לו לעשותו, שלא נשבע זה אלא על דבר שהוא ברשותו¹⁶. וכן כל פיוצא פזה¹⁷.

(14) שאין אחרים נזקקים לקיים דברי הנשבע. (15) ששמעון נכנס שלא בידיעתו, ואנוס פטור מכלום, כמבואר לעיל פ"ג, ה"א. (16) הטור ביו"ד רלו תמה על זה, שאין אדם יכול לאסור שלו על חברו אלא בלשון נדר, שהוא חל על עצם החפץ, שאוסרו על חברו כהקדש. אבל לא בלשון שבועה, שהיא חלה על האדם, ואינה חלה עליו אלא אם כן יקבל עליו השבועה? והט"ז שם ס"ק ז מתרץ, שרבינו סובר כדעת הרמב"ן (הובאה בר"ן לנדרים ב:) שנדר שאמר בלשון שבועה, ושבועה שאמרה בלשון נדר מועילה, וזה נתכוין לאסור את שלו על חברו באיסור נדר אלא שביטאו בלשון שבועה, ולפיכך חברו חיב, וראה בבבאור הגר"א ליו"ד רו ס"ק כ. וב"לחם משנה" העיר, שבכל זאת אין חברו לוקה, שהרי גם בנדר ממש פסק רבינו לקמן ה' נדרים פ"ה, ה"א, שאם עבר חברו ונהנה אינו לוקה "שהרי לא אמר שמעון כלום" אלא כוונת רבינו לומר, שיש כאן איסור תורה. (17) וכן אמרו "שהשוה הכתוב הקטן כגדול לזדון שבועה" והכוונה, שנשבע הקטן ואחרים חייבים עליו, כגון שנשבע לאסור חפצו על חברו, כמבואר שם לענין הקדש, הרי שאחרים חייבים על דבר שהוא ברשות הנשבע (משנה למלך). ובירושמי נדרים פי"א, ה"א לא רצה ר' יוסי להתיר את שבועתו של פלוני שנשבע, לא להרשות לאשתו שתיכנס לביתו, הרי שחלה שבועתו על אחר, בדבר שהוא ברשותו (יד איתן).

ה. **שבועה שלא אכל, ואכל אכלין שאינם ראויים לאכילה¹⁸ ושתה משקים שאינם ראויים לשתיה - פטור¹⁹. אכל דברים האסורים מן התורה באכילה, כגון שאכל פזית נבלות וטריפות²⁰ שקציעים²¹ ורמשים²² - פטור משום שבועת בטוי²³. שבועה שאכל, ואכל אכלין שאינם ראויים לאכילה ושתה משקין שאינם ראויים לשתיה או שאכל נבלות וטריפות וכיוצא בהן - פטור משבועת בטוי, שהרי יצא ידי אכילה²⁴; מאחר שהן חשובין אצלו²⁵ - אכילתן שמה אכילה²⁶.**

(18) כגון עפר וכדומה. (19) משנה בשבועות כב: כי כדי שלא לעבור על שבועתו הוא אוכל מאכלים אלה, למלאות נפשו כי ירעב, ולא משום שהחשיבם כמאכל. (20) נתפרש למעלה פ"ד, ה"א. (21) כל הברואים הטמאים, שביבשה ובים הפרים ורבים, ועל כולם אמרה תורה "ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו". (22) "אלו המינים שנבראים באשפות... וכיוצא בהם שאינם נבראים מזכר ונקבה אלא מן הגללים שהסריחו... הם נקראים: רומש על הארץ, והאוכל כזית מהם לוקה, שנאמר... בכל השרץ הרומש על הארץ, ואעפ"י שאינם פרים ורבים" (רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ב הי"ג, ע"פ ה"ספרא" פרשת שמיני פרק יב). (23) משנה בשבועות שם, שאין שבועת ביטוי חלה על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

47) איסורי תורה, שמושבע עליהם מהר סיני שלא לאכלם.
48) שאין שבועה חלה על שבועה, והרי הוא מושבע מהר סיני על נבילות שלא לאכלן, וכמבואר לעיל ה"ה, ע"פ דברי הגמרא בשבועות כג: "מפרש גופו תקשה אמאי, מושבע מהר סיני הוא". (49) שהרי לא נשבע לבטל מצוה, אלא לקיימה.

יב. נִשְׁבַּע שְׂיֵאכַל נְבִלָה וְטָרְפָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן מֵאִסוּרֵי תוֹרָה - הָרִי זֶה לֹקְחָה מְשׁוּם שְׁבוּעַת שְׂוֵאָה⁵⁰, בֵּין אָכַל בֵּין לֹא אָכַל⁵¹.

50) שהנשבע לבטל מצוה חייב משום שבועת שווא. וכמבואר למעלה פ"א, ה"ו. 51) שמשעה שיצאה שבועה מפיו - יצאה לשווא, וכמבואר בסמוך ה"ג.

יג. שְׁבוּעָה שְׂאֵכַל כִּפּוּר זֶה, שְׁבוּעָה שְׂאֵכַל לָנֶה - הַשְּׂנִיָּה שְׁבוּעַת שְׂוֵאָה, שֶׁהָרִי מְצַוָּה עָלָיו לֹאֲכֹלָה⁵², וְלֹקְחָה⁵³ עַל שְׁבוּעָה שְׂנִיָּה בֵּין אָכַל בֵּין לֹא אָכַל⁵⁴. וְאִם לֹא אָכַלָה - חַיֵּב אָף בְּשְׁבוּעַת בְּטוּי⁵⁵.

52) מחמת שבועתו הראשונה. 53) מיד, שהרי נשבע לבטל את המצוה. 54) שמשעה שיצאה שבועה מפיו - יצאה לשווא. 55) היא השבועה הראשונה, ועליה אינו עובר עד שיעבור הזמן שקבע בשבועתו, או אם יאבד הככר, ולא יוכל שוב לקיים שבועתו.

יד. שְׁבוּעָה שְׂאֵכַל כִּפּוּר זֶה, שְׁבוּעָה שְׂאֵכַל לָנֶה - הַשְּׂנִיָּה שְׁבוּעַת שְׂוֵאָה, שֶׁהָרִי זֶה אִסְוֵרָה עָלָיו לֹאֲכֹלָה, וְלֹקְחָה עַל שְׁבוּעָה שְׂנִיָּה זֶה בֵּין אָכַלָה בֵּין לֹא אָכַלָה. וְאִם אָכַלָה - לֹקְחָה אָף מְשׁוּם שְׁבוּעַת בְּטוּי⁵⁶. וְכֵן כָּל הַנִּשְׁבָּע לְבַטֵּל אֶת הַמְצַוָּה וְלֹא בִטֵּל - פְּטוּר מִשְׁבוּעַת בְּטוּי⁵⁷, וְלֹקְחָה מְשׁוּם שְׁבוּעַת שְׂוֵאָה⁵⁸, וְעוֹשֶׂה הַמְצַוָּה שֶׁנִּשְׁבָּע לְבַטְלָהּ⁵⁹.

56) דין זה נלמד מדין ההלכה הקודמת, אלא שרצה רבינו לבאר אופני שבועת ביטוי ב"הן ולאור" דבר וחילופו. בהלכה הקודמת נשבע לאכול ככר זו, ובהלכה שלפנינו, נשבע לא לאכול הככר, ונמשך רבינו אחר לשון הפסוק "להרע או להטיב". וראה בתוספתא שבועות פ"ב, ב. 57) שאין שבועת ביטוי חלה אלא על דברי רשות, שאם רצה עושה ואם רצה אינו עושה, וזה נשבע על דבר שהוא מצווה לא לעשותו, וכמבואר בדברי רבינו בסמוך ה"ז. 58) משנה בשבועות כט. 59) כי שבועת ביטוי - לא חלה עליו כלל, ושבועת שווא אינה מחייבת אותו כלל. ועליו לקיים המצוה כמצווה. ובנדרים טז: אמרו: "מנין שאין נשבעים לעבור על המצוות (שאם נשבע לבטלן, אין זו שבועה) תלמוד לומר: לא יחל דברו - דברו לא יחל, אבל מיחל הוא לחפצי שמים" שאין שבועה חלה עליו ויכול לחלל דברו.

טו. פִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבָּע שְׂאֵכַל יַעֲשֶׂה סִפְּהָ⁶⁰ וְשְׂאֵכַל לְבַשׁ תַּפְּלִין⁶¹ וְשְׂאֵכַל יִתֵּן צְדָקָה⁶². וְכֵן הַנִּשְׁבָּע לְחַבְּרוֹ: שְׂאֵכַל אַעֲיֵד לָךְ עֲדוּת זֶה שְׂאֵנִי יוֹדְעָה, או

מושבע על איסור זה מהר סיני, חלה עליו שבועת ביטוי (ובתוס' שבועות כג: חולקים על זה, ולדעתם אין השבועה חלה כלל). ומוכן, שאם אפשר להתיר לו שבועתו ע"י פתח חרטה (ראה לקמן פ"ו, ה"א, י') משתדלים להתירה לו, כדי שלא יצטרך לאכול איסור תורה. 35) או אולי, כיון שהזכיר בשבועתו לשון אכילה - דעתו לכזית, כי אין אכילה פחותה מכזית. בשבועות כב: היא בעיה שלא נפשטה, ומספק אינו חייב קרבן ואינו לוקה.

טז. וְכֵן הַנִּשְׁבָּע שְׂאֵכַל לֹאֲכֹל חֲרִצָּן³⁶, וְאָכַל מִמֶּנּוּ פְּחוֹת מִפְּזִית - הָרִי זֶה סִפְּקָ³⁷. הִיָּה הַנִּשְׁבָּע נְזִיר, שֶׁהוּא אִסוּר בְּחֲרִצָּן בְּפְזִית³⁸, וְאָכַל מִמֶּנּוּ פְּחוֹת מִפְּזִית - אֵינּוּ חַיֵּב בְּשְׁבוּעַת בְּטוּי; שֶׁהָרִי אֵין דַּעְתּוֹ בְּשְׁבוּעָתוֹ אֲלָא עַל (כָּל) פְּזִית שֶׁהוּא מְשַׁבֵּעַ עָלָיו³⁹, וְאֵין שְׁבוּעָה חֲלָה עָלָיו⁴⁰. לְפִיכָף⁴¹, אִם פָּרַשׁ וְאָמַר: שְׁבוּעָה שְׂאֵכַל חֲרִצָּן אַחַד, וְאָכַל - חַיֵּב⁴².

36) גרעיני הענבים, ולשון רבינו לקמן הל' נזירות פ"ה, ה"ב: "החרצנים והם הזגים הפנימיים שזורעים אותם". 37) שבועות שם, בעיה שלא נפשטה, כיון שנאכל ע"י תערובת (עם הענבים) דעתו לכזית כמו כל מאכל, או אולי מכיון שאין אוכלים אותו בעינו (לעצמו) אין זה מאכל, ודעתו לכל שהוא. 38) ככתוב בתורה "מחרצנים ועד זג לא יאכל". 39) לזרז את עצמו, שלא יעבור על איסור תורה, ושלא יכשל לאכול כזית חרצן בימי נזירותו, כמו שכתב הטור ליו"ד רג: כשרגיל לשכוח ולעבור על אחת ממצוות לא-תעשה, מותר לו לנדור ולהשבע להחמיר על עצמו. 40) שהרי מושבע ועומד הוא מהר סיני שלא לאכול חרצן בכזית, וכמבואר בסמוך ה"א (שבועות שם, בעיה שנפשטה). 41) הואיל וכל הטעם שאין השבועה חלה עליו, הוא משום שמושבע ועומד הוא. 42) שאין הנזיר מוזהר על חרצן אחד, והרי הוא לגבי חרצן אחד כשאר כל האנשים שאינם נזירים, וכבר נתבאר למעלה פ"ד ה"א, שאם נשבע "לא לאכול דבר זה ואכלו חייב, ואפילו הוא כזרע חרדל אחד או פחות ממנו".

יז. שְׁבוּעָה שְׂאֵכַל אֲכַל תְּמָרִים וְנְבִלּוֹת וְטָרְפוֹת, וְאָכַל פְּזִית נְבִלָה או טָרְפָה - חַיֵּב אָף מְשׁוּם שְׁבוּעַת בְּטוּי⁴³; שֶׁהָרִי כָּלֵל דְּבָרִים הָאִסוּרִין עִם דְּבָרִים הַמְּתָרִין⁴⁴, וּמִתּוֹךְ שֶׁחָלָה שְׁבוּעָה עַל הַתְּמָרִים - חָלָה עַל דְּבָרִים הָאִסוּרִים⁴⁵, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוֹ⁴⁶.

43) נוסף על איסור נבילה. 44) ואין אומרים שלא יתייב עד שיאכל תמרים ונבילות יחד - הואיל ולא אמר: תמרים ונבילות כאחת, ודאי התכוין לכל מין בפני עצמו. וראה למעלה פ"ד, ה"ד. 45) שבועות כג: ואפילו באיסור הבא ע"י עצמו (כגון זה שבא לו ע"י דיבור) אומרים בו "איסור כולל", כמבואר שם כד. 46) למעלה פ"ד, ה"א.

יח. אָכַל אִם נִשְׁבָּע שְׂאֵכַל יֵאכַל נְבִלָה וְטָרְפָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, בֵּין אָכַל בֵּין לֹא אָכַל - אֵין כָּאֵין חַיֵּב שְׁבוּעָה כָּלֵל⁴⁸, לֹא שְׁבוּעַת בְּטוּי וְלֹא שְׁבוּעַת שְׂוֵאָה⁴⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו: "יראה לי" אעפ"י שמשנה מפורשת היא: "נשבע לבטל את המצוה... זו היא שבועת שוא"? כי שם מדובר במצוות שבין אדם למקום, כגון תפילין וסוכה וכדומה, ואילו כאן עוסק רבינו במצוות שבין אדם לחברו, הייתי אומר: הואיל וחברו המוכה והמקופח יכול למחול לו, אין זה נשבע לבטל את המצוה, וכן אמרו "הכני פצעני על-מנת לפטור - פטור" לפיכך מציין רבינו: יראה לי, שהוא לוקה, שמצד ציווי ה' יש לחייבו משום שבועת שוא (מעשה רוקח).

יז. נִשְׁבַּע לְהִרְעוֹ לְעַצְמוֹ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂפִיחָבֵל בְּעַצְמוֹ⁷⁵, אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ רִשְׁאִי⁷⁶ - שְׁבֻעַת חֲלָה עָלָיו⁷⁷, וְאִם לֹא הִרְעוֹ לְעַצְמוֹ - חֵיב מְשֻׁם שְׁבֻעַת בְּטוּי⁷⁸. נִשְׁבַּע לְהִיטִיב לְאַחֵרִים הִטְבָּה שְׂפִידוֹ לְעֹשֹׂתָהּ, כְּגוֹן שֶׁיִּדְבַּר עָלָיו לְשַׁלְטוֹן אוֹ יִכְבְּדוּ - שְׁבֻעַת חֲלָה עָלָיו⁷⁹, וְאִם עֵבֶר וְלֹא עָשָׂה - חֵיב מְשֻׁם שְׁבֻעַת בְּטוּי.

(75 בגופו. 76 בבא קמא צא: שנאמר, וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, וכי באיזה נפש חטא זה? אלא שציער עצמו מן היין וכו', וראה ה' דיעות פ"ג, ה"א והל' חובל ומזיק פ"א, ה"א. 77) ואין זה נשבע לבטל את המצוה, כי אין דין זה מפורש בתורה אלא נלמד מתוך מדרש חכמים. והרי זה דומה לדין "חצי שיעור" המבואר לעיל ה"ז. (78 שבועות כז. 79) שם. שנאמר "או להטיב" - או, לרבות הטבת אחרים, שישנה ב"הן ולא", שאם אינו רוצה אינו מטיב, כגון מתנה לעשיר.

יח. נִשְׁבַּע שְׂלֵא יֵאָכַל מִצָּה שְׁנָה אוֹ שְׁנַתִּים - הָרִי זֶה אֲסוּר לְאָכַל מִצָּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח, וְאִם אָכַל - חֵיב מְשֻׁם שְׁבֻעַת בְּטוּי. וְאִין זֶה⁸⁰ שְׁבֻעַת שְׂוֹא⁸¹, שֶׁהָרִי לֹא נִשְׁבַּע שְׂלֵא יֵאָכַל מִצָּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח, אֲלֵא כָּל עֵתִים שְׂאָכִילֵת מִצָּה בְּהֵם רְשׁוֹת עִם עֵת שְׂאָכִילֵתָהּ בּוֹ מִצָּה, וּמִתּוֹךְ שֶׁחֲלָה שְׁבֻעָה עַל שְׂאָר הַקְּמִים - חֲלָה עַל לֵיל הַפֶּסַח⁸². וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂלֵא יֵשֵׁב בְּצַל סִכָּה לְעוֹלָם⁸³, אוֹ שְׂלֵא יַעֲלֶה עָלָיו בְּגֵד⁸⁴ שְׁנָה אוֹ שְׁנַתִּים⁸⁵.

(80) בכ"י תימן: ואין זו. (81) שחייב בהכל מי שנשבע לבטל את המצוה, כמבואר לעיל ה"ד. (82) ולפיכך אינו לוקה על שבועתו ויאכל מצה כדין שבועת שוא, אלא אסור לאכול מצה בליל פסח שלא לעבור על שבועתו - שבועת ביטוי. (83) אסור לו לישב בסוכה בחג הסוכות מחמת שבועתו, הואיל וכלל זמנים שישבה בסוכה בהם - רשות, עם זמן שהישיבה בו מצוה. אבל אם נשבע שלא יאכל מצה בליל פסח או שלא ישב בסוכה בחג הסוכות הרי זה לוקה משום שבועת שוא, כמבואר לעיל פ"א, ה"ו: "שבועה שלא אוכל מצה - אסור לאכול מצה בליל הפסח. שלא אוכל מצה בליל הפסח - לוקה ואוכל מצה". ואעפ"י, שמלשון הירושלמי משמע שאם נשבע "שלא יאכל מצה", הרי זה כולל זמני רשות עם זמני מצוה, בעוד שרבינו אין השבועה

שְׂלֵא אָעִיד לָךְ אִם אָדַע לָךְ עֲדוֹת - הָרִי זֶה לּוֹקָה מְשֻׁם שְׁבֻעַת שְׂוֹא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצָה לְהָעִיד⁶³. וְכֵן הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: שְׁבֻעַת שְׂלֵא אָדַע לָךְ עֲדוֹת - הָרִי זֶה שְׁבֻעַת שְׂוֹא, שְׂאִין בִּידוֹ שְׂלֵא יִדַע לוֹ עֲדוֹת⁶⁴. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה⁶⁵.

(60) סתם סוכה בלשון בני אדם - היא סוכה של מצוה. (61) משנה בשבועות כט. ושם הנוסח: "שלא להניח תפילין". (62) לעני, והתורה אמרה "נתון נתון לוי". (63) ככתוב בתורה "אם לא יגיד ונשא עונו" וזה שנשבע לבטל, נשבע על דבר שאי-אפשר לו. (64) כי אולי יראה לו עדות וידע (שם): "שבועה שלא נעידך", ומפרש רבינו, שזה כולל שתי משמעויות: שלא נעיד מה שיודעים אנו, וכן שלא נדע לך, וזהו "דבר שאי אפשר". וראה שם כה: "ידעתי ולא ידעתי - מחלוקת", שאינה בלהבא, שנשבע לבטל מצוה הוא. (65) כגון "אם לא ראיתי גמל שפורח באויר, ואם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד" השנויים במשנה שם.

טז. נִשְׁבַּע לְקַיֵּם אֶת הַמְצָוָה וְלֹא קַיֵּם - פְּטוּר מְשֻׁם שְׁבֻעַת בְּטוּי⁶⁶. פִּיּוּצָא? כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂפִיחָבֵל לְוֹלֵב אוֹ סִפָּה אוֹ שִׁיתָן צְדָקָה לְעֵנִי אוֹ שְׂפִיעִיד לוֹ אִם יִדַע לוֹ עֲדוֹת, וְלֹא עָשָׂה⁶⁷ וְלֹא נָתַן וְלֹא הָעִיד - הָרִי זֶה פְּטוּר מְשֻׁם שְׁבֻעַת בְּטוּי⁶⁸. שְׂאִין שְׁבֻעַת בְּטוּי חֲלָה אֲלֵא עַל דְּבָרֵי הַרְשׁוֹת, שְׂאִם רָצָה עוֹשֶׂה וְאִם לֹא רָצָה אֵינּוּ עוֹשֶׂה; שְׂפִיּוּצָא: לְהִרְעוֹ אוֹ לְהִיטִיב⁶⁹. לְפִיכָךְ⁷⁰, כָּל הַנִּשְׁבַּע לְהִרְעוֹ לְאַחֵרִים - פְּטוּר מִשְׁבֻּעַת בְּטוּי. כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂפִיחָבֵל אֶת פְּלוֹנִי⁷¹ אוֹ יִקְלָלֵנּוּ אוֹ יִגְזֹל מְמוֹנוֹ אוֹ יִמְסְרֵנּוּ בְּיַד אֲנָסִי⁷². מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצָה שְׂלֵא לְעֹשׂוֹת⁷³. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁהוּא לּוֹקָה מְשֻׁם שְׁבֻעַת שְׂוֹא⁷⁴.

(66) והוא-הדין משום שבועת שוא, שהרי בשעה שנשבע לא יצאה שבועה מפיו לשקר, והכתוב אומר "נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך" - מכאן שנשבעים לקיים את המצוה. והשוה לקמן פ"א, ה"ג: "ומותר לאדם להשבע על המצוה לעשותה כדי לזרז את עצמו, ואעפ"י שהוא מושבע עליה מהר סיני". (67) לולב או סוכה. (68) משנה בשבועות כז. (69) שם בגמרא: "מה הרעה רשות (בדבר רשות, שבדבר מצוה אינו יכול להרע ולבטלו, שהרי מושבע הוא מסיני), אף הטבה רשות" - מכאן שאין הפסוק מדבר בנשבע לקיים את המצוה. (70) הואיל ואין הפסוק מדבר אלא בדברי הרשות. (71) והתורה אמרה "פן יוסיף להכותו". וראה ה' חובל ומזיק פ"ה, ה"א. (72) איש אלם, העושה מעשי אונס. וראה ה' רוצח פ"ב ה"ב. (73) שבועות כז. "אוציא נשבע להרע לאחרים ולא הרע, שאין הרשות בידו... ואיזו היא הרעת אחרים: אכה את פלוני ואפצע את מוחו" וכו'. (74) זה מוסב רק על נשבע להרע לאחרים וכו' אבל הנשבע לקיים את המצוה אינו לוקה משום שבועת שוא, כמבואר לעיל אות סד. והדגיש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"להרע או להטיב" דבר וחילופו, ומקור הדברים בשבועות כה: "לא הנחתי תפילין היום... חייב".

כ. נִשְׁבַּע שְׁלֹא יִישָׁן שְׁלֹשֶׁת יָמִים או שְׁלֹא יֵאָכֵל כָּלֹם שְׁבַעַת יָמִים וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה⁸⁷ שֶׁהֵיָא שְׁבֻעַת שְׁנָא⁸⁸ - אֵין אוֹמְרִין: יַעֲזֹר זֶה עַד שְׁיִצְטַעַר וְיִצְוֶם עַד שְׁיִצְטַעַר וְלֹא יִהְיֶה בּוֹ פֶּחַ לְסַבֵּל וְאַחַר כֵּן יֵאָכֵל אוּ יִישָׁן; אֶלָּא מְלָקִין אוֹתוֹ מִיַּד⁸⁹ מִשּׁוֹם שְׁבֻעַת שְׁנָא, וְיִישָׁן וְיֵאָכֵל בְּכָל עַת שְׁיִצְטַעַר⁹⁰.

(87) כל דבר שאין בו כח לעשות, וכמבואר למעלה פ"א, ה"ד. (88) שמשעה שיצאה שבועה מפיו יצאה לשוא, כי אי-אפשר לו להתקיים שבעה ימים מבלי שיאכל. (89) שבועות כה. ואפילו עדיין לא לקה, מותר לו לישון מיד, וכשיודמן לו בית-דין ילקה על ידו (רדב"ז). (90) כבר העירונו למעלה פ"א, ה"ז בביאורנו, שבתלמוד בבלי אין זכר לזמן תענית של שבעה ימים, כי בשבועות כה. אינו מוזכר אלא: שלא יישן שלשה ימים - הרי זו שבועת שוא, ובירושלמי נדרים פ"ב, ה"א אמרו: "שבועה שלא אוכל שלשה ימים, ממתינים אותו עד שיאכל ומלקים אותו", הרי שסובר הירושלמי, שיתכן לאדם להתקיים אפילו כשלא יאכל שלשה ימים, ולפיכך אין זו שבועת שוא אלא שבועת ביטוי, ומקרא מסייעו (אסתר ד, טז): "וצומו עלי, ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום" (אמנם בילקוט שם, שאלו: "ואיך היו צמים שלשה ימים... ולא היו מתים? אלא שהיו מפסיקים מבעוד יום" שהפסיקו התענית לפני תום יום שלישי, אולם הירושלמי כנראה חולק על זה) וענינו רואות, שאנשים יכולים להתענות משבת לשבת, ולפיכך דקדק רבינו לכתוב: "שלא יאכל כלום שבעת ימים" שידע רבינו מחכמת הרפואה, שהנשבע לא לאכול בזמן ארוך זה אינו יכול להתקיים עוד, נמצאת שבועתו שבועת-שוא ומשעת שבועה יצאה לשקר, ולפיכך לוקה מיד, ויאכל בכל עת שירצה, ואינו חייב לשמור על שבועתו כי אין זו שבועת ביטוי כלל (מרכבת המשנה). וב"אור שמח" מביא רמז לדעת רבינו מדברי התלמוד (יומא ד:): על הפסוק (שמות כד, טו) "ויעל משה אל ההר... ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי" - ר' נתן אומר, לא בא הכתוב אלא למרק אכילה ושתייה שבמעיו לשומו כמלאכי השרת, הרי שזהו הזמן המעכל את כל מה שבמעיו, והכח האנושי פוסק מלפעול בו, אם לא שיזכה לדרגת מלאכי השרת.

כא. נִשְׁבַּע שֶׁרָאָה גָּמַל פּוֹרַח בְּאוֹר, אָמְרוּ לוֹ: הֵיאָךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְשׂוֹא? וְאָמַר: עוֹף גְּדוֹל רְאִיתִי וּמְגַדְלוֹ קָרָאתִיו גָּמַל, וְכֵן הָיָה בְּדַעְתִּי - אֵין זֶה כָּלֹם; שְׂאִין כָּל אָדָם קוֹרְאִין גָּמַל אֶלָּא לְגָמַל, וּבְטָלָה דַּעְתּוֹ אֶצֶל כָּל אָדָם, וְלֹקְהוּ⁹¹. וְכֵן כָּל פְּיוּצֵא בָּזֶה⁹².

(91) משום שבועת שוא, שזהו דבר בלתי אפשרי (משנה שבועות כט). ובגמרא שם אמרו: כשנשבע, על דעתנו הוא נשבע. (92) כגון שנשבע"שראה נחש כקורת בית הבד" =

חלה עד שיאמר: "שנה או שנתיים", אפשר לחלק, שבני ארץ ישראל (מקום חיבור הירושלמי) היו רגילים לאכול מצה כל ימי השנה, ולפיכך אם נשבע סתם "שלא יאכל מצה" - כוונתו לזמני הרשות יחד עם זמני מצוה, ושבועתו חלה ב"כולל", ובני חוץ לארץ אינם רגילים לאכול מצה בכל ימי השנה אלא בחג הפסח, ולפיכך הנשבע בחוץ לארץ סתם, כוונתו למצה בפסח, ולוקה משום שבועת שוא, ובהם עוסק רבינו. ומה שכתב רבינו: שלא ישב בצל סוכה "לעולם" הוא לאו דוקא, והוא-הדין אם אמר: "שנה או שנתיים" (מראה הפנים לירושלמי שם). ובירושלמי שם הנוסח: "שלא אשב בצל - אסור לישב בצל סוכה (דעתו היתה על כל צל, אפילו שאינו של סוכת מצוה) שלא אשב בצל סוכה (כוונתו לסוכת מצוה) לוקה ויושב בצל סוכה", וכן הנוסח ביו"ד שם. ויתכן, שגם רבינו יודה לזה (מעשה רוקח). ודע, שאין שבועת ביטוי חלה על ביטול מצוה"בכולל", אלא כשהביטול הוא ב"שב ואל תעשה" כגון שלא לאכול מצה או לא לישב בסוכה, אבל הנשבע לבטל מצוה ב"קום ועשה", כגון לאכול נבילות וטריפה - אפילו בדרך "כולל" אין שבועתו חלה, שאין אומרים לאדם חטא ואכול דברים אסורים כדי לקיים שבועתך, וכן אמרו בשבועות כד. "לאו - משכחת לה (שלא לאכול נבילות חלה שבועתו בכולל) אלא הן, היכי משכחת לה", שאם ישבע לאכול נבילות ושחוטות, אין שבועתו חלה (ר"ן שם, וכן בשו"ע יו"ד רלו, סעיף ה ובש"ך שם ס"ק טו). (84) בעל ארבע נפנות המחוייב בציצית. (85) מצוייך בציצית. כלומר, שנשבע שיתעטף בגד המחוייב בציצית ולא יטיל בו ציצית, שבזה הוא מבטל מצות ציצית, ומתוך שהוא כולל זמני פטור (לילה אינו זמן ציצית) עם זמני חיוב שהם ביום, שבועתו חלה. אבל אם ישבע שלא יתעטף בציצית, ולא ילבש בגד המחוייב בציצית, אין זה נשבע לבטל את המצוה, שיכול ללבוש בגד הפטור ממצות ציצית, וכבר כתב רבינו (ה"ל ציצית פ"ג, ה"א) "אעפ"י שאין אדם מחוייב לקנות לו טלית ולהתעטף בה, כדי שיעשה בה ציצית, אין ראוי לאדם חסיד, שיפטור עצמו ממצוה זו", הרי שאין זו אלא מידת חסידות, ומצד הדין אינו מחוייב ללבוש בגד המחוייב בציצית (רדב"ז). ולדעת ה"מעשה רוקח" כוונת רבינו כאן: "שלא יעלה עליו בגד" לבגדי כהונה, שהכהנים מצווים ללבשם בזמן הבית בעת עבודתם, כמבואר בה"ל כלי המקדש פ"י, ה"ד. ואם נשבע שלא ללבשם ביטל מצות-עשה, ואין שבועתו חלה אלא בדרך "כולל" בגדי חול עם בגדי כהונה.

יט. נִשְׁבַּע שֶׁהֵנִיחַ תְּפִלִּין הַיּוֹם אוּ לֹא הֵנִיחַ, שְׁנַתְעֵטֵף בְּצִיצִית אוּ לֹא נִתְעֵטֵף - הָרִי זֶה שְׁבֻעַת בְּטוּי לְשַׁעֲבֵר⁸⁶, שֶׁזֶה מְגִיד דְּבַר שְׁנַעֲשָׂה, וְלֹא נִשְׁבַּע עַל הַמְצָנָה לֹא לְקַיְמָה וְלֹא לְבַטְלָה.

(86) אעפ"י שאינה בלהבא, שהרי אינו יכול להשבע שלא יניח תפילין, כי אז הוא נשבע לבטל המצוה ופטור משום ביטוי, כמבואר למעלה ה"ד - כבר השמיענו רבינו לעיל ה"א, שחייבים על שבועת ביטוי אעפ"י שאינה בלהבא, הואיל וישנה ב"הן ולאוי", ורק על זה הקפיד הכתוב:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לדקדק בחשבון משיחת (מדידת) הקרקע ע"פ העיקרים המתבארים בכתבי הגימטריא" וראה במ"מ שם, והשוה תו"ט לאבות פ"ג מכ"א. (101) הנשבע עליהם להודיע את הידוע או לשנות הידוע פטור משבועת שוא. והמקור לדברי רבינו על גודל השמש וכו' גילה רבינו בהל' יסודי התורה פ"ג, ה"ו, האומר: "וספרים רבים חיברו בה חכמי יוון", וכן הוא אומר בהלכות קידוש החדש פ"ז, הכ"ה: "חכמת התקופות והגימטריות שחיברו בה חכמי יוון ספרים הרבה, והם הנמצאים עכשיו ביד החכמים, אבל הספרים שחיברו חכמי ישראל, שהיו בימי הנביאים מבני יששכר לא הגיעו אלינו" וכו'.

כתבניתה וצורתה, שזה בלתי אפשרי הוא (משנה ובגמרא שם עמ' ב).

כב. דָּבַר יָדוּעַ אֶצֶל הַחֲכָמִים בְּעֵלֵי שֶׁכָּל וּמְדַע, שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ גְּדוֹלָה מִן הָאָרֶץ מֵאָה וְשִׁבְעִים פְּעָמִים⁹³. נִשְׁבַּע אֶחָד מִן הָעָם שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ גְּדוֹלָה מִן הָאָרֶץ⁹⁴ - אֵינוֹ לֹקֵה מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שָׂוָא; שְׂאָף עַל פִּי שֶׁהִדְבֵּר בֵּן הוּא - אֵין דְּבַר זֶה גְּלוֹי וְיָדוּעַ לְכָל הָעָם, אֲלֵא לְגְדוּלֵי הַחֲכָמִים בְּלַבָּד. וְאֵינוֹ חַיֵּב אֲלֵא אִם בֵּן נִשְׁבַּע עַל דְּבַר שֶׁגְּלוֹי וְיָדוּעַ לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם⁹⁵ מִשְׂאָר הָעָם⁹⁶, כְּגוֹן אִישׁ שֶׁהוּא אִישׁ וְאֶבֶן שֶׁהוּא⁹⁷ אֶבֶן. וְכֵן אִם נִשְׁבַּע שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ קְטָנָה מִן הָאָרֶץ - אֵינוֹ לֹקֵה, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין הִדְבֵּר בֵּן, מִפְּנֵי שְׂאִין זֶה יָדוּעַ לְכָל אָדָם. וְאֵינוֹ כְּמִי שֶׁנִּשְׁבַּע עַל הָאִישׁ שֶׁהוּא אִשָּׁה, שֶׁהָרִי לֹא נִשְׁבַּע אֲלֵא עַל רְאִית עֵינָיו, שֶׁהָרִי הוּא רוֹאֶה אוֹתָהּ קְטָנָה⁹⁸. וְכֵן פֶּלַי פִּיּוּצָא בְּזָה מְדַבְּרֵי הַשְּׁבוּת תְּקוּפוֹת מְזוּלוֹת⁹⁹ וְגִימְטְרִיאוֹת¹⁰⁰, וְכִיּוּצָא בְּהֵן מְדַבְּרֵי חֲכָמָה שְׂאִין נִפְרִין אֲלֵא לְאֲנָשִׁים אַחֲרֵיהֶם¹⁰¹.

~ יום שלישי כ"ה אדר-א' ~

פְּרָק שְׁשִׁי

1) אופני התרת השבועה, מי יכול להתיר שבועה, כיצד מתירים ומתי.

א. מי שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת בְּטוּי² וְנָחַם³ עַל שְׁבוּעָתוֹ, וְרָאָה שֶׁהוּא מְצַטְעָר אִם יִקְיָם שְׁבוּעָה זוֹ, וְנִהְפְּכָה דַעְתּוֹ לְדַעַת אַחֲרָת⁴, או שְׁנוֹלֵד⁵ לוֹ דְּבַר שְׁלֹא הִיָּה בְּדַעְתּוֹ⁶ בְּשַׁעַת הַשְּׁבוּעָה וְנָחַם בְּגִלְלוֹ⁷ - הָרִי זֶה נִשְׂאָל⁸ לְחֻכָּם אַחֲדִי⁹, או לְשִׁלְשָׁה הִדְיוּטוֹת¹⁰ בְּמִקּוֹם שְׂאִין שֶׁם חֻכָּם, וּמִתִּירִין לוֹ שְׁבוּעָתוֹ¹¹. וְיִהְיֶה מִתָּר לַעֲשׂוֹת דְּבַר שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֹא לַעֲשׂוֹתוֹ, או שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת דְּבַר שֶׁנִּשְׁבַּע לַעֲשׂוֹתוֹ. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא הִתַּר שְׁבוּעוֹת¹².

2) מפורשת לעיל פ"א, ה"א-ב. 3) ומתחרט. 4) שהיה מרוצה אילו לא היה נודר נדר זה מעולם (כדברי השו"ע "י"ד סי' רכח, ס"ז). 5) שנתחדש. 6) שלא ידע בו. 7) נמצא זה מתחרט על עיקר הנדר, ורוצה לעקור את נדרו למפרע. 8) שואל היתר לשבועתו. ולפי שהחכם מתיר את השבועה, חוקר את הנשבע אם הוא מתחרט באמת, וכן הוא שואלו שאלות שונות כדי למצוא פתח חרטה להתרת שבועתו (ראה להלן ה"י-יא), לפיכך נקרא הנשבע: "נשאל" כי הוא נשאל שאלות שונות ע"י החכם (תוספות יו"ט) לשבת פכ"ד, מ"ה). 9) שהוא חכם מובהק בחכמת התורה, וכמבואר להלן ה"ה. 10) לדעת הגהות מיימניות, וכן מבאר הרדב"ז, אין הכוונה להדיוטות גמורים, אלא שהיו מפותחים בשכלם, שיבינו כל מה שיסבירו להם בהלכות היתר שבועות ופתחי חרטתן, ע"פ דברי התלמוד בכורות לו, א. אולם מסתימת לשון רבינו משמע שאפילו הדיוטות גמורים, שאינם תופסים את המוסבר להם יכולים להתיר (כסף-משנה). 11) והוא-הדין שמתירים לו את נדרו, כמבואר בהל' נדרים פ"ד, ה"ה: "ודין היתר נדרים כדין היתר שבועות". אבל שבועת שוא, פקדון ועדות - אין להן התרה, שהעבירה כבר נעשתה משעת השבועה (קריית ספר). ובנדרים ע"ח, א - אמרו: נאמר בפרשת נדרים (במדבר ל, ב) "זה הדבר אשר צוה ה'", ונאמר בשחטי חוץ (ויקרא יז, ב) "זה הדבר אשר צוה ה'". מה שחטי חוץ, אהרן ובניו וכל ישראל חייבים על שחטי

93) השוה הלכות יסודי התורה פ"כ, ה"ח: "והארץ גדולה מן הירח כמו ארבעים פעמים, והשמש גדולה מן הארץ כמו מאה ושבעים פעמים", ובהקדמת רבינו לפירוש המשנה, הוא אומר: "מאה וששים וששה פעם, ושלשה שמיני פעם". 94) והנשבע על דבר ידוע... שהוא כן, לוקה משום שבועת שוא, כמבואר לעיל פ"א, ה"ה. 95) שבועות כט. שכל שידועים בו שלשה בני אדם, הרי זה מפורסם לכל (רש"י שם כה: 96) וזהו שדקדק עולא שם, ואמר: "לשלשה בני אדם", כי בני אדם הם המון העם, ככתוב (תהילים מט, ג) "גם בני אדם גם בני איש" (הגהות בן אריה על הרמב"ם). וראה ב"שירי קרבן" לירושלמי נדרים פ"ג ה"ב, דיבור-המתחיל אלא כגון ביעה. 97) ובכת"י התימנים: שהיא. וכתב הרדב"ז, אפילו הנשבע הוא חכם גדול בתכונה הוא פטור משבועת שוא, כיון שאין הדבר ידוע לאחרים. 98) ואפילו הוא חכם בתכונה אינו חייב, שזה החכם לא נשבע על ידיעתו אלא על ראיית אחרים שרואים אותה קטנה, ואינם יודעים אם היא באמת קטנה מן הארץ אם לא (רדב"ז). ולדעת רש"י בשבועות כט. כל שנשבע לשנות את הידוע, ואין זה ידוע לשלשה בני אדם, הרי זה פטור משום שבועת שוא וחייב משום שבועת שקר, וכן הוא מבואר שם בגמרא דף כה: 99) ובכת"י התימנים: "ומזלות". תקופות - חכמת מהלך השמש והירח והגלגלים המקיפים את העולם ככתוב (תהילים יט, ז) "ותקופתו על קצותם", וכמבואר בהל' יסודי התורה פ"ג, ה"ה. מזלות - הכוכבים המכוונים תחת הגלגל התשיעי המקיף את הכל, ושנים-עשר הם ששמותם: טלה, שור, תאומים, וכו' כמבואר שם ה"ו, מזל - שרשו: נזל - הלך, ונזכר במקרא (מלכים"ב, כג, ה) "ולירח ולמזלות". 100) ובכת"י התימנים: וגימטריות. היא חכמת המדידה וההנדסה, גיאומטריה. כלשון רבינו בהל' גניבה ואבידה פ"ח, ה"א: "וכן במדת הקרקע, צריך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שזה כעין אונס הוא. אבל אם אמר התירוני משבועתי בלא טענה, אין כח באדם להתירו.

ג. ואין אדם יכול להתיר שבועת עצמו²⁰. ואין אדם רשאי להתיר שבועה או נדר במקום שיש גדול ממנו בחכמה²¹. ובמקום שיש בו רבו - אסור לו להתיר אלא מדעת רבו²².

20 נדרים פא, ב. וכן אמרו (נגעים פ"ב, מ"ה): "כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדר עצמו". (21 משום כבודו, וכן אמרו בנדרים ח, ב - שרבינא לא רצה להתיר נדר אשתו (אפילו להצטרף עם עוד שנים) במקום רב אשי רבו, אע"פ שלא היה רבו ממש. כי רבינא היה תלמיד חבר לרב אשי, כמבואר בעירובין סג, א. תלמיד חבר, הוא חכם כמותו אלא שלמד ממנו דבר אחד או יותר - רש"י שם (כספ-משנה). 22 ברשותו ובהסכמתו, כמו שאמרו (סנהדרין ה): "תלמיד אל יורה אלא אם-כן נוטל רשות מרבו". והשווה הל' תלמוד תורה פ"ה ה"ב-ג. והבדיל רבינו בין "גדול בחכמה" לבין "רבו", שבראשון - אין איסור בדבר, ובשני - יש גם איסור (כספ-משנה). וכתבו הרא"ש והר"ן (נדרים כג.), שאין זה אלא לכתחילה, אבל בדיעבד אם התירו ללא נטילת רשות - הותרה השבועה או הנדר, וכן בש"ך ליו"ד סי' רכח, ס"ק ה.

ד. זה שנשבע הוא שכיבוא²³ לפני החכם²⁴ להתיר לו, בין איש בין אשה. ואינו עושה שליח להשאל לו על נדרו. והפעל נעשה שליח²⁵ לחרטת אשתו²⁶ ומתירין לה²⁷; ובלבד שיהיו השלשה מקבצים²⁸, אב"ל לא יקבץ אותן להתיר לה לכתחילה²⁹. ואינו נעשה שליח להתיר נדר לאשתו³⁰.

23 ולא שלוחו, וכן לא ישלח כתב חרטתו לבית-דין, כי צריך לחקור הדבר מפי שליח או מפי כתבו. וכן אמרו לענין קבלת עדות (יבמות לא): "מפיהם ולא מפי כתבם". אבל אם הנשבע הופיע ואינו מבין את שפת החכם, מותר להעמיד על ידו מתרגם, והלה יתרגם ביניהם, כמבואר ב"ירושלמי" נדרים פ"ה, ה"ח (רדב"ז). (24 לבקש היתר, וראה לעיל אות ז. (25 הואיל ואשתו כגופו. (26 למסור חרטתה לפני חכם או לפני שלשה. (27 נדרים ח, ב. (28 שמצא אותם יחד ולא טרח לקבצם. (29 כי מתוך שטרח לקבצם, יש לחוש שיוסיף על דברי החרטה שמסרה לו אשתו, וחקירתם לא תעלה יפה (שם). (30 כלומר, אינו מצטרף להיות מהשלשה המתירים, הואיל וקשה עליו שבועת אשתו, יש לחוש שלא יחקור היטב בחרטה, כי אין אדם רואה חובה לעצמו, וכמו שהורה רבינו בהלכה הקודמת: "אין אדם יכול להתיר שבועת עצמו". ומה שהדגיש רבינו "אינו נעשה שליח", הכוונה אפילו אם נתן לו הגדול בחכמה או רבו, רשות להתיר נדר אשתו - אחרי ששמעו חרטתה - אינו נעשה שליחם להתיר נדר אשתו, לפי שהיא כגופו ונמצא מתיר לעצמו. ולמד רבינו דין זה מנדרים ת, ב - שרב אשי התיר לרבינא להיות שליח לחרטת אשתו, ולא התיר לו להיות אחד המתירים לנדר

חוץ. אף פרשת נדרים, אהרן ובניו וכל ישראל - כשרים להתיר הנדר, אם כן למה נאמר בפרשת נדרים (במדבר שם): "וידבר משה אל ראשי המטות", שמשמע מומחים? לומר לך: יחיד מומחה - רשאי להתיר הנדר, והדיוטות צריכים להיות שלשה - כעין בית-דין (ר"ן שם). (12 בתלמוד נמצא רק: "היתר נדרים" (חגיגה י). וכן ב"ירושלמי" נזיר פ"ט, ה"א: "ישראל יש להם היתר חכם". ובנוגע להיתר שבועה - שגורה הלשון: שאילה, השאל על שבועתך, ראה נדרים יח, א. סה, א. וכן אמרו (שבועות כד): "שבועה דאית לה שאלה", ומפרש רש"י: לחכם להתיר האיסור, אלא שב'מדרש רבה' שמות פ"ד, אנו מוצאים: "הלך אצל יתרו והתיר שבועתו". וכתב הרדב"ז: אין החרטה מועילה אלא על שבועת ביטוי להבא, אבל לשעבר משעה שיצאה מפיו יצאה לשקר, ומה תועיל החרטה לשעבר, ובכל זאת נהגו להתיר אפילו שבועה לשעבר כדי להקל מהעונש, ובתנאי שעשה תשובה.

ב. ודבר זה¹³ אין לו עקר¹⁴ פלל פתורה שפכתב, אלא קף למדו ממש רבנו מפי הקבלה¹⁵, שזה הפתוב: לא יחל דברו - שלא יחלל הוא בעצמו דרך קלות ראש בפשט נפש¹⁶, פענין שנאמר: וחללת את שם אלהיך¹⁷; אב"ל אם נחם וחרז בו¹⁸ - חכם מתיר לו¹⁹.

(13 היתר שבועות. (14 יסוד ושוורש. (15 שקיבלו איש מפי איש עד למשה רבינו מסיני. וראה הל' ממרים פ"א, ה"ב-ג. (16 בבזיון, מלשון הכתוב (יחזקאל כה, טו) "וינקמו נקם בשאט בנפש" - בבזיון שהיו מבזים אותם בנפשם (רד"ק שם). והשווה הל' יסודי התורה פ"ה, ה"י. (17 בנשבע לשקר - הכתוב מדבר, שבהזכירו שם ה' לשקר הוא מחללו להכעיס, כלשון רבינו בהל' יסודי התורה, שם. (18 מחמת צער, או שנולד לו דבר שלא ידע עליו בעת שבועתו, כמבואר בהלכה הקודמת. (19 משנה, חגיגה י, א. "היתר נדרים פורחים באויר", מעט רמו יש במקרא (רש"י שם). אבל בגמרא שם מצאו סמך לזה, דברי הכתוב (במדבר ל, ג) "לא יחל דברו" - הוא אינו מוחל (עושה דבריו בחולין), אבל אחרים מוחלים לו, וראה לקמן פ"ב ה"ב: "אע"פ שמתר להשאל על השבועה . . ומי שלבו נוקפו . . אינו אלא שמץ מינות . . אין נזקקים להתיר אלא מפני דבר מצוה, או מפני צורך גדול". וכתב החינוך מצוה ל: "מחסדי האל עליו, בדעתו חולשת בנין גופנו ומיעוט דעותינו . . לתת לנו עצה לצאת ממאסר השבועה בהתחדש עלינו רצון . . שאפשר לנו לתלות בענין השבועה טענת אונס או שגגה . . שיבוא הנשבע לפני איש חכם . . ויתוודה אליו מחסרון ידיעתו, שלא היה יודע בשעה שנשבע דבר שידע אחר . . ואחר הודאת פיו על זה ויכיר החכם ויראה, כי יש ממש בדבריו . . ועל כן הוא מתחרט ויקבל וידויו ויתרנו משבועתו, ולעולם אי-אפשר להתיר שבועה כ"אם בסיבת שום חידוש לנשבע, כגון שיאמר: אילו הייתי יודע דבר פלוני לא הייתי נשבע מעולם,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

40) העוקרים את הנדר בלי טעם אלא כרצונם המוחלט ואפילו בעל כרחו, וכן הכתוב אומר (במדבר ל, יג) "ואם הפר יפר אותם אישה". (41) ככתוב (שם, ג) "לא יחל דברו" - אבל אחרים מוחלים לו, שעושים דבריו חולין, ובחולין נופלת לשון התרה (נדרים עז: ובר"ן שם). ורבינו בפירושו למשנה נדרים פ"י מ"ח, אומר: "ומעשה היתר השבועות לפי מה שמסרו חכמים לנו . . . ולפי מה שראינו והתרגנו בפני אבותינו . . . שזה אצלנו בערי המערב . . . מעשים בכל יום, לפי שבמקומנו אין נובעים בהם מים הרעים, רצוני לומר, המינות (ראה לקמן פ"ב, ה"ב, ותבין כוונתו) . . . יבוא האיש . . . אל החכם או לשלשה הדייטות, ויאמר: אני נשבעתי על ענין כך, ואני מתחרט משבועתי, ואומר לו: מה הסיבה שהביאך שתתחרט . . . ואומר לו גדול הדיינים: אילו ידעת בשעת השבועה, שיתחדש עליך כך וכך . . . והוא אומר: לא . . . ואומר לו: אתה מתחרט על זאת השבועה? והוא אומר כן: כן. והגדול מן השלושה הנמצאים שם, אומר: שרוי לך, ומחול לך, במתיבתא של מעלה ובמתיבתא של מטה, ככתוב: ונסלה לכל עדת בני ישראל וכו', ואחר-כך אומרים השנים הנשארים: שרוי לך ומחול לך, שרוי ומחול לך. ואח"כ יחזור גדול הדיינים ואומר לו: לא יהיה לך למנהג שתהיה פרוץ בנדרים, ואם תכעוס מכאן ואילך ותחזור להשבע, אנו לא נתיר לך".

ו. הקרובים⁴² פשרים להתיר נדרים ושבועות. ומתירין בלילה ומעמד⁴³. שאין התיר הזה דין⁴⁴. לפיכך⁴⁵ נשאלין לשבועות ולנדרים בשבת⁴⁶, אם היו לצרף השבת, פגון שפתירו לו שבועתו כדי שלאכל וישתה היום. ונאפלו הנה לו פנאי להתיר שבועתו או נדרו מערב שבת⁴⁷ - הרי זה מתיר בשבת, הואיל והוא לצרף השבת⁴⁸.

42) בינם לבין עצמם או לנדר ולנשבע. (43) שהמתירים יכולים גם לעמוד, בניגוד לשאר דינים, שהדיינים חייבים לדונם בישיבה, אבל הנדר עצמו הבא להשאל - עליו לעמוד, שכן שנינו בירושלמי נדרים פ"י, ה"ח: "והשואל צריך להיות עומד". (44) שאינו כשר בקרובים ובלילה, אלא הרי הוא כהוראה בענין איסור והיתר (נדרים עז:). (45) הואיל ואין זה דין. (46) אע"פ שאין דינים בשבת, כמבואר בהל' שבת פכ"ג, הי"ד. (47) שהיה חכם מצוי לפניו - אין אומרים לא: יתיר לו בשבת. (48) שבת קנו, א. וכן בנדרים עז, א. ואם אין היתר זה לצורך שבת - אסור לטרוח בשבת לצורך חול (רדב"ז).

ז. ראובן שהשביע לשמעון וענה אמן⁴⁹ או קבל השבועה⁵⁰, ונחם שמעון על שבועתו ונשאל עליה - אין מתירין לו אלא בפני ראובן שהשביעו⁵¹. וכן אם נשבע ראובן או נדר שלא יהנה משמעון⁵² או שלא יהנה בו שמעון, ונחם⁵³ ונשאל לחכם - אין מתירין לו אלא בפני שמעון שנדר ממנו⁵⁴ הנה. ונאפלו הנה שמעון קטן או עובד פוככים ומזלות⁵⁵

אשתו (רדב"ז). ובדפוס רומי ר"מ, הנוסח כאן: "ואינו נעשה שליה להתיר נידוי לאשתו". וכן הוא נוסח הכסף משנה בדברי רבינו.

ה. פיצד מתירין? יבוא הנשבע לחכם המבוקש³¹, או לשלשה הדייטות אם אין שם ממחה³², ואומר: אני נשבעתי על כך וכך, ונחמת³³; ואלו היתרי יודע שאני מצטער בדרך זה עד פה³⁴, או שארע לי כך וכך³⁵ - לא היתרי נשבע; ואלו היתה דעתי בעת השבועה כמו עתה - לא היתרי נשבע³⁶. והחכם או גדול השלשה אומר לו: וכבר נחמת? והוא אומר לו: הן. חוזר ואומר לו: שרוי³⁷ לך, או מתר לך, או מחול³⁸ לך, וכל פיוצא פענן זה ככל לשון. אכל אם אמר לו: מופר לך, או נעקרה שבועתך, וכל פיוצא פענן זה - לא אומר³⁹ פלום; שאין מפר אלא הפעל או האב⁴⁰, אכל החכם אינו אומר אלא לשון התרה ומחילה⁴¹.

31) המפורסם מאיר בתורתו, מובהק - בנין הפעל מבהק, שפירושו אור מבהיק וזורר. וראה בתוספות יו"ט ללבבא מציעא פ"ב מ"א, אבל אין צורך שיהא מוסמך מרבתינו שבארץ ישראל כדין 'מומחה סמוך', שהרי לא נאמר: "אלקים" בפרשת נדרים להצריך מומחה סמוך (ר"ן נדרים ה, ב, כג, א. בהבנת דברי רבינו). (32) בכורות לו, ב: "שלשה מתירים את הנדר במקום שאין חכם". וראה בבאורנו לעיל ה"א. (33) והנני מתחרט. (34) כל כך. (35) שנולד לי דבר, שלא ידעתי בו בעת שבועתי. (36) נמצא נשבע זה מתחרט מעיקרו, שהיה מרוצה אילו לא היה נשבע מעולם, וכן שאל רב הונא (נדרים כא:): את הנודר שבא להשאל לפניו על נדרו: "לבך עלך?" כלומר, אותו לב שהיה לך כשנדרת, ישנו עדיין עליך ואינך מתחרט על מה שנדרת? אמר הנודר: לא, והתירו. ושם כב, ב - פסקו: "פותחים בחרטה". כלומר, אפילו לא מצא החכם שום פתח להתרת נדרו, אלא זה שהנודר מתחרט מאליו על נדרו ורוצה לעקרו מתחילתו מתירים בה את הנדר, וראה לקמן ה"י היתר נדר ע"י פתח החכם, כשהנודר לא הצהיר תחילה על רגשי חרטתו. (37) מותר לך. שרא - לשון פתח והיתר. "ועתה הנה פתחתיך" (ירמיה מ, ד) מתורגם: הא שריתך (ה'ערוד'). (38) מלשון "לא יחל דברו". וכתב הרמב"ן בתשובותיו, סימן רפט: לא יחל - פירושו לא יתיר. והענין, כמתיר הקשר שחזר הענין כאילו לא היה, כאדם שנמצא חבל קשור והתירו . . . וזהו שאמרו: החכם עוקר הנדר מעיקרו. ומחילה - עושה את החוב או את החטאת כאילו לא היו, בניגוד להפרה שהיא כדבר שישנו, אלא שיש גורם המעכב מלהשלימו, כמו (איוב ה, יב) "מפר מחשבות ערומים". (39) שלשון הפרה משמעה, בלי טעם, ככתוב (בראשית יז, יד) "את בריתי הפר". וכן "עקירה" משמעה בכח, ובלי סיבה הגיונית, והרי התרת נדר מבוססת על רגשי חרטה הנובעים מתוך הגיון וטעם (ע"פ הרדב"ז). וראה לקמן הל' נדרים פ"ג ה"ב, ובכסף משנה שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. אָחַד הַנְּשָׁבֵעַ בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוּ וְאָחַד הַנְּשָׁבֵעַ בְּרַבִּים⁶⁰. וְאָפְלוּ נִשְׁבַּע בְּשֵׁם הַמִּיחָדִּי⁶¹ בְּה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְנָחַם - הָרִי זֶה נִשְׁאָל עַל שְׁבוּעָתוֹ וּמִתִּירִין לֹא⁶². נִשְׁבַּע עַל דַּעַת רַבִּים אוֹ שֶׁנֶּדַר עַל דַּעַת רַבִּים⁶³ - אֵין מִתִּירִין לוֹ לְעוֹלָם⁶⁴, אֶלָּא לְדָבָר מְצוּה⁶⁵.

60) אע"פ שהדבר מפורסם, וגנאי הוא שיתיר שבועתו הידועה ברבים, וכמו שמצינו בגבעונים (יהושע ט, יח) "ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה" (ראה גיטין מו. וזהו טעמו של רבי יהודה האומר: נדר שהודר ברבים, אין לו הפרה) - בכל זאת יש לו התרה (גיטין לו.). 61) מפורש לעיל פ"ב, ה"ב. 62) נדרים כב, ב: "נוקקים לאלקי ישראל" ואע"פ ששבועה חמורה היא (רש"י שם). אבל דעת רב האי גאון (הובאה ברא"ש לנדרים פ"ג אות ב) שמי שנשבע בהזכרת השם או בתורה המונחת בארון, אין לשום חכם להתיר לו שבועתו, וכנראה שאין זה מצד הדין, אלא חומרת הגאונים היא, שלא יהיו פרוצים בשבועות. 63) שאמר: הריני נודר על דעת פלוני ופלוני ופלוני, או שעמד ברבים ואמר: הריני נודר על דעתכם. וכמה רבים? רב נחמן אמר שלשה (גיטין מו.) וכנראה שרבינו פוסק כמותו (רדב"ז). 64) שם לו, א. והטעם שאין לו התרה, כי נדר חמור הוא (ר"ן שם). ולדעת החינוך מצוה ל: "מכיוון שסילק דעתו מן הדבר ונתלה בדעת אחרים, אין טענת אונס ושגגה מצויה אצלו אח"כ" (ראה לעיל ה"ב דברי החינוך' שהבאנו בביאורנו שם) ובי"ד סי' רכח סכ"א, הנוסח: "אין התרה בלא דעתם", אבל בהסכמתם תועיל לו ההתרה. וכן בתוספות גיטין לה, ב דיבור המתחיל אבל נשאת. 65) גיטין לו, א. כי בודאי מסכימים הרבים להתיר לו, משום מצוה ('תוספות' שם). ודעת רבינו-תם (שם) שעל דעת רבים סתם, אין זה כלום. עד שיאמר על דעת פלוני ופלוני, ואפילו שלא בפניהם.

ט. בְּיָצַד? נִשְׁבַּע וְתָלָה שְׁבוּעָתוֹ בְּדַעַת רַבִּים⁶⁶ שְׁאֵל יִהְיֶה מְפֹלְגִי⁶⁷ לְעוֹלָם, וְהִצְרִיכוּ בְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר לְלַמֵּד תּוֹרָה אוֹ לְמִי שְׁיִמּוֹל אֶת בְּנֵיהֶם אוֹ שְׁיִצְבַּח⁶⁸ לָהֶם, וְלֹא נִמְצָא אֶלָּא זֶה⁶⁹ בְּלִבָּד - הָרִי זֶה נִשְׁאָל לְחֶכֶם אוֹ לְשִׁלְשָׁה הַדְּיוּטוֹת וּמִתִּירִין לוֹ שְׁבוּעָתוֹ, וְעוֹשֶׂה לָהֶם מְצוֹת אֵלוֹ, וְנוֹטֵל שְׂכָרוֹ מֵאוֹתָן הָאֲנָשִׁים שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁאֵל יִהְיֶה מְהֵם⁷⁰.

66) והוא היה מוהל או שוחט, כמפורש בסמוך. 67) מפלוני ופלוני אנשי עירו. 68) שישחט. 69) הנשבע. 70) גיטין שם, אלא ששם מסופר באופן אחר, שמלמד תינוקות אחד פשע בתלמידיו (שחבטם יותר מדאי - רש"י) הדירו רב אחא על דעת הרבים (שלא ילמד עוד), ואח"כ החזירו רבינא על כנו, הואיל ולא נמצא מורה אחר מדקדק ודייקן כמותו. ולדעת הראב"ד, אין זה אלא כשהם הדירוהו מנכסיו, והוא אינו רוצה ללמד חנינם, לפיכך יתירו לעצמם את נדרם ע"י שהחכם יפתח להם פתח חרטה, אילו הייתם יודעים שלא תמצאו כמותו בשום שטר, לא הייתם נודרים. נמצא שנדרתם בטעות, אבל כל שהלמד

- אֵין מִתִּירִין לוֹ אֶלָּא בְּפָנָיו. פְּדִי שְׂיַדַע הַנְּדָר⁵⁶ שְׁהִתִּיר זֶה⁵⁷ נְדָרוֹ אוֹ שְׁבוּעָתוֹ, וּלְפִיכָךְ יִהְיֶה מְמַנּוּ⁵⁸ אוֹ יִהְיֶה לֹא⁵⁹.

49) שהוא כמוציא שבועה מפיו, לעיל פ"ב, ה"א. 50) שאמר: קיבלתי עלי שבועה זו (שם). 51) נדרים סה, א. שנאמר (שמות ד, יט) "ויאמר ה' אל משה במדין, לך שב מצרים". אמר לו: במדין נדרת (לשבת עם יתרו, ככתוב שם ב, כא): ויואל משה לשבת את האיש - אין "ויואל" אלא לשון שבועה, לך והתר נדרך במדין, כלומר: בפני יתרו. וביירושלמי שם פ"ה ה"ד, אמרו הטעם "מפני החשד", כלומר שלא יחשדנו המשביע כשיראנו עובר על שבועתו, שהוא מזלזל באיסור שבועה, לפיכך אין להתירו אלא בפני המשביע, שידע בהיתרו, וכן מפרש רבינו בסמוך. ולפי טעם זה, אפילו לא עשה המשביע שום טובה עם הנשבע, אין להתיר לנשבע שלא בפני המשביע, משום חשד. וראה בסמוך אות נח, טעם אחר בזה. וכל זה לכתחילה, אבל כדיעבד אם התירוהו שלא בפניו - הרי שבועתו מותרת, שכן מצינו בצדקיהו המלך, שנשאל על שבועתו שלא בפני נבוכדנצר משביעו (שנשבע לו לא גלות שראה אוכל ארנבת חיה), ואחרי שהסנהדרין התירוהו - הלך והגיד, כמסופר בנדרים שם. וצדקיהו צדיק גמור היה ('הגהות מיימוניות'). 52) עד כאן דיבר רבינו ששמעון נשבע לדעת ראובן חבירו המשביעו או לטובתו, כמו שנשבע משה ליתרו חותנו, שהשביעו לטובתו שישב עמו, וכן צדקיהו לנבוכדנצר, וכאן מדבר רבינו בנודר שנדר מעצמו שלא יהנה מחבירו ונדר בפניו (לחם-משנה). 53) ראובן הנשבע. 54) בפניו. 55) שהרי יתרו גוי היה, ונצטווה משה להשאל על נדרו בפניו. וכן בצדקיהו מצינו, שהוכיח נבוכדנצר את הסנהדרין שהתירו שבועתו שלא בפניו (נדרים שם), וקטן - אינו גרוע מגוי (כסף-משנה). 56) שמעון, שראובן נדר הנאה ממנו. 57) ראובן הנודר. 58) ראובן משמעון, ולא יחשדנו כעובר על נדרו. 59) ובכת"י תימן: שלש תיבות אלו אינן. וראוי להעיר, שביירושלמי נדרים פ"ה ה"ד, אמרו עוד טעם לדין זה: "מפני הבושה", כלומר, שיתבייש בפני חבירו, שרוצה שיתירו לו נדרו. וטעם זה יוצדק כשהמשביע עשה טובה לנשבע, כגון יתרו עם משה שהשיאו את בתו. וכן נבוכדנצר לצדקיהו ששחררו מבית האסורים, ולפיכך יתבייש הנשבע להתיר שבועתו בפני המשביע שהיטיב עמו, כי שבועה זו היתה לתועלת המשביע. אבל כל שלא היטיב עמו המשביע, אין כאן בושה ויכול להשאל אפילו שלא בפניו. וכשעשה עמו טובה והשביעו ועבר והתירוהו שלא בפני המשביע, יש מרבותינו (הראב"ד, הוזכר בר"ן לנדרים סה, א. והרשב"א בתשובותיו וכן המהרי"ק סי' נב) הסוברים שאין זו התרה, צא ולמד מצדקיהו, שהכתוב צווח ומענישו בדבר, ככתוב (דברי הימים-ב, לו, יג) "וגם במלך נבוכדנצר מרד, אשר השביעו באלקים", וראה מה עלתה בו ובסנהדרין (נדרים סה, ובר"ן שם). אולם דעת רוב רבותינו, שגם בזו, ההתרה מועילה לו, ובלבד שיפרט את הנדר לפני החכם המתיר, כמבואר בשו"ע י"ד סי' רכח, ס"כ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תִּשְׁתָּהּ יַיִן שְׁלֹשִׁים יוֹם - הֲרִי אַתָּה פּוֹגֵעַ בְּרִגְלֵי
וּמִבְטֵל שְׂמַחַת יוֹם טוֹב וְעֹנֵג שִׁבְתָּהּ⁸⁴. אִם אָמַר:
אֵלֹהֵי יוֹדֵעַ זֶה לֹא הֵייתִי נֹשֵׁב - מִתִּירִין לוֹ⁸⁵;
וְאִם אָמַר: אֵף עַל פִּי כֵן לֹא נִחַמְתִּי וְרוֹצֵה אֲנִי
בְּכָל זֶה - אֵינִי מִתִּירִין לוֹ.

78) שם רע. (79) אם לא, כי מצא בה דבר מגונה.
80) נמצאת פוגם בכבוד בניך. (81) כי אסור להחזיר
גרושתו משנשאת לאחר. (82) כגון אם היתה כתובתה
מרוכה, אומרים לו אי אתה יכול לגרשה עד שלא תפרע לה
כתובתה, ואפילו אתה מוכר שער ראשך (שאתה עני) אתה
נותן לה כתובתה (משנה, נדרים סו:): וראה שם סו, א
במשנה "פותחים לאדם... ובכבוד בניו" וכו'. (83) שם
במשנה עמ' ב "פותחים לו מן הכתוב שבתורה" וכו'.
84) שאין שמחה אלא בכשר וביין, כמבואר בפסחים קט,
א. ובהל' יו"ט פ"ו, ה"ח. ובהל' שבת פ"ל, ה"י: "אכילת
בשר ושתיית יין בשבת, עונג הוא לו". (85) אע"פ שלא
התחרט מתחילה בבואו לפני בית-דין, עד שהדיינים פתחו
לו פתח חרטה (נדרים סו.) "פותחים בימים-טובים
ובשבתות".

יב. אין פותחין בנולד⁸⁶. פיצד? נשבע שלא יהנה
בפלוגני, ונעשה סופר העיר⁸⁷ - הואיל ולא נחם
על שבועתו⁸⁸, אין פותחין לו בדרך זה. ואפלו
אמר הוא מעצמו: אלו הייתי יודע לא הייתי נשבע
- אין מתירין לו; הואיל ועדין לא נחם⁸⁹, אלא
רצונו שלא יהנה⁹⁰ לו ושללא יעשה זה סופר⁹¹.
אבל אם נחם הוא מעצמו⁹² מפני הנולד ונהפכה
דעתו⁹³ - מתירין לו⁹⁴. וכן פל פיוצא בזה⁹⁵.

86) דבר שלא היה בעולם בעת שנדר, אלא נולד ונתחדש
אחר-כך. כי כל עיקר טעם החרטה שפותחים בה להתיר
הנדר - משום שע"י החרטה נעקר הנדר מעיקרו - וכנולד
שאינו מצוי אינו נעשה נדרו עקור מעיקרו. כי בשבילו לא
היה נמנע מלנודר, כי סבר שלא יבוא הדבר לעולם (נדרים
פ"ט, מ"ב. וברע"ב שם). (87) והכל צריכים לו.
88) שעדיין רצונו שלא יהנה לו ולא יעשה זה סופר,
כמבואר בסמוך. (89) חרטה גמורה מעיקרה. (90) כמו
שנדר. (91) ורבינו בפירושו למשנה שם, אומר: "וחכמים
אוסרים (להתיר בנולד), שהם מצריכים החרטה... על גוף
הדבר שנשבע, ושינוי הכוונה בו, ואח"כ תועיל השאלה
לחכם וההתרה". ודווקא נולד שאינו מצוי אין פותחים בו,
כגון שנעשה הנידר סופר העיר, שלא העלה הנידר בדעתו,
שנידר פלוני יעשה סופר, שהרי סופר העיר קיים, ומיתה -
אינה מצויה כל כך, אבל אם נולד זה מצוי הוא, פותחים
בו, כיון שהוא מצוי, רואים אותו המקרה כאילו היה בשעת
הנדר, ולא ידע בו הנידר והרי זה כנדר בטעות ומותר, שהרי
התיר הקב"ה למשה את נדרו ואמר לו: "לך שוב מצרים,
כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך", ואמרו חכמים
(נדרים סד:): לא מתו ממש, אלא ירדו מנסיהם ואינם
יכולים להרע לך, כי אין דברי העניים נשמעים (פירוש

נדר שלא יהנה מהם, איזה פתח יש להתיר נדרו - ילמד
חינם, ואפילו לא יוכל להתקיים אלא-אם-כן יעסוק
באומנות אחרת או יקח מהם שכר-לימוד - בכל זאת אין
המצוה מוטלת עליו להיות מלמד, או לבקש מהם מלמד
מומחה כמותו. ורבינו, כנראה סובר, שאע"פ שמצות לימוד
תורה לבנים מוטלת ביחוד על האב, בכל זאת מצוה היא
על כל חכם ללמד תורה לתלמידים (כספ-משנה). ולדעת
הרדב"ז, אפילו ירצה ללמד חינם מחמת נדרו, מצוה
להתיר לו נדרו, כדי שיוכל לקבל שכרו, כיון שאם לא יטול
שכר לא יעשה המצוה כתיקונה, וכמו שאמרו (בבא-קמא
פה.): רופא המרפא חינם - חינם שוה. ולפיכך נתינת שכרו
היא בכלל המצוה שמתירים לו בשבילה.

י. מי שנושבע ולא נחם על שבועתו, וקא לבית דין
לקיים שבועתו⁷¹, אם ראו הדיינים שהתיר שבועה זו
גורם למצוה ולשלום בין איש לאיש, בין אדם
לחברו, ושקיים שבועה⁷² זו גורם לעברה ולקטטה
- פותחין לו פתח⁷³, ונושאין ונותנין⁷⁴ עמו בדרך,
ומודיעין לו דברים שגורמת שבועתו, עד
שיתנתק⁷⁵. אם נחם בדרךיהם - מתירין לו, ואם לא
נחם ועמד במרי⁷⁶ - הרי זה יקיים שבועתו⁷⁷.

71) כלומר, כל מי שבא לבית-דין להתיר שבועתו, עליו
להצהיר: ניהמתי, ואילו הייתי יודע שאני מצטער בדבר...
לא הייתי נשבע, כמפורש לעיל ה"ה. - וזה אינו מצהיר
שהוא מתנחם ומתחרט ('בית יוסף' ל"ד ס' רכה). ובכל
זאת, לשון: "לקיים שבועתו" דחוקה, שהרי אינו זקוק
לבית-דין שיקיים ויאשר את שבועתו, ולדעת המעשה
רוקח' - הכוונה, שהוא מבקש היתר לשבועתו, אלא שאינו
רוצה להתחרט מעיקרו, והיה חפץ שיתירו לו מכאן ולהבא,
נמצא שעדיין הוא בקיום שבועתו, לפיכך בית-דין פותח לו
פתח חרטה, שיתעורר להתחרט מעיקרו. (72) אם לא
יתירו. (73) פתחון פה, שיוכל הנשבע לומר: על דעת כן
לא הייתי נשבע, נמצאת שבועתו נעקרת מאליה (ע"פ רש"י
לעירובין סד:): וכן הורה לנו הר"ן בנדרים כא, ב: כל נדר
הניתר ע"י פתח - הרי הנודר אומר אילו הייתי נותן אל לבי
פתח זה - לא הייתי נודר, נמצא נדרו בטעות.
(74) מתווכחים. (75) יביע חרטתו. (76) בהתנגדותו.
(77) כלומר, אין היתר לשבועתו.

יא. פיצד? נשבע שייגרש את אשתו, או שלא
יהנה ישראל מנכסיו, או שלא יאכל בשר ושללא
ישתה יין שלשים יום וכיוצא בזה - אומרים לו:
בני, אם הגרש את אשתך - אתה מוציא לעז⁷⁸ על
בניך, ואומרים העם: מפני מה נתגרשה אמן של
אלו?⁷⁹ ולמחר קוראים להם בני גרושה⁸⁰. ושמה
תנשא לאחר ואי אתה יכול להחזירה⁸¹. וכיוצא
בדברים אלו⁸². וכן זה שנושבעת שלא יהנה ישראל
מנכסיה - למחר יצטרף זה, ותהיה עובר על וחי
אחיה עמך והחזקת בו, או פתח תפתח וכיוצא
בהן⁸³. וזה שנושבעת שלא תאכל בשר ושללא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מוחלים לו (רא"ש שם). וכל זה בהתרת חכם, אבל יש לבעל ולאב להפך נדרים שעדיין לא חלו, כמבואר לקמן הל' נדרים פי"ב, הי"ב.

טו. נִשְׁבַּע שְׁלֵא יִהְיֶה לְפָלוֹנִי¹⁰⁰, וְשֵׁאל יִהְיֶה לְחֶכֶם שִׁישְׁאֵל לוֹ עַל שְׁבוּעָה זוֹ¹⁰¹ - נִשְׁאֵל עַל הָרֵאוּשׁוֹנָה וְאַחַר כֵּן יִשְׁאֵל עַל הַשְּׁנִיָּה¹⁰².

100) שהדיר עצמו מנכסיו. 101) שהדיר עצמו גם מנכסי החכם שישאל לו, ועכשיו הוא מתחרט על הכל (נדרים שם וברש"י). 102) שם, שאין מתירים שבועה שעדיין לא חלה, והרי שבועתו השניה לא חלה, כל עוד לא נשאל על הראשונה.

טז. נִשְׁבַּע שְׁלֵא יִהְיֶה לְפָלוֹנִי, וְהָרִי הוּא נְזִיר¹⁰³ אִם יִשְׁאֵל עַל שְׁבוּעָה זוֹ - יִשְׁאֵל עַל שְׁבוּעָתוֹ תְּחִלָּה וְאַחַר כֵּן עַל נְזִירוֹתָיו¹⁰⁴. וְכֵן כָּל פְּיֻצָּא בְּזָה.

103) כלומר, אם אשאל על שבועתי הראשונה, הריני נודר להיות נזיר. 104) קבלת נזירות ניתרת ע"י שאלה, כמבואר לקמן הל' נזירות פ"ג ה"י, והואיל ואין הנזירות חלה עליו עד שישאל על שבועתו, אין להשאל עליה קודם שתחול (שם).

יז. שְׁבוּעָה שְׁלֵא אֶכֶל הַיּוֹם, שְׁבוּעָה שְׁלֵא אֶכֶל הַיּוֹם, שְׁבוּעָה שְׁלֵא אֶכֶל הַיּוֹם; אוֹ שְׁאָמַר עַל כֶּכֶר זוֹ: שְׁבוּעָה שְׁלֵא אֶכְלָנָה, שְׁבוּעָה שְׁלֵא אֶכְלָנָה, שְׁבוּעָה שְׁלֵא אֶכְלָנָה¹⁰⁵; וְנִשְׁאֵל עַל שְׁבוּעָה רֵאוּשׁוֹנָה וְהִתְרָה - הָרִי זֶה חֵיב מְשׁוּם שְׁבוּעָה שְׁנִיָּה¹⁰⁶. וְכֵן אִם נִשְׁאֵל עַל הַשְּׁנִיָּה - חֵיב מְשׁוּם שְׁלִישִׁית. נִשְׁאֵל עַל הַשְּׁלִישִׁית בְּלִבְד¹⁰⁷ - חֵיב מְשׁוּם רֵאוּשׁוֹנָה וְשְׁנִיָּה. נִשְׁאֵל עַל הַשְּׁנִיָּה - חֵיב מְשׁוּם רֵאוּשׁוֹנָה. אִם כֵּן, מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ¹⁰⁸ אֵין שְׁבוּעָה חֻלָּה עַל שְׁבוּעָה? שְׂאֵם לֹא נִשְׁאֵל וְאֶכְלָה - אֵינוֹ חֵיב אֶלָּא אַחַת¹⁰⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו¹¹⁰.

105) ראה לעיל פ"ד, ה"ט"י. 106) נדרים יח, א. ושבועות כז, ב: שהשניה תלויה וקיימת ולא יצאה לבטלה, ואם תמצא מקום לחול תחול, וכשנשאל על הראשונה והותרה, הרי זו נעקרה לגמרי ואיננה, והשניה חלה למפרע, שהראשונה עיכבתה מלחול, בטלה הראשונה חלה השניה (רש"י שם). 107) ואע"פ שאין מתירים שבועה עד שתחול - זו תלויה ועומדת, שאם יתיר השניה תחול זו, ולפיכך יכול לשאול עליה, אע"פ שעדיין לא נשאל על שלפניה (רדב"ז), שבכח כבר ישנה, והיתר השבועה שלפניה אינה אלא הוצאה מכה אל הפועל (רלב"ח). ולדעת הרמב"ן, אין יכולים להתיר השלישית עד שיתירו השניה, שאין מתירים שבועה שעדיין לא חלה (בית יוסף ליו"ד סי' רכח). 108) נדרים יז, א. יח, א. 109) קרבן אחד - לשוגג, ומלקות אחת - למזיד. 110) לעיל פ"ד, ה"י.

יח. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת בְּטוֹי לְהַבֵּא וְשִׁקָּר בְּשְׁבוּעָתוֹ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֵא יֵאָכֵל פֶּת זוֹ וְאֶכְלָה, וְאַחַר שֶׁאֶכְלָה, קָדַם שִׁבְיָא קָרְבָּנוֹ אִם הָיָה שׂוֹגֵג,

הרי שהתיר הקב"ה את נדר משה ב'נולד', ועל כרחך משום שהעניות מצויה היא ופותחים בנולד מצוי, וכן מבואר בגמרא שם כג, א. (רדב"ז, וכן דעת הראב"ד, וגם הסמ"ג הבין כך דברי רבינו, וכמבואר ב'לחם משנה'). וכתוב ב'הגהות מיימוניות': "אהובי הרב מנחם, לענין נדרך שנדרת לעלות לא"י יש לך הפרה (התרה?) אחרי שאשתך הרה, שאין כל איסור עומד בפני פיקוח נפש, ויש סכנה להוליקה עוברת, וגם הילד (בסכנה) עד שיתגבר . . . אע"פ שאין פותחים בנולד, דבר המצוי הוא, שרוב נשים מתעברות ויולדות, ומודים בזה רבנן . . . ואל תשיבני שאין זה פיקוח נפש, לפי שתוכל ללכת בלא אשתך, זה הבל כי לא תוכל לעגנה ואתה מושועבד לה ומצוה מרובה ויש לו הפרה כמלמד תינוקות" (ראה לעיל ה"ט). 92) מתחרט מעיקרו, ללא פתיחת פתח ע"י החכם. 93) שלא היה רוצה לידור הנאה ממנו, הואיל ונעשה סופר ונוח לו שנעשה סופר ויהנה ממנו. 94) וכן אמרו (כתובות סג). בכך כלבא שבוע, שהדיר את רבי עקיבא חתנו מנכסיו, הואיל ועם הארץ היה, ואח"כ כשחזר רבי עקיבא ועשרים וארבעה אלף תלמידיו עמו, התיר נדרו ע"י שרבי עקיבא פתח לו: על דעת אדם גדול, כלום נדרת? והלא דבר זה נולד הוא, ואין פותחים בו? מכאן, שאם ניחם מעיקרו ונהפכה דעתו לדעה אחרת - מתירים לו, ובודאי מרוצה היה בן כלבא שבוע שנעשה רבי עקיבא גדול בתורה, ויהנה ממנו (כסף-משנה). וראה ב'תוספות' לכתובות סג, א דיבור-המתחיל אדעתא. 95) נשבע שלא יהנה מפלוני, והיה המודר משיא את בנו (כגון שנדר לזמן, ולא חשב שישא את בנו בתוך אותו זמן). ואמר: אילו הייתי יודע שהוא משיא את בנו בקרוב, לא הייתי נודר - אין מתירים לו (נדרים סד). ואם ניחם מעצמו ונהפכה דעתו - מתירים לו.

יג. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע עַל דָּבָר, וְנִשְׁבַּע שְׁלֵא יִתִּיר שְׁבוּעָה זוֹ, וְנָחַם⁹⁶ - הָרִי זֶה נִשְׁאֵל עַל הַשְּׁבוּעָה הָאַחֲרוֹנָה תְּחִלָּה, שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֵא יִתִּיר, וְאַחַר כֵּן יִשְׁאֵל עַל הָרֵאוּשׁוֹנָה⁹⁷.

96) ומבקש היתר לשבועותיו. 97) שאם ישאל על הראשונה תחילה, נמצא עבר על שבועתו השניה (כסף-משנה).

יד. נִשְׁבַּע שְׁלֵא יִדְבֵר עִם פְּלוֹנִי, וְנִשְׁבַּע אַחַר כֵּן שְׂאֵם יִשְׁאֵל עַל שְׁבוּעָה זוֹ וְיִתְּרָה יִהְיֶה אֶסוּר לְשִׁתּוֹת יַיִן לְעוֹלָם, וְנָחַם⁹⁸ - הָרִי זֶה נִשְׁאֵל עַל הַשְּׁבוּעָה הָרֵאוּשׁוֹנָה וְיִתְּרָה, וְאַחַר כֵּן יִשְׁאֵל עַל הַשְּׁנִיָּה. שְׂאֵין מִתִּירִין נִדָּר אוֹ שְׁבוּעָה שֶׁעֲדָן לֹא חָלוּ⁹⁹. לְפִיכֵן, אִם הָיָה עוֹמֵד בְּנִסְוֹ, וְנִשְׁבַּע שְׁלֵא יֵאָכֵל בֶּשֶׂר שְׁלִשִׁים יוֹם מֵרֵאשִׁית חֹדֶשׁ אֶיִר, וְנָחַם - אֵינוֹ נִשְׁאֵל עַד שִׁיכַסֵּס אֶיִר.

98) על שתיחה. 99) ואין שבועתו השניה חלה עד שלא ישאל על הראשונה (נדרים צ). שנאמר: "לא יחל דברו", וסמוך לו כתוב: "ככל היוצא מפיו יעשה" - אחר שחל הנדר ובא לידי עשיה, אז - הוא אינו מוחל, ואחרים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשבועות העדות חייב המושבע מפי אחרים וכפר, אף על פי שלא ענה אמן, שהרי נאמר בה: "אם לא יגיד" וגו', שמשמעו כיוון שאינו מגיד עדותו, ואומר איני יודע לך עדות - חייב, אף הכופר בשבועת הפיקדון חייב, אף כשלא ענה אמן, שהושוו זה לזה בגזירה שווה "תחטא-תחטא". וכל זה כשכפר אחרי שהושבע, אבל אם קדם וכפר ואמר: אין לך בידי, ואחר כך השביעו התובע, ושתק הנתבע, ולא ענה אמן, פטור.

ב. תִּבְעוּ בְּמִמּוֹן שְׂאֵם יוֹדָה לוֹ וַיֹּאמֶר 'כֵּן הִדְבַּר' לֹא יִהְיֶה חַיִּב לְשֵׁלֶם, כְּגוֹן שֶׁתִּבְעוּ בְּקִנְסֵי, שְׂאִין אָדָם מְשֵׁלֶם קִנְס עַל פִּי עֲצָמוֹ, וְכִפֵּר וְנִשְׁבַּע - הֲרִי זֶה פְטוֹר מִשְׁבֻּעַת הַפְּקָדוֹן¹⁰, וְחַיִּב מִשּׁוּם שְׁבֻעַת פְּטוֹר¹¹.

(8) כגון שאמר לו: גנבת שורי וטבחתו או מכרתו ונמצאת חייב לי תשלומי חמישה, וזהו קנס, שמשלם - בתור עונש - יתר על מה שהזיק. (9) על פי הודאתו, אלא על פי עדים, שנאמר "אשר ירשיעון אלהים" - ולא המרשיע את עצמו. (10) שאין כאן כפירת ממון אלא כפירת דברים. (11) שהרי נשבע על שקר, ואינו חייב בשבועת בטוי עד שישיב מפי עצמו או מפי אחרים ויענה אמן, או דבר, שעניינו קבלת שבועה.

ג. וְכֵן אִם תִּבְעוּ בְּקִרְקַע¹² או בְּעֵבֶד¹³ או בְּשִׁטְרָה¹⁴, וְכִפֵּר וְנִשְׁבַּע - פְּטוֹר מִשְׁבֻּעַת הַפְּקָדוֹן, וְחַיִּב בְּשְׁבֻעַת בְּטוֹי, שֶׁהֲרִי נִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר.

(12) שאמר לו: קרקע זו, שלי היא, ואתה גזלתה ממני. (13) כנעני, שהושווה לקרקע. (14) שטר זה העומד לגביית חוב בשתוכו, שלי הוא.

ד. וְלָמָּה נִפְטָר מִשּׁוּם שְׁבֻעַת הַפְּקָדוֹן, וְהֲרִי זֶה אֵלּוּ הוֹדָה חַיִּב הֵיךָ וּמְשֵׁלֶם מָה שֶׁפְּפָרָה¹⁵? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּפְקָדוֹן: או בְּתִשׁוּמַת יָד¹⁶ או בְּגִזַּל או עֲשָׂק אֶת עַמִּיתוֹ או מִצָּא אֲבָדָה - הַפֵּל מִשְׁלֹטְלִין¹⁷, שְׂאֵם יוֹדָה בְּהֵן יוֹצִיא מִמּוֹן מִתַּחַת יָדוֹ; וְיִצְאוּ¹⁸ קִרְקַעוֹת, שְׂאִין מִשְׁלֹטְלִין¹⁹ וְהֲרִי הֵן לִפְנֵי בַעֲלֵיהֶן וּבְחִזְקָתָן²⁰; וְיִצְאוּ עֲבָדִים, שֶׁהִקְשׁוּ²¹ לְקִרְקַעוֹת²²; וְיִצְאוּ שְׁטָרוֹת, שְׂאִין גוֹפֵן מִמּוֹן²³.

(15) שאין זה קנס אלא ממון חבירו שעליו להחזירו. (16) ששם בידו ממון להתעסק בו או במלווה. (17) מיד ליד וממקום למקום והם: נכסי דניידי. (18) יתמעטו מכאן. (19) שאינם ניידים, והם: הנקראים נכסי דלא ניידי. (20) ברשותן, שאין קרקע נגזלת. "שהקרקע בחזקת בעליה קיימת". (21) שהושוו. (22) שנאמר "והתנחלתם אותם (העבדים) לבניכם אחריכם לרשת אחוזה" - הרי הם כאחווה. (23) אלא גורמים לממון, שאינם עומדים אלא לראיה.

ה. אֶחָד הַנִּשְׁבַּע אַחַר שֶׁתִּבְעוּ בְּעַל הַמִּמּוֹן או הַנִּשְׁבַּע מְעַצְמוֹ אֵף עַל פִּי שְׂלֹא תִּבְעוּ. פִּיצַד? כְּגוֹן

או קָדַם שְׂלִיקָה אִם הֵיךָ מְזִיד, נָחַם וְנִשְׂאָל לְהַכֵּם וְהִתִּירָה לוֹ - הֲרִי זֶה פְטוֹר מִן הַקְּרָבָן או מִן הַמְּלָקוֹת¹¹. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֶפְלוּ בְּפִתְהוּ¹² לְלָקוֹת, וְנִשְׂאָל וְהִתִּירוּ לוֹ קָדַם שֶׁנִּתְחִילוּ לְהַלְקוֹתוֹ - הֲרִי זֶה פְטוֹר¹³.

(11) כיוון שעדיין מחוסר קרבן או מלקות, הרי הם שיור (שארית) לשבועתו, ונשאל על השיור הזה (שבועות כח). (12) קשרו ידיו על העמוד ללקות עליו. (13) אבל אם התחילו להלקות, שוב אין לו על מה להשאל, ומלקים אותו מלקות שלימה (רדב"ז), וראה הל' סנהדרין פ"ז, ה"ו. ודוקא כשעבר על שבועתו, ואינו יכול עוד לקיימה, שאכל את כל הכזר וכדומה, אז מתירים לו אפילו כשעבר במזיד, אבל אם אפשר עוד לקיים שבועתו ועבר עליה אפילו בשוגג, אין בית-דין נזקקים להתיר לו שבועתו - עד שינהג איסור כימים שנהג בהם היתר, וכל בית-דין שידקק לו מנדים אותו בית-דין ההדיוט, כמבואר לקמן בהל' נזירות פ"ד, ה"ד-טז ('מעשה רוקח' בשם תשב"ץ ח"א סי' קנה).

~ יום רביעי כ"ו אדר-א' ~

פְּרָק שְׁבִיעִי

(1) שבועת הפקדון לפרטיה, הנשבע לכמה תובעים כאחד, הנשבע למורשה של התובע.

א. הַתּוֹבֵעַ חֲבֵרוֹ בְּמִמּוֹן שְׂאֵם הוֹדָה בּוֹ יִהְיֶה חַיִּב לְשֵׁלֶם², וְכִפֵּר וְנִשְׁבַּע, או שֶׁהִשְׁבִּיעוּ הַתּוֹבֵעַ³ וְכִפֵּר⁴ - הֲרִי זֶה הַנִּתְבַּע הוּא חַיִּב בְּשְׁבֻעַת הַפְּקָדוֹן⁵, אֵף עַל פִּי שְׂלֹא עָנָה אָמֵן⁶. שֶׁבְּשְׁבֻעַת הַפְּקָדוֹן, אֶחָד הַנִּשְׁבַּע מִפִּי עֲצָמוֹ וְאֶחָד שֶׁהִשְׁבִּיעוּ אַחֵר וְכִפֵּר, אֵף עַל פִּי שְׂלֹא עָנָה אָמֵן - חַיִּב; שֶׁכִּפִּירְתוּ אַחֵר שֶׁהִשְׁבִּיעוּ הַתּוֹבֵעַ - פְּעֻנִית אָמֵן⁷.

(2) בניגוד לתבעו בקנס, שאפילו הודה בו פטור הוא מלשלם. (3) שאמר: משיביעך אני שתחזיר לי פקדוני שיש לי בידך. (4) הנתבע ואמר: אין לך בידי כלום. (5) תשלומי קרן, תוספת חומש, וקרבן אשם. (6) כי אילו ענה אמן, אין כאן חידוש, שהרי הוא כנשבע מפי עצמו. "שכל העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו". (7) משנה בשבועות לו: "וחכמים אומרים בין מפי עצמו בין מפי אחרים כיוון שכפר בו חייב". ואף על פי שאינו מפורש בתורה שיהיה מושבע מפי אחרים חייב בשבועת הפיקדון, שלא כתוב בה אלא: "אשר יישבע עליו לשקר" שמשמעו מושבע מפי עצמו - למדים אנו גזירה שווה: "תחטא-תחטא" משבועת העדות, מה שם מושבע מפי אחרים חייב. שנאמר בה: "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה" שמשמעה: מושבעת מפי אחרים, אף כאן: מושבע מפי אחרים חייב. ואפילו לא כפר בבית דין אלא בינו לבין התובע, שהרי לא הוזכר בית דין בשבועת הפיקדון. בניגוד לשבועת העדים, שאין העדים חייבים אלא כשישביעם בבית דין ויכפרו בבית דין. וזהו שהדגיש רבינו: "שבשבועת הפיקדון". וכשם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בבית-דין אם חזרו והודו אין עדותם מועילה כלום (משהגידו, שוב אינם חוזרים ומגידים).

י. הוּי חֲמֹשֶׁה תּוֹבְעִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ: תֵּן לָנוּ פְקֻדוֹן שְׁיִישׁ לָנוּ בְיָדְךָ, שְׁבוּעָה שְׂאִין לָכֶם בְּיָדֵי - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא קֶרְבָּן אֶחָד.³³ שְׁבוּעָה שְׂאִין לָךְ בְּיָדֵי, לֹא לָךְ וְלֹא לָךְ וְלֹא לָךְ - חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.³⁴

33) הואיל וכלל את כולם כאחד, אין זו אלא שבועה אחת. 34) הואיל ופרט את כל אחד מהם לעצמו, יש כאן חמש שבועות נפרדות, אף על פי שהשתמש באות וא"ו המחברת לא התכוון לכללם יחד אלא לפרטם אחד לאחד, וכל שכן אם אמר: לא לך, לא לך, וכו', בלי וא"ו המחברת, שחייב חמישה שהרי פרט כל אחד לעצמו.

יא. אָמַר לוֹ חֲבֵרוֹ: תֵּן לִי פְקֻדוֹן וְתִשׁוּמַת יָדִי גָזַל וְאַבְדָּה שְׁיִישׁ לִי בְיָדְךָ, שְׁבוּעָה שְׂאִין לָךְ בְּיָדֵי - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא אַחַת.³⁶ וְאִפְלוּ הִזְיָה לוֹ פְרוּטָה אַחַת מִפְּלֵן - הָרִי אֵלוֹ מִצְטָרְפִין וְחֵיב.³⁷

35) הלוואה ששמתי בידך וברשותך לעשות בה מה שתרצה. 36) שאין כאן אלא שבועה אחת לכולם. 37) הואיל ונשבע על כולם כאחד, בדין הוא שאפילו אין בכל אחד מהם שווה פרוטה, שיצטרפו לפרוטה ויתחייב, כי על תביעה בפחות מפרוטה אינו חייב קרבן.

יב. שְׁבוּעָה שְׂאִין לָךְ בְּיָדֵי פְקֻדוֹן תִּשׁוּמַת יָד גָזַל וְאַבְדָּה - חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.³⁸

38) הואיל ופרט את כל המינים, נשבע על כל אחד לעצמו, ומובן, שבדין זה לא יצטרפו כולם לפרוטה, שהרי נשבע על כל מין בפני עצמו, וכל מין שאין בו שווה פרוטה יהיה פטור על שבועתו.

יג. תֵּן לִי חֲטִים וְיִשְׁעוּרִים וְכִסְמִין שְׁיִישׁ לִי בְיָדְךָ, שְׁבוּעָה שְׂאִין לָךְ בְּיָדֵי - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא אַחַת. שְׁבוּעָה שְׂאִין לָךְ בְּיָדֵי חֲטִים וְיִשְׁעוּרִין וְכִסְמִין - חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.³⁹

39) ואף על פי שהכוסמין מין חטים הם לענין חלה, בכל זאת חייב על כל אחת ואחת, הואיל ושני שמות נפרדים הם.

יד. הוּי חֲמֹשֶׁה תּוֹבְעִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ: תֵּן לָנוּ פְקֻדוֹן גָזַל וְאַבְדָּה וְתִשׁוּמַת יָד שְׁיִישׁ לָנוּ בְיָדְךָ;⁴⁰ וְאָמַר לְאֶחָד מֵהֶן: שְׁבוּעָה שְׂאִין לָךְ בְּיָדֵי פְקֻדוֹן וְגָזַל וְאַבְדָּה וְתִשׁוּמַת יָד, וְלֹא לָךְ וְלֹא לָךְ וְלֹא לָךְ - הָרִי זֶה חֵיב עַל כָּל טַעֲנָה⁴¹ וְטַעֲנָה לְכָל אֶחָד וְאַחַד⁴², וְנִמְצָא זֶה חֵיב עֲשָׂרִים אָשֶׁם.⁴³

40) נמצאו ביחד עשרים טענות. 41) תביעה. 42) שבשבועתו: "ולא לך" התכוון על כל הפרטים שהזכיר בשבועתו לראשון. 43) ומובן שחייב גם קרן ותוספת חומש על כל תביעה.

טו. טַעֵן שְׂאָבֵד הַפְקֻדוֹן⁴⁴ אוֹ כְפָר⁴⁵ בּוֹ וְנִשְׁבַּע,

שְׁקֵדָם וְאָמַר: לָמָּה אַתָּה הוֹלֵךְ אַחֲרַי? פְּלוּם יֵשׁ לָךְ בְּיָדֵי מָמוֹן? שְׁבוּעָה שְׂאִין לָךְ בְּיָדֵי מָמוֹן - הָרִי זֶה חֵיב בְּשְׁבוּעַת הַפְקֻדוֹן, הוֹאִיל וְכִפָּר וְנִשְׁבַּע, וְאִף עַל פִּי שְׂלֹא תִבְעוּ זֶה.²⁴

24) שנאמר "וכיחש בעמיתו" - כל הוא משמע, באיזה אופן שהוא מכחש ונשבע.

ו. אֶחָד הִנְשַׁבֵּעַ לְכַבֵּל הַמָּמוֹן עֲצָמוֹ אוֹ לְשְׁלוּחוֹ הִבָּא בְּהִרְשָׁאתוֹ²⁵; שִׁשְׁשְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ.²⁶

25) שהורשה ממנו בכתב לגבות את ממונו מידי הנתבע - ולא לעניין ההשבעה בלבד - ואז הריהו כבעל דבר עצמו. אבל אם לא נשתלח אלא להשביעו בלבד, אין לו דין כבעל דבר עצמו, ופטור הנתבע על שבועתו, כי התורה אמרה: "וכיחש בעמיתו" הקפידה שתהא השבועה בפני התובע או מורשו לגבות ממונו והוא הדין כשלא נתן לו כתב הרשאה, אלא מינהו שליח בפני שני עדים לגבות ממונו, הרי הוא משביעו כבעל דבר עצמו. 26) אלא, שאם לא הורשה לגבות את ממונו מהנתבע, אלא להשביעו בלבד, אין אני קורא בו: וכיחש בעמיתו, שמשמעו שיישבע לשקר בפני עמיתו שהוא בעל דינו או בפני שלוחו שהורשה לכך.

ז. וְאֵינוֹ חֵיב בְּשְׁבוּעַת הַפְקֻדוֹן עַד שְׁיִשְׁבִיעוּ בְּלִשׁוֹן שֶׁהוּא מְכִירָה.²⁷

27) שנאמר בשבועת העדות: "ושמעה קול אלה" - בכל לשון שהיא שומעת ומכירה, ושבועת הפיקדון נלמדת בגזירה שווה: "תחטא-תחטא" שבשתיהן נאמר: "כי תחטא".

ח. הִנְשַׁבֵּעַ שְׁבוּעַת הַפְקֻדוֹן בְּמִזֵּד, אִף עַל פִּי שִׁשְׁבִיעַ לְשִׁקָּר, וְהִתְרוּ בּוֹ עֲדִים בְּשַׁעַת שְׁבוּעָתוֹ - אֵינוֹ לוֹקָה, אֲלָא מְבִיא אֲשָׁמוֹ בְּלִבְדוֹ. שֶׁהָרִי הַכְּתוּב מוֹצִיאֵו מִפְּלֵן חֵיבֵי מַלְקוֹת, וְחֵיבֵו אָשֶׁם בֵּין בְּזוֹדוֹן²⁸ בֵּין בְּשִׁגְגָה, כְּמוֹ שְׁבִאֲרוֹ.

28) והתרו בו שהוא ראוי למלקות.

ט. כְּפָר וְנִשְׁבַּע²⁹ אֲרַבַּע אוֹ חֲמֵשׁ פְּעָמִים, אוֹ שֶׁהִשְׁבִיעוּ הַתּוֹבֵעַ אֲרַבַּע וְחֲמֵשׁ פְּעָמִים וְהוּא כּוֹפֵר עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, בֵּין בְּבֵית דִין³⁰ בֵּין שְׂלֹא בְּבֵית דִין - הָרִי זֶה חֵיב קֶרְבָּן אָשֶׁם עַל כָּל שְׁבוּעָה וְשְׁבוּעָה.³¹ שְׂאֵלוֹ הוֹדָה אַחַר שְׁכַפָּר - הִזְיָה חֵיב לְשִׁלְם, אִף עַל פִּי שְׁכַפָּר בְּבֵית דִין³², וְנִמְצָא פּוֹטֵר עֲצָמוֹ בְּכָל כְּפִירָה וְכְפִירָה מִן הַתְּשִׁלוּמִין, לְפִיכָף חֵיב עַל כָּל שְׁבוּעָה וְשְׁבוּעָה.

29) מפי עצמו. 30) שכפר בבית דין. 31) שנשבע לשקר וכפר ממון. 32) אין כפירתו בבית דין פוטרתו מלשלם כשיודה אחריה, בניגוד לשבועת העדות, שאם השביע התובע את העדים בבית דין וכפרו וחזרו והשביעם ארבע וחמש פעמים אינם חייבים אלא אחת, מפני שאחר שכפרו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חמשה, ולא ארבעה, וכמבואר בבבא קמא עה: ב. שתשלומי חמשה עצמם - הם קנס וכו' (משנה למלך). אבל כבר החליט ה"מעשה רוקח" שזוהי נוסחה מוטעת, וצ"ל: "מפני" בלא וא"ו. וכן בכת"י התימנים. והכל טעם אחד, שתשלומי חמשה הם קנס. ומדובר כאן, שתבעו ואמר: גנבת שורי והעמדתיך בדין ונתחייבת לשלם לי כפל, ואח"כ טבחת או מכרת, נמצא שאפילו יודה עכשיו שגנב, חייב הוא לשלם כפל, כדין כל ממון, ויש כאן תשלומי חמשה כדין, ובכל זאת פטור משבועת הפקדון, משום טעם קנס (אור שמח). (8 פ"א, ה"ה, שכלל הוא: כל המשלם יותר ממה שהזיק, או שדמיו קצובים בתורה - הרי זה קנס. וראה לעיל פ"ז, ה"ב ובביאורנו. 9 שבועות מט: כדעת רב. וחיובי שבועת ביטוי מפורשים לעיל פ"א, ה"ג.

ב. וכן האומר לחברו: המית שורך את עבדי¹⁰, וכפר ונשבע; והעבד¹¹ שתבע רבו ואמר: הפלת שני וסמית עיני¹², וכפר ונשבע - פטור משבועת הפקדון¹³; שאלו הודה - לא היה משלם, מפני שהוא קנס¹⁴. אבל חיב בשבועת בטוי¹⁵. וכן כל פיוצא בזה.

10 וחיוב לשלם שלשים שקלים (שמות כא, לב) מדין קנס, שאפילו אינו שוה העבד אלא דינר - נותן לו שלושים שקלים (רש"י לכתובות מא). 11 כל עבד המוזכר בהלכה זו - הכוונה לעבד כנעני. 12 וחיוב להוציא לחרות (שמות כא, כ"ז) וגם זהו מדין קנס, שבגלל אבר אחד שחיסרו, מוציא לחרות, והלא הוא כבהמתו? (רש"י לשבועות לו:). 13 משנה בשבועות לו: 14 ואין אדם משלם קנס ע"פ עצמו (לעיל פ"ז, ה"ב). 15 שהרי נשבע לשקר.

ג. התובע את חברו בדבר שיש בו קנס, שאינו משלם אותו על פי עצמו¹⁶ כמו שבארנו¹⁷, ויש בו ממוץ¹⁸, שהוא משלם אותו על פי עצמו, וכפר ככל דבר¹⁹ ונשבע - הרי זה חיב משום שבועת הפקדון. פיצד? תבעו ואמר לו: אנסת²⁰ או פתית²¹ בתי, והוא אומר: לא אנסתי ולא פתיתי, ונשבע - חיב בשבועת הפקדון; שאף על פי שאינו משלם קנס²² על פי עצמו, אלו הודה היה משלם בשת ופגם על פי עצמו²³. וכן האומר לחברו: גנבת שורי²⁴, והוא אומר לא גנבתי, ונשבע - חיב בשבועת הפקדון; שאף על פי שאינו משלם כפל בהודאתו²⁵, משלם הוא את הקרן בהודאתו²⁶.

16 ע"פ הודאת עצמו. 17 לעיל פ"ז, ה"ב. 18 חלק מהתביעה יש לו דין ממוץ ואינו קנס. 19 בכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי: הדבר. 20 שבאת עליה בעל-כרח. 21 לרצונה. ו"המפתה משלם שלשה דברים: קנס (חמשים שקלים של כסף), ובושת ופגם (רואים אותה כמה היא שוה בעולה וכמה היתה שוה בתולה, ורואים כמה פחתה וישלם - לשון רבינו הל' נערה פ"ב, ה"ו), והאונס

ואחר כך הודה⁴⁶, וחזר וטען שאבד ונשבע, וחזר והודה - משלם הקרן הראשון, והמש אבד על כל שבועה ושבועה⁴⁷; שנאמר: וחמשתיו⁴⁸ - התורה רבתה חמשים הרבה על קרן אבד. פיצד? היה הקרן ארבעה, וכפר ונשבע והודה⁴⁹, וחזר וטען שאבד ונשבע וחזר והודה⁵⁰, וחזר וטען שאבד ונשבע והודה - משלם שבועה⁵¹. וכל פיוצא בזה.

44 והוא שומר חנים שפטור על אבירה. 45 שאין לו בידו כלום. 46 הרי נתחייב קרן ותוספת חומש וקרן אשם. 47 מחוץ לקרן אשם, שחייב על כל שבועה ושבועה. 48 ולא נאמר: וחמשתיו. 49 נתחייב חמישה, שהחומש הוא מלבר (מבחוץ) על ארבעה רבעים שבקרן מוסיף חומש מן החוץ. 50 נתחייב שישה. 51 אבל אינו משלם חומש על חומש. אם לא כשישלם את הקרן ויכפור פעם שנייה בחומש ונשבע עליו נעשה החומש כקרן ומוסיף עליו חומש אחר.

טז. פחות מפרוטה - אינו ממוץ. לפיכך, התובע חברו בפחות מפרוטה או בפחות משוה פרוטה, וכפר ונשבע - פטור משבועת הפקדון וחיב בשבועת בטוי⁵².

52 שהרי נשבע לשקר.

~ יום חמישי כ"ז אדר-א' ~

פרק שמיני

1 שבועת הפקדון על דבר שיש בו חיוב ממוץ ותשלומי קנס, החייב ממוץ לשני שותפים ונשבע וכפר לאחד מהם.

א. הגונב שורו של חברו וטבח² או מכרו³, תבעו בעל השור ואמר לו: גנבת שורי וטבחתי או מכרת, והוא אומר: גנבתי⁴ אבל לא טבחתי ולא מכרתי, ונשבע⁵ - הרי זה פטור משבועת הפקדון⁶; שאלו הודה מעצמו שטבח או מכר - לא היה משלם תשלומי ארבעה וחמשה, מפני⁷ שהוא קנס, כמו שיתבאר בהלכות גנבה⁸, ונמצא זה כמו שלא כפר ממוץ, ולפיכך פטור משבועת הפקדון. וחיב בשבועת בטוי⁹, שהרי נשבע על שקר שלא טבח, והוא טבח.

2 ושחטו. 3 וחיוב לשלם חמשה בקר תחת השור, ככתוב בתורה (שמות כא, לז). 4 ובנוגע לתשלומי כפל - ראה בסמוך אות ו. 5 לשקר, ואחר-כך הודה. 6 משנה בשבועות לו: 7 בדפוס רומי ר"מ, וכן בויניציה של"ד: "ומפני", כאילו יש כאן שני טעמים: א. שאין כאן חיוב תשלומי חמשה, הואיל והודה על הגניבה ונפטור מן הכפל, כדין מודה בקנס, שהוא פטור, ממילא נפטור על המכירה, שאין עוד תשלומי חמשה אלא תשלומי ארבעה (הכפל בכלל תשלומי חמשה), והתורה אמרה: תשלומי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התשלומין בכפירתו, ומפיל מקום³⁷ חייב הוא לשלם, בין מת או נגנב או אבד או נשבה, מפני שהוא שואל³⁸, כמו שיתבאר במקומו³⁹. אבל חייב הוא משום שבועת בטוי, שהרי נשבע על שקר. וכן כל פיוצא בזה⁴⁰.

36 כלומר, האמת היא, שהשור מת ושואל חייב עליו, כמבואר בסמוך. 37 בכל האופנים שהם. 38 ושואל חייב גם על האונסין. 39 הלי שכירות פ"א, ה"ב "שכך כתוב בשואל (שמות כב, יג): ונשבר או מת, בעליו אין עמו שלם ישלם". 40 כגון שנגנב השור, ואמר השואל שמת, ונשבע - הרי זה פטור משבועת הפקדון, שהמשנה מחובה לחובה - פטור (משנה שם).

ז. זה הכלל: כל שאינו פוטר עצמו מן התשלומין אלא בכפירה זו ונשבע, בין מפי עצמו⁴¹ בין שהשביעו התובע וקפ"ר⁴² - הרי זה חייב בשבועת הפקדון⁴³, אף על פי שלא ענה אמן ולא הוציא שבועה מפיו⁴⁴.

41 שלא השביעו התובע אלא קפץ ונשבע מפי עצמו לשקר. 42 שאמר לו: אין לך בידי כלום, ואפילו כפר שלא בפני בית-דין. 43 משנה בשבועות לו: וכדעת החכמים. 44 "שכפירתו אחר שהשביעו התובע, כעניית אמן" לעיל פ"ז, ה"א וראה בבאורנו שם.

ח. הגונב שור חברו, ותבעו⁴⁵ ואמר לו: שורי גנבתי, והוא אומר: לא גנבתי. מה טיבו⁴⁶ אצלך? אתה הפקדתו אצלי, ונשבע⁴⁷ - חייב בשבועת הפקדון; שאילו הודה שגנבו - היה חייב לשלם דמי השור מפיל מקום⁴⁸, ועקשו שאמר פקדון הוא - הרי פטר עצמו בכפירה זו מן הגנבה ומן האבדה, שאם נגנב השור או אבד אחר הודאה זו - היה פטור מלשלם⁴⁹.

45 בעליו. 46 שייכותו. 47 לא שחייב להשבע מן התורה, שלא מצינו שיתחייב אדם שבועה מן התורה, אלא כשהוא שומר ורוצה לפטור עצמו מחיוב תשלומין, אבל זה שאינו שומר ורוצה לפטור עצמו בטענה שהוא שומר, אינו חייב להשבע, אלא כשנשבע מרצונו ידובר כאן, וכל בכל שבועות הפקדון שבפרקים אלו (תוספות יו"ט לשבועות פ"ה, מ"ב). 48 אפילו כשאירע אונס, ומת השור או נשבה, שגנב חייב באונסין. 49 כדין שומר חנם שפטור על גניבה ואבירה וכל-שכן על האונס (בבא קמא קה:).

ט. וכן אם טען ששכרו⁵⁰ ונשבע - חייב בשבועת הפקדון; שהרי פטר עצמו מן השבועה ומן המיתה⁵¹. וכן אם טען ואמר: השאלתו לי, ונשבע - חייב בשבועת הפקדון⁵²; שהרי פטר עצמו מן המיתה בשעת המלאכה⁵³, כמו שיתבאר בהלכות השאלה⁵⁴.

— ארבעה: קנס ובושת צער ופגם" (שם ה"ב). 22 אלו החמישים שקלים, הקצובים לה מן התורה ושונים בכל אדם, בין גדולה שבכהונה ובין קטנה שבישראל" כלשון המשנה בערכין יד.: 23 שיש להם דין ממון, "הכל לפי המבייש והמתבייש", כלשון המשנה שם, והרי הם כשאר מזיק את חברו המשלם לו בושת ופגם, ואפילו אם יודה יתחייב לשלם, ובודאי כשתבע את חברו ואמר לו: אנסת או פתית וכו' לא התכוין לקנס בלבד אלא גם לבושת ופגם, כי אין אדם מניח מלתבוע דבר שאם יודה בו הנתבע - יתחייב לשלם, ויתבע דבר שאפילו יודה בו בעל-דינו יפטר (משנה בשבועות לו: ובגמרא שם ל:). 24 והגונב שור משלם את הכפל. 25 שתשלומי כפל - מדין קנס הם, ומודה בקנס פטור. 26 נמצא שכפר לו ממון, וחייב בשבועת הפקדון (משנה שם).

ד. האומר לחברו: עשית בי חבורה²⁷, והוא אומר לא עשיתי; המית שורף את שור²⁸, והוא אומר: לא המית, ונשבע - חייב בשבועת הפקדון²⁹; שאילו הודה היה חייב לשלם.

27 והחובל בחברו חייב לשלם לו נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת, כלשון המשנה בבא קמא פ"ח, מ"א. וכולם - דין ממון להם. 28 וחייב אתה לשלם לי דמי שורי. ובשור מועד ידובר כאן. שחייב לשלם נזק שלם מתורת ממון, כי אילו שור תם שהמית, בעליו משלמים רק חצי נזק בתורת קנס (כתובות מא.). וכלשון רבינו בהלכות נזקי ממון פ"ב, ה"ח "זה הכלל, כל המשלם מה שהזיקו הרי זה ממון, וכל המשלם יתר או פחות, כגון תשלומי כפל או חצי נזק, הרי היתר על הקרן או הפחות - קנס". 29 משנה בשבועות לו:

ה. נתן שורו לשומר חנם, ומת השור³⁰, תבעו ואמר לו: היכן שורי שהפקדתי אצלך? אומר לו: לא הפקדת אצלי כלום, או שאמר לו: הפקדת ונגנב או אבד³¹, ונשבע - הרי זה פטור משבועת הפקדון; שאילו הודה ואמר הדבר פשהיה³² - לא היה חייב לשלם ממון, מפני שהוא שומר חנם³³. אבל חייב הוא משום שבועת בטוי³⁴, שהרי נשבע על שקר. וכן כל פיוצא בזה³⁵.

30 שלא בפשיעתו, והרי השומר פטור עליו. 31 ושומר חנם פטור על גניבה ואבירה. 32 שמת השור. 33 משנה שם מט. 34 שם עמוד ב. וכן בבא מציעא לו. 35 כגון שנגנב השור אצל השומר, וטען שמת, והשביעו, שגם בזה אילו הודה ואמר כשהיה, היה פטור מלשלם, מפני שהוא שומר חנם, לפיכך פטור משבועת הפקדון (שם במשנה).

ו. השאיל שורו לחברו, ותבעו ואמר לו: היכן שורי ששאלת ממני? והרי השור מת³⁶, ואמר לו השואל: נגנב או אבד, ונשבע על זה - הרי זה פטור משבועת הפקדון; שהרי לא פטר עצמו מן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא נתחייבתי אלא לשניכם כאחד, נמצא שאין הודאתו מחייבתו לשלם, וממילא אין בשבועתו משום כפירת ממון, וכן הובא ירושלמי זה ברי"ף לשבועות פ"ה. וכבר כתב רבינו אפרים. הובא ברא"ש ובר"ן שם, שדברי ירושלמי אלה נדחים מסוגיית הבבלי בשבועות לו. שמתוכה משמע שהכופר לאחד מן השותפים ונשבע לשקר, חייב בשבועת הפקדון, וכנראה שזוהי דעת רבינו. (60) בכל סכום התביעה. (61) שבועות שם, וכחש בה - פרט למודה לאחד מן השותפים, וכאמור.

יג. וכן מי שהיתה עליו מלוה בשטר⁶², וכפר בה⁶³ ונשבע - פטור משבועת הפקדון; שהרי בשטר נשתעבד הקרקע⁶⁴, ונמצא זה ככופר בקרקע⁶⁵. וכבר בארנו⁶⁶, שהכופר בקרקע - פטור משבועת הפקדון⁶⁷, וחיב בשבועת פטוי, שהרי נשבע על שקר⁶⁸.

(62) שיש למלוה שטר חוב על הלוה. (63) בהלואה זו שיש עליה שטר. (64) שלא הלוה למלוה, ואפילו מכר הלוה הקרקעות לאחרים, הרי הם מושבעים למלוה, ויכול לטרפם מידי הלקוחות בשטר זה, שהוא קודם להם. (65) כאילו התובע תובעו קרקעו, וזה כופר בה. (66) לעיל פ"ז, ה"ב-ג. (67) וכן בשבועות לו: "אין מביאים קרבן על כפירת שעבוד קרקעות". וב"תורה תמימה" ויקרא ה, כב, מסביר: אם יש למלוה שטר חוב על הלוה, לא מפיו של הלוה אנו חיים בהודאתו וגם בכפירתו, שהשטר מעיד עליו, ואין כאן שבועה שיש עמה כפירת ממון, אלא כפירת דברים בלבד, ולפיכך פטור מן הקרבן. (68) הוצרך רבינו לכפול כל פעם שחייב משום שבועת ביטוי, כי הדבר כשלעצמו הוא תמוה ומוזר ביותר, שבזמן שכפר ממון וחיב בשבועת הפקדון הוא נפטר בקרבן אשם, ובזמן שהוא פטור משבועת הפקדון וחיב רק משום ביטוי בלבד, אתה מחמיר עליו ומחייבו מלקות כדין שבועת ביטוי במזיד (ראה לעיל פ"א, ה"ג) והרי זה מופלא ומחוסר הגיון? לפיכך משמיענו שבכל חלקי הפטור משבועת הפקדון בין שנפטר משום קנס ובין שנפטר משום קרקע, בין שנפטר משום חוסר שוה פרוטה (לעיל פ"ז הט"ז), ובין כשאומר לא לוייתי אלא מזה לבדו (לעיל ה"ב), בכל המקרים חייב לפחות משום שבועת ביטוי, ע"פ דברי הש"ס בשבועות מט: (רדב"ז).

יד. היתה עליו מלוה בעדים בלבד⁶⁹, וכפר ונשבע - חיב בשבועת הפקדון, שהרי פטור עצמו בכפירתו מלשלם עתה⁷⁰. ואף על פי ששקטובאו העדים יתחייב לשלם, ונמצא שלא הועילה לו כפירתו - הרי הועילה בעתה, ושקטא לא יבואו העדים⁷¹ או יבואו ולא תתקיים עדותן⁷² או יפסלו⁷³, ולפיכך חיב⁷⁴.

(69) ואין לו עליה שטר. (70) כשהעדים עדיין לא באו. (71) שימותו (שבועות לו:): או ילכו למדינת הים. (72) שיוכשו, ולא ימצאו דבריהם מכוונים זה לזה.

(50) למלאכתו, ושוכר חייב על גניבה ואבירה ופטור על האונסין. (51) כמו ששנינו (שבועות פ"ח, מ"א) "ארבעה שומרים הם: שומר חנם, והשואל, נושא שכר (שומר בשכר) והשוכר, שומר חנם נשבע על הכל (שלא פשע, ונפטר), והשואל משלם את הכל (חוץ ממתה מחמת מלאכה), נושא שכר והשוכר נשבעים על השבירה ועל השבייה... (מקרי אונס) ומשלמים את האבירה ואת הגניבה". (52) הכל בבבא קמא שם. (53) שאם תמות מחמת מלאכתו בה, משבועה ואילך יפטר בדברי שקר אלו, בעוד שלמעשה הוא עצמו גנבו, והגנב חייב בכל האונסין עד שיחזירונו (ע"פ רש"י שם). (54) פ"א, ה"א, ובכת"י התימנים: "בהל' שאלה". וכן אמרו (בבא מציעא זו:): מתה מחמת מלאכה - השואל פטור עליה, שיכול לומר למשאל "לא להעמידה בכילה (רשת שפורשים כעין חופה מעל המיטה להגן מפני הזבובים) שאלתיה".

ל. לפיכך⁵⁵, אם אמר: לא גנבתי, אבל אתה הפקדתו אצלי או שכתנתי לשמרו או השאלתהו לי, והרי שורף לפניך קחהו, ונשבע על זה - הרי זה פטור משבועת הפקדון; שהרי הודה בקרן, ולא פטור עצמו בכפירה זו מכלום⁵⁶.

(55) הואיל וכל הטעם שחייב בשבועת הפקדון הוא מפני "שסוף שבועה זו לבוא לידי כפירת ממון" (לשון רש"י שם). (56) אלא שיקר לומר שלא גנבו, מפני הבזיון, ואין זו אלא כפירת דברים.

יא. וכן אם אמר לו: אתה מכרתו לי ועדין לא נתתי דמיו, אם תרצה קח דמיו או הרי שלף לפניך; או שאמר לו: אתה נתתו לי בשכר מלאכה שאעשה לך, אם תרצה שאעשה לך או קחני ולך; תועה בדרך מצאתיו ולא ידעתי שהוא שלף, עכשו שידעתי קחני ולך; או שאמר: אחר פרתי רץ, והרי הוא לפניך; ונשבע על כל טענה מאלו - פטור משבועת הפקדון⁵⁷, שהרי לא פטור עצמו מכלום. וחיב בשבועת פטוי, שהרי נשבע על שקר.

(57) בבא קמא קה: שנאמר "וכחש בה (ויקרא ה, כב) - פרט למודה בעיקר" כלומר, שאינו כופר בעיקר התביעה.

יב. מי שהיה חיב ממון לשני שתפין, ותבעו אחד מהן, וכפר בו ונשבע - חיב בשבועת הפקדון⁵⁸, שהרי כפר ממון⁵⁹. תבעוהו שניהם, והודה בכלם לאחד מהם ואמר: לא לוייתי אלא מזה לבדו, ונשבע - פטור משבועת הפקדון⁶¹, שהרי לא פטור עצמו מכלום, אבל חיב בשבועת פטוי.

(58) שבועות לו. (59) ואעפ"י שמודה לשותף השני בחלקו המגיע לו, כמבואר שם. אולם בירושלמי שבועות פ"ה, ה"א אמרו: וכחש בעמיתו - פרט למכחש באחד מן השותפים. ומפרש הטעם שם, לפי ששנים שהפקידו כאחד וביקש האחד ליטול את שלו אין שומעים לו, שהנפקד יכול לומר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּעֵדוּתָן בְּבֵית דִּין. בֵּין שְׁנֵשְׁבָעוּ¹⁵ או הִשְׁפִּיעוּ בְּבֵית דִּין, בֵּין שְׁנֵשְׁבָעוּ או הִשְׁפִּיעוּ חוּץ לְבֵית דִּין¹⁶, וְהִכְפִּירָה¹⁷ בְּבֵית דִּין בְּלִבָּד¹⁸. שְׁנֵאָמַר: אִם לֹא יִגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ - מְקוֹם שְׁנֵיגִיד¹⁹ וְיוֹעִיל הוּא שְׂאֵם לֹא יִגִּיד שֵׁם יִתְחַיֵּב²⁰.

(73) ע"י קרבה שביניהם, או ע"י עבירה הפוסלתם לעדות, או שזומו. (74) שפטר עצמו בכפירתו מלשלם.

~ יום שישי כ"ח אדר'א ~

פְּרָק הַשִּׁיעִי

(1) שבועת העדות, השבעת עדי קנס, העדים שנשבעו לכמה תובעים כאחד, נשבעו שיודעים להעיד ונמצאו שאינם יודעים.

א. הַתּוֹבֵעַ עֲדִיו לְהַעֲדִי לוֹ עֵדוֹת שִׁיתְחַיֵּב הַנִּתְבָּע בְּעֵדוּתָן לְבִדָּה² לְתַן לְתוֹבֵעַ זֶה מִמּוֹן³ הַמְטַלְטֵל⁴, וְכִפְרוּ בְּעֵדוּתָן וְנִשְׁבָּעוּ⁵, בֵּין שְׁנֵשְׁבָעוּ בְּבֵית דִּין בֵּין שְׁנֵשְׁבָעוּ חוּץ לְבֵית דִּין⁶ - הָרִי אֵלוֹ חֲבִיבִין מִשּׁוֹם שְׁבוּעַת הָעֵדוֹת, שֶׁהָרִי הַפְּסִידוֹהוּ מִמּוֹן בְּכִפְרָתָם⁷. וְכֵן אִם הִשְׁפִּיעַם הַתּוֹבֵעַ⁸ וְכִפְרוּ בֵּי⁹, אָף עַל פִּי שְׂלֵא נִשְׁבָּעוּ הֵן וְלֹא עָנוּ אָמֵן אַחַר שְׁבוּעָתָם¹⁰, בֵּינָן שֶׁכִּפְרוּ¹¹ - הָרִי אֵלוֹ חֲבִיבִין¹². וְהוּא¹³ שִׁשְׁבִיעַם בְּבֵית דִּין¹⁴.

(15) מפי עצמם. (16) וענו אמן אחר שבועתו. (17) בכת"י התימנים: הכפירה. (18) משנה, שבועות ל, א. וכדעת החכמים. (19) עדותו, ואין עדות מתקבלת אלא בבית-דין. (20) שבועות לב, א. וראה לקמן פ"ז, ה"ט.

ג. תְּבַעַן בְּעֵדוֹת שְׂאִינָה מְחַיֵּבֵת מִמּוֹן²¹ או בְּעֵדוֹת קְרַקְעוֹת²² או עֲבָדִים או שְׁטָרוֹת, וְכִפְרוּ וְנִשְׁבָּעוּ - פְּטוּרִין מִשְׁבוּעַת הָעֵדוֹת; שְׂאִין חֲבִיבִין אֲלֵא עַל כְּפִירַת עֵדוֹת מִמּוֹן שְׂדוּמָה לְפַקְדוֹן וְתַשׁוּמַת יָד וְנָגַל וְאַבְדָּה שְׁפָרְטָן הַפְּתוּב בְּפָרְשָׁה²³, שֶׁהֵן מְטַלְטְלִין שְׂגוּפָן מִמּוֹן²⁴, וְכִשְׁפִּיעִידוּ לָזֶה - יִתְנָ²⁵ זֶה.

(21) כגון שתבעם להעיד לו שהוא כהן או לוי. ראה לקמן פ"ז ה"ג, וכן אמרו (שם לג.): "מנין שאין הכתוב מדבר אלא בתביעת ממון, נאמר כאן "אואין" (או ראה או ידע), ונאמר להלן (בשבועת הפקדון) אואין (או בתשומת יד, או בגזל, או עשק), מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון (כמפורש בפסוק) אף כאן אינו מדבר אלא בתביעת ממון". (22) המכוונת להחזיר קרקע לתובע. (23) ויקרא ה, כא. שהיא פרשת שבועת הפקדון, ושבועת העדות נלמדת בגזירה-שוה' משבועת הפקדון, נאמר כאן "כי תחטא", ונאמר להלן (בפקדון) "כי תחטא" להשוות זה לזה, וכמבואר במס' שבועות לה, א. (24) פרט לשטרות, אע"פ שמטלטלים מיד ליד - אין גופם ממון, וכמבואר לעיל פ"ז ה"ד, ועבדים - הושוו לקרקעות, כמבואר שם ובביאורנו. (25) הנתבע. "וקרקעות הרי הם לפני בעליהם ובחזקתם" כלשון רבינו לעיל שם (שבועות לז:): כדעת רבי יוחנן, שהמשביע עדי קרקע - פטור. ורבי עקיבא היה דורש (שם לד.) "והיה כי יאשם לאחת מאלה (ויקרא ה, ה) - יש מאלה שהוא חייב, ויש מאלה שהוא פטור. הא כיצד? תבעו ממון - חייב, תבעו דבר אחר - פטור", ואפילו עדות המחייבת ממון, כגון עדי קרקע - פטור, כמבואר במסקנת הסוגיא שם ('קריית ספר').

(2) פרט למשביע עדי קנס, שאין הנתבע מתחייב ב"עדותם לבדה" אלא עדותם עם כפירתו היא המחייבת אותו, שהרי אם יודה בקנס לא תועיל עדותם לחייבו לשלם, כמבואר להלן ה"ד. וכן נתכוין רבינו להוציא המשביע שתי כתי עדים, שאם כפרה הראשונה, היא פטורה משבועת העדות, שהיא סומכת על עדות הכת השניה, ואפשר להוציא ממון בעדות הכת השניה, כמבואר בדברי רבינו לקמן פ"ז, ה"טו. (3) פרט לשטרות שאין גופם ממון, ראה לעיל פ"ז, ה"ד. (4) פרט לקרקעות ועבדים, וכמבואר בסמוך ה"ג. (5) מפי עצמם, שאמרו: שבועה שאין אני יודעים לך עדות (משנה, שבועות לא:). (6) שם. והוא, שכפירתם תהיה בבית-דין, כמבואר בסמוך ה"ב. (7) שאילו העידו לו, היה הנתבע מתחייב לשלם לו. (8) שאמר להם: משביע אני עליכם, שתבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני ממון כך וכך. (9) שאמרו: אין אני יודעים לך עדות. (10) כי העונה אמן אחר השבעת אחרים, כמוציא שבועה מפיו, כמבואר לעיל פ"ב, ה"א. (11) בבית-דין. (12) בקרבן שבועת העדות, כמפורש לעיל פ"א, ה"ב. וכן משמעות הכתוב: ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה - כלומר, ששמעה שבועה מפי אחרים - אם לא יגיד ונשא עונו, אפילו לא ענה אמן, אלא כפר ואמר: איני יודע לך עדות, ואין לי מה להגיד לך - חייב ('קריית ספר'). (13) ובלבד. (14) אמנם הנשבע מפי עצמו או שענה אמן על השבועה, אינו צריך להשבע בבית-דין, וכמבואר במשנה שבועות ל, א. אבל אלו שהושבעו מפי התובע ולא ענו אמן, אין קבלת שבועתם נקבעת אלא בשעת כפירתם, ומכיוון שהכפירה היא בבית-דין (שם), אף ההשבעה צריכה להיות בבית-דין, כי אין אפשר לומר שההשבעה תהיה בחוץ וקבלתה בבית-דין (רדב"ז כאן, ולקמן בה"ט). וראה לקמן פ"ז הי"ז, ובביאורנו שם בשם ה'נודע ביהודה'.

ד. וְכֵן הַמְשִׁבֵּעַ עֲדֵי קָנָס²⁶ וְכִפְרוּ - פְּטוּרִין מִשְׁבוּעַת הָעֵדוֹת. מִפְּנֵי שְׂאֵם קָדָם הַנִּתְבָּע וְהוֹדָה בְּקָנָס - יִפְטָר מִלְשָׁלִם וְאָף עַל פִּי שְׂבָאוּ הָעֵדִים אַחַר כֵּן וְהַעֲדוּ²⁷, נִמְצָאוּ הָעֵדִים לֹא חֲבִיבוּ זֶה בְּעֵדוּתָן לְבִדָּה, אֲלֵא עֲדוּתָן עִם כְּפִירַת הַנִּתְבָּע הִיא הַמְּחַיֵּבֵת אוֹתָן²⁸; וְהוֹאִיל וְאִם הוֹדָה - לֹא תוֹעִיל עֲדוּתָן²⁹, אִם כִּפְרוּ בָּהּ וְנִשְׁבָּעוּ - פְּטוּרִין³⁰.

(26) שיעידו לו שפלוני טבח או מכר את שורו שגנבו ממנו, שחייב קנס על הטביחה והמכירה, כמבואר לעיל פ"ח ה"א, או שתעידו לי, שפלוני הוציא שם רע על בתי, ואמר: לא

ב. אִין הָעֵדִים חֲבִיבִין בְּשְׁבוּעַת הָעֵדוֹת עַד שִׁיכְפְּרוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הָרִי אֵלוֹ פְּטוּרִין מִשְׁבֻּעַת הָעֵדוּת, עַד שִׁשְׁבִּיעִים הַתּוֹבֵעַ.⁴² וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר, אִם הַשְּׁבִיעִים שִׁיבֹאוּ וְיַעֲדוּ שִׁישׁ לְפִלּוּנֵי בְּדֵי פִלּוּנֵי מְמוֹן, וְכִפְרוּ - שֶׁהֵן פְּטוּרִין; שְׂאִין זֶה הַתּוֹבֵעַ בְּעַל דִּין עֲצֻמּוֹ.⁴³ וְכֵן אִם קִדְמָה שְׁבֻעָה לְעֵדוּת⁴⁴ - הָרִי אֵלוֹ פְּטוּרִין מִשְׁבֻּעַת הָעֵדוּת; שְׁנֵאמַר: וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עַד⁴⁵ - שֶׁקִּדְמָה עֵדוּת לְשְׁבֻעָה, לֹא שֶׁקִּדְמָה שְׁבֻעָה לְעֵדוּת.

(39 שבועות לא, ב. 40) והתורה אמרה (ויקרא ה, א) "אם לוא יגיד ונשא עונו", "לר-לא יגיד" שמשמעו הוא תובעם תחילה להגיד, והם מסרבים להגיד אלא כופרים ('קרית ספר'). וראה להלן אות לט. 41) ובכת"י התימנים: אותי. 42) שבועות לה, א. שנאמר: "אם לוא יגיד" (מלא, לדרוש בו, לר-לא) אם לו (לתובע) לא יגיד - ונשא עונו, ואם לאחר לא יגיד - פטור. ולשון רבינו בפירושו למשנה שם: "אמר יתברך אם לוא יגיד . . . בו"י ואל"ף, ולמדנו מפי השמועה שזה לעורר על שני הענינים הקנין והשליטה . . . אם לו לא יגיד ונשא עונו . . . אבל לנתבע אם לא יגיד לפטור אותו - פטור." מפרש רבינו לשון המשנה שם: "שאם אתם יודעים לו עדות" הכוונה לנתבע ולטובתו. 43) שבועות לג, ב. והרי הדברים קל-וחומר, אם הנתבע שהוא שייך לעדות זו, אינו יכול לחייבם, זה - שאין לו כל שייכות לתביעה, אינו דין שאינו מחייבם (רדב"ז). 44) ליריעת העדות. 45) שהיה עד באותה שעה, ולא שיהיה אח"כ (שבועות לה. וברש"י).

ח. פיצד? משביע אני עליכם פשתדעו לי עדות שתבואו ותיעידוני, ואמרו אמן, וידעו לו עדות אחר כן, ותבעם להיעיד וכפרו בו - הרי אלו פטורין משבועת העדות.⁴⁶

(46) שם.

ט. אין העדים חייבים בשבועת העדות עד שייחידו⁴⁷ אותם התובע וישביעם או ישבעו⁴⁸. פיצד? עמד בבית הפנסת ואמר: משביע אני כל מי שידע לי עדות שיבוא ויעיד לי, וענו כלם אמן, ויעדו בכללם, ואחר כך תבע עדיו וכפרו בו - הרי אלו פטורין משבועת העדות, מפני שלא יחד עדיו בשבועה בפני עצמן⁴⁹. אבל אם אמר: משביע אני כל העומדים כאן שאם ידעו לי עדות שיבואו ויעידו לי, והיו עדיו בכללם, וכפרו - הרי אלו חייבין בשבועת העדות, שהרי יחדם בכלל אחרים⁵⁰.

(47) יקצה ויתכוין להם. (48) מפי עצמם. (49) שם לה, א. והתורה אמרה: "והוא עד", משמע עד יודע ומיוחד. וכתב הר"ן שם: משום שזה העומד בבית הכנסת ואומר: משביע אני עליכם אם אתם יודעים לי עדות וכו', מהסתם אינו משביע את כולם, שהרי יודע הוא, שיש ביניהם מי שאינו יודע לו עדות, נמצא שהוא כולל את המושבעים בתוך הבלתי מושבעים, ואין כאן יחוד. (50) הואיל ופירש

מצאתי לבתך בתולים, וחייב לשלם מאה שקלים קנס, ראה שבועות לג, ב. 27) כי הלכה היא (בבא-קמא עה.). מודה בקנס ואח"כ באו עדים - פטור. 28) ובכת"י התימנים: אותו. והכוונה לנתבע. 29) בעוד שבדיני ממון, אם הודה בעצמו חייב לשלם, שהודאת בעל-דין כמאה עדים. 30) שבועות לד, א. כרבי יוחנן על פי רבי עקיבא, הדורש: "תבעו דבר אחר - פטור" (ראה לעיל אות כב) שהכוונה לעדי קנס. וראה שם לג, א שזוהי בעיה שלא נפשטה, וממילא אינם מביאים קרבן מספק.

ה. משביעכם אני שתבואו ותיעידו לי שיש לי ביד פלוני תשלומי כפל³¹ ותשלומי ארבעה וחמשה³², וכפרו - חייבין בשבועת העדות מפני הקרן שהוא ממון³³, לא מפני הכפל שהוא קנס. וכן אם השביעם שיעידו לו שאנס פלוני או פתה בתו³⁴, וכפרו - חייבין בשבועת העדות מפני הבשת והפגם³⁵, שאם הודה בהם הנתבע משלם, לא מפני הקנס³⁶. וכן כל פיוצא פנה³⁷.

(31) שגנב ממני איזה חפץ, והגנב משלם את הכפל, ככתוב (שמות כב, ג). (32) שגנב ממני שור, וטבח או מכרו, נמצא חייב לי חמשה בקר תחת השור, ובשה - ארבעה, ככתוב (שם כא, לו). (33) ואפילו היה הנתבע מודה בו - היה חייב, נמצא שהיה מתחייב בעדותם לבדה. (34) והרי הוא חייב לתת לו בושת ופגם, נוסף על הקנס של חמשים שקלים. (35) שיש להם תורת ממון (ראה לעיל פ"ה ה"ג, ובביאורנו), נמצא שהיה הנתבע מתחייב בעדותם לבדה. (36) חמשים שקלים הקצובים מן התורה לכל בת מישראל, בין בת מלכים בין בת הדיוטות - נוסף על בושת ופגם, כמבואר בביאורנו לעיל פ"ח, ה"ב. (37) משנה, שבועות לג, א. וכמבואר בגמרא שם. והשווה לעיל פ"ח, ה"ב.

ו. אין העדים חייבין בשבועת העדות עד שיכפרו וישבעו אחר תביעת בעל דין עצמו או שלו³⁸; אבל אם קדמו ונשבעו קדם שיתבעם - פטורין משבועת העדות.

(38) שהוא מורשה לקבל את הכסף מידי הנתבע, אחרי שהעדים יעידו עדותם. ראה לעיל פ"ז, ה"ו. ובשבועות לג, ב: "בבא בהרשאה", אבל שלח להשביע העדים ואינו מורשה לקבלת הכסף מידי הנתבע אינו יכול להשביע את העדים, וכן הם דברי רבינו בפירוש המשנה (שבועות פ"ד, מ"ז) "לפי שמעיקרי הדין ג"כ, שהעדים כשמשביעים המורשה וכפרו חייבים" (מעשה ורקח). והטעם, מבואר בסמוך בהלכה הבאה.

ז. פיצד? ראו התובע הולף אחריהן, אמרו לו: למה אתה בא אחרינו? שבועה שאין אנו יודעין לה עדות - הרי אלו פטורין משבועת העדות³⁹; מפני שלא תבען התובע, אלא הם קדמו ונשבעו בתביעת עצמן⁴⁰. וכן אם השביעם הנתבע: שאם תדעו לזה שתובע אותי⁴¹ עדות שתבואו ותיעידו לו, וכפרו -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יג. הנה למדת, שאין העדים חייבין בשבועת העדות אלא על פי עשרה דברים, ואלו הן: שיתבעם התובע⁶³. ושתייה עדות ממוין⁶⁴. ושיתה ממוין המטלטל⁶⁵. ושיתחייב הנתבע לשלם בעדותו לברד⁶⁶ אם העידו. ושיתפרו אחר שתבעו התובע⁶⁷. ושיתפרו בבית דין. ושתייה שם שבועה בשם או בכנוי. ושיתקדם ידיעת העדות לשבועה⁶⁸. ושיתחד עדיו בעת השבועה או בעת התביעה⁶⁹. ושתייה השבועה בלשון שהן מפירין אותה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הנה למדת, שאין העדים חייבין בשבועת העדות כו".

על-פי פנימיות הענינים, יש לבאר הלכה זו כך: על עם ישראל נאמר "אתם עדי", כי תפקידם של ישראל הוא להיות עדות על שם הוי', שהרי כל ענין העדות שייך רק על דבר הנעלם מעין כל. ובענינינו, מציאות אלוהות בעולם הזה.

עדות זו נפעלת על ידי זה שיש בעולם הזה למטה מציאות שהיא בדוגמת המציאות שלמעלה – "נעשה אדם" – אתם קרויים אדם. והנה כאשר הגוים רואים שאף ישראל הם "המעט מכל העמים" ולמרות זאת נשארים חיים וקיימים ועומדים בתוקף על עניני היהדות, תורה ומצוותיה – הרי זו ההוכחה הטובה ביותר על מציאותו של הקב"ה, ועדות זו היא על-פי עשרה דברים המרמזים על עשרת הדברות, שבכוחן יכולים ישראל לקיים את תפקידם ולהיות עדים. והנה, הענין העשירי הוא "שתהיה בלשון שהן מכירים אותה, כי לימוד התורה בבבלי, ירושלמי, ספרא וספרי, אינו בגדר "לשון שהן מכירים אותה" אצל כל ישראל מפני ריבוי השקו"ט מדרשות חלוקות וכו' ובפרט שצריך לשם כך דעת רחבה ונפש חכמה וזמן ארוך, ורק אחר כך יודע מהם הדרך הנכונה בדברים האסורים והמותרים וכו'. אבל בספר 'משנה תורה' ישנה המעלה שהוא בלשון ברורה ודרך קצרה עד שתהא תושבע"פ כולה סדורה בפי הכל בלא קושיא ובלא פירוק. . וכו'. ונמצא שישנה מעלה מיוחדת בלימוד הרמב"ם ביחס לתפקידם של ישראל – "אתם עדי", שכן ספר זה הוא בלשון "שהן מכירים אותה".

(יין מלכות ספר הפלאה סימן ד'
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

שמשיב את כולם, חלה שבועה על כולם, ויש כאן יחוד עדים לכל הנמצאים בבית ללא שיר. ומכאן אתה למד, שיכול אדם להשביע את חבריו מספק, אם יודע לו עדות, כשם שאתה אומר שהשבועה חלה על כל העומדים, אע"פ שאינו יודע אם יודעים לו עדות אם לא (ר"ן שם).

י. וכן אם אמר לעדים: בואו והעידו לי שיש לי מנה ביד פלוני, ואחר כך עמד בבית הפנסת והשביע כל מי שיודע לו עדות ויעיד, ולא באו ולא העידו - הרי אלו חייבין, שהרי התבעו תחלה⁵¹. והוא שיהיו אז⁵² בבית הפנסת, ויהיה שם בית דין⁵³. אבל אם לא היו בפני בית דין: אם ענו אמן - חייבין בשבועת העדות⁵⁴ לשיתפרו בעדותן בבית דין⁵⁵; ואם לא ענו אמן - אינן חייבין⁵⁶.

(51) ויחד אותם, וזה עדיף מהמשיב את כל העומדים בבית-הכנסת שבהלכה הקודמת, שלא ייחדם מעולם בפני עצמם, ואילו כאן ייחדם בשעת תביעתו (רדב"ז). (52) בשעת ההשבעה. (53) הואיל ולא נשבעו מפי עצמם, ולא ענו אמן אחרי השבועה, צריך שישביעם בבית-דין ויכפרו לפני בית-דין, כמבואר לעיל ה"א. שאי-אפשר שהשבועה תהיה בחוץ, וקבלתה (זוהי כפירתם) תהיה בפני בית-דין. (54) שהעונה אמן כמוציא שבועה מפיו, והשבועה מפי עצמם מועילה אפילו מחוץ לבית-דין (משנה שם ל.). (55) שהכפירה בבית-דין בלבד, כמבואר לעיל ה"ב. (56) אפילו שכפרו בבית-דין, הואיל ולא הושבעו בבית-דין. כיון שאין כאן קבלת שבועה אלא ע"י כפירתם, אינו בדין שהשבועה תהיה בחוץ וקבלתה בפני בית-דין. ולדעת הראב"ד אין ההקפדה אלא שהכפירה תהיה בבית-דין, אבל השבועה אינה מחוייבת בבית-דין, אפילו כשלא ענו אמן. השווה לקמן פ"י, הי"ז.

יא. אחד המשיב עדיו בשבועה⁵⁷, או שאמר להן: מצוה אני עליכם בשבועה, או סרכם אני בשבועה - הרי אלו חייבין⁵⁸. והוא שישביעם בשם⁵⁹ או בכנוי מן הפנויים⁶⁰, כמו שבארנו⁶¹.

(57) שאומר: משיב אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני וכו'. (58) משנה, שם לה, א. (59) בהזכרת השם מן השמות המיוחדים, כגון ה', אלקים, שדי, צבאות, כלשון רבינו בפרושו למשנה שם. (60) כגון "חנן" או "רחום" או במי ששמו "ארך אפים". (61) לעיל פ"ב, ה"ב. ושם ה"ד מוסף רבינו: "אמר שבועה ולא הזכיר שם. . . הרי זה אסור בדבר שנשבע עליו, אבל אינו לוקה ולא מביא קרבן. . . עד שיהיה בה שם מן השמות המיוחדים או כינוי".

יב. ואין העדים חייבין עד שישביעם בלשון שהם מפירין אותה⁶².

(62) סוטה לג, א. "שנאמר (ויקרא ה, א) "ושמעו קול אלה", (ולא נאמר: והשבועה באלה, רש"י) – בכל לשון שהיא שומעת". וראה לעיל פ"ז, ה"ז.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עצמה, הרי הם כאילו נשבעו שבועה מיוחדת על כל תביעה ותביעה, השווה לעיל פ"ז, ה"ב.

טז. **מְשַׁבְּעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָבוֹאוּ וְתַעֲדוּ לִי שְׂיֵשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנֵי חֲטָיִים וְשְׂעוּרִים וְכַסְּמִי⁸⁵, שְׂבֻעָה שְׂאִין אָנוּ יוֹדְעִין לָךְ עֲדוֹת - אֵינָם חֲזִיבִין אֶלָּא אַחַת⁸⁶. שְׂבֻעָה שְׂאִין אָנוּ יוֹדְעִים לָךְ עֲדוֹת שְׂיֵשׁ לָךְ בְּיַד פְּלוֹנֵי חֲטָיִים וְשְׂעוּרִים וְכַסְּמִין - חֲזִיבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת⁸⁷.**

(85) מפורשת לעיל פ"ד, ה"ז. (86) משנה, שם. בהלכה הקודמת מדובר על מין אחד ותביעות חלוקות, ובנידון שלפנינו ידובר על תביעה אחת, פקדון או תשומת יד, ויש בה מינים נפרדים. (87) שם, הואיל וביטאו בשפתיהם כל מין בפני עצמו, הריהם כאילו נשבעו שבועה מיוחדת על כל מין ומין. וראה לעיל פ"ז, ה"ג.

יז. **וְכֵן אִם תִּקְעוּ אוֹתָן רַבִּים לְהַעֲדֵי לָהֶם, וְאָמְרוּ: שְׂבֻעָה שְׂאִין אָנוּ יוֹדְעִין לָכֶם עֲדוֹת - אֵינָן חֲזִיבִין אֶלָּא אַחַת⁸⁸. לֹא לָךְ וְלֹא לָךְ וְלֹא לָךְ - חֲזִיבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, כְּדָרְךָ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּשְׂבֻעוֹת הַפְּקָדוֹן⁸⁹.**

(88) אין כאן אלא שבועה אחת כוללת ומכוונת לכולם כאחד. (89) לעיל פ"ז, ה"ד. וכל-שכן כשאמרו לא לך, לא לך, בלי וי"ו המחברת, כמבואר שם בבאורנו. ומקור דברי רבינו ב'תורת כהנים' פרשת ויקרא, על הפסוק: כי יאשם לאחת מאלה (ויקרא ה, ה). וראה בשבועות לח, א: "תני רבי חייא, הרי כאן חמש עשרה חטאות" שהכוונה לשבועת העדות, שיש בה קרבן חטאת ('תוספות' שם), ותבעו אותם חמשה אנשים.

יח. **הַנִּשְׁבָּע לְחִבְרוֹ שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לוֹ עֲדוֹת, וְנִמְצָא שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לוֹ עֲדוֹת - הֲרֵי זֶה פְּטוּר, וְאֵין כָּאֵין לֹא שְׂבֻעַת הָעֲדוֹת וְלֹא שְׂבֻעַת בְּטוּי. מִפְּנֵי שֶׁשְׂבֻעַת בְּטוּי אֵינָה אֶלָּא בְּדַבָּר שְׂיֵשׁ בּוֹ לֹא וְהָיָה⁹⁰, וְאִם יֹאמֵר: שְׂבֻעָה שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לָךְ עֲדוֹת⁹¹ - אֵין זֶה שְׂבֻעַת בְּטוּי אֶלָּא שְׂבֻעַת הָעֲדוֹת⁹²; הוֹאִיל וְלֹא זֶה שְׂיֵשׁ בָּהּ⁹³ אֵינָה שְׂבֻעַת בְּטוּי, כִּף הֵן שִׁבְהָ, שֶׁהוּא הַנִּשְׁבָּע שִׂידֵעַ לוֹ עֲדוֹת⁹⁴, אֵינוּ שְׂבֻעַת בְּטוּי⁹⁵.**

(90) ככתוב (ויקרא ה, ד) "להרע או להטיב", דבר והיפוכו, וכמבואר לעיל פ"ה, ה"א, ובבאורנו שם אות ב. (91) ונמצא שהוא יודע. (92) שהתורה לא חייבתו משום שבועת ביטוי להתחייב בה חוץ לבית-דין אלא משום שבועת העדות, ואינה אלא כשכפר בבית-דין וראוי להעיד, ובדבר שיש בו מומן (שבועות כה: וברש"י). (93) השלילה שבשבועה זו, שנשבע שאינו יודע לו עדות. (94) ונמצא שאינו יודע. (95) ונמצא פטור מכולם.

יט. **דָּבָר בְּרוּר הוּא, שֶׁהַנִּשְׁבָּע לְחִבְרוֹ שֶׁהַעֲדֵי לוֹ הוּא לֹא הַעֲדֵי, אוֹ שְׂלֵא הַעֲדֵי לוֹ הוּא הַעֲדֵי - הֲרֵי**

(67) פרט אם קדמו ונשבעו קודם שיתבעם, לעיל ה"ו-ז. (68) לעיל ה"ז. (69) אע"פ שלא ייחדם בעת השבועה, לעיל ה", "שהרי תבעם תחילה".

יד. **כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ פְּטוּר - פְּטוּר מִשְׂבֻעַת הָעֲדוֹת, אֲבָל חֲזִיב בְּשְׂבֻעַת בְּטוּי⁷⁰. וְהוּא שֶׁנִּשְׁבָּע אוֹ שֶׁעָנָה אִמְרָן⁷¹ אִם הִשְׁבִּיעוּ אַחַר, שֶׁהֲרֵי נִשְׁבָּע עַל שְׂקָר⁷². אֲבָל הַמְּחַיֵּב בְּשְׂבֻעַת הָעֲדוֹת, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא נִשְׁבָּע עַל שְׂקָר וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְזִיד - אֵינוּ חֲזִיב⁷³ מִשּׁוֹם שְׂבֻעַת בְּטוּי⁷⁴, אֶלָּא מִשּׁוֹם שְׂבֻעַת הָעֲדוֹת בְּלִבְד⁷⁵. שֶׁהֲרֵי הַכְּתוּב הוֹצִיא שְׂבֻעַת הָעֲדוֹת מִכָּל שְׂבֻעַת בְּטוּי לְחִיב⁷⁶ הַמְּזִיד כִּי בְּשׂוֹגֵג בְּקִרְבָּן⁷⁷ אֲבָל לֹא בְּמַלְקוֹת⁷⁸; שֶׁנֶּאֱמַר: לְאַחַת⁷⁹ מֵאֵלֶּה - בְּמִין אֶחָד מִמֵּינֵי שְׂבֻעוֹת אֲתָה מְחַיֵּב הַנִּשְׁבָּע, וְאִי אֲתָה מְחַיֵּב בְּשֵׁנֵי מִינֵין עַד שִׁיְהִיָּה חֲזִיב בְּדִין שְׂבֻעַת הָעֲדוֹת וּבְדִין שְׂבֻעַת בְּטוּי⁸⁰.**

(70) שבועות מט, ב. לענין הפטורים משבועת השומרים שחייבים בשבועת ביטוי, והוא-הדין לפטורים משבועת העדות (כסף-משנה). והשווה לעיל פ"ז, ה"ב-ג. ובכתי" התמינים, הנוסח: "כל מקום שאמרנו פטור משבועת העדות אבל חייב בשבועת ביטוי, הוא שנשבע" וכו'. (71) שהוא כמוציא שבועה מפיו. (72) אבל אם הושבעו מפי אחרים וכפרו ולא ענו אמר, אינם חייבים בשבועת ביטוי, שהרי לא נשבעו כלל, וראה לקמן פ"י בסוף ה"ז. (73) מלקות. (74) שאם נשבע לשקר במזיד - לוקה. לעיל פ"א, ה"ג. (75) קרבן עולה ויורד. (76) בשבועת העדות. (77) שבועות לא, ב: "בכולם נאמר ונעלם, וכאן (בשבועת העדות) לא נאמר ונעלם - לחייב על המזיד כשוגג". (78) משום שבועת ביטוי במזיד, נוסף על קרבנו משום שבועת העדות. (79) ולא נאמר "באחת מאלה". (80) באחד (שבועות כה:): והרי זה כמו שאמרו (כתובות לב:): "כדי רשעתו - משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות" ('תורה תמימה' ויקרא ה, ה). ורש"י בשבועות לז, א - מסביר, שאין לחייב מלקות בשבועת העדות, שאין בה התראה ודאית, כי מי יודע שהם יודעים לו עדות, ויוכל להתרות בהם. וב'תוספות' שם נמקו: משום שאי-אפשר לידע אם הם מזידים, שיכולים לומר שכחנו. וכן ברא"ש שם פ"ד, אות יט.

טו. **מְשַׁבְּעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָבוֹאוּ וְתַעֲדוּ לִי שְׂיֵשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנֵי פְּקָדוֹן וְתִשְׁוֹמֵת יָד⁸¹ גִּזְל וְאַבְדָּה, שְׂבֻעָה שְׂאִין אָנוּ יוֹדְעִין לָךְ עֲדוֹת⁸² - אֵינָן חֲזִיבִין אֶלָּא אַחַת⁸³. שְׂבֻעָה שְׂאִין אָנוּ יוֹדְעִין לָךְ עֲדוֹת שְׂיֵשׁ לָךְ בְּיַד פְּלוֹנֵי פְּקָדוֹן וְתִשְׁוֹמֵת יָד גִּזְל וְאַבְדָּה - חֲזִיבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת⁸⁴.**

(81) הלואה. (82) בכל אלה שהזכרת. (83) קרבן אחד, שאין זו אלא שבועה אחת הכוללת את כל התביעות כאחד. (84) משנה, שבועות לג, א. הואיל ופרטו כל תביעה בפני

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - שבת קודש כ"ט אדר-א' - ספר הפלאה - הלכות שבועות קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נדר, ונמצא שאין עליו חיוב ממון בשום צד, שאין בית דין יורדים לנכסיו אם אינו רוצה לקיים נדרו" וכר.

ג. תִּבְעַן לְהַעֲדֵד לּוֹ שֶׁהוּא כֹהֵן או לְוִי או שְׂאִינּוּ בֶן גְרוּשָׁה⁹ או בֶן חֲלוּצָה¹⁰, וְכִפְרוּ וְנִשְׁבְּעוּ - פְּטוּרִין מִשְׁבֻּעַת הַעֲדוּת, שְׂאִין פְּאֵן עֲדוּת מְמוּן¹¹.

9) וכשר לכהונה, כי הנולד מגרושה לכהן הוא חלל ופסול לכהונה. (10) שלא חלצה אמו ליבמה, והחלוצה אסורה לכהן מדברי סופרים וזרעה מכהן חללים מדבריהם. (11) ואין חייבים על שבועת העדות אלא כשיש בה כפירת ממון.

ד. תִּבְעַן שְׂנֵיעִידוּ לּוֹ שְׁחָבֵל בּוֹ בְּנִי¹², וְשִׁהַדְּלִיק פְּלוּנִי גְדִישׁוֹ בְּשִׁבְתָּ¹³, וְשְׂאֲנֵס פְּלוּנִי או פְּתָה בְּתוֹ הַמְּאֲרָסָה¹⁴, וְכִפְרוּ וְנִשְׁבְּעוּ - פְּטוּרִין מִשְׁבֻּעַת הַעֲדוּת; שְׂאֵם הַעֲדוּת עֲדוּת זו - יְתַחֵיב הַנְּתַבֵּעַ מִיתַת בֵּית דִּין, וְאִינּוּ חֵיב תְּשְׁלוּמִין¹⁵, כְּמוֹ שְׂבִאֲרֵנוּ בְּהַלְכוֹת נַעֲרָה. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה¹⁶.

12) עשה בו חבורה וחייב הבן מיתת חנק. (13) וחייב סקילה משום מבעיר בשבת, שהיא מלאכה גמורה. (14) והבא על נערה המאורסה חייב סקילה. (15) דמי חבלה, או הבערת הגדיש, או קנס ובושת ופגם באונס או מפתה, שהלכה היא: "אין אדם מת ומשלים". (16) שחבל בו חברו בשבת, שחייב סקילה משום חובל בחבורה בשבת. וסובר רבינו, שמה ששינוי שם במשנה: "שאנס פלוני את בתו" (של פלוני) הכוונה לבת מאורסה, שהבא עליה בסקילה, אולם בפירושו למשנה שם מפרש אחרת, שאנס פלוני את בתו של פלוני, ואינו יכול להשביעם בשביל זולתו, שאין הוא התובע, והרי זה כמשביעם להעיד "שישי לפלוני ביד פלוני ממון, שהם פטורים, שאין זה התובע, בעל דין עצמו".

ה. הִיָּה עֵד אֶחָד וְכִפֵּר וְהִשְׁבִּיעוּ - פְּטוּר מִשְׁבֻּעַת הַעֲדוּת, שְׂאִין עֲדוּת עֵד אֶחָד מִחֵיבַת מְמוּן¹⁷.

17) אלא שבועה בלבד. ואף על פי שעדות זו גורמת לו ממון, שאם לא יישבע הנתבע יתחייב לשלם לתובע (ורוב בני אדם אינם נשבעים לשקר - והיה משלם). - דבר שגורם לממון אינו כממון, שהרי אפשר שיישבע הנתבע ולא ישלם.

ו. תִּבְעַ אֶת שְׁנֵי עֲדָיו שְׂנֵיעִידוּ לּוֹ שֶׁזָּנְתָה אִשְׁתּוֹ, וְכִפְרוּ וְנִשְׁבְּעוּ - הָרִי אֱלוֹ חֵיבִין בְּשִׁבְעַת הַעֲדוּת; שְׂאֵלוֹ הַעֲדוּת - הִיּוֹ מְפָסְדִין לָהּ כְּתֻבָתָהּ¹⁸ וְיִפְטֹר זֶה שְׁתִּבְעֵן, וְהָרִי כְּפָרוּ בְּעֲדוּת מְמוּן.

18) שהאשה שזנתה תחת בעלה אין לה כתובה.

ז. תִּבְעַ עֲדֵי קְנוּי¹⁹ או עֲדֵי סְתִירָה²⁰ וְכִפְרוּ וְנִשְׁבְּעוּ - פְּטוּרִין מִשְׁבֻּעַת הַעֲדוּת; שְׂאֵלוֹ הַעֲדוּת - אֵין חֵיבֵי מְמוּן פְּאֵן, אֲלָא לְהַשְׁקוּתָהּ בְּלִבָּד. וְאֵף עַל פִּי שְׁעֲדוּת זו גוֹרְמַת לָהּ שְׁתַּפְּסִיד כְּתֻבָתָהּ אִם לֹא

זֶה חֵיב מְשׁוּם שְׁבֻעַת פְּטוּי²⁰, וְאֵין פְּאֵן שְׁבֻעַת עֲדוּת כְּלָל²¹.

96) שבועות שם, שהרי ישנה בהן ולא, ואע"פ שאינה בלהבא (= בעתיד), שהרי אינו יכול להשבע שלא יעיד לו עדות, אם ידע שזוהי שבועת שוא, וכמבואר לעיל פ"ה, הט"ו - אין אנו מקפידים בשבועת ביטוי שתהא גם בלהבא, כמבואר שם ה"א. וכדעת רב בשבועות שם. 97) שאינה אלא בלהבא: משיבועני עליכם שתבואו ותעידוני.

~ שבת קודש כ"ט אדר-א' ~

פְּרָק עֲשִׂירִי¹

1) שבועת העדות על דבר שאין בו חיוב ממון, על דבר שיש בו הפסד ממון וחיוב מיתה, עד אחד מתי יתחייב בשבועת העדות.

א. הִיּוֹ עֲדָיו או אֶחָד מֵהֵן פְּסוּל² או קְרוֹב³, וְאֶפְלוּ מִפְּסוּלֵי עֲדוּת שְׁל דְּבִרְיָהֶם⁴, או שֶׁהִיָּה הַמִּלְךְ אֶחָד מֵעֲדָיו, שְׂאִינּוּ רְאוּי לְהַעֲדֵ⁵, או שֶׁהִיּוֹ עֵד מִפִּי עֵד⁶, וְכִפְרוּ וְנִשְׁבְּעוּ - פְּטוּרִין מִשְׁבֻּעַת הַעֲדוּת; שְׂאֵלוֹ (הודו) הַעֲדוּת - לֹא הִיּוֹ מְחֵיבִין בְּעֲדוּתָן מְמוּן⁷.

2) לעדות. כגון גולן שהוא פסול מן התורה להעיד, וכן כל מי שעבר עבירה, שחייבים עליה מלקות מן התורה, נקרא רשע ופסול להעיד. (3) לתובע, או לנתבע, וקרוב פסול לעדות. שנאמר "לא יומתו אבות על בנים" - בעדות בנים. והוא הדין לשאר קרובים. (4) מדברי חכמים. שעבר עבירה, שהחיוב שבה הוא רק מדרבנן, כגון שאכל בשר עוף בחלב או חילל יום טוב שני של גלויות. וכן המשחקים בקוביא או מפריחי יונים שאין להם אומנות אחרת אלא זו, הרי הם גולנים מדבריהם ופסולים להעיד, שנקראים עדי חמס. (5) מן התורה, שנאמר "שום תשים עליך מלך" - שתהא אימתו עליך, והבא להעיד צריך לעמוד לפני הדיין ודרך ביזיון הוא לו. וכן נראה מדברי רבינו בהלכות מלכים פרק ג, הלכה ז, שכתב: "מלכי בית דוד, דנים אותם ומעידים עליהם" ואילו: "הם מעידים" לא כתב, כי כאמור, אינם ראויים להעיד. (6) שהם לא ראו בעצמם, אלא שמעו עדות זו מפי עדים אחרים, וממילא אינם כשרים להעיד. (7) והתורה אמרה: "אם לא יגיד ונשא עונו" - בראויים להגדה הכתוב מדבר. ואף על פי שפסולי עדות מדבריהם, כשרים מן התורה להעיד, - הואיל וסוף-סוף אם יעידו לא נקבל עדותם, אין אלו ראויים להגדה.

ב. מְשֻׁבְּעֵי אֲנִי עֲלֵיכֶם שְׁתִּבּוּאוּ וְתַעֲדוּ לִי שְׂאֵמֵר אִישׁ פְּלוּנִי שְׂתִּתֵן לִי מֵאֲתִים זֵוּ וְלֹא נָתַן, וְכִפְרוּ - הָרִי אֱלוֹ פְּטוּרִין מִשְׁבֻּעַת הַעֲדוּת; שְׂאֵם הַעֲדוּת בְּדָבָר זֶה - לֹא יְתַחֵיב הַנְּתַבֵּעַ מְמוּן בְּאִמְרָתוֹ⁸. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.

8) שהיה יכול לומר חזורני בי, וכתב התוספות יום טוב שם: "ואפילו הוא עני אין המבטיח חייב ליתן לו, אלא מטעם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תשפתה²¹ - דְּכַר שְׁגוֹרִם לְמִמּוֹן אֵינוֹ כְּמִמּוֹן, שְׁהָרִי אֶפְשָׁר שֶׁתְּשַׁתְּהָה²² וְלֹא תִשְׁבַּר²³ כְּתַבְתָּהּ.

הַעֲדוֹת³². וְכֵן אִם הָיוּ שְׁנַיִם³³. שֶׁהַמְשַׁבֵּעַ עָדֵי קֶרְקַע - פְּטוּרִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

29) שהעד הכופר במיתת בעלה, הפסידה כתובתה וחייב בשבועת העדות. (30) כגון, שתפסה מטלטלין בחיי בעלה ומחזיקה בהם. ואילו העיד לה זה, הייתה מעכבתם בכתובתה. ואם לא תפסתם בחיי הבעל, אין מטלטלי היתומים משועבדים לכתובתה - מדין התלמוד, ואין תפיסתה מועילה לה. (31) המשועבדת לכתובתה. (32) שאין דין שבועת העדות נהוג בעדות קרקע. (33) אפילו כשהיו שני עדים.

19) שהתרה לאשתו בפניהם שאל תיסתר עם איש פלוני. קיני - מלשון הכתוב "וקנא את אשתו" ואין קיני אלא לשון התראה. (20) שראוה נסתרת עם אותו פלוני, שאסר לה להסתתר עמו, והרי היא אסורה על בעלה עד שתשתה מי המרים ויבדק הדבר. (21) שאם אמרה איני טמאה ואיני שותה אין כופים אותה לשתות אלא תצא בלא כתובה. (22) ותימצא טהורה. (23) תפסיד.

ח. הָרִי שֶׁקָּנָא לְאִשְׁתּוֹ וְנִסְתְּרָה בְּעֵדִים, וְזָנְתָה בְּעַד אֶחָד אַחַר הַקְּנִי וְהִסְתִּירָה, וְהַשְּׁבִיעַ עַד זֶה שֶׁיִּבְאֵר וְיַעֲד, וְכָפַר - חֵיב בְּשְׁבֻעַת הַעֲדוֹת; שְׂאָף עַל פִּי שֶׁהוּא עַד אֶחָד, אִלּוּ הָעֵיד עֲדוֹת זֶה - הִיָּתָה יוֹצֵאָה בְּלֹא כְּתָבָהּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת סוּטָה.

יג. הַשְּׁבִיעַ עָדֵיו בְּבֵית דִּין וְכָפְרוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַת, כְּגוֹן שֶׁהִתְחִיל הַשְּׁנִי לְכַפֵּר בְּתוֹךְ קְדֵי דְבוּרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - שְׁנֵיהֶם חֵיבִין בְּשְׁבֻעַת הַעֲדוֹת, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מְבִיא חֲטָאתוֹ³⁴ עַל שְׁבֻעָתוֹ. כְּפַר הָרִאשׁוֹן, וְשֶׁהָהוּא הָעֵד הַשְּׁנִי יוֹתֵר מִקְדֵי דְבוּר וְאַחַר כֵּן כָּפַר - הָרִאשׁוֹן חֵיב בְּשְׁבֻעַת הַעֲדוֹת, וְהַשְּׁנִי פְטוּר מִשְׁבֻעַת הַעֲדוֹת; שְׂאֵלוֹ הוֹדָה זֶה הַשְּׁנִי - לֹא הִיָּתָה עֲדוֹתוֹ מְחִיבָתָהּ כְּמוֹן³⁵.

ט. וְכֵן כָּל עַד אֶחָד שֶׁמְחִיב מִמּוֹן בְּעֲדוֹתוֹ, אִם כָּפַר וְנִשְׁבַּע אוֹ שֶׁהַשְּׁבִיעוֹ בְּבֵית דִּין וְכָפַר - חֵיב מִשּׁוֹם שְׁבֻעַת הַעֲדוֹת.

34) קרבן חטאת, והוא קרבן עולה ויורד. (35) ואף על פי שעד אחד מחייב את הנתבע שבועה, ושוא לא יישבע וישלם, כבר הורה רבינו שדבר הגורם לממון אינו כממון.

י. כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהָיָה הַתּוֹבֵעַ וְהַנִּתְבָּע חֲשׂוּדִין עַל הַשְּׁבֻעָה²⁴, שְׂאִין מְשַׁבְּעִין אוֹתָם, וְהַשְּׁבִיעַ לְעַד אֶחָד שֶׁיִּבְאֵר וְיַעֲד לוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּיָּד זֶה מְנָה²⁵, וְכָפַר - הָרִי זֶה חֵיב מִשּׁוֹם שְׁבֻעַת הַעֲדוֹת; שְׂאֵלוֹ הָעֵיד - הִיָּה הַנִּתְבָּע הַזֶּה מְשַׁלֵּם מִמּוֹן בְּעֲדוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת טוֹעֵן²⁶. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֵה²⁷.

יד. הוֹדָה אֶחָד וְכָפַר אֶחָד - הַפּוֹכֵר חֵיב, בֵּין שֶׁכָּפַר בְּתַחֲלָה בֵּין שֶׁכָּפַר בְּסוֹף³⁶. כְּפָרוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַד, וְקָדַם הָאֶחָד וְהוֹדָה בְּתוֹךְ קְדֵי דְבוּר - הָרִי זֶה פְטוּר³⁷, וְהָעוֹמֵד בְּכַפִּירָתוֹ חֵיב בְּשְׁבֻעַת הַעֲדוֹת³⁸.

24) להישבע לשקר, או שהיו פסולים לעדות משום עבירה, הרי הם חשודים על השבועה. (25) מאה זוז. (26) פרק ב, הלכה ד "תקנת חכמים היא, שכל המחוייב שבועה ... אם היה חשוד, הרי התובע נשבע מדבריהם ונוטל מה שטען, היו שניהם חשודים חזרה שבועה למחוייב לה, שהוא הנתבע, ומתוך שאינו יכול להישבע משלם". (27) מעשה, באחד שחטף לשון כסף מחבירו בפני עד אחד, ואמר: כן, חטפתי אבל שלי חטפתי, ואמר ר' אבא: הרי זה מחוייב להישבע ואינו יכול להישבע ומשלם. נמצא המשביע עד אחד כזה שיבוא ויעיד, שראה פלוני חוטף, הרי זה עד המחייב ממון בעדותו, ויתחייב משום שבועת העדות.

36) שאילו היה מודה היה מחייב הנתבע לשלם, נמצא הפסידו ממון בכפירתו. ואפילו כפר לאחר כדי דיבורו של העד הראשון, חייב. שהרי אילו הודה הייתה עדותו מחייבת ממון. (37) ואפילו בתוך כדי דיבורו של חבירו. (38) ואפילו יודה לאחר כפירתו לא ייפטר אלא קודם שנשבע, אבל לאחר שבועתו אם יודה לאחר כדי דיבור - חייב.

יא. הָאִשָּׁה שֶׁהַשְּׁבִיעָה עַד אֶחָד שֶׁיַּעֲד לָהּ בְּמִיתַת בְּעָלָהּ, וְכָפַר - חֵיב בְּשְׁבֻעַת הַעֲדוֹת; שְׂאֵלוֹ הָעֵיד - הִיָּתָה נִשְׂאָת וְנוֹטְלַת כְּתַבְתָּהּ²⁸.

טו. הַשְּׁבִיעַ שְׁתֵּי כִּפְרֵי³⁹ עֲדִים וְשִׁתִּיחָן רְאוּיֹת לְהָעֵיד⁴⁰, וְכָפְרָה פֶת רִאשׁוֹנָה וְאַחַר כֵּן כָּפְרָה פֶת שְׁנִיָּה - הָרִאשׁוֹנָה פְטוּרָה מִשְׁבֻעַת הַעֲדוֹת; מִפְּנֵי שֶׁהֵן סְמוּכִין עַל עֲדוֹת שְׁנֵיהֶן, וְאֶפְשָׁר לְהוֹצִיא מִמּוֹן בְּעֲדוֹת הַפֶּת הָאַחֲרָת, וְנִמְצָא זֶה הַנִּתְבָּע אֵינוֹ חֵיב לְשַׁלֵּם בְּעֲדוֹת אֵלוֹ שֶׁכָּפְרוּ לְבָדָה. הִיָּתָה הַפֶּת הַשְּׁנִיָּה קְרוּבִין לְתוֹבֵעַ אוֹ לְנִתְבָּע בְּנִשְׁתִּיחָן⁴¹, וְהָרִי הֵן גּוֹסְסוֹת⁴² - אִף הָרִאשׁוֹנָה חֵיבָתָה; שֶׁהָרִי הַשְּׁנִיָּה בְּעֵת כְּפִירַת הָרִאשׁוֹנָה לֹא הִיָּתָה רְאוּיָה לְהָעֵיד, וְאִף עַל פִּי שֶׁבְּמִהְרָה יִהְיוּ רְאוּיִין פְּשִׁימוֹתוֹ אֵלוֹ הַגּוֹסְסוֹת⁴³. וְאִם כָּפְרָה הַשְּׁנִיָּה אַחֲרֵי שֶׁמָּתוּ נִשְׁתִּיחָן - חֵיבִין בְּשְׁבֻעַת הַעֲדוֹת⁴⁴.

28) מיורשי בעלה. כי הלכה היא, כל אשה המתרת להינשא אחרי מות בעלה הראשון נוטלת כתובתה מיורשיו, ואפילו כשנישאת על פי עד אחד היודע במיתת בעלה.

יב. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים²⁹? כְּשֶׁהָיָה לָהּ לְגִבּוֹת כְּתַבְתָּהּ מִן הַמְטַלְטְלִין³⁰; אֲבָל אִם אֵין לָהּ לְגִבּוֹת כְּתַבְתָּהּ אֲלֵא מִן הַקֶּרְקַע³¹ - הָרִי זֶה פְטוּר מִשְׁבֻעַת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבועה מפיו. (53) והראב"ד חולק ואומר: "טעות גדולה נכנסה בו" שלא מצאנו בכל המשנה שתהא שבועת העדות דווקא בבית דין, ולא נחלקו רבי מאיר וחכמים אלא בכפירת העדות אם צריכה להיות בבית דין בלבד אבל השבועה הכול מודים, שהיא מחייבת אפילו חוץ לבית דין. וב"נודע ביהודה" ליוורה דעה סימן סו מסביר את דעת רבינו בזה, היות ושבועה בעל כורחו אינה חלה, ואף שאין הנשבע צריך לענות אמן, בכל זאת עליו להוכיח, שהוא מקבל השבועה. הוכחה זו מתבטאת בהשיבו: איני יודע לך עדות. ואם השביעו חוץ לבית דין וכפר בבית דין ואמר איני יודע לך עדות, מה היא הראיה, שעל השבועה הוא משיב, שמא לא קיבל שבועתו כלל, ואף אם השיבו כך חוץ לבית דין, תשובה שמחוץ לבית דין אינה כלום, שהרי הכפירה אינה אלא בבית דין, לפיכך צריך שגם ההשבעה תהיה בבית דין, ואז אם יכפור בבית דין תתפרש כפירתו כקבלת השבועה מרצון. כל זה כשלא ענה אמן, אבל אם ענה אמן, הרי זה כנשבע מעצמו, שאם ידע עדות שיעיד לו, וכשבא וכפר לפני בית דין - במקום ההגדה - עובר על שבועתו שמחוץ לבית דין.

יח. השביעין בבית דין וְכָפְרוּ⁵⁴, וְחָזַר וְהִשְׁבִּיעַן אַרְבַּע וְחָמֵשׁ פְּעָמִים וְהָן פּוֹפְרִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, בֵּין חוּץ לְבֵית דִּין בֵּין בְּפָנֵי בֵית דִּין, וְאִפְלוּ עָנּוּ אָמֵן אוּ נִשְׁבְּעוּ מִפִּי עֶצְמָן פֶּעַם אַחַר פֶּעַם - אֵינָן חִיבִין מִשּׁוֹם שְׁבוּעַת הָעֵדוּת אֲלֵא אַחַת; מִפְּנֵי שְׂאֵחַר שֶׁכָּפְרוּ בְּבֵית דִּין, אִם חָזְרוּ וְהוֹדוּ - אֵין עֵדוּתָן מוּעֵלֶת כְּלוּם⁵⁵.

(54) בבית דין. (55) מכיוון שהגידו (אין אנו יודעים לך) בבית דין, שוב אינם חוזרים ומגידיים, וממילא נשאר כל השבועות שאחר הכפירה לבטלה, כמבואר בסמוך. אבל כשכפרו חוץ לבית דין, עדיין הם ראויים להעיד ולהגיד בבית דין שיודעים לו עדות, כי ההגדה שמחוץ לבית דין אינה מועילה כלום.

יט. נִמְצְאָתָ לְמַד, שֶׁכָּל הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁנִּשְׁבְּעוּ אַחַר שֶׁכָּפְרוּ בְּבֵית דִּין - הֵן עַל כְּפִירַת עֵדוּת שְׂאֵינָה מְחִיבַת מִמּוֹן⁵⁶, שֶׁהֵן פְּטוּרִין עֲלֶיהָ מִשְׁבוּעַת הָעֵדוּת וְחִיבִין בְּשְׁבוּעַת בְּטוּי⁵⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(56) שאפילו העידו לו, לא הייתה עדותם מתקבלת. (57) שהרי נשבעו לשקר.

(39) זוגות. (40) שאינם קרובים ולא פסולים לעדות. (41) שהיו נשותיהם אחיות זו לזו. (42) חולות אנושות ונוטות למות. וענין גוסס, שהקרוב למיתה מעלה ליחה בגרונו מפני צרות החזה. (43) ורוב גוססים למיתה, ובייחוד כששתיהן גוססות, ואפילו רק אחת מהן תמות תיפסק קריבותם ויוכשרו להעיד, בכל זאת, הגוסס - דינו כחי לכל דבר. וראוי להעיר, שרש"י שם מפרש, שהעדים היו קרובים זה לזה בנשותיהם, ואילו רבינו מפרש, שהיו קרובים לתובע ולנתבע בנשותיהם. כיוון רבינו לומר, ששני העדים היו קרובים, אחד לתובע ואחד לנתבע, ולפיכך אומרת הסוגייה שם, ששתיהן גוססות, כי אם רק אחת תמות יוכשר עד אחד, ועדיין יישאר העד השני קרוב, ואין עד אחד מחייב ממון, אבל כששתיהן ימותו גם מצד התובע וגם מצד הנתבע, יתרחקו שניהם ויוכשרו להעיד. (44) ומדובר שכשראו העדות היו רחוקים, כאופן שהייתה התחלת העדות (בשעת ראייה) וסופה (בשעת ההגדה) בכשרות, וכמבואר בבבא בתרא קכח. "כל שתחילתו או סופו בפסלות - פסול, תחילתו וסופו בכשרות - כשר".

טז. הַתּוֹבֵעַ אֶת הָעֵדִים לְהַעֲדֵי לוֹ וְכָפְרוּ⁵⁸, וְהִשְׁבִּיעַן⁴⁶ וְעָנּוּ אָמֵן⁴⁷, וְהִשְׁבִּיעַן אַרְבַּע וְחָמֵשׁ פְּעָמִים וְהָן עוֹנִין אַחַר כָּל שְׁבוּעָה וְשְׁבוּעָה חוּץ לְבֵית דִּין, וְכִשְׁבָּאוּ לְבֵית דִּין הוֹדּוּ וְהַעֲדוּ - הָרִי אֵלוֹ פְּטוּרִין מִשְׁבוּעַת הָעֵדוּת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁸. וְאִם בָּאוּ לְבֵית דִּין וְעִמְדוּ בְּכְפִירַתָן - חִיבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת מֵאוֹתָן הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁחוּץ לְבֵית דִּין⁴⁹.

(45) שאמרו לו: אין אנו יודעים לך עדות. (46) משביעני עליכם אם אמת מה שאמרתם. (47) שזוהי קבלת שבועה, אבל אם שתקו אחר השבועה, אין כאן קבלת שבועה. (48) "הכפירה בבית דין בלבד, שנאמר, אם לא יגיד ... מקום שיגיד ויועיל הוא, שאם לא יגיד שם יתחייב". (49) שהכפירה מכוונת כלפי כל השבועות שקדמו לה.

יז. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים⁵⁰? בְּשִׁעְנוּ אָמֵן; אֲבָל אִם לֹא עָנּוּ אָמֵן אֲלֵא כְּפָרוּ עַל כָּל שְׁבוּעָה וְשְׁבוּעָה⁵¹, הוֹאִיל וְלֹא הוֹצִיאוּ שְׁבוּעָה מִפִּיהֶם וְלֹא עָנּוּ אָמֵן⁵² - הָרִי אֵלוֹ פְּטוּרִים, עַד שִׁשְׁבִּיעֵם בְּבֵית דִּין וְיִכְפְּרוּ בּוֹ שָׁם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵³.

(50) שהשבעתם חוץ לבית דין מחייבתם קרבן. (51) שאמרו: אין אנו יודעים לך עדות. (52) שהוא כמוציא

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום שני כ"ד אדר-א' ~

מצות לא תעשה רצד. רצ.

המצוה הרצ"ד — האזהרה שהזרנו מלהעניש את-האנוס בעברה שעשה, כיון שהוא אנוס בעשייתה, והוא אמרו יתעלה: "ולנערה (שנאנסה) לא-תעשה דבר" וגו' (דברים כב, כו). ובסנהדרין (גדרים סו, ועוד) אמרו: "אנוס רחמנא פטריה, שנאמר: ולנערה לא-תעשה דבר".

המצוה המשלימה מאתים ותשעים — האזהרה שהזרנו מלקבוע את-הענשים על פי אמד הדעת החזק ואפלו קרוב לנדאי, כגון שיהיה אדם ששונאו רודף אחריו להרגו ונמלט ממנו לבית, ונכנס אותו הרודף אחריו, ונכנסו אנהו אחריהם ומצאו את-הנרדף הרוג מפחדו, ושונאו הרודפו עומד עליו כשהספין בידו ושניהם (ההרוג והסבין) מגאלים (מלובלים) בדם — הרי אין הסנהדרין הורגים רודף זה על דרך קיום הענש, כיון שאין שם ברור בעדים שראו את-הרציחה. ובאה האזהרה בתורת האמת מלהרוג את-זה והוא אמרו יתעלה: "ונקי וצדיק אל-תהרג וגו'" (שמות כג, ז). ובמכילתא (פרשת משפטים שם) אמרו: "ראוהו רודף אחר חברו להרגו והתרו בו ואמרו לו: ישראל הוא, בן-ברית הוא אם הרגת אותו תהרג, והעלימו עיניהם ומצאוהו הרוג ומפחדו והסיף מנשף דם מיד ההורג, שומע אני (חושב אני) יהא חביב? — תלמוד לומר: ונקי וצדיק אל-תהרג". ואל יקשה בעיניך דבר זה ואל תחשוב שזה דין עול — לפי שהדברים האפשריים (הסבירים, הבלתי מוכרחים) יש מהם שאפשרותם (סבירותם) קרובה מאד, ומהם שאפשרותם רחוקה מאד, ומהם בינוניים בין אלו, וה"אפשר" רחב גדול מאד. ואלו הרשתה תורה לקיים ענשים באפשר הקרוב מאד, אשר כמעט קרוב למחייב המציאות כדגמת מה-שהזכרנו — כי אז היו מקיימים את-הענשים (מתוך השוואה שאינה מדויקת ביותר) בקמה שהוא יותר רחוק מזה ובמה שהוא עוד יותר רחוק, עד שיקימו את-הענשים וקמיתו בני אדם תמיד באמון קל לפי דמיון השופט. לפיכך סתם יתעלה את-הפתח הזה וצוה שלא יקיים שום ענש אלא עד שיהיו שם עדים המעידים שברור להם אותו המעשה, ברור שאין בו שום ספק ולא (שאמרו כן העדים מצד הגיון או) הסבר כלל. ואם לא נקיים את-הענשים באמד החזק מאד (גם אם טעינו) — הרי לא יוכל לקרות יותר משנפטר את-החוטא; אבל אם נקיים את-הענשים באמד ובדמוי (מתוך השערה) אפשר

~ יום ראשון כ"ג אדר-א' ~

מצות לא תעשה שי.

מצות עשה רכד. מצות לא תעשה ש.

המצוה המשלימה שלש מאות ועשר — האזהרה שהזרנו מלחיות מכשף, והוא אמרו: "מכשפה לא תחיה" (שמות כב, יז), וכשנמחול (נוותר) לו — נהיה עובדים על מצות לא-תעשה, ולא רק שבטלנו מצות עשה בלבד כמו אלו מחלנו לאחד ממחייבי מיתת בית דין.

המצוה הרכ"ד — הצווי שנצטוינו להלקות ברצועה את-העובדים על מצות מסומות, והוא אמרו יתעלה: "והפילו השפט והקהו לפניו" (דברים כה, ב). ובהזכרנו מצות לא-תעשה נעיר על אותן המצות שהעובר עליהן חייב מלקות. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת מכות (ג).

המצוה המשלימה שלש מאות — האזהרה שהזרנו מלהכות את-החוטא מכות כבדות הממיתות. באור דבר זה, שכל-מחייב מלקות, תכלית (הכמות) מה-שמלקים אותו ארבעים חסר אחת, כמו שבא הפרוש המקביל. ואין מלקים שום אדם עד שיאמרו את-המכות כפי יכלת הלוקה וגילו ומזגו וצורת גופו. אם יוכל לסבל את-ענש המלקות בכללותו — ילקה; ואם לא יוכל לסבל — מלקים אותו כפי מה-שיוכל לקבל, לא פחות משלש מכות. אמר יתעלה: "כדי רשעתו" (דברים כה, ב). ותכלית המלקות ארבעים חסר אחת, ובאה האזהרה מלהוסיף להלקותו אפלו מכה אחת נוסף על מה-שאמד הדין שיכול לסבל, והוא אמרו: "כדי רשעתו במספר. ארבעים יכנו לא יסוף" (שם, ב-ג). ולשון ספרי (פרשת תצא שם): "אם הוסיף — עובר בלא-תעשה. אין לי אלא בזמן שמוסיף על הארבעים, מנין (אם הוסיף) על כל-אמד ואמד שאמדהו בית דין? (בגלל שאינו מסוגל לספוג ל"ט מלקות) תלמוד לומר: לא יסוף פן-יסיף". ומן-הלאו הזה היא האזהרה מלהכות שום אדם מישראל: אם החוטא הזה אנו מזכרין שלא להכותו — שאר כל-אדם לא כל-שכן! וכבר הזהירו (חכמים) מלרמוז שיבא אף-על-פי שאינו מכה, אמרו (סנהדרין נח): "כל-המגביה ידו על חברו להכותו נקרא רשע, שנאמר: "ויאמר לרשע למה תכה רעך" (שמות ב, ג).

מתוך מהדורת חזק

המצוה הרע"ח — האזהרה שהזהר הדין מלהטות את הדין על אחד מבעלי הדין אם ידע שהוא אדם רשע בעל עברות, הזהיר ותעלה מלהענישו בעוות הדין, והוא אמרו: **תעלה**: "לא תטה משפט אבינך בריבו" (שמות כג, ו). **ולשון המכללתא** (פרשת משפטים שם): "רשע וכשר עומדין לפניך לדין, שלא תאמר הואיל ורשע הוא (ולבטח משקר) אטה הדין עליו (לחובתו) — תלמוד לומר: "לא תטה משפט אבינך בריבו", 'אבינך' הוא במצות", לומר: אף-על-פי שהוא אבינך במצות — לא תטה את-דינו.

המצוה הרע"ג — האזהרה שהזהר הדין מלעשות עול בדין, והוא אמרו: "לא-תעשו עול במשפט" (ויקרא יט, טו) וענין לאו זה שלא יעברו על החקים שגדרה תורה בחיוב דבר או בפסוק ממנו (שלא יחייב זכאי ויפטור חייב).

~ יום רביעי כ"ו אדר-א' ~

מצות לא תעשה רפ. מצות עשה קעו.

מצות לא תעשה רעו. עדר.

המצוה המשלימה מאתים ושמנים — האזהרה שהזהר הדין מלהטות בדינו גרים ויתומים, והוא אמרו: "לא תטה משפט גר יתום" (דברים כד, יז) הנה נתבאר לך שהמטה משפט אדם מישראל עובר בלאו אחד והוא אמרו: "לא-תעשו עול במשפט" (ויקרא יט, טו); ואם הטה משפט גר — עובר בשני לאוין. ובספרי (פרשת תצא שם): "לא תטה משפט גר, מלמד שכל-המטה משפט גר — עובר בשני לאוין. ואם היה גר יתום — עובר בשלשה לאוין."

המצוה הקע"ז — הצווי ששצטוו הדינים להשות בין בעלי הדין ולשמוע כל-אחד מהם עם ארף דבריו או קצורם, והוא אמרו: "בצדק תשפט עמיתך" (שם) ובא הפרוש בספרא (פרשת קדושים): "שלא יהא אחד מדבר כל-צרכו ואחד אומר לו: קצר דבריו". והו אחד הענינים שפוללם צווי זה. ויש בו עוד: שכל-אדם מצוה לדון דין תורה אם הוא בקי בכך ובעלי הדין התחילו (והסכימו) לטעון לפניו (אף על פי שהוא יחיד). ובפרוש אמרו: "אחד דן את-חברו דבר תורה, שגאמר: בצדק תשפט עמיתך". ויש בו עוד: שחייב אדם לדון את-חברו לכף זכות ולא יפרש מעשיו ודבריו אלא לטוב ולחסד. וכבר נתבאר פגנות צווי זה במקומות מפזרים בתלמוד.

המצוה הרע"ו — האזהרה שהזהר הדין מליירא מאדם מזיק בליעל ורע המדות עד שלא יפסוק עליו דין צדק (ויזכהו מפחד), אלא חייב לפסוק ולא יחוש למה-שיקרה לו מן-הנזקים מאותו אדם. אמר ותעלה "לא

שכיום מן-הימים נהרג נקי — ויותר טוב ויותר רצוי לפטר אלף חוטאים, מלהרג נקי אחד ביום מן-הימים. וכן אם העידו עליו שני עדים בשתי עברות שחייב על כל-אחת מהן מיתה, וכל-אחד מהם לבדו ראהו עובר על האמת ולא ראהו עובר על האמת — הרי זה לא ינהג. כגון שיעיד עליו עד אחד ששעה מלאכה בשבת והתרה בו, ושני יעידו עליו ששעבד עבודה זרה והתרה בו — הרי זה אינו נסקל. אמרו (מכילתא פרשת משפטים שם): "היה עד אחד מעידו עובד לחמה ואחד עובד ללבנה, שומע אני (אפשר אולי ש)יצטרפו? — תלמוד לומר: ונקי וצדיק אל-תהרג."

~ יום שלישי כ"ה אדר-א' ~

מצות לא תעשה רעמ. רעז.

ערה. רעה. רעג.

המצוה הרע"ט — האזהרה שהזהר הדין מלהמול (לרחם) על מי שהרג את-חברו או חסרו אבר מאבריו, כלומר: בתשלום הקנסות. שלא יאמר: זה עני וקטע את-ידו של זה או אבר עינו שלא בכונה, ויחון וירחם עליו מלחייבו תשלום דמי הזקו בשלמות, והוא אמרו בזה: "ולא-תחוס עינך נפש בנפש עין בעין שן בשן יד ביד רגל ברגל" (דברים יט, כא). וכבר נכפל הלאו בזה ואמר: "לא-תחוס עינך עליו ובערת דם-הנקי מישראל" (שם, יג).

המצוה הרע"ז — האזהרה שהזהר הדין מלהמול על העני בשעת הדין עד שיזכהו בדבר שאינו מגיע לו, על דרך החמלה עליו אלא ישנה בין העשיר לעני והאבינך ויחייבו (גם את העני) לשלם מה-שיקבע עליו, והוא אמרו: "ודל לא תהדר בריבו" (שמות כג, ג) וכבר כפל את-הלאו בענין זה בלשון אחר ואמר: "לא-תשא פני-דל" (ויקרא יט, טו), ולשון ספרי (פרשת קדושים): "שלא תאמר: עני הוא זה הואיל ואני והעשיר הנה חביבין לפרנסו אצננו ונמצא מתפרנס בנקיות — תלמוד לומר: לא-תשא פני-דל".

המצוה הער"ה — האזהרה שהזהר הדין מלכבד פני אחד מבעלי הדין בשעת הדין, אפלו היה אדם נכבד מאד ונגדל-המעלה, ולא יכבדנו הדין אם בא לדין עם בעל דינו ולא יראה שהוא מגדלו ומכבודו, והוא אמרו ותעלה: "לא תהדר פני גדול" (שם). ובספרא (פרשת קדושים): "שלא תאמר עשיר הוא זה, בן-גדולים הוא זה היאך אבישנו ואראה בכשתו, על אחת כמה וכמה שאינו מכישו — לךך נאמר: לא תהדר פני גדול". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה מקומות בסנהדרין ושבועות (ל).

מתוך מהדורת חזק

המלך, לפי שענין לאו זה להזהיר מלקלל פלמי שיש בידו שלטון והוא במעלה הגבוהה ביותר, בין שזו מעלה שלטונית או מעלה תורנית והיא הישיבה. וקך נראה מדיני מצוה זו. והעובר על לאו זה — לוקה.

תגורו מפני-איש" (דברים א, יז) ולשון ספרא: "לא תגורו מפני-איש, שמה תאמר מתנרא אני מאיש פלוני שמה יתרוג את-בני, שמה ידליק גדישי (ערימת תבואה), שמה יקצוץ את-נטיעותי — תלמוד לומר: לא תגורו מפני-איש".

~ יום שישי כ"ח אדר-א' ~

מצות לא תעשה שיו.

מצות עשה קעח.

המצוה השי"ז — האזהרה שהזהרנו מלקלל איזה אדם מישראל, והוא אמרו: "לא-תקלל חרש" (ויקרא יט, יד). ושמע ממני מה הוא ענין אמרו: "חרש". כשהנפש מתעוררת (מתוך תאוות נקם) להנקם מן-המזיק לפי צורת הנזק הנקבע בדמיון (במחשבת הניזוק ובדימויו הלא מדויק), לא תחדל להתעורר עד אשר תעניש את-המזיק לפי אפן הנזק הנקבע בדמיון; ורק כשפתענישנו תנחת אותה ההתעוררות ותעדר אותה הצורה מן-הדמיון. יש שפתענישו בקללה ובזיון בלבד ותנחת בדעתה (בהעריכה) את-ערך הנזק שניגע למזיק באותם הדברים ואת-בשתו בהם. ויש שהדבר הוא גדול יותר ולא תשך אותה התעוררות עד שישמר כל-רכושו, ואז תנחת בדעתה את-ערך הצער שהגיע לו באבדון רכושו. ויש שיהא הדבר חמור יותר ולא תנחת עד שתנקם ממנו בגופו במיני מכות וחסור אברים. ויש שיהא הדבר חמור יותר, ולא תנחת אותה ההתעוררות, עד שיקח את-נפשו המזיק וישמידהו מן המציאות — וזוהי התכלית. ויש שתהיה התעוררות הנפש מועטת מכדי בקשת עניש המזיק מחמת קלות חטאו, עד שתניח בצעקה וכעס עליו וקללה — אפלו לא ישמע אלו הנה נוכח שם. וזה מפרסם ממצעשי בעלי החמה והפעם שנפסם שוככת (נרגעת) בשעור כזה בחטאים הקלים מאד, אף-על-פי שלא ידע החוטא על כעסם ולא שמע קללתם. והנה עולה בדעתנו שפונת התורה, שאסרה קללת אדם מישראל, היא: אם הוא שומע את-זה, מחמת הבושה והצער המגיעים לו: אכל קללת החרש ביון שאינו שומע ואינו מצטער בכך, הרי אין חטא בדבר — לפיכך השמיענו שהוא אסור, והזהיר עליו, לפי שאין התורה מקפידה על מצב המתחרף בלבד (שאו יש לאסור רק כאשר מתבייש — כששומע), אלא הקפידה גם על מצב המתחרף, שהזהר שלא יעורר נפשו לנקמה ולא ירגילנה לכעוס. וקך מצאנו שבעלי הקבלה (חז"ל) הביאו ראיה לאסור קללת פל-אדם מישראל ממה-שאמר "לא תקלל חרש". ולשון ספרא (פרשת קדושים): "אין לי אלא חרש, מנין לרבות את פל-האדם? תלמוד לומר: "בעמך לא תאר", אם פן למה נאמר: 'חרש'? מה חרש מיחד

המצוה העד"ר — האזהרה שהזהר הדין מלקחת שחד מבעלי הדין אפלו לדון בצדק, והוא אמרו: "ושחד לא תקח" (שמות כג, ח). וכבר נקפל הלאו בענין זה (בדברים טו, יט). ובספרי (תחלת פרשת שופטים שם): "לא תקח שחד אפלו לזכות זכאי ולחייב חייב". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה מקומות בסנהדרין.

~ יום חמישי כ"ז אדר-א' ~

מצות לא תעשה שמו. רפא. שמו.

המצוה השט"ו — האזהרה שהזהרנו מלקלל את-הדין, והוא אמרו: "אלהים (דיין) לא תקלל" (שמות כב, כז). והעובר על לאו זה — לוקה.

המצוה הרפ"א — האזהרה שהזהר הדין מלשמוע דברי אהד מבעלי הדין שלא בפני בעל דינו, והוא אמרו: "לא תשא שמע שוא" (שם כג, א) לפי שעל הרב יהיו דברי בעל דין שלא בפני בעל דין — שוא, ולפיכך הזהר הדין מלשמוע אותם הדברים כדי שלא יכנס בדעתו משג בלתי נכון ובלתי אמת וישון המכלתא (פרשת משפטים שם): "לא תשא שמע שוא — אזהרה לדין שלא ישמע מבעל דין עד שיהא בעל דינו עמו; אזהרה לבעל דין שלא ישמע דבריו לדין עד שיהא חברו עמו". ובאזהרה על ענין זה בעצמו אמר: "מדבר שקר תרחק" (שם, ז), כמו שנתבאר בפרק ד' משבועות (לא). ובקלל לאו זה אמרו עוד: אזהרה למספר לשון הרע, ומקבל לשון הרע, ומעיד עדות שקר, כמו שנתבאר במכות (כג).

המצוה השט"ז — האזהרה שהזהרנו מלקלל את-הנשיא, והוא אמרו: "ונשיא בעמך לא תאר" (שם כב, כז) ושמ זה, כלומר: נשיא, מניחו (מתאר ומתכוין) הכותב על המלך אשר לו הממשלה, והוא אמרו יתעלה: "אשר נשיא יחטא" (ויקרא ד, כב) והחכמים אומרים אותו בסתם. (נותנים תואר זה) על ראשי ישיבה של שבעים זקנים בלבד. ובכל-התלמוד והמשנה אומרים (חגיגה פרק ב משנה ב — טז): "נשיאים ואבות בית דין, ונשיא ואב בית דין". ועוד אמרו (סנהדרין יט): "נשיא (הסנהדרין וכדומה בלשון חז"ל) שמחל על כבודו — כבודו מחול; מלך שמחל על כבודו — אין כבודו מחול". ודע שלא זה פולל גם את-הנשיא (שבלשון חז"ל נקרא "נשיא") עם

מתוך מהדורת חזק

הביאו רבותינו עליהם השלום ראיתם על חייב הגדת העדות ממה שאמר ותעלה: "והוא עד או ראיה או ידע" (שם ה, א) וְהַעֲבֹר עַל מִצְוָה זוּ — וְהוּא הַכּוֹבֵשׁ עֲדוּתוֹ — חֲטָאוּ גְדוֹל, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "אִם-לֹא יִגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ" (שם). וְזוֹה דָבָר פְּלִילִי. אִף אִם הָעֲדוּת שֶׁכִּבְשָׁה הִיא עֲדוּת מִמּוֹן וְנִשְׁבַּע עָלֶיהָ הָעֵד תּוֹף כְּבִישְׁתָּהּ — חֵיב קָרְבָן עוֹלָה וְיֹוֹרֵד, כְּמוֹ שֶׁבָּאָר הַפְּתוּב (שם, ה"י) וּלְפִי הַתְּנָאִים הַנִּזְכָּרִים בְּשִׁבְעוֹת (פרק ד משנה א — ל). וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּסִנְהֶדְרִין (פרק ד משנה ה — לו): וּבְשִׁבְעוֹת (שם).

~ שבת קודש כ"ט אדר-א' ~

מצות עשה קע"ט.

הַמִּצְוָה הַקַּע"ט — הַצּוּוֵי שְׁנִצְטוּיָנוּ לְחַקֹּר עֲדוּת הָעֲדִים וְלִדְרוֹשׁ אוֹתָהּ הַיָּטֵב, וְאִזּוּ נִעֲנֵי־שׁ וְנִפְסֹק הַדִּין. וְלִדְקֹדֵק בְּכֹף כָּל-הָאֶפְשָׁר, כְּדִי שֶׁלֹּא נִשְׁפּוֹט כְּדַבּוּר רֵאשׁוֹן וּבִמְהִירוּת, וְנִרְעַ לְזַכָּאִים, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְדַרְשֵׁת וְחַקֵּרְתָּ וְשָׁאַלְתָּ הַיָּטֵב וְהֵנִיחַ אָמֵת נֶכּוֹן הַדָּבָר" (דברים יג, טו) וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ וְחִלּוּקֶיהָ וְאִיךָ הֵן הַדְּרִישׁוֹת וְאִיךָ הֵן הַחֲקִירוֹת, וְאִיךָ חֲכָמִים לְדַקֵּד בְּכֹף וְאִיךָ חֲכָמִים הָעֲדוּת אוֹ תִּדְחַק לְפִי הַחֲקִירוֹת הָאֵלֶּה, כְּמִסְכַּת סִנְהֶדְרִין (מ).

(שכמעט כל מעלתו בזה) שְׁהוּא בְּחַיִּים; יִצָּא הַמֵּת שְׁאִינוּ בְּחַיִּים". וּבְמַכְלֵתָא (פרשת משפטים שמות כא, יז): "לֹא תִקְלַל חַרְשׁ" דְּכָר הַפְּתוּב בְּאִמְלִין שֶׁבָּאָדָם". וּמֵה-שְׁאִמְרָנוּ לֹקֵה — בְּתַנְאֵי שֶׁיִּקְלַל בְּשֵׁם (השם). וְכֵן אִם קָלַל עֲצָמוֹ — לֹקֵה. הֵנָּה נִתְבָּאָר לָךְ שֶׁהַמְקַלַּל אֶת-חֲבֵרָו בְּשֵׁם — עוֹבֵר בְּלֹא אֶחָד, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא תִקְלַל חַרְשׁ"; וְהַמְקַלַּל אִיזָה דִּין — עוֹבֵר בְּשֵׁי לְאוּיִן וְלֹקֵה שְׁתֵּי; וְהַמְקַלַּל נְשִׂיא — לֹקֵה שְׁלֹשׁ. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלֵּתָא (פרשת משפטים שמות כב, כז): "אֲנִי אֶקְרָא 'נְשִׂיא בְּעַמֶּךָ' אֶחָד נְשִׂיא וְאֶחָד דִּין בְּמִשְׁמַע, וּמֵה תִלְמוּד לֹמַר: "אֵלֵהִים לֹא תִקְלַל"? לְחֵיב עַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. מִכָּאן אָמְרוּ: יֵשׁ מְדַבֵּר דְּכָר אֶחָד וְחֵיב עָלָיו מִשׁוּם אַרְבַּעַת דְּבָרִים. בֵּן-נְשִׂיא שֶׁקָּלַל אֶת-אָבִיו — חֵיב עָלָיו מִשׁוּם אַרְבַּעַת דְּבָרִים: מִשׁוּם הָאֵב, וּמִשׁוּם דִּין, וּמִשׁוּם נְשִׂיא, וּמִשׁוּם 'בְּעַמֶּךָ' מִכָּל-מְקוֹם" (סתם אדם). הֵנָּה נִתְבָּאָר מֵה-שֶׁהִזְכַּרְנוּ. וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶרֶק ד' מְשִׁבּוֹעוֹת (לה).

הַמִּצְוָה הַקַּע"ח — הַצּוּוֵי שְׁנִצְטוּיָנוּ לְהַעֲדִי עֲדוּת לְפָנֵי הַדִּינִים עַל כָּל מֵה-שְׁאִנּוּ יוֹדְעִים, בֵּין שֵׁי־שׁ בְּכֹף מִשׁוּם מִיתַת מִי שֶׁמְעִידִים עָלָיו, אוֹ הַצְּלָתוֹ; הַפְּסֵד מְמוֹנּוֹ אוֹ הַרְוֹחָתוֹ — חֲכָמִים אָנוּ לְהַעֲדִיר עַל כָּל-זֶה וְלִהְיוֹדִיעַ לְדִינֵים מֵה-שְׁרָאִינוּ אוֹ שֶׁמְעַנּוּ (מפי אחד הצדדים). וּכְבָר

אגרות קודש

[י"ב אדר, תשט"ו]

...בשאלתו בענין ליקח תפלין של חבריו להתפלל בהם והשמועה ששמע בשם האבני נזר.

הנה בשו"ת אבני נזר חלק או"ח קפ"ג בסופה: להמניח ת' של ראש של אחר, לא שפיר עבדי כוון שהבעלים ישנו אח"כ הקשר לפי ראשם ונמצא דלא הוי קשר של קיימא, ולא יצא הראשון ידי חובתו ומצוה לפרסם הדבר עכ"ל. אבל כבר נהגו העולם דלא כן.

וראי חזקה להמנהג הוא מ"ש בפשיטות באו"ח סי' י"ד סעיף ד' - הועתק ג"כ בשו"ע לרבנו סעיף י"ב - דמותר להתלבש בתפלין של חבריו וכו'. והועתק בכמה אחרונים ובשום מקום לא נתבאר, שבמה דברים אמורים כשמת הראש מתאמת, שבאמת רק לעתים רחוקות מזדמן כן, וכבר הקשו על האבני נזר הועתקה קושייתם שם סי' קפ"ד וקפ"ה. ובכלי חמדה על התורה פרשת וילך לימד זכות על מנהג העולם: (א) דתפלין של בעי קשר של קיימא וכהרמב"ן, (ב) דמה שמקשר לזמן מצותה נחשב קשר של קיימא, ועיי"ש שמבאר מה שלכאורה לא משמע כן באיזהו מקומן...

נביאים

יחזקאל פרק-מד לא

לא פל-נבלה וטרפה מן-העוף ומן-הבהמה לא יאכלו הפהגים: (פ)

יחזקאל פרק-מה א-ד

א ובהפילכם את-הארץ בנחלה תרימו תרומה ליהוה | קדש מן-הארץ ארד חמשה ועשרים אלף ארד ורחב עשרה אלף קדשהוא בכל-גבולה סביב: ב יהיה מזה אל-הקדש חמש מאות בחמש מאות מרבע סביב וחמשים אמה מגרש לו סביב: ג ומן-המדה הזאת תמוד ארד (חמש) חמשה ועשרים אלף ורחב עשרת אלפים ובו-יהיה המקדש קדש קדשים: ד קדש מן-הארץ הוא לפהגים משרתי המקדש יהיה הקרבים לשרת את-יהוה והיה להם מקום לבתים ומקדש למקדש:

רש"י

קנים ורוחב י" אלפי קנים ולפי שלא פירש בפסוק ראשון מה הן כ"ה אלף אם קנים אם אמות הוצרך לומר שכ"ה מדות בקנה המדה שנמדדו בה חמש מאות על חמש מאות של הר הבית נמדדו אלפים הללו לתרומה: (ד) קדש מן הארץ. סרס את המקרא, מותר הקדש אשר מן הארץ הוא יהיה לכהנים משרתי המקדש המקריבים וגו' קדש מן הארץ היא התרומה הזאת: לכהנים משרתי המקדש יהיה. העודף על חמש מאות של הר הבית י"ב אלף ומאתים וחמשים למזרח וכנגדן למערב והמקדש באמצע וארבעת אלפים ושבע מאות וחמשים לצפון וכנגדן לדרום: והיה להם מקום לבתים. העודף הזה שסביב המקדש: ומקדש למקדש. וחמש מאות על חמש מאות האמצעיים יהיו מקודשים לצורך המקדש אישיינטיג"אה אלשיינטואיירא בלע"ז:

מצודת ציון

(א) תרימו תרומה. ענין הפרשה כמו ויקחו לי תרומה (שמות כ"ה): (ב) מגרש. ענינו מקום פנוי מבלי זריעה ואילנות וכן ומגרש לערים (במדבר ל"ה): (ד) ומקדש. ענין הזמנה כמו ויקדישו את קדש בגליל (יהושע כ'):

לא תהיה על ידי הפלת גורל או יאמר זה הלשון על הירושה ובדרו"ל ביום אתה מפיל נחלות (כ"ב ק"א): קדש מן הארץ. החלק הזה יהיה קדש מכללות הארץ: אורך. ממזרח למערב: ורחב. מצפון לדרום: בכל גבולה. ר"ל כל השטח הזה מסביב: (ב) יהיה מזה. מהשטח הזה יהיה מקודש ממנו חמש מאות וכו'. ויהיה מרובע מסביב וזהו הר הבית: מגרש לו סביב. בכל ארבעת הרוחות יהיה מגרש חמשים אמה: (ג) ומן המדה הזאת תמוד וכו'. ולפי שלא פירש למעלה במה ימודו מדת התרומה אם באמות אם בקנים, לכן פירש ואמר ומן המדה הזאת ר"ל במדה שמדד את הר הבית דהיינו בקנים וכמ"ש וימד את רחב הבנין קנה אחד (לעיל מ) בזה המדה תמוד האורך של חמשה ועשרים אלף וכו': וכו'. באמצעית השטח ההוא יהיה המקדש הוא הר הבית שהוא קודש קדשים מול כל שטח הרצועה ההיא הנקרא קדש: (ד) קדש. כל השטח הזה הוא קודש מכללות הארץ והיה אל הכהנים וכו': והיה להם. השטח הזה יהיה להם מקום על בתים ומקום מוזגן על המקדש:

(לא) כל נבלה וטרפה וגו'. לפי שהותרה להם מליקת חטאת העוף שהיא נבלה וטריפה הוצרך להזהירם על שאר נבלות וטריפות, כך פירשו רבותינו:

(א) ובהפילכם את הארץ בנחלה. שעתידים לחלוק את א"י לי"ב רצועות לא כחלוקה הראשונה שהיתה לרב כפי מניינו ולמעט כפי פקודיו והיו ב' שבטים או ג' ברצועה אחת, עכשיו החלקים שוים וכשורות הכרם מפאת ים עד פאת קדים כמו שמפורש בסוף הספר: תרומה לה'. לבנות בה"מ הזה בו: (ב) יהיה מזה. מן התרומה הזו יהיה לצורך הקדש להר הבית חמש מאות קנים והמותר לבתים לכהנים כמו שמפורש בסוף הספר: (ג) ומן המדה הזאת. בקנה המדה שנמדד בו ריבוע הר הבית ה' מאות על ה' מאות כמו שאמור בענין של מעלה (מ"ב) לד' רוחות מדדו חומה לו סביב ה' מאות קנים וגו': תמוד אורך. חמשה ועשרים אלף

מצודת דוד

(לא) לא יאכלו הכהנים. פירשו רז"ל לפי שהותרה להם מליקת חטאת העוף שהיא נבלה וטריפה הוצרך להזהירם על שאר נבלות וטריפות שלא נחשוב שה"ה הותר להם משל חולין: (א) ובהפילכם וכו'. לפי שע"פ רוב יחולק הארץ בנחלה ע"י הפלת גורל, לכן אמר לשון בהפילכם. ועם כי החלוקה ההיא

כתובים

דברי הימים ב פרק ט כה-לא

כה ויהי לשלמה ארבעת אלפים אריות וסוסים ומרפבות ושנים עשר אלף פרחים ויניחם בערי הרכב ועם המלך בירושלם: כו ויהי מושל בכל המלכים מן הנהר ועד ארץ פלשתים ועד גבול מצרים: כז ויתן המלך את הכסף בירושלם כאבנים ואת הארזים נתן פשקמים אשר בשפלה לרב: כח ומוציאים סוסים ממצרים לשלמה ומכל הארצות: כט ושאר דברי שלמה הראשנים והאחרונים הלאיהם כתובים על דברי נתן הנביא ועל נבואת אחיה השילוני ובחזות (יעדי) ועד החזה על ירכעם בן נבט: ל וימלך שלמה בירושלם על כל ישראל ארבעים שנה: לא וישב שלמה עם אבתיו ויקברוהו בעיר דניד אביו וימלך רחבעם בנו תחתיו: (פ)

דברי הימים ב פרק י א-ג

א וילך רחבעם שכמה פי שכם באו כל ישראל להמלך אתו: ב ויהי פשמע ירכעם בן נבט והוא במצרים אשר פרח מפני שלמה המלך וישב ירכעם ממצרים: ג וישלחו ויקראו לו ויבא ירכעם וכל ישראל וידברו אל רחבעם לאמר:

רש"י

שהוא מקום ירבעם שבחלק אפרים וירבעם אפרתי וכל זאת היתה סיבה מאת הקדוש ברוך הוא לקיים דברו קרוע אקרע הממלכה: (ב) ויהי כשמוע. פתרון ויהי כשמוע מקודם לכן שבאו להמליכו בשכם כשהוא עודנו במצרים: (ג) וישלחו ויקראו לו ויבא. וכל זה להודיענו רצונו של מלך מלכי המלכים הקב"ה שאפילו ירבעם עצמו בא להמליכו לרחבעם, והסב הקב"ה אחר דבריו עד שמלך ירבעם:

(כה) ויניחם בערי הרכב ועם המלך בירושלים. מקצתם ועבר על לא ירבה לו סוסים: (כט) על דברי נתן. ויהי בלילה ההוא ויהי דבר ה' אל נתן וגומר (שמואל ב' י"ב) עד ויקרא שמו ידידיה: ועל נבואת אחיה השילוני. (מלכים א' י"א) שקרע ממנו המלכות ונתנה לירבעם: (ל) על כל ישראל ארבעים שנה. מה שאין כן בדוד שבחברון מלך ז' שנים ובירושלים שלשים ושלש: (א) כי שכם באו כל ישראל להמליך אותו. בשכם

מצודת ציון

(כה) אוריות. אבוסים כי אבוס בעליו (ישעיה א) תרגומו אוריא והוא מקום מאכל הבהמות: (כז) כשקמים. מין אילן תאנים: בשפלה. בעמק: (כט) ובחזות. ענין מראות נבואה ור"ל בספר נבואות יעדו הוא עדו החזוה:

העיר כאבנים ובעבור כי היו רבי המשקל לא היה מהאפשר לשאתם ולגנבם: אשר בשפלה. הגדלים בשפלה הרבה מאוד: (כח) ומוציאים. אנשי מצרים היו מוציאים סוסים מארצם להביא לשלמה וכן מכל הארצות: (כט) הראשונים. בראשית ימיו ובאחרית ימיו: על דברי נתן. על הספר אשר כתב נתן הנביא ובס' נבואת אחיה ובס' חזות יעדו החזוה בספור הנבואה שנבא על ירבעם (וכל הספרים האלה אינם נמצאים אצלנו): (ל) על כל ישראל. לפי שגם דוד מלך ארבעים שנה ולא היו כולם על ישראל כי בחברון מלך שבע שנים וששה חדשים על יהודה לבד, לכן אמר כי שלמה מלך על כל ישראל כל ארבעים שנה: (א) כי שכם וכו'. בחשבם אשר בירושלים להיות מקומו יתחזק למלוך מבלי למלאות שאלתם: (ב) כשמוע. שמת שלמה: והוא במצרים. כשעוד היה במצרים: (ג) וישלחו ויקראו לו. ללכת עמהם אל רחבעם:

מצודת דוד

(כה) ארבעת אלפים אוריות. ובכל אחד עמדו עשרה סוסים וז"ש במ"א ארבעים אלף אורות ור"ל ארבעים אלף סוסים עמדו באורות: ויניחם. מקצתם הניח בערי הרכב ומקצתם נשארו עם המלך בירושלים: (כו) מן הנהר. היוצא מן העדן והוא תחלת המזרח: (כז) ויתן וכו'. כאבנים. הניחם ברחוב

משניות מסכת נדרים

ד המדר הנאה מחברו ונכנס לבקרו – עומד, אָבֵל לֹא יוֹשֵׁב. ומרפאהו רפואת נפש, אָבֵל לֹא רְפוּאָת מָמוֹן. ורוחץ עמו באמבטי גדולה, אָבֵל לֹא בְקַטְנָה. וישן עמו במטה. רבי יהודה אומר: בימות החמה, אָבֵל לֹא בִימֹת הַגְּשָׁמִים, מפני שהוא מהנהו. ומסב עמו על המטה, ואוכל עמו על השלחן, אָבֵל לֹא מִן הַתְּמַחֵי; אָבֵל אוֹכֵל הוּא עִמּוֹ מִן הַתְּמַחֵי הַחוּזֵר. לֹא יֹאכֵל עִמּוֹ מִן הָאֲבוֹס שְׁלִפְנֵי הַפּוֹעֲלִים. וְלֹא יַעֲשֶׂה עִמּוֹ פְּאוּמָן; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: עוֹשֶׂה הוּא בְּרַחֵק מִמּוֹנוֹ.

ה המדר הנאה מחברו לפני שביעית – לא יורד לתוך שדהו, ואינו אוכל מן הנוטות; ובשביעית – אינו יורד

פירוש ברטנורא

ד עומד אבל לא יושב. מתנתין איירי כשנכסי המבקר אסורי על החולה, ובמקום שנוטלין שכו על הישיבה עם החולה, שאם יושב עמו ואינו נוטל שכו הנהוג הרי מהנהו. אבל עמידה, זמן מועט הוא ואין גרילין ליטול עליה שכו: רפואת הנפש. רפואת גופו: רפואת ממון. רפואת בהמתו. לפי שחייב אדם לרפאות את חברו כשחלה, שנאמר (דברים כ"ג) והשבותו לו, לרבות אברת גופו, ומצוה קעביר, לפיכך אע"פ שהדירו הנאה ממנו מפאו כדיו כשחלה בגופו. ואם חלתה בהמתו אינו יכול לרפאה בדים מפני שמהנהו, אבל אומר לו סם פלוני יפה לה, סם פלוני רע לה: אָבֵל לֹא בְקַטְנָה. מפני שמהנהו כשמגביה עליו את המים: אָבֵל לֹא בִימֹת הַגְּשָׁמִים. מפני שמהממו. והלכה כר' יהודה: אָבֵל לֹא מִן הַתְּמַחֵי. לא יאכל עמו בכלי אחד, שמא יניח מלאכול מנה יפה שבו כדי שיאכל זה שמורד הנאה ממנו, או שמא יקרב לפניו חתיכה שיאכל ונמצא מהנהו: אָבֵל אוֹכֵל הוּא מִן הַתְּמַחֵי הַחוּזֵר. לבעל הבית. ראובן אוכל בקערה שיועד שכשיחזירנה לבעל הבית יחזור בעל הבית וישלחנה לשמעון שמורד הנאה, ממנו ולא חיישין שמא ישיר בקערה כדי שיאכל ממנה שמעון ונמצא מהנהו: הַאֲבוֹס שְׁלִפְנֵי הַפּוֹעֲלִים. כלי גדול שממלאים אותו ואוכלים בו כל הפועלים ביחד: לֹא יַעֲשֶׂה עִמּוֹ בְּאוּמָן. לא יקצור עמו באותה שורה שהוא קוצר. שגורם לו שממורד לעשות מלאכתו כשמוצא המקום פנוי ונמצא מהנהו. ואין הלכה כר"מ: ה מן הנוטות. פירות תלוין הנוטין חוץ מן הפרדס: ובשביעית לא יורד לתוך שדהו. אע"פ דפירות שביעית רחמנא אפקרינהו, גוף הקרקע לא אפקר רחמנא, וחיישין שמא בשעה שאינו אוכל מן הפירות ישהה בשדה ויתעכב שם ויהנה מגוף הקרקע שאינו הפקר:

משניות מבוארות – קהתי

היינו מן הקערה שיש בה מאכל הרבה, וכל אחד אוכל ממנה לשובע, ועוד משתייר בה מותר החזור לבעל הבית; בכגון זה אין כל חשש שמא יהנה שמעון את ראובן. לֹא יֹאכֵל עִמּוֹ – שמעון עם ראובן, מִן הָאֲבוֹס שְׁלִפְנֵי הַפּוֹעֲלִים – נוהגים היו לתת אוכל לפועלים בקערה גדולה וארוכה הדומה לאבוס, ואף בקערה זו לא יאכל עמו יחד, שכן אם אחד מהם אוכל מעט הרי מתרבה חלקו של חברו, ונמצא מהנהו; וְלֹא יַעֲשֶׂה עִמּוֹ בְּאוּמָן – לא יערוך שמעון עם ראובן בתלם אחד, מפני שמרפה את הקרקע ונמצא מסייעו בעבודתו ומהנהו. ויש מפרשים: "ולא יעשה עמו באומן" – לא יקצור עמו בשרה אחת, שמקל עליו את עבודתו כשמפנה לו מקום, ונמצא מהנהו (דמ"ט); דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – גזירה שמא יעשה עמו גם בקירוב מקום. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: עוֹשֶׂה הוּא בְּרַחֵק מִמּוֹנוֹ – שאין גזורים ברחוק משום קרוב.

באור משנה ה

כתוב בתורה (שמות כג, יא): "והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך ויתרט תאכל חית השדה. כן תעשה לכתוב ליתוך". מכאן שפירות שביעית הם הפקר, ומותר לכל אדם להיכנס לתוך שדהו וזכרמו של חברו, כדי לאכול מן הפירות. משנה זו באה ללמדנו מה דינו של המורד הנאה מחברו בשנת השמיטה.

המדר הנאה מחברו לפני שביעית – כגון שהדיר שמעון את ראובן לפני שנת השמיטה, שלא ייהנה ממנו, לֹא יוֹרֵד לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ – אסור לראובן להיכנס אף בשנת השמיטה לתוך שדהו של שמעון, שהרי אסורה עליו דריסת הרגל ברשותו, כמו ששינו במשנה א בפרקנו, וְאֵינוֹ אוֹכֵל מִן הַנוֹטוֹת – וכן אסור לראובן לאכול מן הפירות הנוטים חוץ לשדהו של שמעון, ואפילו בשנת השמיטה, שכן "אדם אוסר דבר שברשותו אפילו לכשיצא מרשותו" (גמרא); וּבְשִׁבְעִית – אבל אם הדיר שמעון את ראובן בשנת השמיטה, אֵינוֹ יוֹרֵד לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ – אסור אמנם לראובן להיכנס לתוך שדהו של

~ יום ראשון ~

באור משנה ד

המדר הנאה מחברו – כגון שהיה ראובן מורד הנאה משמעון, וחלה ראובן, וְנִכְנַס – שמעון אליו, לְבַקְרוֹ – לקיים מצוות ביקור חולים, עוֹמֵד – שמעון בשעת ביקורו, ושהיה אצל ראובן זמן מועט, אָבֵל לֹא יוֹשֵׁב – בגמרא מבואר, שמדובר כאן במקום שנוהגים לשלם שכו לאדם היושב אצל החולה, ואם שמעון יושב אצלו ואינו נוטל שכו, נמצא מהנהו הנאה האסורה עליו; אבל לעמוד מותר, שאינו אלא מקיים מצוות ביקור חולים. ויש סוברים, שאפילו במקום שאין נוהגים לשלם שכו על הישיבה אצל החולה עומד אבל לא יושב. גזירה שמא ישהה אצלו יותר מכדי מצוות ביקור חולים, ונמצא מהנהו. ומרפאהו רפואת נפש – כלומר רפואת גופו, שכן חייב אדם לרפא את חברו, שנאמר (דברים כב, ב): "והשבותו לו" – לרבות אבידת גופו; ואפילו כשיש שם רופא אחר, רשאי שמעון לרפא את ראובן, שלא מן הכל זוכה אדם להתרפא, אָבֵל לֹא רְפוּאָת מָמוֹן – כלומר רפואת בהמתו (גמרא), שאם חלתה בהמתו של ראובן אסור לשמעון לרפאה, מפני שמהנהו, וְרוֹחֵץ עִמּוֹ בְּאֲמַבְטֵי גְדוֹלָה, אָבֵל לֹא בְקַטְנָה – שכן באמבטי קטנה מהנה שמעון את ראובן, שמגביה עליו את המים שבתוכה, וְיֹשֵׁן עִמּוֹ בְּמֵטָה – שאינה של שמעון. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בִּימֹת הַחֶמְדָּה – מותר לשמעון לישון עם ראובן במטה, אָבֵל לֹא בִימֹת הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִהֲנִהוּ – שמחממו. וּמִסָּב עִמּוֹ עַל הַמֵּטָה – אפילו בימות הגשמים, ואין חוששים שמא יישן עמו, וְאוֹכֵל עִמּוֹ עַל הַשְּׁלַחָן – ואין חוששים שמא יאכל ראובן משל שמעון, אָבֵל לֹא מִן הַתְּמַחֵי – אסור לשמעון לאכול עם ראובן מן הקערה הגדולה, המשותפת לכל המסובים, שמא יניח לו את המנה היפה, אָבֵל אוֹכֵל הוּא עִמּוֹ מִן הַתְּמַחֵי הַחוּזֵר – בגמרא מבואר: "מן התמחוי החזור לבעל הבית",

לתוך שדהו, אכל אוכל הוא מן הנוטות. נדר הימנו מאכל לפני שביעית – יורד לתוך שדהו, ואינו אוכל מן הפרות; ובשביעית – יורד ואוכל.

ו המדר הנאה מחברו – לא ישאל ממנו, לא ילוננו ולא ילונו ולא ילונו ממנו, ולא ימכר לו ולא יקח ממנו. אמר לו: השאלני פרתך. אמר לו: אינה פנויה. אמר: קונם שדי שאני חורש בה לעולם, אם היה דרבו לחרוש – הוא אסור, וכל אדם מתירין; אם אין דרבו לחרוש – הוא וכל אדם אסורין.

ז המדר הנאה מחברו ואין לו מה יאכל – הולך אצל החנוני, ואומר: איש פלוני מדר ממני הנאה, ואיני יודע מה אעשה? והוא נותן לו, ובא ונוטל מזה. היה ביתו לבנות, גדרו לגדר, שדהו לקצור – הולך אצל הפועלים, ואומר: איש פלוני מדר ממני הנאה, ואיני יודע מה אעשה? הם עושין עמו, ובאין ונוטלין שכר מזה.

פירוש ברטנורא

ו המדר הנאה מחברו לא ישאלנו. גזירה שמא ישאל ממנו, והוא אסר הנאת אותו פלוני עליו. וכן לא ילוננו, גזירה שמא ילונו ממנו: ולא ימכר לו. בכחות משווי, גזירה שמא יקח ממנו נמי בכחות משווי ונמצא נהנה: אם היה דרכו לחרוש הוא אסור. דלא איכוין אלא שלא יחרוש הוא עצמו כמו שהיה רגיל, אבל אחרים יחרשו: ואם אין דרכו לחרוש. דעתו היה שלא יחרשו בה לא הוא ולא אחרים: ז ואין לו מה יאכל. אורחא דמלתא נקמ, וה"ה אפילו יש לו מה יאכל: ובא ונוטל מזה. אם ירצה ליתן לו, ואינו עובר על נדרו. אבל אינו יכול לכופו לשלם לו, דהא לא אמר לו תן לו ואני אפרע, ואם אמר לו כן, אסור, דהא שלח שויה:

משניות מבוארות – קהתי

ואחר כך השאל לו חברו את פרתו, אם היה דרבו לחרוש – אם רגיל היה השואל לחרוש בעצמו את שדהו, ולא על ידי אחרים, הוא אסור – לחרוש את שדהו בפרה זו, וכל אדם מתירין – כגון עבדו או חבריו מותרים לחרוש את שדהו באותה פרה, שלא נתכוון בנדרו אלא שלא יחרוש הוא עצמו כמו שהיה רגיל; אם אין דרבו לחרוש – ואם אינו רגיל לחרוש בעצמו אלא על ידי פועלים, הוא וכל אדם אסורין – גם לו וגם לאחרים אסור לחרוש שדהו בפרת חברו, שהואיל ואין דרכו לחרוש, אנו אומרים שכוונתו היתה בנדרו, שלא יחרוש בה בשדהו לא הוא ולא אחרים.

באור משנה ז

במשנה ב בפרקנו למדנו שהמדר הנאה מחברו, שוקל לו חברו את שקלו ופורע את חובו, ואין בזה משום הנאה האסורה על המדר, כמו שבארנו שם. משנתנו מוסיפה ללמד, שאף לכתחילה יכול המדר לרמוז לחנוני או לפועלים, שיהא מוכן לפרוע את חובותיו של המדר, כפי שבבואר במשנה, ובלבד שלא יאמר המדר בלשון שיש במשמעותו עשיית שליח.

המדר הנאה מחברו – היה ראוּבן מדרר הנאה משמעון, ואין לו – לראובן, מה יאכל – ורוצה שמעון להמציא לו מזונות; הולך – שמעון – אצל החנוני, ואומר: איש פלוני – ראוּבן – מדר ממני הנאה, ואיני יודע מה אעשה – כדי שיהא לו מזון? והוא נותן לו – והחנוני נותן מזונות לראובן, ובא ונוטל – דמי המזונות, מזה – משמעון; ומותר לראובן ליהנות מן המזונות הללו, שאין החנוני שליחו של שמעון, שהרי לא אמר לו שמעון: "תן מזונות לראובן ואני אפרע לך"; אף אין החנוני יכול לכופ את שמעון שישלם לו, אלא אם שמעון רוצה הוא פורע לו, והרי שנינו לעיל (משנה ב) שמתר לשמעון לפרוע חובותיו של ראובן, ואין בזה הנאה האסורה עליו. ולא רק לצורך מזונות מותר לעשות כן. אלא אף לצורך בניין ביתו וכיוצא בזה. כמו שהמשנה שונה מיד. היה ביתו לבנות, גדרו לגדר, שדהו לקצור – היה לראובן לבנות בית או לעשות גדר או לקצור שדהו, ואין לו מעות לשלם לפועלים, הולך – שמעון – אצל הפועלים, ואומר: איש פלוני – ראוּבן – מדר ממני הנאה, ואיני יודע מה אעשה – כדי שיבנה ביתו או יעשה גדרו או יקצור שדהו? הם עושין עמו – הפועלים עושים עם ראובן במלאכתו, כלומר עושים לו את המלאכה הדרושה לו, ובאין ונוטלין שכר מזה – משמעון, ואין ראובן עובר בזה על הנדר, כמו שבארנו לעיל בענין המזונות.

שמעון, כדי לאכול מהפירות שבתוכה שהם הפקר, גזירה שמא ישהה בשדה שלא לצורך אכילת פירות, ונמצא נהנה הנאת דריסת רגל בקרקע חברו, ולא הפקירה התורה את הקרקעות אלא לצורך אכילת פירותיהם בלבד, אכל אוכל הוא מן הנוטות – מותר לראובן לאכול מן הפירות הנוטים חוץ לשדהו של שמעון, שהואיל והדירו שמעון בשביעית, ופירות שביעית הפקר הם, ואינם ברשותו, לפיכך אינו יכול לאסור אותם עליו. נדר הימנו מאכל לפני שביעית – נדר ראוּבן לפני שנת השמיטה שלא ייהנה משמעון הנאת מאכל בלבד (עייני משנה א בפרקנו), יורד לתוך שדהו – מותר לראובן להיכנס לתוך שדהו של שמעון, שהרי המדר מאכל מחברו מותר בדריסת הרגל, כמבואר לעיל (משנה א), ואינו אוכל מן הפרות – שהרי אסורה עליו הנאת מאכל משמעון; ואפילו כשהגיעה שנת השמיטה אסור לו לאכול מפירותיו, כמו שבארנו הטעם לעיל; ובשביעית – אבל אם בשנת השביעית נדר ראוּבן, שלא ייהנה משמעון הנאת מאכל, יורד – ראוּבן לתוך שדהו של שמעון, ואוכל – מן הפירות שבתוכה, שאין פירות אלו של שמעון, אלא הפקר הם.

~ יום שני ~

באור משנה ו

משנתנו מוסיפה ללמד במדרר הנאה מחברו, מה הם הדברים האסורים עליו במשא ומתנו עם חברו.

המדר הנאה מחברו – היה ראוּבן מדרר הנאה משמעון, לא ישאלנו ולא ישאל ממנו – אסור לראובן לשאל כלים משמעון, שהרי אסורה עליו כל הנאה ממנו; וכן אסור לראובן אף להשאל כלים לשמעון, גזירה שמא ישאל ממנו, לא ילוננו ולא ילונו ממנו – אסור לראובן ללוות מעות משמעון, שזו הנאה האסורה עליו; וכן אסור לו גם להלוות את שמעון, גזירה שמא ילונו ממנו, ולא ימכר לו ולא יקח ממנו – אסור לראובן למכור דבר לשמעון ולא לקנות ממנו; ואפילו למכור לו דבר בכחות משווי אסור, גזירה שמא גם יקנה ממנו בזול, ונמצא נהנה הנאה האסורה עליו. אמר לו: השאלני פרתך – לא במדרר ומדיר מדובר כאן, אלא דין אחר הוא המוכב במשנה אגב ענין ההשאלה שהוזכר ברישא. אמו לו אדם לחברו שישאלנו פרתו. אמר לו: אינה פנויה – ואמר לו חברו, שאינו יכול להשאל לו את פרתו, משום שהיא במלאכתה, אמר: קונם שדי שאני חורש בה לעולם – כעס הלה על חברו שסירב להשאל לו את פרתו, ונדר שלא יחרוש שדהו בפרת חברו לעולם;

ח הוּי מְהַלְכִין בְּדֶרֶךְ וְאֵין לוֹ מָה יֵאָכֵל – נוֹתֵן לְאַחֵר לְשׁוּם מִתְּנָה, וְהֵלָה מִתֵּר בָּהּ. אִם אֵין עִמָּהֶם אַחֵר – מְנִיחַ עַל הַסֵּלַע אוֹ עַל הַגֶּדֶר, וְאוֹמֵר: הֲרֵי הֵן מְפַקְרִים לְכָל מִי שֶׁיִּחְפֹּץ, וְהֵלָה נוֹטֵל וְאוֹכֵל; וְרַבִּי יוֹסִי אוֹסֵר.

פ ר ק ח מ י ש י

א הַשְּׁתַּפִּין שְׁנֵדְרוּ הִנָּאָה זֶה מִזָּה – אֲסוּרִין לְפָנֶים לְחֻצֵר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: זֶה נִכְנָס לְתוֹךְ שְׁלוֹ, וְזֶה נִכְנָס לְתוֹךְ שְׁלוֹ. וְשֵׁנִיָּהֶם אֲסוּרִים לְהַעֲמִיד שָׁם רַחִים וְתַנּוּר, וּלְגַדֵּל תְּרַנְגוּלִים. הָיָה אֶחָד מֵהֶם מְדַר הִנָּאָה מִחֲבֵרוֹ – לֹא יִכְנָס לְחֻצֵר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: יָכוֹל הוּא לֹמַר לוֹ: לְתוֹךְ שְׁלִי אֲנִי נִכְנָס, וְאֲנִי נִכְנָס לְתוֹךְ שְׁלָךְ. וְכוֹפִין אֶת הַגֹּזֵר לְמַפּוֹר אֶת חֻלְקוֹ.

פירוש ברטנורא

ח ורבי יוסי. דכיון שאין שם אחר שיכול לזכות אלא הוא, הוי כמתנה. ואין הלכה כר' יוסי. ודוקא באין לו מה יאכל הוא דשרו רבנן, אבל באיני אחרניא לא:

ה א השותפין. שיש לכל אחד מהם בית בחצר, והחצר שלפני הבתים שניהם שותפין בה. וכמו שיש בחצר דין חלוקה והוא שיהיה לכל בית ארבע אמות בחצר לפני הבית וישאר עוד מן החצר ארבע אמות לוח, וארבע אמות לוח כהא מורו כולי עלמא דשניהם אסורים ליכנס בחצר עד שיחלוקו, הואיל ויש בה דין חלוקה. ולא אפליגו ר' אליעזר ורבנן אלא בחצר שאין בה דין חלוקה, רבנן אמרי כל אחד מהם בשל חברו הוא נכנס, ורבי אליעזר בן יעקב סבר יש ברירה והוא ברדיה קאילו והוא ברדיה קאילו: ושניהם אסורים להעמיד שם רחים וכו'. ומודה ר' אליעזר בן יעקב בכל בני דשותפים מעכבים זה על זה, דלא שייך להתיר משעם ברירה. דכיון דברו לעכב עליו ואינו מעכב נמצא מתנהו: וכופין את הנזדר למכור את חלקו. דהיישנן מאחר שרואה את חברו נכנס ישכח ויכנס גם הוא. אבל כששניהם אסורים לא חיישנן. ודוקא כשנדר מעצמו שלא יהנה בשל חברו הוא דכופין אותו למכור חלקו, אבל אם חברו הדירו שלא יהנה ממנו, אנוס הוא ואין כופין אותו למכור דמאי אית ליה למיעבד, ואם אמרת כן כל שותף ידיר את חברו שלא יהנה ממנו כדי שיכופו אותו למכור לו חלקו:

משניות מבוארות – קהת

להיות פנויה בעיקר לשם כניסה ויציאה. ברם, למעשה נוהגים היו השותפים לוותר זה לזה בדברים האמורים למעלה, ולא היו מקפידים על כך. – חצר השותפים שיש בה לפחות ארבע על ארבע אמות לכל אחד מן השותפים (6 מטרים מרובועים בערך). מלבד ארבע אמות לפני כל פתח, הרי זו "חצר שיש בה דין חלוקה", כלומר שרשאי אחד השותפים לתבוע חלוקת החצר ביניהם. ואם השותפים נדרו, שלא ליהנות זה מזה, אסורים הם להיכנס בחצר עד שיחלוקו (לפי מסקנת הגמרא). וחצר שאין בה כשיעור האמור לעיל, הרי זו "חצר שאין בה דין חלוקה", כלומר שאין אחד מהם יכול לתבוע חלוקת החצר, אלא יכול לומר לחברו: או מכור לי חלקך, או קנה חלקי ממני. ואם בחצר כזו נדרו השותפים שלא ליהנות זה מזה באנו למחלוקת תנאים במשנתנו.

הַשְּׁתַּפִּין – שיש להם חצר משותפת, ואין בה כדי חלוקה, שְׁנֵדְרוּ הִנָּאָה זֶה מִזָּה – שכל אחד מהם נדר שלא ליהנות משל חברו, אֲסוּרִין לְפָנֶים לְחֻצֵר – לפי שנמצא כל אחד נהנה מדריסת הרגל ברשות חברו, שהרי כל החצר היא גם רשותו של חברו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: זֶה נִכְנָס לְתוֹךְ שְׁלוֹ, וְזֶה נִכְנָס לְתוֹךְ שְׁלוֹ – מותרים הם להיכנס לחצר, לפי שכל אחד מהם נכנס לתוך שלו ולא לתוך של חברו. בגמרא מבואר, שרבי אליעזר בן יעקב סובר: "יש ברירה", כלומר שכל אחד מהשותפים, בשעה שמתמשש בחצר, יכול לומר, שהוא משתמש אז בחלקו הוא שבידו לו ולא בשל חברו (עיינו גמרא בבא קמא נא. א). וְשֵׁנִיָּהֶם אֲסוּרִים – לדברי הכל, לְהַעֲמִיד שָׁם רַחִים וְתַנּוּר, וּלְגַדֵּל תְּרַנְגוּלִים – שכן מן הדין רשאים השותפים בחצר לעכב זה על זה בדברים אלו, כמו שבארנו לעיל, וכשאינם מעכבים נמצאים נהנים זה מזה. הָיָה אֶחָד מֵהֶם מְדַר הִנָּאָה מִחֲבֵרוֹ – וחברו לא היה מודר הנאה ממנו, לֹא יִכְנָס לְחֻצֵר – אסור למודר להיכנס לחצר, כמו ששינונו ברישא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: מותר למודר להיכנס לחצר, שכן יָכוֹל הוּא לֹמַר לוֹ – לחברו: לְתוֹךְ שְׁלִי אֲנִי נִכְנָס, וְאֲנִי נִכְנָס לְתוֹךְ שְׁלָךְ – כמו שבארנו לעיל. וְכוֹפִין אֶת הַגֹּזֵר לְמַפּוֹר אֶת חֻלְקוֹ – אם הוא מודר הנאה מחברו מחמת נדרו שנדר מעצמו שלא יינהה מחברו, ולא מפני שהדירו חברו, כופים אותו למכור את חלקו בחצר לחברו, שהואיל וחברו נכנס ומשתמש בחצר, חוששים שמא גם הוא יעשה כחברו ויעבור על נדרו. ברם, אם הדירו חברו, אין כופים אותו למכור את חלקו, שהרי אנוס הוא; ואם תאמר כן, כל שותף ידיר את חברו שלא יינהה ממנו, כדי שיכופו אותו למכור לו את חלקו.

~ יום שלישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ח

במשנה הקודמת למדנו, שאם ראובן מודר הנאה משמעון ואין לו מה יאכל, מותר לשמעון לומר לתנוני: ראובן, שהוא מודר הנאה ממני, זקוק למזונות, ואיני יודע מה אעשה? והתנוני נתן מזונות לראובן, ובא נוטל דמיהם משמעון. משנתנו מוסיפה ללמד באותו ענין, שראובן מודר הנאה משמעון ואין לו מה יאכל, והיא דנה בכגון שראובן ושמעון היו שניהם לבדם בדרך. ויש הברל (לפי המפרשים) בין הדין ששינונו במשנה הקודמת לדין של משנתנו, שדין המשנה הקודמת נוהג אפילו כשיש לראובן מה יאכל, ולא נקטה המשנה "ואין לו מה יאכל" אלא משום שכן דרכו של דבר, שאין אדם דואג למי שמודר ממנו הנאה אלא בכגון שאין לו מה יאכל; ואילו דין משנתנו נוהג דווקא כשאין לראובן מה יאכל (הרא"ש: ענין תוספות רבי עקיבא איגר).

הוּי מְהַלְכִין בְּדֶרֶךְ – היה ראובן מודר הנאה משמעון, והיו שניהם מהלכים בדרך. וְאֵין לוֹ – לראובן, מָה יֵאָכֵל – ורוצה שמעון לתת לו מזונות, נוֹתֵן לְאַחֵר לְשׁוּם מִתְּנָה – אם יש עמהם אדם אחר, נוֹתֵן לוֹ שִׁמְעוֹן מְזוֹנָתוֹ לְשׁוֹם מִתְּנָה, וְהֵלָה – ראובן, מִתֵּר בָּהּ – במתנה שנתן לו האחר, כלומר שמתור לראובן לקבל מיד האחר את המזונות שהוא קיבל משמעון במתנה, ואין ראובן עובר בזה על הנדר. אִם אֵין עִמָּהֶם אַחֵר – ששניהם לבדם בדרך, ואין לראובן מה יאכל, מְנִיחַ – שמעון מזונות, עַל הַסֵּלַע אוֹ עַל הַגֶּדֶר, וְאוֹמֵר: הֲרֵי הֵן מְפַקְרִים לְכָל מִי שֶׁיִּחְפֹּץ – היינו, שמפקיר את המזונות, וכל מי שרוצה יכול לזכות בהם, וְהֵלָה נוֹטֵל וְאוֹכֵל – ומותר לראובן ליטול מזונות אלו ולאכלם, שאינו נהנה משל שמעון אלא משל הפקר. וְרַבִּי יוֹסִי אוֹסֵר – על ראובן ליטול מזונות אלו שהפקיר שמעון, שהואיל ואין שם אדם אחר שיכול לזכות במזונות, הרי זה כאילו נוֹתֵן שִׁמְעוֹן מִתְּנָה לְרֵאשׁוֹן עֲצֵמוֹ.

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנתנו עוסקת בשותפים בחצר שלפני בתיהם, שכן בימיהם לא היו הבתים פתוחים לרחוב, אלא לתוך חצר, שהיתה לרוב משותפת לכמה בתים, ודיירי הבתים שבתוכה השתמשו בחצר להשמישים השונים. ונוהגים היו להעמיד בחצר תנור לאפיה, ריחים לטחינה, כריים לבישול, וכן לגדל בה תרנגולים. חצר השייכת לשני בעלי בתים או יותר נקראת "חצר השותפין". והלכה היא, שכל אחד מהשותפים רשאי לעכב את חברו, שלא יעמיד בחצר תנור, ריחים וכדומה, משום שהחצר צריכה

ב הִיָּה אֶחָד מִן הַשּׁוּק מְדַר בְּאֶחָד מֵהֶם הַנָּאָה – לֹא יִכְנֵס לְחֶצֶר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: יָכוֹל הוּא לִזְמַר לֹא: לְתוֹךְ שֵׁל חֲבֵרָה אֲנִי נִכְנֵס, וְאֲנִי נִכְנֵס לְתוֹךְ שְׁלֶךְ.

ג הַמְדַר הַנָּאָה מִחֲבֵרוֹ, וְיֵשׁ לוֹ מִרְחֵץ וּבֵית הַבַּד מִשְׁפָּרִים פְּעִיר; אִם יֵשׁ לוֹ פֶּהַן תְּפִיסַת יָד – אָסוּר; אִין לוֹ פֶּהַן תְּפִיסַת יָד – מִתָּר. הָאוּמֵר לְחִבְרוֹ: קוֹנֵם לְבֵיתְךָ שְׂאֵנִי נִכְנֵס, וְשֹׁדֵךְ שְׂאֵנִי לֹקֵחַ; מֵת אוֹ שְׂמִכְרוֹ לְאַחֵר – מִתָּר. קוֹנֵם לְבֵית זֶה שְׂאֵנִי נִכְנֵס, שְׂדֵה זוֹ שְׂאֵנִי לֹקֵחַ; מֵת אוֹ שְׂמִכְרוֹ לְאַחֵר – אָסוּר.

ד הַרְיֵנִי עֲלֶיךָ חֶרֶם – הַמְדַר אָסוּר. הָרִי אֶתְ עָלֶי חֶרֶם – הַנּוֹדֵר אָסוּר. הַרְיֵנִי עֲלֶיךָ וְאֶתְ עָלֶי – שְׁנֵיהֶם אָסוּרִין. וְשְׁנֵיהֶם מִתְרִין בְּדָבָר שֶׁל עוֹלֵי כְּבָל, וְאָסוּרִין בְּדָבָר שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר.

פירוש ברטנורא

ב הִיָּה אֶחָד מִן הַשּׁוּק וכו'. להודיעך כחו דרבי אליעזר בן יעקב נקט לה, דאפילו אחד מן השוק שאין לו חלק בחצר שרי ליה רבי אליעזר בן יעקב ליכנס ממעם ברירה. והלכה כרבי אליעזר בן יעקב:

ג הַמְדַר הַנָּאָה מִחֲבֵרוֹ ויש לו מרחץ ובית הבד וכו'. ראוהו שנאמר עליו ליהנות בנכסי שמעון ויש לשמעון בעיר מרחץ ובית הבד שהשכירו לאחרים ובה ראוהו להשתמש בהן, רואים אם נשאר לשמעון מקום בזה המרחץ ובית הבד שלא השכירו, כגון בור בבית המרחץ וכיוצא בזה, אסור לראוהו להשתמש בהם. ואם לאו, מותר; ומת או שמכרם לאחר מותר. דכיון שאמר ביהך שדך, לא נחכוון אלא בזמן שהם שלו. אבל אם אמר בית זה או שדה זו, אסרם עליו לעולם:

ד הַרְיֵנִי עֲלֶיךָ חֶרֶם. הנאתי תהיה אסורה עליך בחרם שלא תוכל ליהנות ממנו: הַמְדַר אָסוּר. אע"פ שלא ענה אמן, שאדם יכול לאסור על חבירו שלא יהנה ממנו: הָרִי אֶתְ עָלֶי חֶרֶם. שאסר על עצמו כל הנאה שתבוא לו מחבירו, הַנּוֹדֵר אָסוּר: בְּדָבָר שֶׁל עוֹלֵי כְּבָל. כגון בור של עולי גללים שהיו עולים מכבל לארץ ישראל לרגל, והיה אותו הבור באמצע הדרך וידן של כל ישראל שיהו בו, והיו כהפקר ולא כדבר שהוא של שותפים:

משניות מבוארות – קהתי

כל תפיסת יד, אינו נהנה משל שמעון אלא משל לוי. הָאוּמֵר לְחִבְרוֹ: קוֹנֵם לְבֵיתְךָ שְׂאֵנִי נִכְנֵס, וְשֹׁדֵךְ שְׂאֵנִי לֹקֵחַ – שאסר על עצמו בנדר את ביתו של חבירו שלא ייכנס בו, או שאסר על עצמו את שדהו שלא יקנה אותה; מֵת – חבירו ונפלו נכסיו ליורשיו, או שְׂמִכְרוֹ לְאַחֵר – שמכר חבירו את ביתו או שדהו לאחר, מִתָּר – לנודר להיכנס לבית, וכן לקנות את השדה מידי היורשים או מידי הלוקח, שהואיל ואמר בנדרו "ביתך" או "שדך", לא נחכוון לאסרם על עצמו אלא בזמן שהם של חבירו. אבל אם אמר: קוֹנֵם לְבֵית זֶה שְׂאֵנִי נִכְנֵס, או: קוֹנֵם שְׂדֵה זוֹ שְׂאֵנִי לֹקֵחַ – שאמר "בית זה" או "שדה זה"; מֵת – בעל הבית או בעל השדה, או שְׂמִכְרוֹ לְאַחֵר – שמכר את הבית או את השדה לאחר, אָסוּר – לנודר להיכנס לבית או לקנות את השדה, שכן בלשון נדרו זה אסר את הבית והשדה עליו לעולם, ואפילו כשהם עוברים לידי אחרים.

~ יום רביעי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ב

במשנה הקודמת למדנו מחלוקת חכמים ורבי אליעזר בן יעקב בשותפים שנדרו הנאה זה מזה, וכן כשאחד מהם היה מודר מחבירו, שחכמים סוברים: כל אחד מהשותפים, כשהוא נכנס לחצר המשותפת לשניהם, הרי הוא נהנה משל חבירו; ורבי אליעזר בן יעקב סובר: כל אחד מהם משלו בלבד הוא נהנה. משנה זו מוסיפה להשמיטנו, שאותה המחלוקת ישנה גם לגבי אדם אחר שהיה מודר הנאה מאחד השותפים של החצר.

הִיָּה אֶחָד מִן הַשּׁוּק מְדַר בְּאֶחָד מֵהֶם הַנָּאָה – היה אדם אחר מודר הנאה מאחד מן השותפים, לֹא יִכְנֵס לְחֶצֶר – אסור למודר להיכנס לחצר השותפים, ואפילו כשהוא צריך לאותו שותף שאינו מודר הנאה ממנו, או שהשותף צריך לו, לפי שבשעה שנכנס לחצר, הרי הוא נהנה מדריסת הרגל בחלקו של השותף שהנאתו אסורה עליו.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: מוֹתֵר לְמוֹדֵר לְהִיכְנֵס לְחֶצֶר, שֶׁכֵּן יָכוֹל הוּא לִזְמַר לוֹ – למדיר: לְתוֹךְ שֵׁל חֲבֵרָה אֲנִי נִכְנֵס, וְאֲנִי נִכְנֵס לְתוֹךְ שְׁלֶךְ – שאף בכגון זה סובר רבי אליעזר בן יעקב, שכשהוא נכנס לחצר אינו נהנה אלא משל אותו השותף שהנאתו אינה אסורה עליו. יש מפרשים, שלא התיר לו רבי אליעזר בן יעקב להיכנס אלא כשהוא נכנס לצורך אותו שותף שאינו מודר הנאה ממנו (הרשב"א).

ב א ו ר מ ש נ ה ג

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת דין המודר מחבירו לגבי חצר שחברו שותף בו, באה משנתנו ללמד דינו של המודר לגבי נכסים שחברו השכירם, או מכרם, או הורישם, כפי שיבואר.

הַמְדַר הַנָּאָה מִחֲבֵרוֹ – היה ראוהו מודר הנאה משמעון, וְיֵשׁ לוֹ – לשמעון, מִרְחֵץ וּבֵית הַבַּד – או בית הבד, שכותשים בו זיתים לסחוט את שמנם, מְשֻׁפָּרִים פְּעִיר – שהשכירם ללוי, קודם שהדיר את ראוהו (ענין "תוספות יום טוב"; תפארת ישראל); אִם יֵשׁ לוֹ פֶּהַן תְּפִיסַת יָד – אם יש לשמעון זכות במרחץ או בבית הבד מלבד דמי השכירות הקצובים, כגון שהניח שם מקום שלא השכירו, או שמקבל אחווים מהרווחים (תפארת ישראל), אָסוּר – לראוהו ליהנות מהם, שהואיל ויש בהם לשמעון תפיסת יד, הרי הם כשלו. אִין לוֹ פֶּהַן תְּפִיסַת יָד – שהשכירם שמעון לגמרי, מִתָּר – לראוהו ליהנות מהם, אף על פי שנכסי שמעון הם, שהואיל והשכירם ללוי ואין לו בהם

~ יום חמישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ד

עיקרה של משנתנו הוא ללמד, מה דינם של הנודרים הנאה זה מזה לגבי נכסים ציבוריים. ושני סוגים של נכסים כאלה נזכרים במשנה: א. נכסים שהציבור שותפים בהם, והם נכסי הציבור שבכל עיר, כגון בית הכנסת, בית המרחץ וכדומה, שכל אחד ואחד מבני אותה העיר נחשב כשותף בהם. ב. נכסים שידם של כל ישראל שווה בהם, והם אינם של בני המקום בלבד אלא של כל ישראל, ואין כל יחיד ויחיד מישראל נחשב כשותף בהם, אלא מופקדים הם ועומדים לרשות כלל ישראל לדורות עולם, כגון הר הבית והמקדש, שזכות כל ישראל לעלות אליהם ברגל; ובכלל הנכסים הללו אף בורות מים שהתקינום עולי הגולה בימי עזרא לצורך עולי הגללים מבבל לארץ ישראל. מכאן קרויים נכסים אלו במשנתנו: "דברים של עולי כבל" – משנתנו פותחת (אגב עיקר המשנה שבספיקא) בלשונות שנודרים בהם שלא ליהנות זה מזה.

הַרְיֵנִי עֲלֶיךָ חֶרֶם – האומר לחבירו: "הריני עליך חרם", היינו שתהא הנאתו אסורה על חבירו כחרם המוקדש לבדק הבית, הַמְדַר אָסוּר – ליהנות ממנו, שיכול אדם לאסור על חבירו שלא ייהנה משלו. הָרִי אֶתְ עָלֶי חֶרֶם – ואם אמר לחבירו: "הרי את עלי חרם", שאסר על עצמו הנאה משל חבירו כחרם, הַנּוֹדֵר אָסוּר – ליהנות מחבירו. ואם אמר: הַרְיֵנִי עֲלֶיךָ וְאֶתְ עָלֶי – שנדר שתהא הנאתו על חבירו וכן הנאת חבירו עליו אסורה כחרם, שְׁנֵיהֶם אָסוּרִין – ליהנות זה מזה. וְשְׁנֵיהֶם מִתְרִין בְּדָבָר שֶׁל עוֹלֵי כְּבָל – שני אלה שנדרו הנאה

ה ואיזהו דבר של עולי כבל? בגון הר הבית והעזרות, והבור שבאמצע הדרך. ואיזהו דבר של אותה העיר? בגון הרחבה, והמרחץ, ובית הכנסת, והתבה, והספרים. והכותב חלקו לנשיא. רבי יהודה אומר: אהד כותב לנשיא ואחד כותב להדיוט; מה בין כותב לנשיא לכותב להדיוט? שהכותב לנשיא אינו צריך לזכות. וחכמים אומרים: אהד זה ואחד זה צריכין לזכות, לא דברו בנשיא אלא בהנה. רבי יהודה אומר: אין אנשי הגליל צריכין לכתוב, שפבר פתבו אבותיהם על ידיהם.

ו המדר הנאה מחברו ואין לו מה יאכל – נותנו לאחר לשום מתנה, והלה מתר בה. מעשה באחד בבית חורון שהיה אביו מדר הימנו הנאה, והיה משיא את בנו, ואמר לחברו: חצר וסעודה נתונים לך במתנה, ואינן לפניך אלא כדי שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה. אמר לו: אם שלי הם, הרי הם מקדשין לשמים. אמר לו: לא נתתי את שלי שתקדישם לשמים. אמר לו: לא נתתי לי את שלך, אלא שתהא אתה ואביך אוכלים ושותים

פירוש ברטנורא

ה הרחבה. השוקין שבעיר: והתיבה. שמתחין בה ספרים: והספרים. שקונים בני העיר ללמוד בהם: והכותב חלקו לנשיא. מפרש בגמרא דהכי קתני, ומה תקנתו, וכתבו חלקו לנשיא, כלומר אלו שנדרו הנאה זה מזה ואסורים להשתמש ברחבה של עיר ובתיבה ובספרים, וכתוב כל אחד מהם חלקו שיש לו ברחבה ובתיבה ובספרים לנשיא, ואחר כך יוכל כל אחד מהם להשתמש בהם, שבממון של נשיא הם משתמשים ואין אחד מהם נהנה משל חברו: רבי יהודה אומר אם ירצו יכתבו חלקם להדיוט, אלא שאם כתבו לנשיא אין צריך לזכות לו ע"י אחר, דמשום חשיבותו של נשיא קונה אף על פי שלא זיכה לו על ידי אחר, ובהדיוט לא קנה עד שיזכה לו על ידי אחר: אנשי גליל אין צריכין לזכות. אנשי גליל קטנים היו ובכספן היו נודרים הנאה זה מזה, עמדו אבותיהן וכתבו חלקיהן לנשיא, שאם בניהם אחריהם ידרו הנאה זה מזה לא יהיו אסורים ברחבה של עיר או בתיבה או בספרים, דממון נשיא הם:

ו ומעשה בבית חורון וכו'. בגמרא מפרש דמתניתין חסורי מחסרה והכי קתני, ואם הוכיח סופו על תחלתו אסור, ומעשה נמי בבית חורון באחד שהוכיח סופו על תחלתו וכו': ואינן לפניך אלא כדי שיבא אבא ויאכל. אלמא לא נתנם אלא כדי שיבא אביו ויאכל, ואסור. אבל אם אמר הרי הן לפניך ואם

משניות מבוארות – קהתי

בדבר המצוי, שכן היו נוהגים לכתוב חלקם לנשיא, כדי לחלוק לו כבוד. רבי יהודה אומר: אין אנשי הגליל צריכין לכתוב – חלקם לנשיא, שפבר פתבו אבותיהם על ידיהם – בשבילם, את הדברים של העיר לנשיא. בגמרא מובא, שאנשי הגליל קטנים היו, והיו נודרים הנאה זה מזה, לפיכך עמדו אבותיהם וכתבו חלקיהם לנשיא, שאם בניהם אחריהם ידרו הנאה זה מזה, לא יהיו אסורים ברחבה של עיר או בתיבה או בספרים וכדומה, שמעתה ממון של נשיא הם.

~ יום ששי ~

באור משנה ו

משנתנו פותחת בהלכה שכבר נשנתה לעיל (ד, ח), ולא הובאה כאן אלא משום הסיפא. ויש מפרשים, שהלכה שנשנתה לעיל עוסקת בכגון שהיו מהלכים בדרך, וכאן באה המשנה להשמיענו, שאפילו בעיר נוהג אותו דין.

המדר הנאה מחברו ואין לו – למודר, מה יאכל – ורוצה המודר לתת לו ממזונו, נותנו לאחר לשום מתנה – הריהו נתון את המזון לאחר לשם מתנה, והלה – המודר, מתר בה – מותר לקבל מתנה זו מיד האחר. אבל אם הוכיח סופו על תחילתו. שלא נתן המודר לאחר במתנה אלא על מנת שיתן למודר, אסור בה המודר (גמרא).

מעשה באחד בבית חורון – עיר בצפונה של יהודה, שהיה אביו מדר הימנו הנאה, והיה – הבן – משיא את בנו – ורצה להזמין את אביו לסעודת הנישואים של הנכד, ואמר לחברו: חצר וסעודה נתונים לך במתנה – החצר שבה אעשה את סעודת הנישואים, שאסור לאבי להיכנס לתוכה, והסעודה עצמה, כל זה נתון לך במתנה, ואינן לפניך אלא כדי שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה – גילה לו בדבריו, שאינו אלא מערים. אמר לו – חברו: אם שלי הם, הרי הם מקדשין לשמים – כלומר שהקדיש חברו את החצר והסעודה למקדש. אמר לו – הבן: לא נתתי את שלי שתקדישם לשמים – לא נתתי לך את החצר והסעודה, שתעשה בהם כרצונך ותקדישם, אלא כדי שאבא המודר ממני הנאה יוכל ליהנות מהם. אמר לו – חברו: לא נתתה לי את שלך,

זה מזה מותרים ליהנות בדבר של עולי כבל, שאינו בגדר שותפות, ואסורין בדבר של אותה העיר – שדרים בה, לפי שכל בני העיר שותפים בו, ולכן דינם כדין השותפים שנדרו זה מזה, כמו שבארנו לעיל.

באור משנה ה

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה לפרש איזהו דבר של עולי כבל ואיזהו דבר של אותה העיר.

ואיזהו דבר של עולי כבל – שהמודרים הנאה זה מזה מותרים בו? בגון הר הבית – הר המוריה שנבנה עליו בית המקדש, והעזרות – של המקדש, והבור שבאמצע הדרך – שעשאוהו לעולי הרגלים, כמו שבארנו בהקדמה למשנה הקודמת. ואיזהו דבר של אותה העיר – שהמודרים הנאה זה מזה אסורים בו? בגון הרחבה – כיכר השוק, והמרחץ, ובית הכנסת, והתבה – היינו ארון הקודש שבו מונחים ספרי התורה, והספרים – שקנאוים בני העיר ללמוד בהם. והפכות חלקו לנשיא – בגמרא מבואר: מה תקנתם של המודרים הנאה זה מזה, כדי שיוכלו ליהנות מדבר של אותה העיר? כל אחד מהם כותב חלקו לנשיא. כלומר כותב בשטר שמקנה חלקו בנכסי העיר לנשיא, ואחר כך יוכל כל אחד להשתמש בהם, שבממון של הנשיא הם משתמשים ואינם נהנים אחד משל חברו. רבי יהודה אומר: אהד כותב לנשיא ואחד כותב להדיוט – בין הכותב חלקו לנשיא ובין הכותב חלקו להדיוט מותר להשתמש בדבר של אותה העיר. מה בין כותב לנשיא לכותב להדיוט – שאמרו חכמים: "כותב חלקו לנשיא"? שהפכות לנשיא אינו צריך לזכות – שכן הכותב להדיוט, אין הלה זוכה בחלקו אלא אם כן עושה בו קניין, או שאחר זוכה בשבילו על ידי קניין, אבל הכותב לנשיא אינו צריך לזכות לו על ידי אחר, שמשום חשיבותו של נשיא ייפו חכמים את כוחו לזכות בלא קניין. וחכמים אומרים: אהד זה ואחד זה צריכין לזכות להם, שאף הנשיא צריך קניין, ולמה אמרו החכמים הראשונים: כותב לנשיא? לא דברו בנשיא אלא בהנה –

וּמִתְרַצִּים זֶה לָזֶה, וְיֵהָא עֹזֵן תְּלוּי בְּרֵאשׁוֹ. וּכְשֶׁפֶא דְבָר לְפָנֵי חֲכָמִים אָמְרוּ: כָּל מִתְנָה שְׂאִינָה, שְׂאִים הַקְדִּישָׁה אֵינָה מְקַדְּשֶׁת – אֵינָה מִתְנָה.

פ ר ק ש ש י

א הַנּוֹדֵר מִן הַמְבוּשֵׁל, מִתֵּר בְּצִלֵּי וּבְשִׁלּוֹק. אָמַר: קוֹנֵם תְּבַשִּׁיל שְׂאִינִי טוֹעֵם – אָסוּר בְּמַעֲשֵׂה קְדֵרָה רַךְ, וּמִתֵּר בְּעֵבֶה; וּמִתֵּר בְּבִיצַת מְרִמִּימָא, וּבְדִלְעַת הֶרְמוּצָה.

ב הַנּוֹדֵר מִמַּעֲשֵׂה קְדֵרָה – אֵינִי אָסוּר אֶלָּא מִמַּעֲשֵׂה רִתְחָתָה. אָמַר: קוֹנֵם הַיּוֹדֵר לְקְדֵרָה שְׂאִינִי טוֹעֵם – אָסוּר בְּכָל הַמִּתְבַּשְׁלִין בְּקְדֵרָה.

ג מִן הַכְּבוּשׁ – אֵינִי אָסוּר אֶלָּא מִן הַכְּבוּשׁ שֶׁל יֶרֶק; כְּבוּשׁ שְׂאִינִי טוֹעֵם – אָסוּר בְּכָל הַכְּבוּשִׁים. מִן הַשִּׁלּוֹק –

פירוש ברטנורא

רצונך יבא אבא ויאכל, מותר. ואם סעודתו מוכחת עליו שהרבה בסעודה יותר ממה שהיה צריך וניכרין הדברים שבשביל אביו עשה כדי שיבא ויאכל, אסור:

א הנודר מן המבושל, שאמר קונם מבושל עלי: מותר בצלי ובשלוק. כל שנתבשל יותר מבישולו הראוי נקרא שלוק; מעשה קדירה רך. שנאכל עם הפת: עבה. שנאכל בלא פת: ביצת טרמיטא. מבושלת במים חמים ומשמרים אותה שלא תקפה: ובדלעת הרמוצה. דלעת שמומנים אותה ברמץ, הוא אפר חם, ומתמתק בכך:

ב ממעשה רתחתה. אוכל עשוי מקמח שהורחת בקדרה. וכללא דמלתא, בנדרים הלך אחר לשון בני אדם לפי הומן והמקום, ואי איכא דוכתא דקרו לצלי מבושל ולמבושל צלי, הנודר מן המבושל אסור בצלי, וכן כל כיוצא בזה. ואי רובא קרי ליה הכי ומיעוטא קרי ליה הכי, לא אמרינן זיל בתר רובא אלא הוי ספק נדרים, וכל ספק נדרים להחמיר:

ג אינו אסור אלא מן הכבוש של ירק. דסתם כבוש של ירק הוא: כבוש שאיני טועם. משמע כל מיני כבוש. וכן שלוק צלוי מלוח, בלא ה"א, משמע כל מינים של שלוק ושל צלוי ושל מלוח:

משניות מבוארות – קהתי

היינו באפר חם, כדי להמתיקה, ואין היא נקראת "תבשיל" על ידי כך, הלכך הנודר מן התבשיל מותר בה.

~ שבת קודש ~

באור משנה ב

משנתנו דנה בנדר ממאכלים, שהוא קורא אותם "מעשה קדירה" או "היודר לקדירה". – הקדירה היא כלי שמבשלים בו מאכלים במים. יש מאכלים, שגמר בישולם נעשה בקדירה, ואלו קרויים "מעשה קדירה"; ויש מאכלים, שתחילה אמנם מורידים אותם לקדירה לשם רתיחה קלה, ואילו גמר בישולם נעשה בכלי אחר הקרוי "אילפס", שבו היו מטגנים אחר כך את המאכלים בשמן, ואלו אינם קרויים "מעשה קדירה".

הנודר ממעשה קדירה – מי שנדר לאסור על עצמו מעשה קדירה, אינו אסור אלא ממעשה רתחתה – מאכלים ממיני קמח או קטניות, שמתקנינים אותם על ידי הרתיחה מרובה בקדירה עד שנעשים ראוים לאכילה, שמאכלים אלו קרויים "מעשה קדירה", כמו שבארנו לעיל. אבל מאכלים הנעשים באילפס, אף שתחילת עשייתם בקדירה, הרי הוא מותר בהם. אָמַר: קוֹנֵם הַיּוֹדֵר לְקְדֵרָה שְׂאִינִי טוֹעֵם – שאסר על עצמו כל מאכל היודר לקדירה, אָסוּר בְּכָל הַמִּתְבַּשְׁלִין בְּקְדֵרָה – אסור הנודר לא רק ב"מעשה קדירה", אלא אף במאכלים שהתקנתם נגמרת באילפס, הואיל ואף אלו יורדים תחילה לקדירה להתבשל בה קצת.

באור משנה ג

לאחר שעסקנו בשתי המשניות הקודמות בנדר מן המבושל, דנה משנה זו בנדר ממאכלים שהותקנו בדרך אחרת, שכן יש מזון שדרכם של בני אדם לאכול כשהוא כבוש, ויש מזון שאוכלים אותו כשהוא שלוק, ויש שנאכל כשהוא צלוי, ויש – כשהוא מלוח. ובאה משנתנו ללמד, שיש הבדל במשמעות הנדר בין מי שנודר מן "הכבוש" או מן "השלוק" וכי – בה"א הידיעה, לבין מי שנודר ואסור על עצמו "כבוש" או "שלוק" וכי – בלא ה"א הידיעה (ה"ו: התאריך).

מִן הַכְּבוּשׁ – הנודר מן הכבוש, כגון שאמר: קונם הכבוש עלי, אינו אסור אלא מן הכבוש של ירק – שהוא "הכבוש" הידוע, שכן רגילים היו לכבוש ירקות בחומוץ, אבל האומר: קונם כבוש שְׂאִינִי טוֹעֵם – שאמר "כבוש" בלא ה"א הידיעה, אָסוּר בְּכָל

אֶלָּא שִׁתְּהָא אִתָּה וְאִבִּיךָ אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וּמִתְרַצִּים זֶה לָזֶה – ומתפייסים זה עם זה, ויהא עֹזֵן תְּלוּי בְּרֵאשׁוֹ – כלומר בראשי, שכן ברצונך להיכשל על ידי בעוון נדר. וּכְשֶׁפֶא דְבָר לְפָנֵי חֲכָמִים אָמְרוּ: כָּל מִתְנָה שְׂאִינָה – ברשותו של המקלל אותה לכל דבר, שְׂאִים הַקְדִּישָׁה – המקבל, אֵינָה מְקַדְּשֶׁת – כמעשה של בית חורון, שאמר הבן במפורש שלא נתן לחברו את המתנה, שיוכל להקדישה לשמים, אלא בהערמה כדי שיאכל אבא, אֵינָה מִתְנָה – ואסור למודר ליהנות ממנה, כאילו לא ניתנה לאחר.

באור משנה א

כבר הוכרנו לעיל (ג, א), כי "בנדרים הולכים אחר לשון בני אדם", כלומר שמפרשים את הנדר לפי משמעותו המקובלת בלשון בני אדם באותו מקום ובאותו לשון ובאותו זמן שנדר. פירקנו מוסף לדרון במשמעות דברי הנודר על יסוד אותו הכלל. פרקנו כולו בלא לדמנו, שמי שנדר לאסור עליו מאכל מסויים, הרי הוא מותר בכל המאכלים האחרים, שאינם כלולים בשם אותו המאכל לפי לשון בני אדם. **הנודר מן המבושל** – כגון שאמר: "קונם מבושל עלי", היינו שאסור על עצמו כל מה שנקרא מבושל, מִתֵּר בְּצִלֵּי וּבְשִׁלּוֹק – מותר הנודר לאכול צלי ושלוק, שכן בצלי ולשלוק אין בני אדם קוראים "מבושל". יש מפרשים: שלוק – כל שהוא מבושל יותר מדי (רש"י: ברטנורא); ויש מפרשים: שלוק – מבושל ולא מבושל, כלומר שאינו מבושל כראוי, אבל כל שהוא מבושל יותר מדי, הריהו בכלל "מבושל" (ה"ו:); ברם, במקום שקוראים "מבושל" אף לצלי ולשלוק, אסור הנודר בכל (רמב"ם, הל' נדרים ט, א). אָמַר: קוֹנֵם תְּבַשִּׁיל שְׂאִינִי טוֹעֵם – שנדר שלא לטעום מכל מאכל הנקרא "תבשיל", אָסוּר – הנודר, בְּמַעֲשֵׂה קְדֵרָה רַךְ – היינו תבשיל שיש בו רוטב, וּמִתֵּר בְּעֵבֶה – במעשה קדירה עבה, כגון דייסא וכדומה. בגמרא מבואר, שלא היו קוראים "תבשיל" אלא למאכל מבושל שאדם אוכל עמו גם פת, ואילו מאכל מבושל הנאכל בלא פת, לא נכלל ב"תבשיל"; וּמִתֵּר בְּבִיצַת טְרַמִּיטָא – הנודר מן התבשיל מותר בביצה שחוממה במים חמים, והיא רכה, שכן רגילים היו לגמוע ביצה כזאת (לשם רפואה). ולא לאכלה בפת, הלכך אינה תבשיל (טרמיטא מלה יוונית, שמובנה: מבושל רך), וּבְדִלְעַת הֶרְמוּצָה – דלעת מרה שנותנים אותה ברמץ,

אינו אסור אלא מן השלוק של בשר; שלוק שאיני טועם – אסור בכל השלקים. מן הצלי – אינו אסור אלא מן הצלי של בשר; דברי רבי יהודה; צלי שאיני טועם – אסור בכל הצלויים. מן המליח – אינו אסור אלא מן המליח של דג; מליח שאיני טועם – אסור בכל המלוחים.

משניות מבוארות – קהתי

הידיעה אינו אלא בשר צלוי; אבל האומר: צלי שאיני טועם, אסור בכל הצלויים – בכל המאכלים הצלויים. הנודר מן המליח, אינו אסור אלא מן המליח של דג – שכן "המליח" הידוע בלשון בני אדם הוא דג מלוח. אבל האומר: מליח שאיני טועם – אסור בכל המלוחים – בכל מאכל שהתקינהו מלוח.

יש מפרשים, שאין משנתנו באה להבדיל בין "הכבוש" בה"א הידיעה ל"כבוש" בלא ה"א הידיעה וכדומה, כמו שבארנו לעיל, אלא באה היא להשמיענו, שאם אמר: "שאיני טועם", הרי הוא אסור בכל בכבושים, וכן בשאר הדברים (רש"י: תוספות: הרא"ש).

הכבושים – בכל מזון שעשאוהו כבוש. ומה שנקטה המשנה לשון "שאיני טועם" לאו דווקא, אלא הוא הדין באומר "קונם כבוש עלי" (הר"ן; המאירי). הנודר מן השלוק – כגון שאמר: קונם השלוק עלי; אינו אסור אלא מן השלוק של בשר – שהוא "השלוק" הידוע; אבל האומר: קונם שלוק שאיני טועם, אסור בכל השלקים – לא רק בבשר שלוק, אלא בכל מאכל שהוא שלוק. וכבר הבאנו (לעיל משנה א), שיש מפרשים "שלוק" – מבושל יותר מדי, ויש מפרשים: מבושל ואינו מבושל. הנודר מן הצלי, אינו אסור אלא מן הצלי של בשר; דברי רבי יהודה – שסובר רבי יהודה: "הצלי" בה"א

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו אדר, תשט"ו
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על מכתבו, בו שואל חוות דעתי באשר שתי דרכים לפניו, אם לקבל משרה בתור רופא ויהי טרוד בענייני פרנסתו מבלי זמן פנוי כדי הצורך לחקירות מדעיות, או להשתדל לסדר חייו באופן שיוכל להתקדם בחקירות מדעיות שכפי הנראה יש לו סיכויים טובים להצלחה בזה.

הנה מובן שהדרך השני טובה יותר כיון שעל האדם להביא בחשבון לא רק את השבועות והחדשים הקרובים אלא והעיקר עתידו בשנים הבאות, וכדאי צמצום בחיים לזמן קצר, שבביל לקבל סיפוק נפשי וגם שיפור המצב הגשמי לשנים ארוכות, אבל מובן גם כן שבמה דברים אמורים אם יהי בידו לסדר אופן פרנסתו על כל פנים בצמצום גם אם יקדיש רוב מרצו וחלק חשוב מזמנו לחקירות מדעיות, כי בלאו הכי הרי טרדת הפרנסה מבלבלת בעת החקירה וקשה להתקדם בזה.

בטח למותר לעוררו אשר כל איש ואשה הישראלים, אשרם האמיתי ולא רק ברוחניות אלא גם בגשמיות, תלוי בהנהגתם בחייהם מתאים להוראת תורתנו הק' תורת חיים, וככל שהקשר בזה הדוק יותר מגדילים גם כן האפשרות לשיפור החיים בגשם וברוח, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

בברכה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

דף כו עמוד ב. הגמרא מביאה מחלוקת מי תיקן את שלושת התפילות וכנגד מה: **איתמר, רבי יוסי ברבי חנינא אומר, תפילות, אבות - אברהם, יצחק ויעקב תקנום. רבי יהושע בן לוי אומר, תפילות, בנגד תמידין - קרבנות התמיד הקרבים בכל יום תקנום** אנשי כנסת הגדולה.

הגמרא מביאה סיוע לדברי רבי יוסי ברבי חנינא ורבי יהושע בן לוי מברייתות השנויות כמותם: **תניא פוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא - שנינו ברייתא כדברי רבי יוסי ברבי חנינא, ותניא פוותיה דרבי יהושע בן לוי - ושנינו ברייתא כדברי רבי יהושע בן לוי.**

תניא פוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא, אברהם תקן תפלת שחרית, שנאמר (בראשית יט כז) לאחר הפיכת סדום וישיבת אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה', ואין לשון עמידה אלא תפלה, שנאמר (תהלים קו ל) לגבי המגיפה שהיתה בבני ישראל לאחר שזנו עם בנות מואב ועבדו עבודה זרה ויעמד פינתם ויפלל, ותעצר המגפה. הרי שאברהם תיקן תפילה בבוקר, והיינו תפילת שחרית. **יצחק תקן תפלת מנחה, שנאמר (בראשית כד ג) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, ואין לשון שיחה אלא תפלה, שנאמר (תהלים קב א) תפלה לעני -** לישראל שהם עם עני כי עמך - בשעה שתתעטף נפשם בצרה, ולפני ה' ישפוך שיחו'. הרי שיצחק תיקן תפילה לפנות ערב, והיינו תפילת מנחה. **יעקב תקן תפלת ערבית, שנאמר (בראשית כח יא) לאחר שיצא יעקב מבאר שבע ללכת לחרן, וישנע במקום -** בהר המוריה וילך שם כי בא השמש - שקעה השמש, ואין לשון פגיעה אלא תפלה, שנאמר (ירמיה ז טז) לאחר שאמר ה' לירמיה להזהיר את ישראל ולספר להם מה יקרה אם לא ישובו, הוסיף ואמר לו, **ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה, ואל תפגע בי -** אל תבקש ממני בעדם. הרי שיעקב תיקן תפילה בסמוך לשקיעת השמש, והיינו תפילת ערבית.

ותניא פוותיה דרבי יהושע בן לוי, מפני מה אמרו חכמים זמן תפילת השחר עד חצות היום, שחרי קרבן תמיד של שחר קרב והולך עד חצות היום. ורבי יהודה אומר, זמן תפילת השחר עד ארבע שעות, שחרי תמיד של שחר קרב והולך עד ארבע שעות. ומפני מה אמרו חכמים זמן תפילת המנחה עד הערב, שחרי קרבן תמיד של בין הערפים קרב והולך עד הערב. רבי יהודה אומר זמן תפילת מנחה עד פלג המנחה - מחצית מזמן המנחה, שחרי קרבן תמיד של בין הערפים קרב והולך עד פלג המנחה. ומפני מה אמרו תפילת הערב - ערבית אין לה קבע, שחרי אברים של קרבנות עולה ופדרים - חלבים של שאר קרבנות שדמן נזרק לפני שקיעת החמה, שלא נתעכלו מפערי - שלא נשרפו כליל עד הערב, קרבים והולכים כל חלילה, ותפילת ערבית נתקנה כנגדן. ומפני מה אמרו חכמים זמנם של תפילות המוספין כל היום, שחרי קרבן של מוספין קרב כל היום. רבי יהודה אומר זמן תפילת מוסף עד שבע שעות מתחילת היום, שחרי קרבן מוסף קרב והולך עד שבע שעות.

מסיימת הברייתא: **ואיזו היא מנחה גדולה -** מהו התחלת זמן תפילת מנחה, משש שעות ומחצה ולמעלה - והלאה, משום שהבא להקדים ולקריב תמיד של בין הערבים, אינו יכול להקדימו קודם זמן זה. **ואיזו היא מנחה קמנה -** ומהו זמנה השני של תפילת מנחה, מתשע שעות ומחצה ולמעלה - והלאה, משום שזמן הקרבת תמיד של בין הערבים הוא מתשע שעות ומחצה.

56 ואף אין הודאתו מתבטלת על ידי כך. וכי תאמר בעדים שישנן
57 בתורת הוזהב - שעדותם ניתנת להזמה ומתחייבים לשלם את מה
58 שזממו לחייב. מתרצת הגמרא: הא לא קשיא - זו אינה פירכא, כיון
59 שלדעת רבי היא, תורת הוזהב לא פריד - הומורא שמקיימים
60 בעדים עונש של 'כאשר זמם' ובעד אחד לא, אינה נחשבת פירכא
61 על הקל וחומר, כיון שהזמה מבטלת את עדותו של עד אחד כמו
62 את עדותם של שני עדים, ומה שהעדים חייבים לשלם את מה
63 שזממו לחייב, ועד אחד אינו חייב לשלם את מה שזמם לחייב, זו
64 ראייה לחולשתו של עד אחד, שכיון שאינו מחייב ממון אין מקום
65 לחייב אותו לשלם את מה שזמם.
66 הגמרא מקשה על ראיית רבי היא ממשנתנו: אלא אם יש
67 להקשות על דברי רבי היא, כך יש להקשות, דקאמר ותנא תנא
68 - שאמר שהתנא במשנה מסייע לדינו, מי דמי - וכי יש דמיון בין
69 משנתנו לדינו של רבי היא, הלא הוזהב - שם בעדים שהעידו על
70 מקצת התביעה, ללוקח את ליה סהדי - למלוה יש עדים על חלק
71 מתביעתו, ואילו ללוקח לית ליה סהדי (דלא מסיק ליה ולא מיד) -
72 אין עדים שאינו חייב יותר מחמשים. דאי הווי ליה סהדי ללוקח (דלא
73 מסיק ליה ולא מיד) - שהרי אם היו לו עדים שאינו חייב יותר
74 מחמשים, לא בעי רבי היא לאשתפועי - לא היה רבי היא מצריכו
75 להשבע. אבל הוזהב - כאן במשנתנו, כי היכי דאנן סהדי בהאי -
76 כשם שאנו עדים שחצי טלית שייכת לזה, אנן סהדי בהאי - כך אנו
77 עדים שחצי הטלית שייכת לחבירו, ואין מקום כלל לשבועת מודה
78 במקצת, ואפילו הכי משתבעי - שניהם נשבעים, ועל כרחק אין זו
79 שבועת מודה במקצת אלא תקנת חכמים שלא יהא כל אחד הולך
80 ותוקף טליתו של חבירו.
81 הגמרא מסיקה שהראיה מהמשנה נאמרה על דין אחר של רבי
82 היא: אלא כי איתמר - כשנאמר ותנא תנא - שהביאו ראייה
83 ממשנתנו, אאידיך דרבי היא איתמר - לגבי דין אחר שאמר רבי
84 היא הדברים נאמרו, דאמר רבי היא האומר לחבירו מנה לי בידך,
85 והלה - הנתבע אומר אין לך בדי איתא חמשים זוז, והלך - ועדיין
86 לא השתמשתי בהם והם שלך בכל מקום שהם, היכי להשבע. מאי
87 טעמא, כיון שהילך נמי - שגם 'הילך', כמודה במקצת הטענה דמי
88 - הוא דומה, ולא רואים את הסכום שעליו הודה כאילו כבר
89 פרעו, ועל החלק של הכפירה דינו ככופר הכל, אלא דינו כמודה
90 במקצת. ותנא תנא - והתנא במשנתנו ששנה שנינו אוהוין כמלית
91 וכו', מסייע לדין זה. ומבאר הגמרא את הראיה: ותנא הוזהב - והרי
92 במשנה פין דתפיס - שכל אחד מוחזק בחצי טלית, ואנן סהדי
93 דמאי דתפיס] הילך הוא - כאילו אנו עדים שיש לכל אחד חצי
94 טלית, והשני נחשב כופר הכל והעדים מעידים אותו שחייב חצי,
95 וכאילו כל אחד אמר הילך על החצי שחבירו מוחזק בו, וקתני
96 שישבע, ומוכח שגם ב'הילך' יש שבועת מודה במקצת.
97 הגמרא מביאה שיש חולקים על רבי היא בענין הילך: ורב ששת
98 אמר, שנתבע שאמר לתובע הילך, פטור משבועה. מבאר
99 הגמרא: מאי טעמא, פין דאמר ליה הילך, הני זוני דקא מודי בגנייהו
100 אותם המעות שהוא מודה בהם, פטור דנקיט להו מלוה דמי -
101 יש לראותם כאילו המלוה כבר גבה אותם, ואילו באידיך חמשים -
102 בחמישים האחרים הא לא מודי - הרי אינו מודה כלל, תלך ליה ליה
103 - ולכן אין כאן הודאת מקצת הטענה אלא כופר הכל. מקשה
104 הגמרא: ורב ששת קשיא מתניתין - קשה המשנה, שהרי הבאנו
105 ראייה ממשנתנו שהילך חייב. מתרצת הגמרא: אמר לך רב ששת,
106 השבועה שבמתניתין אינה שבועת מודה במקצת אלא תקנת
107 חכמים היא, שלא יהא כל אחד הולך ותוקף בטליתו של חבירו.
108 מקשה הגמרא: ואיך - מה יענה על כך רבי היא. הלא הוכחנו
109 שהשבועה במשנה אינה שבועת מודה במקצת. מתרצת הגמרא:
110 אין - אכן גם רבי היא מודה שהשבועה במשנה תקנת חכמים היא,

1 האם תאמר בעדים שהעידו על מקצת התביעה שיחייבו שבועת
2 מודה במקצת החמורה, שהרי על מה ששפיר הוא נשבע - רוצה
3 אתה להשביעו, וזאת מנין לך.
4 הגמרא מבאר באופן שונה את הקל וחומר: אלא אמר רב פפא,
5 הקל וחומר אתי - נלמד מגלגול שבועה דעד אחד, כלומר שאם
6 אדם מחייב את חבירו שבועה על ידי עד אחד, ויש לתובע עליו
7 תביעה נוספת, מגלגלים עליו שבועה גם על אותה תביעה. והקל
8 וחומר נלמד כך, ומה עד אחד שאינו מחייב ממון, יכול לחייב את
9 הבעל דין להשבע גם על מה שלא העיד, על ידי גלגול שבועה,
10 קל וחומר שעדים שמחייבים ממון, שיכולים להשביע את הנתבע
11 שבועת מודה במקצת שהיא שבועה על מה שלא העידו. ודוחה
12 הגמרא: מה לגלגול שבועה דעד אחד שכן אינו בא מחמת כחו של
13 העד, אלא השבועה נזרית שבועה. וכי תאמר שגם בעדים דמיון
14 קא מחייבי - שמחייבים ממון, שיוכלו לחייב גם שבועה על מה
15 שלא העידו, הלא אין שם שבועה לגרור על ידי שבועה אחרת.
16 הגמרא חוזרת בה ולומדת שהקל וחומר הוא משבועת עד אחד
17 ולא מגלגול שבועה, ואם כן קשה שעד אחד משביע רק על מה
18 שהוא מעיד, ואינו יכול ללמד שעדים יחייבו שבועה על מה שלא
19 העידו. מתרצת הגמרא: פוי יוכיח שאף שהוא מודה על חלק אחד
20 של התביעה הוא נשבע על החלק השני שכפר בו. דוחה הגמרא:
21 מה לפוי שכן אינו בהכחשה - שאינו ניתן להכחשה, אבל עדים
22 שניתנים להכחשה, אין בכחם לחייב שבועה. משיבה הגמרא: עד
23 אחד יוכיח שהכחשה על ידי עד אחד, אחר, וקתניב את
24 הנתבע שבועה. ואם תקשה מה לעד אחד שכן על מה שמעיד הוא
25 נשבע, וכי תאמר בעדים ששל מה ששפיר הוא נשבע, יש לדחות, פוי
26 יוכיח שאף שכחו קל, הוא מחייב את עצמו שבועה על מה שכפר,
27 והווי הדין שלא ראי זה ולא ראי זה כפרי זה - המעלה שיש
28 בעד אחד אינה המעלה שיש בפיו, והמעלה שיש בפיו אינה
29 המעלה שיש בעד אחד, ומוכח שלא מעלות אלו הן שגורמות את
30 חיוב השבועה, אלא מעלה אחרת, והיא הצד השווה שבה, שעל ידי
31 מענה של התובע וקפירה של הנתבע, הן פאין לבית דין ונשבע
32 הנתבע, אף אני אביא - אלמד בקל וחומר עדים, שעל ידי מענה
33 של התובע וקפירה של הנתבע הם פאין לבית דין ונשבע.
34 מקשה הגמרא: מה להצד השווה שבהן - בעד אחד ובהודאת פיו
35 שכן הנתבע לא הוזהב מפניו, שהנתבע לא מוחזק לשקרן
36 בגלל עדותו של עד אחד, וכן אם כפר בתביעת חבירו וחזר והודה
37 ששיקר אינו נפסל בכך לעדות ולשבועה, וכי תאמר בעדים שכן
38 הוזהב פפון מחמתם, ואיך נאמין לו בשבועה.
39 הגמרא תמחה על הקושיא: ובעדים המכחישים את הנתבע, מי
40 הוזהב פפון - וכי הוא נעשה מוחזק לשקרן, והאמר רב אידי בר
41 אבין אמר רב הוזהב, הוזהב פפון בין בכל ההלואה ובין
42 במקצתה, וקודם שנשבע העידו עדים שחייב הכל, אין אומרם
43 שכיון שהוכחש על ידי עדים, מעתה הוא נחשב לגולן, וגולן פסול
44 לעדות, אלא הוא כפיר לעדות, משום שאנו מניחים שלא רצה
45 לגולל את חבירו, אלא לא היה בידו מעות לפרוע, והשתמט
46 מלהודות עד שיהיה בידו מעות. אבל הכופר בפפון שהפקדו
47 אצלו ואומר שלא היו דברים מעולם, ועדים מעידים שראו את
48 הפקדון מונח בביתו בשעת התביעה, פסול לעדות על ידי הכחשה
49 זו, משום שמוכח שהתכוין לגולל. ואם כן אפשר ללמוד שבועת
50 מודה במקצת על ידי עדים, מהצד השווה של הודאת פיו ועד אחד.
51 הגמרא דוחה הקל וחומר בדרך אחרת: אלא פריד הדי - כך
52 תפרוך, מה להצד השווה שבהן - בעד אחד ובהודאת פיו, שכן אין
53 בתורת הוזהב, שאם עדים הוזמו עד אחד, אין העד חייב לשלם את
54 מה שזמם לחייב את הנדון. וכן אדם שהודה שלוח ביום פלוני
55 מעות מחבירו ובאו שנים והוזמו אותו, לא שייך לקיים כאשר זמם,

1 תאמר. בשבועה דעדים שאינו נשבע על מה שהעידו אלא על מה שלא העידו ועל
2 כפירתו הוא נשבע ולא אהעידתו ומגן לך להחמיר כל פה מגלגול שבועה דעד אהר.
3 אם נתחייב לו שבועה ע"י עד אחר פדאמרין והיתה עליו טענה אחרת שלא היתה
4 מוטלת עליו שבועה מגלגלין אותה עם שבועה זאת ונשבע על שניהו דגלגול שבועה
5 דאורייתא היא דלפנין לה בקדושין (דף כו)

6 תאמר בעדים שעל מה שפכר הוא נשבע אלא
7 אמר רב פפא אתי מגלגול שבועה דעד אחר מה
8 לגלגול שבועה דעד אחר שפן שבועה גורת שבועה
9 תאמר בעדים דכמוזן קא מחייבי פוי יוכיח מה לפוי
10 שפן אינו בהפחשה עד אחר יוכיח שישנו בהפחשה
11 ומחייבו שבועה מה לעד אחר שפן על מה שמעיד
12 הוא נשבע תאמר בעדים שעל מה שפכר הוא
13 נשבע פוי יוכיח והור הדין לא ראי זה פראי זה
14 ולא ראי זה פראי זה הצד השונה שבהו שעל ידי
15 טענה וכפירה הן באין ונשבע אף אני אביא עדים
16 שעל ידי טענה וכפירה הם באין ונשבע מה להצד
17 השונה שבהו שפן לא הוחזק כפרן תאמר בעדים
18 שפן הוחזק כפרן ובעדים מי הוחזק כפרן והאמר רב
19 אידי בר אבין אמר רב חסדא הכופר במלוה כשר
20 לעדות כפקודין פסול לעדות אלא פריד הכי מה
21 להצד השונה שבהו שפן אינו בתורת הוקמה תאמר
22 בעדים שישנו בתורת הוקמה הא לא קשיא רבי חייה
23 תורת הוקמה לא פריד אלא דקאמר ותנא תונא מי
24 דמי התם למלוה אית ליה סהדי ללוה לית ליה
25 סהדי דלא מסיק ליה ולא מידי דאי הוה ליה סהדי
26 ללוה דלא מסיק ליה ולא מידי לא בעי רבי חייה
27 לאשתובעי הכא כי היכי דאנן סהדי בהאי אנן סהדי
28 בהאי ואפילו הכי מושבעי אלא כי איתמר ותנא
29 תונא אאידך דרבי חייה איתמר דאמר ר' חייה מנה
30 לי בידך ותלה אומר אין לך בידי אלא נ' וזו והילך
31 חייב מאי טעמא הילך נמי כמורה מקצת הפענה
32 דמי ותנא תונא שנים אוהזין בטלית והא הכא פיון
33 דתפיס [אנן סהדי דמאי דתפיס] הילך הוא וקתני
34 ישבע ורב ששית אומר הילך פטור מ"ט פיון דאמר
35 ליה הילך הני וזו דקא מודי בגנייהו כמאן דנקיט

1 עד אחר יוכיח שישנו בהפחשה ובתוקמו. שפיר גרס הכא ובתוקמו כיון שעי' תוקמו דבורו
2 בטל ואין להקשות מה לפוי שפן אינו משלם בתוקמו תאמר בעדים שמשלמין בתוקמו
3 ואז לא יכול לומר עד אחר יוכיח שמשלם כי מה שהעד אינו משלם כשהוא מוסר אינו
4 חומרא אלא לפי שבעדותו אינו מחייבו ממון לכך הואיל ודבורו בטל חשיב ישנו בתוקמו
5 ובקסמו על מה הצד פרכיין ליה משום דעל מה
6 הצד פרכיין פירקא כל דהו ורבי חייה אפי' על מה
7 הצד לא פריד ליה משום דמה שאינו משלם העד
8 בשמום וזו גריעותו לפי שלא היה כח בעדותו
9 להחייב ממון;

10 הצד השנה ושבתון שעי' טענה כו. וא"ת כופר
11 הכל יוכיח שעי' טענה וכפירה פטור ויש
12 לומר דבהצד השונה שבתון יש טענה חשובה
13 דכשמודה מקצת או עד מכחישו נראה דמשקר
14 ולכך יש שבועה;

15 ותנא תונא אאידך דר' חייה. אנן סהדי דמאי
16 דתפיס האי כו' פרשיי כיון דהוי
17 בהעדות עדים משתבע מורבי חייה קמייאת
18 וקשה כיון דלא מצי לאוכחי דך כרייתא והילך
19 אלא מבח קמייאת לימא ותנא תונא אקמייאת
20 לכך י"ל דאנן סהדי לאו דוקא דמאי דתפיס
21 מחשבין ליה השתא טפי מהעדאת עדים חשיב
22 כאילו מודה ליה דרידיה הוא אף קשה דמימי
23 איכא למפרך דמתני' כי היכי דהאי מודה להאי
24 האי נמי מודה להאי ואפי' קמשתבעי כדפריך
25 אקמייאת ומאי תיקו י"ל דהשתא נמי מוכח מבח
26 טעמא דבסמך אי הילך פטור לא הוי מתקני רבנן
27 שבועה דליכא דכותה באורייתא אבל לרבי חייה
28 קמייאת כי נמי בהעדאת עדים פטור מתקני רבנן
29 שבועה במתני' דחשיב הוראה במאי דתפיס
30 חכריה ודחזק דלפ"ו הא דלא קאמר ותנא תונא
31 אקמייאת משום דמאי דתפיס חשיב כהודאה וזו
32 לא היתה פירכותו למעלה אלא משום כי היכי
33 דאנן סהדי להאי כו'. ורב ששית אמר הילך
34 פטור. נראה שנהלקך כרב ששית דבפ' השואל
35 לקמן דף ק' גבי עבד קטן פריך ועד הילך הוא
36 אך בספר חפץ משמע דהילך חייב וכו' תוס' ב"ב
37 קכז: ד"ה הלבטא;

38 וש"מ דהילך פטור. וא"ת והא נאמן בשלש
39 דמינו דבעי אמר שתיים וכל כיון דהילך
40 פטור אי יאמר שתיים הרי"ל כופר האין אדם
41 מעיז ולר"ע לא הוי עזות דמסייע ליה שטרוא
לעולם

למה מלוה דמי פאניך חמשים הא לא מודי הילך ליכא הוראת מקצת הפענה ולרב ששית
קשיא מתניתין אמר לך רב ששית מתניתין תקנת חכמים היא ואידך אין תקנת חכמים היא
ומיהו אי אמרת בשלמא מדאורייתא הילך חייב מתקני רבנן שבועה פניו דאורייתא אלא
אי אמרת מדאורייתא הילך פטור מתקני רבנן שבועה דליתא דכוותה כדאורייתא מיתבי
סלעים

דפריך לישבע על השארה מתני' כי היכי דאנן סהדי לתא. דחזקה שלו וקמה הצירכוהו חכמים שבועה ש"מ טעמא לאו משום מודה הטענה הוא
כי חייה ואינה שבועה דאורייתא אלא תקנת חכמים שלא יתא כל אחד הולך כו'. והילך. לא הוצאתים והו שילך בכ"מ שהם. תני'. לישבע על השארה ולא אמרין הוי דקמדי ליה
בגנייהו הואיל ואיתנהו בעיניהו כמאן דנקיט לזה דמי אלא כשאמר מודה במקצת הוא ותיב: ותנא תונא כו'. כס"ד דר' חייה טעמא דמתני' משום דאנן סהדי דמאי דתפיס דלית הוא
והוי כמנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים אותו שיש לו חמשים וכי אידך דרבי חייה דמתניב ליה שבועה דאורייתא: והא קמ"ל. דהך העדאת עדים אנן סהדי
דמאי דתפיס האי הילך הוא שפרי בגנייהו הוא: וקתני. דמתניב שבועה אשארא וד"ה לודאח במקצת: תקנת חכמים היא. ולא משום העדאת עדים ובכפריקו עליו כי היכי דאנן
סהדי להאי אנן סהדי להאי אי אמרת בשלמא הילך מדאורייתא תני'. כלומר גבי שבועה דאורייתא כגון בהודאה במקצת:

סלעים

לְעוֹלָם

1 שְׁתִּים חֵיב. ואע"ג דשתיים חייב חשיב ליה רבי עקיבא משיב אבידה דכשאר
 2 שתיים נראה יותר נאמן לפי שהשטר מסייעו: **לְעוֹלָם** שתיים פטור והילך חייב.
 3 וא"ת כיון דהילך חייב כי אמר נמי שתיים אינו בופר הכל וכי אמר שלש זה נאמן במיאו דאי
 4 בעי אמר שתיים ומאי טעמא דרשב"א ויל דסל דמה שהשטר מסייעו אינו טוען ברצון לפי
 5 שרואה שמקמת השטר מודה ואם לא היה השטר

1 בְּלַעֲמֵי דִירְיָו. שטר שכתוב בו פלוני ליה מפלוני סלעין ולא פירש כמה וכן שטר שכתוב
 2 בו דִירְיָו סתם: אינו אלא כמשיב אבידה. מדהוה ליה למימר שתיים והשטר מסייעו דכיון
 3 דלא פירש ניפרים הדברים ששנים היו לכך לא הוצרך לפרש דמיטע סלעין ב וכיון
 4 דאמר ג' משיב אבידה הוא וחכמים פטרו את משיב אבידה מן השבועה דהנה המוצא את

5 המציאה לא ישבע וכו' (גטין דף מה): **טַעְמָא**
 6 דאמר שלש קס"ד השקא דמיתני תויבתא
 7 מדנקט פילוגיתיהו בשלש וחמש ולא נקט ולוה
 8 אמר שתיים שי"מ בשתיים לא מתייב ליה רשב"א
 9 וכדמפרש ואזיל דכיון דכל הודאתו בשטר
 10 כתובה דשטר נמי שתיים משמע וכל משמעות
 11 השטר הילך הוא שהרי ההקצות משועבדים
 12 על כך אגל כי אמר שלש סלעים שלישי מלוה
 13 ע"פ הוא דלאו בשטר כתובה ואין ההקצות
 14 משועבדים ולא הילך הוא: ה"ג ושקרא
 15 דקמודה הילך הוא ול"ג כיון דקמודה ביה
 16 דבלאו הודאתו נמי כל שטרי הילך הוא וה"פ
 17 ומאי דקמודה ביה דכתוב בשטר הילך הוא:
 18 לאפוקי מדר"ע כו'. דאי תנא שתיים לא תנא
 19 פליג רע: א"ה. דבשתיים נמי חייב אמאי תנא
 20 הואיל והודה מקצת השקא ישבע רשב"א אמר
 21 אף זה ישבע מבקאי ליה ולמעיקין דלא משיב
 22 אבידה חשיב ליה ומדנקט הואיל משמע דחייבא
 23 משום דגרים לצעמו שהודה במקצת דהשקא
 24 הוא דהוקא הודאה משום דסלע שלישי לאו
 25 הילך הוא אגל שתיים לא הוי הודאה משום
 26 הילך: אלא לעולם כו'. אלא אי אית לך לתרבי
 27 תריץ הכי לעולם בדקאמרת קא שתיים פטור
 28 וטעמא לא משום הילך דהילך בעלמא חייב
 29 ושאי: תנא דקא פטיעין ליה שטי"א העדים
 30 החתומים על השטר מעידין בכדין שלא היו
 31 אלא שתיים ולכן לא פירשו מניין הילך א"צ
 32 שבועה א"נ. להכי לא הוה שתיים הודאה לחיובו
 33 שבועה לפי שהשטר אומר כן ושטר הוי שעבוד
 34 תרבעות וכשם שאין נשבעין על כפירת תרבעות
 35 כך הודאתו אינה מביאה לידי שבועה תרבעות
 36 אמעוט מתורת שבועה במס' שבועות פ' שבועת
 37 הדיינין (מב) אגל כי אמר מלוה חמש ולוה
 38 שלש איבא כפירה והודאה כמה שאין כתוב
 39 בשטר: הא שתיים. דליקא משיב אבידה: חייב.
 40 מדלא תנא פטור בשתיים ונימא טעמא משום
 41 הילך: מודה מקצת הוי. ואינו משיב אבידה
 42 דאי ערומי קמגרים דלחוקיה בנאמן. קמ"ל כיון
 43 דבשתיים נמי פטור ליבא למימר אי ערומי מערים
 44 אלא משיב אבידה הוי: הכי נמי מסתברא.
 45 דבשתיים פטור: ואלא קשיא לרבי חיאי. דהא
 46 איבא למידק מינה דשתיים פטור כדאמרין דאי
 47 ס"ד כו': שאני תנא. האי דקאמר שתיים פטור
 48 טעמא לאו משום הילך אלא דקא מסייע ליה
 49 שטרא: טענו. חבירו בב"ד כלים ותרבעות: פטור.
 50 דלא כפירתו ולא הודאתו מביאתו לידי שבועה
 51 חייב. אף על ההקצות לישבע כדאמרין לקמן
 52 שהנכסים שאין להן אחריות וזקקין את
 53 ההקצות לישבע עליהן משנתחייב לישבע על
 54 המטלטלין וזקקין ומגלגלין עמהם שבעות
 55 גלגול: תניא. בקדושין (נר כו) הנכסים שאין להן
 56 אחריות וזקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהם: תנא. בקדושין: אגב נראה נכסים שאין להם
 57 אחריות נקנין ענין נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובתוכה ואגב דאיירי דנקנין עמהם תנא בהדה וזקקין אותן לישבע עליהם:

למאי

1 **סְלַעִים דִירְיָו מְלוֹה אוֹמַר חֵמֶשׁ וְלוֹה אוֹמַר שְׁלֹשׁ**
 2 **ר"ש בן אֶלְעָזָר אוֹמַר הוּאִיל וְהוֹדָה מְקַצָּת הַטַּעְנָה**
 3 **יִשְׁבַּע ר"ע אוֹמַר אִינוּ אֶלָּא כְּמֹשִׁיב אֲבִידָה וּפְטוֹר**
 4 **קִתְנֵי מִיְהֵת רשב"א אוֹמַר הוּאִיל וְהוֹדָה מְקַצָּת**
 5 **הַטַּעְנָה יִשְׁבַּע טַעְמָא דְאָמַר שְׁלֹשׁ הָא שְׁתִּים פְּטוֹר**
 6 **וְהָא שְׁמַר דְקָמוּדֵי בִיה הִילְךְ הוּא וּש"מ הִילְךְ**
 7 **פְטוֹר לֹא לְעוֹלָם אִימָא לָךְ שְׁתִּים חֵיב וְהָא**
 8 **דְקִתְנֵי שְׁלֹשׁ לְאִפּוּקֵי מִדְר' עֲקִיבָא דְאָמַר מִשִׁיב**
 9 **אֲבִידָה הוּי וּפְטוֹר קמ"ל דְמוּדָה מְקַצָּת הַטַּעְנָה**
 10 **הוּי וְחֵיב אִי הֵכִי רשב"א אוֹמַר הוּאִיל וְהוֹדָה**
 11 **מְקַצָּת הַטַּעְנָה יִשְׁבַּע אִף זֶה יִשְׁבַּע מִכַּעֵי לִיה אֶלָּא**
 12 **לְעוֹלָם שְׁתִּים פְטוֹר וְהִילְךְ חֵיב וְשִׁאנֵי הֵכָא דְקָא**
 13 **מְסִיעֵי לִיה שְׁמָרָא אִי נְמוּ מִשׁוּם דְהוֹה לִיה שְׁמַר**
 14 **שְׁעִבּוּד תְּרַקְעוֹת וְאִין נִשְׁבַּעִין עַל כְּפִירַת שְׁעִבּוּד**
 15 **תְּרַקְעוֹת אִיפָא דְמוֹתִיב מְסִיפָא ר"ע אוֹמַר אִינוּ**
 16 **אֶלָּא כְּמֹשִׁיב אֲבִידָה וּפְטוֹר טַעְמָא דְאָמַר שְׁלֹשׁ**
 17 **הָא שְׁתִּים חֵיב וְהָא שְׁמַר (פִּינ) דְקָא מוֹדֵי בִיה**
 18 **בְּהִילְךְ דְמִי ש"מ הִילְךְ חֵיב לֹא לְעוֹלָם אִימָא**
 19 **לָךְ שְׁתִּים נְמוּ פְטוֹר וְהָא דְקִתְנֵי שְׁלֹשׁ לְאִפּוּקֵי**
 20 **מִדְרשב"א דְאָמַר מוּדָה מְקַצָּת הַטַּעְנָה הוּי וְחֵיב**
 21 **קמ"ל דְמֹשִׁיב אֲבִידָה הוּי וּפְטוֹר הֵכִי נְמוּ מִסְתַּבְרָא**
 22 **דְאִי סְלָקָא דְעִמְדָה שְׁתִּים חֵיב בְּשִׁלֵּשׁ הֵכִי פְטוֹר**
 23 **לִיה ר"ע הָא אֲעֻרומֵי קָא מְעֵרִים סָבַר אִי אִמְיָנָא**
 24 **שְׁתִּים בְּעִינָא אֲשַׁתְּבוּעֵי אִימָא שְׁלֹשׁ דְאֵהוּי כְּמֹשִׁיב**
 25 **אֲבִידָה וְאִיפְטַר אֶלָּא ש"מ שְׁתִּים נְמוּ פְטוֹר אֶלָּא**
 26 **קִשְׂיָא לְרַבִּי חֵיבָא שִׁאנֵי הָתָם דְקָא מְסִיעֵי לִיה**
 27 **שְׁמָרָא א"נ מִשׁוּם דְהוֹה לִיה שְׁמַר שְׁעִבּוּד תְּרַקְעוֹת**
 28 **וְאִין נִשְׁבַּעִין עַל כְּפִירַת שְׁעִבּוּד תְּרַקְעוֹת מְתִיב מַר**
 29 **זוּמְרָא בְרִיה דְרַב נַחְמָן מְעַנּוּ פְלִים וְתְרַקְעוֹת הוֹדָה**
 30 **בְּכֵלִים וְכַפַּר בְּתְרַקְעוֹת הוֹדָה בְּתְרַקְעוֹת וְכַפַּר בְּכֵלִים**
 31 **פְטוֹר הוֹדָה מְקַצָּת תְּרַקְעוֹת פְטוֹר מְקַצָּת פְלִים חֵיב**
 32 **טַעְמָא דְכֵלִים וְתְרַקְעוֹת דְתְרַקְעוֹת לֹא פַת שְׁבוּעָה**
 33 **הִיא הָא פְלִים וְכֵלִים הוּמְיָא דְכֵלִים וְתְרַקְעוֹת חֵיב**
 34 **חֵיב דְמוּ לֹא דְאָמַר לִיה הִילְךְ וּש"מ הִילְךְ חֵיב**
 35 **לֹא לְעוֹלָם אִימָא לָךְ פְלִים וְכֵלִים נְמוּ פְטוֹר וְהָא**
 36 **דְקִתְנֵי פְלִים וְתְרַקְעוֹת הָא קמ"ל הוֹדָה בְּמְקַצָּת**

37 **פְלִים חֵיב אִף עַל תְּרַקְעוֹת מְאִי**
 38 **אֶת הַנְּכָסִים שִׁישׁ לָהֶן אַחֲרִיּוֹת לִישְׁבַּע עֲלֵיהֶם הֵכָא עֵיקַר הָתָם אֲגַב גִּרְרָא נִסְבָּה**
 39 **וְלִמְיָא**
 40 **תְּרַקְעוֹת. שְׂכֵלִים שְׂהוּדָה עֲלֵיהֶם מוֹתִיבֵי לְפָנֵינוּ וְא"ל הִילְךְ: וְזִקְקִין. הַמְטַלְטְלִין וְזִקְקִין הַתְּרַקְעוֹת לִישְׁבַּע ע"י גִּלְגוּל: תְּנִינָא. בְּקִדוּשִׁין (נר כו) הַנְּכָסִים שֵׁאִין לָהֶן**
 41 **אַחֲרִיּוֹת וְזִקְקִין אֶת הַנְּכָסִים שִׁישׁ לָהֶן אַחֲרִיּוֹת לִישְׁבַּע עֲלֵיהֶם: הֵכָא עֵיקַר. שְׂמִשְׁנָה זוּ שְׂבֻחָה בְּמַסְכַּת שְׂבוּעוֹת (דף לה): תְּהֵם. בְּקִדוּשִׁין: אֲגַב נִרְרָא נִסְבָּה. דְאִירְיָי הָתָם נְכָסִים שֵׁאִין לָהֶם**
 42 **אַחֲרִיּוֹת נְקִינֵין עָנִין נְכָסִים שִׁישׁ לָהֶן אַחֲרִיּוֹת בְּכֶסֶף בְּשֶׁטֶר וּבְתוֹכָהּ וְאֲגַב דְאִירְיָי דְנִקְנִין עִמָּהֶם תָּנָא בְּהַדָּה וְזִקְקִין אוֹתוֹן לִישְׁבַּע עֲלֵיהֶם:**

בשתיים: הָיָי נָמִי מִקְּתָבָא - כך גם מסתבר, דָּאִי פִּלְקָא דְעָתָךְ -
 שאם תעלה בדעתך שהילך חייב ואם היה מודה בשתיים היה חייב
 שבועה, עתה שהוא מודה בְּשָׁלֵשׁ, הִיכִי פְּטָר לִיהּ - מדוע פטר אותו
 רבי עקיבא משבועה, הלא יתכן שהיא - הלוח אַעְרֹמִי קָא מְעִירִים
 עלינו, וְכָפֵר - חשב לעצמו אִי אֲמִינָא - אם אומר שהשטר היה על
 שְׁתֵּים, בְּעֵינָא אִישְׁתַּבּוּעֵי - אצטרך להשבע, ולכן אִימָא - אומר
 שְׁלֵשׁ, דָּאֲהוּי - שאהיה כְּמֹשֵׁב אַבְדִּיהּ וְאִיפְטָר - ואפטר משבועה,
 אֲלָא שְׁמַע מִינָהּ שְׁהוּדָה בְּשֵׁתִים נָמִי פְּטָר משבועה, ולכן אם
 הודה בשלש החשיב אותו רבי עקיבא כמשיב אבדה ופטרו
 משבועה.
 מקשה הגמרא: אֲלָא אם כן קָשְׁיָא לְרַבִּי חִיָּא הסובר שהילך חייב.
 מתרצת הגמרא: לעולם אפשר לומר שהילך חייב, וּשְׁאֵנִי הָתָם -
 שונה הדין במודה בשתיים, משום דְּקָא מְפִיעֵי לִיהּ שְׁטָרָא
 שהעדים החתומים על השטר מסייעים לטענתו שחייב רק שתיים,
 מפני שכתוב בו סתם סלעים ומיעוט רבים שנים. אִי נָמִי - תירוץ
 נוסף, מִשּׁוּם דְּהִנּוּ לִיהּ שְׁטָר שְׁעָבִיד קְרָקְעוֹת, כלומר שעל ידי
 השטר יכול המלוה לגבות מקרקעות המושעבדות להלוואה,
 ונמצא שהלוה מודה בשעבוד קרקעות על שתי סלעים, וְאִין
 נִשְׁבָּעִין עַל כְּפִירַת שְׁעָבִיד קְרָקְעוֹת, וכן הודאה בשעבוד קרקעות
 אינה מביאה לידי שבועה.
 הגמרא מוכיחה שהילך חייב: מִתִּיב - הקשה מִר זִמְרָא בְּרִיהּ דְּרַב
 נַחֲמָן על רב ששת במשנה (שבועות לח), מַעְנֵו - תבע אדם את
 חברו בבית דין על כְּלִים וְקְרָקְעוֹת שְׁחֵיב לוֹ, והנתבע הוֹדָה בְּכָלִים
 וְכָפֵר בְּקְרָקְעוֹת, או שהוֹדָה בְּקְרָקְעוֹת וְכָפֵר בְּכָלִים, פְּטָר משבועות
 מודה במקצת. וכן אם הוֹדָה בְּמִקְצַת קְרָקְעוֹת, פְּטָר, כיון שאין
 נשבעים על כפירת קרקעות, וכן הודאה בקרקעות אינה מביאה
 לידי שבועה. אבל אם הודה בְּמִקְצַת כָּלִים, חֵיב שבועת מודה
 במקצת על הכלים, שהרי הודה במקצת כלים וכפר במקצת כלים,
 ומגלגלים עליו שבועה גם על הקרקעות.
 מדייקת הגמרא: מַעְנָא - הטעם שאינו נשבע במקרה דְּכָלִים
 וְקְרָקְעוֹת, כיון דְּקָרְקַע לֹא בַת שְׁבוּעָה הִיא, הָא - אבל אם תבע את
 חברו כְּלִים וְהוּדָה בְּמִקְצַת כָּלִים, והכלים שהודה בהם היו
 מונחים לפניו בבית דין, דִּין וְדִינָא - שזה דומה למקרה דְּכָלִים
 וְקְרָקְעוֹת שגם שם הקרקעות שהודה בהם נמצאות בעין וזן
 כמונחות לפניו, חֵיב בשבועת מודה במקצת. מבררת הגמרא:
 חֵיב דְּמִי, לֹא - האם לא דָּאֲמַר לִיהּ הִלְךְ, וְשָׁמַע מִינָהּ שְׁהִילְךְ חֵיב.
 מתרצת הגמרא: לֹא, לְעוֹלָם אִימָא לָךְ - אומר לך שגם בְּכָלִים
 וְכָלִים ואמר על הכלים שהודה בהם הילך, נָמִי - גם פְּטָר, וְהָא
 דְּקָתְנִי - והטעם שהתנא שנה מקרה של כָּלִים וְקְרָקְעוֹת, הָא קָא
 מְשַׁמְעֵי לָן - משום שרצה להשמיע לנו את הדין האחרון במשנה
 שם, שאם תבעו כלים וקרקעות והוֹדָה בְּמִקְצַת כָּלִים, חֵיב שבועה
 אַף עַל הַקְּרָקְעוֹת.
 שואלת הגמרא: מָאִי קָא מְשַׁמְעֵי לָן - מה התנא מחדש לנו בדין זה,
 וכי יתכן שכוונתו לחדש בזה דין של זִוְזָקְתִין, כלומר לגלול
 שבועה, והרי תְּנִינָא - כבר שנינו זאת במשנה (קידושין כו),
 זִוְזָקְתִין - מצריכים תְּנִינָא לְהֵן אַחֲרֵיהּ, כלומר מטלטלין,
 אֵת תְּנִינָא שֵׁישׁ לְהֵן אַחֲרֵיהּ - קרקעות לִישְׁבַע עֲלֵיהֶם על ידי
 גלגול. משיבה הגמרא: הָא - המשנה בשבועות היא הַעִיָּקָר ששם
 נשנו כל דיני שבועות, אבל הָתָם - שם בקידושין אין זה מקומו של
 דין זה, אלא כיון שנזכר שם הדין שמטלטלין נקנים אגב קרקע
 בכסף שטר חזוקה, אַגַּב נִרְדָּא - אגב דין זה נגרר התנא וְנִכְבְּהָ -
 ונטל גם את הדין לגלול שבועה ושנאו.

שטר שכתוב בו שפלוני לזה מפלוני פְּלָעִים או דִּינָרִין ולא כתוב
 כמה, הַמְלִיחַ אֲמַר שההלוואה היתה חֲמִשׁ, וְלִזְה אֲמַר שלוה רק
 שְׁלֵשׁ. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֲמַר, הוֹאִיל וְהוֹדָה בְּמִקְצַת הַמְּעֵנָה
 שהרי הודה למלוה בשלש, יִשְׁבַע שבועת מודה במקצת. רַבִּי
 עֲקִיבָא אֲמַר, אִינוּ אֲלָא כְּמֹשֵׁב אַבְדִּיהּ שתקנו חכמים שלא ישבע,
 מכיון שאם היה רוצה לשקר לא היה אומר כלל שמוצא, ואף כּאן
 יכל להודות רק בשתיים, והשטר מסייעו, ואם הודה בשלש מוכח
 שהוא אומר אמת, וְפְטָר משבועה. ומקשה הגמרא: קָתְנִי מִיָּהּ -
 נאמר מכל מקום בברייתא שְׁרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֲמַר הוֹאִיל
 וְהוֹדָה מִקְצַת הַמְּעֵנָה יִשְׁבַע, ויש לדייק, מַעְנָא - שהטעם שנשבע
 הוא מפני דָּאֲמַר שְׁלֵשׁ, הָא - אבל אם היה מודה רק בשתיים, היה
 פְּטָר משבועה. וְהֵטַעַם מִשּׁוּם שְׁהָא שְׁטָר דְּקָמוּדִי בִּיהּ - ששטר זה
 שההוא מודה בו, הִילְךְ הוּא, כיון שעל ידי השטר יכול המלוה
 לגבות מקרקעות המושעבדות להלוואה, והקרקעות נמצאות בעין,
 וְשָׁמַע מִינָהּ שְׁהִילְךְ פְּטָר משבועה.
 מתרצת הגמרא: לֹא, לְעוֹלָם אִימָא לָךְ - אומר לך שגם אם הודה
 בשתיים חֵיב שבועה, וְהָא דְּקָתְנִי - והטעם שהתנא שנה שְׁלֵשׁ, כדי
 לְאַפְסוּקִי - להוציא משיטתו דְּרַבִּי עֲקִיבָא, דָּאֲמַר מֹשֵׁב אַבְדִּיהּ הוּי
 וְפְטָר, ואם היה התנא כותב שהודה בשתיים לא היה רבי עקיבא
 פּוֹטֵר, קָא מְשַׁמְעֵי לָן רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר דְּמִקְצַת הַמְּעֵנָה הוּי,
 וְחֵיב שבועה. מקשה הגמרא: אִי חֵיב - אם כן מדוע נאמר
 בברייתא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֲמַר הוֹאִיל וְהוֹדָה מִקְצַת הַמְּעֵנָה
 יִשְׁבַע, שמשמע שרק בגלל שהודה בשלש, נשבע, אבל אם הודה
 בשתיים אינו נשבע, הלא אַף זֶה שְׁמוּדָה בשלש יִשְׁבַע' מְכַעֵי לִיהּ -
 היה צריך התנא לכתוב.
 הגמרא מבארת את הברייתא באופן אחר: אֲלָא לְעוֹלָם אם הודה
 בְּשֵׁתִים פְּטָר משבועה, וְהֵטַעַם אִינוּ מִשּׁוּם הִילְךְ, שהרי תמיד הִילְךְ
 חֵיב, וְשְׁאֵנִי הָא - ושונה כאן הדין משום דְּקָא מְפִיעֵי לִיהּ שְׁטָרָא
 - שהעדים החתומים על השטר מסייעים לטענת הלוח שחייב
 שתיים, מפני שכתוב בו סתם סלעים ומיעוט רבים שנים. אִי נָמִי -
 תירוץ נוסף, שאם הודה בשתיים פטור מִשּׁוּם דְּהִנּוּ לִיהּ שְׁטָר שְׁעָבִיד
 קְרָקְעוֹת, כלומר שעל ידי השטר יכול המלוה לגבות מהקרקעות
 המושעבדות להלוואה, ונמצא שהלוה מודה בשעבוד קרקעות,
 וְאִין נִשְׁבָּעִין עַל כְּפִירַת שְׁעָבִיד קְרָקְעוֹת, וכן הודאה בשעבוד
 קרקעות אינה מביאה לידי שבועה. אבל כשמודה בשלש הוא
 מודה גם בסלע שלא כתוב בשטר, והוא מחייב אותו בשבועה.
 הגמרא מביאה שיש שהקשו על רב ששת מהברייתא על רב ששת: אִיכָא
 דְּמִתִּיב מִפְּטָא - יש שהקשו על רב ששת מהסיפא, שְׁרַבִּי עֲקִיבָא
 אֲמַר שכיון שהודה בשלש אינו אֲלָא כְּמֹשֵׁב אַבְדִּיהּ וְפְטָר
 משבועה. מדייקת הגמרא: מַעְנָא - הטעם שפטור משבועה הוא
 משום דָּאֲמַר שְׁלֵשׁ, הָא - אבל אם הודה בְּשֵׁתִים שאינו כמשיב
 אבדה, חֵיב שבועה, וְהָא שְׁטָר (כיון) דְּקָא מוּדִי בִּיהּ - והרי השטר
 שהוא מודה בו כְּהִילְךְ דְּמִי, כיון שעל ידו יכול המלוה לגבות
 מהקרקעות המושעבדים להלוואה, והקרקעות נמצאות בעין,
 וְשָׁמַע מִינָהּ שְׁהִילְךְ חֵיב.
 מתרצת הגמרא: לֹא, לְעוֹלָם אִימָא לָךְ - אומר לך שאם היה מודה
 בשתיים, נָמִי - גם היה פְּטָר, וְהָא דְּקָתְנִי - והתנא שכתב מקרה
 שהודה בשלש בא לְאַפְסוּקִי - להוציא משיטתו דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
 אֶלְעָזָר דָּאֲמַר שהמודה בשלש מוּדָה בְּמִקְצַת הַמְּעֵנָה הוּי, וְחֵיב
 שבועה, קָא מְשַׁמְעֵי לָן - רבי עקיבא דְּמֹשֵׁב אַבְדִּיהּ הוּי וְפְטָר
 משבועה.
 הגמרא מוכיחה שכוונת הברייתא לפטור משבועה כשמודה

מתרצת הגמרא: **מְתַנְתָּא קָא רְמִית עֲלֵיהּ** - וכי מבריייתא יש לסתור
 52 את דבריו דרבי חייא, **רְבִי חֵיִיא תַנָּא הוּא ופְּלִיג** על הבריייתא.
 53 מקשה הגמרא: **וְהָא קָרָא קְאָמֵר** - הלא הבריייתא למדה זאת
 54 מפסוק. מתרצת הגמרא: לדעת רבי חייא, **הָהוּא** - פסוק זה בא
 55 ללמד חיוב שבועה לנתבע שמוּדָה בְּמִקְצַת הַטַּעֲנָה, ולומדים בקל
 56 וחומר שגם עדים מחייבים שבועה כשמעידים על מקצת הטענה,
 57 שהרי אין פסוק למעט שבועה בהעדרת עדים.
 58 מבארת הגמרא: **וְאִכּוּה דְרַבֵּי אֶפְסוֹרִיקי** ששנה את הבריייתא **אָמַר**
 59 לָךְ, שבפסוק **הוּא** יש שתי תיבות, **כְּתִיב 'הוּא' וְכֵתִיב 'וְהוּ'** - חד -
 60 תיבה אחת באה לחייב מוּדָה בְּמִקְצַת הַטַּעֲנָה בהודאת פיו, וְחַד -
 61 והתיבה השנייה באה ללמד על הַעֲדָתָא עֲדִים במקצת מהטענה
 62 דְּפְטוֹר הַנִּתְבַּע משבועה.
 63 שואלת הגמרא: **וְאֵיךְ** - רבי חייא מה ילמד משתי תיבות אלו.
 64 משיבה הגמרא: חד - תיבה אחת באה לחייב מוּדָה בְּמִקְצַת הַטַּעֲנָה
 65 בהודאת פיו, וְחַד - ותיבה אחת באה ללמד שכדי לחייב שבועת
 66 מודה במקצת צריך הנתבע להיות מוּדָה מִמֵּין הַטַּעֲנָה, אבל אם
 67 תבעו חייטם והודה לו בשעורים פטור אף משעורים.
 68 שואלת הגמרא: **וְאֵיךְ** - התנא של הבריייתא מנין הוא ילמד
 69 שצריך שתהא הודאה ממין הטענה. משיבה הגמרא: מוּדָה מִמֵּין
 70 הַטַּעֲנָה לִית לֵיהּ - התנא של הבריייתא סובר שאין צורך בהודאה
 71 ממין הטענה כדי לחייב שבועת מודה במקצת, **וְכִפְר לֵיהּ כְּרִבְנָה**
 72 **וְגַלְיָאֵל**, דְּתַנְנָה (שבועות לחן), מַעֲנֵה חֲמוּן וְהוּדָה לוי בְּשַׁעֲרֵין שְׁטוֹר,
 73 זו שיטת חכמים. וְרַבְנָה וְגַלְיָאֵל מְחַיִּיב שבועה על כפירת החיטים:
 74 הגמרא מביאה מעשה שפסקו הלכה כדינו הראשון של רבי חייא:
 75 **הָהוּא רַעְיָא** - מעשה ברועה דְחָווּ מְסַרְי לֵיהּ כֹּל יוֹמָא חוֹתָמָא פְּסַחְדֵי
 76 - שהיו מוסרים לו בני העיר בכל יום את בהמותיהם בפני עדים,
 77 ואמרו לו שלא יחזיר את הבהמות אלא בפני עדים. **יּוֹמָא חַד מְסַרו**
 78 **לֵיהּ בְּלֵא פְּסַחְדֵי** - יום אחד מסרו לו בהמות שלא בפני עדים, לִסְחָה
 79 היום כשבאו הבעלים לקחת את הבהמות, **אָמַר לְהוּ הָרוּעָה לֹא הָיוּ**
 80 **בְּרִיִּים מְעוֹלָם**, כלומר היום לא קיבלתי בהמות לשמירה. **אָתוּ פְּסַחְדֵי**
 81 - באו עדים, **אֶסְחִידוּ בֵּיהּ** - והעידו ברועה דְאָכַל תְּרֵתֵי מִיַּנְיָהוּ -
 82 שאכל שתיים מהבהמות שנמסרו לו באותו יום. **אָמַר רַב יוֹרְיָא, אִם**
 83 **אֵיתָא לְדְרַבֵּי חֵיִיא קְמִייתָא** - אם הלכה כדינו הראשון של רבי חייא
 84 שבהעדרת עדים על מקצת הטענה מתחייב הנתבע שבועת מודה
 85 במקצת, **מוֹשְׁתַּבֵּעַ אֶשְׂאָרָא** - צריך הרועה להשבע שלא קיבל יותר
 86 משתי הבהמות שאכלם, שהרי יש עדים על שתי הבהמות. **אָמַר לֵיהּ**
 87 **אֲבִי, אִם אֵיתָא מוֹשְׁתַּבֵּעַ** - וכי אם הלכה כרבי חייא חייב הרועה
 88 להשבע, **וְהָא נִגְלוּ הוּא, שְׁהָי עֲדִים הָעִידוּ שֶׁאֵכֵל בְּהֵמוֹת שֵׁאִינִם**
 89 **שְׁלוּ, וְכִיצַד יְהִידֵי נֹאמְן בְּשׁוּבְעָה. אָמַר לֵיהּ רַב זִירָא, שְׁכַנְגִּידוּ**
 90 **קְאָמִינָא** - כוונתי היתה שישבע התובע שכך וכך בהמות הפקיד
 91 בידו ויטול, וכתקנת חכמים שבמקרה שמוטלת שבועה על חשוד,
 92 מעבירים את השבועה לתובע שכנגדו.
 93 מקשה הגמרא: מדוע הוצרך רב זירא לדינו של רבי חייא כדי
 94 לחייב את הרועה שבועה, **הֲשֵׁתָא נְמִי דְלֵיתָא לְדְרַבֵּי חֵיִיא** - הלא
 95 גם בלי דינו של רבי חייא נחייביה שבועה מְדַרְבַּנְהוּ דְתַנְנָה, האומר
 96 לחבירו מְנַה לִי בְּיָדְךָ והנתבע אומר אֵין לָךְ בְּיָדִי כלום, פְּטוֹר
 97 משבועה. **וְאָמַר רַב נַחְמָן, שְׁמַדְרְבַנְהוּ מְשִׁבְעִין אוֹתוּ שְׁבוּעַת הַיֶּסֶת**
 98 שאינו חייב לחבירו כלום, וגם כאן נחייב את הרועה להשבע
 99 שבועת היסת, ונעביר את השבועה לתובע שכנגדו. מתרצת
 100 הגמרא: **הַשְׁבוּעָה דְרַב נַחְמָן תַּפְתָּנָא** של חכמים היא,
 101

מקשה הגמרא: **וְלִמָּאן דְאָמַר** - רב ששת הסובר שהיִלְךָ פְּטוֹר, **אִמָּא**
 1 איצְטְרִיךְ קְרָא לְמַעוֹטֵי קְרַקְעָה מְשִׁבְעָה - מדוע צריך פסוק ללמד
 2 שאין נשבעים על הקרקעות, **הָא כֹּל קְרַקְעָה קִימַת מוּזוּמַת** היא
 3 לגבותה, והיִלְךָ הוּא, ולכן פטור משבועה.
 4 מתרצת הגמרא: **אָמַר לָךְ רַב שֵׁשֶׁת, אִיצְטְרִיךְ קְרָא** - יש צורך
 5 בפסוק זה **לְחֵיקָא** - למקרה שתובע את חבירו שתי קרקעות והנתבע
 6 מודה לו בקרקע אחת, ומדובר דְהַפְּרַ בְּהַ בְּזוּרֵת שִׁיתֵין וּמְעוֹרֵת, ואין
 7 זה הילך כיון שהנתבע הויק אותה ועליו לשלם את הנזק. ומלמדנו
 8 הכתוב שכל הודאה בקרקע אינה מחייבת שבועה. **אִי נְמִי** - תירוץ
 9 נוסף, שצריך את הפסוק **לְחֵיקָא** - למקרה דְמַעֲנֵה - שתבע ממנו
 10 בָּלִים וְקְרַקְעוֹת, וְהוּדָה הַנִּתְבַּע בְּבָלִים ולא אמר עליהם הילך, וְכִפְר
 11 בְּקְרַקְעוֹת, ואין זה הילך כיון שלא הודה בקרקעות, ומלמדנו
 12 הפסוק שאין נשבעים על כפירת קרקעות.
 13 הגמרא מוכיחה מבריייתא שהילך חייב: **תָּא שְׂמַע, דְתַנְי - ששנה**
 14 **רַבִּי בַר הֵמָּא, אֶרְבֵּעָה שוּמְרִין שְׁפוֹטִים** את עצמם בטענת פטור,
 15 **צוּרִיבֵין שִׂיחָא** בטענתם כְּפִירָה בְּמִקְצַת וְהוּדָהָה בְּמִקְצַת, ורק אז הם
 16 נשבעים שבועת השומרים שהבהמה אינה ברשותם. וארבעת
 17 השומרים הם, שוּמְרֵי חֲנֵם שְׁחִיבֵי רַק בְּפִשְׁעֵיהּ, וְהַשׂוֹאֵל שְׁפוֹטוֹר רַק
 18 אם הבהמה מתה מחמת מלאכה. נויָאָא שְׂכָר - שומר הנוטל שכר
 19 עבור שמירתו, שחייב בגניבה ואבידה ופטור באונסים, וְהַשׂוֹכֵר
 20 בהמה כדי לעבוד בה ומשלם עבור השכירות, יש אומרים שדינו
 21 כשומר חזים ויש אומרים שדינו כשומר שכר. וכיון שצריך כפירה
 22 במקצת הודאה במקצת, ויש עוד בהמה שעליה אנו דנים האם
 23 הוא חייב או פטור, נמצא שבועת השומרים היא רק באופן
 24 שהמפקיד טוען שנתן לשומר שלש בהמות לשמור. ועל בהמה
 25 אחת מודה הנפקד, וזו הודאה במקצת, ועל הבהמה השנייה טוען
 26 הנפקד שלא היו דברים מעולם או שהחזירה כבר, וזו כפירה
 27 במקצת, ועליה הוא נשבע שבועת מודה במקצת. ועל הבהמה
 28 השלישית טוען השומר שנגנבה, ועליה הוא נשבע שבועת
 29 השומרים שאינה ברשותו. ומבארת הגמרא, **כִּיכֵי דְמִי** - כיצד
 30 מדובר, **לֹא דְאָמַר לֵיהּ הֵילְךְ** - האם לא באופן שהשומר מודה
 31 שהבהמה הראשונה קיימת, ואם כן זה הילך, ומבואר שהילך חייב.
 32 דוחה הגמרא: **לֹא**, מדובר דְאָמַר לֵיהּ המפקיד לשומר שֶׁלֹּשׁ פְּרוֹת
 33 מְסַרְתִּי לָךְ וְמָתוּ כּוֹלְהוּ בְּפִשְׁעֵיהּ, וְאָמַר לֵיהּ אֵיהוּ - השומר, תָּדָא -
 34 פריה אחת לא היו בְּרִיִּים מְעוֹלָם, ולא קיבלתי ממך לשמירה אלא
 35 שתי פרות, וְתָדָא - ופרה אחת מִתָּהּ בְּאוֹנָם ועליה הוא נשבע שבועת
 36 השומרים, וְתָדָא - ולמה אחת אני מודה שְׁמָתָה בְּפִשְׁעֵיהּ דְעָלִינָא
 37 שְׁלוּמֵי לָךְ - ועלי פסוק לך עבורה. דְלֵא לֵיהּ הֵילְךָ הוּא, שהרי אינו מודה
 38 בפרה אלא בחיוב ממון עבור הפרה.
 39 הגמרא מקשה על דינו הראשון של רבי חייא (לעיל ג.) שאם יש
 40 עדים שמעידים על מקצת התביעה, צריך הנתבע להשבע שבועת
 41 מודה במקצת: **תָּא שְׂמַע, דְתַנְי** - ששנה אִכּוּה דְרַבֵּי אֶפְסוֹרִיקי
 42 ברייתא שיקשה ממנה לְדְרַבֵּי חֵיִיא קְמִייתָא - על דינו הראשון של
 43 רבי חייא. האומר לחבירו מְנַה לִי בְּיָדְךָ והלך אומר אֵין לָךְ בְּיָדִי
 44 בָּלוּם, וְהָעֲדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁנֶּשֶׁ בְּיָדוֹ חֲמִשִּׁים זוּ, כֹּל - האם יִשְׁבַּע
 45 שבועת מודה במקצת על הַשָּׂאָר, תְּלָמוּד לומַר (שמות כב ח) **עַל**
 46 **כֹּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֵאמַר בִּי הוּא וְהו'**, כלומר שאומר שרק את זה הוא
 47 חייב ובשאר הוא כופר, ולמדו חכמים שכונת הפסוק לחיבו
 48 שבועה על מה שכפר. ויש לייק מלשון הפסוק **אֲשֶׁר יֵאמַר** שרק
 49 על הוּדָתָא פִּי אֵתָה מְחִיבֵי שבועה, וְאִי אֵתָה מְחִיבֵי שבועה על
 50 הַעֲדָתָא עֲדִים.
 51

המשך ביאור למס' בבא מציעא ליום ראשון עמ' א

6 שְׁמַתְקֵי רַבְנָה שְׁבוּעָה, דְלֵיתָא דְבוּזָתָה בְּדִאֲרֵיתָא - שאין דומה לה
 7 בשבועות התורה.
 8 הגמרא מקשה על רבי חייא שאמר שהילך חייב שבועה. מקשה
 9 הגמרא: מִיִּתְבִּי - שנינו בבריייתא,

1 ומיהו - אבל עדיין יש ראייה שהילך חייב. מפני שאי אִמְרָתָה בְּשִׁלְמָא
 2 - שזה מובן אם תאמר שְׁמַדְאוּרֵיתָא הֵילְךְ חֵיב, שְׁמַתְקֵי רַבְנָה -
 3 שחכמים יתקנו שְׁבוּעָה במשנה כְּעֵין הַשְׁבוּעָה דְאוּרֵיתָא, שרואים
 4 כאילו יש כאן מודה במקצת על ידי אמירת הילך. אָלָא אִי אִמְרָתָה
 5 - אבל אם תאמר שְׁמַדְאוּרֵיתָא הֵילְךָ פְּטוֹר משבועה, האם יתכן

בבא מציעא. פרק ראשון - שנים אוהזין - דף ה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" קפג

רש"י

תוספות

1 לְמַאי אִיצְטְרִיךְ קָרָא לְמַעוּטֵי קָרְקַע מְשֻׁבְּעָה. דְּלִפְנֵינָא לַהּ מִכְּלַל וּפְרָט בְּשׁוּבְעוּת (דף מב)
 2 וְלִקְרָן בְּפֶרֶק הַהוּבָה (דף נט); וְחֵפֶר בַּהּ בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת. דְּלֵאנָּה הִילְךְ הוּא שְׂדֵרֵי קַלְקֵלְתָּהּ
 3 אִי נָפִי. לַהֲיִכֵן דְּהוּדָה בְּכֻלֵּים דְּלֵאנָּה הִילְךְ הוּא וְאֶשְׁמוּעֵינָּה דְאִינוּ נִשְׁבַּע אֶבְפִּירֵת (שְׁעִבֻד)
 4 קָרְקַעוּת: ד' שְׂאֵרִין. שְׁבוּעָה הָאֶמְרוּהָ בְּהוּן בְּשׁוּמַר חָזַם שְׁנִנְבָה הִימְנוּ וְשׁוּמַר שְׂכָר
 5 שְׁנָאֲנֶסָה וְבוֹשָׁל שְׂמֻתָּהּ מִתְּמַת מְלֵאכָה: צִירִיבֵן
 6 כְּפִירָה בְּמִקְצַת וְהוּדָא בְּמִקְצַת. כְּפִירָה לֹא
 7 הוּיָא אֶלָּא כְּבוֹפֵר מְמַשׁ אוֹ לֹא הִיז דְּבָרִים
 8 מַעֲלוֹם אוֹ הַחֲרוּמִי לֶךְ הוּדָאֵה לֹא הוּיָא אֲא"כ
 9 הוּדָה מְמַשׁ שִׁישׁ לֹא בִּידוּ שְׁחִיב לְהַחֲזִיר לֹא
 10 נִמְצָא שְׂאִין חַיִּיב שְׁבוּעַת שׁוּמְרִים בְּאֵה אֶלָּא
 11 אִם כּוּן טַעַם שֶׁלֶשׁ פְּרוֹת בְּאוֹתָהּ כְּפִירָה לֹא בְּאוֹתָהּ
 12 הוּדָה לֹא שִׁשְׁנָה בִּידוּ וְהִשְׁלִישָׁה אוֹמַר לֹא
 13 נִאֲנָסָה אוֹ אִם שׁוּמַר חָזַם הוּא אוֹמַר לֹא
 14 בְּשִׁלְשִׁית נִגְבָּה דְּחִיב עֲלֶיהָ שְׁבוּעָה הָאֶמְרוּהָ
 15 בְּפִרְשָׁה (שְׁמוּת כב) שִׁלָּא שֶׁלַח יְדוּ בְּמִלְאכַת
 16 רַעְהוּ דְאִילוּ שְׁבוּעָה בְּפִירָה אִין זִו שְׁבוּעָה
 17 הָאֶמְרוּהָ בְּשׁוּמְרִים וְכָלוּא כְּפִירָה נִמִּי לֹא
 18 תְּחִיבִיהָ שְׁבוּעַת שׁוּמְרִים וְכַתְּבִיב בְּשׁוּמַר חָזַם כִּי
 19 הוּא זֶה דְּמַנְהָ נִפְקָא לָן (שְׁבוּעוּת טז) שְׁמוּדָה
 20 בְּמִקְצַת וְכַפֵּר בְּמִקְצַת וְלֶאֱפוּשֵׁי מִמִּיד בְּבָבָא קִמָּא
 21 בְּהוּזַל וְקִמָּא (דף ק) עִירוּב פְּרִישׁוּת כְּתוּב כַּאֲן
 22 וְכִי כְּתִיב כִּי הוּא זֶה לֹא אֶשׁוּמַר חָזַם דְּכַתְּבִיב
 23 גִּבְיָה קָאִי אֶלָּא אֲמַם כְּסָף תְּלוּהּ וְאֶשְׁמוּעֵינָּה הָאִי
 24 תִּנָּא דְּבִשְׁמוּרִים נִמִּי בְּעִינָן כְּפִירָה וְהוּדָאֵה
 25 וְהִשְׁבוּעָה הָאֶמְרוּהָ בְּפִרְשָׁה עַל פֶּרָה שְׁלִישִׁית
 26 חִיבֵי דְפִי. פֶּרָה שֶׁל הוּדָאֵה: לֹא. דְּקִימָא קִפְּן
 27 וְאֶמַר לִיהַּ נִקְנָה בְּכַל מְקוֹם שְׁהִיא דְּהִינְנוּ הִילְךְ
 28 אִידָךְ מְתָה לָהּ בְּאוֹמֵם. וְעֲלֶיהָ הוּא נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת
 29 שׁוּמְרֵיהּ וְהוּא מְתָה לָהּ כְּפִישְׁעִיהָ. הִיא שֶׁל
 30 הוּדָאֵה וְלֹא הִילְךְ הוּא: ת"ש דְּתַנִּי אֲבוּת דְּרַבִּי
 31 אֶשְׁמוּרִין. ת"ש מִיָּה תִּיבְתָא: לְרַבִּי חֵיטָא
 32 קִפְּיִתָא. כְּלוּמַר ת"ש לְדְרַבִּי חֵיטָא קִפְּיִתָא
 33 דְאֶמַר לְעִיל שֶׁלָּא מְתָה הוּדָאֵה פִּיז גְּזוּלָה
 34 מְהַעֲרָא עֲרִים כּוּ: אִשֵּׁר יֹאמַר וּנְו'. מוּדָה לֹא
 35 בְּמִקְצַת מִכְּלַל דְּכוֹפֵר בְּמִקְצַת וְכַתְּבִיב בְּהוּוֹא
 36 לְעִיל מִינְהָ וְנִקְרַב בְּעַל הַבֵּית אֵל הָאֱלֹהִים
 37 וְדִרְשִׁין לִקְרָן (דף מא) וְנִקְרַב לְשׁוּבְעוּת: הוּוֹא.
 38 מִיבְעֵי לִיהַּ לְהוּדָאֵה מִקְצַת דְּמַחֲיִיבָא עֲלֶיהָ
 39 שְׁבוּעָה וְאִתָּא אֶתְּבָא עֲרִים מִיָּה כְּלַל חוּמַר
 40 כְּלוּלָה וְאִתָּא קָרָא וְתִירָא דְתַרְדּוּשׁ מִיָּה
 41 מִיעוּטָא: וְחַד לְהַעֲדָא עֲרִים. לְמַעוּטָה: וְחַד
 42 לְהוּדָאֵה מִפִּין הַטְּעֵנָה. דְּבַעֲנָן שְׁתַּנְּהָ הוּדָאֵה
 43 מִמִּין טַעֲנַת כְּפִירָה שְׂאֵם טַעֲנָה שֶׁל חֲסִים
 44 הוּדָה לֹא בְּשׁוּעִים פְּטוּר: אִם אִיתָא לְדְרַבִּי חֵיטָא.
 45 אִם חֲלָבָה כְּבוּתָה: אֶמַר לִיהַּ אֲבִי וְאִם אִיתָא
 46 לְדְרַבִּי חֵיטָא מְשֻׁבְּעָה הָאִי. בְּתַמְחֵי: וְהָא גְּזוּלָה הוּא.
 47 וְכִי אֶמַר רַבִּי חֵיטָא בְּמִלְוָה אִי נִמִּי בְּפִקְדוֹן שֶׁלָּא
 48 שֶׁלַח כּוּ יֵד וְאֶבְרַד מִמֶּנּוּ דְאִיבָא לְמִימַר אֶשְׁתַּמּוּטִי
 49 מִשְׁתַּמּוּטִי: לְשִׁנְגֵירוּ קְאָמִינָא. אִם שְׁבוּעָה מוּשְׁלָת עֲלֶיהָ נִשְׁבַּע שְׁכַנְגֵירוּ וְנוֹטֵל כּוּדְאֶמְרִין
 50 בְּשׁוּבְעוּת (דף מד). שְׁהַחֲשׂוּד עַל הַשְׁבוּעָה כִּתְּנָה חֲכָמִים שְׁכַנְגֵירוּ נִשְׁבַּע: שְׁתֵּתָא נָפִי. כִּי
 51 לִינְתָא לְרַבִּי חֵיטָא וְאִין כַּאֲן הוּדָאֵה בְּמִקְצַת: נְחִיבִיָּה. שְׁבוּעַת הִיסֵת מְדַרְבֵּן נְחָמָן וְשִׁשְׁבֵּי
 52 שְׁכַנְגֵירוּ וְשׁוּל: הִיסֵת. שְׁבוּעָה שְׁהִיסִיתוּ חֲכָמִים לְכַף לְהִיסִיתוּ לְהוֹדוּת וְטַעֲמָא מְפָרֵשׁ
 53 בְּשׁוּבְעוּת (דף מט) חִזְקָה אִין אֶדָּם טוּעָן אֲא"כִּי יֵשׁ לוֹ בִּידוּ: דְר"ג. תְּקַנְתָּא הִיא. דְהָא
 54 מְדֻאוּרִיָּתָא לֹא רַמִּי שְׁבוּעָה עֲלֶיהָ

וְלִמְאֵן דְאֶמַר הִילְךְ פְּטוּר אֶמַאי אִיצְטְרִיךְ קָרָא לְמַעוּטֵי קָרְקַע מְשֻׁבְּעָה הָא פֶּל קָרְקַע הִילְךְ הוּא
 אֶמַר לָךְ אִיצְטְרִיךְ קָרָא הִיכָא דְחֶפֶר בַּהּ בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת א"ל הִיכָא דְטַעֲנָה פְּלִים וְנִקְרְעוּת
 וְהוּדָה בְּכֻלֵּים וְכַפֵּר בְּקָרְקַעוּת ת"ש דְתַנִּי רַבִּי בַר
 חֵמָא אֶרְבַּעַה שׁוּמְרִין צִירִיבֵן כְּפִירָה בְּמִקְצַת וְהוּדָאֵה
 בְּמִקְצַת שׁוּמַר חָזַם וְהִשְׁוֹאֵל נוֹשֵׂא שְׂכָר וְהִשְׁוֹכֵר
 הִיכִי דְמִי לֹאֹ דְא"ל הִילְךְ לֹא דְאֶמַר לִיהַּ ג'
 פְּרוֹת מְסַרְתִּי לָךְ וְזִמְתוּ פוֹלְחוּ בְּפִישְׁעָה וְא"ל אִיהוּ
 הָדָא לֹא הִיז דְבָרִים מַעֲלוֹם וְהָדָא מְתָה בְּאוֹמֵם
 וְהָדָא מְתָה בְּפִישְׁעָה דְבַעֲנִיָּא שְׁלוּמִי לָךְ דְלֵאנָּה הִילְךְ
 הוּא ת"ש דְתַנִּי אֲבוּת דְרַבִּי אֶפְטוּרִין לְדְרַבִּי חֵיטָא
 קִפְּיִתָא מְנָה לִי בִּידוּךְ וְחֵלָה אוֹמַר אִין לָךְ בִּידוּ
 כְּלוּם וְהַעֲרִים מַעֲרִים אוֹתוֹ שִׁישׁ בִּידוּ חֲמוּשִׁים זִו
 יְכוּל יִשְׁבַּע עַל הַשְּׂאֵר ת"ל עַל כָּל אֲבֵרָה אֲשֶׁר
 יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַל הוּדָאֵה פִּיז אֶתָּה מְחִיבֵנָא
 וְאִי אֶתָּה מְחִיבֵנָא עַל הַעֲדָאֵת עֲרִים מְתַנְיָתָא קָא
 רְמִית עֲלֶיהָ דְר' חֵיטָא ר' חֵיטָא תִנָּא הוּא וּפְלִיגֵי וְהָא
 קָרָא קְאָמַר הִהוּא לְמוּדָה מִקְצַת הַטְּעֵנָה וְאֲבוּת דְר'
 אֶפְטוּרִין אֶמַר לָךְ כְּתִיב הוּא וְכַתְּבִיב זֶה חַד לְמוּדָה
 מִקְצַת הַטְּעֵנָה וְחַד לְהַעֲדָאֵת עֲרִים דְפְטוּר וְאִידָךְ
 חַד לְמוּדָה מִקְצַת הַטְּעֵנָה וְחַד לְמוּדָה מִמִּין הַטְּעֵנָה
 וְאִידָךְ מוּדָה מִמִּין הַטְּעֵנָה לִית לִיהַּ וְכַפֵּר לִיהַּ כְּר"ג
 דְתַנִּין מַעֲנָה חֲסִין וְהוּדָה לֹא בְּשַׁעֲרוּן פְּטוּר וְר"ג
 מְחִיבִיב: הִהוּא רַעֲיָא דְהוּוּ מְסָרִי לִיהַּ כָּל יוֹמָא חִיָּתָא
 כְּסַסְרֵיהּ יוֹמָא חַד מְסָרִי לִיהַּ בְּלֹא סַסְרֵיהּ לְסוּף אֶמַר
 לְהוּוֹ לֹא הִיז דְבָרִים מַעֲלוֹם אֶתוּ סַסְרֵיהּ אֶסְחִידוּ בִּיהַּ
 דְאֶכְּלֵל תְּרַתִּי מִינִיבִיהּ א"ר וְיֹרָא אִם אִיתָא לְרַבִּי חֵיטָא
 קִפְּיִתָא מְשֻׁבְּעָה אֲשֶׁרָאֵר אֶמַר לִיהַּ אֲבִי אִם אִיתָא
 מְשֻׁבְּעָה וְהָא גְּזוּלָה הוּא א"ל שְׁכַנְגֵירוּ קְאָמִינָא הַשְׁתָּא
 נִמִּי דְלִיתָא לְרַבִּי חֵיטָא נְחִיבִיָּה מְדַרְבֵּן נְחָמָן דְתַנִּין
 מְנָה לִי בִּידוּךְ אִין לָךְ בִּידוּ פְּטוּר וְאֶמַר רַב נְחָמָן
 מְשֻׁבְּעִין אוֹתוֹ שְׁבוּעַת הִיסֵת דְרַב נְחָמָן תְּקַנְתָּא הִיא
 וְתַקְנָתָא

ותקנתא

הָכָא הוּא בְּרַעְוִן יִשְׁבַּע אִם נִינְוָה וְלִכְּרָ לֹא יִשְׁלֵם: א"ל לָךְ בִּידוּ פְּטוּר וְא"ר נְחָמָן. מְחָכָא מְשֻׁבְּעָה דְחֲלָבָה כְּלִישְׁנָא קִמָּא דְפ' שְׁבוּעַת הַרְיָנִים (שם דף מט. ושם ט"ו מאן) לֵאמַר לָךְ דְרָבָא דְקַמְטָא
 אֶלָּא אֶפ"י כּוֹפֵר הַבֵּל חִיבֵי שְׁבוּעַת הִיסֵת מְלֵא מִינֵי הָכָא סִיפָא דְנִתְחִיז לָךְ פְּטוּר וְכּוּן פִּירֵשׁ בְּשַׁעֲרִים דְרַב הָאִי וְאִי טַעֲנִין אִינִי יוֹדַע בְּכַל יִשְׁבַּע שְׂאִינוּ יוֹדַע:

ותקנתא

1 **וְתַקְנָתָא** וְתַקְנָתָא. וּמִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִישָׁבַע מִשְׁלֵם לֹא שִׁירָה הֵבֵא כַּדְרִישִׁית: **עַל**
 2 דְּאֵית לִיה מִשְׁתַּבֵּעַ כּו'. וְאֵעִיג דְּעַל דַּעַת בִּיד מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ מִיּוֹם לֹא הוֹרִי
 3 לְתַקֵּן שְׁבֻעָה בְּלִשׁוֹן דְּלֹא מִשְׁתַּמֵּעַ שְׁחִיזָה שְׁלִי: **וְנִימָא** שְׁבֻעָה שְׂכוּלָה שְׁלִי. לְרַבְּנָן דְּבַבן גִּנְס
 4 פְּרִיךְ דְּלֹא חִיבִישׁ לִשְׁבֻעַת שְׁמָא:

5 **בּוֹלָה** שְׁלִי וְלִדְרִיבִים כּו'. אַף עַל גַּב דְּקָאָמַר
 6 בּוֹלָה שְׁלִי לֹא מִשְׁתַּבֵּעַ שְׁחִיזָה שְׁלִי
 7 שְׁמַרְע לְדִיבּוּרֵיהּ:

8 **דְּחִשִׁיד** אֲמַמּוּנָא לֹא חִשִׁיד אֲשׁוּבַעְתָּא. נִרְאָה
 9 דְּהֵינּוּ טַעְמָא מִשּׁוּם דְּשְׁבֻעָה חִמּוּקָה
 10 כְּדֵאִיתָא בְּיוֹמָא (דף פו.) וּבִשְׁבֻעוֹת דְּרַף לַט.)
 11 שְׁהוּעֻלִּם נּוֹדְעוּ עַל לֹא תִשָּׂא וְאִתְּ אִי"כ אֲמַאי
 12 גִּזְלוּ פְּסוּל לִשְׁבֻעָה דְּאָמַר שְׁכַנְגִּינָא נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל
 13 וְיִל דְּגִזְלוּן לֹא פְּסוּל לִשְׁבֻעָה אֲלֵא מִדְּרַבְּנָן
 14 וְלַעֲדוּת הוּא דְּפְּסוּל מִדְּאוּרִיזְתָּא מִשּׁוּם אֵל תִּשֶׁת
 15 רִשָּׁע עַד יוֹ"מ בְּשֵׁם הַר הַיְהוּדָה חֲסִיד הָא דְּחִשִׁיד
 16 אֲמַמּוּנָא כִּשֶׁר לִשְׁבֻעָה מִשּׁוּם דְּשָׂמָא ע"י שְׁבֻעָה
 17 יִפְרֹשׁ מְגוּל אֲבָל גִּזְלוּ וְדֵאִי כְּמוֹ שְׁמַמְמוֹן אִינוּ
 18 פּוֹרֵשׁ הִיא מִשְׁבֻּעָה וְלֹא קִשָּׁה מִתְּהוּא רִנְיָא
 19 דְּאִסְחִירוּ בֵּיה דְּאֲבָל מִיִּיְהוּדָה אֲמַאי פְּסוּל דְּבִרְבָּךְ
 20 תֵּרֵךְ דְּאֲבָל צִירָךְ לְשֵׁלֶם וּמִהֲשָׂאָר יִפְרֹשׁ עַל יְדֵי
 21 שְׁבֻעָה דְּמָה שְׁהוּא מִשְׁלֵם עַל יְדֵי עֲדִים אִין וְהַ
 22 הִשְׁבָּה מַעֲלָא דְּעַל כִּרְחוּ מִשְׁלֵם וְהֵינּוּ טַעְמָא
 23 דְּכּוֹפֵר בְּפִקְדוֹן פְּסוּל לַעֲדוּת:

24 **הִתִּיא** שְׁעַתָּא דְּאִיתֵיה בְּבֵיתֵיהּ. ל"ג: וְאֵתְּשַׁבַּע
 25 דְּאִי אִיבָא סְהַרֵי דְּנִשְׁבַּע לְשַׁקֵּר בְּמַלְוָה
 26 נִמְי פְּסוּל וְכוּן מִשְׁמַע בְּהַגְזוֹל קָאָא (ב"כ דף קט)
 27 דְּמִיִּירֵי בְּלֹא שְׁבֻעָה: **בְּלֹא** דְּמִי מִשְׁמַע לֵהּ.
 28 וְאִית תִּיפּוֹק מִלֵּא מִלֵּא תְּגוּל וְיִל לְעַבּוּר עֲלוּי
 29 בְּשֵׁי לֵאוּן וְאִית וְאִתְּ הָא כִּי יִהִיב דְּמִי נִמְי חֲמִסן קֵרָא
 30 כְּדִמּוּכָא שְׁלִי הַבּוֹנֵס (שם דף סב. ורש"י וְחֲמִסן
 31 פְּסוּל לַעֲדוּת כְּדִכְתִּיב אֵל תִּשֶׁת יְיָ עִם רִשָּׁע
 32 לְהִזִּית עַד חֲמִסן וְחֲסוּל לַעֲדוּת פְּסוּל לִשְׁבֻעָה
 33 דְּכָל תְּהוּדָה דְּחִשִׁיב פְּסוּלֵי עֲדוּת בְּפִרְק זֶה בּוֹרֵר
 34 (סְנַהֲרִין דף כה. ורש"י) פְּסוּל לֹדוּ לִשְׁבֻעָה בְּפִרְק
 35 כָּל הַשְּׁבָעִין שְׁבֻעוֹת דף מה.) וְיִל דְּחֲמִסן לֹא
 36 פְּסוּל לַעֲדוּת אֲלֵא מִדְּרַבְּנָן מִדְּתֵינּוּ בְּפִרְק זֶה בּוֹרֵר
 37 הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶם חֲמִסְקִין וְלֹא פְּרִיךְ חֲמִסן
 38 דְּאוּרִיזְתָּא הוּא כְּדִפְּרִיךְ אֲגוּלן וְחֲמִסן קֵרָא דְּלֹא
 39 יְהִיב דְּמִי וְשְׁלִי הַגּוֹזֵל (ב"כ דף קט.) דְּמִיִּיתֵיה קֵרָא
 40 דְּבַחְמִסן גִּבִּי יְהוּדָה אֲפִי אִי יְהִיב דְּמִי אֲשַׁכְּחָא
 41 בְּעַלְמָא הוּא אֵעִיג דְּהוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶם חֲמִסְקִין
 42 לְפִסּוּל לַעֲדוּת וְהִיא פְּסוּל לִשְׁבֻעָה הֵינּוּ חֲמִסן
 43 שְׁחִצּוּף חֲטוּף מִדְּ לִיד בְּיַדֵּית הַבְּעִלִּים אֲבָל
 44 הֵבֵא לֹא חִצִּיף אֲלֵא מַעֲלִים חֲמִסְנוּתוֹ וְאָמַר
 45 שְׁנַאבְדָּה לֹו לֹא פְּסוּל:
 46 אֵלֵא

34 **שְׁעַתָּא** אִיתֵיה לְפִקְדוֹן בְּבֵיתֵיהּ וְתוֹה יַעַב א"ג דְּתַהוּ נְקִיט לִיה בְּרִיָּה אֲלֵא הָא דְּאָמַר
 35 רַב הוֹנָא מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ שְׁבֻעָה שְׂאִינָה בְּרִשְׁתּוֹ וְנִימָא מִיּוֹג דְּחִשִׁיד אֲמַמּוּנָא חִשִׁיד
 36 אֲשְׁבֻעְתָּא הֵתֵם נִמְי מוֹרָה וְאָמַר דְּמִי קָא יְהִבְנָא לִיה אָמַר רַב אִתָּא מוֹדִיפְתִי
 37 לְרִבִּינָא וְהָא קָא עֲבַר עַל לֹאוּ דְּלֹא תַחְמוּד לֹא תַחְמוּד לְאִינִישִׁי בְּלֹא דְּמִי מִשְׁמַע לְהוּ
 וְאֵלֵא

בְּשִׁמְרַתָּה וְחִיב לְשֵׁלֶם אֲנִסְיָה וְסָבַר עַד דְּהוּי לִי זְחִי וְפָרְעָנָא לִיה אֵלֵא הִיא דְּכִפְרָה הָא וְדֵאִי כּוֹפֵר בְּפִקְדוֹן הוּא וְהִיב מִשְׁבָּעִין לִיה עֲלֵיהּ הֵתֵם נִמְי אֲשַׁתְּמוּזִי מִשְׁתַּמִּיב.
 שְׁאָבְדָה מִמֶּנּוּ וְסָבַר מִשְׁבָּעִין לְגַב כּו': אִי הִבִּי. בְּפִקְדוֹן אִיבָא לְמִימֵר מִשְׁתַּמִּיב: דְּבַחְשָׁנָא. אַחֲפִשׁ: ה'ג דְּהִיא שְׁעַתָּא תְּהָא גְבִיָּה וְלֹא גִרֵס הִיא שְׁעַתָּא דְּאֲשַׁבַּע: דְּאָמַר רַב הוֹנָא. לְקַמֵּן
 בְּהַפְּקִיד גְּבִי שִׁילֵם וְלֹא רָצָה לִישָׁבַע אָמַר רַב הוֹנָא אִם בָּא לְשֵׁלֶם מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ שְׁבֻעָה שְׂאִינָה בְּרִשְׁתּוֹ חִיִּישִׁין שְׂמָא עֵינֵין נִתָּן בָּהּ: הֵתֵם. לֹא חִשִׁיד אֲמַמּוּנָא דְּמִדְּרֵי הִימְרָא לְמִימֵר
 דְּמִי בְּעִנָּא לְמִיתָב. הָא קָא עֲבַר בְּלֹא תַחְמוּד. מַה לִּי חִשּׁוֹר עַל לֹא תַחְמוּד מַה לִּי חִשּׁוֹר עַל לֹא תַחְמוּד וְנִימָא מִיּוֹג דְּחִשִׁיד עֲלֵיהּ חִשִׁיד אֲשְׁבֻעְתָּא:

מִשְׁבִּיעִין

צורך בה, ומדוע לא נחלק את הטלית בין שניהם בלי שבעה.
 ואמר רבי יוחנן, ששבעה זו תקנת חכמים היא, כדי שלא יהא כל
 אחד ואחד הולך ותוקף במליתו של חברו ואומר שלי הוא. ומקשה
 הגמרא: ונימא מינו דחשיד אמונא - נאמר על כל אחד מזהם
 שמתוך שהוא חשוד על ממון, חשיד נמי אשבעתא - חשוד הוא
 גם על שבעה, ומה העילו חכמים בתקנתם. מתרצת הגמרא: לא
 אמרינן מינו דחשיד אמונא חשיד אשבעתא, כיון שאיסור שבעת
 שקר חמור אצל בני אדם יותר מאיסור גזילה. דאי לא תימא הכי
 - שאם לא תאמר כך, האי דאמר רחמנא - הדין שהתורה אמרה
 שמודה מקצת המענה ישבע, אינו מובן, שהרי יש להקשות נמא
 מינו דחשיד אמונא חשיד אשבעתא - שנאמר שמתוך שהוא
 חשוד על הממון יהיה חשוד גם על שבעה. ומוכח שחשוד על
 הממון אינו חשוד על השבעה.
 דוחה הגמרא: התיב אשתמוטי קא משתמיט ליה - שם במורה
 במקצת הוא לא חשוד על הממון לגזולו, אלא הוא רק משתמט
 מלהודות כיון שאין לו עתה מעות לפרוע, כדריבא - וכמו שביאר
 רבה לעיל (ג). הגמרא מביאה ראייה לדחייה זו: תדע שלא חושדים
 אדם בגזילה אם אפשר לתלות את טענתו בהשתמטות, דאמר רב
 אידי בר אבין אמר רב הסדא, הופיר במלוה שלא היו דברים
 מעולם, ובאו עדים והעידו שלוח, כשר לעדות, אבל הכופר
 בפקדון ואמר שלא קיבל מעולם חפץ לשמירה, ובאו עדים והעידו
 שקיבל, פסול לעדות. ועל כרחק החילוק הוא, שבמלוה אנו תולים
 שאין לו עתה מעות לשלם את החוב ולכן הוא משתמט, אבל
 כשהיה לו מעות יפרע אותו, אבל בפקדון אסור לו להשתמש בו
 ואם הוא נמצא בביתו עליו להודות בכך, וגם אם הפקדון אבד
 ואין לו כסף לשלם אותו, ישבע שאבד ויפטר.
 הגמרא מביאה הוכחה אחרת שחשוד על הממון אינו חשוד על
 השבעה: אלא יש להוכיח מהא דהני - ממה ששנה רמי בר חמא
 בברייתא, שארבעה השומרין שיפורטו להלן, שקיבלו בהמה
 לשמור, וכאשר נא המפקיד ליטול את פקדונו הם טוענים
 שהבהמה אינה ברשותם וארע לה דבר מה שהם פטורים עליו,
 כדי שיוכל המפקיד להשיבעם בשבעת השומרים הכתובה
 בתורה, שהבהמה אינה ברשותם, צריכינן שתהיה בטענתם כפייה
 במקצת התביעה והודאה במקצת התביעה. וכפי שהתבאר לעיל
 (ע"א) מצב זה יתכן כשקיבל שלש בהמות לשמור, באחת הוא
 מודה, בשניה הוא כופר וטוען שלא היו דברים מעולם, ועל
 השלישית הוא אומר שנאנסה. ואלו הן השומרים, שומר חנם
 והשולשית נישא שקר והשומר, וקשה, נמא - שנאמר מינו דחשיד
 אמונא חשיד אשבעתא - שמתוך שהוא חשוד על הממון הוא
 חשוד גם על השבעה, אלא מוכח שחשוד על ממון אינו חשוד על
 שבעה.
 דוחה הגמרא: התיב נמי - גם שם בשומר שכופר באחת הבהמות,
 אין הוא חשוד לגזול אותה, אלא יש להניח שהבהמה נגנבה ממנו
 או אבדה לו, ואשתמוטי קא משתמיט משום שקר משפחא לנב
 ותפיסא ליה - אמצא את הגנב ואתפוס את הפקדון ואשיב אותו
 למפקיד. אי נמי - או אם אבדה לו, אומר השומר לעצמו משפחא
 ליה פאנא - אמצא את הבהמה באגם במקום המרעה, ומייתינא
 ליה - ואביאנה למפקיד.
 מקשה הגמרא: אי הכי - אם כן שגם בפקדון קיימת סברת
 משתמט, הופיר בפקדון וטוען שלא קיבל פקדון, ובאו עדים
 שקיבל, אמאי - מדוע הוא פסול לעדות, נמא אשתמוטי קא
 משתמיט - נאמר שאינו מתכוין לגזול את הפקדון, אלא אולי נגנב
 ממנו והוא משתמט מלהודות, וסבר להכחיש עד דכחשא
 ומשפחא ליה - עד שאחפש את הפקדון ואמצאנו ואשיבנו
 למפקיד. מתרצת הגמרא: כי אמרינן - מה שאמרנו שהכופר

נתקנתא לתקנתא לא צרידין - ואין חכמים מתקנים תקנה כדי
 לחוק תקנה אחרת. וכיון ששבעת היסת היא תקנה דרבנן, לא
 תיקנו חכמים שאם המחוייב שבעה אינו יכול להשיבע, שכנגדו
 נשבע ונטול.
 הגמרא חוזרת לדון בדברי אביי שאמר שאי אפשר להשיבע את
 הרועה כיון שיש עדים שגזל, וגזלן פסול לשבעה. מקשה הגמרא:
 ותישק ליה - יכול היה אביי ללמוד שהרועה אינו יכול להשיבע
 משום דהיה ליה רועה, ואמר רב יהודה, קתם רועה פסול לשבעה,
 משום שהוא רועה בהמותיו בשדות אחרים. מתרצת הגמרא: לא
 קשיא, הא - רב יהודה שאמר שסתם רועה פסול לשבעה, דיבר
 על אדם שרועה בהמות דידיה - של עצמו, שנוח לו שבהמותיו
 ירעו בשדות אחרים המשובחות יותר ממרעה של הפקר, אבל הא
 - כאן מדובר ברועה בהמות דעלמא - של אחרים, ויש להניח
 שהוא לא חוטא ומרעה אותם בשדות אחרים, כיון שאין לו
 תועלת מן. דאי לא תימא הכי - שאם לא תאמר כך, אנו היתא
 לרועה הכי פסדינן - כיצד מותר לנו למסור בהמות לרועה, והלא
 אנו מכשילים אותו באיסור גזל, והא בתיב (ויקרא יט יד) וילפני
 עור לא תתן מכשול, אלא על כרחך יש חזקה שאין אדם חוטא ולא
 לו - אם אין לו הנאה מהחטא, ולכן רועה שמקבל מאחרים
 בהמות לרעות, מסתבר שלא יתן להם לרעות אלא במרעה של
 הפקר.
 שנינו במשנה (לעיל ב): שנים אחוזין בטלית, זה אומר אני
 מצאתיה, זה אומר אני מצאתיה, זה אומר כולה שלי, זה אומר
 כולה שלי, זה ישבע שאין לו בה פחות מהצדיקה וזה ישבע שאין לו בה
 פחות מחציה, ויחלוקו [וכו']:
 הגמרא דנה על איזה חצי הם נשבעים. מבררת הגמרא: כשכל
 אחד מהם נשבע ונטול חצי טלית, האם על דאית ליה משתבע -
 האם הוא נשבע על חצי הטלית שיש לו, ונוסח השבעה הוא
 'שבעה שיש לי בה חציה, או על דאית ליה משתבע - או שנשבע
 על מה שאין לו בטלית, כלומר שאין לו בה שליש או רבע, ונוסח
 השבעה הוא 'שאיין לי בה פחות מחציה', אלא שבנוסח הזה יש
 פתח לרמאות, שהרי הוא יכול גם להתפרש שאין לו כלום.
 פורשטת הגמרא: אמר רב הונא, המשנה קיצרה בלשונה, דאמר -
 וכך הוא נוסח השבעה, שבעה שיש לי בה, ואם תאמרו שמה
 כוונתי שיש לי בה רק שליש או רבע, על כן אני מוסיף ונשבע שאין
 לי בה פחות מהצדיקה.
 שואלת הגמרא: ונימא - ונאמר שישבע שבעה שפולה שלי.
 משיבה הגמרא: ומי יתביין ליה כולה - וכי אם ישבע כך ניתן לו
 את כל הטלית, הלא גם חברו תופס בטלית, ואם אחרי שישבע
 שכולה שלו ניתן לו רק חצי טלית, יצא לעז על בית דין שאינם
 נוהגים כשורה שהרי הבעל דין נשבע שכולה שלו ומקבל רק חצי
 טלית.
 שואלת הגמרא: ונימא שישבע שבעה שפולה שלי, כמו שיקבל
 אחר כך מבית דין. משיבה הגמרא: אם הוא ישבע בנוסח זה, מרע
 ליה לדיבוריה - הוא טוהר בזה את טענתו שאמר כולה שלי.
 מקשה הגמרא: השתא נמי - גם כשכיוונוסח שתיקנו חכמים הוא
 מרע ליה לדיבוריה, שבתחילה טען שכולה שלו ועתה הוא אומר
 שרק אין לו בה פחות מחציה. מתרצת הגמרא: דאמר אני יודע
 שפולה שלי, ולדבריכם שאינכם מאמינים שכולה שלי והראיה
 שאינכם נותנים לי את כולה, שבעה - אני נשבע שיש לי בה, ואין
 לי בה פחות מהצדיקה.
 הגמרא דנה במי שחשוד על ממון האם הוא חשוד גם על שבעה:
 כפי שהתבאר בסוגיות לעיל, השבעה במשנתנו אינה שבעת
 התורה, ושאל רבי יוחנן, וכי מאחר שנה תפוס ועומד - מחזיק
 בטלית, וגם זה תפוס ועומד - מחזיק בטלית, שבעה זו למה יש

56 דְּשִׁתִּיק הִנְתַּקף מֵעֵיקְרָא - מלכתחילה, וְהָדָר - וחזר וְצוּחַ - ומחה
 57 ביד התוקף, מָאֵי - מהו הדין בזה, האם נאמר מְדַאֲשֵׁתִיק אֲדוּנִי
 58 אֲדוּי לִיה - ממה שתתק מתחילה מוכח שהוא מודה לו ששלו היא,
 59 ועתה נתחרט מהודאתו ובא לטעון שאין זה כך ואינו נאמן, אִי
 60 דְלָמָא - שמה נאמר שפִּינֵן דְקָא צוּחַ הִשְׁתָּא - שעתה הוא מוחה,
 61 אֲנִילָא מִלְתָּא - הוברר הדבר למפרע דְהָאֵי דְשִׁתִּיק מֵעֵיקְרָא -
 62 שמה שתתק מלכתחילה אין זה משום שהודה שאינה שלו אלא
 63 משום שסָבַר הָא קָא חוּז לִיה רַבָּנִן - הלא בית דין רואים אותו
 64 שתקפ כנגדי ויעשו דין עם התוקף ואין צורך במחאתי.
 65 הגמרא מנסה לפשוט את הספק: אָמַר רַב נְחֶמְךָן, הָא שָׁמַע, נאמר
 66 בברייתא לגבי הדין האמור במשנה שנים אחוזים בטלית יחלוקן
 67 בשבועה, בְּפֶה דְכָרִים אֲמֹרִים שְׁשִׁנְהִים אֲדוּקוֹן בְּה, אָכַל אִם הִיתָה
 68 מְלִית יוֹצֵאת מִתַּת יָדוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן בְּלִבָּד, הַמּוֹצֵא מִחֲבֵירוֹ אֵת
 69 מֵה שֶׁהוּא בִידוֹ, כְּמוֹ זֶה שֶׁטוּעַן עַל טְלִית שְׂבִיד חֲבִירוֹ שֶׁהִיא שְׁלוֹ,
 70 עָלְיוֹ מוֹטֵל לְהַבְיֵא אֵת הָרֶאֱיָה עַל יָדֵי עֵדִים שֶׁהִיא שְׁלוֹ. מְבֹרַת
 71 הַגְּמָרָא: הִיכִי דְמֵי, אִי נִימָא בְּדָקְתָנִי - אם נאמר שהכוונה היא כפי
 72 הפשטות בברייתא, שבאו לבית דין כש אחד או חוזה בה והאחר אינו
 73 אלא טוען כנגדו אך אינו תופס בה, פְּשִׁטָּא שְׁלֵאל רֵאִיה אִין טַעֲנַתוֹ
 74 כְּלוּם כִּיּוֹן שֶׁאִינוֹ תוֹפֵס בְּטְלִית, אֶלָּא וְדֵאֵי מְדוּבָר שְׁתַּקְפָּה אֶחָד מֵרֹם
 75 וְהוֹצִיאָה מִיד חֲבִירוֹ בְּפִינֵנוּ, ובאופן שהשני שתק מתחילה ושוב
 76 צווח, וכמו שהעמדנו את ספיקו של רבי זירא. ומכאן יש לפשוט
 77 את ספיקו, שהרי נאמר בברייתא שהדין בזה שהמוציא מחבירו
 78 עליו הראיה, ואין להוציא כִּיּוֹן הַתּוֹקֵף אֵלָּא עַל יָדֵי רֵאִיה בְּרוּרָה,
 79 הרי שאומרים אנו ששתיקתו בתחילה הודאה היא אף שצווח
 80 לבסוף.
 81 דוחה הגמרא: לֵא, אִין מְדוּבָר בְּרִייתָא באופן האמור, אלא הָכָא
 82 בְּמֵאֵי עֲקָרִין בְּגוּן דְּהָאֵי לְקַמְן כְּרִתְפִּיסוֹ לֵה תְרִוּיָהוּ - שבאו לפנינו
 83 כששניהם אחוזים בה, וְאֶמְרִין לְהוֹ זֵילוּ פְּלוּגוֹ - ופסקנו את דינם
 84 לחלוק, כאמור במשנה, וְנִפְקוּ - ויצאו, וְהָדָר אֲתוּ בֵי תַפְסִים לֵה חַד
 85 מִיְנֵיהוּ - ושוב חזרו ובאו כאשר אחד מהם אוהו בה לבדו, ושוב
 86 הם מתדיינים בדבר, הָאֵי - התופס אָמַר, אֲדוּנִי אֲדוּי לִי - הודה לי
 87 חבירי מחוץ לבית דין ולכן כולה בידו, וְהָאֵי - השני שאינה בידו
 88 אָמַר, בְּדָמֵי אֲנִירֵי נִיְהִילִיה - השכרתי לו את הטלית בדמים, ולכך
 89 היא בידו, אך לא הודיתי לו שהיא שלו. ועל זה אומרת הברייתא
 90 שאין השני נאמן, דְאֶמְרִין לִיה עַד הִשְׁתָּא - עד עתה הִשְׁתָּה לִיה
 91 לחברך בְּגוּלָן, שהרי טענת כנגדו שחטף הוא ממך את הטלית,
 92 וְהִשְׁתָּא מוֹנְרֵת לִיה בְּלֵאל סְהָדֵי - וכי עתה הנך משכיר לו את הטלית
 93 ללא עדים שיוכלו להעיד על כך בבדי שלא יוכל להכחיש זאת.
 94 וממה שלא העמדת עדים מוכח שהאמת כדבריו שהודית לו
 95 שכולה שלו.
 96 תירוץ נוסף: וְאִיְעֵית אִימָא יש לתרץ באופן אחר, שאכן הכוונה
 97 בברייתא בְּדָקְתָנִי - כמבואר בפשטות, דְּהָאֵי לְקַמְן כִּי תַפְסִים לֵה חַד
 98 מִיְנֵיהוּ - שבאו לפנינו, לבית דין, כש אחד תופס בה, וְאִידָךְ מְסַרְךְ
 99 בְּה סְרוּבֵי - והשני אינו אוהו בה בחזקה אלא ברפיון, וזאת
 100 חידשה הברייתא שאחיהו כזו אינה כלום, והטלית בחזקת
 101 הראשון בלבד, והשני הוא המוציא ממנו ועליו הראיה. וְאֶפְּלִי
 102 לְסוּמְבוֹס דְאָמַר שְׁמוֹן הַמוֹטֵל בְּסַפֵּךְ בֵּין שְׁנַיִם חוֹלְקִין בְּלֵאל שְׁבוּעָה,
 103 והיה מקום לומר שכיון שהוא מיקל בחלוקה ואינו מצריך בה
 104 אפילו שבועה על כן יטול אף באופן זה, אִין הִדְבַר כֵּן שְׁמוּדָה
 105 סוּמְבוֹס דְסַרְכָא - שאחיהו רפוייה זו, לֵאל פְּלוּם הִיא, ומכאן אחיותו
 106 זו אין הדבר נחשב כממון המוטל בספק, שאין כאן מאורע
 107 המעורר אותנו להסתפק מיהו הבעלים, ואפילו בשבועה לא יטול.
 108 הגמרא דנה בשנים אחוזים בטלית ואחד מהם הקדיש את הטלית.
 109 אִם תִּמְצֵי לִזְמַר שְׁכֵאֲשֶׁר תִּקְפָּה אֶחָד בְּפִינֵנוּ מוֹצִיאֵין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ
 110 ויחלוק, יש ללמוד מזה שאם לא תקפה אלא הקדישה לשמים,

1 הגמרא מביאה הוכחה אחרת: וְאֵלָּא יש להוכיח שחשוד על ממון
 2 אינו חשוד על שבועה, מֵהָא דְאָמַר רַב נְחֶמְךָן שְׁכּוֹפֵר הַכֵּל מִשְׁבַּעֵין
 3 אוֹתוֹ שְׁבוּעַת הִסֵּת, ומשמע שחושדים שהוא חייב לחבירו, ואין
 4 לומר שהוא משתמש שהרי אינו מודה במקצת, נמצא שהוא חשוד
 5 על ממון, וְנִימָא - ונאמר מינו דְּהִשְׁדִּי אֶמְמוֹנָא הִשְׁדִּי אֲשַׁבְּעָתָא,
 6 אלא מוכח שחשוד על ממון אינו חשוד על שבועה. וְתוֹ - ועוד
 7 הוכחה מֵהָא דְהָנִי - מהברייתא ששנה רפי הִיָּא בענין חנוני על
 8 פנקסו (שהחנוני טוען שנתן לפועל מעות והפועל טוען שלא
 9 קיבל), שְׁנֵיהֶם נְשַׁבְּעִין, החנוני נשבע שנתן והפועל שלא קיבל,
 10 וְנִמְטְלִין כֵּל אֶחָד מִכֵּל הַבַּיִת אֵת הַמְּגִיעַ לוֹ לִפִּי טַעֲנַתוֹ. והלא אחד
 11 מהם (החנוני או הפועל) ודאי משקר, ואם כן נִימָא - נאמר שמינו
 12 דְּהִשְׁדִּי אֶמְמוֹנָא הִשְׁדִּי אֲשַׁבְּעָתָא, ואיך מאמינים להם בשבועה.
 13 וְתוֹ - ועוד הוכחה מֵהָא דְאָמַר רַב שִׁשְׁתַּי שְׁמוּר חִינֵם שְׁטוּעַן
 14 גִּנְגְבָה, שֶׁלֹּשׁ שְׁבוּעוֹת מִשְׁבַּעֵין אוֹתוֹ, האחת, שְׁבוּעָה שְׁלֵאל פְּשַׁעְתִּי
 15 בְּה, השנייה, שְׁבוּעָה שְׁלֵאל שְׁלַחְתִּי בְּה יָד, כלומר שלא השתמשתי
 16 בה לצורכי, והשלישית, שְׁבוּעָה שְׁאִינָה בְּרִשׁוּתִי. וממה שצריך
 17 להישבע שאינה ברשותו משמע שחושדים בו שלקחה לעצמו
 18 ומתכוין לגזולה, ואם כן נִימָא - נאמר מינו דְּהִשְׁדִּי אֶמְמוֹנָא הִשְׁדִּי
 19 אֲשַׁבְּעָתָא, ואיך משביעים אותו. אֵלָּא מוכח מראיות אלו, שֶׁלֹּא
 20 אֶמְרִין מינו דְּהִשְׁדִּי אֶמְמוֹנָא הִשְׁדִּי אֲשַׁבְּעָתָא.
 21 הגמרא מביאה שיש חולקים על רבי יוחנן וסוברים שחשוד על
 22 ממון חשוד גם על שבועה: אֶפְּי אָמַר, לְעוֹלָם הַחֲשׂוֹד עַל מִמּוֹן
 23 חֲשׂוֹד גַּם עַל שְׁבוּעָה, ובמקרה של שנים שאחוזים בטלית הטעם
 24 שנשבעים משום שחִיִּישִׁין - שחוששים שִׁמָּא אחד מהם מְלוֹה יִשְׁנָה
 25 יֵשׁ לוֹ עָלְיוֹ - על חבירו, כלומר חבירו חייב לו כסף זמן רב, והוא
 26 יודע שחבירו שכח מענין ההלוואה, ואם יתבע ממנו בודאי יכפור,
 27 ולכן הוא תוקף בטליתו של חבירו ונשבע שיש לו דמי חציה,
 28 ובאופן זה הוא משיב לעצמו את החוב.
 29 מקשה הגמרא: אִי חֲנִי - אם כן, נִשְׁקוּל - שיחלקו את הטלית בֵּאל
 30 שְׁבוּעָה, שהרי אנו מניחים שאם חבירו לא היה חייב לו מעות לא
 31 היה תוקף. מתרצת הגמרא: איננו חוששים שחבירו חייב לו, אֵלָּא
 32 חִיִּישִׁין - אנו חוששים שִׁמָּא סַפֵּךְ מְלוֹה יִשְׁנָה יֵשׁ לוֹ עָלְיוֹ - שהוא
 33 מסופק אולי חבירו חייב לו חוב ישן, ועתה הוא תוקף את הטלית
 34 להשבת החוב.
 35 שואלת הגמרא: וְלֵאלוּ אֶמְרִין - האם לא חוששים שאם תַּפְסִים
 36 מְמוֹנָא מִסַּפֵּיקָא - תופס ממון בגלל ספק חוב, שמה מִשְׁתַּבַּע נְמִי
 37 מְסַפֵּךְ - גם ישבע לשקר בגלל ספק חוב. משיבה הגמרא: אָמַר רַב
 38 שִׁשְׁתַּי בְּרִיה דְרַב אִירִי, פְּרָשִׁי אִישִׁי מִסַּפֵּךְ שְׁבוּעָה - אנשים פורשים
 39 מספק שבועת שקר ולא נשבעים אלא אם הדבר ודאי, וְלֵאל פְּרָשִׁי
 40 מִסַּפֵּךְ מְמוֹנָא - אבל אינם פורשים מספק ממון. מָאֵי מְעַמָּא, מְמוֹן
 41 אִיתִיהּ בְּחֻרָה - ממון אפשר להחזיר, ואם יתברר לו שתפס שלא
 42 כדיון יחזיר את מה שתפס, אבל שְׁבוּעָה לשקר ליתיה בְּחֻרָה - אי
 43 אפשר לחזור מאמירתה.
 44 הגמרא דנה באופן שאחד מאלו השנים האחוזים בטלית תפסה
 45 מחבירו: פְּעֵי - נסתפק רפי וְרָא, שנים האחוזים בטלית וְתַקְפָּה -
 46 תפסה בחזקה אֶחָד מהם מיִדוֹ של חבירו בְּפִינֵנוּ, והיינו בפני בית
 47 דין, ועתה הטלית כולה בידו, ועדיין לא נשבעו, מֵהוּ הַדִּין בּוּזָה.
 48 מְבֹרַת הַגְּמָרָא: הִיכִי דְמֵי - באיזה מקרה נסתפק, אִי דְשִׁתִּיק - אם
 49 מדובר שהשני שמידו תפסה הרי הוא שותק, הרי שבשתיקה זו
 50 אֲדוּנִי אֲדוּי לִיה - הודה לתוקף שאכן שלו היא ואין לו בה חלק,
 51 וְאֵי - ואם מדובר דְקָא צוּחַ - שְׁמָחָה עַל כֵּךְ, פשוט הדבר שאין
 52 תפיסתו כלום, שהרי מָאֵי הוּוֹה לִיה לְמַעְבַּד - מה היה לו לעשות
 53 נגד זה שתפסה מלבד למוחות בידו, ואין כאן הודאה שאינה שלו,
 54 והרי הם כאילו עדיין תופסים בה יחידיו. מבארת הגמרא: לֵאל
 55 צְרִיקָא - לא הוצרך רבי זירא לדרון ולהסתפק אלא באופן זה,

בבא מציעא. פרק ראשון - שנים אוהזין - דף ו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" קפו

רש"י

משביעין אותו. לשאינו מודה במקצת: נימא מינו. דמעיו פניו לכפור הכל לאו לאשתמוטי
בעי וחסדו אשבועה: שניהם נשבעים. גבי חנוני על פנקסו וקשה לי אמאי שבקה למתני
דשבועות ומייתי לה מברייתא: נימא מינו. כיון דחד מינייהו ודאי חשיד אממונא: שלש
שבועות משביעין אותו. לשומר חנם שטוען ונגבה: שלא שלחתי בה יד. לעשות מלאכתי

אלא הא דאמר רב נתנן. תימה הא הכא נמי משמטיש וי"ל דרב נתנן מחייב שבעות
היסת אפי' היכא שתובעו ואמר זה החפץ שהוא בדרך שלי הוא דלא שיקך
אישתמוטי וכן פי' רב האי גאון שמשביעין שבעות היסת אפרקטות אע"ג דלא שיקך בזה
אישתמוטי וקשה דבפ' שבעות הדיינים (דף מ' ושם ר"ה אישתמוטי) משמע דלא מחייב
שבעות היסת אלא משום אישתמוטי דקא פריך

ואלא הא דאמר רב נתנן משביעין אותו
שבעות היסת נימא מינו דחשיד אממונא חשיד
אשבועתא ותו הא דתני רבי חייה שניהם נשבעין
ונטולין מבעה"ב נימא מינו דחשיד אממונא חשיד
אשבועתא ותו הא דאמר רב ששת שלש שבעות
משביעין אותו שבעה שלא פשעתי בה שבעה
שלא שלחתי בה יד שבעה שאינה ברשותי נימא
מינו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא אלא לא
אמרינן מינו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא אפי'

שבעה שלא שלחתי בה יד. פרשי' דאם שלח
בה יד אפילו נאנסה חייב וקא על פי
דמשהחזירה פטור כדקתני בהמפקדי (לקמן דף
לז) מ"מ שמא נאנסה קודם שהחזירה אבל קשה
משלחי האמונין (לקמן דף פג) דקאמר ונשבר או
נשבר אין רואה הא יש רואה בביא וקא' וקא' וקא' וקא' וקא' וקא'
וקא' שמא שלח בה יד וי"ל שפטר משבעה
שנאנסה אף ישבע שלא שלח בה יד אי נמי
שלא שלחתי בה יד אינו נשבע אלא ע"י גלגול
שבעה שלא פשעתי בה וכשני רואה שנאנסה
פטור לגמרי ור"ת מפרש אפי' ע"י גלגול לא
ישבע היכא שהיא מותר בפניו דאין מגלגלין
אלא בדבר הדומה דלמה י"ל ששלח בו יד
ודוקא בשותפין שחלקו ונתחייב שבעה ממקום
אחר מגלגלין משום דמורי היתרא ושבעה שלא
שלחתי בה יד מפרש ר"ת שלא אכלה דאינו
בכלל שבעה שלא פשע בה ושאני ברשותה.
ספק מלוה מלוה יש לו עליו. והיא דמשביעין
אותו ג' שבעות ודשניהם נשבעין ונטלין
נמי חיישין שמא מלוה ישנה יש לו עליו ולכך אין
לפטור בלא שבעה וגם לא ישול בלא שבעה
אבל בגלגול ודאי ובפרש בפקדון אין להכשיר משמע
שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו.

מזון אפשר בחורה. אם לא חזר חזיר ולא
יעכבו מספק אבל אין לקרש אם חזר
שאינו חייב לו חזיר אבל אם לא חזר יעכבו
אע"פ שידוע שלא חזר עוד דאי' גם מספק
שבעה לא יפרשו:

אנרת ליה בלא סהדי. ואינו נאמן במינו דאי
בעי אמר תקפה ממני דמינו במקום
עדים הוא:
הקדישה בלא תקפה מהו. ומיירי נמי בגון
ששתק בשעה שהקדיש ולבסוף
בששאלה הנוגד צווח ומבקיעא ליה כיון דאמרתו
לגובה כי הנה הקדש בתקנת דכין ששתק
אדומי אודי ליה ונהו הקדש ולא דמי לגול ולא
נתייאשו הבועלים דשניהם אין יכולין להקדיש זה
לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו דכין
דאודי ליה הוי כפקדון שיש לו ביד אחרים ויכול
להקדיש כדמוכח בהמוכר את הספינה (כ"ב דף

מסותא
פ"ה) גבי ההוא דאייתי קרי בו כי לא קייצי דמייהו הוי קדושות או דלמא הקדש לא הוי בתקופה דלמה יצווח בשביל דכרוי ומייתי מההיא מסותא דהקדיש חד ושתק
איך ומסקנא דלא הוי הקדש אלקא שתיקתו אינו בחודאה: והא הכא דכי תקפה בתו בו. נראה דהכי מיבעי ליה במסותא כיון דמקרקעי היא ונהו דיקא כל דאלים גבר
וביון דאם תקפה האחד והקדישה בשניה בידו מסתמא תו לא פקע אפי' תוך חבירו ותקפה ממנו כי הקדישה בלא תקפה נמי הוי הקדש או דלמא כיון דאפי' גבר האחד אם
יכול השני לחזור ולתקפה ממנו וזכה היה הקדיש בלא תקפה לא יחול הקדש כולו כיון דחבירו אם תקפה הנה וזכה דלא אלים הקדש מתקופה והשתא אייתי וקא הכא אם
תקפה

לא הכא במאי עסקינן בגון דאתו לקמן פדתפסיו לה תרווייהו ואמרינן להו זילו פלונו
ונפקו והדר אתו פי תפס לה חד מינייהו האי אמר אודיוי אודי לי והאי אמר ברמי
אנרתו ניהליה דאמרינן ליה עד השתא חשדת ליה בגולן והשתא מוגרת ליה בלא
סהדי ואיבעית אימא פדקתני דאתו לקמן כי תפס לה חד מינייהו ואיך מפרד בה
סריכו ואפילו לסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין בלא שבעה מודה סומכוס
דסרסא לאו בלום היא אם תמצי לומר תקפה אחד בפנינו מוציאין אותה מידו הקדישה
אינה מקדישת אם תמצי לומר תקפה אחד בפנינו אין מוציאין אותה מידו הקדישה
בלא תקפה מהו כיון דאמר מר אמירתו לגבוהה כמסירתו להדיוט דמי כמאן דתקפה
דמי או דלמא השתא מיהא הא לא תקפה וכתוב ואיש פי יקדיש את ביתו קדש
וגו' (מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו לאפוקי האי דלא ברשותו ת"ש דתהיא

קפח בבא מציעא. פרק ראשון - שנים אוהזין - דף ו עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" תוספות

1 תקפה בתן אין מוציאין ולכך אפי' לא תקפה אסורין בגיזה ועבודה מספק משום דשמוא וש
2 לכתה חלק בו ולכך יכול לתוקפה אלמא אפי' לא תקפה חשיב כאלו תקפה כבר והקדישה
3 בעודה בידו ודחי רבא דהתם אמ תקפה בתן מוציאין מידו ואפי' שאין לכתה בו כלום דאפי'
4 כבר תקפה מוציאין מידו ואפי' חכי אסורין בגיזה ועבודה ועל כרחיך משום דקדושה הבאה
5 מאליה שאני ואית אמאי אין מוציאין מידו והלא
6 גבליים יאמרו ליתן לכתה אתר וייל במכירי
7 כהנהו אי' אינו יכול לתובעו רק טובה הנאה שיש
8 לו בו למיד טובה הנאה ממנו ומפרק הורעז (תולין)
9 דף קלג.) דאמר כן לוי דחטף מתנתא פריצתא
10 הוא משמע דאינו חייב לשלם את ראייה דשמוא
11 מיידי פשקלו כדאמרין התם (דף קל) המזיק
12 מנתנת כהנהו או אכלן פוטור
13 פוטור ממונו במקומו בתן. וכן הוא מספקא דאם
14 תקפה בתן מוציאין מידו תימה דבפ'
15 השואל (לקמן דף קב: ושם) ובפרק בית בור (ב"ב דף
16 קה: ושם ד"ה אבל) גבי אחד ששבר מרחץ מוקי
17 שמואל דא דחילוקו בבא באמצע החדש אבל
18 בבא בסוף החדש בולו לשובר וקא מטיק הבא
19 דמוציאין מידו וייל דהתם נכנס בהיתר לכך
20 מתניא תפיסו אכל הבא לא בהיתר תפס בי אם
21 בספק וקא דאמר' בפ"ב דכתובות דף כ. ושם
22 דהו אוקי שנים החתומים על השטר ובא
23 אתרים וקארו אגוסיס דיו בו' אין נאמנים ומסיק
24 דאוקי תרי בדידי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה
25 ואין נאמנים דקאמר פריש' דאם תפס המלוה של
26 ממקנין מניה ג'ל' שתפס קודם שבאו עדים
27 לפסול השטר דהיינו קודם שגולד הספק ועי"ל
28 דאין נאמנין ולא מקריענין ליה ולא מנבינן ביה
29 ולא לענין תפיסה: **והשעיה** לאו בר עשורי
30 ניהו. דאין צריך לצרפו לגורן אחר דלא באו
31 לעולם לכלל חיוב ודאי ודוקא היכא דהוה עשירה
32 מתחלה הוא דאיצטרף לצרפו לגורן אחר: **קפ"ז**
33 בולן פטורין. תימה דלכילי ברובא וליחייבו בוליה
34 במעשר דקא דרבר שבמקום לא כגיל היינו
35 מדרבנן וקבוע נמי אין שייך אלא בדבר שהאסור
36 והיתיר ניכרין וידועין ולא ידע מאיזה לקח בגון
37 ט' תנאות ובריה נמי לא הוי כדפרי' בחולין דף
38 צח ואין לומר שלא נשאר בעדו רק אחד דליכא
39 רובא דלשון לחוק לא משמע הכי: **לפ"ט** במגן הראוי. תימה דהבא לא שייך מגן
40 הראוי ולא שייך אלא היכא דאין בי אם עשירה והתחיל למנות ונת אתר מתן ואין כאן
41 אפי' פטורים אותן שדעו ולא יצטרפו לגורן אחר כיון שתחילת גיאתן היה ראוי להשלים
42 המגן אבל הבא שיש בעדו הרבה ישלים המגן ויהא עשירי ויהא קודש ויקרא לשניהם
43 עשירי מספק אם יש מנוי ביניהם אם לאו וכן יעשה בכל אחד עשר ובאחרונה שלא יאשר
44 עשירה יצטרפו לגורן אחר.

1 **מסותא**. מרחץ: פריש' מנה. מלרוחץ בה: ואמר ליה רב אשעיא לרבה גרסינן: **לפ"י**. שם
2 מקום: כי **אתא לסוּדא**. כשהיה עובר דרך סודא לילך לכפרה: **ספק** כבורות. בגון בהמה
3 שולדה ואין ידוע אם כבר כבד אם לא: **אחד** כבוד אדם. בגון שהפילה אמו לקניו ספק
4 דבר הפוסט בבכורה ספק רוח הפילה והבא אטריו בכור: **בין** פמאי. בגון פטר המור:
5 **המוציא מחבירו** כו' קס"ד אם ביד ישראל הן
6 דיו בתן מוציא מחבירו עליו הראיה ואם תקפה
7 בתן ושתיק ישראל והדר צותו הוי ישראל
8 מוציא מחבירו: **אסורין** גיזה ועבודה. מספק
9 שמא קרשים הם: דקתני **המוציא**. משמע בין בתן
10 בין ישראל: וכו' **לא תקפו**. המור כח הקדש
11 לאוסרן בגיזה ועבודה ש"מ דאת"ל תקפו אין
12 מוציאין אותו מידו הקדישה מקודשת. לעולם
13 **אימא** לה. גבי בכור דאפי' תקפו בתן מוציאין
14 אותו מידו מסתמא בחזקת ישראל הן ולעולם
15 הכהן קרי מוציא מחבירו וטעמא דגיזה ועבודה
16 לאו משום דיהא לכתה שום כח בתן דתפשט
17 מניה לתיבא דאי תקפו אין מוציאין מידו
18 הקדישה הוי הקדש אלא הבא משום איסור
19 ספק גיזה קרשים וקדושה הבא מאליה שאני
20 שאם בכור הוא מאליו קדוש ואיקא לספוק
21 דהכי אבל גבי מסותא דאין קדושה באה אלא
22 על פי של זה אימא לה דאפי' אם תמצו לומר
23 תקפה הן מוציאין הקדישה בלא תקפה לא הוי
24 הקדש דאין יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו:
25 דמסייע לה. דגבי ספק בכורות אם תקפה בתן
26 מוציאין מידו: **תספיקות**. לקמן מפרש בספק
27 פרוין פטר המור דמפריש עליו טלה לאפקועי
28 איסורא והוא לעצמו שאין צריך ליתנו לכתה
29 שהמוציא מחבירו עליו הראיה פרוין פטר המור
30 בר עשורי הוא אם יש לכתה י פטרי המורים
31 שנקלו לו מבית אבי אמו ישראל מפריש עליהם
32 עשרה שיו ומעשרן וכן שלו להכר ספק פרוין
33 פטר המור ביד ישראל נכנס ליד עם שאר
34 פטורים שלו להתעשר ואי נפקא בגעשורי ליפוק
35 ואי כ"ה. יש לכתה צד וזכיה בו נמצא זה אם יצא
36 בגעשורי פטר ממונו במקומו של בתן: **למיר**. רבה
37 שהוא רבה: **אם בר חיובא הוא**. אי האי נבגרא בר
38 חיובא הוא לעשורי שפריון זה לאו פרוין פטר
39 המור שלו הוא הרי של וי' טלאים תיעשרן שפיר קמעשר. **לאו בר חיובא הוא**.
40 שפריון זה של בתן לא פטר ליה מידו דתשעה לאו בני עשורי ניהו: **לאו מילתא היא**
41 **דאמרי**. דודאי סייעתא היא למר דהוה צד וזכיה בתיה ביה מספק ואשתבח דכל בני
42 טלאים ספק חייבים במעשר ספק אין חייבים מספקא לא הוי צריך לעשרניהו כדקאמרת
43 לעשורי ממה נפשך דכל ספק חייב ספק פטור לאו בני עשורי ניהו ואפילו היכא דאיכא
44 למימר ממה נפשך: **קפ"ז** אחד מן המגנין כו'. היה מעשר טלאים והתחיל למנות כשהיו
45 יוצאים בפתח הדייר ועד שלא הגיע לעשרה קפץ אחד מן המגנין לתוך הדייר אינו מכיר:
46 **בולן** פטורין. בין אותן שביצאו בין אותן שבתוך הדייר ואפילו הן אלף שדעו פטורין (שהם)
47 מגן הראוי ששקמנאן היה המגן ראוי להשלים ולבא לכלל מעשר ואמרין בבכורות והכי מייחתין לה מגן הראוי פטר ואותן שבתוך הדייר פטורין משום זה המעשר דכל אשר יעבור
48 תחת השבט אמר רבנאן ולא שבער כבר וכל חד מינייהו ספק כבר עבר הוא: ואי כ"ה **ספיקא**. דאיכא למימר ממה נפשך כעי לעשורי שמא יעשה בתורה ובמגנהו געשוריהו להנך
49 דבתוך הדייר ממה נפשך כו' שיוציאין אם מעשר שלחן בר חיוב ובראי הוא בגון שלא יצא אותו הקופץ לתוכן שפיר קא מעשר: **ואי לאו בר חיובא**. בגון אותן עשירה שדעו זה לתוכן
50 ואין עשירי שלחן מעשר: **נפשיהו**. ממונו **הראוי**. ששקמנה א' ב' ג' היו בדיר טלאים הרבה שהיו ראוי להשלים ופטורין מניה: **דאמר רבא**. בבכורות (דף נט.) אמר **הראוי**
51 **פוטור**. היה לו י' טלאים וקמה מתן אחד מן שאינן מגנין המגנין פטורין ושאינן מגנין מצטרפין לגורן אחר שולדה לו טלאים עד שביעו את הורן ויצטרפו עם אלו אכל המגנין
52 פטורין פטורין הראוי וליה לה מאשר יעבור ולא שכבר עבר דמעבר תחת השבט ולא עלה בידו לעשר שוב אינו מעבירו פעם אחרת כשולדה לו טלאים לצרף עמהם:
אלא

אותם עניינים שפועלים ביום-הכיפורים על ידי תענית ולעניוים,
פועלים בפורים על-ידי "משתה ושמהה"

משיחת חג הפורים ה'תש"ו

56 הגמרא מביאה הוכחה שאין תפיסת כהן מועילה בספק בכור: **אמר**
 57 **ליה רב חנניה לרבא, תניא - שנינו ברייתא דרבי יוחנן, תפיסות -**
 58 **טלאים שהם ספק פדיון פטר חמור, שאינו יודע אם הוא בכור או**
 59 **לא. שדינו הוא שמפריש עליו שה כדי להפקיע את איסורו, וממני**
 60 **הספק אינו חייב ליתנו לכהן, ואם יש לו לישראל כמה טלאים**
 61 **שהם ספק פדיון פטר חמור, הרי הם נכנסין ליד יחד עם שאר**
 62 **טלאיו להתעשר במעשר בהמה, שמוציאים את הטלאים מפתח**
 63 **הדיר ונטלים כל עשירי מהם והוא קדוש. ואי סלקא דעתך שם**
 64 **תקפו בהן ותפס את הטלה הספק אין מוציאין אותו מידו, הרי שיש**
 65 **לכהן צד זכיה באותו טלה, ואם כן קשה, אמאי נכנסין ליד**
 66 **להתעשר יחד עם שאר הטלאים, הרי אם יצא טלה זה עשירי,**
 67 **נמצא זה ישראל פטור ממונו המחויב במעשר בהמה, כממנו של**
 68 **בהן, שהלא עליו מוטל לעשר את צאנו ואינו יכול להשתמש**
 69 **בממון של אחר לשם כך, וכאן שיצא הטלה המסופק כמעשר**
 70 **בהמה, נמצא שהשתמש ישראל בממון הכהן לפטור את צאנו**
 71 **מחובת מעשר. ומוכח שאין לכהן שום צד זכיה בטלה, שאפילו**
 72 **יתפסו יוציאווהו מידו, ולכן נחשב של ישראל לגמרי, ויכול**
 73 **להכניסו ליד להתעשר יחד עם שאר טלאיו.**
 74 הגמרא דוחה את הראיה: **אמר ליה רב חנניה, אי משום הא**
 75 **- אם ראייתך היא מברייתא זו, לא תפסיקיה למר - אין לך לסייע**
 76 **ממנה לרבה, משום שיש לומר דהא קמאי עסקינן - שהמדובר**
 77 **בברייתא זו, כגון דלית ליה - באופן שאין לו לישראל תלאה**
 78 **טלאים והוא - וטלה זה המסופק, ולכן יכול הוא להכניסו ליד**
 79 **להתעשר, דממה נפשך ניתן לעשרם, אי פר הויבא הוא - אם**
 80 **ישראל מחויב לעשרם משום שאין טלה זה פדיון פטר חמור,**
 81 **שבאמת לא היה החמור בכור ולא היה מחויב בפדיון, ונמצא שיש**
 82 **לו עשרה טלאים שלו ועליו לעשרם, שפיר קא מעשר - ודאי כדן**
 83 **הוא מעשר, שחייב הוא בכך, ואי לאו פר הויבא הוא - ואם אינו**
 84 **חייב לעשרם, משום שבאמת החמור היה בכור וטלה זה הוא**
 85 **פדיונו ושייך לכהן, נמצא אם כן שיש לו רק תשעה טלאים בלבד,**
 86 **ותשעה טלאים לאו פר עשורי ניניה - אינם בני חיוב מעשר, שאין**
 87 **מעשרים אלא אם יש לו מעשרה ואילך, ועל כן אין שום חשש**
 88 **במה שמכניס הוא את הספק ליד לעשר, ואפילו יצא כעשירי אין**
 89 **חשש בדבר, שאם האמת היא שאינו שלו, אין גם שאר הטלאים**
 90 **מחויבים במעשר, ולא פטר ממונו בממון כהן.**
 91 **אביי חור בו מדחיה זו: הדר - חור ואמר רבבי, לאו מילתא היא**
 92 **דאמרי - אין דבריי נכונים, שודאי מוכח מברייתא זו שאם תקפו**
 93 **כהן מוציאין מידו ואין לכהן שום צד זכיה בטלה, שאם היה לכהן**
 94 **צד זכיה בטלה, נמצא שאף שאר תשעת הטלאים הרי הם בספק**
 95 **חיוב מעשר בהמה, ואם כך, לא היה צורך לעשרם כלל, משום**
 96 **דספיקא - טלה שהוא ספק מחויב במעשר, לאו פר עשורי היא -**
 97 **אינו חייב במעשר אפילו אם יש אפשרות שיעשר באופן שיהיה**
 98 **כדן התורה, דתנן - ששנינו במשנה בבכורות (נח), שאם היה**
 99 **מעשר טלאים, והיינו שהוציאם מפתח הדיר תוך כדי שהוא מונה**
 100 **אותם, ועד שלא הגיע למנות את העשירי, קפין אהד מן הטלאים**
 101 **המנויין, לתוכן - לתוך אלו שבדיר שעדיין לא מנאם, ואינו מכיר**
 102 **את הטלה המנוי בין הטלאים שבדיר, בולין פטורין, בין אלו שנמנו**
 103 **ובין אלו שעדיין לא נמנו, אלו שנמנו פטורים אפילו עדיין לא**
 104 **הגיע במנינו לעשרה ונמצא שעדיין לא עשר עליהם, משום**
 105 **שכיון שמנאם נפטרו בכך אפילו לא מנה את העשירי אחריהם,**
 106 **וכפי שתבאר הגמרא להלן, ונפטרו גם אלו שבדיר שעדיין לא**
 107 **עשר עליהם ולא מנאם כלל, משום שעתה כל אחד מהם אינו**
 108 **אלא ספק מחויב במעשר, שאולי הוא זה שקפץ מבחוץ, וספק אי**
 109 **אפשר לעשר.**
 110 **אביי מפרש את ההוכחה מהמשנה שספק אינו כדן מעשר: ואי**

1 **מסותא - היה בית מרחץ, דהו מנצו עליה בי תרי - ששני אנשים**
 2 **התדיינו עליה של מי היא, האי אמר דידי הוא והאי אמר דידי הוא**
 3 **- זה אמר שלי היא וזה אמר שלי היא, קם חד מיניהו - עמד אחד**
 4 **מהם אקדשה לשמים, פרישי מינה ונמנעו מלרחוץ בה רב חנניה ורב**
 5 **אישעיא וכולהו רבן. מפני הספק שמא שלו היא ושל ההקדש**
 6 **ואסור להנות מהמרחץ. ואמר ליה רב אישעיא לרבא, בי אולת**
 7 **קפיה - כאשר תלך לפני הרב הסדא לכהן - המקום שבו הוא**
 8 **נמצא, פעי מיניה מה דינה של מסותא זו.**
 9 **בי אתא - כשבא רבה לעיר סודא בדרכו לכפרי, אמר ליה רב**
 10 **המנונא לרבה, מתניתין היא - דין זה יש ללמוד מן המשנה (טהרות**
 11 **פ"ד מ"ב), ספק בכורות, אחד בכור אדם שדינו לפדותו בהמשה**
 12 **סלעים ולתתם לכהן, ואחד בכור פתמה שדינו כמו שיבואר מיד,**
 13 **דהיינו בין בזה ובין בזה, בין בכור בעלי חיים פהורים, כמו פרים**
 14 **כבשים ועזים שדינם להינתן לכהן, ובין בכור בעלי חיים פתמים**
 15 **כחמור שדינו להיפדותו בשה ולתנו לכהן, בכל אחד מאלו אם**
 16 **התעורר ספק אם בכור הוא או לא, וכגון שלפני לידתו הפילה**
 17 **אמו, ואין יודעים אם מה שהפילה היה עובר גדול שיחשב בכך**
 18 **שכבר לידה, והולד הזה שנוולד עתה אינו בכור אלא שני, או שמא**
 19 **הפילה רוח בעלמא והנולד עתה הוא הבכור, בכל אלו, בין בספק**
 20 **אם הבהמה היא של ישראל או של הכהן ובין בספק אם חייב**
 21 **ישראל דמי פדיון הבן לכהן, כל המוציא מחבירו המוחזק בבכור**
 22 **בהמה או ברמי פדיון בכור האדם, עליו חובת הראיה, וכל של**
 23 **הביא עדים ששלו הוא אין נותנים לו את הבכור או את דמי פדיון**
 24 **הבן. ומבינה הגמרא שהכוונה היא לשניהם, הן לכהן והן לישראל,**
 25 **שאם ביד ישראל היא, הרי שהכהן הטוען שיש לתתה לו, הוא**
 26 **המוציא מחבירו ועליו הראיה, ואם ביד הכהן היא, וכגון שתפס**
 27 **מדישראל ושתק ולבסוף צוה, הרי שהישראל הבא עתה להוציא**
 28 **מהכהן, הוא נחשב המוציא מחבירו ועליו הראיה. והיינו שתפיסת**
 29 **כהן באופן זה מועילה, ונחשב שהישראל הורה לו. ותני עליה**
 30 **בברייתא, שבכל ספק בכור בהמה, אסורים גניזה, שאין לגזול את**
 31 **צמרם, ובעבודה, שאין לעבוד בהם כבשאר בעלי חיים, מפני**
 32 **הספק שמא בכורות הם ויש בהם קדושה.**
 33 הגמרא מסיימת את הראיה: **והא קמא בספק בכור, דאמר - שסובר**
 34 **התנא במשנה שאם תקפו בהן לישראל ונטל ממנו את הבכור,**
 35 **ושתק ולבסוף צוה, שאין מוציאין אותו מידו, וראיה דתנאי**
 36 **במשנה שהמוציא מחבירו עליו הראיה, דהיינו בין כהן הבא**
 37 **להוציא מהישראל ובין ישראל הבא להוציא מהכהן שכבר תפס**
 38 **הימנו, והיינו באופן ששתק ולבסוף צוה, וכאשר לא תקפו**
 39 **חמור כח קדושת בכורה שלכן אותם ספק בכורות אסורין גניזה**
 40 **ובעבודה. ומוכח מכאן שבמסותא אם יתקוף והשני ישתק ולבסוף**
 41 **יצוה אי אפשר יהיה להוציא ממנו, אם יקדישה הרי היא קדושה**
 42 **אף לולי שתק, כמו כאן שקדושת הבהמה נובעת מכח היותה**
 43 **ספק של כהן.**
 44 הגמרא דוחה את הראיה: **אמר ליה רבא לרב המנונא, מקדושת**
 45 **בכור קאמרת להוכיח שאם תקפו כהן אין מוציאם מידו, ולכך**
 46 **אסורים בגיזה ועבודה, לעולם אימא לך - באמת יכול אני לומר לך**
 47 **שאם תקפו בהן מהישראל מוציאין אותו מידו, שבחוקת ישראל**
 48 **הוא עומד ואין תפיסתו תפיסה, ולעולם הכהן הוא המוציא ועליו**
 49 **הראיה, ואפילו הכי אסורים גניזה ובעבודה, שקדושתם אינה**
 50 **נובעת משום כח הכהן בהמה, אלא משום דקדושה קמא מאליה**
 51 **שאני - שקדושת בכור חלה מאליה ואין צורך להקדישה בפה,**
 52 **ולכן משום ספק קדושת בכור אסורים בגיזה ועבודה, אך לגבי**
 53 **המרחץ שנשתפפו בו, יתכן שאף שקיפה תועיל לא יחול הקדש,**
 54 **שאין הקדש דומה לתקיפה משום שאין אדם מקדיש דבר שאינו**
 55 **ברשותו.**

56 מתרצת הגמרא: מי כְּרַתְּ שֶׁמְסוּתָא מְפֻלְטְלוּ עֲסָקִינוּ, אלא
 57 בְּמְסוּתָא שהיא מְקַרְקְעָ עֲסָקִינוּ, דְּכִי - שכאשר בעליה יְבֹל
 58 לְהוֹצִיָּא בְּדִינֵינוּ, בְּרִשׁוּתֵיהּ קְרִימָא - הרי היא עומדת ברשותו ויכול
 59 הוא להקדישה, כיון שקרקע אינה נגזלת.
 60 הגמרא דנה בדין שנים האדוקים בטלית: תָּנִי רַב תַּחְלִיפָא בְּר
 61 מְצֻרְבָּא וְבֵן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, קָמֵיהּ - לפניו דְּרָבֵי אֲבָהוּ, שְׁנַיִם אֲדוּקִים
 62 בְּטִלְיָתָא, זֶה נוֹטֵל בַּה עַד מְקוֹם שְׂרִידוֹ מְנַעַת בַּחֲחוּקְתָּהּ בַּה, וְזֶה נוֹטֵל
 63 בַּה עַד מְקוֹם שְׂרִידוֹ מְנַעַת בַּחֲחוּקְתָּהּ בַּה, וְהַשָּׂאָר שְׂאִינוּ בַּתוֹךְ יָדָם,
 64 חוֹלְקִין בּוּ בְּשָׂוֵתָא, כְּדִין מִשְׁנַתִּינוּ.
 65 מְתוּיָא לִיָּה - הראה לו דְּרָבֵי אֲבָהוּ לרב תחליפא באצבעותיו כלפי
 66 מעלה, כרומו להוסיף, וְכַשְׁבוּעָה היא חלוקה זו.
 67 שואלת הגמרא: אִלָּא מְתִיבֵיהּ דְּקִתְּנֵי דְּפִלְגֵי בְּהָדָר - מה שנאמר
 68 במשנה שהם חולקים בשוה, וְלֹא קִתְּנֵי בַּמְשֻׁנָּה שֶׁזֶה נוֹטֵל עַד מְקוֹם
 69 שְׂרִידוֹ מְנַעַת, הֵיכִי מְשַׁבְּחָתָּ לָּהּ - באיזה אופן נאמרו דברים אלו.
 70 מיישבת הגמרא: אֲמַר רַב שְׁפָא, בַּמְשֻׁנָּה מְדוּבָר דְּתַפְסִי בְּכַבְּשָׁתָא
 71 - שתופסים הם בחוטים היוצאים מצידי הטלית, ואינם אחוזים בה
 72 עצמה, ולפיכך חולקים בכולה.
 73 אומרת הגמרא: אֲמַר רַב מְשַׁרְיָא, שְׁמַע מִיָּנָה, הָאֵי מוֹדָא - סודר
 74 זה שנותן אדם לתבירו עבור קנין סודר, כאשר בא לקנות הימנו
 75 דבר ונותן למקנה סודר שעבורו יקנה לו, בִּינֵן דְּתַפְסִים בִּיהַּ הַמְקַנָּה
 76 בסודר שְׁלֹשׁ אצבעות על שְׁלֹשׁ אצבעות, אף ששארית הסודר נותר
 77 אצל הקונה, קְרִינֵן בִּיהַּ - מתקיים בכך הכתוב לגבי קנין סודר (רות
 78 ד' ז') וְנִתְּנָה לְרַעְיוֹ, דְּכַמְּאֵן דְּפִסְקָא דְּמִי וְקָנִי - שמה שבתוך ידו כאילו
 79 חתוך הוא משאר הסודר וקנאו, ועל ידי כך מקנה לו את החפץ
 80 שרצה להקנות. שלולי הברייתא הייתי אומר שאין אדם זוכה
 81 באיחיה של חלק מחפץ, ובברייתא למדנו שזוכה.
 82 שואלת הגמרא: וְכֵּינָא מַמַּה דְּאִמְרֵי רַב חֲסָדָא, דְּאֲמַר רַב חֲסָדָא,
 83 מֵאֵס גַּם לֹאשְׁתּוֹ בְּיָדָהּ, וְמִשְׁחִיחָה - החוט שבו הגט קשור בְּיָדוֹ הוּא,
 84 אִם יֵשׁ בַּהּ חֲחוּשׁ שִׁבְלוֹ לְתַתָּן - למשוך את הגט הימנה על ידו
 85 וְלִהְיָבֵאוּ אֲצִילוּ, אֵינָם מְגוֹרְשֵׁתָא, וְאֵם לֹא, מְגוֹרְשֵׁתָא וְקִשְׁיָה, שֶׁמּוּכָח
 86 שאין זו נתינה אם הגט נתון בידה באופן שאפשר לקחתו הימנה,
 87 ואילו כאן אמרנו שמה שבתוך ידו כאילו הוא חתוך מהשאר והוא
 88 קונה אותו, אף שהוא נמשך גם מחוץ לידו ותפוס בידי אחר.
 89 דוחה הגמרא: הָתָם לְגַבֵּי גַט, בְּרִיחֵיהּ בְּעֵינָי - יש צורך בהבדלה,
 90 שיהיו מובדלים זה מזה, וְלִכְּפָא - ואין כאן כריתות, שעדיין הם
 91 אדוקים בחוט זה, הֲכָא בְּסוּדְרָא, נְתִיבָה בְּעֵינָי - אין צורך אלא
 92 בנתינת הסודר מהקונה למקנה, וְהָא אֵיכָא - ויש כאן נתינה, ומה
 93 שהוא בתוך ידו הרי הוא שלו.
 94 הגמרא מבררת את אופן החלוקה בטלית: אֲמַר רַבָּא, מַה שְׁנֹאמֵר
 95 בַּמְשֻׁנָּה שְׁנַיִם אֲחֻזִּים בְּטִלְיָתָא יְחֻלְקוּ, אִפִּילוּ אִם הָיְתָה מְלִית
 96 מוֹרְכָתָא גַם כֵּן חוֹלְקִין.
 97 שואלת הגמרא: שְׁשִׁימָא, מִתְרַצַּת גַּמְרָא: לֹא צְרִיכָא לַחֲדָשׁ זֹאת
 98 אלא באופן דְּקָאֵי דְּהָכָא בִּי מְצִיעָה - שְׁעוּמַד הוּזָב בַּאֲמַצְעָה שֶׁל
 99 הטלית. שואלת הגמרא: הָא נָמִי - גם זה שְׁשִׁימָא. מִתְרַצַּת גַּמְרָא:
 100 לֹא צְרִיכָא אלא באופן דְּמִקְרַב לְגַבֵּי דְחָד - שקרוב הוּזָב בְּטִלְיָתָא
 101 לצידו של אחד מהם, מַהוּ דְּתִקְרָא דְּאֲמַר לִיָּה זֶה שֶׁהוּזָב קְרֹב אֵלָיו
 102 לחבירו, שְׁלֹז הָכִי - נחלוק בטלית לרוחבה, ועל ידי כך הוא ירויח
 103 את הוּזָב שִׁבּוּא כּוּלוֹ לְחֻלְקוֹ, קָא מְשַׁמַּע לֵין שֶׁאֵין יִכּוּל לומר כך,
 104 דְּאֲמַר לִיָּה חֲבִירוֹ, מֵאִי הָיְתָה דְּפִלְגָתָּ הָכִי שְׁלֹז הָכִי - מה ראית
 105 לחלקה לרוחבה, חֲלוּק אֹתָה לְאוֹרְכָה, וְנִמְצָא שֶׁבְּחֻלּוּק גַּם בַּחֲבִי:
 106 דִּין מְלוּה וְלוּוֹה הָאוּחוּזִין בְּשֹׁטֵר: תָּנִי רַבִּינוּ, שְׁנַיִם - מְלוּה וְלוּוֹה שְׁהוּ
 107 אֲדוּקִין בְּשֹׁטֵר הַהוּלָא, מְלוּה אֲוֹמַר שְׁלֵי הוּא, שְׁעַדִּין לֹא נִפְרַע
 108 וְנִפְל מִמֶּנּוּ וּמְצָאֵתוּ, וְלוּתָּ אֲמַר אֲמַנְם שְׁלֵף הוּא הִידָה, כְּשֶׁלּוּיֵי מִמֶּנּוּ
 109 וּפְרַעְתִּינוּ לָךְ וְהַחֲזַרְתָּ לִי וְנִפְל מִמֶּנּוּ וְעַכְשִׁיו מִצְאֵתוּ, וְתַקִּים הַשָּׁטֵר
 110 בְּחֻתְמֵינוּ - יעידו העדים החתומים בשטר שאכן זה כתב ידם,

1 אבוי מסיים את ההוכחה: אִלָּא מֵאִי אֵית לָךְ לְמִימָר - אלא מה יש
 2 לומר על מנת ליישב זאת, שאין מעשרים כלל טלאים שיש בהם
 3 ספק, מִשּׁוּם שְׁעִשְׂרִי, שהוא וְדָאֵי מְעַשֵּׁר בַּהֲמָה אֲמַר רַבְּמַנָּא
 4 לעשרו, וְלֹא עִשְׂרִי שהוא סָפֵק, דְּהֵינּוּ שֶׁאֵין לעשר באופן שאין
 5 ודאות על העשירי שהוא אכן קדוש, ולכן כאן שאחד מכל אלו
 6 שבדיר אינו מחויב במעשר, אם יעשרוהו עם כולם יהיה העשירי
 7 ספק, שְׁמָא יֵצֵא הַטְּלָה הַפְּטוּר בִּאֶחָד מֵאלו שְׁקִדְמוּ לעשירי ונמצא
 8 שהעשירי אינו עשירי אלא תשיעי, ומשום כך פטורים הכל
 9 ממעשר בהמה. הֲכָא נָמִי - כך גם יש לדחות את דברי דלעיל,
 10 שאמרתי שמה שאמרו בברייתא שהספיקות נכנסים לדיר
 11 להתעשר מדובר באופן שיש תשעה מלבד הספק וממה נפשך
 12 אפשר לעשרם, שאין הדבר כן, שהלא 'עשירי' וְדָאֵי אֲמַר רַבְּמַנָּא
 13 וְלֹא עִשְׂרִי סָפֵק, ואין מעשרים כלל באופן של ספק, ועל כרחך
 14 שמה שמעשרים אותם הרי זה משום שאין לכהן צד זכיה בטלה
 15 זה. ומכאן מוכח שאם תקפו כהן מוציאים מידו, ולכן אין לו צד
 16 זכיה.
 17 הגמרא שבה לברר את דברי הברייתא: אֲמַר לִיָּה רַב אֲהָא מְדַפְּתֵי
 18 לְרַבִּינָא, מֵאִי 'סְפִיקוּת' שאמרה הברייתא שהם נכנסים לדיר
 19 להתעשר, אִלְמָא שהכוונה היא לְסָפֵק בְּבוּרוֹת, שיש לו טלה
 20 שהוא ספק בכור ספק אינו בכור, ועליו אמרה הברייתא שהוא
 21 מצטרף לשאר טלאיו, אִם כן קשה, הֲלֹא 'הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה קָדָשׁ' אֲמַר
 22 רַבְּמַנָּא (ויקרא טז לב), וְלֹא יִכּוּל להיות עשירי זה שהוא כָּבֵד קְדוּשָׁה,
 23 כמו בכור, ומכיון שאין בכור יכול להיות עשירי, והוא ספק בכור,
 24 ממילא עדיין יש כאן עשירי ספק, ואי אפשר להכניסו לדיר
 25 להתעשר.
 26 מיישבת הגמרא: אִלָּא מְדוּבָר בְּבִרְיָתָא בְּטִלָּה שֶׁהוּא סָפֵק פְּדִינֵן
 27 פְּטוּר תְּמוּרָה, שאין בו קדושה כלל, שאפילו הוא ודאי פדיון פטר
 28 חמור אינו קדוש וחייב במעשר בהמה, וְכַדְרֵב נְהָמָה, דְּאֲמַר רַב נְהָמָן
 29 אֲמַר רַבָּה בְּרַ אֲבָהוּ, יִשְׂרָאֵל שְׂיֵשׁ לוֹ עֲשִׂרָה סָפֵק פְּטוּרֵי חֲמוּר בַּתוֹךְ
 30 בִּיתוֹ - שיש לו עשרה חמורים שכל אחד מהם ספק שהוא בכור
 31 לאמו וספק שאינו בכור לאמו, וכל זמן שלא פהא אסורים
 32 בעבודה מספק, מְפָרִישׁ עֲלֵיהֶן עֲשִׂרָה שֵׁינִי - טלאים, ועל ידי כך
 33 הותר האיסור שבהם והם מותרים, וּמְעַשְׂרֵיהֶן לאותם עשרה שֵׁינִי,
 34 שהעשירי קודש כדון מעשר בהמה, שאף פדיון פטר חמור חייב
 35 במעשר בהמה, וְהָן, עֲשֵׁרֵת הַשֵּׁינִי, שְׁלֹז, שאף שפדיון פטר חמור
 36 שייך לכהן, כאן מפני הספק שמא החמורים לא היו בכורים, אינו
 37 צריך להביאם לכהן.
 38 הגמרא מבררת את פסק ההלכה לגבי מסותא: מֵאִי הָיוּ עֲלָהּ - מהי
 39 ההכרעה להלכה בספק הנזכר דְּמְסוּתָא. מביאה הגמרא: תָּא שְׁמַע,
 40 דְּאֲמַר רַב תִּימָא בְּרַ אֲבָהוּ, הָוֹה עוֹבְדָא - היה מעשה כזה שהובא
 41 לשאול את הדין בִּי - אצל רַב חֲסָדָא, וְרַב חֲסָדָא בִּי - אצל רַב
 42 הוּנָא, דְּהֵינּוּ שֶׁהֵלַךְ לשואלו, וּפְשִׁטָּה רַב הוּנָא מֵאִי דְּאֲמַר רַב נְהָמָן
 43 כֵּן מְמוּן שְׂאִין בעליו יְבֹל לְהוֹצִיָּא מִיד זֶה שהוא בידו בְּדִינֵינוּ, שאין
 44 לו עדים להביאם לפנייהם להעיד שהוא שלו, אִם הִקְדִּישׁוּ אֵינוֹ
 45 קְדוּשָׁה, שהוא נחשב שאינו ברשותו. ומעתה נפשט הספק במסותא
 46 שאינה קדושה.
 47 שואלת הגמרא: יש לדייק מדבריו, הָא - אבל אם יְבֹל בעליו
 48 לְהוֹצִיָּא בְּדִינֵינוּ, אִם הִקְדִּישׁוּ בעליו קְדוּשָׁה, אָף עַל גַּב דְּלֹא אֲפִקֵּיהּ -
 49 שלא הוציא עדיין את הממון מחבירו. וְהָאֲמַר רַבִּי יוֹהָנָן, גִּזְלָה מִמּוֹן
 50 שֶׁל אִדָם וְלֹא נְתִיבֵישׁוּ בְּהַעֲלִים מִמֶּנּוּ, שְׁנִינְהֶם, הֵן הַגּוֹזֵל וְהֵן הַנּוֹגֵל,
 51 אֵינָם יְבֹלִין לְהַקְדִּישׁוּ, וְהַ, הַגּוֹזֵל, לִפִּי שְׂאִינָה שְׁלֹז, ואין אדם מקדיש
 52 דבר שאינו שלו, וְהַ, הַנּוֹגֵל, לִפִּי שְׂאִינָה בְּרִשׁוּתוֹ אלא ברשות
 53 הַגּוֹזֵל, ואין אדם מקדיש מה שאינו ברשותו. והרי סתם גזילה יכול
 54 הנגול להוציא בדיינים מהגזול, ואף על פי כן כל עוד שלא
 55 הוציאה אינו יכול להקדישה, לפי שהיא נחשבת שאינה ברשותו.

בבא מציעא. פרק ראשון - שנים אוהזין - דף ז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" קצא

רש"י

1 אלא מאי אית לך למיטר. למה לא חיבדו לעשר ממה נפשה. עשירי ודאי. הצריך הכתוב
2 לעשר ולא הצריך לעשר את הספק וכל עשירי שבקאן ספק חן שאפי' יקא הפטור
3 בהמישי שוב אין העשירי קרוי עשירי אלא תשיעי שהפטור אינו מן המנין; מאי ספיקות.
4 דאמרו לעיל הספיקות נבנסין לדיר להתעשר: ספק פרוין פטר חמור. טלה שהופטר על
5 ספק פטר חמור שאפילו הוא פטר חמור ודאי אין
6 בטלה זה של פרוין משום קדושה; עשרה שיון.
7 לאפקועי איסוריהו למשרי להו בעבודה; עובדא
8 הוה כי רב הסדא ורב הסדא כי רב הונא. מעשה
9 הנה ובא לפני רב הסדא ורב הסדא הביאו לפני
10 רב הונא; שאינו יכול להוציא בו. והאי נמי
11 דחזין ליה דאין יכול להוציא בדינין שאן לו
12 ידקה בדבר אין הקדושה קדושה; הא יכול
13 להוציא בו. בתמיה; שאינו ברשותו. והא סתם
14 זולתו יבולין להוציא בדינין הוא; במסותא
15 משלילין. כגון יגית: פוקיע. דכל היבא
16 דאימיה ברשות מרי קיימא דקרקע איתא נגולת
17 וישפיר פשיטאן מהא דאי הנה ליה ראה; עלה
18 הקדושה הקדושה; בר מערבא. מארץ ישראל; פתוי
19 ליה. מרעא באצבעותיו כלפי מעלה; בכרששתא.
20 בגרדן בששני ראשין שטרין ברנדיש; ש"מ
21 מודקתני עד מקום שידו מגעת קמי ליה; האי
22 סודרא. של קונה שוקנין בו קנין; פון דתפיס
23 ביה. מקנה שילש על שלש קרנא ביה ושלף איש
24 נעלו ונתן לרעה; דכמאן דפסיק דמי. וקניה
25 מקנה והמכר נקנה בו ללוקח ודוקא נקט שלש
26 על שלש דכיל בעינין דכתיב (רות ד) נעלו ובצר
27 משלש אצבעות לאו בגד הוא כדאשפתן גבי
28 טומאה; גם כדה. שבתנו ליה ומשיחה. ששטר
29 בה בידו אם כי בח באותו חוט שיכול לנתקו
30 לגט מקדה ולהביאו אצלו; איה מגורשת. אלמא
31 לאו נתינה היא; כריתות. הבדלה שהיה
32 מובדלים זה מזה ודרי אנודים הם בחוט זה; אם
33 היתה טלית מוזהבת כלומר אפילו היא מוזהבת
34 חולקום; פלוג הכי. לרוחקה ויהא הנהב לאחד
35 מהם; קא משמע לן דא"ל כו' פלוג. לאורכה;
36 שנים אדוקים בשטר. המלוח והלוח; שלף הוא
37 ופרעתיו לף. והתורת לי ומפני נפל; ותפיס
38 השטר בחותמיו. סידר דהכי קאמר אם השטר
39 כשר שהקימיהו חותמיו לומר כתב דיני הוא
40 הרי הוא בחוקתו; נפל השטר ליד תדיו. משמע
41 דהכי קאמר אם מצאו דין לא יוצאו אותו
42 עלמית מדי דין ולקמן פריך מאי שאן דין
43 מאניש דעלמא; ונבי ליה מלוח כוליה. בתמיה;
44 במקום. שכתבו בו הנפק שפך ככר בב"ד
45 והעידו עדים על חתימת דין וכותבין הדדין; פון
46 שטרא דנן נפק דקאמא ואסיהו פלוגי ופלוגי על
47 חתימת דידו ואשרנהו וקיימנהו כדתיב; כולי
48 עלמא ל"פ דחלוקה. דכי אמרין דיתקיים השטר
49 בחותמיו לא לגמרי מלוח בלו קאמר אלא
50 למגבי פלוגיה ופלוגיהויהו בשאינו מקיים רבי
51 סבר אף על פי שהלוח מודה ליה שכתב שטר
52 זה וקנה לו מעות צריך המלוח לקיימו בחותמיו
53 ואפילו השטר בידו נאמן הלוח לומר פרעתמי
54 דכל זמן שאינו מקיים מאן קמשוי ליה שטרא
55 לוח שמודה לו שכתבו הוא אמר דפריע אבל משהשטר מוחזק על פי עדיו אין הלוח נאמן לומר פרעתמי
56 אין הלוח נאמן באמירתו אלא על ידי חזקה זה שאדוק בו ודרי הוא כשאר מציעא ופליגי ואי לא לא פליגי. שאפילו כולו ביד המלוח נאמן הלוח לומר פרעתמי

1 וְלֹא עֲשִׂירֵי סֶפֶק. אֵין לְהַקְשׁוֹת אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְמַעֲשֵׂי סִפְיָא בְּדַפְרִיךְ בְּמַסְכַּת חוֹלִין נוֹף
2 כּבּ: ד"ה אִיצְטְרִיךְ.
3 מִפְּרִישׁ עֲלִיהֶן עֲשָׂרָה שִׁינן. תִּימָה דְּכִפִּיק דְּכַבּוּרוֹת (דף יא. וטס) אִמְרִי דִּישָׁה אָחֵד פּוֹטֵר
4 כּמָה פּוֹטֵר חֲמוּרִים וּמָה צָרִיךְ עֲשָׂרָה שִׁיִּים וְתוּ מָה קָא מְשַׁמֵּעַ לָן מִתְנִיָּה הִיא
5 הַסְּפִיקוֹת נִבְנְסִים לְדִיר לְהַתְעַשֵּׂר וְתוּ כִּיּוֹן דְּאָמַר
6 מְעַשְׂרֵן מַה צָרִיךְ לְהַשְׁמַעֲנֵהוּ דָּהּן שֶׁלֹּו פְּשִׁטָּא
7 כִּיּוֹן דְּמַעֲשָׂרָן דָּהּן שֶׁלֹּו דְּאִילוּ הִיּוּ שֶׁל כֶּהֱן לֹא
8 הִיּה מְעַשְׂרֵן דְּהוּן לָהּוּ בְּלִקּוּחַ דְּתַנּוּן (שם דף נה)
9 הַלִּקּוּחַ וְהַיְתִיּוֹן לוֹ בְּמִתְנָה פּוֹטֵר וְאִי קָמִיל דְּאֵע"ג
10 דְּמַעֲשָׂרָן עֲדִינן הֵם שֶׁלֹּו פְּשִׁטָּא דְּמַעֲשֵׂר בְּהִמָּה
11 שֶׁל בְּנֵלִים הוּא:
12 מְחִי"ר אָבִדוּ וְהִשָּׂאֵר שֶׁבְּעוּדָה. נְרָאָה דְּלֹא
13 גָּרַס' וְהִשָּׂאֵר דָּאָף בְּמָה שִׁדּוּ מִגְעַת
14 יִשְׁבַּע כִּיּוֹן דְּנִתְקַנְהוּ הַשְּׁבוּעָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה אָדָם הוֹלֵךְ
15 וְתוֹקֵף מִטַּעַם זֶה יִשְׁבַּע אִף בְּמָה שְׁהוּא תוֹפֵס וּמִכֵּל
16 מְקוּם שְׁפִיר מוֹכֵחַ בְּסוּמָךְ דְּבִקְנֵן מֵאִי דְּתַפְסִי כְּמֵאֵן
17 דְּפִסִּיק דְּמִי כִּיּוֹן דְּהִבָּא לְאַחַר שְׁבוּעָה גָּט לֵךְ מַה
18 שְׁהוּא תוֹפֵס אִפְּלוּ יוֹתֵר מִמְּחַצָּה וְהַשְּׁבוּעָה הִיא
19 בְּשִׁבְלֵי הַשְּׁעָנָה וּמִפְּנֵי הַתְּקָה:
20 אִם יְכוֹל לְנַתְקוּ. נְרָאָה דָּאָם הִיּוּמָה יָדָה פּוֹתְקָה
21 בְּשֶׁשֶׁת שָׁנָתוּ גָּט לְיָדָה וְנִשְׁאַרְהּ הַמְּשִׁיחָה
22 בִּידוּ וּפְקָצָה יָדָה בְּחוּק שֶׁאֵם מוֹשֵׁךְ הַמְּשִׁיחָה לֹא
23 יוֹכֵל לְהִבְיֹאוּ אֲצֻלוּ שְׂאִינָה מְגוֹרֶשֶׁת שְׁתֵּרִי בְּשָׁנָתוּ
24 בְּיָדָה קוֹדֵם שֶׁקְּפָצָה יָדָה הִיּה יְכוֹל לְהִבְיֹאוּ אֲצֻלוּ
25 וְהַקְּפִיצָה לֹא עֲשָׂה הוּא אִלֵּא הִיא וְתוֹךְ כְּטִיל גִּטְרָה
26 מַעַל גָּבִי פִּרְקַע דְּאִינָה מְגוֹרֶשֶׁת דְּלֹא קָרִינן בִּיה
27 וְתוּן בְּיָדָה וְהִבָּא דְּקָאמַר אֵם אִינוּ יְכוֹל לְהִבְיֹאוּ
28 אֲצֻלוּ דְּמְגוֹרֶשֶׁת כְּגוֹן שְׁהִימָה יָדָה קְפִיצָהּ הוּא
29 תְּחַבּ בְּיָדָה כֵּל כֵּר בְּחוּק שֶׁאֵם יִמְשֹׁךְ הַמְּשִׁיחָה לֹא
30 יְבִיא הַגִּט אֲצֻלוּ וְרִית' (נְמִי) פִּירֵשׁ אֵם הַגִּט כְּבֵד כֵּל
31 כֵּר שֶׁאֵם רֹצֵחַ לְמִשְׁוֹךְ הַגִּט אֲלֵי תַּנְקַם הַמְּשִׁיחָה
32 מְגוֹרֶשֶׁת וּמִיִּירֵי בְּיָדָה פּוֹתְקָה וְלֹא קְפָצָה וְלֹא
33 עֲשָׂתָה שׁוּם דָּבָר: מֵאִי

1 מאי שנא ליד דין. מניח אחר. הכי קאמר ואחר. שאינו לא לזה ולא מלוח: שפיר
 2 שפיר. כבר ליד הדין ומאי ניהו הך נפילה דכתיב ביה הנפק. לא יוציא ויהו. לא לזה
 3 ולא מלוח עד שזבא אלוהו או עדים שראו מיד מי נפל. לפירעון. שקמו אמת טוען הלוח
 4 שפרעו. ורבי יוסי לא תיש לפירעון. דמאן דמהדר ליה שטר פרוע לאלתר ויהי ביה
 5 לקורעו ולא משהו ליה. שהבעל מודה. שלא נתן
 6 לה כתובה. אין הבעל מודה. שאמר פרעתי
 7 ומניד נפל. עודה תחת בעלה. שלא גרשה. יחזיר
 8 לאשה. דלא עבדי איניש ליתן כתובה קודם
 9 גירושין. צריי אהפסיה. מעות צרות או קספין
 10 קמר לה ליחזיר כתובהה כשנשאה או לאחד
 11 מכאן שלא יטריחיהו יורשים אם התאלמן.
 12 לעולם איפוך קמיינתא. וקשיא לך דרבנן
 13 אדרבנן לא תיקשי דטעמיהו דרבנן בכתובה
 14 לאו משום דחיישין לפירעון דמאן דפרע
 15 ונאחר ליה שטרא לאלתר קרע ליה אלא משום
 16 דחיישין לשתי כתובות שקמו חזר וכתב לה
 17 בכתובה אחרת שניה לאחר שנפלה זאת מודה
 18 ואין הבעל מודה דקמני לאו באומר שפרעתי אלא
 19 באומר אל תחזרו לה שיש בקדה אחרת ותוציא
 20 על יורשי שטר אחר שטר. מהלוקות. האי וחלוק
 21 דקאמר ר' ש' וכו' דמשמע חלוקין בשוה כן
 22 שמעתי משום ר' יוחנן בר' נחמיה ונראה בעיני
 23 ושניהם ארוקים בתורף. כלומר או שניהם
 24 ארוקים בתורף ותורף גילוי של שטר מקום הלוח
 25 והמלוח והקעות והזמן טופס שאר כל לשון
 26 השטר. זה נוסף בו. ומאי דתפיס דידיה הוא
 27 כדקמני לעיל זה נוסף עד מקום שידו מגעת כי
 28 ולקמן מפרש למאי מביעי ליה. ואפי' אחד ארוק
 29 בו. בתמיהה וקא תניא עד מקום שידו מגעת.
 30 שלו. דקאי תורף בי מצעי. ומר אמר חדא ומר
 31 אמר חדא ולא פליגי לרבי. מעלין בדמיים כמה
 32 תורף יפה מן הטופס. שטרא דאית ביה זמן כפה
 33 שוה. דתורף עדיף מטופס דאית ביה מקום הזמן
 34 דאילו שם המלוח והלוח והקעות בתוכן אף
 35 בטופס שצריך לחזור מענינו של שטר בשטיה
 36 אחרונה והוא עיקר כדקתן (ביב דף סה) כתוב
 37 בו ומלמעלה מנה ומלמטה מאתיים ומלמעלה
 38 מאתיים ומלמטה מנה הכל דולף אחר התחתון
 39 אבל זמן לא מייחד ואי משום חתימת עדים
 40 דהוא תחת הטופס הא אית ליה לרשב"ג מודה
 41 בשטר שכתבו אין צריך לקיימו והאי מודה
 42 שכתבו הוא:

דחויא

מזעין אי הכי מאי למימרא לא צריכא דמקרב לגבי דחד מהו דתימא א"ל פלוג הכי קמ"ל
 דא"ל מאי הוית דפלתת הכי פלוג הכי א"ל רב אהא מדפתי לרבינא לרבי אלעזר דאמר
 זה נוסף טופס זה נוסף תורף למה ליה וכו' לצור ע"פ צלוחיתו הוא צריך א"ל לרבי דאמר
 הכי שטרא דאית ביה זמן פמה שווי ודלית ביה זמן פמה שווי בשטרא דאית ביה זמן גבי
 ממשעבדי ואיך לא גבי ממשעבדי יהיב ליה היאך דיבני ביני ויחלוקו נמי דאמרן לרמי
 דאי לא תימא הכי שנים אוהזין בטלית הכי נמי דפלגי הא אפסיהו הא לא קשיא
 דחויא

דחויא

מאי שנא ליד דין. לספרים דגרסי בשויה ורבי דמי כגון דכתוב ביה הנפק השתא לא
 ידע דנפל ליד דין דהיינו הנפק אלא סבור דהיינו שהדין מצאו ולכן בעי מאי שנא
 דין מאיש אחר ולספרים דלא גרסי ביה הכי והכי דמי כגון דכתוב ביה הנפק ידע שפיר
 השתא דנפל ליד דין היינו שכתוב בו הנפק ומביעיא ליה מאי שנא כתוב בו הנפק דלא
 יוציאנו לעולם הלא אם אין כתוב בו הנפק נראה
 דכ"ש הוא שלא יוציאנו עולמית דאיכא למימר
 שקמו כתב ללוח ולא לזה ומשני דלא מביעיא
 קאמר:

בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה. דלא חיישין
 לתקנתא וליבא למיחש לשמא כתב בניסן
 ולא נשא עד תשרי דמנה ומאתים משמעבדי מן
 האירוסין אף בלא כתובה דאירוסין קלא אית ליה
 ולקודם אירוסין ליבא למיחש דכתב ליה ותוספת
 נמי לאביי דאמר עדין בכתומיו זכין לו איש ור'
 אסי ועמיד כשהקהלה לה:

דחיישין לשתי כתובות. ובלאו איפוך לא
 מצי לאקמא דרבי יוסי תיש
 לשתי כתובות דא"כ עודה תחת בעלה אמאי
 יחזיר לאשה כשאין הבעל מודה:
 מהלוקות. פרשיי דהיינו וחלוק דקאמר
 רשב"ג והדין עמו שלא רצה
 לפרש פלוגתא דרבי ורשב"ג משום דהכי קאמר
 אבל אחד ארוק בטופס בו משמע דהקם לא פליגי
 וזה אינו דגם שם אם אינו מקיים לא שקיל לרבי
 מיד:

דאית ביה זמן כמה שיה. פרשיי דמעות וזה
 ומלוח לא שיימין דכתיבי נמי בשטיה
 אחרונה בטופס והוא עיקר דתנן (ביב דף סה)
 כתוב וכו' ומלמעלה מנה כו' ותמיהה הוא אין
 למדין משטיה אחרונה ולכן עושין חזרת השטר
 ומתני' דכתוב למעלה מנה לא מייירי בשטיה
 אחרונה ופ"ג הם דבעינים לא שיימין דרשב"ג
 אית ליה מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו
 ופירושו מודה דאם חשב אותו שאינו טופס
 עדים באילו יש לו שטר בלא עדים איכ"ל רשב"ג
 נמי לא א"ש דנהי דקבר דאין צריך לקיימו מ"מ
 כשאין כלל עדי' חתימה פסול ועוד כמה עדיף
 תורף מטופס כף השטר פסול בלא טופס כמו
 בלא תורף דאם נמחק אפי' שטיה אחת מן השטר
 הוא פסול אלא דאי יש לומר דבמה שהשטר
 נפסל אין שמין דכך שוה בשתופס שטיה אחת מן
 הטופס כמו תופס לזה ומלוח ומעות ועדים
 והשטר אינו כשר בלא זה כמו בלא זה אבל זמן
 שהשטר כשר בלא זמןו שמין כמה שוה
 ובידולמי איכא א"ר אלעזר הכל דולף אחר מי
 שחפס עדים ופליגי אנג' שלטו דמוכיר זמן
 וסובר דעדי' מסירה כרתיה והשטר כשר בלא עדי'
 חתימה ושמן כמה שוה שאין צריך לחזור אחר
 עדי' מסירה ולית ליה הווא לישנא דג"פ (ביב דף
 קט) דקבר רשב"ג עדי' חתימה כרתיה: ויחלוקין
 נמי לרמי. ואין וחלוקין את החוב כמו שכתוב
 בשטר אלא כמו ששוה לו למכור מזה יפרע החצי
 דאי לא תימא הכי אפי' חצי החוב ממש גבי טלית

מי וחלוקין ממש הא אפסיהו ולא גרסי' לא דפסקין לשטרא דאיכ' מה מביא משלית אדרבה בטלית אם יחכנו לשנים אין פסידא כל כף ואם יתחזק השטר לא ישוה לכלום ועוד דפשיטא
 הוא דלא יחלוקו השטר לשנים דאוקמנא לעיל פלוגתא דרבי ורבי שמעון זן בגלילאל במודה בשטר שכתבו אלא בדפרישתי:

56 אפילו בעודה תחת בעלה יש לחשוש לפרעון, והטעם משום
 57 דאמור - שיש לומר צריך אהפסה - מסר לה מעות צרוורת או
 58 כסף וזהב, כשנשאה או אחר כך, שיהיו בידה לשם פרעון
 59 כתובתה, בכדי שאם ימות לא תצטרך לקחתם מהירושלים. ואם
 60 יחזיר לאשה את השטר תטען שלא קבלה דבר ויצטרך לשלם לה
 61 פעם נוספת.
 62 יישוב שלישי: רבינא אמר, לעולם איפוד ליהוי - את הברייתא
 63 הראשונה, ורבי יוסי הוא החושש לפרעון ולא חכמים, שלדעתם
 64 מי שפורע קורע את השטר מיד, ומצא דרבנן הקא ברייתא
 65 השניה שלא ישיב לאשה את שטר הכתובה, אינו משום שאנו
 66 חוששים לפרעון, אלא טעמם הוא משום דתיישנין לשתי כתובות,
 67 שמה אחר שאיבדה את שטר הכתובה כתב לה בעלה שטר נוסף,
 68 ומה שנאמר בברייתא אין הבעל מודה, אין הכוונה שטוען
 69 פרעתי, אלא שטוען שיש לה שטר כתובה אחר, ואם יתנו לה את
 70 השטר תוציא על ירושוי שטר אחר שטר, ורבי יוסי שאמר שאם
 71 עודה תחת בעלה יחזיר לאשה, טעמו הוא משום שלשתי כתובות
 72 לא תיש - אינו חושש.
 73 הגמרא חוזרת לדון בדברי רבן שמעון בן גמליאל שהביאה
 74 הברייתא (לעיל ע"א) שאם המלוה והלוה אדוקים בשטר, יחלקו
 75 ביניהם: אמר רבי אלעזר, מה שאמר רבן שמעון בן גמליאל שאם
 76 המלוה והלוה אדוקים בשטר, שיעשו ביניהם מחלוקת, דהיינו
 77 שיחלקו והלוה יפרע רק מחצה, איז זה אלא פשטיהם, אדוקים -
 78 אדוקים פשוטם שבשטר, ושניהם - או שניהם אדוקים בתורה
 79 שבשטר, אבל אם אחד אדוק פשוטם ואחד אדוק בתורה, אין הם
 80 חולקים, אלא כל אחד מה שהוא תפוס בו שלו הוא, ועל כן זה
 81 נוטל מופס וזה נוטל תורה, ורבי יוחנן אמר, לעולם הם חולקין.
 82 הגמרא מבררת את דעת רבי יוחנן. מקשה הגמרא: ואפילו אחד
 83 אדוק פשוטם ואחד אדוק בתורה, והתנאי, שאם שניהם אדוקים
 84 בטלית זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו
 85 מגעת, שכל אחד מה שהוא תפוס שלו הוא, וגם בשטר ראוי
 86 שיהיה כן, ומדוע אמר שחולקים. מתרצת הגמרא: לא צריכא - לא
 87 אמר רבי יוחנן את דבריו אלא באופן דקאי תורה בי מצעי -
 88 שהתורף נמצא באמצע, ואינם אדוקים אלא בשאר השטר ולא
 89 בתורף שבו, ולכן יחלקו בכל השטר, ולא בא לחלוק על רבי
 90 אלעזר, אלא לומר דין נוסף במקרה אחר. שואלת הגמרא: אי הכי
 91 מאי למימרא - מה בא לומר בכך, הלא פשוט הוא שחולקים בוה,
 92 כדין שנים האדוקים בשטר, וכאמור לעיל. מיישבת הגמרא: לא
 93 צריכא - לא הוצרך לומר את דינו אלא באופן דמקרב לגבי דתרי -
 94 שהתורף קרוב יותר לאחד מהם, מהו דתימא - סבור הייתי לומר
 95 שאמר ליה אותו זה שהתורף קרוב אליו, לשני, פלוג הכי - נחלק
 96 כך, לרוב השטר, ואז אקבל את התורף, קא משמע לן - משמענו
 97 רבי יוחנן שאין הדבר כן, דאמר ליה האחר, שהתורף רחוק הימנו,
 98 מאי תוית דפלגת הכי פלוג הכי - מה ראית לחלוק לרוב, חלוק
 99 לאורך ושנינו נהיה שוים בו.
 100 הגמרא מבררת את אופן חלוקת השטר: אמר ליה רב אחא מדפתי
 101 לרבינא, לרבי אלעזר דאמר זה נוטל מופס וזה נוטל תורה, למה ליה
 102 ליטול מחצית שטר, וכן לצור - לעטוף על פי צלוחיתו ולכסותה
 103 בו הוא צריך, שהלא בכך שיחתכוהו לא יהיה בו כל ערך מלבד
 104 להשתמש בו בכיסוי לצלוחית. אמר ליה, הכוונה שחולקים אותו
 105 לרבי - לדמיו, שמעריכים כמה שוה התורף שבשטר יותר מן
 106 הטופס שבו. וההפרש בשווי בין התורף לטופס הוא מחמת
 107 שבתורף יש גם את זמן ההלואה שאין בטופס, ונמצא שאם ינטל
 108 התורף יהיה השטר ללא זמן. דאמר הכי - שאומרים כך, שמתא
 109 דאית ביה זמן פמה שווי, ודלית ביה זמן פמה שווי - כמה שוה שטר
 110 שיש בו זמן וכמה שוה שטר שאין בו זמן, וסיבת ההפרש בשוויים

1 שואלת הגמרא: מאי שנא כשהשטר הגיע ליד רבן דוקא שלא
 2 יוציאנו מידו. מיישבת הגמרא: אמר רבא, הכי קאמר, ואדם אחר
 3 שאינו הלוה או המלוה שמצא שטר שנפל כבר ליד רבן, והיכי דמי
 4 - ובמה מדובר, דכתב ביה הנפק - שנכתב בו קיום על ידי בית דין,
 5 לא יוציא אותו המלוה והלוה מיד המוצא עולמית, עד שיבוא
 6 אליהו או יעידו עדים ממי נפל. מבארת הגמרא: כוונת הברייתא
 7 היא, ולא מיבעיא - אין צריך לומר שאם לא כתב ביה - בשטר
 8 הנפק - קיום של בית דין, שלא יוציא מידו, שפשוט הוא דין זה,
 9 לפי דאבא למימר שמה כתב הלוה את השטר על מנת ללות בו
 10 בעתיד ולא לוח לבסוף, ואם ישיבוהו למלוה יגבה מהלוה שלא
 11 כדיו, אלא אפילו כתב ביה הנפק, דמקום השטר, ואכן היתה
 12 הלוואה, מכל מקום לא יחזיר למלוה, דתיישנין לפירעון השטר, וכפי
 13 שטוען הלוה שכבר פרע את השטר וממנו נפל.
 14 הגמרא מבארת את דעת רבי יוסי: ורבי יוסי אמר שהרי הוא
 15 בתוקפו ובתוקפו, ויחזירו למלוה, ולא תישנין לפירעון השטר,
 16 שהרגילות היא שכאשר חוזר שטר החוב ללוח נזדר הוא לקורעו
 17 מיד ואינו משהה אותו אצלו.
 18 מקשה הגמרא: והאם לא תיש רבי יוסי לפירעון, והתנאי, מצא
 19 שטר כתובה פשוט, בזמן שהבעל מודה בחיובו, שעדיין לא נתן לה
 20 כתובתה, יחזיר לאשה, אין הבעל מודה, אלא טוען שפרע לה
 21 כתובתה וממנו נפל השטר, לא יחזיר לא לוח ולא לוח, דהיינו לא
 22 לבעל ולא לאשה. רבי יוסי אמר, אם עזרת תחת בעלה שלא
 23 גרשה, יחזיר לאשה, שאין אדם עשוי לתת את הכתובה קודם
 24 הגירושין, ואם כבר נתארמלה או נתגרשה, לא יחזיר
 25 לא לוח ולא לוח שמה כבר פרע לה. ומוכח אם כן, שאף רבי יוסי
 26 חושש לפרעון.
 27 מתרצת הגמרא: איפוד - יש להפוך את דברי הברייתא הראשונה.
 28 וכך הם דברי הברייתא, שטר שכבר נפל ליד רבן, לא יוציא
 29 עולמית שמה כבר נפרע, דכי רבי יוסי. ונתקמם אומרים, שטר זה
 30 שהוא מקיים, הרי הוא בתוקפו ולא נפרע, וישיבו למלוה.
 31 מקשה הגמרא: אי הכי - אם כך שחכמים אינם חוששים לפרעון,
 32 קשיא דרבנן אדרבנן - סותרים דברי חכמים זה את זה, שבברייתא
 33 הראשונה, לגבי שטר שנפל ליד רבן, אמרו חכמים שאין חוששים
 34 לפרעון, ואילו במצא שטר כתובה אמרו שלא יחזיר כשהבעל
 35 טוען שפרע, לפי שחוששים לדבריו.
 36 מתרצת הגמרא: ברייתא זו של שטר כתובה, פולח מדברי רבי יוסי,
 37 ותפודי מחפרא והכי קתני - חסרים בה דברים בברייתא ויש
 38 להשלימם ולתקנם כך, מצא שטר כתובה בשוק בזמן שהבעל
 39 מודה יחזיר לבעל, אין הבעל מודה בחיובו אלא טוען שפרע, לא
 40 יחזיר לא לוח ולא לוח, לפי שחוששים לפרעון. במה דברים אמורים
 41 שלא יחזיר, באופן שנתארמלה או שנתגרשה, שאז חוששים
 42 לפרעון, אבל אם עזרת תחת בעלה, יחזיר לאשה, שאין דרך לפרוע
 43 כתובה לאשה שלא גרשה. שכן היה רבי יוסי אמר, שעזרת תחת
 44 בעלה יחזיר לאשה, נתארמלה או שנתגרשה לא יחזיר לא לוח ולא
 45 לוח.
 46 יישוב נוסף לקושיא הראשונה בסתירת דברי רבי יוסי אם הוא
 47 חושש לפרעון או לא: רב פפא אמר, לעולם לא תיפוד, ואכן דעת
 48 רבי יוסי שלא חוששים לפירעון, ומה שמבואר בברייתא השניה
 49 לענין שטר כתובה שרבי יוסי חושש לפרעון ואין משיבים לאשה
 50 שטר כתובה שנמצא, רבי יוסי לרביהם ולשיטתם דרבנן קאמר
 51 להו, לרבי - לשיטתי אפילו נתארמלה או נתגרשה נמי לא תישנין
 52 לפירעון, ולכך יחזיר לאשה, אבל לרבינו - לשיטתכם חוששים
 53 אתם לפרעון, אודו לי מיתה - מכל מקום חודו לי בואת שאם
 54 נמצא השטר בעזרת תחת בעלה, יחזיר לאשה, דלאו פת פירעון
 55 היא ואין לחוש שפרע לה. ואמר ליה רבנן, אין דעתנו כך, אלא

56 רבא מוכיח שעדיף הוא זה המגביה עבור עצמו וחבירו כאחד, על
 57 המגביה עבור חבירו בלבד: תנע להוכיח דבר זה שהמגביה עבור
 58 עצמו וחבירו קונה גם במקום שאילו הגביה עבור חבירו לבד לא
 59 היה קונה, שאילו אמר אדם לשלוו צא ונגוב לי, ונגב, פטור
 60 המשלח מחובת תשלומי כפל, משום שאף שבכל התורה שלוחו
 61 של אדם כמותו, מכל מקום הלכה בידינו (קידושין מב): שאין
 62 שליח לדבר עבירה לענין לחייב את המשלח על מעשה השליח,
 63 ואף על פי כן, שיתפין שנגבנו יחד, האחד הוציא את הגביה
 64 מרשות בעלים עבורו ועבור חבירו, תיבין שניהם בתשלומי הכפל.
 65 מאי מעמא - מהו טעמו של דין זה, לאו - האם לא משום דאמרין
 66 שמוגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחביריה - שמתוך שזוכה הגנב האחד
 67 לעצמו בגניבתו זו, יכול הוא גם לזכותה עבור חבירו, ומוכח שאף
 68 במקום שאין אדם יכול לעשות מעשה עבור חבירו, כגון שליחות
 69 לדבר עבירה, מכל מקום אם הוא עושה זאת גם עבור עצמו יש
 70 בה שליחות, ומוזי יש ללמוד למגביה מציאה שהוא חב לאחרים
 71 בהגבהה זו, שאף שאינו יכול לזכות לאחר, מכל מקום אם הוא
 72 זוכה גם לעצמו בהגבהה זו יכול הוא לזכות גם עבור חבירו. שמוע
 73 מינה - אכן, יש לשמוע מכאן דבר זה.
 74 הגמרא מביאה דין נוסף בהגבהת שנים יחד: אמר רבא, השתא -
 75 עתה דאמרית, אמרין מנו - שאומרים מתוך שזוכה לעצמו זוכה
 76 גם לחבירו, מעתה יש לומר דין נוסף, חרש שהוא אדם חסר דעה,
 77 ופקח - אדם בר דעת, שהקנייהו מציאה שניהם יחד, אף שהגבהת
 78 החרש אינה קונה מעיקר דין תורה אלא מתקנת חכמים משום
 79 דרכי שלום, ואינו יכול להגביה עבור הפיקח, מכל מקום כאן זוכה
 80 הפיקח בהגבהת החרש, שמתוך ששקנה חרש קנה גם הפיקח.
 81 שואלת הגמרא: בשלמא - אמנם דין זה שחרש קנה, מובן טעם
 82 הדבר, כיון דקא מנפח ליה - שהגביה עבורו פן דעת את החצי
 83 השני, ונמצא שמלבד החצי שהגביה החרש בעצמו ויש להגבתו
 84 תוקף מפני דרכי שלום, עוד מצטרפת אליה הגבהת הפיקח
 85 שהגביה את החצי השני גם עבור החרש, ונמצא שיש כאן הגבהה
 86 שלימה של המציאה, אלא פקח מציא קנה את המציאה, הלא את
 87 חציה האחר הגביה החרש שאין הגבתו הגביה לגבי הפיקח,
 88 והרי כאילו חציה זה מונח על גבי קרקע, וכיון שכן נמצא שאין
 89 הגבתו הגביה גם במה שהגביה בעצמו.
 90 הגמרא מעמידה את דברי רבא שנאמרו בנוסח אחר: אלא אימא -
 91 אמור שכך אמר רבא, שמכיון שאומרים מיגו, חרש קנה, לפי
 92 שחציה הגביה עבורו וחציה האחר הגביה הפיקח עבורו, ואילו
 93 פקח לא קנה כלל, לפי שחציה השני לא הוגבה עבורו על ידי בן
 94 דעת, אלא על ידי חרש שאין הגבתו הגביה לגבי פיקח.
 95 מבארת הגמרא: ומאי - ומהו המנו שאמר רבא שממנו נלמד דין
 96 זה, הלא אין לומר מיגו דזכי לנפשיה, שהרי לא זכה הפיקח
 97 לעצמו כלום, מנו דשני חרשין דעלמא קנו האי נמי קני - מתוך
 98 ששני חרשים זוכים בחפץ שהגביהו שניהם, שכל אחד הגבתו
 99 הגביה כלפי עצמו וכלפי חבירו, אף כאן בחרש ופיקח מעשה
 100 ההגבהה של שניהם נחשב ההגבהה לגבי החרש.
 101 הגמרא דוחה אף נוסח זה בדברי רבא: האי מאי - מהו הדמיון בין
 102 חרש ופיקח לשני חרשים, הלא כאן הקנין נעשה על ידי הפיקח,
 103 ואם כן אפילו אם תמצא לומר כדעת רמי בר חמא לעיל, שהמנפיה
 104 מציאה לחבירו קנה חבירו ואפילו לא הגביה גם עבור עצמו, הני
 105 מילי תיקא דקא מנפח ליה אדעתא דחביריה - דין זה הוא דיוקא
 106 כאשר מגביה מלכתחילה על דעת חבירו, אבל האי - כאן בפיקח
 107 המגביה עם החרש, אדעתא דידיה קא מנפח ליה - הלא הפיקח
 108 הגביה את המציאה על דעת שיוכח בה הוא עצמו, ואם איהו -
 109 הוא עצמו לא קני, שהרי החרש הגביה עמו יחד ואינו יכול לזכות
 110 לו, וכי ניתן לומר דלאחרניי מקני - שיהא מקנה הוא לאחרים, הרי

1 דתניא - שראויה היא כאשר תחלק לשנים, לילדים קטנים,
 2 שיתעטפו בכל אחד מחלקיה, ולא ירד ערכה בחלוקה זו.
 3 חזרת ומוכיחה הגמרא: והא - ומה דאמר רבא בסוגייתנו לעיל (זו).
 4 שאם היתה הטלית מוזהבת חולקין אותה, הכי נמי דפלגי לה - האם
 5 גם כאן תפרש שחולקים אותה לשנים, הא אפשריה - הלא תפסד
 6 ותפחת מערכה, שהרי אין טלית מוזהבת ראויה לילדים קטנים,
 7 ושוב יש להוכיח שהחלוקה היא בדמים ולא בגוף החפץ.
 8 דוחה הגמרא: הא לא קשיא - גם זה אינו קשה, שיש לומר דתניא
 9 - שהיא ראויה, לגבי מלכים הראויים אף בקטנותם לטלית
 10 מוזהבת, וכאשר יחלקה לשני חלקים יתעטפו בה שני קטנים בכל
 11 אחד מחלקיה, ולא ירד ערכה בחלוקה זו.

12 מביאה הגמרא הוכחה נוספת ממשנתנו: והא דתנן - הרי שנינו
 13 במשנתנו, הוי שנים דזכין על גבי בהמה וכו' או שהיה אחד רוכב
 14 ואחד מנדיג זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי וכו' ויחלוקו/
 15 הכי נמי דפלגי לה - האם גם כאן תפרש שחולקים את הבהמה
 16 לשנים, הא אפשריה - הלא תפסד ותפחת מערכה כאשר יעשו כן.
 17 בשלמא - אמנם אם היה המדובר בבהמה מהורה, מובן הדבר
 18 לפרש שהחלוקה היא בגוף הבהמה, שהרי תניא - ראויה היא
 19 לאבילת פשר שבה, שעל כן ישחטוה ויחלקו בבשר, ונמצא שאין
 20 הפסד אם יחלקו בגופה, אלא בבהמה טמאה שאינה ראויה אלא
 21 לרכיבה או לחרישה וכדומה, שעיקר שוייה הוא בחייה, כיצד
 22 נאמר שיוחלקו בגופה, הא אפשריה - הלא תפסד ותפחת מערכה.
 23 אלא בהכרח שהחלוקה בבהמה טמאה היא לרמי - בדמיה
 24 ובשויה, הקא נמי - ועל כן גם בעניינו לגבי שטר יש לומר
 25 שהחלוקה היא לרמי - בדמים ובשווי, שאין חולקים את הנייר
 26 אלא את דמיו. ומכאן יש ללמוד לכל מקום שנאמר יחלקו, שאם
 27 יחלקו לשני חלקים ממש יפסד הדבר, ולכן החלוקה היא בדמים
 28 ולא בגופו.

29 הגמרא מביאה דין הגבהת מציאה עבור אדם אחר: אמר רמי בר
 30 הקא, ממה ששינו במשנה ששנים שהגביהו מציאה קנאה
 31 ויחלקו ביניהם, לפי שכל אחד הגביהה גם על דעת שיקנה בה
 32 חבירו, ואת אומר - יש ללמוד מכך, שהמנפיה מציאה לחבירו קנה
 33 חבירו, ואין אומרים שהמגביה נחשב כתופס לבעל חוב במקום
 34 שחב לאחרים שלא קנה.

35 רמי בר חמא מוכיח את דבריו: דאי סלקא דעתך - שאם עולה על
 36 דעתך לומר שלא קנה חבירו את המציאה, תיעשה מחצית זו של
 37 המציאה שהגביה האחד כמי שעדיין מונחת על גבי קרקע כלפי
 38 השני, וכן מחצית זו - השניה כמי שעדיין מונחת על גבי קרקע,
 39 שהרי כל אחד הגביה רק את חציה, וחציה האחר הגביה עבורו
 40 האדם השני, ואם הגבתה השני עבורו אינה כלום נמצא שהיא
 41 כאילו עדיין על גבי קרקע ולא עשה בה הגבהה כלל, ולא יקנה
 42 אותה לא זה ולא זה, וכל אדם אחר שירצה יוכל לחסוף אותה
 43 מהם לעצמו, ומודע נאמר הדין במשנה שיחלוקו. אלא לאו שמוע
 44 מינה - האם אין ללמוד מכאן שהמנפיה מציאה לחבירו קנה חבירו,
 45 ולכן כאן שכל אחד הגביה עבור עצמו ועבור חבירו, וכו' בה
 46 שניהם.

47 רבא דוחה את דברי רמי בר חמא: אמר רבא, לעולם אימא לך -
 48 באמת אומר לך שהמנפיה מציאה ונתכוין לזכותה כולה לחבירו,
 49 לא קנה חבירו, משום שהוא כתופס לבעל חוב במקום שחב
 50 לאחרים שלא קנה, והקא - וכאן שמועילה הגבתו של כל אחד
 51 עבור השני, היינו מעמא - טעם הדבר הוא, שכיון שכל אחד
 52 הגביה גם עבור עצמו, מנו דזכי לנפשיה זכי נמי לחביריה - מתוך
 53 שהוא זוכה לעצמו בהגבהה זו, יכול הוא לזכות גם לחבירו, ולכן
 54 אין ללמוד מכאן לאופן שהוא מגביה רק עבור חבירו, שבוה יתכן
 55 שאינו זוכה לו כיון שהוא חב לאחרים.

1 דְּחִוּיָא לִבְנֵי מַלְכֵי. לְבָנִים קָטָנִים: זֹאת אוֹמֵר. מַתְנֵי דְקָתְנִי שְׁנִים שְׁהַגְבִּירוּ מִצִּיאָה קְנָאוֹה
 2 וְיַחְלוּקוּ וּבְשִׁמְנֵיהֶם מְגַבִּיהַ לְדַעַת שְׁזִקְנָה בְּהַבִּירוּ חֲצִיזָה שׁו"מ הַמְגַבִּייה מִצִּיאָה כּו' וְלִקְפִייה
 3 פְּרִיךְ דִּיזְקָא דְרָמִי בַר חָמַא מְהִיבָא מֵאוּזוֹ בְּכַא מְשַׁקְּתָנָהּ הוּא לְמוֹד כּו' וְלֹא יִקְנֶה לֹא זֶה
 4 וְלֹא זֶה. וְכָל הַרְוָעָה יִחְסַפְּהָ מִיָּדָם: לְעוֹלָם אִימָא לָךְ לֹא קָנָה תְּבִירוֹ. הִיבָא דְמַגְבִּייה לֹא
 5 נִתְּכִין לְקַטְנָה בְּכָלוֹם וְטַעְמָא אִמְר לְקַטְנָה (דף ט)
 6 וְדָעִי תוֹסֵף לְבַעַל חוֹב בְּמַקְוִים כּו': וְהָכָא. דְקָתְנִי
 7 בְּמַתְנֵי שְׁנִים שְׁהַגְבִּירוּ מִצִּיאָה קָנוּ מִגּוֹ דְּזָבִי
 8 לְנַפְשֵׁיהּ זָבִי נִמְי לְחִבְרִיה: תַּדַּע. דְּאִפִּי אִמְר לֹא
 9 קָנָה חֲבִירוֹ הִיבָא דְהַגְבִּייה פּוֹלָה לְדַעַת חֲבִירוֹ
 10 הִקָּא דְהַגְבִּייה לְעַצְמוֹ וְלְחֲבִירוֹ קָנִי מְשׁוּם מִגּוֹ:
 11 פְּטוּר. הַמְשַׁלֵּחַ פְּטוּר מִלְשַׁלֵּם כַּפֵּל דְקָרִי' אִין
 12 שְׁלֵיחֵי לְדָבָר בְּיַבְיָדָה הַתְּתִיב שׁוֹלְחָן אֶלָּא שְׁלֵיחַ
 13 דְּדָבְרֵי הֶרֶב וְדָבְרֵי הַתְּלַמִּיד דְּבָרֵי מִי שׁוֹמְעִי:
 14 וְאִילוֹ שׁוֹתֵפִין שְׁנֵבְנֵי. וְהָאִחָד הוֹצִיאָה מִרְשׁוֹת
 15 בְּעֵלִים לְדַעַתוֹ וְלְדַעַת חֲבִירוֹ אִמְרִין בְּבָבָא קָמָא
 16 (דף עח) דְּחִיבִין: הַשְׁתָּא דְאִמְרָת מַגּוֹ. דְּזָבִי
 17 לְנַפְשֵׁיהּ כּו' חֲרַשׁ וּפְסָח שְׁהַגְבִּירוּ מִצִּיאָה קְנָאוֹה
 18 אִע"פ שְׁהַגְבִּייה שֶׁל חֲרַשׁ אֵינָה הַגְבִּייה לְקַטְנָה
 19 אֶלָּא מַפְנֵי דְרָבִי שְׁלוֹם בְּדַתְנָן (גִּטִּין דף נט) חֲרַשׁ
 20 שׁוֹטֵף וְקָטְנָה יֵשׁ כְּתוּב גִּלְמֵי דְרָבִי שְׁלוֹם אֶפִּילוֹ
 21 הָבִי אִמְר מַגּוֹ דְּזָבִי לְנַפְשֵׁיהּ כּו': בְּשַׁלְמָא חֲרַשׁ
 22 קָנִי דְקָא מְגַבֵּה לֵה כּו' דַּעַת. לְרֵאשָׁה חֲרַשׁ
 23 לְצוּרָה שְׁנֵיהֶם וְרֵאשׁוֹ שֶׁל חֲרַשׁ לְגַבֵּי חֲרַשׁ
 24 מִיתָא הִיא הַגְבִּייה בְּדַתְנָן לִיה מַפְנֵי דְרָבִי
 25 שְׁלוֹם אֶלָּא פְּסָח בְּמֵאִי קָנִי לְגַבֵּי פְסָח הִי רֵאשָׁה
 26 שְׁהַגְבִּייה חֲרַשׁ כְּמוֹתָן עַל גַּבֵּי קְרָקַע דְּהַגְבִּייה
 27 דְּחֲרַשׁ לֹא קָנָא אֶלָּא מְדַרְכֵּי שְׁלוֹם בְּעַלְמָא:
 28 וְכָאֵי מַגּוֹ. אִיבָא לְמִימְרָה הָכָא דְקָאִמְר חֲרַשׁ קָנָה פְּסָח
 29 דְאִמְרָת מַגּוֹ אִמְרִין מַגּוֹ וְחֲרַשׁ אִמְרֵי קָנִי הָא לֹא
 30 זָבִי פְסָח לְנַפְשֵׁיהּ דִּימָא דְזָבִי נִמְי לְחִבְרִיה וְלֹא
 31 הִיא הַגְבִּייה דְפֶסַח הַגְבִּייה: אִם תְּפַצֵּא לִימְרָה
 32 כְּלוּמַר אִפִּי אִם תְּמַצֵּא לִימְרָה הַמְגַבִּייה מִצִּיאָה
 33 לְחֲבִירוֹ כּו': הָכָא אֲדַעְתָּא דִּירִית קָא מְגַבֵּה לִיה.
 34 הָאִי פִּקְחֵי. דְלֹא לִיתֵי לֹאֲנִיצוּי. עִם הַחֲוֹטִים
 35 מִתּוֹ: מְהִיבָא. מֵאוּזוֹ בְּכַא מְשַׁקְּתָנָהּ קָא דִּיבִיק
 36 לִימְרָה זֹאת אוֹמֵר: הָא קָאִמְר בּוֹלָה שְׁלֵי וְאִנָּא
 37 אֲנִיבְהִיתִי. וְהִיאִי נִאִמְר לֹא יִקְנֶה לֹא זֶה וְלֹא זֶה
 38 וְכָא אִחַר וְיִשְׁלַח וְהוּא כָּל אִחַר טוֹעֵן אִנִּי
 39 הַגְבִּיהֶיהָ וְאִין כָּאֵן מְגַבִּייה מִצִּיאָה לְחֲבִירוֹ וְמֵה
 40 יֵשׁ לוֹ הַלְשִׁיב בְּשַׁלְמָא הָאִי שְׁכַנְדוּ וְנִמְחִיק בָּהּ
 41 כְּמוֹדוֹ אִמְר לֹא הַגְבִּייה אִתָּהּ כִּי אִם אִנִּי אֶבְל
 42 אִחַר מִן הַשּׁוֹק מֵה יִטְעוּן: פְּסָחֵיהּ וְתִירָה. אִמְרִין
 43 דְהַמְגַבִּייה מִצִּיאָה כּו' וּמִשׁוּם הָבִי אִמְרִין יַחְלוּקוּ
 44 דְאִמְרִין שְׁנֵיהֶם הַגְבִּייהוֹת וְתָנָה לִיה כָּל אִחַד
 45 מְגַבִּייה מִצִּיאָה לוֹ וְלְחֲבִירוֹ וְקָנִי דְאִי מְשׁוּם דְלֹא
 46 יִדְעוּן הִי מִינֵיהוּ מְשַׁקְּר וְתָנָה לִיה מִמּוֹת הַחֲטוּלָה
 47 בְּסַפֵּק וְחֹלְקִין בְּשׁוּבָעָה מְשׁוּם שְׁלֹא יָהֵא כָּל
 48 אִחַד וְאִחַד הוֹלֵךְ וְתוֹקֵף בְּדִאמְרֵי' לְעֵיל (דף ג.)
 49 הָא שְׁמַעְתָּא לִיה מִרִּישָׁא: דְאִמְרֵי כְּפִישִׁב אֲבִידָה.
 50 מְדַרְהוֹ מִצִּי לְמִימְרָה בּוֹלָה שְׁלֵי וְאִמְר חֲצִיזָה שְׁלֵי:
 51 וְלִישֵׁר. מְשׁוּבָעָה: פְּסָחֵיהּ וְתִירָה כּו'.
 52 בְּדִפְרִישׁוֹת: דְרַבּוּב קָנִי. וְאִע"ג דְלֹא מְשִׁיבָה הִיא
 53 שְׁאִינָה זֶה מְמַקְוֵה שְׁאִין מְגַדִּינָה בְּרַגְלָהּ
 54 אִירָבָא לְיִסְרָי. דְהִיבָא דְלִקְחָה בּוֹן שְׁנֵיהֶם
 55 שִׁחְלָקָה בְּלֹא שְׁבוּעָה: אֶלָּא לֹא בְּמִצִּיאָה.
 56 וְאִירָבָאִי דְאִשְׁמוּעִין שְׁאִין אִחַר יָכוֹל לְחֻסְקָה
 57 דְמַגְבִּייה מִצִּיאָה לְחֲבִירוֹ קָנָה חֲבִירוֹ: וְרָבָא אִמְר לֵךְ. בְּעַלְמָא הִיבָא דְלֹא נִתְּכִין הַמְגַבִּייה לְכּוֹת בָּהּ לֹא קָנָה חֲבִירוֹ וּמִשְׁנָה וְתִירָה דְמַתְנֵי' אֲשׁוּמְעִין הַמְגַבִּייה מִצִּיאָה לוֹ וְלְחֲבִירוֹ קָנָה אִף
 58 חֲבִירוֹ דְמַגּוֹ דְזָבִי לְנַפְשֵׁיהּ זָבִי נִמְי לְחִבְרִיה:

1 דְּחִוּיָא לִבְנֵי מַלְכֵי. לְבָנִים קָטָנִים: זֹאת אוֹמֵר. מַתְנֵי דְקָתְנִי שְׁנִים שְׁהַגְבִּירוּ מִצִּיאָה קְנָאוֹה
 2 וְיַחְלוּקוּ וּבְשִׁמְנֵיהֶם מְגַבִּיהַ לְדַעַת שְׁזִקְנָה בְּהַבִּירוּ חֲצִיזָה שׁו"מ הַמְגַבִּייה מִצִּיאָה כּו' וְלִקְפִייה
 3 פְּרִיךְ דִּיזְקָא דְרָמִי בַר חָמַא מְהִיבָא מֵאוּזוֹ בְּכַא מְשַׁקְּתָנָהּ הוּא לְמוֹד כּו' וְלֹא יִקְנֶה לֹא זֶה
 4 וְלֹא זֶה. וְכָל הַרְוָעָה יִחְסַפְּהָ מִיָּדָם: לְעוֹלָם אִימָא לָךְ לֹא קָנָה תְּבִירוֹ. הִיבָא דְמַגְבִּייה לֹא
 5 נִתְּכִין לְקַטְנָה בְּכָלוֹם וְטַעְמָא אִמְר לְקַטְנָה (דף ט)
 6 וְדָעִי תוֹסֵף לְבַעַל חוֹב בְּמַקְוִים כּו': וְהָכָא. דְקָתְנִי
 7 בְּמַתְנֵי שְׁנִים שְׁהַגְבִּירוּ מִצִּיאָה קָנוּ מִגּוֹ דְּזָבִי
 8 לְנַפְשֵׁיהּ זָבִי נִמְי לְחִבְרִיה: תַּדַּע. דְּאִפִּי אִמְר לֹא
 9 קָנָה חֲבִירוֹ הִיבָא דְהַגְבִּייה פּוֹלָה לְדַעַת חֲבִירוֹ
 10 הִקָּא דְהַגְבִּייה לְעַצְמוֹ וְלְחֲבִירוֹ קָנִי מְשׁוּם מִגּוֹ:
 11 פְּטוּר. הַמְשַׁלֵּחַ פְּטוּר מִלְשַׁלֵּם כַּפֵּל דְקָרִי' אִין
 12 שְׁלֵיחֵי לְדָבָר בְּיַבְיָדָה הַתְּתִיב שׁוֹלְחָן אֶלָּא שְׁלֵיחַ
 13 דְּדָבְרֵי הֶרֶב וְדָבְרֵי הַתְּלַמִּיד דְּבָרֵי מִי שׁוֹמְעִי:
 14 וְאִילוֹ שׁוֹתֵפִין שְׁנֵבְנֵי. וְהָאִחָד הוֹצִיאָה מִרְשׁוֹת
 15 בְּעֵלִים לְדַעַתוֹ וְלְדַעַת חֲבִירוֹ אִמְרִין בְּבָבָא קָמָא
 16 (דף עח) דְּחִיבִין: הַשְׁתָּא דְאִמְרָת מַגּוֹ. דְּזָבִי
 17 לְנַפְשֵׁיהּ כּו' חֲרַשׁ וּפְסָח שְׁהַגְבִּירוּ מִצִּיאָה קְנָאוֹה
 18 אִע"פ שְׁהַגְבִּייה שְׁל חֲרַשׁ אֵינָה הַגְבִּייה לְקַטְנָה
 19 אֶלָּא מַפְנֵי דְרָבִי שְׁלוֹם בְּדַתְנָן (גִּטִּין דף נט) חֲרַשׁ
 20 שׁוֹטֵף וְקָטְנָה יֵשׁ כְּתוּב גִּלְמֵי דְרָבִי שְׁלוֹם אֶפִּילוֹ
 21 הָבִי אִמְר מַגּוֹ דְּזָבִי לְנַפְשֵׁיהּ כּו': בְּשַׁלְמָא חֲרַשׁ
 22 קָנִי דְקָא מְגַבֵּה לֵה כּו' דַּעַת. לְרֵאשָׁה חֲרַשׁ
 23 לְצוּרָה שְׁנֵיהֶם וְרֵאשׁוֹ שֶׁל חֲרַשׁ לְגַבֵּי חֲרַשׁ
 24 מִיתָא הִיא הַגְבִּייה בְּדַתְנָן לִיה מַפְנֵי דְרָבִי
 25 שְׁלוֹם אֶלָּא פְּסָח בְּמֵאִי קָנִי לְגַבֵּי פְסָח הִי רֵאשָׁה
 26 שְׁהַגְבִּייה חֲרַשׁ כְּמוֹתָן עַל גַּבֵּי קְרָקַע דְּהַגְבִּייה
 27 דְּחֲרַשׁ לֹא קָנָא אֶלָּא מְדַרְכֵּי שְׁלוֹם בְּעַלְמָא:
 28 וְכָאֵי מַגּוֹ. אִיבָא לְמִימְרָה הָכָא דְקָאִמְר חֲרַשׁ קָנָה פְּסָח
 29 דְאִמְרָת מַגּוֹ אִמְרִין מַגּוֹ וְחֲרַשׁ אִמְרֵי קָנִי הָא לֹא
 30 זָבִי פְסָח לְנַפְשֵׁיהּ דִּימָא דְזָבִי נִמְי לְחִבְרִיה וְלֹא
 31 הִיא הַגְבִּייה דְפֶסַח הַגְבִּייה: אִם תְּפַצֵּא לִימְרָה
 32 כְּלוּמַר אִפִּי אִם תְּמַצֵּא לִימְרָה הַמְגַבִּייה מִצִּיאָה
 33 לְחֲבִירוֹ כּו': הָכָא אֲדַעְתָּא דִּירִית קָא מְגַבֵּה לִיה.
 34 הָאִי פִּקְחֵי. דְלֹא לִיתֵי לֹאֲנִיצוּי. עִם הַחֲוֹטִים
 35 מִתּוֹ: מְהִיבָא. מֵאוּזוֹ בְּכַא מְשַׁקְּתָנָהּ קָא דִּיבִיק
 36 לִימְרָה זֹאת אוֹמֵר: הָא קָאִמְר בּוֹלָה שְׁלֵי וְאִנָּא
 37 אֲנִיבְהִיתִי. וְהִיאִי נִאִמְר לֹא יִקְנֶה לֹא זֶה וְלֹא זֶה
 38 וְכָא אִחַר וְיִשְׁלַח וְהוּא כָּל אִחַר טוֹעֵן אִנִּי
 39 הַגְבִּיהֶיהָ וְאִין כָּאֵן מְגַבִּייה מִצִּיאָה לְחֲבִירוֹ וְמֵה
 40 יֵשׁ לוֹ הַלְשִׁיב בְּשַׁלְמָא הָאִי שְׁכַנְדוּ וְנִמְחִיק בָּהּ
 41 כְּמוֹדוֹ אִמְר לֹא הַגְבִּייה אִתָּהּ כִּי אִם אִנִּי אֶבְל
 42 אִחַר מִן הַשּׁוֹק מֵה יִטְעוּן: פְּסָחֵיהּ וְתִירָה. אִמְרִין
 43 דְהַמְגַבִּייה מִצִּיאָה כּו' וּמִשׁוּם הָבִי אִמְרִין יַחְלוּקוּ
 44 דְאִמְרִין שְׁנֵיהֶם הַגְבִּייהוֹת וְתָנָה לִיה כָּל אִחַד
 45 מְגַבִּייה מִצִּיאָה לוֹ וְלְחֲבִירוֹ וְקָנִי דְאִי מְשׁוּם דְלֹא
 46 יִדְעוּן הִי מִינֵיהוּ מְשַׁקְּר וְתָנָה לִיה מִמּוֹת הַחֲטוּלָה
 47 בְּסַפֵּק וְחֹלְקִין בְּשׁוּבָעָה מְשׁוּם שְׁלֹא יָהֵא כָּל
 48 אִחַד וְאִחַד הוֹלֵךְ וְתוֹקֵף בְּדִאמְרֵי' לְעֵיל (דף ג.)
 49 הָא שְׁמַעְתָּא לִיה מִרִּישָׁא: דְאִמְרֵי כְּפִישִׁב אֲבִידָה.
 50 מְדַרְהוֹ מִצִּי לְמִימְרָה בּוֹלָה שְׁלֵי וְאִמְר חֲצִיזָה שְׁלֵי:
 51 וְלִישֵׁר. מְשׁוּבָעָה: פְּסָחֵיהּ וְתִירָה כּו'.
 52 בְּדִפְרִישׁוֹת: דְרַבּוּב קָנִי. וְאִע"ג דְלֹא מְשִׁיבָה הִיא
 53 שְׁאִינָה זֶה מְמַקְוֵה שְׁאִין מְגַדִּינָה בְּרַגְלָהּ
 54 אִירָבָא לְיִסְרָי. דְהִיבָא דְלִקְחָה בּוֹן שְׁנֵיהֶם
 55 שִׁחְלָקָה בְּלֹא שְׁבוּעָה: אֶלָּא לֹא בְּמִצִּיאָה.
 56 וְאִירָבָאִי דְאִשְׁמוּעִין שְׁאִין אִחַר יָכוֹל לְחֻסְקָה
 57 דְמַגְבִּייה מִצִּיאָה לְחֲבִירוֹ קָנָה חֲבִירוֹ: וְרָבָא אִמְר לֵךְ. בְּעַלְמָא הִיבָא דְלֹא נִתְּכִין הַמְגַבִּייה לְכּוֹת בָּהּ לֹא קָנָה חֲבִירוֹ וּמִשְׁנָה וְתִירָה דְמַתְנֵי' אֲשׁוּמְעִין הַמְגַבִּייה מִצִּיאָה לוֹ וְלְחֲבִירוֹ קָנָה אִף
 58 חֲבִירוֹ דְמַגּוֹ דְזָבִי לְנַפְשֵׁיהּ זָבִי נִמְי לְחִבְרִיה:

1 דְּחִוּיָא לִבְנֵי מַלְכֵי. לְבָנִים קָטָנִים: זֹאת אוֹמֵר. מַתְנֵי דְקָתְנִי שְׁנִים שְׁהַגְבִּירוּ מִצִּיאָה קְנָאוֹה
 2 וְיַחְלוּקוּ וּבְשִׁמְנֵיהֶם מְגַבִּיהַ לְדַעַת שְׁזִקְנָה בְּהַבִּירוּ חֲצִיזָה שׁו"מ הַמְגַבִּייה מִצִּיאָה כּו' וְלִקְפִייה
 3 פְּרִיךְ דִּיזְקָא דְרָמִי בַר חָמַא מְהִיבָא מֵאוּזוֹ בְּכַא מְשַׁקְּתָנָהּ הוּא לְמוֹד כּו' וְלֹא יִקְנֶה לֹא זֶה
 4 וְלֹא זֶה. וְכָל הַרְוָעָה יִחְסַפְּהָ מִיָּדָם: לְעוֹלָם אִימָא לָךְ לֹא קָנָה תְּבִירוֹ. הִיבָא דְמַגְבִּייה לֹא
 5 נִתְּכִין לְקַטְנָה בְּכָלוֹם וְטַעְמָא אִמְר לְקַטְנָה (דף ט)
 6 וְדָעִי תוֹסֵף לְבַעַל חוֹב בְּמַקְוִים כּו': וְהָכָא. דְקָתְנִי
 7 בְּמַתְנֵי שְׁנִים שְׁהַגְבִּירוּ מִצִּיאָה קָנוּ מִגּוֹ דְּזָבִי
 8 לְנַפְשֵׁיהּ זָבִי נִמְי לְחִבְרִיה: תַּדַּע. דְּאִפִּי אִמְר לֹא
 9 קָנָה חֲבִירוֹ הִיבָא דְהַגְבִּייה פּוֹלָה לְדַעַת חֲבִירוֹ
 10 הִקָּא דְהַגְבִּייה לְעַצְמוֹ וְלְחֲבִירוֹ קָנִי מְשׁוּם מִגּוֹ:
 11 פְּטוּר. הַמְשַׁלֵּחַ פְּטוּר מִלְשַׁלֵּם כַּפֵּל דְקָרִי' אִין
 12 שְׁלֵיחֵי לְדָבָר בְּיַבְיָדָה הַתְּתִיב שׁוֹלְחָן אֶלָּא שְׁלֵיחַ
 13 דְּדָבְרֵי הֶרֶב וְדָבְרֵי הַתְּלַמִּיד דְּבָרֵי מִי שׁוֹמְעִי:
 14 וְאִילוֹ שׁוֹתֵפִין שְׁנֵבְנֵי. וְהָאִחָד הוֹצִיאָה מִרְשׁוֹת
 15 בְּעֵלִים לְדַעַתוֹ וְלְדַעַת חֲבִירוֹ אִמְרִין בְּבָבָא קָמָא
 16 (דף עח) דְּחִיבִין: הַשְׁתָּא דְאִמְרָת מַגּוֹ. דְּזָבִי
 17 לְנַפְשֵׁיהּ כּו' חֲרַשׁ וּפְסָח שְׁהַגְבִּירוּ מִצִּיאָה קְנָאוֹה
 18 אִע"פ שְׁהַגְבִּייה שְׁל חֲרַשׁ אֵינָה הַגְבִּייה לְקַטְנָה
 19 אֶלָּא מַפְנֵי דְרָבִי שְׁלוֹם בְּדַתְנָן (גִּטִּין דף נט) חֲרַשׁ
 20 שׁוֹטֵף וְקָטְנָה יֵשׁ כְּתוּב גִּלְמֵי דְרָבִי שְׁלוֹם אֶפִּילוֹ
 21 הָבִי אִמְר מַגּוֹ דְּזָבִי לְנַפְשֵׁיהּ כּו': בְּשַׁלְמָא חֲרַשׁ
 22 קָנִי דְקָא מְגַבֵּה לֵה כּו' דַּעַת. לְרֵאשָׁה חֲרַשׁ
 23 לְצוּרָה שְׁנֵיהֶם וְרֵאשׁוֹ שֶׁל חֲרַשׁ לְגַבֵּי חֲרַשׁ
 24 מִיתָא הִיא הַגְבִּייה בְּדַתְנָן לִיה מַפְנֵי דְרָבִי
 25 שְׁלוֹם אֶלָּא פְּסָח בְּמֵאִי קָנִי לְגַבֵּי פְסָח הִי רֵאשָׁה
 26 שְׁהַגְבִּייה חֲרַשׁ כְּמוֹתָן עַל גַּבֵּי קְרָקַע דְּהַגְבִּייה
 27 דְּחֲרַשׁ לֹא קָנָא אֶלָּא מְדַרְכֵּי שְׁלוֹם בְּעַלְמָא:
 28 וְכָאֵי מַגּוֹ. אִיבָא לְמִימְרָה הָכָא דְקָאִמְר חֲרַשׁ קָנָה פְּסָח
 29 דְאִמְרָת מַגּוֹ אִמְרִין מַגּוֹ וְחֲרַשׁ אִמְרֵי קָנִי הָא לֹא
 30 זָבִי פְסָח לְנַפְשֵׁיהּ דִּימָא דְזָבִי נִמְי לְחִבְרִיה וְלֹא
 31 הִיא הַגְבִּייה דְפֶסַח הַגְבִּייה: אִם תְּפַצֵּא לִימְרָה
 32 כְּלוּמַר אִפִּי אִם תְּמַצֵּא לִימְרָה הַמְגַבִּייה מִצִּיאָה
 33 לְחֲבִירוֹ כּו': הָכָא אֲדַעְתָּא דִּירִית קָא מְגַבֵּה לִיה.
 34 הָאִי פִּקְחֵי. דְלֹא לִיתֵי לֹאֲנִיצוּי. עִם הַחֲוֹטִים
 35 מִתּוֹ: מְהִיבָא. מֵאוּזוֹ בְּכַא מְשַׁקְּתָנָהּ קָא דִּיבִיק
 36 לִימְרָה זֹאת אוֹמֵר: הָא קָאִמְר בּוֹלָה שְׁלֵי וְאִנָּא
 37 אֲנִיבְהִיתִי. וְהִיאִי נִאִמְר לֹא יִקְנֶה לֹא זֶה וְלֹא זֶה
 38 וְכָא אִחַר וְיִשְׁלַח וְהוּא כָּל אִחַר טוֹעֵן אִנִּי
 39 הַגְבִּיהֶיהָ וְאִין כָּאֵן מְגַבִּייה מִצִּיאָה לְחֲבִירוֹ וְמֵה
 40 יֵשׁ לוֹ הַלְשִׁיב בְּשַׁלְמָא הָאִי שְׁכַנְדוּ וְנִמְחִיק בָּהּ
 41 כְּמוֹדוֹ אִמְר לֹא הַגְבִּייה אִתָּהּ כִּי אִם אִנִּי אֶבְל
 42 אִחַר מִן הַשּׁוֹק מֵה יִטְעוּן: פְּסָחֵיהּ וְתִירָה. אִמְרִין
 43 דְהַמְגַבִּייה מִצִּיאָה כּו' וּמִשׁוּם הָבִי אִמְרִין יַחְלוּקוּ
 44 דְאִמְרִין שְׁנֵיהֶם הַגְבִּייהוֹת וְתָנָה לִיה כָּל אִחַד
 45 מְגַבִּייה מִצִּיאָה לוֹ וְלְחֲבִירוֹ וְקָנִי דְאִי מְשׁוּם דְלֹא
 46 יִדְעוּן הִי מִינֵיהוּ מְשַׁקְּר וְתָנָה לִיה מִמּוֹת הַחֲטוּלָה
 47 בְּסַפֵּק וְחֹלְקִין בְּשׁוּבָעָה מְשׁוּם שְׁלֹא יָהֵא כָּל
 48 אִחַד וְאִחַד הוֹלֵךְ וְתוֹקֵף בְּדִאמְרֵי

מנהיג

לחודיה מי איבא מאן דאמר לא קנה. אע"ג דלר"ש אית ליה בפי' דקדושים (דף כה: ושם) דבהמה ובין דקה בין גסהו אינה נקנית אלא בהגבהה מימ' פריך מוכח סתם ממתניתין דהא תנן אהד רכוב ואחד מנהיג כו' והא דתנן בפי' דקדושים (שם) בהמה גסה נקנית במסירה דברי ר"מ ור"א אף במסירה קאמר וכ"ש במשיכה וכן התם בגמ' דהיבא דמוכר מסירה דהו' פי' אף במסירה ובמקום שמוכר משיכה דקאן ולא מסירה ובלאו הכי צריך לומר כן הוה:

רכוב

הוא דלא קני. ומתני' דאחד רכוב דחי לקמן במנהיג ברגליו: **רכוב** עדיף דתפיס בה. אין לפרש דתפיס ברגליו או במה שיושב עליה. דהאי לא מיקרי תפיס בה אלא במה שהוא תפוס במסירה קרי תפיס בה דהא בסמוך נקט והאי לישנא וצריך לומר דתפיס בה ואולא נמי מעט ממקומה או דלקמא מנהיג עדיף דאולא מתקמיה טובא דאי לא מביעניא ליה ברכוב אלא משום דתפיס בה גרידא איב' מה פושט בסמוך מיושב דפשוט והכי נמי ברכוב לא קני והלא לענין כלאים אינו תלוי כלל בתפיסה אלא באולא מתקמיה ולענין קאן אינו תלוי כי אם בתפיס בה ולא באולא מתקמיה:

או

דלקמא מנהיג עדיף כו'. תימא דלפשוט ממתני' דמנהיג קונה במקום רכוב ואי רכוב איירי במנהיג ברגליו כ"ש דמנהיג עדיף דאפילו במקום רכוב ומנהיג ברגליו קני כ"ש במקום רכוב לחודיה ויל' דמן המשנה אין לחוכיח דקני מנהיג במקום רכוב דאפילו לא קני מקרי מוחזק דיבין דמנהיג לחודיה שלא במקום רכוב קני מקרי מוחזק אפי' במקום רכוב ומי' לקמן מוכיח שפיר ממתניתין דרכוב לחודיה קני מאחר שקרי' מוחזק דאי אפילו לחודיה לא קני סקרא הוא דאפי' מוחזק נמי לא הו' וכן לעיל דקאמר אילימא מהא שנים אוהזין והאי אמר כולה אנגהתי' אבל שנים שהגביהו לא קנו התם נמי אע"ג דכמו שהם שניהם תפוסים לא קנו מקרי מוחזק כיון דאם היה מנהיג לחודיה אילו לא היה חבירו תפוס בצד השני היה קונה לכך איקרי מוחזק אפילו עם חבירו ומסיפא אין לחוכיח דרכוב ומנהיג קנו שניהם זה במקום זה דקתני אם היו שניהם מודים זה לזה דאין שניהם מודים שפך קנו אותה ביחד זה כריכיה וזה בהנהגה אלא שניהם בהנהגה או בקנן אחר: **רכוב** לחודיה לא קני. נראה דרב יהודה ומוסיפא אין לחוכיח דרכוב ומנהיג קנו דלא קני או אם שמע ליה ברכוב במקום מנהיג ואו מספקא ליה הי מנייהו קני דאי לא מספקא לא איב' ס'ל לשמואל דרכוב לחודיה קני והשתא פשיט רב יהודה דאפילו לחודיה לא קני:

מהו

דתימא רכוב עדיף. פי' חוקתו עדיף ויבטל את חוקת המנהיג קמיל דשיניה מוחזקים ויחלוקו אבל אין לפרש מהו דתימא דרכוב עדיף ויבטל את קנן המנהיג קמיל דשיניה קנו דברייתא לעיל דאפילו לא הו' קני במקום רכוב מקרי מוחזק כיון דמנהיג לחודיה קני ואי' לעיל כי פריך השתא יושב קני רכוב מיבעיא לישני דקא משמע לן דלא מבטל חוקת רכוב דתפיס בה ואולא מתקמיה את חוקת המנהיג ויל' דאין צריך להשמיענו דפשיטא דרכוב לחודיה בלא מנהיג ברגליו לא חשיב לבטל את חוקת המנהיג דאי משום דתפיס בה מנהיג נמי אולא מתקמיה ספי מרכוב אבל השתא דמיירי במנהיג ברגליו דכיון דכל מה שיש במנהיג יש ברכוב ועוד דתפיס בה! ובטל את חוקת המנהיג קא משמע לן ולפי מ"א דאוקימנא השתא במנהיג ברגליו אחי'א פרבון וכל שכן כרבי מאיר:

שמעית מיניה דמר שמואל

תרתיה רכוב ומנהיג חד קני וחד לא קני ולא ידענא הי מיניהו היכי דמי אילימא רכוב לחודיה ומנהיג לחודיה מנהיג לחודיה מי איבא מאן דאמר לא קני אלא אי איבא למימר דלא קני רכוב הוא דאיבא למימר אלא רכוב במקום מנהיג איבעיא ליה מאי רכוב עדיף דהא תפיס בה או דלקמא מנהיג עדיף דאולא מתקמיה אמר רב יוסף אמר לי רב יהודה נחוי' אנו דתנן הפנהיג סופג את הארבעים והיושב בקרון סופג את הארבעים ר"מ פוסט את היושב בקרון ומדאפי' שמואל ותני והקמים פוטרין את היושב בקרון שמע מינה רכוב לחודיה לא קני וכל שכן רכוב במקום מנהיג אמר ליה אביי לרב יוסף הא זמנין סוגיאין אמרת לן נחוי' אנו ולא אמרת לן משמיה דרב יהודה א"ל אברא ודברנן נמי דאמרי ליה היכי פשיט מר רכוב מיושב וישב לא תפיס במסירה רכוב תפיס במסירה ואמר לי רב ושמואל דאמרי תרויהו מוסירה לא קני איבא דאמרי א"ל אביי לרב יוסף היכי פשיט מר רכוב מיושב וישב לא תפיס במסירה רכוב תפיס במסירה א"ל הכי תנא אידי מוסירה לא קני אתמר נמי אמר רבי חלבא אמר רב הונא מוסירה מחבירו קנה במציאה ובנכסי הגר לא קני מאי לשון מוסירה אמר רבא אידי אספרא לי פאדם המוסר דבר לחבירו בשלמא מחבירו קני דקא מסר ליה כהרי' אלא במציאה ובנכסי הגר מאן קא מסר ליה דליקני מיתבי' היו שנים רוכבין על גבי בהמה וכו' מני אילימא רבי מאיר השתא וישב קני רכוב מביעני אלא לאו רבנן ושמע מינה רכוב קני הכא במאי עסקינן במנהיג ברגליו אי הכי היינו מנהיג תרי גווי' מנהיג מהו דתימא רכוב עדיף דהא מנהיג ותפיס בה קמ"ל ת"ש שנים שהיו מושבין בגמל ומנהיגין בחמור או שהיה אחד מושג' ואחד מנהיג במרה

במשיכה שבושע בה ברגליו והולכת ממקומו כדרך רוכבי סוסים: היינו מנהיג והו"ל למיתני או שהיו שניהם מנהיגים: תרי גווי' מנהיג. דאי אשמעינן בשני מנהיגים ויחלוקו לא היינו יודעים להאי מהו דתימא כו': חמור דרכו בהנהגה וקמל דרכו במשיכה. במרה

שמעית מיניה דמר שמואל תרתיה. שמעית ממנו שני דברים דין רכוב ודין מנהיג בחד אמר לי קני ובהד אמר לי לא קני ולא ידענא כו': אי ניבא רכוב לחודיה. שאין אחר מנהיג עמו וכא אחד מן השוק וחוטפו ממנו בפנינו ומושיכה לקנותה וכן מנהיג ואין רכוב עמו וכא אחד וחוטפו ממנו בפנינו לקנותה וקאמר שמואל בחד מנייהו דלא קני ומאן דחטף שפיר חטף ומביעניא ליה לרב יהודה בהי מנייהו: מנהיג לחודיה מי איבא למאן דאמר דלא קני. הא משיכה היא זו ובהמא נקנית במשיכה ומאי תיבעי ליה לרב יהודה אי ודאי אמר שמואל בחד מנייהו דלא קני ברכוב הוא דקאמר דקסבר משיכה בעינן שתעקור יד ורגל כדאמרין בקדושין (דף כב:) אלא במקום מנהיג שניהם באים לפיכך זה רכוב וזה מנהיג זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי אמר שמואל חד קני ומביעניא ליה לרב יהודה היבא דאיתנהו לתרויהו הי עדיף רכוב עדיף דהא תפיס בה וכי אמרין משיכה קני היבא דליבא רכוב אכל במקום רכוב לא: או דלקמא מנהיג עדיף דקאולא מתקמיה. והאי הגדולה בקנן: למאן אי לר"מ כו' עד לרבנן לא גרס: נחוי' אנו. אית לן למפשט משמעתא דמר שמואל כהי מנייהו אמר: הפנהיג. בשור והחמור: שפיר. קסבר לאו מידי עבדי: ומדאפי' שמואל כו'. ש"מ סבירא לשמואל רכוב לאו מידי מעשה עבדי ומשום דחידו' ורבים הלכה כרביים אפכה למתני' לאוקמה פטורא פרבון: הכי גרסין שמע מינה ס'ל לשמואל רכוב לחודיה לא קני ולא גרס לרבנן: והא זמנין סוגיאין אמרת. להא שמעתין נחוי' אנו: ולא אמרת לן. אלא משקל למפשט סמיכו דרב יהודה: אברא. אמת הוא אמר לי נחוי' אנו וכוור אני שאמרת לי לוי היכי תפשוט מר רכוב מיושב בקרון: מוסירה. קבישורא: מוסירה אינה קונה. במציאה עד שיוליכנה ותעקור יד ורגל ואע"ג דבמכירה קני פדלנן (קדושין דף כה:) בהמה גסה נקנית במסירה לגבי מציאה לא קני כדאמרין טעמא לקמן בשמעתין: איבא דאמרי. רב יוסף משמיה דנפשיה קאמר נחוי' אנו וא"ל אביי היכי תפשוט רכוב כו': אידי. שם חקב: מחבירו. מקח וממכר. בנכסי הגר. שמת ואין לו יורשין וכל הקודם מבקשין זכה בהו: והוא לשון מוסירה. שמוקרין אותו בו ללוקח: אי ניבא ר"ט. דאמר היושב בקרון סופג את הארבעים ומתני' ויחידא היא ולי' הלכתא פותיה: השתא לר"ט יושב קני. דקאמר היושב בקרון סופג את הארבעים: רכוב מיבעיא. ולמה לי לאשמעינן בתרתיה: אלא לאו רבנן. ואשמעינן דביושב הוא דפטור אבל רכוב לא ותיובתא לרב יהודה דפטור רכוב מיושב: מנהיג ברגליו. דקתני במשיכה שבושע בה ברגליו והולכת ממקומו כדרך רוכבי סוסים: היינו מנהיג והו"ל למיתני או שהיו שניהם מנהיגים: תרי גווי' מנהיג. דאי אשמעינן בשני מנהיגים ויחלוקו לא היינו יודעים להאי מהו דתימא כו': חמור דרכו בהנהגה וקמל דרכו במשיכה. במרה

49 רב ושמואל דמר שמואל תרתי - שמעתי משמואל שני דינים
 50 קני - אינה קונה מציאה, ואם כן אין חילוק בין יושב לרכוב, וכשם
 51 שביושב סובר שמואל שאין במעשיו כלום, כך רכוב אין במעשיו
 52 כלום, ואינו מועיל לקנות מציאה.
 53 איכא דאמרי - יש אומרים שלא רב יוסף שאל כן את רב יהודה,
 54 אלא אמר ליה כך אביי לרב יוסף, הוי פשיט מר - איך אתה ורב
 55 יוסף פושט דין רכוב מדין יושב, והלא יושב לא תפסי במוסירה
 56 ואילו רכוב תפסי במוסירה. ואמר ליה רב יוסף לאביי, הכי תנא -
 57 כך שנה אידי ו-שם חכם, מוסירה לא קני.
 58 הגמרא מביאה שאכן כך הדין שאחיות מוסירה אינה מועילה
 59 לקנות מציאה: אהמר נמי - אכן כך שנו האמוראים, אמר רבי הלבו
 60 אמר רב הונא, האוחז במוסירה כדי לקנות בהמה מהבירו, קנה,
 61 אבל האוחז במוסירה כדי לקנות במוסירה ונכסי הגר שאין לו
 62 יורשים וכל הקודם לתפוס בנכסיו זכה, לא קני.
 63 הגמרא מפרשת מהו לשון 'מוסירה' ולפי זה מבארת את החילוק
 64 בין קנין רגיל לבין מציאה ונכסי הגר. מבררת הגמרא: מאי לשון
 65 'מוסירה' - מדוע המוסירה נקראת כך. ומבארת: אמר רבא, אידי
 66 ו-שם חכם) אפכרא לי - הסביר לי, ששם 'מוסירה' הוא פארום
 67 המוסר דבר להבירו, ולפי זה מבארת הגמרא: בשלמא - מובן
 68 שהאוחז במוסירה על ידי שקיבלה מהבירו, קני, משום דקא פסר
 69 ליה תבריה - שחבירו מסר לו, דהיינו שיש מי שעושה את מעשה
 70 המסירה, אלא האוחז במוסירה כדי לקנות במוסירה ונכסי הגר,
 71 מאן פסר ליה דליקני - מי מסר לו כדי להקנות, וכיון שאין מי
 72 שעושה את מעשה המסירה, אין באחיות המוסירה חשיבות לקנין.
 73 הגמרא מקשה ממשנתנו על דברי רב יהודה שרכוב לבדו אינו
 74 קונה: מיתבי, שנינו במשנה (לעיל ב.), הוי שנינו רוכבין על גבי
 75 בהמה או שהיה אחד רכוב ואחד מנהיג וכו', יחלוקו, דהיינו שגם
 76 הרכיבה וגם ההנהגה הועילו לזכות במציאה. מבררת הגמרא: מני
 77 - כדעת מי שניה משנתנו, אילימא - אם נאמר שמשנתנו
 78 כשיתה, רבי מאיר הסובר שהיושב בקרון חייב בכלאים, יקשה,
 79 השתא יושב קני רכוב מיכני - הרי אם יושב קונה כל שכן שרכוב
 80 קונה, ומה החידוש שהמשנה באה להשמיע, אלא לאו - אלא
 81 ודאי שמשנתנו כשיתה רבנן הפוטרים את היושב בקרון מחיוב
 82 כלאים, ושפע מינה שהמשנה באה לחדש שרכוב קני. וקשה על
 83 רב יהודה שלמד מיושב בקרון שרכוב לבדו אינו קונה. מתרצת
 84 הגמרא: הך תנא פטרי - משנתנו מדברת בפניה רבנן -
 85 שהיכה בצדי הבהמה ברגליו כדי להוליכה, ורכיבה כוז נחשבת
 86 משיכה ולכן קונה.
 87 מקשה הגמרא: אי הכי - אם כן, מנהיג ברגליו תיניו מנהיג, והיתה
 88 צריכה המשנה לכתוב 'או שהיו שניהם מנהיגים' ומדוע כתבה
 89 'אחד רכוב ואחד מנהיג'. מתרצת הגמרא: המשנה מחדשת דין
 90 בתרי גוניה מנהיג - בשני אופנים של מנהיג, מהו דתיקא - הייתי
 91 אומר שרכוב ברגליו עדיף, דהא - שהרי הוא גם מנהיג ברגליו וגם
 92 תפסי בה, וחוקתו תבטל את חוקת המנהיג, קא משמע לן שאינו
 93 עדיף ממנהיג בלבד.
 94 הגמרא מוכיחה כדברי שמואל שרכוב אינו קונה: תא שמע, שנינו
 95 בברייתא לענין קנין במציאה, שנים שהיו מושבין פגמל, ומנהיגין -
 96 או שהיו מנהיגים פתמור, או שהיה אחד מושב ואחד מנהיג,

1 שְׁמַעְיָת מִיְנֵיהּ דְּמַר שְׁמוּאֵל תְּרַתֵּי - שמעתי משמואל שני דינים
 2 לגבי קניני בהמה, האחד לגבי רכוב על בהמה, והשני לגבי מנהיג
 3 - המוליך את הבהמה. חד קני וחד לא קני - על אחד מהם אמר
 4 שקונה ועל השני אמר שאינו קונה, ולא ידענא הי מנייהו - ואינו
 5 יודע על איזה מהם אמר שקונה ועל איזה שאינו קונה.
 6 מבררת הגמרא: הכי דמי - באיזה אופן דיבר שמואל, אילימא -
 7 אם נאמר שדיבר על רכוב להודיה - לבדו ללא מנהיג, ועל מנהיג
 8 להודיה - לבדו ללא רכוב, אין לומר כך, כיון שבזה לא היה רב
 9 יהודה מסתפק על איזה דין אמר שמואל שלא מועיל הקנין, שהרי
 10 מנהיג להודיה מי איכא מאן דאמר לא קני - וכי יש מי שסובר
 11 שמנהיג לבדו אינו קונה, והלא בהמה נקנית במשיכה, אלא אי
 12 איכא למימר דלא קני - אם יש לומר על אחד מהם שאינו קונה,
 13 רכוב הוא דאיכא למימר - הרכוב הוא זה שאינו מועיל לקנין,
 14 ומדוע רב יהודה הסתפק בכך.
 15 מבארת הגמרא: אלא רכוב במקום מנהיג איבעיא ליה - שמואל
 16 דיבר באופן שאחד רכוב על בהמה והשני מנהיגה, וכל אחד אמר
 17 'כולה שלי', ואמר שמואל שרק אחד מהם קנה, והסתפק רב יהודה
 18 מאי - קנינו של מי מהם עדיף, האם רכוב עדיף, דהא תפסי בה -
 19 שהרי הוא תופס בבהמה, ובאופן שיש תפוס בבהמה לא מועילה
 20 בה משיכה על ידי המנהיג, או דלא - או שמה מנהיג עדיף, משום
 21 דאילא מהתתיה - שהבהמה הולכת מחמתו ועשה בה משיכה,
 22 ומשיכה עדיפה משאר הקנינים.
 23 הגמרא פורשת את הספק מדברי שמואל עצמו: אמר רב יוסף,
 24 אמר לי רב יהודה, נהוי אנן - נראה אנחנו לפשוט את הספק. דתנן
 25 (כלאים פ"ח מ"ג), המנהיג שור וחמור יחידו סופג את הארבעים -
 26 לוקה ארבעים מלקות משום שעבר על (דברים כב י') לא תחרש
 27 בשור ובחמור יחדו, והיושב בקרון - בעגלה המחוברת לשור
 28 וחמור, סופג את הארבעים, משום ששיבתו בקרון גורמת שילכו,
 29 ורבי מאיר פוקר את היושב בקרון, משום שלא עשה מעשה הנהגה
 30 ככל. ועל משנה זו אמר שמואל שיש להפוך את השיטות,
 31 ומדאפיך שמואל ותני - וממה ששמואל סבר שיש להפוך את
 32 השיטות ולשנות יחבמים פוקרין את היושב בקרון, וזאת בכדי
 33 להעמיד את דעת הרבים לפטור את היושב, מכאן ששמואל סובר
 34 שלהלכה היושב פטור משום שלא עשה כלום, ושפע מינה
 35 ששיטת שמואל שרכוב להודיה - לבדו לא קני כיון שאין הבהמה
 36 הולכת מחמתו, וכמו שמצינו לענין כלאים, וכל שכן רכוב במקום
 37 מנהיג, שאין הרכוב קונה אלא המנהיג. ומכאן פשט רב יהודה את
 38 ספיקו בדעת שמואל.
 39 אמר ליה אביי לרב יוסף, הא זמנין סגיאין - הלא פעמים רבות
 40 אמרת לן נהוי אנן - אמרת לנו 'נראה אנחנו לפשוט את הספק'
 41 מהסוגיא בכלאים, ולא אמרת לן משמיה דרב יהודה - ולא אמרת
 42 לנו זאת בשם רב יהודה, ואילו עכשיו אתה אומר דבר זה בשם רב
 43 יהודה. אמר ליה רב יוסף, אפכרא - האמת היא שרב יהודה עצמו
 44 אמר את הראיה, ודברנן נמי דאמרי ליה - וזוכר אני גם שאמרת
 45 לו הכי פשיט מר - איך אתה ורב יהודה! פושט דין רכוב בחבל
 46 יושב בקרון, הלא יושב לא תפסי במוסירה - אינו תופס בחבל
 47 הקשור לבהמה על מנת למושכה, ואילו רכוב תפסי במוסירה,
 48 ושמה תפסיש זו חשובה יותר שיקנה מחמתה. ואמר לי רב יהודה,

בכוחה של שמחה - כל שמחה איזה שתהיה... לבטל כל העניינים
 המבלבלים, כל העניינים של מיצרים וגבולים, מדידות והגבלות,
 ובמילא יהיה אז העניין ד"ענני במרחב י-ה
 משיחת חג הפורים ה'תש"י

50 קְנִי מַה שְׁתַּפּוּס בְּיָדוֹ, כִּיּוֹן שְׂמָה שְׂבוּתָךְ יָדוֹ הוּא הַגְּבִיחַ לַגַּמְרִי.
 51 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: הָאִי מָאִי - מַדּוּ זֶה שְׂאֵתָה אֹמֵר שֶׁהַגְּבִיחַ הַשְּׁנִי
 52 לֹא מוּעִילָה לַעֲצוּמוֹ וּמוּעִילָה לְרוּכְבוֹ, וְהֵלֵא גַם אִם תִּמְצִי לְזַמְּרֵי
 53 שֶׁהַמְּנַבְּתִי מְצִיאָה לְחֻבְרֵי - עֲבוּר חֲבִירוֹ, קְנָה חֲבִירוֹ, הֲנִי מִיְלֵי הִיכָא
 54 דְקָא מְנַבְּתִי לִיה אֲדַעְתָּא דְחֻבְרֵיהּ - זֶה דוּקָא אִם הַמְּנַבְּתִי הַתְּכוּיָן
 55 שֶׁחֲבִירוֹ יִזְכֶּה, אֲבָל הָאִי אֲדַעְתָּא דִּידֵיהּ קָא מְנַבְּתִי לִיה - כַּאֵן הַשְּׁנִי
 56 הַגְּבִיחַ כְּדִי לְקַנּוֹת לַעֲצוּמוֹ, וְכִיּוֹן שֶׂאִיהוּ לֹא קְנִי, הָאִם לְאַחֲרֵינִי מְקַנֵּי
 57 - מוּעִיל הַקְּנִין.
 58 רַב אֲשֵׁי מִתְרַץ: אֲלֵא אָמַר רַב אֲשֵׁי, אֲכַן צְרִיךְ לִשְׁנוֹת זֶה - הַרוּכֵב
 59 קְנָה חֻמְרוֹ וְכִית פְּגִיעָה - מַה שְׁבִרָאשָׁה וְטַפֵּל אֵלֶיהָ, דְהֵינּוּ חֵלֶק
 60 הַחֻבֵּל שְׂנוּגַע בָּהּ, וְזֶה - הַשְּׁנִי קְנָה מַה שְׁתַּפּוּס בְּיָדוֹ מִזְּחֻבְּלֵי, וְהַשְּׂאֵר
 61 לֹא קְנָה לֹא זֶה וְלֹא זֶה.
 62 רַבִּי אֲבָהוּ מִתְרַץ תִּירוּץ נֹסֵף: רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר, לְעוֹלָם בְּרַקְתֵּנִי,
 63 שֶׁהַרוּכֵב קוֹנֵה רַק אֶת הַחֲמוּר וְהַשְּׁנִי קוֹנֵה כָּל הַמוּסִירָה,
 64 וְהַטַּעַם שְׁקוֹנֵה אֶת הַמוּסִירָה הוּא הוּאֵיל וְהַחֲמוּר גְּבוּה וְיָבֹול
 65 לְנִתְקָה - אֶת הַמוּסִירָה וְלְהִבְיָא אֲצִלוּ בְּנִיתָקָה אַחַת, וְלֹכֵן מוּעִילָה
 66 הַגְּבִיחַתוֹ לְכָל הַחֻבֵּל.
 67 אֹמֵרֵת הַגְּמָרָא: וְהָא דְרַבִּי אֲבָהוּ, בְּרוּתָא הִיא - דְּבִרְיוֹ אֵינֵם נְכוּנִים,
 68 דְּאִי לֹא תִימָא הֵבִי - שְׂאֵם לֹא תֹאמְרוּ כֵּן, אֲלֵא תִקְבַּל אֶת דְּבִרְיוֹ,
 69 אִם כֵּן שְׁנַיִם שֶׁמֵּצִאוּ מִלֵּיל שְׁחִיָּא מוּנַחֵת חֲצִיָּה עַל גַּבִּי קְרַקַּע וְהַחֲצִיָּה
 70 עַל גַּבִּי עֲמוּד, וְכַא אֲחָד וְהַחֲצִיָּה חֲצִיָּה מַעַל גַּבִּי קְרַקַּע וְאֵוֹתָהּ שְׂעָה
 71 כַּא אֲחָד וְהַחֲצִיָּה חֲצִיָּה מַעַל גַּבִּי עֲמוּד, הֵבִי נְמִי - הָאִם אֲכַן יִהְיֶה
 72 הַדִּין דְקָאָא קְנִי וְכִתְרָא לֹא קְנִי שֶׁהֲרֵאשׁוּן קוֹנֵה וְהַשְּׁנִי לֹא קוֹנֵה
 73 הוּאֵיל וְיָבֹול הֲרֵאשׁוּן לְנִתְקָה וְלְהִבְיָא אֲצִלוּ. וְמוּזָה שֶׁהֲתֵנָא בְּמִשְׁנָה
 74 (לְעֵיל ב.) לֹא חֵילֶק בְּכֵךְ, מוּכַח שְׂאִין זֶה נְכוּן, אֲלֵא הָא דְרַבִּי אֲבָהוּ
 75 בְּרוּתָא הִיא.
 76 הַגְּמָרָא מַקְשָׁה עַל שְׂמוּאֵל: תָּא שְׂמַע, שְׁנִינּוּ בְּבִרְיָתָא לַעֲנִין קְנִין
 77 בְּמִצִּיאָה, רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אֹמְרֵי, רְכוּב קוֹנֵה בְּשֻׂדָּה אֲבָל לֹא בְּעִיר,
 78 וּמְנַהֵיג בְּעִיר קְנָה וְכָל שְׂכָן בְּשׂוּדָה. וְמוּכַח שֶׁרוּכֵב קוֹנֵה וְקִשָּׁה עַל
 79 שְׂמוּאֵל. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הֵבִי נְמִי - גַּם כַּאֵן בְּבִרְיָתָא מְדוּבָר
 80 בְּמִנְהֵיג בְּרַגְלָיו - שֶׁחֵבֵה בְּרַגְלָיו בְּצִידֵי הַבְּהֵמָה לְהוֹלִיכָהּ, וְזֶה נִחְשָׁב
 81 מְשִׁיבָה. מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הֵבִי - אִם כֵּן תִּינּוּ מְנַהֵיג. מִתְרַצָּת
 82 הַגְּמָרָא: תִּרִי גּוֹנֵי מְנַהֵיג - שְׁנֵי אֹפְנִים שֶׁל הַנְּהַגָה הֵם.
 83 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הֵבִי - אִם כֵּן שְׂמִדוּבָר שְׂמִנְהִיגָה בְּרַגְלָיו, רְכוּב
 84 בְּעִיר מָאִי שְׂטַמָּא לֹא קְנִי, וְהֵלֵא הִיא מְשִׁיבָה גְּמוּרָה. מִתְרַצָּת
 85 הַגְּמָרָא: אָמַר רַב פְּהֵנָא, הַטַּעַם שֶׁרוּכֵב לֹא קוֹנֵה בְּעִיר הוּא, לְפִי
 86 שְׂאִין דְרַבִּין שֶׁל גַּבִּי אָדָם לְרְכוּב בְּעִיר מְשׁוּם צְנִיעוּת.
 87 רַב אֲשֵׁי מַקְשָׁה עַל בִּיאורוֹ שֶׁל רַב כוּנָא: אָמַר לִיה רַב אֲשֵׁי לְרַב
 88 בְּהֵנָא, אֲלֵא מַעֲתָה, הַגְּבִיחַ אֲרַנְקִי בְּשֻׂבָּת עַל מִנַּת לִזְכוּת בּוֹ, שְׂאִין
 89 דְרַבִּין שֶׁל גַּבִּי אָדָם לְהַגְּבִיחַ אֲרַנְקִי בְּשֻׂבָּת מְשׁוּם אִיסוּר מוּקְצָה, הֵבִי
 90 נְמִי דְלֵא קְנִי - הָאִם אֲכַן לֹא קוֹנֵה, אֲלֵא וְדֵאִי מָאִי דְעֵבֵד עֵבֵד - מַה
 91 שְׂעָשָׂה עֲשָׂה וְקְנִי, כִּיּוֹן שֶׁלְמַעֲשָׂה עֲשָׂה קְנִין אִף שְׂאִין הַדֶּרֶךְ בְּכֵךְ,
 92 וְאִם כֵּן הֵבִי נְמִי - גַּם כַּאֵן לַעֲנִין רוּכֵב בְּעִיר, מָאִי דְעֵבֵד עֵבֵד וְקְנִי,
 93 כִּיּוֹן שֶׁלְמַעֲשָׂה עֲשָׂה קְנִין.
 94 רַב אֲשֵׁי מְבַאֵר אֶת דְּבִרְיוֹ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר: אֲלֵא בְּמַקָּה וּמְטַבֵּר עֲסָקִינוּ
 95 וְלֹא לַעֲנִין מְצִיאָה, וּמְדוּבָר דְאָמַר לִיה הַמוּכָר לְקוֹנֵה, קְנִי בְּדֶרֶךְ
 96 שְׂבִנְיָ אָדָם קוֹנֵי, וּמְכִיּוֹן שְׂאִין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְרוּכֵב בְּעִיר לֹא
 97 הוּעִילָה רְכִיבָתוֹ לְקְנִין, אֲבָל אֲכַן בְּמִצִּיאָה אוּ בְּמַקָּה שֶׁלֹּא אֹמַר לוֹ
 98 לְקַנּוֹת כְּדֶרֶךְ הַקּוֹנִים, רְכוּב יִקְנֵה אִף בְּעִיר.

1 בְּמַקָּה זֹאת - בַּאֲפוֹן זֶה, קְנִי שְׁנִיחָם. רַבִּי יְהוֹדָה אֹמְרֵי, לְעוֹלָם לֹא
 2 קְנָה עַד שְׂתַּהֵא מְשִׁיבָה בְּגָמְל וְהַנְּהִיגָה בְּחֲמוּר שְׂדַרְכֵם בְּכֵךְ, אֲבָל
 3 הַנְּהִיגָה בְּגָמְל וּמְשִׁיבָה בְּחֲמוּר אֵינֵן מוּעִילוֹת. קְתַנִּי מִיָּתָה - עַל כֹּל
 4 פְּנִים שְׁנִינּוּ אוֹ שְׂתַּהֵא אֲחָד מוּשָׁף וְאֲחָד מְנַהֵיג, וּמְדוּיָק שְׂמוּשָׁף וּמְנַהֵיג
 5 אֵינֵן - אֲכַן מוּעִילִים לְקְנִין, אֲבָל רְכוּב לֹא, וְכַדְּבָרֵי שְׂמוּאֵל.
 6 דוּחָה הַגְּמָרָא: הוּא הַדִּין דְאֲפִילוּ רְכוּב קוֹנֵה, וְהָא דְקְתַנִּי - וְמַה
 7 שְׁנִינּוּ מוּשָׁף וּמְנַהֵיג, בַּא לְאִפּוּקִי - לְהוּצִיא מִדְּרַבִּי יְהוֹדָה דְאָמַר
 8 עַד שְׂתַּהֵא מְשִׁיבָה בְּגָמְל וְהַנְּהִיגָה בְּחֲמוּר, קְמַשְׂמַע לָן דְאֲפִילוּ אִיפְסָא
 9 נְמִי קְנִי - שְׂאִפִילוּ לְהִפְיָךְ גַּם קוֹנֵה, וְאִין לְדִיִּיק מְכַאֵן לַעֲנִין רְכוּב.
 10 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הֵבִי שְׂתֵנָא קְמַא סָבַר שְׂמִשְׁכִּיבָה בַּאֲפוֹן שְׂאִין
 11 דְּרָכוּ בְּכֵךְ מוּעִילָה, לְעִירְבִינְהוּ וְלִיתְגִּינְהוּ - שִׁיעֵרְב אֶת שְׁנֵי הַדִּינִים
 12 וְיִשְׁנֵה כֵךְ, שְׁנַיִם שְׂחִיָּו מוּשָׁכִין וּמְנַהֵיגִין בֵּין בְּגָמְל בֵּין בְּחֲמוּר. מִתְרַצָּת
 13 הַגְּמָרָא: אִיפְסָא חַד צַד - יֵשׁ אֹפֵן אֶחָד דְלֵא קְנִי, אִיפְסָא דְאָמְרֵי - יֵשׁ
 14 אֹמְרִים שְׂמִשְׁכִּיבָה בְּחֲמוּר אֵינָה מוּעִילָה, אֲבָל גָּמַל דְּרָכוּ בְּשְׁנֵיהֶם,
 15 אִיפְסָא דְאָמְרֵי - וְיֵשׁ אֹמְרִים שֶׁהַנְּהִיגָה בְּגָמְל אֵינָה מוּעִילָה, אֲבָל
 16 חֲמוּר דְּרָכוּ בְּשְׁנֵיהֶם, וְלֹכֵן לֹא יִכַּל תְּנָא קְמַא לַעֲרַבֵם וּלְשְׁנוֹתֵם
 17 כַּאֲחָד.
 18 רֵאִיָּה נּוֹסֵפֵת לְשְׂמוּאֵל מְהַבְּרִייתָא בַּאֲפוֹן אַחֵר: וְאִית דְּפּוֹתִיב - וְיֵשׁ
 19 מִיִּישְׁבִים שִׁטֵּת שְׂמוּאֵל מְפִיפָא, שְׂאִמְרָ תְּנָא קְמַא 'בְּמַקָּה זוֹ קְנָה'
 20 וּמִשְׁמַע שְׂרַק בַּאֲפוֹן זֶה קוֹנֵה. 'בְּמַקָּה זוֹ' לְמַעוּטֵי מָאִי, לֹא - הָאִם
 21 לֹא לְמַעוּטֵי רְכוּב, וְכַדְּבָרֵי שְׂמוּאֵל. דוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא, לְמַעוּטֵי
 22 אִיפְסָא - לְמַעַט לְהִפְיָךְ, שְׂדוּקָא מְשִׁיבָה בְּגָמְל וְהַנְּהִיגָה בְּחֲמוּר
 23 קוֹנִים וְלֹא לְהִפְיָךְ.
 24 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הֵבִי - אִם כֵּן תִּינּוּ רַבִּי יְהוֹדָה, וּבְמַה נְחַלְקוּ.
 25 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִיפְסָא בְּיַנְיָהוּ - יֵשׁ חֵילוֹק בֵּינֵיהֶם בְּצַד אֲחָד דְלֵא
 26 קְנָה, אִית דְאָמְרֵי - יֵשׁ אֹמְרִים שֶׁנְּחַלְקוּ בְּמְשִׁיבָה בְּחֲמוּר, וְאִיפְסָא
 27 דְאָמְרֵי - וְיֵשׁ אֹמְרִים שֶׁנְּחַלְקוּ בְּהַנְּהִיגָה בְּגָמְל.
 28 הַגְּמָרָא מַקְשָׁה עַל דְּבִרֵי שְׂמוּאֵל: תָּא שְׂמַע, שְׁנִינּוּ בְּבִרְיָתָא לַעֲנִין
 29 קְנִין בְּמִצִּיאָה, אֲחָד רְכוּב עַל חֲמוּר כְּדִי לִזְכוּת בּוֹ, וְאֲחָד תַּפּוּס
 30 בְּמוּסִירָה - בְּחֻבֵּל הַקְּשׁוּר בְּרֵאשׁוֹ אִךְ אֵינּוּ מְנַהֵיג, זֶה - הַרוּכֵב קְנָה
 31 חֲמוּר, וְזֶה קְנָה מוּסִירָה - הַשְּׁנִי קְנָה אֶת הַחֻבֵּל שְׂאוּחָו בּוֹ. שְׂמַע
 32 מִיָּנָה שֶׁרְכוּב קְנִי כְּשֵׁאִין כְּנַגְדּוֹ מְנַהֵיג, וְאִם כֵּן כְּשִׁיחִידָה כְּנַגְדּוֹ מְנַהֵיג
 33 יֵשׁ לְתַת לוֹ עַל כֹּל פְּנִים חֲצִי, וְקִשָּׁה עַל שְׂמוּאֵל שְׁלַפֵּי דְבִרְיוֹ אִין
 34 הַרְכוּב קוֹנֵה כֻּלָּל. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הֵבִי נְמִי - גַּם כַּאֵן בְּבִרְיָתָא
 35 מְדוּבָר בְּמִנְהֵיג בְּרַגְלָיו - שֶׁחֵבֵה בְּרַגְלָיו בְּצִידֵי הַבְּהֵמָה לְהוֹלִיכָהּ,
 36 וְזֶה נִחְשָׁב מְשִׁיבָה, וְלֹכֵן קְנָה, אֲבָל רְכוּב לְבָדוֹ יִתְכַן שְׂלֵא קוֹנֵה.
 37 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הֵבִי אִם כֵּן שְׂמִדוּבָר שְׂעָשָׂה מְשִׁיבָה, וְקְנִי נְמִי
 38 - שִׁיקְנָה גַּם הַרְכוּב בְּמוּסִירָה - אֶת הַחֻבֵּל שְׂבִרָאשׁ הַחֲמוּר, שְׂהִרִי
 39 הוּא כְּתַכְשִׁיט וְטַפֵּל לַחֲמוּר. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִיפְסָא - אֲכַן יֵשׁ
 40 לִשְׁנוֹת זֶה קְנָה חֲמוּר וְחֲצִי מוּסִירָה וְזֶה קְנָה חֲצִי מוּסִירָה, מְפַנֵּי
 41 שְׂשִׁנְהִים עֲשׂוֹ קְנִין בְּמוּסִירָה.
 42 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: בְּשֻׂלְמָא - זֶה מוּבָן שֶׁרְכוּב קְנִי חֲצִי מוּסִירָה, מְשׁוּם
 43 דְקַמְנַבְּתִי לִיה כּוֹן דְעַת - שֶׁהַשְּׁנִי שְׂמַגְבִּיחַ אֶת הַמוּסִירָה מְהַקְרַקַּע
 44 הוּא בֵן דְעֵת וּמַעֲשָׂהוּ מוּעִיל לְקְנִין, וְאִם הַקְּנִין לֹא הוּעִיל עֲבוּרוֹ,
 45 עַל כֹּל פְּנִים יוּעִיל לַחֲבִירוֹ, אֲלֵא הַתַּפּוּס בְּמוּסִירָה בְּמָאִי קְנִי - כִּיצַד
 46 מוּעִיל קְנִינָה, הֵלֵא קְצָחוֹ הַשְּׁנִי שֶׁל הַחֻבֵּל מוּנַח בְּרֵאשׁ הַבְּהֵמָה,
 47 וְהַדִּין הוּא שֶׁבְּהַגְּבִיחַ הַפְּקָר צְרִיךְ לְנִתְקָ אֶת כֹּל הַחַפֵּץ מִמְקוּמוֹ,
 48 וְאֵילוֹ הוּא מְגַבִּיחַ רַק צַד אֶחָד וְהַצַּד הַשְּׁנִי מוּנַח. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא:
 49 אִיפְסָא - אֲכַן יֵשׁ לִשְׁנוֹת זֶה - הַרוּכֵב קְנָה חֲמוּר וְכּוֹלִיָּה מוּסִירָה וְזֶה

כדי לעלות להר הווי ושגם לאחר-זה יישאר לעמוד במקום קדשו,
 צריך להיות נקי כפיים ובר לבב כו'

מזאמר פורים תשי"ז

1 מוֹשֵׁף ומנהיג אין אָבֵל רכוב לא. תימא מניל דלמא כ"ש רכוב דתפיס ביה ואי משום
2 דשיקרה אטו בכל דוכתי תנא בוליהו קנייניו ויל דממשנה ימיר קדיס דליעריבניהו
3 ולתניניהו שנים שהיו מושכין או מנהיגים בין בגמל בין בחמור ונה לא מדקתני בלישאן ותיקא
4 שמ דלמעטי רכוב אתא והיינו דפרוך בחר הכי דליעריבניהו ולתניניהו ואית לעולם מניל

1 בבירה זו. לקמיה מפרש למעטי מאי: אי הכי. דלתנא קמא איפכא קני אמאי קתני משיכה
2 בגמל ותנהגה בחמור דליעריבניהו וכו' מושכין ומנהיגין: איכא חד צד דלא קני. להכי לא
3 קצי למתני בתרתייהו משיכה ותנהגה ותנא הכי מושכין בגמל ומנהיגין בחמור או שהיה
4 אחד מושך ואחד מנהיג באחד מתן אותו שדרכו בשניהם: בבירה הזאת. קסוד במשיכה

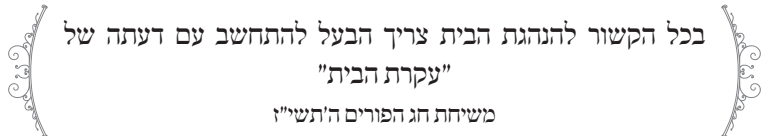
5 בבירה זאת קנו ר' יהודה ואמר לעולם לא קנה עד
6 שתהא משיכה בגמל והנהגה בחמור קתני מיתה או
7 שהיה אחד מוֹשֵׁף ואחד מנהיג מוֹשֵׁף ומנהיג אין
8 אָבֵל רכוב לא הוא הדין דאפילו רכוב והא דקתני
9 מוֹשֵׁף ומנהיג לאפוקי מדר' יהודה דאמר עד שתהא
10 משיכה בגמל ותנהגה בחמור קמשמע לן דאפילו
11 איפכא נמי קני אי הכי דליעריבניהו ולתניניהו שנים
12 שהיו מושכין ומנהיגין בין בגמל בין בחמור איכא חד
13 צד דלא קני איכא דאמרי משיכה בחמור ואיכא
14 דאמרי הנהגה בגמל ואית דמותיב מסיפא בקדה זו
15 קנה בקדה זו למעוטי מאי לאו למעוטי רכוב לא
16 למעוטי איפכא אי הכי היינו ר' יהודה איכא בינייהו
17 צד אחד דלא קנה אית דאמרי משיכה בחמור ואיכא
18 דאמרי הנהגה בגמל ת"ש אחד רכוב חמור ואחד
19 תפוס במוסירה זה קנה חמור וזה קנה מוסירה שפע
20 מנה רכוב קני תכא נמי במנהיג ברגליו אי הכי קני
21 נמי רכוב במוסירה ואימא זה קנה חמור וחצי מוסירה
22 וזה קנה חצי מוסירה בשלמא רכוב קני דקמנפה ליה
23 בן דעת אלא תפוס במוסירה במאי קני אימא זה
24 קנה חמור וכוליה מוסירה וזה קני מה שתפוס בידו
25 האי מאי אם תימצי לומר המנביה מציאה לחבירו
26 קנה חבירו תני מילי היכא דקא מנפה ליה אדעתא
27 דחבריה האי אדעתא דידיה קא מנפה ליה איהו לא
28 קני לחבריהו מלמי דאמר רב אשי זה קנה חמור ובית
29 פגיה וזה קנה מה שתפוס בידו והשאר לא קנה לא
30 זה ולא זה רבי אבהו אמר לעולם דקתני הואיל
31 ויכול לנתקא ולהביאה אצלו והא דר' אבהו ברוחא
32 הוא דאי לא תימא הכי טלית שהיא מונחת חציה
33 על גבי קרקע וחציה על גבי עמוד וכא אחד והנביה
34 חציה מעל גבי קרקע וכא אחד והנביה חציה מעל
35 גבי עמוד הכי נמי דקמא קני ובתרא לא קני הואיל
36 וא

1 בבירה זאת קנו ר' יהודה ואמר לעולם לא קנה עד
2 שתהא משיכה בגמל והנהגה בחמור קתני מיתה או
3 שהיה אחד מוֹשֵׁף ואחד מנהיג מוֹשֵׁף ומנהיג אין
4 אָבֵל רכוב לא הוא הדין דאפילו רכוב והא דקתני
5 מוֹשֵׁף ומנהיג לאפוקי מדר' יהודה דאמר עד שתהא
6 משיכה בגמל ותנהגה בחמור קמשמע לן דאפילו
7 איפכא נמי קני אי הכי דליעריבניהו ולתניניהו שנים
8 שהיו מושכין ומנהיגין בין בגמל בין בחמור איכא חד
9 צד דלא קני איכא דאמרי משיכה בחמור ואיכא
10 דאמרי הנהגה בגמל ואית דמותיב מסיפא בקדה זו
11 קנה בקדה זו למעוטי מאי לאו למעוטי רכוב לא
12 למעוטי איפכא אי הכי היינו ר' יהודה איכא בינייהו
13 צד אחד דלא קנה אית דאמרי משיכה בחמור ואיכא
14 דאמרי הנהגה בגמל ת"ש אחד רכוב חמור ואחד
15 תפוס במוסירה זה קנה חמור וזה קנה מוסירה שפע
16 מנה רכוב קני תכא נמי במנהיג ברגליו אי הכי קני
17 נמי רכוב במוסירה ואימא זה קנה חמור וחצי מוסירה
18 וזה קנה חצי מוסירה בשלמא רכוב קני דקמנפה ליה
19 בן דעת אלא תפוס במוסירה במאי קני אימא זה
20 קנה חמור וכוליה מוסירה וזה קני מה שתפוס בידו
21 האי מאי אם תימצי לומר המנביה מציאה לחבירו
22 קנה חבירו תני מילי היכא דקא מנפה ליה אדעתא
23 דחבריה האי אדעתא דידיה קא מנפה ליה איהו לא
24 קני לחבריהו מלמי דאמר רב אשי זה קנה חמור ובית
25 פגיה וזה קנה מה שתפוס בידו והשאר לא קנה לא
26 זה ולא זה רבי אבהו אמר לעולם דקתני הואיל
27 ויכול לנתקא ולהביאה אצלו והא דר' אבהו ברוחא
28 הוא דאי לא תימא הכי טלית שהיא מונחת חציה
29 על גבי קרקע וחציה על גבי עמוד וכא אחד והנביה
30 חציה מעל גבי קרקע וכא אחד והנביה חציה מעל
31 גבי עמוד הכי נמי דקמא קני ובתרא לא קני הואיל
32 וא

32 ויכול לנתק ולהביא אצלו אלא הא דר' אבהו ברוחא היא ת"ש ר' אליעזר ואמר רכוב
33 בשורה ומנהיג בעיר קנה הכא נמי מנהיג ברגליו אי הכי היינו מנהיג תרי גווי מנהיג אי
34 הכי רכוב בעיר מאי טעמא לא קני אמר רב פהנא לפי שאין דרפן של בני אדם לרכוב
35 בעיר אמר ליה רב אשי לרב פהנא אלא מעתה הנביה ארנן בשבת שאין דרפן של בני
36 אדם להנביה ארנן בשבת הכי נמי דלא קני אלא מאי דעבד עבד וקניו הכא נמי מאי דעבד
37 עבד וקני אלא במקוה וממפר עסקין דאמר ליה קני דרדך שבני אדם קונין
38 ומיירי במנהיג ברגליו לכך בעיר לא קני דלא אולא מתמתיה לפי שיש בני אדם שמדברים יחד ויש כמה דברים באמצע הדברים אלא אי אמרין במנהיג ברגליו איכא אולא מתמתיה טובא
39 ואמאי לא קני:

32 ויכול לנתק ולהביא אצלו אלא הא דר' אבהו ברוחא היא ת"ש ר' אליעזר ואמר רכוב
33 בשורה ומנהיג בעיר קנה הכא נמי מנהיג ברגליו אי הכי היינו מנהיג תרי גווי מנהיג אי
34 הכי רכוב בעיר מאי טעמא לא קני אמר רב פהנא לפי שאין דרפן של בני אדם לרכוב
35 בעיר אמר ליה רב אשי לרב פהנא אלא מעתה הנביה ארנן בשבת שאין דרפן של בני
36 אדם להנביה ארנן בשבת הכי נמי דלא קני אלא מאי דעבד עבד וקניו הכא נמי מאי דעבד
37 עבד וקני אלא במקוה וממפר עסקין דאמר ליה קני דרדך שבני אדם קונין
38 ומיירי במנהיג ברגליו לכך בעיר לא קני דלא אולא מתמתיה לפי שיש בני אדם שמדברים יחד ויש כמה דברים באמצע הדברים אלא אי אמרין במנהיג ברגליו איכא אולא מתמתיה טובא
39 ואמאי לא קני:

משוך

מְשֻׁךְ בהמה זו וקני כלים שעליה כו'. מביעא ליה פיון דמושיבת בהמה שהולכת מעצמה לא שייקא בכלים לא קנה הכלים אבל אם אמר משוך קופה וקני כלים שבתוכה פשיטא ליה דקני ואם תאמר תפשוט מברייחא דהמזכר את הספינה (כ"ד דף פה: ושם) דקנתה משך חמורין ופגעילין לתוך ביתו שניהם יכולין לחזור אלמא ללא קני פירות במשיכת בהמה הו"ל דהתם לא אמר ליה קני לכך לא

קני וא"י התם בפשט החמורין ולא משך את התמורה וקני דקנתה פשט כו' ה"ה אפי' פסק ומדר יבולין לחזור אלא משום דסיפא מפליג בין פסק עד שלא מדר ובין מדר עד שלא פסק נקט נמי ברישא האי לישנא וכן צריך לתרץ ספיפא דקנתה פרקו והכניסו לתוך ביתו פסק עד שלא קניו אי' יבולין לחזור ובעי למפשט מיהו התם דכלי של מוכר ברישות לזקח לא קני המוכר שהמקור קיים אלמא הכלי מתבטל אצל הרשות משמע משמע משיכה איהו קונה לפי שהוא בכליו של מוכר וכי משני התם ומוקי לה ששפירן מבכילי של מוכר או במתכילי דתומי משמע שאם היה בכליו של מוכר לא היה קונה אף על פי שהכניסו לתוך ביתו דהיינו משיכה ואמאי וקני פשיטא לן במשוך קופה זו וקני כלים שבתוכה קני אלא התם י"ל משום דלא אמר ליה קני ואינו רוצה שיקנה אלא במשיכת פירות עצמן ועוד מצינו למימר דהתם משמע ליה שלא פסק עד אחר המשיכה ולכך לא קניא במשיכה וא"ת אמאי נקט משוך בהמה זו ולא נקט קני אי משום דבקני פשיטא ליה דקני משמע חצר א"ע' שהיא מהלכת א"כ במשוך נמי אמאי מספקא ליה פיון שהשאלה לו הרי היא כבאילו היא שלו עד לאחר הקנין ויקנה כל מטעם חצר וי"ל דבשאל משוך לא השאיל וההבדל לקנות הכלים משעם חצר אלא במשיכת בהמה אי נמי אי ה"י בעי קני בהמה וכלים וזהו מהדר ליה דקני לא היה יכול לידע מזה שבמשיכת בהמה יקנה הכלים כי שקא משעם חצר קני ובכפוחה ולכך איבעי ליה במשוך:

סְפִינָה מינה נייחא ומאי הוא דקא ממשו לה. א"ע' דבפ"ק דקדושין (דף לג) אמרינן דתלמיד חכם רכוב במהלך דמי חכא חצר משום יד אחרקאי וההוה שפיר דומיא דיד דמינה נייח וממטו לה עם גופיה וכן בפ"ק דשבת (דף ט) ושם ד"ה אגוז חץ ע"ג מים לא הוי הניחא אגוז בכלי וכלי חץ על גבי מים מהו התם משום דדומיא דמלאכת המשכן בעינו ולא הוי מציעינן חפיצים בהרר שהיה מתענעע ומתנדנד אבל גבי קנייה פיון שהוא דומיא דידו קני' ה"ל דלא מנשוי. פשיטא האי דתנן ורק קלתה קלתה מנורשת ותימיה לוקמה בכפוחה ושקא נ"ל דוחק א"י וקא מסבא פרי' כדפרי' מספיפה ולא מבח משנה:

וְלִמָּא מר מעני לעני מחולקת. ויחלקו בתופס ל"ב חמסוס שקוב לאתרי' ולא משעם מגו דהא רב חסדא דקאמר כגון רב נחמן בסמוך המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו את ליה פרק קמא דגישין (דף יא: ושם) דפליגי בתופס לבעל חוב ולא משעם מגו עד דדחי ליה רב פפא דלמא במגו פליגי:

רב
 דהגביה לדעת שניהם כגון שנים שהגביהו מציאה דאמר בה לעיל (דף ח) גבי בזמן שהם מודים חולקים בלא שבועה דשעמא משום מגו דוכי בהגבהה זו לנפשיה וכי נמי לחבריה אכל מגו דאי בעי יהוה וכי לנפשיה וכי לחבריה לא אמרינן:

ואי רשות הרבים הוא קני. בעיר דרך לרכוב שם ולא לנהיגו פן יפסקו עוברי דרכים בינו לבין בהמתו: ואי אדם חשוב הוא. אין דרכו לנהיגו בהמה ברגליו ודרך כבוד לרכוב עליה אף בסמטא שאין בני אדם שם וכן אשה שאין בה כח לאחוז בהמהה פן תיתקן היממה: ואי אינש וילא הוא קני. שדרכו לרכוב לפני כל אף בלא דוחק לפי שאינו צנעו אבל אדם בינוני כגון שאינו חשוב בעשר' ואינו

בוש להוליך בהמה ברגליו אין דרכו לרכוב בסמטא בעיר משום צניעות: וקשוד בהמה זו על קנת לקנות כלים שעליה. במקח וממכר ומוכר לו את הכלים ולא את הבהמה: לקנות מי קאמר ליה קני. לקנות משמע אתה התפוצר לקנות אני איני מקנה לה: מי קני כלים. במשיכה דבהמה עם בהמה דמדקא מבעיא לך כמוכר בבעיא לך בלא בהמה מכלל דמכורר כניתי'ם פשיטא לך דמקני בהמה קני כלים משום תורת חצר דקנינא לן חצרו של אדם קונה לו ובהמטו כחצרו וקני חצר מהלכת היא חצר מהלכת לא שמעין דתקני דכי אתרבאי (גישין דף ע) מאם דמקא תמקא כידו גגו חצרו וקנינא פשיטא ארבאי דלא נידד וקני משתמר: וכי תימא כשעמדה. לאחר שעקרה ידה ורגלה וקנתה לו הבהמה במשיכה עמדה ולא הלקה ונקטו כלים בעמידתה דקנה לו חצרו: כל שאילו חלף לא קנה כו'. כלומר פיון דרקהו היא לילך לאו דמקא דחצר היא ואין קונה בתורת חצר: והלקתה. האי דפשיטא ליה דכי אמר ליה קני בהמה וקני כלים קני: בכפוחה. היא דפשיטא ליה דדומיא דחצר הוא קני וכל חיבא דאמרינן בגמרא והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קני כו' מקא ארמי ליה: קלתה. כל שעל ראשה שנותנת בה כלי מלאכותה וטווי שלה: ה"ל דלא ה"ו גיטא. והאן תנן במס' גישין (דף ע) ורק לה גיטה לתוך חיקה או לתוך קלתה וקני זו מנורשת: מתני' לא אמר כלום. דאפילו אמרי' המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו כיון דהיבדה ליה קנייה ממח פשח' אי קנייה קמא דלא מתפוצר לקנות לחבירו קני יתבבה ניהליה במתקא וני לא קנייה קמא משום דלא היה מתפוצר לקנות תוקא ליה הפקר עד דמקט לדידה דהאי וקנייה האי במאי דעקרה מנידה דקמא לשם קנייה: גמ' מי שליטת את הפאה' אדם בעלמא שאינו בעל שדה דאי בעל שדה לא אמר ר' אליעזר וכה דליקא למימר מיגו דוכי לנפשיה דאפילו הוא עני מוחרר הוא שלא ללקט פאה משדה שלו כדאמר בשחיטת חולין (דף קלא) לא תלקט לעני להודיר עני של שדה מעשר לעני. שעשיר הוא שליטתה לצורך קנינה: מגו דוכי לנפשיה. דאי בעי יהוה וכי לנפשיה אם הגביה לעצמו: חד מגו. מעני לעני: ולימא טר דאפילו מעני לעני. אמרי רבנן דלא וכה לו: והא מציאה הכל עניים אצלה. כלומר הכל כשרים

לכות בה פעניים בפאה: ותנן. המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו ולא אמרינן מגו דאי יהוה בעי וכה וכי לנפשיה וכי נמי לחבריה כי מגבה לה כולה לשם חבירו דתנן וקני רובכ כו': ואמר אני זכיתי בה. קסיד' אני רוצה לכות בה עכשיו קאמר ומודהו הוא שמתחילה הגביה לשם חבירו וקנייה וכה בה אלמא לא קנה חבירו: אי אמרת בשלמא מעני לעני מחולקת. דאמרי רבנן לא אמרינן מגו דוכי לנפשיה וכי נמי לחבריה אלא היבא דהגביה לדעת שניהם כגון שנים שהגביהו מציאה דאמר בה לעיל (דף ח) גבי בזמן שהם מודים חולקים בלא שבועה דשעמא משום מגו דוכי בהגבהה זו לנפשיה וכי נמי לחבריה אכל מגו דאי בעי יהוה וכי לנפשיה וכי לחבריה לא אמרינן:

מתני'

49 ש'לו כ'י ה'וא ז'כ'ה ב'ה ע'ל י'ד'י ח'ב'ירו.
 50 א'ד'ם ש'ה'יה ר'וכ'ב ע'ל ג'נ'י ב'ה'מ'ת, ו'ר'א'ה א'ת ה'מ'צ'י'א'ה מ'ונ'ח'ת ע'ל
 51 ה'אר'ץ, ו'א'מ'ר ל'ח'ב'ירו, ה'ר'ם א'ו'ת'ה ע'בו'ר'י ו'ת'נ'ה ל'י, ו'נ'מ'ל'ה ח'ב'ירו
 52 ב'ע'בו'ר'ו, ו'ל'א נ'ת'נ'ה ל'ו א'ל'א נ'מ'ל'ך ו'א'מ'ר א'נ'י ו'כ'י'ת'י ב'ה ל'ע'צ'מ'י, ו'כ'ה
 53 ב'ה, מ'ש'ו'ם ש'ה'מ'ג'ב'י'ה מ'צ'י'א'ה ל'ח'ב'ירו ל'א ז'כ'ה ח'ב'ירו, ו'כ'ש'ה'ג'ב'י'ה
 54 א'ת ה'מ'צ'י'א'ה א'ף א'ח'ד ל'א ז'כ'ה ב'ה. א'ך א'ם מ'ש'נ'ת'נ'ה ל'ו - ל'רו'כ'ב
 55 א'מ'ר ה'מ'ג'ב'י'ה א'נ'י ו'כ'י'ת'י ב'ה ת'ח'ל'ה ו'ש'ל'י ה'י'א, ל'א א'מ'ר ב'לו'ם, ו'ה'י'א
 56 ש'ל ה'רו'כ'ב, מ'ש'ו'ם ש'א'ף א'ם ז'כ'ה ב'ה, כ'ב'ר ח'ז'ר ו'נ'ת'נ'ה ל'רו'כ'ב
 57 ב'מ'ת'נ'ה;

נמרא

58 הגמרא מביאה משנה העוסקת בדין לקיטת פאה עבור אדם אחר,
 59 ולפיה נוכל לפרש את משנתנו: תנן לקיטת פאה פ"ד מט"ו, מי
 60 שלקיט את הפאה ואמר על מה שליטת הרי זו לפלוני עני, רבי
 61 אליעזר אומר זכה לו לעני, משום שאדם יכול לזכות בפאה עבור
 62 אדם אחר, והקמים אומרים לא זכה, משום שאין אדם יכול לזכות
 63 בפאה עבור אחר, אלא יהנה לעני הנמצא ראשון.
 64 הגמרא מפרשת את המחלוקת: אמר עולא אמר רבי יהושע בן לוי,
 65 מהלוקת רבי אליעזר וחכמים היא רק מעשיר לעני - כשהמלקט
 66 הוא עשיר שאינו רשאי ללקט פאה לעצמו, ולקיט בשביל רעהו
 67 העני, דרבי אליעזר קבר שזכה לעני, משום שאומרים מנו דאי בעי
 68 מפקר נכסיה ותני ליה - מתוך שיכול להפקיר את נכסיו
 69 ולהיות עני ואז תהיה הפאה ראויה לו, השתא נמי תני ליה - גם
 70 עתה נחשבת הפאה כאילו היא ראויה לו, ומנו דרבי לנפשיה ובי
 71 נמי לחבריה - ומתוך שיכול היה לזכות לעצמו, הוא יכול גם
 72 לזכות לחבירו. ורבנן קברי, חד מנו אמרינן תרי מנו לא אמרינן -
 73 מיגו אחד אומרים, אבל שני מיגו לא אומרים, וכאן צריך לומר
 74 שני מיגו, האחד שיכול להפקיר את נכסיו, והשני שיכול לזכות את
 75 הפאה לעצמו. אבל מעני לעני - עני שליטת פאה עבור רעהו
 76 העני, דרבי הבל שזכה לו, משום שבאופן זה לא צריך את המיגו
 77 הראשון שיכול להפקיר את נכסיו, שהרי הוא עני, ומיגו אחד אנו
 78 אומרים, דמנו דרבי לנפשיה ובי נמי לחבריה - שמתוך שיכול
 79 לזכות לעצמו יכול לזכות עבור חבירו.
 80 רב נחמן מקשה על פירושו של עולא ממשנתנו: אמר ליה -
 81 הקשה רב נחמן לעולא, ולימא מר - ומדוע לא תאמר שמעני
 82 לעני מהלוקת, הדיינו שרבי אליעזר וחכמים נחלקו האם אומרים
 83 אפילו מיגו אחד, שרבי אליעזר סובר שעני יכול לזכות לעני
 84 אחר מתוך שיכול לזכות לעצמו, וחכמים סוברים שאין עני זוכה
 85 אלא לעצמו. וראיה לדבר, דתא - שהרי מציעא הבל עניי
 86 אצלך - ביחס למציאה כל אדם הוא כעני הרשאי לזכות בפאה,
 87 כי ככולם יש רשות לזכות בה, ותנן, היה רוכב על גבי בהמה
 88 וראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי, נמלה חבירו בעבורו,
 89 ולא הספיק ליחנה לו עד שנמלך ואמר אני זכיתי בה עכשיו
 90 לעצמי, זכה בה ושלו היא, ומבואר שהרוכב לא זכה במציאה
 91 כאשר חבירו הגביהה בעבורו, שאין אומרים מתוך שהמגביה
 92 יכול לזכות לעצמו זוכה לחבירו. והרי אי אמרת בשלמא - יהיה
 93 מובן אם תאמר שמעני לעני מהלוקת - שמחלוקת רבי אליעזר
 94 וחכמים היא אפילו בעני שליטת לעני,

1 הגמרא מביאה אופנים שרכיבה בעיר נחשבת לדרך בני אדם: ואי
 2 רשות הרבים הוא, כלומר מקום שרבים מצויים בו, קני ברכיבה,
 3 כיון ששם הדרך היא לרכוב ולא להנדיג, שמה יפסיקו עוברי
 4 דרכים בינו לבין בהמתו. ואי ארם תשוב הוא, קני, משום שאין
 5 מכבודו להנדיג בהמה בידי. ואי אשה היא, קניא, משום שאין
 6 דרכה להנדיג בידיה בהמה, כיון שאין לה כח לאחוז את הבהמה
 7 שלא תברת. ואי איניש זילא - אדם זול הוא, קני, משום שאינו
 8 מתבייש לרכוב בפני בני אדם.

9 הגמרא דנה האם משיכת בהמה מועילה לזכות בכלים שעליה:
 10 בעי רבי אלעזר, המוכר כלים לחבירו ואומר לחבירו משוך בהמה זו
 11 כדי לקנות כלים שעליה, מהו - האם משיכת הבהמה מועילה
 12 לכלים, או לא.

13 מקשה הגמרא: כשהמוכר אמר ללוהק שימשוך 'לקנות' את
 14 הכלים, מדוע שיוכה מי - וכי אמר ליה 'קני', שהרי 'לקנות' משמע
 15 שאתה תתכוין לזכות אבל אני לא מתכוין להקנות לך. מתרצת
 16 הגמרא: אלא הספק הוא כשאמר לו משוך בהמה זו 'וקני' כלים
 17 שעליה, מהו, מי מהניא - האם מועילה משיכה דבהמה לאקנוני -
 18 כדי לקנות את הכלים שעליה, או לא.

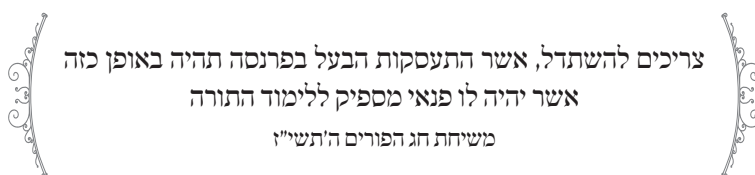
19 הגמרא דנה האם כשקונה את הבהמה, קונה במשיכתה גם כלים
 20 שעליה: אמר רבא, אי אמר ליה קני בהמה וקני כלים, מי קני כלים
 21 - וכי זוכה בכלים, והרי אם על המשיכה אתה מסתפק, צריך לומר
 22 שקונה את הכלים בקנין חצר, שלאחר שזוכה בבהמה היא
 23 כחצירו וזוכה לו, והלא הבהמה חצר מהלכת היא, וצד מהלכת
 24 לא קנה, כיון שדווקא חצר המשתמרת קונה. וכי תימא - ואם
 25 תאמר שמדובר בפשעמדה לאחר שעקרה יד ורגל זוכה בה, ואינה
 26 נחשבת לחצר מהלכת, והא יש כלל שאלו הוא מהלך לא
 27 קנה, גם אם הוא עומד ויושב לא קנה. מיישבת הגמרא: והלכתא -
 28 ההלכה שקונה כלים שעל בהמה בקנין חצר, נאמרה בבהמה
 29 כפותה - כשורה ואינה ראויה לכת, ואז היא דומה לחצר שאינה
 30 מהלכת, ובאופן זה היה פשוט לרבי אלעזר שכשזוכה בבהמה
 31 זוכה גם בכלים, אך הסתפק באופן שהבהמה כפותה והוא רוצה
 32 לקנות רק את הכלים, וספק זה לא נפשט.

33 הגמרא דנה בדיון חצר מהלכת: אמרו ליה רב פפא ורב הונא פריה
 34 דרב יהושע לרבא, אלא מעתה שחצר מהלכת אינה קונה, אם כן
 35 אדם שהיה מהלך בפניו, וקפצו גנים ונפלו לתוך הפניו, הכי
 36 נמי - האם אכן הדיון דחצר מהלכת היא - והספינה, ולא קני את
 37 הדגים. אמר ליה רבא, ספינה מינה נייחא - מצד עצמה אין לה כח
 38 להלך, ומינא היא דקא מקמו לה - והיא הולכת רק מחמת המים
 39 שמובילים אותה, והיא כחצר שאינה מהלכת.

40 אמר ליה רבינא לרב אשי, אלא מעתה שחצר מהלכת אינה קונה,
 41 אם כן אשה שהיתה מהלכת פרשות הרבים, וזרק לה בעלה גט
 42 לתוך תיקה, או לתוך קלתה - סל שעל ראשה, והרי הוא כחצירה,
 43 הכי נמי - האם אכן הדיון הוא דלא מנרשה משום שחצר מהלכת
 44 היא, והלא שנינו בגיטין (עז). שמגורשת. אמר ליה רב אשי, קלתה
 45 מינה נייחא - הסל מצד עצמו אין בו כח להלך, ואיך דקא מסניא
 46 מתורתה - ומה שהסל הולך הוא מחמת האשה שהולכת מתחתיו,
 47 והוא כחצר שאינה מהלכת:

משנה

48 משנה זו עוסקת במציאה שרק אחד מחזיק בה, וחבירו טוען שהיא

57 דְּלֹא תִּירָר בֵּיהּ - כל עוד שלא חזר בו, כִּד בְּעַל תְּבִית הוּא, וְכִי תִירָר
 58 בֵּיהּ - וכשחזר בו, הרשות בידו לא משום שאין ידו כיד בעל
 59 הבית, אלא משום מַעְמָא אֲחֵרִינָא הוּא, דְּכִתְבִי (ויקרא כה נה) 'כִּי
 60 לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדִים הֵם, וְלֹא עֲבָדִים לְעַבְדִּים, דְּהֵינּוּ בְנֵי
 61 אָדָם, וּמִכַּאן לומדים שהפועל אינו כעבד של בעל הבית, שלא
 62 יוכל לחזור בו ולקבל את שכרו על מה שכבר עשה.
 63 רבי יוחנן חולק ופוסק שהמגביה מציאה לחבירו זכה חבירו: אָמַר
 64 רבי חייא בר אבא אָמַר רבי יוחנן, הַמְגַבִּיהַ מְצִיאָה לְחַבְרֵוֹ קָנָה
 65 חֲבִירוֹ, וְאִם תֵּאמָר - ואם תקשה מַמְשַׁנְתֵינוּ, שמשמע ממנה
 66 שהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו, יש לתרץ שהטעם
 67 שהרוכב לא זכה במציאה הוא משום דְּאָמַר הַרוֹכֵב לְמַגְבִּיהַ 'תִּנְהַ
 68 לִי' וְלֹא אָמַר 'זָכָה לִי', ובלשון זו לא עשה את חבירו שליח לזכות
 69 לו בה עד שיתננה לו, ולכן כשחבירו הגביה עבורו את המציאה
 70 עדיין לא זכה בה הרוכב, והמגביה יכול לחזור בו ולזכות בה
 71 לעצמו:

משנה

72 משנה זו עוסקת במי שהשתדל לזכות במציאה בדרך שאינה
 73 מועילה לקנותה. מי שרָאָה אֶת הַמְצִיאָה מונחת על הארץ, וְנִפְלַ
 74 עָלֶיהָ, וסבור היה שבכך זכה בה, וְכֹא אַחַר וְהִחְזִיק בָּהּ, זָה שֶׁחֲזִיק
 75 בָּהּ זָכָה בָּהּ, ולא הראשון, משום שנפילה על חפץ אינה קנין
 76 מועיל:

גמרא

77 הגמרא מביאה את תקנת קנין ארבע אמות שממנה מובן החידוש
 78 במשנה: אָמַר רִישׁ לְיִשׁוּשׁ מִשּׁוּם - בשם אָבָא בְּהַן בְּרַדְלָא, אָרְבַּע
 79 אַמּוֹת לְאֵדָם - שמשביב האדם קונוט לו חפץ המונח בהן כְּכֹל
 80 מְקוּם שהוא עומד, (מבא מַעְמָא), תְּקִינוּ רַבְּנַן דְּלֵא אֲתֵי לְאַנְצוּי -
 81 תיקנו חכמים שארבע אמותיו של אדם יקנו לו, כדי שלא יבואו
 82 אנשים לידי מריבה. הגמרא מביאה שתי קושיות שהוקשו על דין
 83 זה: אָמַר אֲבִי, מוֹתִיב - הקשה רב חייא בר יוסף על דין זה ממשנה
 84 במסכת פִּיאָה. אָמַר רַבָּא, מוֹתִיב - הקשה רבי יעקב בר אידי על
 85 דין זה ממשנה בסדר נְזִיקִין, היא משנתינו. מפרשת הגמרא: אִזּוּזֵי
 86 המשנה שעליה אָמַר אֲבִי מוֹתִיב רב חייא בר יוסף פִּיאָה, ששנינו
 87 במשנה (פאה פ"ד מ"ג), עֵינֵי שְׁנַמְל מְקַצֵּת פִּיאָה שְׁלִיקַט כְּבַר, וְזִרְק
 88 אוֹתָהּ עַל הַשָּׂרָא - על פאה שעדיין לא נלקטה כדי לזכות בה, אִין
 89 לֹא בָּהּ כְּלִים - לא באותה שליטת ולא באותה שעליה זרק את שלו,
 90 וכן אם נִפְלַ לוֹ עָלֶיהָ - על פאה שלא נלקטה כדי לזכות בה, או
 91 שְׁפָרַם שְׁלִיתוֹ עָלֶיהָ כדי לזכות בה, מַעְבְּרִין אוֹתוֹ הַיְמָנָה, שאין אלו
 92 מעשים המועילים לקנות, וקונסים אותו ולוקחים מידו אפילו מה
 93 שכבר נטל. וְכֵן כְּעוֹמֵר שֶׁל שְׂבָחָה, אם ביקש עני לקנותו בדרכים
 94 אלו. ומקשה רבי חייא בר יוסף, וְאִי אָמַרְתָּ - ואם אתה אומר
 95 שֶׁאֲרַבַּע אַמּוֹת שֶׁל אָדָם קוֹנוֹת לוֹ כְּכֹל מְקוּם, נִקְנוּ לֵיהּ אַרְבַּע אַמּוֹת
 96 דִּידֵיהּ - יקנו לעני ארבע אמותיו, ומדוע אמרה המשנה שאם נפל
 97 על הפאה לוקחים לו אותה.

98 מתרצת הגמרא: הֵכָא כְּמַאי עֲסָקִין, דְּלֹא אָמַר אֲבִי - כשלא אמר
 99 שחפץ לקנותה על ידי קנין ארבע אמות, ולכן לא קנה. שואלת
 100 הגמרא: וְאִי תְּקִין רַבְּנַן - אם חכמים תיקנו קנין זה, כִּי לֹא אָמַר מַאי
 101 תְּנִי - מה בכך שהוא לא אמר, יקנו לו ארבע אמותיו גם בלי
 102 שיאמר. מיישבת הגמרא: כִּינּוּ דְנִפְלַ עַל הַפֵּאָה נִפְלֵי דְעֵתִיהּ - גילה
 103 דעתו דְּכַנְפִּילָהּ נִחָא לֵיהּ דְנִקְנֵי - שנח לו לקנות את הפאה
 104 בנפילתו עליה, ואילו בְּאַרְבַּע אַמּוֹת לֵיהּ נִחָא לֵיהּ דְנִקְנֵי - לא נח
 105 לו לקנות.

11 ונאמר שמתניתין מני - כמי היא, כרַבְּנַן היא הסוברים שאין עני
 12 זוכה אלא לעצמו, ואין אדם זוכה במציאה אלא לעצמו, ולכן לא
 13 זכה הרוכב במציאה. אָלֵא אִי אָמַרְתָּ - אבל אם תאמר שפְּעֻשְׁרִי
 14 וְעֵנִי - בעשיר שליטת לעני מְחַלְקֵת, אֲבָל מְעֵנִי לְעֵנִי - בעני שליטת
 15 לעני דְּבָרֵי תְּבֵל זָכָה לוֹ, אם כן הָא מְנִי - משנתינו כמי היא, הרי לא
 16 כַּרְבֵּן וְלֹא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר היא, שהרי כולם מודים שהמגביה מציאה
 17 לחבירו קנה חבירו, ובמשנתנו מבורר שלא קנה חבירו. אָמַר לֵיהּ
 18 עולא, מְתִינִיתִין - משנתינו מדברת דְּאָמַר המגביה שהגביה
 19 בְּתִחְלָה עבור עצמו ולא עבור חבירו, ואומרת המשנה שנאמן
 20 וזכה במציאה.

21 הגמרא מדייקת מהסיפא של המשנה כדברי עולא: הָכִי נִמְי
 22 מִסְתַּבְּרָא - כך גם מסתבר, שהמשנה מדברת באופן שהמגביה לא
 23 אמר שהגביה עבור חבירו, דְּקָתְנִי - ששנינו בְּסִיפָא, אִם מְשַׁנְתָּה
 24 לוֹ - אם רק אחרי שנתן את המציאה לרוכב אָמַר המגביה אִי
 25 זְכוּתִי בָּהּ מִתְחִילָה, לא אָמַר כְּלִים והיא של הרוכב. ומדייקת
 26 הגמרא, 'תְּחִילָה' בְּסִיפָא לְמָה לֵיהּ, הרי פְּשִׁיטָא שאף על גב דְּלֹא אָמַר
 27 'תְּחִילָה' - שאף אם לא פירש שזכויותו במציאה היתה קודם
 28 שמשרה לרוכב, תְּחִילָה קָאָמַר - זו כוונתו. אָלֵא לֹא - אלא ודאי
 29 שאינו זכויות בה תְּחִילָה' הוֹנָה משעת ההגבהה, וְהָא קָא מְשַׁמַּע
 30 לֵוֹ שְׁגַם בְּרִישָׁא של המשנה שהמגביה זכה במציאה, מדובר דְּאָמַר
 31 שאף בְּתִחְלָה הגביה את המציאה לעצמו.

32 הגמרא מתרצת את הקושיא מדיק זה על רב נחמן: וְאִדְךָ - ורב
 33 נחמן פירש, שאת המילה 'תְּחִילָה' תֵּנָא - שנה התנא בְּסִיפָא לְגַלוּזֵי
 34 - לגלות לנו על הַרְשָׁא, שרק בְּסִיפָא שנאמר 'תְּחִילָה' מדובר
 35 דְּאָמַר 'תְּחִילָה' - שהמגביה טוען שזכה במציאה עוד כשהיתה
 36 בידו, אבל בְּרִישָׁא שלא נאמר 'תְּחִילָה' מדובר אף דְּלֹא אָמַר
 37 'תְּחִילָה' - כשאינו טוען שזכה במציאה כשהגביהה, אלא רק
 38 שהתכוין לזכות בה אחר שהגביהה, ומכל מקום זכה בה, משום
 39 שהמגביה מציאה לחבירו לא זכה חבירו, והמגביה זכה במציאה
 40 מן ההפקר.

41 הגמרא מבררת את דין המגביה מציאה לחבירו: רב נְחֻמֵן וְרַב
 42 חֲפַדָּא דְּאָמְרֵי תְּרִוּוּהוּ - אומרים שניהם, הַמְגַבִּיהַ מְצִיאָה לְחַבְרֵוֹ לֹא
 43 קָנָה חֲבִירוֹ, מַאי מַעְמָא, משום שהתופס מציאה עבור חבירו תְּנִי -
 44 הרי הוא כְּתוּפֵס לְבַעַל חוֹב כְּמִקּוּם שְׂחָב לְאֲחֵרִים, דְּהֵינּוּ שְׁתוּפֵס
 45 כְּרוּשׁ של לווה בשביל חבירו הנושה בו, ובכך מפסיד את שאר
 46 הנושים, שלא יהיה להם ממה לגבות את חובותיהם, וְהַתּוּפֵס לְבַעַל
 47 חוֹב כְּמִקּוּם שְׂחָב לְאֲחֵרִים, מי שעבורו תפס לא קנה, מפני שאין
 48 לתופס שייכות זכה בדבר, שיוכל לזכות לחבירו ולחוב לאחריים.
 49 וכן התופס מציאה עבור אדם אחר, מפסיד בכך את כל בני העולם
 50 מלזכות בה, ולכן לא זכה.

51 הגמרא מקשה על השיטה שהמגביה מציאה לחבירו לא קנה
 52 חבירו: אִתִּיבִיהּ - הקשה רַבָּא לְרַב נְחֻמֵן מהברייתא, מְצִיאָה פּוּעֵל
 53 - שכיר המוציא מציאה בזמן עבודתו, המציאה לְעַצְמוֹ. ומפרשת
 54 הברייתא, כְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים, כִּינּוּן שֶׁאָמַר לוֹ בְּעַל תְּבִית עֵמִי
 55 הַיּוֹם' או 'עָדוּר עֵמִי הַיּוֹם', דְּהֵינּוּ שְׁנִשְׁכַר לְמַלְאכָה מְסוּיִמַת,
 56 והגבהת המציאה אינה כלולה בה, אֲבָל אם אָמַר לוֹ בעל הבית
 57 'עֵשֶׂה עֵמִי מְלֵאכָה הַיּוֹם', דְּהֵינּוּ שְׁכָרוּ בְלִי לְפָרַשׁ מְלֵאכָה
 58 מְסוּיִמַת, כל מלאכה שיעשה באותו יום כלולה בשכירותו, וגם
 59 הגבהת מציאות, ולפיכך מְצִיאָתוֹ שֶׁל בְּעַל תְּבִית הוּא. ומוכח
 60 מהברייתא שאדם יכול לזכות במציאה עבור אדם אחר. מתרצת
 61 הגמרא: אָמַר לֵיהּ רב נחמן, שֶׁאִינִי - שונה פּוּעֵל, משום דִּידוֹ כִּד בְּעַל
 62 תְּבִית הוּא, כי הוא קניו לו לזמן השכירות, וכשם שבעל הבית יכול
 63 לזכות לעצמו, כך שכירו זוכה עבורו.
 64 מקשה הגמרא: וְהָאָמַר רַב, פּוּעֵל יְבֹל לְחֹזֵר בּוֹ מְשַׁכְּרוֹתוֹ אֲפִילוּ
 65 בְּחֻצֵי הַיּוֹם - אף שכבר התחיל בעבודה, ואם ידו כיד בעל הבית
 66 איך יכול לחזור בו. מתרצת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רב נחמן, כֹּל כְּמָה

1 רב נתמן ורב חסדא בו. תימה דבשלקי משילין (ביצה דף לט. ושם: דיה הבא) אמר מילא
2 מים ונתן לחבירו רב ששת אמר כרגלי הממלא ור"ג אמר כרגלי מי שנתמלא לו
3 ומסיק דבמגביה מציאה לחבירו פליגי דמר סבר קנה ומר סבר לא קנה ומשמע דלרב נתמן
4 קנה חבירו ולרב הוי כרגלי מי שנתמלא לו ורש"י גרס התם מ"ס קני ומר סבר לא קני ור"ג

5 חבירו וכולהו סברי דלא קני חבירו אלא רב נתמן
6 סבר דמגביה נמי לא קני ולרב כשלקח חבירו
7 משמו קנאו וכן ההפך שמתכוין שמתכוין לקנות אגל
8 המגביה לא הבייה לקנותו ורב ששת סבר דקנה
9 הממלא דכיון דלא קנה חבירו הוא קנה ולרב הוי
10 כרגליו ור"ת פ"י דהתם רב נתמן מודה דקנה
11 חבירו דאניו קנה לא אחרים ויש הרבה מים בבזר
12 ועוד אומר ר"ת דשפיר גרסין חבירו וסבר ר"ג
13 לא קנה חבירו פי' הקא וגם הממלא לא קנה
14 ולרב כשנתנם לו קנאו והוי כרגליו ורב ששת
15 סבר קני חבירו משמע מנו דוכי לנפשיה וכיון
16 דלא קנה חבירו אלא משמע דוכי לנפשיה ואי
17 היה זכי לנפשיה הוי כרגליו והשתא נמי דוכי
18 לחבירו הוי כרגליו ולא גרתי מניה לענן
19 תחומין והוי כאילו זכי לנפשיה

20 **תופס** לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קני.
21 מה שפירשי' משום דלא עשאו שליח
22 אין נראה דכפ' הפותח (כתובת דף פה. ושם דיה
23 את) משמע גבי עובדא דיימר בר חשו דתופס
24 לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קני אפילו
25 עשאו שליח

26 **איתניבא** רבא לרב נתמן. אע"ג דלעיל (ר' ט)
27 דחי רבא דזיקה דרמי בר תנאי
28 משמע דסבר לא קנה חבירו שקא קבלה הקא
29 מר"ב

30 **יכול** לחזור בו אפי' בחצי היום. ואת ומאי
31 קמ"ל והלא בפרק האומנין (למקן דף עז.)
32 לא פליגי רבי יוסקא ורבנן אלא ר"ר' יוסקא סבר
33 דיד פועל על התחלתו ורבנן סברי דידו על
34 העלייה אגל לכולהו יכול לחזור בו וי"ל דקמ"ל
35 דיכול לחזור בו וידו על העלייה כרגנן אפילו

36 אם נתקיימו פועלים בחצי היום לאחר שקור בו
37 לא יפחתו לו מחצי שקרו ולרב מיימי מילתיה
38 דרב דכיון דידו על העלייה איב אין ידו כיד
39 בעל הבית וכן מוכיח פרק האומנין (שם) דסובר
40 כרגנן בשכיר וכן ולא ממתיר

41 **כי** יבנו שוראל עבדים. נ"ל דרמי מותר אדם
42 להשכיר עצמו דדוקא עבד עברי שאינו יכול
43 לחזור בו ואינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר
44 שחרור עובר משום עבדי הם: אמ"ר יוחנן המגביה
45 מציאה לחבירו קנה חבירו. ואע"ג דאית ליה לרבי
46 יוחנן בפרק הפותח (כתובת דף פה. ושם דיה ואמר)

47 ובפ"ק דגישין (דף יא. ושם דיה התופס) תופס
48 לבע"ח לא קני היינו דוקא היבא דלא שיקי מנו
49 דוכי לנפשיה דאין הלוח חייב כלום לתופס אגל
50 במציאה דאיבא מנו קנה: ולא אמר זכי לי.
51 ואת' דבפ"ק דגישין (שם) קאמר ר' יוחנן כל
52 האומר תנו כאומר וי"ל דשאו התם דעת

53 אחרת מקנה אותה
54 **ארבע** אמות קונות לו בכל מקום. ואת' באלו
55 נערות (כתובת דף לא. ושם דיה א) דאמר גבי גונב כס בשבת הניח מנר ויוצא פטור
56 אישור שבת אישור גניבה כאין פאחד וקאמר אי דאפיקיה לרדיר אישור שבת איבא
57 אישור גניבה ליבא וקאמי' הא ארבע אמות קונות לו וי"ל דבגניבה לא תקינו רבנן דקני
58 אלא במציאה דלא ילתי לאנצויי ובגט משום עיגונא ולרב ששת דאמר בסמוך דברד"ר

59 לא תקינו ארבע אמות אתי שפיר: **מעבירין** אותו הימנה. אפי' רשע לא מיקרי ואע"ג דעני המהפך בחררה וקא אחר ונטלו נקרא רשע (קרושין דף נט. ושם דיה עני) היינו משום דאפשי
60 ליה למיקרין ולקיימן ארעא אחריתי אגל במציאה או בהפך דליבא למימר הכי אפילו רשע לא מיקרי וע"ע תוספות בבא בתרא דף בא. דיה מרחיקין:

1 **מתני' רבנן** היא. ואשמעינן רישא דהיקא דוכי ביה אידו אמרין מנו וסיפא אשמעינן
2 דהיקא דלא זכי ביה אידו מנו דאי בעי זכי לא אמרי: הא. מתני' דהקא מני: דאמר תחילה.
3 האי אני וכו'יה קה דקאמר תחילה קאמר ליה מתחילה הגההתיה לצורפי ולא לצרפר
4 ולעולם הגההתיה מציאה לחבירו קנה חבירו דומיא דמעני לעני: הכי נמי מסתברא. דוכיטי
5 תחילה משעת הגההתיה קאמר מתני': סדקתא

6 **סיפא** כו'. ואי תחילה דסיפא לאו משעת הגההתיה
7 קאמר אלא אני וכו'יה תחילה קודם שנתתיה לך
8 נתכוונתי לזכות בה: לפי' ל. למיתאנה קה
9 תחילה פשיטא דאפילו לא אמר תחילה בפירוש
10 מסתמא תחילה קאמר דמי מצי' למימר אני וזכה
11 בה עכשיו והלא איהו בידה אלא לאו קמ"ל.

12 דרישא דמתני' דקתני וזה קה בדאמר תחילה
13 ואשמעינן סיפא דאם משנתנה לו טען לו אותה
14 טענה ואמר אני הגההתיה מתחילה לצורפי לא
15 אמר כלום דגלי דעתיה בשנתנה לו דארעמיה
16 דהאי אנגהה: ואידך. רב נתמן אמר לך דהקא
17 סיפא תחילה: לגלויי רישא. למימר דוקא קתני
18 מדיספא תחילה קתני רישא לא תקא דוקא קתני
19 **סיפא**. דלא אפשר בלא תחילה אמר אני וכו'יה

20 תחילה קודם שנתתיה לך לא אמר כלום דגלי
21 דעתיה שנתנה לו דארעמיה דהאי אנגהה
22 ורישא דלא אמר תחילה ואפי' זכה בה: הוי
23 תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים. קאדם
24 הקא מאלוי ותופס מנו חבירו בשביל חוב שש
25 לאחר עליו וקא לקדם עד שלא יתפסנו בעל
26 חוב אחר ונמצא תופס זה חב בהפסיתו ואת את
27 הנרשים האחרים: חב לאחרים. מפסיד את
28 האחרים כמו אין חבין לאדם (כתובת דף יא.) לא
29 קנה. כדאמר בכתובות אלא כל במיניה לקדות

30 קופץ מאלוי וקב לאלו מאחר שלא עשאו אותו
31 הנרשה שליח לתפוס: נכש עמי היום. דלא נשבר
32 עמו אלא לניבש ויגידו ויבשהגביה המציאה
33 אין זה ממלאכת בעל הבית וקנאה פועל הוא
34 ינכה לו משכרו שבר פעולת ניבש ועידור לו
35 שעת הגההתיה אמר לו עשה עמי מלאכה חוב

36 כל מלאכה שהוא עושה מלאכת בעל הבית
37 היא וקנה בעל הבית אלמא המגביה מציאה
38 לחבירו קנה חבירו: פי' חב ביה טעמא אחרניא
39 הוא. הא דאמר דכי הדר ביה הרשות בידו לאו
40 משום דעד השתא לאו כיד בעל הבית הוא
41 אלא כדאמר אחרניא הוא שאינו עובד
42 שאם בא לעזוב לו שקרו מקאן ואילך ולחזור בו
43 יחזור בו: ואם האמר משנתני. דקתני אני וכו'יה

44 קנה בה קה ומשמע על אני וזכה בה עכשיו וכה
45 קה ואע"פ שהגביה לצורך חבירו היינו טעמא
46 משום דקתני ואמר לחבירו תנה לי ולא אמר
47 זכה אתה לי בהגההתיה נמצא שלא עשאו שליח
48 להקנות בהגההתיה עד שעת נתתיה ודרי קודם
49 נתתיה הדר בו זה משליחותו: קונות לו. אם יש
50 סביבותיו דבר הפקר אין אחר רשאי לתופס:

51 **אמר אבי** מותיב ר' תנאי. עלה חיובקא ממתני'
52 דמסכת פיות: ואמר מותיב ר' יצב. עלה
53 ממתני' דסדר גזיקין: נטל. אחד מן העניים
54 מקצת פיאיה. שליטת כבד: וזיק (לחן על השא'.

55 כיד לקנותו ליגע ליה. בני נפל לו עליה ארבע אמות דתקון ליה רבנן: בנפילתה ניהא ליה
56 דנקני'. לא נתכוין לקנות בתורת הקנת חכמים סבור שגפילתו יפה לו:
ה"ג

לא תקינו ארבע אמות אתי שפיר: **מעבירין** אותו הימנה. אפי' רשע לא מיקרי ואע"ג דעני המהפך בחררה וקא אחר ונטלו נקרא רשע (קרושין דף נט. ושם דיה עני) היינו משום דאפשי ליה למיקרין ולקיימן ארעא אחריתי אגל במציאה או בהפך דליבא למימר הכי אפילו רשע לא מיקרי וע"ע תוספות בבא בתרא דף בא. דיה מרחיקין:

1 ר' יוחנן אמר יש לה ד' אמות. תימה דלקמן מסיק משום דליף מציאה מגז אלקמא שרין
 2 קנן ד' אמות בגז ובפרק הורק (גיטין דף ע"ג ושם ד"ה ר"י) קאמר ר"י קרוב לה אפילו
 3 מאה אמה ויכולה לשמרו דתי ג' ושל דב' אמות שלה אפילו יכול לשמור במזה מגורשת
 4 וחזין לה' אמות צריך שתוכל היא לשמרו: ת"ל המצא המצא מימ. וא"ת וניקא המצא
 5 המצא ככל בידו פרט ובלל ופרט אין בפלל אלא
 6 מה שבפרט ו"ל שדי ירו בין המצא המצא הד"ל
 7 כלל ופרט וכלל כדאמרינן במדבר (ב"ק דף ס"ה)
 8 (ושם) כל מקום שאותה מוצא שני כללות הסמוכין
 9 זה לזה השל פרט ביניהם וכן בסמוך גבי גט
 10 דמורה גנה מונחין בקדה י"ל ושלוקה חזר וכלל:
 11 וא"י משום שליחות איב מצינו שליח לדבר
 12 עבידה. וא"ת מה צריך להוכיח מבח דאין שליח
 13 כו' אמאי לא מוכיח מדאיתרביא חצר מקראי דידן
 14 בדבסמוך גבי גט מוכיח דחצר משום דה
 15 איתרביא מדאיתרביא מקרא דידה ולא עביד שום
 16 דחוקה ו"ל דבסמוך מבח התנא מוכיח דמורה
 17 גנה וחצרה בקדה להתגרש אפילו בעל בקרה או
 18 אפילו היל קטנה ואי משמע שליחות לא היתה
 19 מתירשת בעל בקרה ולא קטנה אבל הכא אי
 20 אפשר להוכיח מבח זה דאפילו בידו אינו קונה
 21 הנגיבה בעל כרחו ולא אם הוא קטן:
 22 אין שליח לדבר עבירה. כפי האיש מקדש
 23 (קדושין דף מ"ג) איכא דליף מחשתי: חוץ
 24 דכתיב הוא ולא שלוחו ואיכא דליף משום
 25 דהיה ליה מעלה וטביחה שני כתובים בהאים
 26 כאחד דיש שליח ואין מלמדו:
 27 אשה ועבד בני חיובא ניהו. ואם תאמר וחתן
 28 פרק הבונס (ב"ק דף נ"ט) השולח את
 29 העבדה ביד חרש שוטה וקטן פטור ואמאי היא
 30 לאו בני חיובא ניהו ו"ל דהתם משום דלאו בני
 31 שליחות ניהו:
 32 אי בעי לא עביד. וא"ת והא דתנן (ב"ק דף ע"ט.
 33 ושם) היה מושכו ויוצא ומת ברשות
 34 בעלים פטור הנבידו ואו הוציאו מרשות בעלים
 35 ומתו חייב ופרשיה בלשון אהר שגמר גב
 36 לשומר שור אהר ש' לי בבית פלוני קטנה ותהא
 37 עליו שומר חנם הוציאו השומר מרשות בעלים
 38 ומת חייב הנגב במשיכת השומר ואמאי הוא אי
 39 בעי לא עביד ו"ל בין שאין השומר יודע שהוא
 40 גנב והוה ליה כחצר דבעל כרחו מותרים ביה.
 41 דאמר לישאלא קדש לי אשה גרושה. וא"ת
 42 וישאלא אמר לכהן נמי ו"ל דכהן מקרי
 43 בר חיובא הואיל ואם מקדשה לעצמו חייב אבל
 44 וישאלא ע"ג דעובר משום לפני עור לא תתן
 45 מכולל בשמקדשה לפתו בין דאי מקדשה לעצמו
 46 לא מתייבד לא מקרי בר חיובא וא"ת מאי נ"מ בין
 47 למדי לא בעי עבד ובין למדי שליח בר חיובא לא
 48 לקי על הקדושין לרבא דאמר בעשרה יוחסין
 49 (קדושין דף ע"ח) קודש אינו לוקה בעל לוקה ו"ל
 50 דכי בעל אחיב לוקה אף על הקדושין כדמוכח
 51 ברש תמוכה (דף ע"ה ושם) אינ' י"ל דאף לרבא
 52 נקט מקה דאי יש שליחות חילן הקדושין ואי
 53 אין שליחות אין חילן הקדושין: אקפ"י לי קטן.
 54 וה"ה דהוה מצי למימר אקפי לי גדול אלא
 55 שהגדול לא גיזע עצמו להקפו כדאמר פרק אלו
 56 תן הלוקח (מכות דף כ"ג) דאחד הניקף ואחד המקפי
 57 חייב ואע"ג דמוקי לה ה"ה כפי ניקף מסיעה ליה
 58 בקריה היינו משום דבענן אחר לא לקי דהוה לאו שאין בו מעשה אבל הלאו עובר לעולם ועיין תוס' שבועות ג. ד"ה ועל הוון ותוספות נ"ה ג. ד"ה רוב אדא:

1 ח"ג כי תקון ליה רבנן בעלמא. כגון בסמטא שהוא רשות לכל אדם או ברה"ר או בצידו
 2 רשות הרבים והיא הפקר לרבים למשור' לתוכה הצריכין לצאת מן הדין. לא תקון ליה
 3 רבנן. שהרי אין לאדם שם ד' אמות מיוחדות שהרבה חברים יש לו בתוכה עומדים אצלו:
 4 וקמטין איהו לה חצר. אם נרק לה בעלה גט לתוך חצרה לא נקמה לה חצרה להתגרש בו
 5 וכן אם היתה עומדת ברה"ר ונרקו לה גט
 6 בארבע אמותיה ואע"ג דגדולה מירשה כדתנן
 7 (גיטין דף ע"ח) הורק גט לאשתו בתוך ביתה כו'
 8 היתה עומדת ברה"ר ונרקו לה קרוב לה
 9 מגורשת כו' משום דה' איתרביא. דכתיב ונתן
 10 בקדה וזהו רשותה משמע כדכתיב (במדבר כא)
 11 ויחס את כל ארצו מידו: כי חיבי דאית לה יד.
 12 דמשוועת לשמור את גישה מגורשת דלא
 13 מייטת רחמנא אלא שוטה ומשלחה ויהי חונת:
 14 משום שליחות איתרביא. מרדכי רחמנא
 15 שליחות לאדם כדתניא (קידושין דף מא.) ושלח
 16 מלמד שהאיש עושה שליח ושלחה מלמד
 17 שהאשה עושה שליח איתרביא נמי חצרה דהיא
 18 לה כשלוחה: וכי חיבי שליחות לית לה. התנן
 19 שאין הקטן עושה שליח דכי כתיב שליחות בין
 20 בגיטין בין בפסח איש כתיב בענין ירו. אם
 21 המצא המצא בידו: ננו חצרו וקרפיפו מנין.
 22 שאם נכנסה שם ונעל בפניה לונגבה שהוא חייב
 23 א"כ מצינו תורת שליחות לדבר עבירה. לומר
 24 שלוחו כמותו וחיבי השולח במעשה השליחות
 25 וק"ל. בקידושין כפי' (דף מב: ג.) חייבא הוא.
 26 שאף הוא מוקדח על הדבר התם פטור השולח
 27 דאמרינן ליה דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי
 28 שומעין ולא היה לו לעשות: דלא בני חיובא
 29 ניהו. לשלם כדתנן הם שחבלו באחרים פטורין
 30 (ב"ק פ"ט.) דאי בעי עבדי. את השליחות: ונתש לי
 31 אשה גרושה. ומשעת קידושין עובר משום לא
 32 יקחו: אשה אינה באוהרת לא תקפו לפי שאינה
 33 בכל תשיות פאת וקנן כדאמר בקידושין (ר'
 34 לה) והמקופ את הקטן חייב שהמקופ באוהרה
 35 בניקף דכתיב לא תקפו אחד תניקף ואחד
 36 המקופ בגשמעו כפי' (גיטין דף נ"ה) וקטן דנקט
 37 משום דסתמא גדול לא שביק לאקופי נפשיה:
 38 תלמוד לומר ונתן מקל מקום. מידל כתיב
 39 ובקדה יתגורו דרוש ונתן אכתב לה ונתן אלקמא
 40 משום דה' איתרביא דאי משום שליחות הא כבר
 41 מתיבא הכא כדתניא (שולח) ושלחתו מלמד
 42 שהאשה עושה שליח בקדושין בפרק ב' (דף
 43 מא.)

1 רב פפא אמר בי תקינו ליה רבנן ארבע אמות
 2 בעלמא בשדה דבעל הבית לא תקינו ליה רבנן
 3 ואע"ג דזכה ליה רחמנא בגוה פי זכה ליה רחמנא
 4 להלוכי בה ולקומי פיה למהיו חצירו לא זכה ליה
 5 רחמנא אמר רבא מוהיב ר' יעקב בר אידי גיזקין
 6 ראה את המציאה ונפל לו עליה וקא אחר והחזיק
 7 בה זה שהחזיק בה זכה בה ואי אמרת ארבע אמות
 8 של אדם קונות לו בכל מקום נקנו ליה ארבע אמות
 9 דידיה הכא כמאי עסקינן דלא אמר אקני ואי תקון
 10 רבנן כי לא אמר מאי הוי בין דנפל עליה גלי דעתיה
 11 דבנפילה ניהא ליה דנקי בארבע אמות לא ניהא
 12 ליה דנקי רב ששת אמר בי תקינו רבנן בסמטא
 13 דלא דחקי רבים ברשות הרבים דקא דחקי רבים לא
 14 תקינו רבנן והא בכל מקום קאמר כל מקום לאתווי
 15 צידו רשות הרבים ואמר ריש לקיש משום אבא כהן
 16 בירדלא קטנה אין לה חצר ואין לה ארבע אמות ור'
 17 יוחנן משום ר' ינאי אמר יש לה חצר ויש לה ארבע
 18 אמות כמאי קמופלגי מר סבר חצר משום דה'
 19 איתרביא כי חיבי דאית לה יד חצר נמי אית לה
 20 ומר סבר חצר משום שליחות איתרביא וכי חיבי
 21 דשליחות לית לה חצר נמי לית לה מי איכא מאן
 22 דאמר חצר משום שליחות איתרביא והתניא בידו
 23 אין לי אלא ידו גגו חצירו וקרפיפו מנין ת"ל המצא
 24 המצא מכל מקום ואי סלקא דעתך חצר משום
 25 שליחות איתרביא אם כן מצינו שליח לדבר עבירה
 26 וקיימא לן אין שליח לדבר עבירה אמר רבינא תיבא
 27 אמרינן דאין שליח לדבר עבירה היבא השליח בר
 28 חיובא הוא אבל בחצר דלאו בר חיובא הוא מתייב
 29 שולחו אלא מעתה האומר לאשה ועבד צאו גנבו
 30 לי דלאו בני חיובא ניהו הכי נמי דמתייב שולחו
 31 אמרת אשה ועבד בני חיובא ניהו והשתא מיהא
 32 לית להו לשלוחי דתנן בתגרשה האשה נשתחרר העבד תיבין לשלם רב סמא אמר תיבא
 33 אמרינן אין שליח לדבר עבירה תיבא דאי בעי עבדי ואי בעי לא עבדי אבל חצר דבעל
 34 ברחיה מותרים בה מתייב שולחו מאי בניניהו איכא בניניהו כהן דאמר ליה לישאלא צא
 35 וקדש לי אשה גרושה אי נמי איש דאמר לה לאשה אקפי לי קטן להך לישאלא דאמר כל
 36 תיבא דאי בעי עבדי אי בעי לא עבדי לא מתייב שולחו ח"ג אי בעי עבדי אי בעי לא
 37 עבדי לא מתייב שולחו להך לישאלא דאמרת כל תיבא דשליח לאו בר חיובא מתייב שולחו
 38 חגי נמי כיון דלאו בני חיובא ניהו מתייב שולחו ומי איכא למי' חצר לאו משום דה'
 39 איתרביא והתניא דה' אין לי אלא דה' גגה חצירה וקרפיפה מנין ת"ל ונתן מכל מקום
 40 לענין גט כולי עלמא לא פלגי דחצר משום דה' איתרביא פי פלגי לענין מציאה מ"ם
 41 ילפינן

ילפינן

ילפינן

נעל את גגו חצירו וקפץו כדי לגנוב בהמה שנכנסה שם מעצמה, 54
 מנין שחייב כפל כנגב, תלמוד לומר 'המצא תמצא' מכל מקום, 55
 שבכל מקרה שהגניבה ברשותו של הגנב מכה מעשיו, חייב. 56
 ומקשה הגמרא: ואי סלקא דעתך - ואם תעלה בדעתך שהצד 57
 משום שליחות איתרבאי, אם כן מצינו שליח לדבר עבירה, שהתורה 58
 מחייבת את המשלח (הגנב) על מעשהו של השליח (החצר), 59
 וקיימא לן - והרי כלל הוא בידינו, שאין שליח לדבר עבירה. 60
 מתרצת הגמרא: אמר רבינא, היבא אמרינן - היכן אנו אומרים 61
 דאין שליח לדבר עבירה, רק היבא דשליח בר היבא הוא - כשגם 62
 השליח מחויב באיסור זה, אבל בחצר דלאו בר היבא הוא - 63
 שאינה שייכת בחיוב מצוות, מיתייב שולחן - יהיה המשלח חייב 64
 על העבירה. 65
 מקשה הגמרא: אלא מעתה שאם אין על השליח חיוב בעבירה, 66
 המשלח חייב, אם כן האומר לאשה ועבד צאו ונגבו לך דלאו בני 67
 היבא נינהו - שהם אינם חייבים לשלם על מה שגנבו, הכי נמי 68
 מיתייב שולחן - האם אכן יהיה השולחם חייב בתשלומי הגניבה. 69
 מתרצת הגמרא: אמרת - יכול אתה לומר אשה ועבד בעצם בני 70
 היבא נינהו, והשתא מיתא - ורק עתה פטורים משום שליח להו 71
 לשלמי, דתנן (ב"ק פו), בתגרשה האשה ונשתחרר העבד, חייבין 72
 לשלם על מה שהזיקו קודם לכן, ולמיכר השולחם לגנוב פטור, כי 73
 גם הם בני חיוב, ואין שליח לדבר עבירה. 74
 תירוצן נוסף: רב סמא אמר, היבא אמרינן - היכן אנו אומרים שאין 75
 שליח לדבר עבירה, רק היבא דאי בעי עבד ואי בעי לא עבד - היכן 76
 שאם השליח רוצה הוא עובר את העבירה, ואם אינו רוצה אינו 77
 עובר, אבל בחצר דבעל פתחיה מותיב פה - שהנחת החפצים בה 78
 נעשית בעל כרחו, מיתייב שולחן - מתחייב המשלח על העבירה. 79
 הגמרא מבררת מה החילוק בין שני התירוצים. שואלת הגמרא: 80
 מאי בינייהו - מה החילוק בין תירוצו של רבינא לתירוצו של רב 81
 סמא. משיבה הגמרא: איבא בינייהו - יש חילוק ביניהם לגבי פהן 82
 דאמר ליה לישראל צא וקדש לי אשה גרושה, האסורה לכהן 83
 ומותרת לישראל, אי נמי לגבי איש המוהרה בלא תקפו פאת 84
 ראשכם (ויקרא יט כז) דאמר לה לאשה שאינה מזהרת בזה, אקפי 85
 לי - הקיפי גלחין את פאתו של קמון זה. להך לישנא דאמר שכל 86
 היבא דאי בעי עבד אי בעי לא עבד - שכל שאם ירצה השליח 87
 יעשה את העבירה ואם לא ירצה לא יעשה, לא מיתייב שולחן, הני 88
 נמי - גם אלו, הישראל והאשה, אי בעי עבד אי בעי לא עבד - 89
 הבחירה בידם האם לעשות את שליחותם או לא, ולכן לא מיתייב 90
 שולחן. אולם להך לישנא דאמרת שכל היבא דשליח לאו בר היבא 91
 - שבכל מקרה שהשליח אינו בר חיוב, מיתייב שולחן, הני נמי - 92
 גם אלו, בין דלאו בני היבא נינהו - כיון שאינם מצווים באיסור 93
 זה, מיתייב שולחן. 94
 מקשה הגמרא: ומי איבא למאן דאמר - האם יש מי שסובר שהצד 95
 לאו משום דה איתרבאי, והתניא, נאמר בתורה (דברים כד א) 96
 וכתב לה ספר ברית ונתן בידה, אין לי אלא שמתגרשת בנתינת 97
 הגט לדה, אך אם נתן לגנה חצירה וקפץוה מנין שמגרשת, 98
 תלמוד לומר 'נתן' מכל מקום - שאפשר לתת את הגט גם ברשות 99
 האשה. ואם חצר היא רק שליח של האשה, מדוע נצרך הלימוד 100
 לזה מ'נתן', הרי שליחות בגט כבר נלמדת ממקום אחר. 101
 מתרצת הגמרא: באמת לענין גט בולי עקמא לא פליגי - לא נחלקו 102
 דהצר משום דה איתרבאי, כי פליגי - ונחלקו רק לענין מציאה, 103
 האם גם במציאה יש לקטנה קניני חצר וארבע אמות או לא, מר - 104
 רבי יוחנן סבר 105

רב פפא מתרץ באופן אחר: רב סמא אמר, כי תקינו ליה רבנן - 1
 כשחכמים תיקנו לאדם קנין ארבע אמות, תיקנו זאת רק בעקמא 2
 - במקום שיש רשות לכל אדם, אבל בשדה דבעל פתח - של אדם 3
 אחר לא תקינו ליה רבנן - לא תיקנו חכמים קנין ארבע אמות, ולכן 4
 עני העומד בשדה חבירו אינו זוכה בפאה שבארבע אמותיו. ואף 5
 על גב דהך ליה רבמנא פגוה - ואף שהתורה נתנה לעני זכות 6
 להלך בשדהו של בעל הבית, כי זכה ליה רבמנא להלובי פה 7
 ולנקומי פיה - כל מה שהתורה זיכתה לו בשדה הוא להלך בה 8
 וללקט פאה, אבל למיהוי חצירו לא זכה ליה רבמנא - זכות בשדה 9
 חבירו שתחשב כשלו, ויקנה בה בארבע אמות, התורה לא זיכתה 10
 לו. 11
 מבאר הגמרא: איזוהי המשנה שעליה אמר רבא מותיב רבי יעקב 12
 בר אידי גויקין, ששנינו במשנתנו, ראה את המציאה ונפל לו עליה, 13
 וקא אחר והחזיק בה, זה שהחזיק בה זכה בה, ולא הראשון. ומקשה 14
 רבי יעקב, ואי אמרת - ואם אתה אומר שארבע אמות של אדם 15
 קונות לו מכל מקום, נקנו ליה - יקנו לנופל אמות ידיה - 16
 ארבע אמותיו את המציאה, ומדוע הנוטלה זכה בה. מתרצת 17
 הגמרא: הקא במאי עסקינן - במה עוסקת משנתנו דלא אמר אקני 18
 - כשלא אמר שחפץ לקנותה על ידי קנין ארבע אמות. שואלת 19
 הגמרא: ואי תקון רבנן - אם חכמים תיקנו קנין זה, כי לא אמר מאי 20
 הוי - מה בכך שלא אמר, יקנו לו ארבע אמותיו גם בלי שיאמר. 21
 מפרשת הגמרא: בין דנפל עליה גלי דעתיה - גילה דעתו דבנפילה 22
 ניתא ליה דנקני - שנה לו לקנותה בנפילה, ובארבע אמות לא ניתא 23
 ליה דנקני - לא נח לו לקנותה. 24
 רב ששת מתרץ באופן אחר: רב ששת אמר, כי תקינו רבנן - 25
 כשחכמים תיקנו קנין ארבע אמות תיקנו זאת רק בסממא - מקום 26
 דחייב לרבים ואינו רשות הרבים, דלא דחקו רבים - שאין רבים 27
 דוחקים שם, אולם פרושות הרבים דקא דחקו רבים - שהרבים 28
 מהלכים בה בצפיפות, לא תקינו רבנן. 29
 מקשה הגמרא: והא ודרי ריש לקיש שאמר שארבע אמותיו של 30
 אדם קונות לו, מכל מקום קאמר, וגם רשות הרבים ושדה חבירו 31
 בכלל זה. מתרצת הגמרא: מכל מקום הכוונה לאתנוי - לרבות רק 32
 את צדי רשות הרבים הסמוכים לכתלים שאין דרך בני אדם 33
 לעבור שם, אבל לא את רשות הרבים עצמה ולא את שדה חבירו. 34
 הגמרא מביאה דין נוסף שאמר ריש לקיש בשם אבא כהן ברדלא: 35
 ואמר ריש לקיש משום אבא פהן ברדלא, קמנה שלא מלאו לה 36
 שתיים עשרה שנים ויום אחד, אין לה קנין חצר, שאם בעלה זרק 37
 גט לתוך חצירה אינה מגורשת, ואין לה קנין חצר, שאם 38
 זרק לה גט לתוך ארבע אמותיה אינה מגורשת. ורבי יוחנן משום 39
 רבי ינאי אמר, יש לה חצר ויש לה ארבע אמות. 40
 מבררת הגמרא: במאי קמיפלגי - במה נחלקו רבי יוחנן וריש 41
 לקיש. מבאר הגמרא: מר - רבי יוחנן סבר שדין חצר שקונה 42
 לאשה את גיטה משום דה איתרבאי - התרבה מדין יד, והוא כלול 43
 במה שאמרה התורה 'נתן בידה', וכי היכי דאית לה יד - וכמו 44
 שלקטנה יש יד' והיא מתגרשת אם נתן גט בידה. חצר נמי אית לה 45
 גם 'חצר' יש לה. ומר - וריש לקיש סבר שדין חצר שקונה לאשה 46
 את גיטה משום שליחות איתרבאי - התרבה וכי היכי דשליחות לית 47
 לה - וכמו שאין דיני שליחות בקטנה, חצר נמי לית לה - כך גם 48
 קנין חצר אין לה. 49
 מקשה הגמרא על ריש לקיש: מי איבא מאן דאמר - האם יש מי 50
 שסובר שהצר משום שליחות איתרבאי, והתניא, נאמר בתורה 51
 (שמות כב ג) 'אם המצא תמצא בידו הגנבה וגו' שנים ישלם, 52
 ודורשת הברייתא, נאמר 'בדיו', אין לי אלא אם גנב בדיו, אבל אם 53

המשך ביאור למס' בבא מציעא ליום חמישי עמ' א

1 לעצמו אינו קונה. ובודאי שבאופן זה לא קנה החרש.
 2 הגמרא מעמידה את דברי רבא שנאמרו בנוסח אחר: **אֵלָא אִימָא** –
 3 אמר באופן אחר את דברי רבא, שאם הגביהו חרש ופקה, מתוך
 4 **שְׁלָא קָנָה פְּקָתָה**, שהרי החרש מגביה עמו ואין הגבחה הגבהה
 5 כלפיו, והרי היא כמנוחת על גבי קרקע, על כן לא קנה גם חרש,
 6 שאין הפיקח מגביה לדעת החרש אם אין זוכה בה בעצמו. וכי
 7 **תִּימָא** – ואם תשאל, **מַאי שְׁנָא** – מדוע שונה הדבר משני חרשין
 8 **דְּעִלְמָא** – ממקרה ששני חרשים הגביהו יחד שהדין הוא שקנו
 9 שניהם מתקנת חכמים, וגם כאן היה להם לתקן שהחרש יקנה,
 10 תשובתך היא, **הָתָם** – שם בשני חרשים, תִּקְנִינָה לְהוּ רַבְנֵן – תִּינְקוּ
 11 להם חכמים שהגבחתם הגבהה כלפי עצמם, **הֲלָא אֲתִי לְאַנְצִינִי** –
 12 שאם לא זכוכה, יגיעו אחרים ויחטפו אותה מהם ויבואו החרשים
 13 לריב עמם, אבל **הָכָא** – כאן, בחרש המגביה עם פיקח יחד, אין
 14 לחשוש שאם יבואו לקחת מיד החרש שלא זכה, יריב עמם, משום
 15 ש**מִימָר אָמַר** – יאמר החרש, הלא אפילו הפקח לא קני, והאם **אִמָּא**
 16 **אֶנְי** – אני אקנה את המציאה, ויסבור שמי שחטף ממנו כדין עשה
 17 ולא יריב עמו, וכיון שכן לא הוצרכו לתקן שיזכה בה באופן זה.
 18 הגמרא חוזרת לדברי רמי בר חמא שהמגביה מציאה לחבירו קנה
 19 חבירו ומבררת מאיזה דין במשנה הוכיח כן: **אָמַר לִיהַ רַב אֶהָא**
 20 **בְּרִיהַ דְּרַב אֶהָא לְרַב אֲשֵׁי, דְּיוֹקֵיהַ** – דיוקו והוכחתו דרמי בר חמא
 21 מהמשנה, **מְהִיבָא** – מאיזה דין במשנה למד את דינו.
 22 **אִי יִנְיָא** – אם נאמר ש**מְהִיבָא** של המשנה, שנאמר בה **שְׁנִינִים אוּחוּזִין**
 23 **בְּמִלְתִּי**, זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה, יחלוקו,
 24 ומכאן שהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, שאם לא כן, מדוע
 25 יחלוקו, הכיצד נעשתה הטלית של שניהם, הלא כיון שאין אדם
 26 מגביה עבור חבירו תיעשה ההגבהה של כל אחד כמי שחציה
 27 השני מונחת על גבי קרקע ואינה הגבהה, ולא קנה לא זה ולא זה.
 28 אם מכאן הוכחתו של רמי בר חמא, יש לדחותה, כיון ד**הָתָם** –
 29 בדיון זה במשנה אין הם אומרים שמצאהו יחד, אלא **הָאֵא קָאָמַר** –
 30 זה אומר בזה **וְהָאֵא שְׁלִי וְהָאֵא אֲנִיבְהִתָּה בּוּלָה** – ואני הגבתיה כולה
 31 לבדי, **וְהָאֵא אָמַר** – וכן השני אמר **בּוּלָה שְׁלִי וְהָאֵא אֲנִיבְהִתָּה בּוּלָה**
 32 – ואני הגבתיה כולה לבדי. וכיון שכל אחד טוען שהוא הגביה
 33 את כולה לבדו, גם אם נאמר שמגביה מציאה לחבירו לא קנה
 34 חבירו, אין אדם אחר מן השוק יכול לחוטפה מהם, שהרי אינם
 35 אומרים שהגביהו יחד שניתן יהיה לטעון שלא זכו כלל.
 36 **אֵלָא** ראייתו של רמי בר חמא היתה **מְהִיבָא דְּקָתְנִי** – מהמשך דברי
 37 המשנה, **וְהָאֵא אָמַר בּוּלָה שְׁלִי וְהָאֵא אָמַר בּוּלָה שְׁלִי**, ויש להקשות,
 38 **הָאֵא תוּ** – מה שחזרה המשנה וכתבה זאת, **לְמָה לִי**, הרי כבר אמרה
 39 המשנה **זֶה אוֹמֵר אֲנִי מִצְאָתִיהָ וְזֶה אוֹמֵר אֲנִי מִצְאָתִיהָ**, **אֵלָא וְדָאִי**
 40 **מְשַׁנָּה יְתִירָה** זו, שלכך כפלה המשנה דברים אלו, בכדי
 41 להשמיענו דין נוסף שאם הגביהו יחד חולקים אותה ביניהם, **שְׁמַע**
 42 **מִינָה** – הרי שיש ללמוד מכך את דינו של רמי בר חמא שהמגביה
 43 **מִצְאָתָה לְחִבְרִי קָנָה חִבְרִי**.
 44 דוחה הגמרא: **וְהָאֵא אוּקְיָמָא** – והלא בראש הפרק (ב). העמדנו את
 45 דברי המשנה שאמרה **זֶה אוֹמֵר אֲנִי מִצְאָתִיהָ וְזֶה אוֹמֵר אֲנִי**
 46 **מִצְאָתִיהָ** וחזרה ואמרה **זֶה אוֹמֵר כּוֹלָה שְׁלִי וְזֶה אוֹמֵר כּוֹלָה שְׁלִי**
 47 **שְׁתֵּירִישָׁא** **זֶה אוֹמֵר אֲנִי מִצְאָתִיהָ** מדברת **בְּמִצְאָתָהּ**, ומתדיינים הם
 48 ביניהם מי מצאה והגביהה ראשון, **וְהִסִּיפָא** האומרת **זֶה אוֹמֵר**
 49 **כוֹלָה שְׁלִי** מדברת **בְּמִקְחָ וּמְכִירָהּ**, ומתדיינים הם ביניהם מי קנאה
 50 מבגליה הקודמים, וכיון שכן הרי שאין זו משנה יתירה, ואין
 51 ללמוד ממנה את דינו של רמי בר חמא.
 52 **אֵלָא** רמי בר חמא למד דין זה מה**סִיפָא** של המשנה, שנאמר בה **וְהָאֵא**
 53 **אָמַר בּוּלָה שְׁלִי וְהָאֵא אָמַר חֲצִי שְׁלִי**, ויש להקשות, **הָאֵא תוּ** – מה
 54 שחזרה המשנה לכתוב זאת, **לְמָה לִי**, הלא ניתן ללמוד דין זה
 55 מהאומר ברישא לגבי **זֶה אוֹמֵר כּוֹלָה שְׁלִי וְזֶה אוֹמֵר כּוֹלָה שְׁלִי**,

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצייונים - הלכות שבת ~

ב אָבֵל מִי שָׁאִין לוֹ מְקוֹם קְבוּעַ לְבֵית הַכֶּפֶס, שְׁפַעַם הוֹלֵךְ לְמְקוֹם זֶה וּפַעַם לְמְקוֹם אַחֵר - מְכַנִּים עִמּוֹ אֲבָנִים כְּשֶׁעוֹר רֹאשׁוֹ שֶׁל בּוֹכְנָא יב] שְׂדֵכִין בּוֹ בְּשָׁמַיִם יג] וְלֹא יוֹתֵר, לְפִי שְׂאֵם יִשְׁתִּירוּ לוֹ מִהֵן וְאַחֵר כָּד ילך לַפְּנוֹת לְמְקוֹם אַחֵר - נִמְצָא שְׁמֵלְטֵל בְּתַחֲלָה שְׂלֵא לְצַרְדֵי יד].

וְאֵם נִכְרַ בְּאֶבֶן שְׂקָנְחוּ בּוֹ כְּכָר פַּעַם אַחַת - מִתֵּר לְהַכְנִיסוֹ אֶפְלוֹ הוּא גְדוֹל הַרְבֵּה, אוֹ אֶפְלוֹ הֵן הַרְבֵּה מִמֶּלֶא הֵיד - מִתֵּר לְטוֹל בְּלוֹ, דְּכִיּוֹן שְׂקָנְחוּ בְּהֵן וְרָשָׁם הַקְּנֻחַ נִכְרַ בְּהֵן - הֵרִי הֵן מוֹכְנִין וְעוֹמְדִין לְכָד טו], וְאִין בְּהֵן מִשׁוּם מְקַצָּה טז].

וְכֵן אֲבָנִים שְׂיַחְדָן לְקְנֻחַ מִבְּעוֹד יוֹם, אֵף עַל פִּי שְׂעֲרִין לֹא קִנַּח בְּהֵן מְעוֹלָם - מִתֵּר לְהַכְנִיסֵן לְבֵית הַכֶּפֶס, אֶפְלוֹ הֵן הַרְבֵּה. וְהוּא שְׂיַחְדָן לְכָד לְעוֹלָם יז], אָבֵל יַחֲוֵד לְשַׁבַּת אַחַת אֵינּוּ מוֹעִיל יח], כְּמוֹ שְׁנַתְבָּאָר בְּסִימָן רנ"ט וְש"ח:

חלק ב סימן שיב, הנצרך לנקביו בפה קנחה בשבת, סעיף ב:

ביאורי הלכה

יב] ראשו של בוכנא – ראשו של עלי (מוט) שכותשים בו בשמים או תבלינים המונחים במכתש (מדוכה) 8.
יג] שדכין בו בשמים – בוכנא של בשמים קטן מהרגיל.
יד] שלא לצורך – אם לא ישתמשו בהם אחרים 9.
טו] ועומדין לכך – אבן שמוכח עליה שעומדת לדבר מסויים, דינה כמיוחדת לכך לעולם, ויש לה תורת כלי 10.
טז] משום מוקצה – מצד הטירחה בלבד אין לאסור הכנסת אבנים המותרות בטלטול, כי גם בבית הכסא שאינו קבוע, ייתכן שיצטרך את כל האבנים לעצמו

אפילו הן הרבה ממלוא היד).
יז] לכך לעולם – אף אם דרכו להשתמש בכל אבן פעם אחת בלבד, כיון שיוחדה לכך עד זמן שישתמש בה הותרה בטלטול 11.
יח] אינו מועיל – יחוד לשבת אחת מועיל רק בדבר שדרך לייחדו לעולם, כגון קורת עץ הסוגרת את הדלת, שרגילים להשתמש באותה קורה לזמן ממושך ולא מחליפים כל פעם בקורה מזדמנת, אבל לצורך קינוח רגילים ליטול אבנים מזדמנות, ולא את אותה האבן.

צייונים והוספות

- 8) והוא שיעור קטן מאוד.
- 9) ואף אם יודע שישתמשו בהם אחרים, אסור לטרוח עבורם כדלעיל סעיף א, אלא אם כן ייתכן שישתמש בהם בעצמו.
- 10) אבל שימוש פעמים רבות ללא שהדבר מוכח וניכר עליה – אינו מועיל (סי' שח סנ"ג).
- 11) כדין 'עפר' המיוחד לשימוש (לעיל סי' שח סע"ז), אבל ייחוד לשבת אחת שאינו מועיל, היינו הכנת אבנים מזדמנות לשבת זו, ובמידה ולא יודקו להם בשבת זו ישתמשו באבנים מזדמנות אחרות.

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות ראש-השנה -

י הלובש שק מחמת תשובה צריך לפשטו ביום הכיפורים מפני שהוא יו"ט וצריך לכבדו בכסות נקיה כמו שנתבאר:

הלך ד סימן תריא ליל יום הכיפורים דינו כיומו:
א ליל יום הכיפורים הרי הוא כיומו לכל דבר שכל דברים האסורים ביום אסורים בלילה ואפילו בתוספת שמוסיפין מחול על הקודש בין מלפניו בין מלאחריו אסורים כל הדברים האסורים בעיקר היום:

ב ומה הן הדברים האסורים מלאכה אכילה ושתיה רחיצה וסיכה נעילת הסנדל תשמיש המטה אבל אין חיוב כרת אלא על מלאכה ואכילה ושתיה שנאמר וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה והאברתי וגו' ונאמר כי כל הנפש אשר לא תעונה ונכרתה וגו' וסתם עינוי הוא מניעת אכילה ושתיה כמ"ש ויענך וירעיבך ויאכילך וגו' ושתיה בכלל אכילה.

אבל רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה אע"פ שגם הם נקראים עינוי לפעמים כמו שלמדו חכמים ממדרש הפסוקים מכל מקום סתם עינוי לא נאמר ברוב הפעמים אלא על מניעת אכילה ושתיה בלבד ומכל מקום כיון שגם הם נקראים עינוי לפעמים לפיכך גם הם אסורים ביום הכיפורים מן התורה שנאמר שבת שבתון וקבלו חכמים בפירוש הפסוק שבות מכל דבר שנקרא עינוי לפעמים:

ג ואיסור דברים אלו מסר הכתוב לחכמים והם הקילו בהם כמה קולות כמו שהיה נראה בעיניהם להקל וכמו שיתבאר לפנינו בעז"ה:

~ יום שלישי ~

ד מלאכה כיצד כל מלאכה שחייבים עליה בשבת חייבים עליה ביום הכיפורים וכל שבשבת פטור אבל אסור הוא ג"כ ביום הכיפורים אלא ששבת זדונו סקילה ויום הכיפורים זדונו כרת וכל איסורי הוצאות שבת נוהגין ג"כ ביום הכיפורים וכל דבר שאסור למלטלו בשבת אסור למלטלו ביום הכיפורים:

ה אלא שבוזה הקילו בו שהתירו לקנב ירק דהיינו לנתק העלים מן הקלחים כדי להשוותם שיהיו מוכנים להתכבם וכן להדיח אותו שיהיה מוכן לבשלו בערב מיד וכן לפצוע אגוזים כדי שיהיו מוכנים לאכילת ערב ולא יצטרך לטרוח בהן בערב וכל דברים אלו אף על פי שאסורים בשבת שהרי הוא טורה ומכין משבת לחול כיון שאין צריכים היום עד לערב מכל מקום ביום הכיפורים התירו משום פקוה נפש שלא יצטרך לטרוח בדברים אלו בערב קודם אכילתו ויהיה לו עגמת נפש בענות נפשו בעשיית דברים אלו כשהוא מעונה:

~ יום ראשון ~

הלך ד סימן תרי, הדלקת הנרות ביום הכיפורים:
ד נוהגין בכל מקום להציע בגדים נאים בבית הכנסת וגם בבתיים להציע מפה יפה על השולחן כמו בשבת ויו"ט.

וכן נוהגים להרבות בנרות בבית הכנסת שנאמר על כן באורים כבדו ה' ומתרגמינן בפנסיא יקרו ה' וטוב לעשות פתילות עבות בבית הכנסת להרבות אורן.

ונהגו שכל איש גדול וקטן עושין בשבילו נר לבית הכנסת ועכשו נוהגין שאין עושין נר אלא לנשוי בלבד:

ה גם נהגו לעשות נר נשמה לאביו ולאמו שמתו:

ו ואם כבו נרות אלו ביום הכיפורים אין לומר לנכרי שיחזור להדליקן ואפילו לרמו לו אסור ולא עוד אלא שאם בא להדליק מעצמו צריך למחות בידו כמו שנתבאר בסימן רע"ו וכן אין לומר לנכרי לקבל שעוה הנוטף מן הנרות מפני שהישראל אסור לו למלטל השעוה מפני שהיא מוקצה כמו שנתבאר בסימן רס"ה וכל שאין היתר להישראל למלטלו אסור לומר לנכרי למלטלו כמו שנתבאר בסימן רע"ו ע"ש:

ז ונהגו ליקח נכרי לשמור הנרות שלא יבא ח"ו לידי דליקה ומכאן זה נהגו ההמון לומר לו לכבות ולהדליק ואין לזה היתר כלל ויש למחות בידם ובפרט ביום הדין:

ח מי שכבה נרו ביום הכיפורים סימן רע לו ותקנתו שיחזור וידלקנו כמוצאי יום הכיפורים ולא יכבנו עוד אלא יניחנו לדלוק עד גמירא וגם יקבל עליו שכל ימיו לא יכבה נרו במוצאי יום הכיפורים לא הוא ולא אחר אלא יניחנו לדלוק עד גמירא.

(לקדוש ה') מכובד זה יום הכיפורים שאין בו אכילה ושתיה אמרה תורה כבדוהו בכסות נקיה ובנרות לפיכך נוהגין להציע בגדים נאים בבית הכנסת):

~ יום שני ~

ט יש נוהגין ללבוש בגדים לבנים נקיים ביום הכיפורים כדי להיות דוגמת מלאכי השרת וכן נוהגין במדינות אלו ללבוש הקיטל שהוא בגד לבן ונקי ויש עוד טעם בלבישת הקיטל מפני שהוא בגד מתים ועל ידי זה נכנע לב אדם לעשות תשובה שלימה ולפיכך גם מי שהוא אבל מותר ללבוש הקיטל.

וכן הנשים יכולות ללבוש הקיטל כדי להכניע לבן אבל שאר בגדים לבנים אין להן ללבוש כדי להיות דוגמת מלאכי השרת שאין יכולות להיות כמלאכים שנאמר עיר גבורים עלה חכם וגו' גברים כתיב:

מלך הבשן תתישב דעתו מעט ושאר כל אדם מתיישבת דעתם הרבה:

ב כל האוכלין מצטרפין זה עם זה להשלים לשיעור זה אבל אוכלין ומשקין שאכל חצי שיעור ושתה חצי שיעור אין מצטרפין לפי שאין דעתו מתיישבת בכך אבל האוכל ירק עם הציר שעליו וכן בשר עם המלח שעליו הרי הציר והמלח מצטרפין להשלים לכשיעור לפי שכל משקה הבא להכשיר את האוכל הרי הוא כאוכל:

~ יום חמישי ~

ג שתי אכילות מצטרפות כגון שאכל מעט והפסיק וחזר ואכל מעט עד שהשלים לכשיעור מצטרפין והוא שלא שה[ה] מתחילת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה יותר מכדי אכילת פרס (פירוש חצי ככר לחם) אבל אם שה[ה] יותר מכדי אכילת פרס אין מצטרפין לפי שאין דעתו מתיישבת באכילה מופסקת כזו:

ד שיעור אכילת פרס שאמרו ביום הכיפורים ובכל איסורי תורה בין שהן מן התורה בין שהן מדברי סופרים יש אומרים שהוא כמו ד' ביצים ויש אומרים שהוא כמו ג' ביצים שזקוקת כלומר במילוי ובריוח ולא בצמצום ולענין הלכה כל שהוא בשל תורה הלך אחר המחמיר וכל שהוא בשל דבריהם הלך אחר המיקל:

ה האוכל ביום הכיפורים אכילה גסה כגון שלאחר שאכל הרבה בערב יום הכיפורים אכל מיד ביום הכיפורים בתחלת הלילה כשהיה עדיין שבע ומלא מאכילת ערב יום הכיפורים ואינו נהנה כלל מאכילה גסה זו והיא מוקת לגופו לפיכך הוא פטור מכרת שנאמר אשר לא תעונה פרט למזיק גופו באכילה שהוא מעונה:

ו כמה דברים אמורים כשאכל מאכלים שאינם ראויים אלא למי שהוא רעב אבל אם אכל מאכלים הראויים אף למי שהוא שבע כגון מאכלים המתובלים והמבושמים שיש בהם הנאה לגוף אף לשבע חייב אף על פי שאכלן על השובע דרווחא לביסומא שכיח והוא שלא אכל הרבה כל כך בערב יום הכיפורים עד שיקוץ ככל מיני מזון אבל אם קץ כמזונו אע"פ שאכל מאכל מבושם פטור ואין דבר זה תלוי אלא לפי מה שמרגיש בנפשו אם יש לו הנאה באכילה גסה זו:

ז הנאת אכילה ושתיה אסורה ביום הכיפורים אע"פ שאינו אוכלו ושתיהו כגון שטועם לחך ופולט ואפילו דברים שאינם ראויים לאכילה כגון עצי בשמים ועץ מתוק אסור לטעום כדי ללחלח גרונו ולפלוט כמ"ש בס' תקס"ו.

אבל מותר להריח כל מיני ריח ביום הכיפורים לפי שהריח הוא דבר שאין הגוף נהנה ממנו כלל אלא הנשמה בלבד נהנית ממנו לפיכך לא נאסר ביום הכיפורים ואדרבא טוב להריח כדי למלאות מנין מאה ברכות:

ח ולא התירו דברים אלו אלא כשחל יום הכיפורים בחול אבל כשחל בשבת לא התירו דברים אלו גזרה שמא יעשה כן בשאר שבתות השנה שיכין ביום מה שצריך לאכילת ערב שלא יבחין שהתירו לו ביום הכיפורים משום עגמת נפש:

ט אפילו ביום הכיפורים שחל בחול לא התירו אלא מן המנחה ולמעלה משום שאז אין לחוש שמא על ידי התעסקותו בתיקון המאכל ישכח שהוא יום הכיפורים ויאכל ממנו כיון שהוא אחר המנחה שהוא קרוב לעת היתר אכילה דהיינו צאת הכוכבים ודומה לו כמי שיש לו פת בסלו אבל קודם המנחה אסור לו להתעסק בתיקוני המאכל של ערב שמא ישכח ויאכל ממנו:

י עבשיו נהגו כל ישראל לאסור קניבת ירק והפצעת אגוזים והוא הדין שאר תיקוני מאכלים של ערב אפילו אחר המנחה לפי שבדורות אחרונים התחילו לקלקל למחר ולעשות דברים אלו קודם המנחה לפיכך החמירו עליהם ואסרו אפילו לאחר המנחה:

~ יום רביעי ~

יא כמה דברים אמורים בהתעסקות בתיקוני המאכל אבל ליגע באוכלין מותר כל היום ואינו דומה לחמץ שאסור ליגע בו בפסח לפי שבפסח הוא אוכל שאר דברים חוששין שמא ישכח איסור חמץ בפסח ויאכל גם את זה שנוגע כיון שבימים אלו איננו פרוש ומובדל כלל מאכילה משא"כ ביום הכיפורים שהוא פרוש ומובדל מאכילה לגמרי אין חוששין שמא ישכח ויאכל אלא אם כן הוא מתעסק בתיקון המאכל לתקנו ולהכשירו לאכילה אבל בנגיעה בעלמא אין חוששין לכך.

ולפיכך מותר ליתן לקטנים לאכול אע"פ שהקטנים יכולים ליטול בעצמן מבלי שיעור הגדולים במאכל ואם אין הקטן יכול לאכול אלא אם כן יתעסק הגדול בתיקון המאכל להכשירו ולתקנו לאכילת הקטן מותר לו לתקנו כיון שאי אפשר לקטן לאוכלו מבלעדי תיקון זה:

יב ונהגו שהתינוקות משחקין באגוזים על השולחן עיין ס' של"ח ואין למחות בידם אפילו קודם מנחה:

חלק ד סימן תריב שיעור אכילה ביום הכיפורים ושיעור כמותה:

א אכילה כיצד האוכל ביום הכיפורים שיעור שכשהוא רעב תתיישב עליו דעתו באכילה זו חייב כרת שנאמר כי כל הנפש אשר לא תעונה וגו' וכשאוכל כשיעור הזה הרי אינו מעונה וקבלו חכמים הלכה למשה מסיני ששיעור זה הוא ככותבת הגסה והוא פחות מעט מכביצה ושיעור זה שזה לכל אדם בין לננס בין לעוג מלך הבשן לפי שכל אדם כשירעב תתיישב עליו דעתו באכילה כשיעור הזה אלא שעוג

כמו שיתבאר בסימן תרי"ח ע"ש:

~ שבת קודש ~

מז כל שיעורין הללו שנתבארו בסימן זה בין שיעור אכילה בין שיעור שתיה לא נאמרו אלא לענין חיוב הטאת (וגם לנו יש נפקא מינה לענין חולה שיש בו סכנה כמו שיתבאר שם) אבל לענין איסור אפילו אכל כל שהוא ושתה כל שהוא הרי עשה איסור מן התורה וכן הדין בכל איסורין שבתורה שנאמר בהם שיעורים שאפילו במשהו מהן יש איסור מן התורה:

חלק ד סימן תריג איסור רחיצה ביום הכיפורים:

א רחיצה כיצד כל רחיצה של תענוג אסורה ביום הכיפורים משום אשר לא תעונה וגו' לפיכך אסור לרחוץ מקצת גופו בכל גופו בין בחמין בין בצונן ואפילו להושיט אצבעו במים אסור.

אבל אם היו ידיו או רגליו או שאר מקום בכל גופו מלוכלך במיט או בצואה או שנמף דם מחוטמו מותר לרחצו כיון שאינו מתכוין לתענוג רק שיוהר שלא ירחוץ אלא מקום המטונף בלבד:

ב וכן בבוקר כשניער משינתו נוטל ידיו ג' פעמים כמו"ש בסימן ד' (מטעם שנתבאר בסימן תקנ"ד) ויברך על נטילת ידים ויוהר שלא יטול אלא עד סוף קשרי אצבעותיו ולא יכוין להנאת רחיצה רק להעביר הרוח רעה מעל הידים ולאחר שניגב ידיו במפה מעביר המפה על גבי עיניו להעביר מהם חבלי שינה:

ג ואם יש לכלוך על גבי עיניו ודרכו לרחצם בכל ימות השנה רוחץ אותם כדרכו ואינו חושש וכן מי שהוא איסטניס ואין דעתו מיושבת עליו עד שיקנה פניו במים מותר לו לקנה במים ביום הכיפורים אבל המנהג להחמיר שאפילו מי שהוא איסטניס אין מקנה פניו ולא עיניו במים אלא אם כן יש לפלוף על פניו או על גבי עיניו שאז מותר לכל אדם לרחוץ כדרכו בכל השנה:

~ יום שישי ~

ח אכל אוכלים שאינם ראויים לאכילת אדם אע"פ שאכל הרבה מהם פטור מן הכרת אבל מכין אותו מכת מרדות:

ט אכל עלי קנים פטור לפי שאינו מאכל אדם:

י אכל לולבי גפנים שלבלבו קודם ראש השנה פטור דעין בעלמא הם ואם לבלבו אחר ראש השנה עדיין הם רכים ביום הכיפורים וראויים לאכילת אדם ולפיכך אם אכלן ביום הכיפורים חייב:

יא אכל פלפלין יבשים וזנגבל יבש פטור לפי שאינו ראויים לאכילה. אכלן כשהן רטובין שאז הן ראויים לאכילה חייב:

יב השותה ביום הכיפורים כמלא לוגמיו חייב ומשערין כמלא לוגמיו של השותה עצמו כל אדם לפי מה שהוא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ולא מלא לוגמיו ממש אלא כל שאלו מסלקו לצד אחד מפיו ויראה כמלא לוגמיו והוא פחות מרביעית הלוג באדם בינוני:

יג כל המשקין מצטרפין זה עם זה להשלים כמלא לוגמיו: **יד** (שתה משקין שאינם ראויים לשתיה כגון ציר או מוריים (פירוש ציר של דגים) או חומץ חי (פירוש שאינו מזוג במים) שהוא חזק כל כך שאם ישליכו אותו על הארץ יבעבע אע"פ ששתה הרבה מהן פטור מן הכרת אבל מכין אותו מכות מרדות אבל אם שתה חומץ מזוג במים אפילו לא שתה אלא כמלא לוגמיו חייב):

טו שתיות מצטרפות זו עם זו כגון ששתה מעט והפסיק מעט וחזר ושתה מעט ובין שתיהן יש כמלא לוגמיו חייב כמה דברים אמורים כשלא שהא מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה יותר מכדי שתיית רביעית הלוג אבל אם שהא יותר מכדי שתיית רביעית אין מצטרפין. ויש אומרים שלעולם הן מצטרפין אלא אם כן שהא מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה יותר מכדי אכילת פרס כמו בצירוף שתי אכילות.

ולענין הלכה יש להחמיר לכתחלה ולפסוק כסברא האחרונה

~ 'תורה אור' פרשת ויקהל - הפרשה החסידית ~

ויקהל משה

לְהִבִּין מֵאִמֵּר רַ"ל עַל זֶה: "לְמַה נִּסְמְכָה פְּרִשְׁת שֶׁבֶת לְמֵלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן?"
גַּם צָרִיךְ לְהִבִּין: מִפְּנֵי מַה בְּצוּוּי תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא

"וַיִּקְהַל: מִשֶּׁהָ אֶת כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם וְגו'. שִׁשֶּׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לְכֶם קֹדֶשׁ, שִׁבְתַּת שְׁבָתוֹן לָהּ" (שְׁמוֹת לז, א-ב):

1. (בְּצוּר שֶׁבֶת פְּרִשְׁת וַיִּקְהַל, כ"ה אָדָר א' תַּקס"ה).

והגם שְׁנֵאמַר (נחמיה ט, ו): "וְאִתָּהּ מַחִיָּה אֶת כָּלֶם", הנה עיקר חייתם וקיומם הוא רק מבחינת הארה בעלמא כנ"ל, והארה זו היא בחינת מדת מלכותו ותברך, כמו שפיתוב (תהלים קמ"ה, יג): "מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמוֹם" – שחיות כל העולמים הוא מבחינת "מלכותך". דהיינו, שמה שנקרא הוא ותברך מלך עליהם, מזה עצמו הם חיים וקיימים.

וזהו שפיתוב "ישתבח שְׁמִיךָ לְעַד מְלַכְנוּ" – פירושו: שהתפשטות מדת מלכותו ותברך הנקרא גם כן "שמו", הוא 'לעד', דהיינו עד אין קץ ותכלית. פי מדת מלכותו היא גם כן בחינת אינסוף ממש, כיון שהיא הארה ממנו ותברך.

וזהו שאומרים בכרפת יוצר: "ומשמיעים ביראה יחד בקול דברי אלקים חיים ומלך עולם" – שאין משיגים רק התמשכה שנמשכת מ"אלקים חיים ומלך עולם". ש'קול' הוא המשכה פנועה, אבל עצמותו ומהותו ותברך הוא קדוש ומובדל, ד"לית מחשבה תפיסא ביה כלל", ולכן "לא שנית" כנ"ל. וזהו "ותחיות נושאות את הכפא כו", "זעות מחיל כפא". שתפול עליהם אימה ופחד של מדת מלכותו ותברך, שהוא בחינת "מלך יושב על כפא רם ונשא", ולכן הם "מקבלים עליהם עול מלכות שמים כו". :

והנה, מבחינת מדת מלכותו ותברך נמשך האור ותחיות גם כן בב' בחינות, והוא בחינת 'סובב כל עלמין' וממלא כל עלמין.

דהיינו, שלחיות פי בחינת מלכות הוא גם כן בחינת אינסוף ממש – וזהו פירוש וענין "אור אינסוף" הנזכר בפסרים. פי אור הוא בחינת גילוי ותמשכה מעצמותו ומהותו. וכנודע, דהשמש עצמו נקרא 'מאור', אבל אור היינו היות הנמשך ממאור השמש ומאיר לארץ ולדורים עליה. וכך בחינת אור אינסוף, הוא על דרך משל זו הנמשך ממהותו ועצמותו ותברך. אבל על מהותו ועצמותו ותברך ממש לא שייך כלל לשון אור.

ולחיות פי האור הוא גם כן בחינת אינסוף ממש, על כן אי אפשר להעולמות להכיל בתוכן האור שלא תבטלו ממצאות ממש. לכה, עיקר האור הוא בחינת סובב ומקיף עליהן. רק שעל ידי צמצום רב ועצום נמשך איזה המשכה מצומצמת מהאור להיות מתלבש בתוך העולמות, ונקרא 'ממלא כל עלמין' כו. :

למשה רבינו עליוהשלוש בפרשת תרומה ותצוה נאמר תחלה מלאכת כלי המשכן, דהיינו, הארון והשולחן והמנורה כו; ואחר כך מלאכת המשכן עצמו – הן היריעות של המשכן; ואחר כך, לכסף הכל – נאמר בפרשת פי תשא (שמות לא, יג): "אך את שבתותי תשמרו כו", הרי הקדים הפלים, ואחר כך היריעות, ואחר כך שמירת שבת; ובצווי משה רבינו עליוהשלוש לישראל, דהיינו בפרשה זו ד"ויקהל משה", הפך הסדר – שאמר להם תחלה שמירת שבת, ואחר כך מלאכת המשכן, ואחר כך הפלים.

והענין:

דהנה פתיב (שמות כה, ח): "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" – בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, דהיינו, בתוך כללות גשמות ישראל ישבון כבוד הו"ה? ותברך על ידי המשכן, ועכשיו גם כן הוא על ידי עסקם בתורה ומצות – שהתורה היא כמו בחינת כלי המשכן, והמצות הם בחינת יריעות המשכן.

פי על ידי המצות נעשה בחינת לבושים לנפש, כמו שפיתוב (ישעיהו נה, ח): "והלך לפניך צדקך, כבוד ה' יאספך", וזהו כמו בחינת יריעות שהן בחינת מקיפים. והתורה היא בחינת מין לנפש, כמו שפיתוב (תהלים מ, ט): "ותורתך בתוך מעי", וזהו בחינת כלי המשכן שהן בחינת פנימיים. :

ולחבין זה, יש להקדים להבין מה שפיתוב (מלאכי ג, ו): "אני ה' לא שנית" – שאין בו ותברך שום שינוי והתפעלות חס ושלוש על ידי בריאת העולם. שפיתוב שהיה יחיד ומיוחד קודם בריאת העולם, כך הוא גם כן אחר בריאת העולם. וכמאמר: "אתה הוא קודם שנברא העולם, ואתה הוא משנברא כו". רוצה לומר בזה, שאין בריאת העולמות פועל בו שום שינוי חס ושלוש.

והיינו, לפי שהחיות הנמשך ממנו ותברך לחיות העולמות, כללות אור וחיות זה הוא רק בחינת הארה בעלמא ממהותו ועצמותו ותברך, שהאור והמשיך ממנו על דרך משל – הארה בעלמא, ועל ידי זו ההארה – הוא ותברך מחיה אותן ומהות אותן מאין ליש, אבל הוא ותברך ממהותו ועצמותו מרומם ומתנשא מגדר עלמין. וזהו שנקרא "תקדוש ברוך הוא" – שהוא קדוש ומובדל.

2. "וישכן כבוד ה' על הר סיני" שמות כד, טז.

3. [בכתב יד 13 נוסף: בנמשל].

וממלא כנ"ל, כך גם כן בענין המושכת גילוי אלהות
ותברך שאנו ממשיכים על ידי תורה ומצות, יש גם כן
ב' בחינות אלו:

פי על ידי המצות נמשך בחינת לבושים – שהוא
בחינת מקוה, ועל ידי התורה נמשך בחינת מזון –
שהוא בחינת אור-פנימי כנ"ל.

והענין: פי הנה רמ"ח מצות-עשה נקראים "רמ"ח
אברין דמלפא". וגם נקראים "מצות המלך" (מלכים ב' יח,
ט). ופירוש "אברין דמלפא": היינו, כמו שהאבר הוא
לבוש שבו מתלבשת הנשמה – שפח המעשה מלובש
בדים, וכח החילוף מלובש פרגלים – והאבר שהוא
נעשה כלי ולבוש מיוחד אל הפח שהוא המתלבש
בתוכו; כך על דרך משל למעלה, הרמ"ח מצות-עשה
הם בחינת פלים ולבושים לבחינת אור אין-סוף ברוך-
הוא הנמשך בהן ועל ידן.

פי הנה פתיב (דברים י, טו): "שום תשים עליך מלך" –
פירוש: להמשיך על עצמו עול מלכות-שמים. והיינו על
ידי מעשה המצות שהם 'מצות המלך'. וכמו על ידי
לבישת הפלית – שממשיך עליו עול מלכותו ותברך,
ונמשך על ידי זה המושכה מלמעלה – ממדת מלכותו
ותברך – על הנפש. והמושכה זו היא בחינת מקוה, והו
"תשים עליך" – בבחינת מקוה, שמתלבשת במעשה
המצות הנקראים "אברין דמלפא", ועל ידי זה נמשך על
הנפש בבחינת מקוה מלמעלה.

וכמו שפתיב (אסתר ג, ח): "יביאו לבוש מלכות כו"; וכן
"ומדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות כו" (אסתר ה,
טו) – שמדת מלכותו ותברך נקראת בחינת "לבוש
מלכות", מפני שהיא אינה מתלבשת לגמרי בגילוי בתוך
העולמות בבחינת פנימיות ממש, רק שמתלבשת בבחינת
לבוש ומקוה עליהם מלמעלה.

והיינו על ידי מעשה המצות, שהם הלבושין שבהן
ועל ידן נמשך ומתלבש מדת מלכותו ותברך – להיות
בחינת "לבוש מלכות", ובחינת מקוה כו. שפאשר יקיים
האדם מצוה אחת ומשיך עליו בחינת "לבוש מלכות",
שהיה נמשך עליו בבחינת מקוה.

כמו על דרך משל, על ידי הנחת תפלין שבורעו ועל
ראשו, שיש בהן ד' פרישות – ממשיך עליו בחינת ד'
מוחין עליונים. פי פרישת "קדש" (שמות יג, ב) הוא פגנר

ובזה יוכן גם כן טוב מעם, למה שפינו המקובלים
לכחינת המושכת החיות מהבורא ותברך בשם אור, כנ"ל
בענין לשון "אור אין-סוף". (וכן פתניא פרק מ"ח) אמר
על ענין הסוכב לשון 'הארה' כו, עיני שם).

והגם שיש הרבה מעמים על זה, אך אחד מן המעמים
הוא זה, והיינו: כי כמו בגשמיות, ענין הארה, שהוא
המושכת זו השמש על איזה דבר, הנה הרי היוו הוא
רק בחינת מקוה על אותו הדבר ואינו נכנס בפנימיותו.
נמצא, שההארה היא המושכה וגילוי מההעלם. שהרי
כשיש ענין ואין השמש מאיר זהו העלם גמור; כשהיו
נמשך ומאיר לארץ ולדברים עליה זהו גילוי. ועם כל זה,
גילוי זה הוא בחינת מקוה – שאין היוו נכנס בתוכיות
הארץ והאדם כו.

וכך יוכן ענין אור אין-סוף, שהוא בחינת 'סוכב כל
עלמין': שהרי הוא גילוי להחיות בחינת עולמות, וקודם
בריאת העולם היה 'שמו' נכלל בבחינת 'לבדו' –
במהותו ועצמותו. והו מאמר רז"ל: "עד שלא נברא
העולם היה הוא ושמו בלבד", שהיה 'שמו' בבחינת
'לבדו', ובבריאת העולם נמשך להיות גילוי, שהיה
בחינת 'סוכב כל עלמין'. אבל מפל מקום הגילוי הוה
הוא רק בבחינת מקוה, ולכן נקרא 'הארה' – כמשל
הארת השמש שההארה מקפת כו. :

והו "ארוממך אלוהי המלך, ואברכה שמך לעולם
על" (תהלים קמב, א):

דלכאורה לשון "לעולם ועד" אינו מוכן – שהרי
"ימי שנותינו בהם שבועים ושמנה" (תהלים ז, ט)
אלא פירוש "אברכה שמך", היינו להמשיך גילוי
אלהותו בתוך העולמות ממש, והו "לעולם ועד".

אך כדי להיות המושכה זו ממקורה ושרשה, הוא על
ידי שבתחלה "ארוממך כו". פירוש "ארוממך":
רוממות והתנשאות של בחינת המלך, והוא בחינת
'סוכב כל עלמין'. כמשל התנשאות המלך על עמו הוא
בחינת מקוה כו, ומשם ימשיך אחר כך להיות "ואברכה
שמך לעולם ועד" בבחינת 'ממלא כל עלמין' כו. והו
"בְּקוֹל דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים וּמְלֶךְ עוֹלָם"⁴ – "קול" הוא
המושכה בפנימיות כו. :

והנה, כמו שבכללות אור וחיות הנמשך מהאין-סוף
ברוך-הוא להחיות העולמות, יש ב' בחינות – סוכב

4. (צירוף הפסוקים: "קול אלקים חיים מדבר" (דברים ה, כב), "דברי אלקים חיים" (דברים כג, לו), "אלקים חיים ומלך עולם" (דברים י, י)).

מוח"החכמה; "ותיה כי יבאך" (שמות י, יא) – בחינת בינה כו'.

אך המשכה זו היא בחינת מקיף בלבד, שהרי על ידי הנחת התפלגין הפתובים בקלף ודין גשמיים, אין נכנס האור דד' מוחין עליונים בבחינת גילוי ממש בשכל האדם, רק ששורה על המוח בבחינת מקיף בלבד.

ועל דרך זה, על ידי כל המצות פולן נמשך מבחינת מלכותו יתברך בבחינת מקיף על הנפש. ונקראו המצות 'אברים', כמו על דרך משל באברי הגוף, פא"ש יאחו את חבירו באחד מאבריו, ביד או כרגל, יוכל להמשיך אליו כל גוף האדם על ידי שאוחזו באחד מאבריו, כך על דרך משל זה בענין המצות שנקראים "רמ"ח אברים דמלפא" – שעל ידי קיום כל מצוה ממשיך עליו אור אינסוף ברוך הוא⁵.

וזהו "ארומוך אלקי תלך" – בבחינת רוממות ומקיף, על ידי זה "ואבדכה שמך" בבחינת גילוי פנימי. וזהו "ועש דוד שם" (שמואל ב' ח, יג) – שעל ידי מעשה המצות נמשך בחינת מלכותו יתברך להיות "מלכות כל עולמים" (תהלים קמ"ג, יג) – בזמן ומקום כו'.

והנה, ענין המשכה זו דבחינת מקיפים שעל ידי המצות, זהו גם כן ענין יריעות המשפן:

פי הנה הגם שברך פרט הן רמ"ח מצות עשה – רמ"ח אברים כו', אך דרך כלל מתחלקים לו חלקים, כמו שפתיב (משלי ט, א): "חצבה עמודיה שבעה". פירוש: "עמודיה" הן המצות. פי תר"ג מצות דאורייתא עם ז' מצות דרבנן הם נקראים "תר"ד עמודי אור". וכללותן הוא שבעה בחינות, שהן שבעה מדות עליונות.

ועל כן היו ביריעות המשפן שבעה מינים: "תכלת, וארגמן, תולעת שני, ויש, ועזים, ועורות אילים [...], ועורות תחשים כו'" – פי היריעות הם בחינת המקיפים, על דרך המקיפים הנמשך על ידי מעשה המצות שהן בחינת "חצבה עמודיה שבעה כו'".

וזהו גם כן ענין לבושים דמרדכי, שנאמר (אסתר ח, טו):

"ומרדכי יצא [...] בלבוש מלכות תכלת וחור כו'".
 וכל זה הוא בחינת מעשה המצות, שהן המשכת בחינת מקיפים, בחינת יריעות כו', ואין הגילוי בנפש בבחינת אור פנימי ממש. אך על ידי התורה נמשך בחינת אור פנימי, שיכנס לנפש בפנימיותה ממש בבחינת מזון וחיות, וכמו שפתיב (תהלים מ, ט): "ותורתך בתוך מעי כו'". ויתבאר לקמן אם ירצה השם:

והנה קודם שיתבאר בפרט בענין בחינת ומדרגת התורה, צריך לבאר פללות ענין בחינת השבת מהו? (שפמכו ענין לו למלאכת המשפן – הן בצווי הקדוש ברוך הוא למשה רבינו עליו השלום, והן בצווי משה לישראל נופרו ג' דברים אלו: יריעות וכלים דמשפן, ושבת. רק שמשה רבינו עליו השלום הקדים השבת כו', ושינה הסדר כדלעיל).

דהנה ידוע מאמר רז"ל⁶ ששבת נתוסף בכל אהר ואהר מישראל נשמה יתירה. ולכאורה אינו מובן, מהו ענין הנשמה יתירה – הלא אין גרגש בנפש האדם תוספת חיותו בשבת יותר מבכל השבוע?

הענין הוא:

דהנה פתיב בפרשה ראשונה דקריאת שמע (דברים ה, ד-ה): "שמע ישראל כו', אחד. ואהבת [...] ככל לבבך כו'". – פירוש: שאהבה זו נולדה ונמשכה מן התבוננות בגדולתו יתברך אידך ש"הי"ה אחד". כמאמר רז"ל⁷: "תמליכהו בשמים וארץ וד' רוחות העולם", שעל זה מורה הח' והד' ד'אחד' – הח' הוא בחינת ז' רקיעים והארץ, והד' הוא ד' רוחות העולם – שהן בטלים ליחודו יתברך המרומן פאות אג"ף. וכמו כן למעלה עד רום המעלות יש בחינת ז' רקיעים והארץ רוחניים – בחינת "לך ה' הגדולה כו'" (דברי הימים א' כט, יא), וכולם מקבלים חיות רק מבחינת "שם פבוד מלכותו כו'". ועל ידי התבוננות זו יבא לבחינת "ואהבת [...] ככל לבבך".

על דרך מה שאמרו השבטים ליעקב (פסחים נ, א): "בשם שאין בלבך אלא אחד", כך אין בלבנו אלא 'אחד' – פירוש: "כשם שאין בלבך אלא אחד" – פי

5. (ובכל הדרושים מובאר שהמצות הן המשכות מבחינת "אגבי" – מי שאגבי" – שלמעלה מבחינת מלכות. אך פאמת גם כאן רוצה לומר התמשכה מבחינת 'סובב כל עלמין', שהוא בחינת פתר שנקרא גם כן 'פתיב מלכות' כו').
 6. (שמות כה, ד. ד. ד. כג – בתרומת המשפן. "ואת המשפן תעשה עשר יריעות: שש משור, ותכלת וארגמן ותולעת שני" (שמות כו, א). "ועשית מבסה לאהל, ערת אילים מאדמים, ומבסה ערת תחשים למלעלה" (שם ד). "ועשית

מקף לפתח האהל, תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור" (שם לו).
 7. (וצריך עיון, דכאן לא נזכר רק ז' לבושים. ואולי הוא על דרך מה שנתבאר במקום אחר, בפירוש לשון היתר "שיתא אינון? – שבע אינון כו'". עיין שם).
 8. ("ושמה יתירה נאמן הקדוש ברוך הוא באדם ערב שבת ולמוצאי שבת נאמן איתה הימנו". ביצה טו, א. ושם נמקן).
 9. (ירושלמי ברכות יב, ב הלכה א. וראה ברכות יג, ב).

מפוש, מה שאין נמצא בהם בחול. והיינו בחינת אהבה ורצון לה', שלמעלה מן השכל וההתבוננות.

פי הנה "אית רצון ואית רצון" – פירושו:

"אית רצון" – שגולד מהשכל וההתבוננות. ונקרא רצון התחתון – לפי שבחינת רצון זה נולד מהשכל, אם כן הוא למטה מהחכמה ובינה ונולד ונמשך מהם.

אבל אית בחינת רצון העליון – שלמעלה מעלה מהחכמה. וגילוי בחינה זו בנפש האדם, הוא בחינת האהבה שאינה נולדת מהתבוננות השכל, פי אם היא אהבה פשוטה שלמעלה מן השכל, שהו בחינת יחידה שבנפש שלמעלה מהחכמה.

וכמו על דרך משל פאשר יחפון האדם בחפץ ורצון לאיזה דבר הנוגע לעצם הנפש מפוש, וגורם לו לעשות דברים שלא על פי הדעת והשכל כלל. פי רצון זה עמוק עמוק מהשכל כו'. וכנודע, שיש בחינת רצון שלמעלה מהשכל, על דרך אמרם: "כף עלה בכחשבה"¹³; ו"אין טעם לרצון"¹⁴.

ובחינת אהבה ורצון זה לה' מתגלה בנפש אדם ביום השבת דוקא. והיא בחינת אהבתרבה, שהיא באה מלמעלה למטה בנפש האלקית בשבת. דהיינו, שאין האהבה לפי ערך השכל וההתבוננות לבד, רק היא למעלה מהשכל, ונמשכת מבחינת רצון העליון שלמעלה מהחכמה¹⁵. שבחינת גילוי רצון העליון הוא בשבת דוקא.

דהנה פתיב (הקמ"א, א): "שער החצר הפנימית הפונה קדים כו'¹⁶" – פירושו: פי "בעשרה מאמרות נברא העולם" בששת ימי בראשית. ו"בראשית" – שהיא חכמה עילאה – "נמי מאמר הוא", ונשפלה החכמה עילאה ותמידות להתלבש בבחינת הדבור, לומר "יהי אור כו'" (בראשית א, ג). על דרך משל אדם הכותב או מצויר כו'¹⁷.

ונקרא לכך "ו' ימי בראשית" – שמקבלים מבחינת

שרשו של יעקב היה גבוה מאד נעלה, שהיה בחינת מרובה מפוש ליחודו ואחדותו ותברך, "כך אין בלבנו אלא אקד" – אף שאנחנו למטה בעלמא דפרודא, אף על פי כן על ידי הטול רצון לאפפיא לסמרא אחרא, שלא יחפון בשום חפץ בעולם וזלת לה' לבדו, נעשה להם גם כן לב אחד לאביהם שבשמים¹⁰. דהיינו, רצון אחד פשוט התקוע בלב, שלא לחפון בשום חפץ בעולם וזלת לה' לבדו. לכך "אין בלבנו אלא אחד" בלבד, הגם שאנחנו למטה, נעשה למטה 'אחד' כמו למעלה (באצילות, ששם הוא בחינת רשות היחיד).

וזהו "ישראל גוי אחד בארץ" (דברי הימים א' י, כא) – שיהיה גלוי "אחד" גם בעשיה הגשמית.

וזהו שאמר "ואהבת" [...] ככל לבבך" – "בשני יצריד": שיתהפך גם הרצון של הנפש הפנימית הנקרא 'יצר הרע' – להיות לה' לבדו. ורצון זה ואהבה זו, נולדים ונמשכים מהשכל. דהיינו, על ידי ההתבוננות שמתבונן בגדולתו ורוממותו ותברך – איך דכולא קמיה כלא חשיבי, ואפס בלעדו' – שמוזה יומשך פטול הרצון.

ולכן נסמך פסוק "ואהבת" לפסוק "הויה אחד" דלעיל מניה, פי על ידי ההתבוננות איך שהוא ותברך אחד בו' רקיעים והארץ – כנ"ל – הרוחנית והגשמית – יומשך "ואהבת" – "ככל לבבך כו'":

והנה כל זה הוא בכל ששת ימי המעשה¹¹, שנאמר בהו (שמות כ, ח): "ששת ימים תעבד". והעבודה היא – בחינת "פולחנא דרחימותא". פי היא בחינת עבודה ויגיעה, שאי אפשר להיות הולדת והמשכת האהבה מההתבוננות, אלא אם כן יגע את עצמו לקשר דעתו בחזק, ונצרך לזה כל הל"ט מלאכות ברוחניות – הזורע, והחורש כו', כמו שנתבאר במקום אחר¹².

ובחינת אהבה זו שבחול, היא רק האהבה הנמשכת מהשכל וההתבוננות כו'. אבל בשבת נתוסף בכל אחד נשמה יתירה. והיינו שגולד בכנסת ישראל דבר חדש

16. ("יהיה סגור ששת ימי המעשה. וכיום השבת יפתח וכיום תחדש יפתח").
17. ("איזה ציור, או משפיל שכלו ומחשבתו לעין באותו הציור ותכתב, וכשנמר מחשבתו, חוזרים שכלו ומחשבתו למהותו ועצמותו);
כך על דרך משל למעלה: בששת ימי בראשית נשפלו העשר ספירות עליונות להיות בראת העולם על ידיה; ובשבת – "שבת ונפש" (שמות לא, ח) – שנתעלו החכמה ומדות למהותו ועצמותו ותברך, המיוזם ונשגב לבדו בבחינת אין ערוך כו', מקור התענוגים. ולכן מתגלה בשבת בחינת אהבת מסותרת, שהיא מבחינת זו – למעלה מבחינת חכמה ובחינת עממים כו' כנ"ל. לעיל ג, א.

10. (ועין בזוהר פרשת תרומה, דף קל"ד, עמוד ב' מזה).
11. ("ששת ימי המעשה" יתקמל מו, א).
12. (לקוטי תורה תרע"ב, ד).
13. (מנחות כט, ב).
14. (ראה של"ה "בית ה" ד, ב בהנהגה) בשם ר' יוסף אלקשטייליא. (עוד).
15. (וזהו שמואב ב"פרי עץ תיים", דהיכל האהבה המאיר בקריאת שמע דשבת הוא למעלה מעלה מבחינת היכל האהבה המאיר בקריאת שמע דחול. עין שם).

שם הו"ה, הנה היו"ד – בחינת חכמה כו', ובשבת הוא בחינת "שבת להו"ה" – שמתגלה הרצון העליון שלמעלה משם הו"ה כו'.

וזהו שפתיב "פי אל דעות הו"ה" (שמואל א' ב, ג) – שיש ב' בחינות דעת: הא' – דעת-עליון, והב' – דעת-תחתון, פירוש: 'דעת' הוא לשון רצון, שדעת ורצון הכל ענין אחד. כמו שפתיב (עמוס ג, ב): "רק אתכם ידעתי מכל משפחות כו'" – שחכונה הוא – שבחורתי ורציתי אתכם לבחור לי לעם סגולה²⁰. פי דעת הוא ענין הפרה, שזהו בחינת התקשרות המביא לידי הרצון כו'. וכן "והאדם ידע" (בראשית ה, א) – לשון התקשרות והתחברות כו'.

וענין "אל דעות" היינו התחברות ב' דעות הנ"ל, שהם ב' הרצונות הנ"ל. ואז הוא בחינת "שבת שבתון" לשם הו"ה. והוא גם כן פירוש "אל דעות הו"ה" – שמתחברים ב' הרצונות, שהרצון-העליון שלמעלה מתחכמה מאיר ומתגלה גם כן ברצון התחתון כו'.

וזהו ענין הנשמה יתירה דשבת, שהוא גלוי רצון העליון מבחינת יחידה פנ"ל. וזהו שנקרא "נשמת כל חי". וכמו שפתיב (תהלים קמה, טז): "ומשביע לכל חי – רצון", שגלוי רצון-העליון נמשך בבחינה הנקראת "כל חי כו'", ומשם נמשך להיות "רצון יראוי יעשה" (שם, ט) – שיתגלה בהם הרצון העליון. :

והנה, כשנמשך הרצון העליון להתלבש ברצון התחתון ביום השבת, אזי נמשך ממנו גם כן הארה בכל ששת ימי המעשה, להיות נמצא בהאדם בחינת הארה מרצון העליון שלמעלה מהשכל. וגילוי הארה זו היא בזמן התפלה דחול, כשמתעורר פאהבה וחפץ לה' תפלה, שהוא בחינת הארה מקדושת שבת המאיר בימי החול. כמו שפתיב בזוהר הקדוש: "יומא דא יתיב חילא לשאר יומי כו"²¹. ולכן יכול להאיר בהן מבחינת רצון-העליון הנ"ל.

(וכמו שהביא ב'ראשית חכמה" שער הקדושה פרק ב' מאמרי הזוהר המקבאים איד שצריך להתקדש ולהתקדש עליו בכל יום מקדושת שבת. וזהו פירוש מה שפתיב (ויקרא

"ראשית" היא החכמה-עילאה. ובשבת כתיב (שמות לא, יז): "וינפש" – שגמר המלאכה, ונתעלו החכמה ומדות לבחינה שלמעלה מהחכמה, הוא בחינת רצון ותענוג העליון.

וזהו בחינת "הפונה קדים" – בחינה שלמעלה מהחכמה נקרא "קדם" – שלמעלה מבחינת "ראשית כו": פי ה'ראשית' יש שני לו, מה שאין כן בחינת "קדמונו של עולם כו". וכנודע גם כן על פסוק ה'מגיד מראשית כו', ומקדם כו"¹⁸ עיין שם. ובשבת נפתח השער "הפונה קדים", הוא גילוי רצון העליון ותענוג-העליון, לפי ש"שבת וינפש" (שמות לא, יז) – עליית החכמה בלמעלה מהחכמה.

מה שאין כן ב'ששת ימי המעשה" שנקראים "ו' ימי בראשית" – שמקבלים מחכמה, ולא מבחינת 'קדם' שלמעלה מהחכמה, שאינו אז בבחינת גילוי. כמו על דרך משל, שבשעת המלאכה אין מתגלה עדיין התענוג, רק כשנגמר כו'. ולכן נמשך גילוי בחינת רצון-העליון גם כן בנפש האדם, שהיא גילוי האהבה-רבה שלמעלה מהשכל כו"¹⁹.

(וזהו שאנו אומרים בקדוש דשבת: "ורצה בנו" – על שם התגלות רצון-העליון "בנו" ממש). :

וזהו ענין "שבת שבתון לה'" (שמות לה, ב):

פי הנה המשכת הרצון-העליון, שהוא בחינת הרצון שלמעלה מהשכל הנמשך ומתגלה בשבת, הוא דוקא כשיש כלי לגילוי אור זה. והכלי הוא בחינת הרצון התחתון, שגולד מן השכל והתבוננות בכל ששת ימי המעשה, שזה הרצון-התחתון נעשה בחינת כלי לגבי זה הרצון-העליון, שיומשך בתוכו ממש בבחינת השראה בהשראת האור בתוך הכלי ממש. מפני שהרצון התחתון, אף על פי שהוא למטה מבחינת רצון-העליון, אבל על כל פנים כלי הוא לגילוי רצון-העליון, שיהיה מתלבש בו בהתחברות ויחוד אמתו ביום השבת.

ועל זה נאמר "שבת שבתון להו"ה" – פירוש: "שבת שבתון" הם ב' רצונות הנ"ל שמתחברים כאחד והיו לאחדים ממש. ולשון "שבתון להו"ה" – היינו, פי

20. "בך בחר ה' אלהיך להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה". דברים ג, ג. ועל דרך זה שם יר, ב).

21. (יום זה נתון כח לשאר ימים).

18. ("מגיד מראשית אחרית, ומקדם אשר לא נעשו אמר עצתי תקום, וכל הפני אעשה" ישעיהו מו, י).

19. כמו שנתבאר על פסוק "פי טובים הודך מנו", ונאמר רז"ל: "עריבים עלי כו".

שונות – בחינת העלייה מלמטה למעלה, ובחינת הירידה מלמעלה למטה. והיינו בחינת התפלה כו', שמחברת בחינת קדושת השבת עם ו' יומין דחול, להיות מאיר הארת רצון העליון שבשבת בכל יומין דחול, להיות "חולין שנעשו על טהרת הקודש". והיינו על ידי עלייה וירידה²².

והנה, על ידי התורה ממשיכים גם כן רצון העליון שיתלבש ברצון התחתון, כי התורה נמשכה מבחינת רצון העליון. והנם ד"אורייתא מזכמה נפקת – "נפקת" דוקא, שציאתה מהעלם אל הגילוי הוא מבחינת חכמה, אבל שרשה מבחינת רצון העליון ותברך (פי תרי"ג מצות דאורייתא עם ז' דרגון גנימטריא פתח).

רק שנתלבשה למטה בבחינת המדות – חג"ת דאצילות: שמבחינת חסד נמשך להקל להיות פשר ומותר, וזכאי; ומבחינת גבורה נמשך להחמיר כו'. ובחינת המדות הם למטה מהחכמה. נמצא ענין התורה הוא המשכת רצון העליון שלמעלה – ברצון התחתון, שהוא בחינת דעת תחתון, שהוא בחינת פנימיות המדות בנודע.

(רק שהמשכה זו על ידי התורה, אי אפשר להמשיך פי אם על ידי הקדמת התפלה, שהוא בחינת הסולם לעלות מלמטה למעלה. וגם דוקא על ידי קדימת בחינת שבת, שהוא גם כן אותיות תשוב – עליית רצון התחתון ברצון העליון, וירידת רצון העליון ברצון התחתון. וזהו פנין בחינת אתערותא דלתתא, שעל ידי זה יוכל להמשיך אחר כך על ידי תורה ומצות כו' – מלמעלה למטה. וכדלקמן אם ירצה השם).

והנה התורה היא נגד בחינת כלי המשכן, שהם מנורה ושולחן.

(וכל שכן הארון שבו היו מונחים הלוחות ממש. רק שבחינת הארון שהיה בבית קדש הקדשים הוא פשוט שהתורה בשרשה. ובחינת המנורה שהיה בהיכל הוא בחינת גילוי התורה במדות.

וזהו שנאמר בתורה (משלי לא, כו): "פיה פתחה בהכמה,

יט, כ): "קדושים תהיו כו'" – להמשיך עליו מבחינת שבת שהוא קדש בעצם.

וכן כתב ב"פרי עץ חיים", שתוספת נר"ג המאירים בשבת אינן מסתלקין גם כן בימות החול, רק בחינת תוספת ח"י (=ח' יחידה) מסתלקים במוצאי שבת קדש כו'.

אך צריך להכין את עצמו לקבל בחינה זו דתוספת נר"ג. והיינו על ידי מחשבה דבור ומעשה דתורה ומצות שהם פלים לבחינת נר"ג. וכמו שיתבאר לקמן בענין ז' קני המנורה, אף שעל ידי התורה ומצות ממשיכים גילוי בחינת רצון העליון כו'.

וזהו ענין "חולין שנעשו על טהרת הקודש", היינו בשבימי החול מאיר גם כן מעין קדושת השבת (כו').

והנה, התפלה של חול היא בחינת הממוצע בין שבת ליומין דחול, הממשיך ההארה מבחינת רצון העליון המתגלה בשבת – בכל יומין דחול כו'.

ולכן נמשלה התפלה לסולם, דכתיב (בראשית כח, יב): "והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה כו'" – כמשל הסולם שבו ועל ידו עולה התחתון מלמטה מהארץ על הגג, וכן בו יורד העליון מלמעלה למטה – כך על דרך משל התפלה נמשלה לסולם, שעל ידי התפלה עולה הנפש מלמטה למעלה במעלות ומדרגות עליונות, דרגא פתח דרגא עד רום המעלות.

והיינו על ידי צעקת הלב, ברעותא דלבא, לכלות נפשו אלו ותברך, שזהו בחינת העלאת מ"ג מלמטה למעלה, לעלות בעליו אחר עליו עד רום המעלות ליפלא באור אינסוף ברודיהוא.

וכן נמצא בה בחינת הירידה מלמעלה למטה, דהיינו באשר כבר נתעלה בתכלית העליו ברום המעלות, בהגיעו אל בחינת רצון העליון ברודיהוא, אזי ועוררו וימשיכו שירד בהשתלשלות המדרגות מלמעלה למטה להתלבש ברצון התחתון, וממנו יתפשט ההארה בכל ו' יומין.

וזהו שפתיב (בראשית כח, יב): ו"מלאכי אלקים עולדים ויוזדים בו": שבהסולם ימצא ב' בחינות ומדרגות

ואם כן נראה בענין תוספת נר"ג שמה יחידה בשבת, דהיינו גם מבחינת שרש הנשמה הנ"ל. וכן משמע ב"פרי עץ חיים", שער השבת, פרק י"ט, דתמקופים נכנסים בשבת בבחינת פנימים, והארה ממנה מאיר בכל יום כו', על ידי התפלה פני"ל.

22. (וענין כמה שנתבאר בפסוק "וונתי כו'" (לקושי תורה שיר השירים יט, ג), אף שיש בחינת נשמה שבגוף, ויש בחינת שרש הנשמה. ויש נתבאר דשרש הנשמה היא בבחינת 'מחשבה הקדומה' – שלמעלה אפילו מבחינת תורה, והיא בחינת רצון העליון הנ"ל. וגם נתבאר, דעל ידי התפלה עולה נשמה שבגוף לשרשה הנ"ל.

וענין ה"כפתור תחת שני הקנים":

הענין, דכל השפעה הנמשכת ממשפיע למקבל אי אפשר להיות כי אם על ידי אתערותא דלתתא מן המקבל אל המשפיע, ועל ידי זה נמשך אתערותא דלעילא מהמשפיע, ונקרא מ"ן ומ"ד.

וכמו כן בענין ההשפעה מתורה שבכתב לתורה שבעלפה - יש גם כן ב' בחינות אלו: שהרי נודע שתורה שבכתב נקראת (משלי א, ח) "מוסר אב"ד" - בחינת אב, הוא בחינת דבורא המשפיע. ותורה שבעלפה נקראת (ש) "תורת אמת" - בחינת נוקבא ומקבל מתורה שבכתב, רק דשם נגדל ההשפעה כו'. ואם כן יש בזה בחינת העלאת מ"ן והמשכת מ"ד, ונקרא אתערותא דלתתא ואתערותא דלעילא.

וזהו ענין ה"כפתור תחת שני הקנים": שבמקום יציאת הקנה מהקנה האמצעי, שם הוא ענין התחברות המ"ן והמ"ד, שמתחברין אתערותא דלתתא ואתערותא דלעילא, לכן יש שם אור כפול, על דרך משל, מהתחברות ב' הבחינות. לכן היה כפתור, שהוא עב יותר משאר מקום המנוחה, פיון שבבחינה זו מתחברים ב' בחינות - משפיע ומקבל כו'. ונקראת בחינה זו "קשרין" בזהר - על דרך משל הקשר שמתקשרים שני דברים יחד, הנה במקום הקשר הוא עב יותר מחמת ששם יש חבור שני הדברים יחד.

וכן השולחן גם כן רומז לבחינת התורה - שעליו מניחים "לחם הפנים"²⁴, ותורה נקראת "לחם" - לכו לחמו בלחמיו" (משלי מ, ח), כי היא בחינת מזון לנפש - להמשיך הגלוי בפנימית, שמשויג החכמה בפנימיותו, ששכלו משיג חכמת התורה שבה מלובש אור אין-סוף ברוחיהו כו', לכן נעשה לו מזה מזון וחיות ממש לנפש. וכן למעלה, הוא בחינת "ישראל מפרנסין כו'²⁵" - שיהיה התלפשות אין-סוף בחכמה-עילאה כו'.

אבל המצות הם בחינת לבושים ומקיפים לנפש, שהן המשכות מבחינה שאין הגלוי יכול להתלבש בפנימיותו, רק שאור ה' מקיפו מראשו ועד רגלו. והן בחינת "יריעות המשכן" כמו שנתבאר לעיל.

(ולשם נתבאר דבמצות יש גם כן ז' בחינות - חצבה

ותורת חסד על לשונה" - הנה נקראת בחינת חכמה וביחינת חסד - פי "אורייתא מחכמה נפקת", וזהו בחינת הארון; ומתלבשת במדות, שכללותם הוא החסד, וזהו בחינת המנוחה שהיתה בדרום - בחינת חסד כו')

כי הנה, כמו שהמנוחה מדליקין בה אור, כמו כן בתורה כתיב (משלי ג, כג): "ותורה אור". ופירוש אור דתורה הוא, כמו שפתיב (קהלת ה, א): "חכמת אדם תאיר פניו". פי אמרו רז"ל: "חכמתו זו סדר קדשים" - שעל ידי למוד סדר קדשים מעורר וממשיך הגילוי בבחינת חכמה-עילאה, להיות "חכמת אדם תאיר פניו".

וענין הארת פנים למעלה, הוא כמו על דרך משל למטה באדם, כשמשכיל השכלה חדשה יצאבו פניו. כמו שאמרו רז"ל גבי רב אבהו, ש"צ'הבו פניו מחמת שראה תוספתא חדתא". והוא מחמת גילוי התענוג שמתגלה ומתלבש בתהשפלה חדשה, ונמשך ומתגלה בפנים ממש עד שצ'הבו פניו ומאירים.

כך על דרך משל למעלה, על ידי עסק התורה ממושכים גילוי אור התענוג-עליון להיות מאיר ונמשך בחכמה-עילאה. והוא בחינת אור חדש מעצמות אין-סוף ברוחיהו שמתלבש בחכמת התורה. וזהו ענין "יאר ה' פניו אליך כו'" (פסוק ג, כה), וזהו גם כן ענין אור דמנוחה.

ובזה יבין גם כן ענין ז' קני המנוחה, היינו: קנה האמצעי שהוא גוף המנוחה, ושלשה קנים יוצאים מצדה האחד, ושלשה קנים מצדה השני, וכפתור תחת שני הקנים ממנה כו'²³. דהיינו, שבמקום שיוצאים שני קנים מקנה האמצעי אחד לכאן ואחד לכאן - שם יש כפתור כו', וכן תחת שני הקנים השניים, ותחת שני הקנים השלישיים.

והענין, פי כל זה רומז על כללות התורה, שהיא תורה שבכתב ותורה שבעלפה:

וזהו ענין ששה קנים היוצאים מן קנה האמצעי הם "שיתא סדרי משנה" שמקבלים מקנה האמצעי שהוא בחינת תורה שבכתב. שהרי למדין הכל מן המקרא, כמו שפתיב בנמרא: "מאי מעמא? - אמר קרא כו'". נמצא התורה שבעלפה יוצאת ונמשכת מבחינת תורה שבכתב, כמו שששת הקנים יוצאים מן המנוחה כו'.

24. (ונתת על השלחן לחם פנים שמות כה, ל).

25. ("לאביהם שבשמים").

23. ("שלשה קני מנרה מצדה האחד, ושלשה קני מנרה מצדה השני" - שמות כה, לב. "וכפתור תחת שני הקנים ממנה, וכפתור תחת שני הקנים ממנה לששת הקנים היוצאים מן המנרה" - שם, לה).

המשפן שהוא בחינת פנימיים – והענין: שכל המשכה מלמעלה למטה, מתחלה נמשך האור בבחינת מקור על המקבל, ואחר כך נשפע ונמשך ממנו הארה בפנימיותו כו', והשאר נשאר בבחינת מקור. לכן הקדים היריעות להפלים.

וזהו שאמרו רז"ל (ברכות י"ב): "כל הקורא קריאת שמוע בלא תפלין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו": פי הנה בתפלין הם גם כן הפרשיות "שמע", "והיה" דקריאת שמע. רק בתפלין הם בחינת מקור, ובקריאת שמע שאומר "אחד – ואהבת" הוא בחינת גלוי בפנימיות. ולכן תחלה צריך להיות המקור ואחר כך הפנימי. וכש"קורא קריאת שמע בלא תפלין" – להמשיך הפנימי בלא המקור – זהו "עדות שקר כו'":

וכל זה הסדר הוא בענין עבודת האדם. והוא צווי משה רבינו עליו השלום לישראל בפרשת ויקהל. אבל בענין סדר ההמשכה מאור אינסוף ברוך הוא בעולמות הוא להפך: שמתחלה צריך להיות הפלים, ואחר כך היריעות, ואחר כך בחינת שבת.

פי להיות ההמשכה מאור אינסוף בעולמות הוצרך להיות צמצום רב ועצום, ושיהיה הגלוי רק הארה מועטה, כדי שיוכלו העולמות לקבל ולא יתבטלו ממציאותן. ובחינת גלוי זה, זהו ענין כלי המשכן שהם בחינת פנימיות. ואחר כך מבחינת גלוי זה נמשך אחר כך להיות בחינת מקור וסובב על העולמות, וזהו ענין היריעות המשכן.

וזהו דבפרשת תרומה ותצוה שהוא צווי הקדוש ברוך הוא למשה רבינו עליו השלום נאמר תחלה הפלים ואחר כך היריעות, דכך הוא סדר ההמשכה מלמעלה למטה.

ואחר כך נאמר צווי השבת בפרשת תשא, והענין: פי הפלים והיריעות הם סדר ההמשכה מלמעלה למטה, ואחר כך בגמר ותכלית ירדת השפע העליונה, אז הוא בחינת השבת, שהיא המנוחה וההסתלקות אל עצמותו, כמו שכתוב: "פי בו שבת", "וינפש" 28 – כאדם ששובת ונח, שהוא בחינת עליית כחות הנפש מהשפלתן לעצמותן כו'.

ולכן נאמר צווי השבת אחר כך: פי לא שייד בחינת

עמודיה שבעה". וכן ז' מינים ביריעות, רק שהם מקיפים. ובתורה ז' קני המנוחה הם בחינת פנימיים):

ועל פי כל הנ"ל בביאור בחינת היריעות וכלים דמשפן, שהם בחינת תורה ומצות כנ"ל; ובביאור ענין השבת, שהוא בחינת הנשמה היתרה – התחברות רצון העליון ברצון התחתון, ויכן בטוב טעם ענין שייכות הצווי במצות שבת סמוך לצווי דמלאכת המשפן, כמו שכתוב בפרשת תשא (שמות לא, י): "אך את שבתותי תשמרו כו'". וגם, מה שמושה רבינו עליו השלום הקדים הצווי על השבת למלאכת המשפן – הפך ממה שנוכר בצווי הקדוש ברוך הוא למשה רבנו עליו השלום.

והענין:

פי עם היות שעל ידי תורה ומצות ממשיכים בחינת מקיפים ופנימיים, שהם בחינת לבושים ובחינת מזון לנפש, שיהיה גלוי רצון העליון בנפש – בבחינת פנימי על ידי התורה, ובבחינת מקור על ידי המצות. אך באמת, כיון שהאדם הוא מלמטה²⁶ בגוף גשמי, אי אפשר לו להגיע לבחינת רצון העליון שלמעלה מעלה מכל העולמות להמשיך משם האור למטה. ולזאת צריך להיות תחלה בחינת אתערותא דלתתא – שיעורר בנפשו ועלה להגיע לגלוי בחינת רצון העליון.

ועלייה זו היא בחינת שבת – אותיות תשב, עליות העולמות מלמטה למעלה מעלה עד רום המעלות, שהוא בחינת רצון העליון המתגלה במנוחה בשבת, כמו שכתוב (תהלים ס"ד): "ואני תפילתי לך ה' עת רצון כו'". וגם בנפש האדם יש בחינת עלייה זו וגלוי זה, שזהו ענין הנשמה היתרה כדלעיל.

ואחר כך נמשך מבחינת הארה זו לכל ימות החול, על ידי התפלה הנקראת "סולם". ועל ידי זה יוכלו להמשיך אחר כך על ידי התורה ומצות גלוי והמשכת האור מלמעלה למטה. מה שאין כן בלא קדימת בחינת ההעלאה שעל ידי השבת אי אפשר להמשיך. וכמאמר רז"ל: "כל האומר אין לי אלא תורה כו'²⁷". ולזאת בצווי משה רבינו עליו השלום לישראל בעשיית המשפן הקדים הצווי על השבת.

ואחר כך צוה ענין יריעות המשפן – שהם בחינת מקיפים הנמשכים על ידי המצות, ואחר כך על כלי

26. (מלמטה ברום ראשון ובכתב יד 13: למטה).

27. ("אפילו תורה אין לו").

28. ("פי בו שבת מכל מלאכתו" בראשית ב, ג. "שבת ונפש" שמות לא, יז).

הפלים, דתיינו בחינת התורה שהיא חכמתו יתברך, ומחכמה נמשך מדת החסד שנמשל לפיו. כמו הפיוס היורדים ממקום גבוה למקום נמוך, כך התורה נמשכה ממקום גבוה מאד וירדה למטה, לכך נמשלה לפיוס.

וזהו "פיה פתחה בחכמה, ותורת ה' על לשונה": שנקראת התורה "תורת ה' חסד" על שם המשכה בו, שנמשכה חכמתו יתברך למטה מטה. פגודע שחכמה וחסד הם קו אחד, ותינו בחינת תורה ונמילות חסדים:

שביטה ואורחור, רק אם מתחלה נמשך בחינת אורישר והמשכה מלמעלה למטה על ידי הפלים והיריעות, אז צריך להיות אחר כך אורחור על ידי השבת.

מה שאין בן בעבודת האדם מלמטה למעלה, צריך להיות תחלה ההעלה, דתינו בחינת השבת לעלות למעלה מעלה עד רום הפעלות, ואחר כך ימשך השפע מלמעלה למטה, הינו מבחינת רצון העליון הפתגלה ביום השבת.

והמשכה מבחינה זו היא מתחלה בבחינת מקיף ולבוש, שזהו ענין יריעות המשכן; ואחר כך בחינת

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויהי כל הארץ שפה אחת

ואיך יתנהגון עילאין ותתאין ואיך אשתמודעו עילאי מתתאי בו' שכל זה הוא אופני היח"ע דאבי"ע מאצי' לבי"ע בהמשכת מ"ד ומבי"ע לאצי' בהעלא' מ"ן שהאציל' בכלל נק' עילאי ובי"ע נק' תתאי בו' אבל ולית דידע כך כלל ובר מינד לית יהודא בעילאי ותתאי בו' לפי שהכל הוא ע"י קו"ח שעובר בתוך כל האציל' ומקף לכל בו' וז"ש דאנת לית לך שם ידעא דאנת הוא ממלא כל שמהן ושלימו דכולהו וכד אנת תסתלק מנייהו אשתארו כולהו שמהן כגופא בלא נשמתא וכמו שא' תחלה בבחי' הקו"ח הזה שנק' עלת כל העלות מקור כל האורות בו' עכ"פ הוא בבחי' מקור הראשון להיות נאצל הע"ס מהעלם לגילוי ומקור שממנו נמשך גילוי מן העלם נק' נביעו וז"ש דאשקי לאילנא בההוא נביעו שהוא בחי' יסוד דא"ק בכלל כידוע שמבחי' מל' דא"ס ראשית הקו"ח נעשה כתר לא"ק וממל' דא"ק נעשה כתר לע"י וא"א בו' כמ"ש בע"ח והאי נביעו איהו כנשמתא לגופא בו' שהן בחי' מקיפין דנר"ג דז"א מבחי' כתר דא"א וע"י שמקבלים ממל' דא"ק בכלל (כמ"ש במ"א בענין קורא הדורות מראש מראש דא"ק בו') אבל כך לית דמיון ודיוקנא מקיף ופנימו או"כ מכל מה דלגיו ולבר (וכמו הקו שאינו רק המשכה מצומצמת ביותר שאין ידוע עדיין כלל בה כל אופן המשכה בפרטות אלא הוא כולל כמה מיני המשכות בהעלם מכל אשר ימשך מן הקו בהתפשטות בשטח אורך

(יב) ובוזה יתורץ מה שדילג מנבחה לנמוך כ"כ שברישא א' אנת הוא חד דקאי בעצמו' א"ס ממש (שלמעל' גם מעקודי') ואח"כ א' אנת הוא דאפיקת' י' תקונין בו' שהוא בחי' ברודים בחיצוניות הכלים דאדם משום דאדם אדמה לעליון ממש (וכמשי"ת) והוא מה שמסיים ולא מכל אינון מדות כלל כנ"ל וד"ל. ואח"כ כפל עוד הפעם ואמר רבון עלמין אנת הוא עילת העילות סבת הסבות דאשקי לאילנא (שהוא בחי' ארם דע"ס בכלים הנ"ל) בהאי נביעו והאי נביעו כנשמתא דאיהו חיים לגופא וכך לית דמיון ודיוקנא בו' דלגיו ולבר בו'. הנה בזה המאמר מדבר בבחי' הקו"ח שאחר הצמצום הראשון הנק' מק"פ וחלל בו' (שהוא בבחי' קו עכ"פ שנמשך מבחי' הנקודה שהוא בחי' הרשימו שלפני הקו כנ"ל) שהוא מקור היתר ראשון לכל האורות דע"ס שבאצילות בפנימי' ומקיפין וגם שרש התהוות הכלים שלהם שנק' שמהן כמו שם ע"ב כמילוי וידי"ן הוא כלי לאור החכ' (והוא שרש ומקור לאור החכ' כמו שנאצל מן עצמות המאציל כמ"ש במ"א) ושם ס"ג בבניה וכה"ג והוא הנק' קו המדה שמודר כל האו"כ וכל היח"ע שבהם מעילה לעלול מעליון לתחתון בו' ונק' בזה מתקלא או משחתא כידוע והוא עצמו למעלה מבחי' מדה (וע"כ ע"י הקו"ח יכול להחליף האור בכלי היפוכו כאור החסד בכלי הגבורה כמ"ש במ"א שזהו וי"ו דהנורא בו') וכמו שמסיים במא' זה לאשתמודע בהון עילאין

והלא כבר הזכיר מספר הי"ם במאמר הא' דאנת אפיק' יו"ד תקונין בו' עד גופין תקינת לון בו' ואתקריאו בתקונא דא חסד דרועא ימינא בו' עד חכ' מוחא בינה לבא בו' (רק שהזכיר חו"ב לבסוף אחר המדות וכאן מזכיר חו"ב בתחלה ואח"כ המדות וגם שם הזכיר בחי' המל' פה תשבע"פ בו' וכאן לא הזכיר בחי' המל' כלל) ומ"ש צדק מלכותא קדישא הזכיר במקום מדרת החסד כי לא אמר כאן רק דין דאיהו גבורה משפט עמודא דאמצעיתא שהוא הת"ת וצדק מל' מאוני צדק נר"ה תרין סמכי קשוט הין צדק אות ברית בו' וכשמסי' א' אבל לאו דאית לך צדק ידיע' דאיהו דין ולא משפט בו' א"כ גם הצדק שהוכי' תחלה איהו דין ולא חסד וכבר הקדי' לומר דין דאיהו גבורה ומהו צדק מל' (וצריך ביאור וכבר מבואר כל זה בפרדס לפי דרכו וגם בכתבי האר"י ז"ל):

ורוחב) ואח"כ אמר עוד אנת הוא חכים ולא בחכמא ידיעא מבין ולא בבינה ידיעא בו' עד כולא לאחזאה איך מתנהג עלמא אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין בו' עד ולא מכל אינון מדות כלל. והנה לכאורה בזה המאמר הרי שילש הדבר אחר שכבר הזכירו פעמיים במא' הא' דאנת הוא דאפיקת יו"ד תקונין בו' ובמא' הב' דאנת הוא עה"ע בו' (שזהו בבחי' קו ושטח שהוא ספי' ופרצוף כנ"ל) וגם מאמר זה דאנת חכים בו' לכאורה סותר למ"ש במאמר הא' דחכ' מוחא איהו מח' מלגיו בו' וכאן אמר חכים ולא בחכ' ידיעא כלל וכן מבין ולא בבינה ידיעא וגם מזכיר כאן עוד פעם ב' בענין מספר הי"ם כסדרן מחו"ב למדות כמ"ש לאחזאה לון איך מתנהג עלמא בדינא וברחמי דאית צדק ומשפט כפום עובדיהון דב"ג דין איהו גבורה בו' עד כולא לאחזאה בו'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ביאור לד"ה ואולם

פשוט שהם ג' צמצומים עד שנמשך מא"ם להיות מכה"כ שמתחלה נמשך בע"ק ואח"כ צמצום ב' להיות או"א דיונקים רק ממזלא וצמצום ג' להיות זו"נ ואח"כ המל' היא מכה"כ), אמנם מ"ש אח"כ ברוך כבוד ה' ממקומו היינו כי אומרים איה מקום כבודו שאינו מושג כי מכה"כ היא בחי' מל' דאצי' אבל שרש המל' שבבחי' ע"ם הגנוזות שהיא מל' דא"ס נק' מקום כבודו שהיא שרש ומקור דבחי' המל' דאצי' הנק' כבוד כנ"ל וע"ז נאמר איה מקום כבודו ואח"כ משם ממשיכים להיות בכה"מ שיומשך מבחי' מל' דא"ס כמל' דאצי' וז"ש ראו כי אני הוא וכמאמר אני ראשון ואני אחרון דהיינו אני ראשון הוא בחי' מל' דא"ס ואני אחרון בחי' מל' דאצי' וז"ל דהא כפעי"ה מבואר כוונת ככה"מ דהיינו מבחי' אור אבא, דלפ"ז מבואר דבחי' מקומו דכבוד הנ"ל הוא בחי' אור אבא שהוא ח"ע וזה סותר לכאורה למש"ל דבחי' מל' דא"ס הוא נק' מקום כבודו, ובאמת כנים הדברים דבחי' ח"ע היא מקור ושרש של מדרת המל' דאצי' וכנודע דאבא יסד ברתא וכמ"ש כמ"א (ע"פ ומרדכי יצא בו') ממה שאנו רואים באדם שהדבור נמשך מהחכמה שבנפש וכמו שאנו רואים התינוק קודם שנגדלו המוחין שלו לא יוכל לדבר והיינו משום שהתהוות צירופי האותיות הוא ע"י החכמה, וכך בחי' מל' דאצי' שהיא דבר ה' כמ"ש באשר דבר מלך

ג. והנה כתיב לך ה' הגדולה והגבורה בו' לך ה' הממלכה, דבחי' מדרת מל' ג"כ בבחי' לך ה' שבטילה לגבי מקור חוצבה כמו שאר הספי' חו"ג שע"ז נאמר לך ה' הגדולה בו', והיינו שנכללת ג"כ בבחי' ע"ם הגנוזות, דכמו שבמדרת חסד יש בחי' גלוי חסד ויש בחי' חסד הכלול בכח בנפש כנ"ל ומשם נמשך הגלוי כך הוא ג"כ בחי' מל' שבחי' גלוי מדרת המלוכה וההתנשאות היא בחי' מל' דאצי', ובחי' מקור ומחצב מדרת מל' הוא בחי' מל' דא"ס, וסוף מעשה עלה במחשבה תחלה ששרש בחי' המל' גבוה יותר כנו' באוצ"ח דשרש הט"ם הם ט' היכלין הנז' בזה פ' נח ושרש המל' בבחי' רדל"א שלמעלה מהם יעו"ש, והוה שרש ענין מכה"כ וענין איה מקום כבודו, כי הנה כתיב לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו שבחי' המל' הנק' כבוד מתלבשת בנ' עולמות ב"ע וצ"ל ג' צמצומים כלליים כדי להיות ההתלבשות בכל עולם והוה ענין ג"פ קדוש עד שאח"כ מכה"כ בעשי' (וענין ג' צמצומי' היינו אל שדי מאיר בבריאה ואל הוי' ביצירה כי בריאה נק' חשך והעלם והוה מבחי' שאמר לעולמו די, ויצ' גלוי כדבור לגבי הוי' לכך הוא בחי' אל הוי' כמ"ש אל הוי' ויאר לנו, ואל אד' בעשי', כך מ"ב, ובפע"ח ליתא כוונה זו בג"פ קדוש אמנם לפמ"ש ענין ג"פ ק' שער י' פ"ד דקדוש א' בע"ק ב' באו"א ג' זו"נ ג"כ הפי'

מ"ש בפע"ח דבכה"מ הוא מבחי' אור אבא עם מש"ל דהוא מבחי' מל' דא"ס, כי בודאי עיקר ושרש מקום כבודו הוא בחי' מל' דא"ס רק שההמשכה משם למל' דאצי' הנה הוא ע"י שנמשך תחלה בח"ע (ודוגמא לדבר הנה מבואר בבאהריו"ל ביהוד או"א שבק"ש דההמשכה נמשך מבחי' א"ס ממש רק שנו' יהוד או"א לפי שראשי' גלוי המשכה זו באצי' הוא בבחי' ח"ע וכמ"ש במ"א באריכות בביאור ע"פ ונקדשתי בתוך בני' יעו"ש), ולפמש"ל עיקר ותמצית הענין הוא דהח"ע היא בחי' כבוד עילאה בסוד כבוד חכמים ינחלו והמל' היא כבוד תתאה, ע' זהר תרומה ובר"מ פ' קדושים דפ"א ע"ב, וא"כ בחי' כבוד עילאה הוא מקומו ושרשו דכבוד תתאה, אמנם מל' דא"ס היא מקור ושרש האמיתי לבחי' מל' דאצי' וה"ע החופה שעל ב' בחי' כבוד שהם בחי' כבוד חתן הנק' כבוד עילאה וכבוד כלה הנק' כבוד תתאה, ויובן בזה איך שרש הכבוד תתאה למעלה מכבוד עילאה כי הרי המל' דא"ס היא שרש האמיתי דבחי' מל' דאצילות, וזהו כי אני אני הוא, ובוה יומתק פ' איה מקום כבודו, דאיה כולל ב' בחי' מקומו דכבוד הנ"ל כי י"ה הוא בחי' או"א והאלף הוא פלא עליון שלמעלה מהחכמה, ובחי' איה זה הוא מקומו דכבוד כי מבחי' מל' דא"ס פלא עליון נמשך בח"ע ומשם למל' דאצילות כנ"ל:

שלטון שרשה ומקורה מבחי' הח"ע וז"ש בפע"ח כפי' ברוך כה"מ דהיינו מבחי' ח"ע, וגם לפי' זה א"ש הקושיא איך אומרים ממקומו דמשמע שאין יודעים מקום כבודו והלא אומרים מכה"כ דבחי' מכה"כ הוא בחי' מל' דאצי' שהיא בחי' דבר ה' המתלבשת בביו"ע כמ"ש הדובר כי אבל מקומו דכבוד שהוא בחי' ח"ע היא למעלה מעלה מהשגתם ואומרים ע"י איה מקום כבודו וכנ"ל, אלא דקשה דהא נת"ל שמקום כבודו הוא בחי' מל' דא"ס, אך באמת שני הפירושים אמת ושניהם עולים בקנה א' והוא בהקדים הידוע דהשראת אור א"ס הוא בחכמה עילאה וכמ"ש הוי' בחכמה, והענין כי אור א"ס הוא למעלה מעלה מבחי' ח"ע ונק' סתימו דכל סתימין, והחכמה היא בחי' ראשית הגילוי ואף שלגבי הבינה נק' החכמה אין שאינו מושג מ"מ לגבי בחי' א"ס שלמעלה מהחכמה הנה החכמה בחי' גלוי וכנודע ענין סקירת ובריקת השכל שהוא בחי' גלוי לגבי הכח שלמעלה מהשכל ועדיין אינו גלוי ממש בהשגה כו' ולכן נק' החכמה אתה, והנה מפני שהחכמה היא בחי' אין ובחי' ביטול ע"כ בה הוא השראת אור א"ס עם היותו למעלה מעלה לאין קץ ותכלית מבחי' הח"ע, וא"כ ההמשכה מבחי' מל' דא"ס הנמשכת לבחי' מל' דאצי' היא נמשך ע"י הח"ע שמתחלה נמשכת ההארה בח"ע ומשם נמשך בבחי' מל' אבא יסד ברתא, וא"כ לא סתרי כלל

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

- תורת שמואל תרל"ג -

וידבר כו' זאת חקת

דהנה בחכ' מאיר תענוג, וכמו שאנו רואים שאם משיג אדם דבר חכ' ושכל שלא השיג מקודם נתמלא תענוג, ועכצ"ל שהתענוג וחק' הם שני דברים ואינם ענין א' שהרי אנו רואים שמי שממציא את השכל נתמלא יותר תענוג מזולתו שמישיג ג"כ את השכל, ואם הוי' חכ' ותענוג בחי' א' א"כ הוי' צריך שיהי' התענוג שוה בכלם בזה שמישיג את השכל עם מי שהמציא את השכל בשוה, אלא ודאי שהתענוג הוא בחי' מובדל בפ"ע מהחכ' רק שמתלבש בחכ', וע"כ אין ההתלבשות שוה, ועיקר גילוי התענוג הוא בנינה כשמישיג את השכל בהשגה והבנה כו', והנה אח"כ נמשך התענוג גם בבחי' מדות כמו באהבה ויראה ויש בחי' אהבה בתענוגו' כו' וכן במהדרו"מ מתלבש ג"כ בחי' תענוג, והיינו שהתענוג מתלבש בבחי' שם הוי', ועיקר התלבשות התענוג הוא בחכ'

ב) וזהו מ"ש ישבעו עצי הוי' שנקראי' עצי הגן בשם עצי הוי' לפי שנמשכים מבחי' שם הוי', ומה שנקראו עצי הוי' כו', היינו לפי שכדי שיומשך גילוי בחי' שם הוי' בנבראים לזה צריך עצה איך להמשיך כו', וכמו למשל כשהרב צריך להשפיע להתלמיד צריך ליתן עצה בנפשו איך להשפיע כו', וזהו שנק' עצי הוי' דהנה שם הוי' הוא בחי' יו"ד חכ' ה' בינה ו' מדות ה' אחרונה הוא בחי' מל', והנה בנפש יש ג"כ בחי' שם הוי' וכמ"ש כי חלק הוי' עמו, והיינו כי הוי"ד הוא בחי' הביטול שיש בכל א' למעלה מן המו"ד שהוא בחי' מס"ג, והה"א הוא בחי' התבוננות באלקות כו' והוא"ו הוא בחי' מדות אהו"ר ורחמים וה' אחרונה הוא בחי' מהדרו"מ, והנה תענוג הוא למעלה מבחי' שם הוי', וכמ"ש אז תתענג על הוי' והיינו למעלה משם הוי', והענין הוא

שבהשתלשלות וסדר ירידת המדרגות מדרגה אחר מדרגה נתגשמו עד שנמשך מבחי' חסד בחי' מתיקות כו' עם היות שאין ערוך אליו מ"מ הוא ממוזג ותכונתו וכמו שרואין כמה מיני עריבות ומתיקות ברוחניות כמו תענוג של דבר חכ' הוא ג"כ מתיקות, וכן תענוג של ניגון שהוא מן הקול היוצא מן הלב בחי' המדות, ולכן בכמה ירידות והשתלשלות נעשה מתיקות גשמי ממש הגם שההפרש וההבדל רב ביניהם. וכך הוא הענין בבחי' ג"ע הגם שהתענוג הנמשך בג"ע נמשך מבחי' חכ' בחי' יו"ד של שם הוי' וכמ"ש ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ערן הוא בחי' חכ', אך אעפ"כ אין ערוך ביניהם לפי שהוא תענוג של נבראים, ואין ערוך לבחי' התענוג המלוכש בעצמות שם הוי', וע"כ נק' נטיעה ויטע ה' אלקי' שכמו שאין ערוך בין נטיעה לבחי' המול כמ"כ אין ערוך בין התענוג המלוכש בג"ע לבחי' התענוג המלוכש בשם הוי' כו'. אך אעפ"כ מבחי' שם הוי' נמשך להיות התגלות התענוג בג"ע והוא מקור ושרש לבחי' התענוג הנגלה בג"ע, משא"כ בעולמות שאין מאיר כלל בחי' גילוי שם הוי' רק ע"י הסתר והעלם בשם אלקים כו', והנה בבחי' זו נברא הג"ע שמאיר שם גילוי בחי' תענוג עליון מבחי' התגלות שם הוי' כו'.

בבחי' יו"ד של שם הוי', והיינו לפי שמוח החכ' הוא קר ולא שהוא בחי' מים, והנה מים מצמיח כל מיני תענוג לפי שבמים הוא התלכשות התענוג, וע"כ בבחי' יו"ד של שם הוי' עיקר התלכשות התענוג כו', וזהו שבג"ע מאיר גילוי בחי' תענוג עליון לפי שבג"ע מאיר גילוי שם הוי' כו', ובשם הוי' הוא התלכשות התענוג, וגם ארו"ל כיו"ד נברא העוה"ב שבג"ע יש גם גילוי בחי' יו"ד ששם עיקר התלכשות התענוג כו', וע"כ הנשמות יושבין שם ונהנין מזיו השכינה כו'.
ג) והנה אעפ"כ כתי' ויטע שהוא ל' נטיעה, והיינו שאע"פ שהתענוג שבג"ע נמשך מבחי' התענוג שמלוכש כיו"ד של שם הוי' שהוא בחי' חכ' דאצי' מ"מ אין ערוך ביניהם לפי שהוא תענוג של נבראים ואין ערוך לבחי' התענוג המלוכש בבחי' חכ' שהוא חכים ולא בחכ' ידיעא, כמו שאין ערוך בחי' נטיעה לבחי' המול שממנו נצמח, וכמשארו"ל אין לך עשב מלמטה שאין לו מול מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל וגבוה מעל גבוה כו', והרי התפוח הגשמי יש בו מתיקות, וחדק אוכל יטעם האם נאמר שיש בכח הצומח אשר בארץ מעם ומתיקות ג"כ, ופשימא במול שאינו מערך ומהות זה כלל, אלא הענין הוא שהמתיקות נמשך מחסד ומרירות מגבורה והרי הם ענינים רוחני' רק

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

את ה' האמרת היום, שבת פרשת תבוא, תער"ג

כו', עם היותם אלקות בעצם מהותם כו', מ"מ הרי בפרט זה נשתנו ממקורם כמה שנעשו בבחי' יש כו', דכמו שירדו בב"ע נק' נבראים דעדאת"ג, משא"כ נשמות הרי גם בפרט זה לא נשתנו שלא נעשו בבחי' נפרד כו', דגם כמו שירדו למטה ה"ה במדר' עדאתכ"ס ונק' נוני ימא דאולין ביבשתא כו' כנודע), מ"מ ודאי שנתרחקו ממקורם גם ע"י המעבר דב"ע כו', שהרי עכ"פ המעבר פועל בהם להיות להם שייכות אל עולם התחתון כו', וכמ"ש באגה"ק בקו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח שהמעבר הוא ג"כ בחי' התלכשות כו', וע"כ צריכים ג"כ המשכה מלמעלה כו'. והנה בסש"ב פכ"א מבואר שגם בהכלים דאצי' הביטול הוא בבחי' ביטול דיהו"ע כו' (וא"כ כמ"כ הוא בנשמות דאצי' שהן כעין אלקות דכלים כו'), הנה לבד זאת שהנשמות כבר יצאו ונפרדו מהכלים כו', הנה הביטול דיהו"ע שבכלים הוא בדרך

קצ) והנה עיקר הענין דה' אחד הוא בנשמות הגבוהות שלא נסתר ונתעלם בהם האור כו', והיינו שגם בס' ההמשכה שלהם בב"ע לא נתעלם בהם אור שרשם ומקורם כמו שהן באצי' כו', וי"ל הדעיקר הוא בנשמות דאצי' שהן רק בבחי' מעבר דב"ע כו', דגם נשמות אלו עם היותם נשמות דאצי' מ"מ בירידתם למטה צריכים להמשכת אור מלמע' להיות בהם הביטול האמיתי דה' אחד כו', והוא ע"י התו' כו', ובפרט לפמ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחיוהי חד דנשמות דאצי' גם במקורם באצי' יצאו ונפרדו מהכלים ד"ס שבהן מלוכש הקו כו', וע"כ בכדי להיות בהם הביטול דה' אחד שזהו דוקא בהאור להיותו דבוק במקורו כו' צ"ל ע"י המשכה מלמע' כו', ובפרט בירידתן למטה שהגם שלא נשתנו ממהותן להיות דבר נפרד כו' וכמ"ש (והיינו לא כמו נשמות דב"ע שנעשו בבחי' יש נפרד וכמו נבראים דעדאת"ג)

באגה"ק דהלכות הן בחי' אור הנשמה דברי' ויצ' כו', וע"כ י"ל דנשמות אלו הן שייכים לתושבע"פ והן נשמות תנאים ואמוראים מייסדי תושבע"פ כו', והן בחי' הביטול דש' מ"ה להיות שזהו בחי' אצ"י כו'), והג' מסוד אצ"י בעצמו כו' (והן הנולדים מיחוד או"א ונק' אחים ורעים לז"א כו'). ומב' במ"א שיש הפרש גדול בין אצ"י כמו שהוא נמשך ומלוכש כבי"ע לכמו שהוא באצ"י ממש, וכפה"נ שם הוא דמה שנשמה דאצ"י לא תוכל לסבול כל דבר רע כו' זהו דוקא בנשמות דאצ"י ממש והן המסתלקות בעת החטא, אבל הנשמות דאצ"י שבבי"ע אינן מסתלקו' הגם שגם אינן נתפסים ח"ו בזה כמו נשמות דבי"ע עצמן שעז"נ ונפש כי תחטא כו', והעיקר הוא בנפש דעשי', אך כמו"כ בד"כ בנשמות דבי"ע שנתפסים כו', משא"כ בנשמות דאצ"י שבבי"ע שאינם נתפסים כו', מ"מ אינם מסתלקים כמו נשמות דאצ"י ממש כו'. ולפ"ז כמו"כ יובן בענין הכיורדים דנשמות דאצ"י ממש הוא שהכיור הוא בדרך ממילא בלי שום התלכשות כלל וכמו שלמה שה' איש מנוחה כו', וכמו במשיח דכת' ונהרו אליו כל הגוים שיתבטלו בדרך ממילא כו', ומבחי' אצ"י שבבי"ע הגם שזהו ג"כ בדרך מלמעלמ"ט מ"מ הוא בבחינת התלכשות כו', וכמו ההלכות שהן בבחי' התלכשות והתעסקות בהענינים הגשמיים כו', וזהו דתנאים ואמוראים שהיו מבחי' אצ"י שבבי"ע היו המה מייסדי תושבע"פ להיות הכיור בדרך התעסקות בהענינים הגשמי' כו', ולהיותם מבחי' אצ"י דלכן הכיור הוא בדרך מלמעלמ"ט כו', ה' בהם הביטול בבחי' ביטול במציאות כו'. וזהו הלימוד דתושב"כ שהוא הלימוד לנה"א לבא לבחי' הביטול דיח"ע, דהעיקר הוא בנשמות דאצ"י גם בנשמות שמבחי' אצ"י שבבי"ע כו'.

ק"צור. ועיקר הביטול דיח"ע הוא בנשמות דאצ"י ולהיותם בדרך מעביר כ"ע וגם בשרשם יצאו ונפרדו מהכלים, ע"כ הביטול הוא ע"י התורה, והכלים גם בבחי' יח"ע אך הוא בדרך התכללות, וי"ל דרק נשמות נמוכות דעשי' שנשרשים בנה"ב אין בהם הביטול דיח"ע, אבל דברי' ויצ"י שאינן נתפסים כ"כ בגשם יש בהם הביטול דיח"ע, וכמו תו"א שהיו בבחי' ביטול בתכלית, וי"ל ע"פ מ"ש הרמ"ז שיש בנשמות ג' מדרג', דאצ"י ממש הנק' אחים, ואצ"י שבבי"ע בנים, ובי"ע עבדים (וי"ל דמדרג' מסתלק בעת החטא ודאצ"י שבבי"ע אינו מסתלק ואינו נתפס), ותו"א י"ל שהן מאצ"י שבבי"ע, ולכן הן מייסדי תושבע"פ כירוד שני דש' מ"ה, והכיור הוא בדרך התעסקות לא בבחי' תפיסא, וע"כ יש בהם ג"כ הביטול דיח"ע ע"י התורה.

התכללות היינו מה שכלולים במקורם וממילא אינם בבחי' מציאות כו' כמב' בשש"ב שם (וגם כאן הכוונה שמצ"ע אינם בבחי' מציאות כו', אבל זה מצד ההתכללות במקורם כו') ועמשי"ת"ל פ', וא"ז בענין הביטול דכולא קמי' כלא כו' שזהו דוקא בהאור להיותו דבוק במקורו ונרגש בו הדיעה האמתית איך שכולא קכל"ח כו'. וע"כ בנשמות גם נשמות דאצ"י להיותם מרוחקים מן הקו הרי מצ"ע לא ה' בהם הביטול הזה כ"א ע"י התו' כו' (והיינו משום שבעצם יש להם שייכות לביטול זה להיותם נשמות דאצ"י כו'), ואפשר י"ל דגם בנשמות דברי' ויצ"י יכול להיות בחי' הביטול דה' אחר. והענין הוא ע"פ מ"ש בלק"ת ד"ה להבין ענין מי אל כמוך דבאמת הנה"א מצ"ע אפי' היא מדרג' תחתונה מאד ה"ה נפש אלקי' ובטלה באו"ם ב"ה ממש כנר בפני האבוקה, רק מצד התלכשותה בנה"ב הנה הנשמה שהיא ממדרג' תחתונה ה"ה מלוכשת מאד ומושרשת בטבע הנה"ב עד שאינה מתפעלת מדברים דקים ורוחנים ואינה בטלה כ"כ באו"ם שלמע' מהשתל' שאינו מאיר לה אלא כריחוק מקום כו', דלפי שהנשמה היא בבחי' גסות הרוחני' ומושרשת למטה בטבע נה"ב ע"כ אינה מתפעלת כו', והיינו בנשמות שהן מבחי' עקביים שזהו בחי' עשי' בכלל, דלהיותן ממדרג' הנמוכות ונתפסים בגשם למטה אין בהם כ"כ בחי' הביטול לאו"ם שלמע' מהשתל' שזהו הביטול דיח"ע כו' (ומ"מ יש בהם העבודה דיח"ת ויש בזה ציור קומה דיש שהן עובדי ה' באהוי"ר כו', ובד"כ הוא בבחי' חיצוניות הלב כו'). אבל נשמות שמבר' ויצ"י גם בירידתן למטה אינן נתפסים בגשם כ"כ יכול להיות בהם בחי' הביטול דיח"ע ע"י גילוי אור עליון המאיר עליהם כו', וכמו התנאים ואמוראים שהן מבחי' ברי' ויצ"י כנודע והיו בבחי' ביטול בתכלית כו' (ומ"מ תנאים ואמוראים הן מייסדי תושבע"פ שזהו בחי' ש' מ"ה שבא לברר המ"ן דב"ן בבחי' כירוד שני כו' וכמ"ש במ"א, ועמ"ש בזה משפטים דק"י ע"ב לגבי תושב"כ איתנים ולגבי תושבע"פ תנאים כו', ומ"מ בנשמתן היו בבחי' ביטול במציאות כו'). גם י"ל עפמ"ש בלק"ת ד"ה כי תצא ה' בשם הרמ"ז בפ' משפטים שיש ג' מדרג' בנשמות, הא' בחי' נר"ן דבי"ע עצמן (והן הנשמות שנק' עבדים שעובדים עבודתם לברר ולכך הגוף ונה"ב ע"י הדעת וההתבוננות באלקות בבחי' חיצוני' הלב כו', ונשמות אלו נק' זרע בהמה שאין להם דעת והיינו שאין להם בחי' ד"ע כ"א ד"ת כו' וכמ"ש במ"א), והב' נר"ן מבחי' אצ"י שבפנימי' כ"ע (וי"ל שהן נשמות הנק' בנים המכו' בבחי' ה' דיונתי בהג"ה, ובחי' אצ"י שבפנימי' כ"ע זהו בחי' אור הנשמה דבי"ע, וידוע מ"ש

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

אר"א צדקת פזרונו - ש"פ משפטים תרפ"ט

בקרירות בדרך מצות אנשים מלומדה, עד שמסיתו גם בדברים אשר לא תעשינה להאשים נפשו, ואם כן איך אפשר אשר יבא לאהבה את ה', אך הענין הוא, דהנה היצה"ר הרי יצר הוא ענין המדות שזהו ציור הרע, וכל מדה הרי בהכרח שיש לה שכל המחייב את המדה, דהיינו שמכין בשכלו טוב הדבר ומשום זה רוצה בה, דכמו"כ הוא גם בהמדות רעות דנפש הבהמית יש בהם שכל, והגם שעיקרו מדות מ"מ הרי יש בוה ג"כ שכל שהרי לא ירצה דבר שלא נודע לו, ואינו יודע טיב הדבר, ומאחר שיש שכל גם בנה"ב הרי יכול להכין גם כן ענין אלקי, וזהו העבודה דנה"א להתבונן בהתבוננות אלקי בענינים כאלו שיכולים להיות מושג גם להנה"ב ושתהי' ההתבוננות באופן כזה שיהי' מושג בשכל הטבעי דנה"ב וירגיש הנה"ב ג"כ הטוב דאלקות, ועי"ז יבא גם הנה"ב לרצות באלקי, וזהו ככל לבכך בשני יצריך דגם הנה"ב יבא לאהבה את ה', אך אם ההתבוננות אינו פועל בהנה"ב וכדברים לא יוסר עבר, אזי צריכים לרדותו במקל והוא ענין לעולם ירגיש אדם יצ"ט על יצה"ר והוא ההרגזה בדברים קשים שזה נק' הכאה, ובשביל ניצוח זה צריך האדם להוציא כל כחו במלחמה זו בדרך הטבע של הנלחם בעד דבר הנוגע בנפשו שמעורר כח הגבורה שבנפשו, אשר או נהג גם החלש גבור הוא בכחות הנעלמים שלו, וכל אשר יש לו יבזז לנגד הניצוח הלזה, וזהו ענין אוצר של יראת שמים, כי יראת שמים הוא בחי' ההתגלות ביראה מפני ההתבוננות, וענין אוצר של יראת שמים היינו נקודה של יראת שמים הצפון וגנוז בלב האדם שזהו למעלה מן השכל, דהתבוננות הוא רק בידיעה והשגה שהו"ע השכל, ואוצר של יראת שמים הו"ע נקודת היר"ש שלמעלה מן השכל והוא הנק' תעלומות לב.

קיצור. תכלית הכוונה של ירידת הנשמה למטה הוא לברר הגוף ונפש הטבעית, דכתי' ואהבת כו' לבכך בשני יצריך ולכאורה הרי היצה"ר מסית את האדם ומדיחו מדרך הישר, היום אומר לו כך שמקרר את האדם בכלל ונפרט בקיום המצות, ומ"מ הנה הנה"א יכול לפעול על הנה"ב על ידי העבודה בהתבוננות, ואם בדברים לא יוסר או צריכים לרדותו במקל של דברים קשים הבאים מאוצר של יראת שמים תעלומות לב.

ז) והנה בעבודה בנפש האדם הנה ענין כבוש המלחמה בדרך ניצוח הוא בהיות ידוע דשרש ענין ירידת הנשמה בגוף חומרי הוא רק בשביל לברר את הנפש הבהמית והגוף החומרי ולנצחו ולא בשביל עצמה, וכדאיתא בעץ חיים דהנשמה עצמה אינה צריכה תיקון ולא בירור וזיכוך, דהלא הנשמה גם קודם ירידתה למטה ה"ה עומדת בנן ערן והיא דבוקה באו"ם ב"ה בתכלית הדביקות וכמ"ש אל" על נשמתו חי ה' אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו, שקאי על הנשמה קודם ירידתה למטה להתלכש בגוף ונפש הבהמית, שהיתה עומדת באהבה ויראה, שאהבה הוא ענין אבה לשון רצון, דהנשמה כמו שהיא למעלה בנן ערן הרי לא ה' לה רק רצון אחד פשוט לה' לברו, אך כאשר הנשמה יורדת למטה ומתלכשת בחומר גופני ונפש הבהמית אז הרי יש להנה"ב רצון אחר מלבד הרצון של הנפש האלקית, והעבודה הוא לנצח את הרצון הור של הנה"ב, וניצוח זה הוא במלחמה דוקא והוא להתגבר על נפשו הבהמית בכל תוקף ועוז דגם היצר הרע יהי' נכלל בקדושה דיצר טוב, דהנה כתיב ואהבת את ה' אכל לבכך וארו"ל בשני יצריך ביצ"ט ויצה"ר, ולכאורה אינו מובן איך יבא היצה"ר לאה' את ה' שהרי כל ענינו של היצה"ר הוא להסית ולהדיח את האדם מדרך הטוב והישר והגם דכוונתו גם כן לשם שמים והיינו דפנימי' כוונתו הוא שלא ישמעו לו, וכמבואר בזהר משל על זה, אמנם זהו רק פנימי' כוונתו אבל בחיצוני' ה"ה מסית ומדיח את האדם בקיום המצות שלא לעשותם או עכ"פ שתהי' העשי' בהרגשה או בפני', דהנה היצה"ר והנה"ב אינם באים להאדם בפתע פתאום להסיתו לעשות דבר האסור כי אם בא ההודונו עמו ולהתרועע עם האדם, ער ווערט מיט אים א גוטער פריינד, וכמאמר היום אומר לו כך ולמחר אומר לו כך, דתחלת הודונו היצה"ר אל האדם שמסכים לו על כל אשר יעשה, שאומר לו מה שעשית כך וכך הוא ראוי ונכון, מי דארף היטין דעם גיונד, מי דארף זיין א איש בין אנשים, מיא דארף ועלין גיפעלין דעם אנדערין, מי דארף טאקע מקיים זיין מצות אבער יעדער זאך האט דאך א שיעור וממציא לו ראיות ודוגמאות אשר מלבד זה שעי"ז הוא לוכד האדם ברשותו, הנה הוא מקררו מאד שיהי' הקיום של המצות

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

שיחת שמחת תורה, תרצ"ה

ח. שמחת תורה, כשבתו היחידה של הקב"ה שמחה, ובנו יחידו של הקב"ה, עם סגולה, ורקדים עם התורה – נעשית שמחה למעלה, שמחה הפותחת דלתות ושערי כל ההיכלות.

פעם הזכירו במאמר, שב"עת רצון" שלמעלה ישנם שני זמנים: הזמן של ראש השנה, עשרת ימי תשובה ויום כיפור; והזמן של סוכות זמן שמחתנו ושמחת תורה. שני הזמנים הם זמן של עת רצון למעלה שנמשך אז שפע התעוררות למטה.

כפי שאנו רואים במוחש, ישנם בעלי תשובה של ראש השנה ויום כיפור, שראש השנה ויום כיפור חודרים אל חדרי לבם העמוקים ביותר, בלי צעקות ובלתי תנועות חיצוניות הם שוטפים עצמם בדמעות רותחות אש, וישנם בעלי תשובה של שמחת תורה, ריקודי שמחת תורה בולעים אותם, הם נכבשים בשמחת ההתלהבות, ובשעת ריקודם עובר ברעיונם חיי היום-יום הגס שלהם, ורגש של רחמנות אופף אותם על עצמם הם, בכל רגע גובר רגש זה ונעשה חזק וחם יותר. בהידחקם החשאי למעגל הריקודים, זוהי לפתע נקודת הלב שלהם ונשטפת בדמעות-דם, בהחליטם שמהיום ואילך יתחילו להתנהג בחיי תורה יהודיים.

בשמחת תורה בשעת ההקפות, יכול יהודי לפעול דברים גדולים מאד. בין סוחרים ישנן דרכים שונות באופני המסחר, ישנם סוחרים שנותנים סחורה רק במזומן, בהקפה אין הם נותנים. וישנם סוחרים שנותנים גם בהקפה.

הקב"ה הוא סוחר שנותן גם בהקפה, זהו הקפות מלשון הקפה, בשמחה שבשעת ההקפות יכולים לקבל הרבה סחורה הניתנת בהקפה. אלא, כשלוקחים סחורה בהקפה נעשים משועבד, צריכים לפרוע את החוב, דבר שצריכים לעשות מדי יום ביומו.

ט. אחת האימרות שאמר אבי בשמחת תורה תרנ"ג, הייתה:

הרבי – אדמו"ר הזקן – אמר: הבא לטהר מסייעין אותו – לטהר מלשון "כעצם השמים לטוהר"⁸ ומגיעים לכך – על ידי הריקודים בשמחת תורה.

לאחר מכן אמר אבי, שהרבי אמר זאת כאשר היו לו הרבה מנינים מחונכים שלו מיוגעים היטב, והיו מספיקים

ז. באותה תקופה – תשרי תק"פ – מלאו כבר חמש שנים להתיישבותו של הרבי האמצעי בליובאוויטש, והרבה מאות חסידים היו באים לליובאוויטש, שוהים בה זמן מסויים בהתאם לרשותו של הרבי, לומדים חסידות וחוזרים על המאמרים.

באחד הימים שבין יום כיפור לסוכות, יצא הרבי האמצעי לטייל ב"חצר" ופגש בקבוצה של עשרים מנינים חסידים עומדים צפופים, ואברך אחד חוזר בפניהם את המאמר "להבין ענין ראש השנה".

האברך, ה"חוזר", היה אחד מהידועים היטב בין החסידים כבעל תפיסה מעולה, וחזר על המאמר כצורתו ממש מבלי להחסיר אף מלה. כך חזר תחלה את המאמר "להבין ענין ראש השנה", שהרבי אמר בשבת סליחות, ולאחר מכן שאר המאמרים, אחד אחרי השני.

כשיצא הרבי האמצעי לטייל, התלווה אליו כ"ק בנו הרה"צ ר' נחום. החסידים לא הרגישו שהרבי מטייל ב"חצר", נעמד הרבי בקצה ה"חצר" ליד כמה עצים שגדלו שם, והורה לבנו הדוד ר' נחום לגשת ולראות מי הוא ה"חוזר" את החסידות ועל איזה מאמר הוא חוזר.

הדוד ר' נחום הלך וחזר והודיע לרבי שהאברך ה"חוזר" הוא אברהם מסאסניץ.

כשהדוד ר' נחום סיפר על כך לדוד רז"א, חמשים וחמש שנים אחרי האירוע, היה זה בחיות כזו כאילו זה אירע אתמול, בצינינו שהוא חזר את כל המאמר, כלומר כל המאמרים שנאמרו משבת סליחות עד למאמר האחרון שנאמר למחרת יום כיפור.

היודע אתה – אומר הדוד ר' נחום לדוד רז"א – מה שאמר לי אבי – הרבי האמצעי – לומר לאברהם סאסניצער:

– כשחוזרים חסידות, השכלה והשגה, בטוב טעם, הרי זה אמנם ערב מאד, אך לא צריכים לשכוח מכוח מי מדברים, מדברים אודות אין-סוף ברוך-הוא.

הקב"ה נתן לנו את התורה, התורה היא הבת היחידה שלו, היא שכל אלקי, ושכל אלקי שבתורה צריך להיקלט היטב בשכל האנושי. ובהתאם לאור של שכל התורה, שהוא שכל אלקי, צריכה להיות הנהגת האדם בכל ענייניו בחיי היום יום. ויחד עם כך צריכים להקצות חדר מיוחד לנותן התורה, צריכים לזכור שזה חכמתו ורצונו יתברך.

(8) שמות כד, י.

שקועים די יפה באימרת חסידות, מהעני היו תובעים – בשעת התוועדות – מדוע הוא עצוב וירוד ברוחו ואינו לומד חסידות – צריכים לקוות להשי"ת, וכשהאדם עצמו הוא העני – הוא שוכח לומר לעצמו את אשר צריך לומר לעצמו באמת.

ישנם דברים שאחד אינו צריך לומר לחברו, וישנם דברים שאסור לו לומר לחברו. בדרך כלל לפני שאומרים משהו לזולת, על האדם לבחון את הדברים בראש ובראשונה על עצמו ולאחר מכן לומר זאת לזולת, וישנם דברים שלא צריכים ושאסור לומר אותם לזולת, אך כל אחד צריך ומוכרח לומר אותם לעצמו.

יא. כל ענין בחסידות צריך להביא "בכך" בעבודה. גם הענינים הנעלים ביותר של השכלה, צריכים להביא "בכך" הנוגע לעבודה. אך, על העבודות של תיקון המדות, ובמיוחד על העבודות הפשוטות של תיקון המדות, לא צריכים לנצל את החסידות. ומכל-שכן כאשר רוצים לצאת בכך ידי חובת ההתעסקות בחסידות – הרי זה בגדר עוולה.

מסלפים את החסידות ונותנים לה פנים חדשות. מגרדים את הפנים של המטבע האמיתית של חסידות, גם בהשכלה והשגה וגם בעבודה שבלב, שלא מכירים כבר, ח"ו, את מטבע החסידות.

את השתפכות הנפש שהיתה בתפלה חסידית – לא רואים כבר, גם את הענין של ההתבוננות בחסידות, להחזיק את המחשבה כמה שעות בענין אחד – לא יודעים כבר את הטוב-טעם שבזה.

יב. כשראייתי בפעם הראשונה את החסיד המפורסם ר' חיים דוב ווילנסקי בליובאוויטש, היה זה בשנת תרמ"ט אחרי פסח. המאמר הידוע והנקוב בשם "אחרי רמ"ט" בו מדובר הענין של תהו ותיקון, אמר אבי בשבת שהחסיד ר' חיים דוב היה בליובאוויטש, באחד הימים חזרתי מה"חדר" – שהיה בחדר השני של ה"מנין" – הביתה לאכול ארוחת צהרים, היה זה יום קייצי חם, וכשרצתי ב"חצר" נתקלתי בחסיד ר' חיים דוב ששאל אותי אם אני יכול להראות לו איך נכנסים לגן שהיה מאחורי ביתו של אבי, הראיתי לו את הכניסה לגן ליד באר המים, והמשכתי ללכת בעקבותיו לראות מה יעשה בגן. בכניסה לגן היו מחופרים במקומות שונים ספסלים בקרקע. ר' חיים דוב בחר לו מקום לשבת, הסיר את כובעו ונשאר לשבת לבוש כיפה ואני הלכתי לביתי.

למדתי אז אצל המלמד השני ר' שמשון. סדר היום היה: בשעה שמונה – תפלה, מתשע ורבע עד השעה שתים – לימוד, משתים עד ארבע – ארוחת צהרים וכתובה, מארבע עד שבע בערב – שוב לימוד. כרגיל

חמשה או עשרה מנינים של חסידי שמחת תורה, אנו זקוקים לחסידים של ימי הרביעי שבבוע ולא לחסידי שמחת תורה.

כידוע הוקיר אבי מאד את המתונים והפנימיים. את בעלי ההתפעלות והבלתי מיושבים לא היה יכול לסבול. אבי היה מייקר מאד את ההתפעלות כשהיא היתה באמת ועל פי שכל, או ההתפעלות של איש פשוט שבאה מצד התמימות. אך להתפעלות שבאה מצד התפעלות היה קורא חיצוניות. זוהי הכוונה ל"חסידי שמחת תורה" אלה שמתעצלים להתייגע על השכלה והשגה, ורוצים לצאת ידי חובה בהתפעלות בעלמא.

כל התפעלות כשהיא תולדה משכל, מביאה ל"בכך" המביאה תועלת מסויימת גם בשכל והשגה וגם במדות והנהגה. ואילו התפעלות של התרגשות, כלומר התפעלות שאיננה באה משכל, איננה מביאה שום "בכך", זו התפעלות ורעש בלבד שמתקררת מיד והיתה כלא היתה. י. בזמן הזה מנצלים חסידות על מה שלא צריכים.

תיקון המדות לא שייך לחסידות. לפני חסידות צריך להיות תיקון המדות. על תיקון המדות, ומי מדבר על ה"סור מרע" של מדות רעות – בודאי שלא צריכים לנצל ענין החסידות. גם על ה"ועשה טוב" של מדות טובות ואהבת ישראל לא צריכים לנצל עבודת החסידות.

כיום, בזמן הזה, הרי לא זו בלבד שמנצלים את החסידות על דברים שלא צריכים, אלא גם מסתפקים בכך, ולא עושים בחסידות מה שצריכים לעשות.

התירוץ לכל זה הוא – פרנסה, טרודים בדאגת וטרדת הפרנסה. כואב לי מאד מאד לדבר על כך, אני מרגיש בלא טוב של כל אחד, יודע אני פחות או יותר כאבו וסבלו של כל אחד, גם דאגות הפרנסה וגם יסורי ההנהגה, כל אחד קרוב לי מאד, וצערם חודר בי עמוק מאד. ירחם השי"ת וישמח את כל אחד ברוב טוב גשמי ורוחני.

אך, אחרי כל זה, יודע הרי כל אחד בעצמו שבדאגה ובטרדה לא פועלים שום דבר, ולאמיתו של דבר דאגה היא ח"ו חסרון בבטחון. מי שבוטח בהשי"ת – ומי הוא שאינו בוטח בהשי"ת, כל בני ישראל בוטחים בהשי"ת – אינו צריך לדאוג, עליו רק לבקש מהשי"ת שירחם עליו ויעזור לו בכל המצטרך לו.

מלים ספורות אלו שאני אומר כעת, אלה הם דברים שכל מחונך חסידי צריך לומר לעצמו. אכן, המצב הגשמי קשה מאד, ירחם השם, אך בכל זאת יש זמן לדברים בטלים. אמנם טרודים ומוטרדים, אך איזה תירוץ יש בכך כדי שלא לעשות מה שצריכים לעשות?! אנשים עניים היו פעם גם כן, ואף על פי כן למדו והתפללו והיו

יג. לדאבון לבבנו, נוצר ציור אחר לגמרי של חסידים, המכניסים רוח זרה בדרכי החסידות.

קמה חבורה של בעלי "דעת עצמו", המתנהגים בהתאם להבנתם, וההבנה שלהם היא כפי שהם רוצים וכפי מה שהם רוצים.

אנשים בעלי "אני" פשוט וגס, לא "אני" מעובד, אלא "אני" בעל גס הרוח פשוט. את ה"אני" הזה עטפו בלבוש של חסידות, לא לומדים חסידות כפי שצריכים ללמוד, לא עוסקים בעבודת התפלה – ונקראים "חסיד".

מדכא באמת לראות אברכים עניים בידיעת החסידות, ריקים וערומים מכל פיסת רגש בענין של עבודה, ואלה מרשים לעצמם לנהוג כבעל-ביתיות ולהביע דעה בדרכי החסידות.

בעזרת השי"ת ברוך-הוא אעשה הכל שלא להרשות לשנות ח"ו את הצורה החסידית, ואעזור בכל יכולתי שלימוד החסידות יהיה כמאז ומקדם כפי שיסודו וגילו הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים.

היינו, אני וכמה מחברי, הולכים לגן בשעה שבע להתוועד בהתאם להבנתנו.

כמה התפעלתי לראות, בבואי לגן, את החסיד ר' חיים דוב יושב באותו מצב שהשארתי אותו לפני חמש שעות כשהראיתי לו את הדרך לגן. מוחי הילדותי לא יכול היה להבין, איך יושב לו אדם חמש שעות במקום אחד וחושב, ראיתי שיושבים יום שלם ולומדים, אבל לשבת ולחשוב – הפליא אותי מאד.

אמנם מיד נזכרתי אז על שהותנו ביאלטה – חורף תרמ"ה – ואבי היה מטייל בין ההרים, מתיישב ליד ספר קטן ושוקע במחשבה לכמה שעות.

הייתי בהתפעלות גדולה כל כך, שלא יכולתי להתאפק, ורצתי לספר על כך לאבי.

כשבגרתי, לא היו דברים כאלה מעוררים בי התפעלות. ראיתי שלחשוב במשך כמה שעות הוא מהדברים הרגילים. וככל שבגרתי יותר, התחלתי להבין יותר עד כמה נוגע כוח המחשבה להשכלה בכלל ולידיעת החסידות בפרט.

~ רשימת המאסר ~

הרבי הרי"צ

אַתְּ לַמּוֹד מְשַׁנֵּיזוֹת בְּעַל-פִּיהַּ הַיִּיטִי אוֹהֵב בְּמַאֵד, וְהַסְדְּרִים שֶׁהַיִּיטִי בְּקִי בָּהֶם הַיִּיטִי חוֹזֵר בְּחִבָּה וּבְמִהֲרִיזוֹת גְּדוֹלָה, וְעַם זֶה הַיִּיטִי מְדַקְדֵּק בְּאוֹתֵיזוֹת.

דְּכִירְנָא פִּי פַּעַם אַחַת הֵיטָה לִי הַתְּחַרוֹת עִם הַחֲסִיד ר' אַבְא וְ"ל פֶּעַרְסָאן¹⁷⁷ – גַּם הוּא יָבִיא בְּעִזְרַת-הַשֵּׁם בְּפֶרֶק מִיַּחַד – שֶׁהָיָה בְּקִי בְּשִׂפְתָא סְדְרִי מְשַׁנָּה וּבַתְנָיָא בְּאִפְן נִפְלָא.

הוּא – ר' אַבְא וְ"ל – אָמַר לְאַבְא, כִּי הוּד כ"ק אַאזְמו"ר רְבִינֵי הָרַב צְמַח צְדָק, אָמַר לוֹ עַל הַיְחִידוֹת הָרְאשׁוֹנָה, "לְמוֹד מְשַׁנֵּיזוֹת בְּעַל-פִּיהַּ, מְשַׁנָּה הוּא אוֹתֵיזוֹת נְשַׁמָּה¹⁷⁸. עַל יְדֵי אֲמִירַת מְשַׁנֵּיזוֹת בְּעַל-פִּיהַּ הַנְּשַׁמָּה מְאִירָה אֶת הַגּוֹי, אִז דְּעַר גּוֹי וְעַרְט לִיכְטִיקְעַר".

לֹא אֲדַע מָה הָיָה סִבַּת דְּבָר זֶה, אָבֵל פַּעַם אַחַת יוֹשְׁבִים אֲנַחְנוּ בְּחֶדֶר – זֶה הָיָה בְּתַחֲלַת אֶדְר בְּעֶרְף – וְהַדְּלֵק הַנֵּר, וְלוֹמְדִים אֲנַחְנוּ שְׁלַחַן-עֲרוּף אֲדְמו"ר הַלְכוֹת פֶּסַח, פְּתָאוּם בָּא הַמְּשַׁרְת מְעַנְדֵּל, וְאוֹמַר אַבְא קוֹרָא אוֹתָךְ.

רְצָתִי הַבֵּיטָה – כִּי הַחֶדֶר שֶׁלָּנוּ הָיָה בְּבֵיתוֹ שֶׁל ר' סְעֲדִיָה וְ"ל קְאֶסְטִיעֶר¹⁷⁹, הִיא הַבֵּית אֲשֶׁר אַחֲרֵי כֵן נִקְנָה עֲבוּר "תּוֹמְכֵי תְּמִימִים", וְהָיָה שֵׁם הַשְּׁעוּר – וְנִכְנְסְתִי בְּחֶדְרוֹ שֶׁל אַבְא, וְהִנֵּה גַם ר' אַבְא וְ"ל יוֹשֵׁב עַל פְּסָא מְמוּל אַבְא.

להרח"ו שם. ועוד.

179 (179) בספר השיחות השי"ת ע' 395: ר' ישעי' קאסטיער.

177 (177) ראה אודותיו "התמים" חוברת ו ע' ח [רעא, ב] ואילך.

178 (178) השיחות תרצ"ו - חורף ה'ש"ת ע' 2. קיץ ה'ש"ת ע' 23. 42. (178) שער המצוות להאריז"ל פרשת ואתחנן וטעמי המצות

"יוסף יצחק" – אומר אבא – "בכמה זמן תוכל לחזור סדר זרעים"? אנכי לא ידעתי פשר דבר, ונפחדתי ולא ידעתי מה להשיב, אם יותר מכפי הדרוש לי באמת, או להגיד פחות. ענית: "כמדמה לי אשר בשעה יותר אוכל לחזור כל הסדר".

אמר ר' אבא ו"ל: "אנכי הנני חוזר סדר זרעים בשעה ועשרים מינוט, ואפשר לקמץ עוד חמשה מינוט ולכל היותר עשרה מינוט".

ויאמר אבא: "נבחון ונראה". ויוציא את השעון ויבט בו, וינח משניות קטן, ויאמר לי לחזור סדר זרעים. חזרתי כל הסדר בלי הפסק, ובחמשים ושמונה מינוט חזרתי כל הסדר.

הפעם הראשונה זכיתי לראות צהיבות פניו של אבא בנחת רוח גלוי, רק אחרי כן הגיד כי נרא הוא אשר לגדל המהירות לא יתקלקל אצלי הדבור, ולזאת חושב הוא להורני דקדוק וקריאת הטעמים של נגינה, וכן היה אשר לקח לי מורה מיוחד על זה, ר' יצחק גרשון המלמד¹⁸⁰, אשר למדני שתי פעמים בשבוע שעה אחת.

לאות הצטיינות בלמוד משניות בפרט, קבלתי אז מתנה מאת הוד כ"ק אאמו"ר הרב הקדוש את הספר פתח יד קדשו של הוד כ"ק אאמו"ר הרב הקדוש הרב צמח צדק, חלק מתשובות צמח צדק, אשר נתן לו במתנה מאת הוד כ"ק אאמו"ר אביו הרה"ק.

בפורים ההוא אסון קרה לי, ואסון ידעתי אז גדול במאד. תשוקתי היתה לקנות איזה ספרים בכריכה טובה, ושרשרת מזהבה עם שעון. לפי חשבוני עלה הקאפיטאל שלי עבור משניות למספר מרבה, היינו המזמן והחובות המגיעים לי היו מספיקים על כל הדרוש לי לפי חפצי, אמנם לרגלי המצב הדחוק הבנתי גם אני כי החובות אי אפשר לחשבם למזמן בשעה הדרושה, ועל כן הייתי שוקל ומפלס בדעתי ביני לבין עצמי מה אקנה בראשונה – אם הספרים, אף שלעת-עתה אוכל להסתפק בהלוואתם, או שעון – שאי אפשר להשיגו בהלוואה.

כך מאזני שכלי הכריע פי שעון נחוצ יותר, ותועלתו מרבה בשמירת הזמן, וכמה הרהורים הרהרתי בזה, וכמה ציורים הצטירו ברעיוני, וברור היה לי אשר לכשיהיה לי שעון, אז הנה לא מיבעי כל שעה שתהיה נקבעת ומיוחדת רק לצרכי גבה, אלא גם אפלו המינוטין יהיו שמורים, ובפרט כאשר יהיה לי שעון עם רגעים, אז הלא כל רגע יגיד לי מה יעשה בו.

לדוגמא, בבקר השעון יעוררני לעמוד בשעה השמינית, יצוה לשנות טיי, חצי התשיעית יפקוד ללכת להתפלל, העשירית לישוב ללמוד, וכן הלאה.

לבי מלא תקנה אשר לרגלי השעון ישתנה מצבי הפללי לטוב, אהיה גדול, נער עם שעון. וכבר הגדתי חפצי לכבוד אמי מורתי הרבנית תי' וגם הסכימה על זה, ועתה עלי לקבץ את רכושי החלוק לכמה אנשים בתור גמ"ת.

בפעם הראשונה שנקבץ אצלי סכום גדול של רובל שלם, הגיד לי אבא כי ראוי לעשות גמילות חסדים, ואלוה את רכושי זה לר' סעדיה ו"ל גבאי מלביש ערמים, ובמשך שני חדשים הגעתי לידי מדרגה שכבר היו לי שלשה רובל.

180 ר' יצחק גרשון איטסאן. - ראה גם יומן ה' תשרי תרנ"ב (ספר המאמרים תשי"א ע' 295). שיחת כ' כסלו תרצ"ד סיעף ז. ספר השיחות תשי"א ע' 33. תשי"ד סוף עמוד 24 ואילך. שם ע' 31.

בְּשָׂרְכוּשֵׁי הַתְּחִיל לְהַתְגַּדֵּל וְלֹא חֲפָצְתִּי שְׂיִהְיֶה כְּלוּ בְּיָדוֹ שֶׁל אֶחָד, יַעֲזֵן לִי אֲבָא לְהַלְוֹת לְר' הָעֶרְץ ז"ל מֵיִטְיִן, גָּבְאֵי לְחָם אֲבִיוֹנִים. עָבַר זְמַן וְגַם שָׁם נִמְצְאוּ שְׁלֹשָׁה רוֹבְלִים שְׁלִי, אֲשֶׁר בְּזַעַת אִפִּי בְּלִמּוּד מְשָׁנִיּוֹת קִבְּצָתִים.

אֲנֹכִי הִנְנִי מְזִיעַ, חוֹטֵף וְלוֹמֵד וְהוֹנִי נִצָּפֵר. עוֹבֵר שָׁבוּעַ וְעֹשְׂרֵי מִתְגַּדֵּל. עָבְרָה חֲצִי שָׁנָה וְשָׁנָה תְּמִימָה, וְעִשְׂתִּי חֲשׁוֹן בְּעֶזְרַת דּוֹדֵי רז"א ג"ע וְהִנֵּה לְחֶמֶשׁ עֶשֶׂר רוֹבֵל כְּסָף מְגִיעַ הוֹנִי. וְאֶתְאַוֶּה לְקַבֵּץ רְכוּשֵׁי, וּבְמִשְׁךְ כְּשֹׁנֵי חֲדָשִׁים בְּאֵה תִּאֲוֶנִי לְהַחֲלִיף הוֹנִי בְּמִטְבֵּעַ זָהָב, וַיַּעֲלֶה אִמְפֶּרִיָּאל שְׁלָם.

עָבְרוּ חֲדָשִׁים אֲחֵדִים, וּמְזִלִּי בְּקִבּוּץ כְּסָפִים הִתְמוּטֵט. הַזְּמַן דְּחֹק, דְּחֹק בְּמָאד, וְעִבּוֹדְתִי הִיא רַק בְּאֲמָנָה. בְּרוּר לִי אֲשֶׁר אֲבָא יְשָׁלֵם לִי, אֲכַל מְתִי וְאִיךָ לֹא יִדְעָתִי.

וּבְאֶחָד הַיָּמִים, וְאֲנִי הִנְנִי מִשְׁתַּעֲשֵׂעַ בְּמָה שְׂיִישׁ לִי בְּהַמְטֵבַע שֶׁל זָהָב.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

בספינות ומשתכר, ונותן לתוך פיו של ישכר, והם יושבים ועוסקים בתורה. לפיכך הקדים זבולון לישכר, שתורתו של ישכר, עי"י זבולון היתה.

וכל איש החפץ בחיים ואור מצות כ"ק אבותינו רבותינו הק', ולהנות באור זכותם, אשר יאהיל עליו ועל כל אשר לו, יקבע שופר של צדקה זו בביתו, כמצות כ"ק אבותינו רבותינו הק', ויתברך בברכה כפולה ומשולשת, האמורה במכתבי קודש הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק', זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע מאז ומקדם.

ויקבלו החוה"ש והברכה מאדה"ש כאוי"נ וידידם עוז הדו"ש וחפץ בטובם בגו"ר והמצפה לראות בטוב ישראל ובהרמת קרן התורה והעבודה, המברכ

יוסף יצחק שניאורסאהן

מכי הכללי המצורף לזה, כתוב על מנת ותנאי כפול ומשולש כאשר ההנהגה תהי"י כאמור, בלי שום שינוי ח"ו מחפץ ורצון אבות, ואז יכולים לפרסמו בכל המקומות כדמותו, ובכל אופן אשר יביא תועלת בעזה"י. ואם ח"ו וח"ו אין ההנהגה כן אז לא יוכלו להשתמש בו ודבריי אלו כאילו לא נאמרו, כי אם הנני חושב את הכולל למוסד המנגד לרצון אבות ואנגד לו בכל תוקף ועז, אך תקותי חזקה כי יתנו לכם ודעתם שיהי"י כפי רצון אבות.

בי"ה. א' י"ב סיון תרפ"ג
ראסטאו דאן

אל ידידנו אני"ש די בכל אתר ואתר ה'
עליהם יחיו

שלום וברכה.

בזה הנני לעורר, לתת לב על החזקת הכולל חב"ד יצ"ו אשר בעה"ק ירושלים תוב"א. כל אחד ואחד מאני"ש שיי עליו החובה והמצוה מאת הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע להחזיק ידי אחינו יחיו, היושבים בקודש, על התורה והעבודה, ולהיות בעזרם, ביד רחבה, בכל הדרוש להם, שלא יהי"י להם שום דאגה מדאגת וטרדת הפרנסה, ואז יהי"י ביכלתם להיות מסורים ונותנים, בכל לבם ונפשם אל העבודה האלקית, אשר זה כל האדם. אמנם להיות כי לא כל אדם זוכה לזה לבוא אל הקדש פנימה, ולשקוד בתורה ועבודה, אשר על כן, על ידי שנותן חלק מיגיעתו ופרנסתו לטובת אחינו שיי היושבים בקודש, ועוסקים רק בתורה ועבודה, ה"ה כאלו משתתף בזה.

ובגלל זאת יתברך מאת ה' אלקינו בברכה כפולה ומכופלת, בבני חיי ומזוני רויחא. וכאמור שמח זבולון בצאתך, וישכר באהליך, ופרשי"י ז"ל, זבולון וישכר עשו שותפות, זבולון לחוף ימים ישכון, ויוצא לפרקמטיא

בְּרַכְנוּ אֲבֵינוּ כְּלָנוּ כְּאַחַד!

שיחות הקודש האחרונות שזכינו לשמוע מהרבני, לעת עתה, היו בשבת פרשת ויקהל תשנ"ב, יומים לפני כ"ז אדר.

השיחות עסקו בקשר שבין פרשת 'ויקהל' ופרשת 'שקלים' המלמדות אותנו על אחדות בני ישראל בין איש לרעהו, ובינם לבין הקדוש ברוך הוא.

אחר שבפרשות הקודמות למדנו על צווי הקמת המשכן כפי שנמסר למשה מאת ה', בפרשת 'ויקהל' משה מקהיל את כל עם ישראל ומוסר להם את הצווי על השבת והצווי על הקמת המשכן ומלאכת עשייתו.

מדוע דוקא במצות הקמת המשכן היה חשוב למשה להקהיל את כל העם כדי להעביר להם את הצווי? הדבר מלמד אותנו שאם אנו רוצים שה' אכן ישכן בתוך עם ישראל, עלינו להיות מאחדים - 'קהל' אחד.

בדרך זו נבין גם את המשפט אותו אנו אומרים בברכה האחרונה בתפלת 'שמונה עשרה' - "ברכנו אבינו כלנו כאחד באור פניך". אנו מבקשים מה' שיברך אותנו, ומדוע אנו רואים לברכה? "כלנו כאחד"! בזכות האחדות האבא בודאי רוצה ושמח לברך את בניו.

כה גם בפרשת 'שקלים' אנו לומדים על אחדות ישראל.

בדרך כלל דברים שבקדשה צריכים להיות שלמים. אבל במחצית השקל הצווי הוא להביא דוקא מחצית השקל ולא שקל שלם. מדוע?

יהודי צריך לדעת שלבדו הוא רק 'מחצית', ואף מתוך אחדות עם יהודי שני יכול להוצר דבר שלם - 'שקל הקדש'.

רמז נוסף במצות 'מחצית השקל' היא האחדות בין יהודי לקדוש ברוך הוא. היהודי לבדו הוא מחצית, אך כשהוא דבוק בה' הוא מגיע לידי שלמות.

לדבר זה יש קשר עם הרמז הראשון - אחדות ישראל. כיון שרק כאשר מרגש החבור של הנשמה היהודית עם ה', אפשר להגיע לאהבת ישראל אמיתית. כי אהבה אמיתית היא כזו שאינה תלויה 'בדבר' - בסבה חיצונית כלשהי, אלא רק אהבה הבאה מצד הנשמה, כמבאר בפרק ל"ב בתנאי שמצד הנשמות כלנו שוים ומאחדים.

לפי זה נבין מדוע הקמת המשכן באה דוקא על ידי 'מחצית השקל' בשונה מיתר הדברים שבקדשה שצריכים להיות שלמים.

לפני שמתחילה העבודה עצמה (ולדגמה במשפן, עבודת הקרבנות), צריך להיות קדם הבטול וההתאחדות המחלטת עם ה', מתוך הרגשה של 'מחצית' - כפי שלמדנו קדם שהשלמות שלנו היא רק כשאנו מתאחדים עם ה'. וכפי שהדבר מדגש גם בשם הפרשה 'ויקהל' - תחלה יש להקהיל ולחבר הכל לה', ורק אחר כך, יכולה וצריכה להתגלות השלמות של כל דבר (כמו הקרבן שצריך להיות תמים וללא מום).

וכך הדבר גם בחיי היום-יום של יהודי. תחלת היום היא ב"מודה אני לפניך" - הודאה ובטול לה', וכן ב"הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעה כמוך" - התאחדות עם יהודי שני, הבאה מתוך הבטול לה'. ורק אחר כך יכולה להיות השלמות של כל המעשים שלנו במשך היום. עלינו להוסיף באהבת ואחדות ישראל אמתית, על ידי שאנו מביטים כיצד כל יהודי - ללא יוצא מן הכלל - הוא "חלק אלוהה ממעל ממש". כך נזכה ל'הקהל הגדול' - "קהל גדול לשובו הנה" בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

(מעובד ע"פ שיחת ש"פ ויקהל תשנ"ב. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

אגרות קודש

בי"ה, ט"ו אדר, תשט"ו
ברוקלין.

לאהלי"י באה"ק ת"ו

ברכה ושלוש!

נתקבלו הפדיונות שנכתבו ליום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ואזכיר אתכן על הציון שלו בעת רצון, להצלחה בלימודיכן, תלמוד תורה ביראת שמים.

כ"ק מו"ח אדמו"ר, נשיא ישראל, אשר על שמו נקרא המוסד בו אתן לומדות, חייו צריכים לשמש דוגמא כדי להשתדל ולהתאמץ ללכת בדרכיו. ובדאי ידועים לכן כמה פרטים מתולדות ימי חייו. ובהמשך להרשימה מיומנו שנשלחה לכן בשנה שעברה, מוסג"פ רשימת יומנו המספרת אודות מאסרו השני.

ויהי רצון אשר כל אחת ואחת מכן תשתדל בכל יכלתה בשקידה והתמדה בלימודי ובהנהגה טובה, הן בין כתלי בית הספר והן מחוצה להם, ואז בטח יצליח השם יתברך את כל אחת ואחת מכם בגשם וברוח.

המחכה לבשורות טובות מהצלחתכם בלימוד ובהנהגה טובה, ובפרט בכבוד הורים ומורים.

בברכה.

חומש לקריאה בציבור

פרשת ויקהל

את־בגדי הקדש לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בגְדֵי כְּנֹוֹ לְכַהֵן: וַיֵּצְאוּ פְּלִעְדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה: (ע"ב בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה (לה, ב)

תַּעֲשֶׂה - ולא תַעֲשֶׂה. יש לעשות מְלָאכָה זו בְּלִי התַעֲסָקוֹת מִיַּחַדָּת, כִּי־אִם בְּדַרְךְ אַגָּב, כְּאִלּוּ נַעֲשִׂית מֵאֲלֵיָהּ. וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ - אִזּוֹ הַשַּׁבָּת מֵאִיר לְאַדָּם. שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לַה' - שֶׁהָרִי גַם בַּיּוֹמֹת הַחֹל הוּא בְּכַחֲנִית 'שַׁבַּת', וְכַשְׁמֹנִיעַ יוֹם הַשַּׁבָּת בָּאָה לוֹ, אִפּוֹא, תּוֹסַפֵּת קֹדֶשָׁה, 'שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן'.

(לקוטי שיעור, כרך א עמ' 187)

שְׁנֵי כֹא וַיָּבִיאוּ כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִשְׂאוֹ לְבֹו וְכֹל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְמְלָאכֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְלְכָל־עֲבֹדָתוֹ וְלִבְגְדֵי הַקֹּדֶשׁ: ^ב וַיָּבִיאוּ הָאֲנָשִׁים עֲלֵהֲנָשִׁים כָּל גְּדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וְזָוִם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל־כְּלֵי זָהָב וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה: ^ג וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים הֵבִיאוּ: ^ד כָּל־מְרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכֹל אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל־מְלָאכֶת הָעֹבֵדָה הֵבִיאוּ: ^ה וְכָל־אִשָּׁה חַכְמַת־לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מַטְוֵה אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן אֶת־תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ: ^ו וְכָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נִשְׂאָ לְבָן אֲתָנָה בְּחַכְמָה טָווּ אֶת־הָעִזִּים: ^ז וְהַנְּשֹׂאִם הֵבִיאוּ אֶת אֲבָנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֲבָנֵי הַמְּלָאִים לְאַפֹּד וְלַחֲשֹׁן: ^ח וְאֶת־הַבָּשָׂם וְאֶת־הַשֶּׁמֶן לְמָאוֹר וְלַשֶּׁמֶן הַמּוֹשְׁחָה וְלַקְטֹרֶת הַפְּסָמִים: ^ט כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדְבָה לְבָבָהּ

לַה' וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם: ^א שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לַיהוָה כָּל־הַעֲשֶׂה כֹו מְלָאכָה יוּמָת: ^ב לֹא תַבְעֲרוּ אִשׁ כָּל־מְשַׁכְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת: ^ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֹאמֹר: ^ד קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כָּל גְּדִיב לְבֹו יִבְיֹאֶה אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנִחֲשֶׁת: ^ה וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: ^ו וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וְעֲצֵי שִׁטִּים: ^ז וְשֶׁמֶן לְמָאוֹר וְבָשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמּוֹשְׁחָה וְלַקְטֹרֶת הַפְּסָמִים: ^ח וְאֲבָנֵי־שֹהַם וְאֲבָנֵי מְלָאִים לְאַפֹּד וְלַחֲשֹׁן: ^ט וְכָל־חַכְמַת־לֵב בְּכֶם יָבִיאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: (ישראל) ^י אֶת־הַמּוֹשְׁפָן אֶת־אֹהֶלוֹ וְאֶת־מִכְסָּהוּ אֶת־קַרְסָּיו וְאֶת־קַרְשָׁיו אֶת־בְּרִיחוֹ אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנָיו: ^{יא} אֶת־הָאָרֶן וְאֶת־בְּדָיו אֶת־הַכַּפֹּרֶת וְאֶת פְּרֻכַת הַמָּסָד: ^{יב} אֶת־הַשְּׁלֶחַן וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים: ^{יג} וְאֶת־מִנְרַת הַמָּאוֹר וְאֶת־כְּלָיָהּ וְאֶת־נִרְתִּיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאוֹר: ^{יד} וְאֶת־מִזְבַּח הַקְטֹרֶת וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת שֶׁמֶן הַמּוֹשְׁחָה וְאֶת קַטְרֵת הַפְּסָמִים וְאֶת־מָסָד הַפֶּתַח לְפֶתַח הַמּוֹשְׁפָן: ^{טו} אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כְּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ: ^{טז} אֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת מָסָד שַׁעַר הַחֲצֵר: ^{יז} אֶת־יִתְדֵת הַמּוֹשְׁפָן וְאֶת־יִתְדֵת הַחֲצֵר וְאֶת־מִיתְרֵיהֶם: ^{יח} אֶת־בְּגְדֵי הַשָּׂרָד לְשַׂרְת בַּקֹּדֶשׁ

בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר: וַיָּבֵאוּ כָּל-הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלֹאכֶתוֹ אֲשֶׁר-הֵמָּה עֹשִׂים: וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֵבֶרֶה לְמְלָאכֶת אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ: וַיִּצְוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אֲלֵ-יַעֲשׂוּ-עוֹד מְלָאכֶת לְתַרומַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּבְלֹא הָעָם מֵהֵבִיא: וְהַמְּלָאכֶת הַזֹּאת הִיא לְכָל-הַמְּלָאכֶת לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: ׀

~ נקודות משיחות קודש ~

טויות היריעות מעל העזים

ובצלאל בן אוּרִי בן חור למטה יהודה, עשה את כל-אשר-צוה יהוה את-משה:

כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו כו' כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה בליס ואחר-כך משפן. אמר לו בצלאל, מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר-כך משים בליס בתוכו. . וכן עשה (לה, כב. ובפירוש רש"י)

יש לעין, דאם היו צריכים לבנות המשפן כ"מנהג העולם", מדוע עשו את היריעות תחלה ואחר-כך את הקרשים, דלא כמנהג העולם שבונים את קירות הבית, ורק אחר-כך את גגו (וראה גם רבותינו בעלי התוספות ויקהל לו, יד, ועוד)?

ויש לתרץ בפשטות:

על הפסוק (ויקהל לה, כו) "וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוו את העזים" פירש רש"י "היא היתה אמנות יתרה, שמעל העזין היו טוין אותן". וכן פירש רש"י במסכת שבת (עד, ב דבור-המתחיל שטוף) "קרא קדריש, טוו את העזים, בגופן של עזים משמע". והינו שהביאו הנשים את העזים כשהצמר טווי על גופן ממש.

ואם-כן מוכן מעצמו, שמצד צער בעלי-חיים, לא היה אפשר להשהות את העזים עם הטויה על גביהם עד שסיימו לבנות את הקרשים, ולכן היו מכרחים לעשות את היריעות מיד אחרי שטוו אותן.

(על-פי לקוטי-שיחות כרך טו, עמוד 449 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

רביעי ה ויעשו כל-חכם-לב בעשי המלאכה את- המשפן עשר יריעת שש משור ותכלת וארגמן ותולעת שני פרכים מעשה חשב עשה אתם:

אתם להביא לכל-המלאכה אשר צוה יהוה לעשות ביד-משה הביאו בני-ישראל נדבה ליהוה: ׀

~ נקודות משיחות קודש ~

ויבאו האנשים על הנשים (לה, כב) דיוע השקלא-וטרנא בקא דנשים תיבות בבנין המקדש, שהוא מצות-עשה שהזמן גרמא (דאין בונין אותו בלילה). ויש לומר, שאין על אשה חובת גברא לקים מצות "ועשו לי מקדש" (שעל הצבור), אלא הוא חייב מצד התפצא של המקדש. והינו, שאדר בנין המקדש מחייב שבנינו יהיה על-ידי הצבור - "ועשו", עשית כלל ישראל, ולכן שייך זה לכל ישראל, אנשים ונשים.

(לקוטי שיחות, כרך ל', עמ' 119)

שלישי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קְרָא יְהוָה בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן-אוּרִי בֶן-חֹר לְמִטֵּה יְהוּדָה: ׀ וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל-מְלָאכֶת: ׀ וְלַחֲשֹׁב מַחֲשֶׁבֶת לַעֲשׂוֹת בְּוָהֵב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת: ׀ וּבַחֲרֻשֶׁת אֲבָן לְמִלֵּאת וּבַחֲרֻשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל-מְלָאכֶת מַחֲשֶׁבֶת: ׀ וְלַהוֹרֵת נֶתֶן בְּלָבוֹ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן-אַחִיסָפָד לְמִטֵּה-דָן: ׀ מֵלֵא אַתֶּם חֲכַמְתֶּם לְב לַעֲשׂוֹת כָּל-מְלָאכֶת חֲרָשׁ וְחֲשֵׁב וְרָקַם בְּתַכְלֵת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ וְאַרְגָּ עֵשִׂי כָּל-מְלָאכֶת וְחֲשִׁבִי מַחֲשֶׁבֶת: לו ׀ וְעָשֶׂה בְּצַלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה וּתְבוּנָה בְהֵמָּה לְדַעַת לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מְלָאכֶת עֲבַדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה: ׀ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצַלְאֵל וְאֶל-אַהֲלִיאֵב וְאֶל כָּל-אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה בְּלָבוֹ כֹּל אֲשֶׁר נִשְׂאוּ לְבוֹ לְקַרְבֵּה אֶל-הַמְּלָאכֶה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ: ׀ וַיִּקְהוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמְלָאכֶת עֲבַדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הָבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה

האִמָּה רַחֵב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: כׁ שְׁתֵּי יָדַי לְקֶרֶשׁ
הָאֶחָד מִשְׁלֹכֶת אַחַת אֶל־אַחַת בֵּן עֲשֵׂה לְכָל
קֶרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן: כׁ וַיַּעַשׂ אֶת־הַקֶּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן
עֲשָׂרִים קֶרָשִׁים לַפֶּאֶת נֹגֵב תִּימְנָה: כׁ וְאַרְבָּעִים
אֲדָנִים־כֶּסֶף עֲשֵׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקֶּרָשִׁים שְׁנֵי
אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֵׁתֵי יָדָיו וְשְׁנֵי
אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֵׁתֵי יָדָיו:
כׁ וְלִצְלַע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִיָּה לַפֶּאֶת צָפוֹן עֲשֵׂה
עֲשָׂרִים קֶרָשִׁים: כׁ וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי
אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת
הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: כׁ וְלִירְכָתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָה עֲשֵׂה
שֵׁשֶׁה קֶרָשִׁים: כׁ וְשְׁנֵי קֶרָשִׁים עֲשֵׂה לְמִקְצַעַת
הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיו: כׁ וְהָיוּ תְּוֹאֵמִם מִלְּמִטָּה
וַיְחַדְּדוּ יְהוָה תְּמִים אֶל־רֵאשֵׁי אֶל־הַטַּבַּעַת
הָאֶחַת בֵּן עֲשֵׂה לְשִׁנְיָהֶם לְשְׁנֵי הַמִּקְצַעַת:
כׁ וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קֶרָשִׁים וְאֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שֵׁשֶׁה עֶשֶׂר
אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ
הָאֶחָד: כׁ וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה
לְקֶרְשֵׁי צְלַע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחַת: כׁ וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִם
לְקֶרְשֵׁי צְלַע־הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִיָּה וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִם
לְקֶרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתָיו יָמָה: כׁ וַיַּעַשׂ אֶת־
הַבְּרִיחַ הַתִּיכָן לְבָרִחַ בְּתוֹךְ הַקֶּרָשִׁים מִן־הַקְּצֵה
אֶל־הַקְּצֵה: כׁ וְאֶת־הַקֶּרָשִׁים צָפָה זָהָב וְאֶת־
מַבְעַתָּם עֲשֵׂה זָהָב בְּתִים לְבְּרִיחֵם וַיִּצַּף אֶת־
הַבְּרִיחִם זָהָב: כׁ וַיַּעַשׂ אֶת־הַפְּרָכֶת תְּכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשׁוֹר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב
עֲשֵׂה אֹתָהּ בְּרִיחִים: כׁ וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבָּעַה עֲמוּדֵי
שִׁטִּים וַיִּצַּפֵּם זָהָב וְוִיחֵם זָהָב וַיִּצַּק לָהֶם
אַרְבָּעַה אֲדָנִים־כֶּסֶף: כׁ וַיַּעַשׂ מִסָּךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשׁוֹר מַעֲשֵׂה
רָקִים: כׁ וְאֶת־עֲמוּדָיו חֲמִשָּׁה וְאֶת־וִוִיחֵם וַצָּפָה
רֵאשֵׁיהֶם וְחֲשָׁקֵיהֶם זָהָב וְאֲדָנִיהֶם חֲמִשָּׁה
נְחֹשֶׁת: פ לו ׀ וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת־הָאָרֶן עֲצֵי

כׁ אֲרָךְ הִירִיעָה הָאֶחַת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בְּאִמָּה
וְרַחֵב אַרְבַּע בְּאִמָּה הִירִיעָה הָאֶחַת מִדָּה אַחַת
לְכָל־הִירִיעֹת: וַיַּחֲבֹר אֶת־חֲמִשׁ הִירִיעֹת אַחַת
אֶל־אַחַת וְחֲמִשׁ יְרִיעֹת חָבַר אַחַת אֶל־אַחַת:
כׁ וַיַּעַשׂ לְלֵאֵת תְּכֵלֶת עַל שְׁפַת הִירִיעָה הָאֶחַת
מִקְצֵה בַּמַּחְבֵּרַת בֵּן עֲשֵׂה בְּשַׁפַּת הִירִיעָה
הַקִּיצוּנָה בַּמַּחְבֵּרַת הַשְּׁנִיָּה: כׁ חֲמִשִּׁים לְלֵאֵת
עֲשֵׂה בִירִיעָה הָאֶחַת וְחֲמִשִּׁים לְלֵאֵת עֲשֵׂה
בְּקֵצֵה הִירִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֵּרַת הַשְּׁנִיָּה מִקְבִּילַת
הַלְּלֵאֵת אַחַת אֶל־אַחַת: כׁ וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קֶרְסִי
זָהָב וַיַּחֲבֹר אֶת־הִירִיעֹת אַחַת אֶל־אַחַת
בְּקֶרְסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: פ ׀ וַיַּעַשׂ יְרִיעֹת
עוֹיִם לְאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן עֲשֵׁת־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת
עֲשֵׂה אֹתָם: כׁ אֲרָךְ הִירִיעָה הָאֶחַת שְׁלֹשִׁים
בְּאִמָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רַחֵב הִירִיעָה הָאֶחַת
מִדָּה אַחַת לְעֲשֵׁתֵי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת: כׁ וַיַּחֲבֹר
אֶת־חֲמִשׁ הִירִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הִירִיעֹת
לְבָד: כׁ וַיַּעַשׂ לְלֵאֵת חֲמִשִּׁים עַל שְׁפַת הִירִיעָה
הַקִּיצוּנָה בַּמַּחְבֵּרַת וְחֲמִשִּׁים לְלֵאֵת עֲשֵׂה עַל־
שְׁפַת הִירִיעָה הַחֲבֵרַת הַשְּׁנִיָּה: כׁ וַיַּעַשׂ קֶרְסִי
נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחָבַר אֶת־הָאֹהֶל לְהִיֵּת אֶחָד:
כׁ וַיַּעַשׂ מִכְּסֵה לְאֹהֶל עֶרְת אֵילִם מְאֻדָּמִים
וּמִכְּסֵה עֶרְת תְּחָשִׁים מִלְּמַעְלָה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

ומכסה עורות תחשים מלמעלה (לו, יט)
צבועי ה'תחשו' הם חלק מהחיי. ויש לרמוז, ש'חיי קאי על
הקב"ה, שהוא "חיי העולמים", המקור של כל נבוא על כל
פרטיו, גם פרט טפל וחיצוני. וזה נרמז בכך שצבועי ה'תחשו',
שקם דבר חיצוני, הם מ'מין החיי', הקב"ה. לכן היו עורות
אלו מלמעלה, כי הם מבטאים באופן מיוחד את תכנו הפנימי
של המשכן, שהוא השראת השכינה באופן כזה שמתגלה
שכל פרט בא מהקב"ה.

(לקוטי שיעור, כרך לא, עמ' 138)

חמישי כׁ וַיַּעַשׂ אֶת־הַקֶּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים
עֲמוּדִים: כׁ עֶשֶׂר אַמּוֹת אֲרָךְ הַקֶּרֶשׁ וְאִמָּה וְחִצְיֵי

ותיבותיה; ואלו העבדה שאינו מן המדה, ודושה לנו מתורה שבעל פה, שאין לה גבול, ונתן להוסיף ולחדש בה עוד ועוד.

(התועודות תשמ"ח, כרך ב, עמ' 442)

ויעש את המנרה זהב טהור מקשה עשה את המנרה ירכה וקנה גביעה פפתריה ופרחיה ממנה היו: והששה קנים יצאים מצדיה שלשה וקני מנרה מצדה האחד ושלשה קני מנרה מצדה השני: ושלשה גבעים משקדים בקנה האחד פפתור ופרח ושלשה גבעים משקדים בקנה אחד פפתור ופרח בן לששת הקנים היצאים מן המנרה: ובמנרה ארבעה גבעים משקדים פפתריה ופרחיה: ובפתור תחת שני הקנים ממנה ובפתור תחת שני הקנים ממנה לששת הקנים היצאים ממנה: בפפתריהם וקנתם ממנה היו פלה מקשה אחת זהב טהור: ויעש את נרתיה שבעה ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור: ובפתור זהב טהור עשה אתה ואת כל פליה: פ ויעש את מזבח הקטרת עצי שטים אמה ארבו ואמה רחבו רבוע ואמתים קמתו ממנו היו קרנתיו: ויצף אתו זהב טהור את גגו ואת קורתיו סביב ואת קרנתיו ויעש לו זר זהב סביב: ושתי טבעת זהב עשה לו מתחת לזו על שתי צלעותיו על שני צדיו לבתים לבדים לשאת אתו בהם: ויעש את הבדים עצי שטים ויצף אתם זהב: ויעש את שמן המשחה קדש ואת קטרת הפמים טהור

מעשה רקח: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

ויעש את המנורה (לו, יז) הקשו המפרשים, שבאן משמע שבעל פה עשה את המנורה, ואלו מפשטות לשון רש"י לעיל (תרומה כה, לא) משמע שנעשתה על ידי משה, שהשליך את

שטים אמתים ורחבי ארבו ואמה ורחבי רחבו ואמה ורחבי קמתו: ויצפהו זהב טהור מבית ומחוץ ויעש לו זר זהב סביב: ויצק לו ארבע טבעת זהב על ארבע פעמתיו ושתי טבעת על צלעו השנית: ויעש בדי עצי שטים ויצף אתם זהב: ויבא את הבדים פטבעת על צלעת הארן לשאת את הארן: ויעש פפתור זהב טהור אמתים ורחבי ארפה ואמה ורחבי רחבה: ויעש שני כרכים זהב מקשה עשה אתם משני קצות הפפתור: כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה מן הפפתור עשה את הכרכים משני קצותיו: ויהיו הכרכים פרשי כנפים למעלה סככים בכנפיהם על הפפתור ופניהם איש אל אחיו אל הפפתור היו פני הכרכים: פ ויעש את השלחן עצי שטים אמתים ארבו ואמה רחבו ואמה ורחבי קמתו: ויצף אתו זהב טהור ויעש לו זר זהב סביב: ויעש לו מסגרת טפח סביב ויעש זר זהב למסגרתו סביב: ויצק לו ארבע טבעת זהב ויתן את הטבעת על ארבע הפאת אשר לארבע רגליו: לעמת המסגרת היו הטבעת בתים לבדים לשאת את השלחן: ויעש את הבדים עצי שטים ויצף אתם זהב לשאת את השלחן: ויעש את הכלים אשר על השלחן את קערותיו ואת פפתיו ואת מנקיותיו ואת הקשות אשר יסד בהן זהב טהור: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

ויעש בצלאל את הארון . . אמתים ורחבי ארבו (לו, א) מקום ארון אינו מן המדה (יומא כא, א) הרי שבארון חבירו להם יחדיו 'גבול' (אמתים ורחבי וגו') ו'בלי גבול' (אינו מן המדה). וימקם מה שמדת הארון מופיעה בתורה שבכתב, שהיא מגבלת במספר אותיותיה

הפּכּר לָאוּר. וְנִרְאָה לוֹמֵר, שֶׁעַל פִּי דְבָרֵי רִשְׁי לְעִיל "לְפִי שָׁנָתָן נִפְשׁוּ עַל הַמְּלָאכָה. . . נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ" - אֵינוּ מִכְרַח שֶׁבְצִלָּל עָשָׂה אֶת הַמְּנוּחָה.

(לקוטי שיעור, כרך לח, עמ' 34)

נַחֲשֶׁת וְוֵי הַעֲמוּדִים וְחֻשׁוּקֵיהֶם כֶּסֶף וְצָפוּי רְאִישֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם מְחַשְׁקִים כֶּסֶף כָּל עַמּוּדֵי הַחֲצֵר: ^{יח} וּמִסְךְ שֶׁעַר הַחֲצֵר מַעֲשֶׂה רָקִם תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיֵשׁ מִשּׁוֹר וְעֶשְׂרִים אֲמָה אַרְךְ וְקוֹמָה בְּרַחֵב חֲמֵשׁ אַמּוֹת לַעֲמֹת קִלְעֵי הַחֲצֵר: ^{יט} וְעַמּוּדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבַּעַה נַחֲשֶׁת וְוֵיהֶם כֶּסֶף וְצָפוּי רְאִישֵׁיהֶם וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף: ^כ וְכָל־הַיְתִידֹת לְמוֹשֶׁפֶן וְלַחֲצֵר סָבִיב נַחֲשֶׁת: סָס

חצי קריש

וְתַגְדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹה רַבָּא. אֲמַן בְּעִלְמָא דִּי בְרָא כְרַעוּתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוּרְקָנָהּ וְיִקְרַב מוֹשִׁיחָה. אֲמַן כְּתִיבִיכּוֹן וְכִיּוֹמִיכּוֹן וְכִתְנִי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעִגְלָא וְכּוֹמֵן קְרִיב וְאַמְרוּ אֲמֵן: אֲמַן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי וְלְעַלְמֵי עֵלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ: יְהֵא שְׁמוֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי וְלְעַלְמֵי עֵלְמַיָּא. וְיִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְחַלֵּל, שְׁמֹה דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֲמַן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְיִשְׁרָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמָתָא, דְאַמְרוּן בְּעִלְמָא, וְאַמְרוּ אֲמֵן: אֲמַן

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיַּעַשׂ אֶת הַפִּיזוֹר נַחֲשֶׁת וְאֶת פָּנָיו נַחֲשֶׁת כַּמֶּה בְּמִרְאֵת הַצְּבָאוֹת (לח, ח)

אָמַר רַבְנֵי הַגָּזָן: בְּתַרְוֵימוֹת הַמִּשְׁכָּן הָיוּ זֵהָב וְכֶסֶף וְנַחֲשֶׁת, וְלֹא הָיָה דָבָר מִבְּרִיק חוּץ מִהַמְּרָאוֹת הַצְּבָאוֹת, שֶׁמֶהֱוֶה נַעֲשׂוּ הַפִּיזוֹר וְכֵנָּה. הַפִּיזוֹר וְכֵנָּה מִפְּרֻטִים בְּסוּף כָּל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן, אֲךֹּ שְׂמוֹשֶׁם בְּרֹאשׁ כָּל עֲבוֹדוֹת הַמִּשְׁכָּן, כִּי "נַעֲוִץ תַּחֲלֹתָן בְּסוּפָן".

(הוי"ס ט"ז אדר"א)

מִפְטִיר ל ^א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ב כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנִתְּנוּ אִישׁ כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בִּפְקֹד אַתֶּם וְלֹא־יְהִיָּה בְּהֶם גִּגֹּף בִּפְקֹד אַתֶּם: ^ג זֶה וְיִתְּנוּ כָּל־הָעֵבֶר

שְׁבִיעֵי לַח ^א וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אַרְכּוֹ וְחֲמֵשׁ־אַמּוֹת רָחְבוֹ רַבּוּעַ וְשִׁלְשׁ אַמּוֹת קָמְתוֹ: ^ב וַיַּעַשׂ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמִּנּוֹ הָיוּ קַרְנֹתָיו וַיִּצַּף אֹתוֹ נַחֲשֶׁת: ^ג וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַפִּיזוֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְּזוֹרָקֹת אֶת־הַמְּזוֹלָגֹת וְאֶת־הַמַּחְתֹּת כָּל־כְּלֵי עֹשֶׂה נַחֲשֶׁת: ^ד וַיַּעַשׂ לְמִזְבֵּחַ מִכְּבָר מַעֲשֶׂה רִשֶׁת נַחֲשֶׁת תַּחַת כַּרְפֵּי מְלֻמָּטָה עַד־חֲצִי: ^ה וַיִּצַּק אַרְבַּע טַבַּעֹת בְּאַרְבַּע הַקְּצוֹת לְמִכְבַּר הַנַּחֲשֶׁת בְּתִים לְבָדִים: ^ו וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַּף אֹתָם נַחֲשֶׁת: ^ז וַיִּבְאֵן אֶת־הַבָּדִים בְּטַבַּעֹת עַל צִלְעוֹת הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׂאת אֹתוֹ בְּהֶם נְכוּב לַחַת עֹשֶׂה אֹתוֹ: ^ח וַיַּעַשׂ אֶת הַפִּזוֹר נַחֲשֶׁת וְאֶת פָּנָיו נַחֲשֶׁת בְּמִרְאֵת הַצְּבָאוֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ^ט וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לְפָאֵת וְגַב תִּימְנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר יֵשׁ מִשּׁוֹר מֵאָה בְּאַמָּה: עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים נַחֲשֶׁת וְוֵי הַעֲמוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף: ^י וְלְפָאֵת צָפוֹן מֵאָה בְּאַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים נַחֲשֶׁת וְוֵי הַעֲמוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף: ^{יא} וְלְפָאֵת־יָם קִלְעֵים חֲמֵשִׁים בְּאַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרֶה וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרֶה וְוֵי הַעֲמוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף: ^{יב} וְלְפָאֵת קִדְמָה מְזוֹרְחָה חֲמֵשִׁים אֲמָה: ^{יג} קִלְעֵים חֲמֵשִׁי עֶשְׂרֶה אֲמָה אֶל־הַכֶּתֵף עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: ^{יד} וְלְכֶתֵף הַשְּׂנִית מִזָּה וּמִזָּה לְשֶׁעַר הַחֲצֵר קִלְעֵים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֶה אֲמָה עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: ^{טו} כָּל־קִלְעֵי הַחֲצֵר סָבִיב יֵשׁ מִשּׁוֹר: ^{טז} וְהָאֲדָנִים לְעַמּוּדִים

לְתַת אֶת־תְּרוֹמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם:
 וְלִקְחַתְּ אֶת־כֶּסֶף הַכִּפָּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְנָתַתְּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל לְזָכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־
 נַפְשֹׁתֵיכֶם: פ' קכ"ב פסוקים, סנוא"ה סימן.

עַל־הַפְּקוּדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
 עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה
 לַיהוָה: י' פֶּל הַעֵבֶר עַל־הַפְּקוּדִים מִבְּנֵי עֶשְׂרִים
 שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: ט' הַעֲשִׂיר
 לֹא־יִרְפָּה וְהָדָל לֹא יִמְעִיט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטרף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַיִן־חַיִּים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מְאֹד. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי־נַעַם, וְכַל־נְתִיבְתִיָּה שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְאֹלָה עֶשֶׂר וְכַבּוּד. יי' חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:
 מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

**בְּרוּךְ אַתָּה יי' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
 הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי' הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
 עַמּוֹ וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מורים

יז וַיִּכְרַת יְהוֹדָע מִתְחֵלָה אֶת־
 הַבְּרִית בֵּין יְהוָה וּבֵין הַמַּלְאָךְ וּבֵין
 הָעָם לְהִיוֹת לָעָם לִיתְהַי שִׁיחַ
 פֶּלֶם נֶאֱמַר לַעֲבֹדַת ה' וְלִהְיוֹת
 הַכְּעֵלִים, וְאַחַר כֵּן וּבֵין הַמַּלְאָךְ וּבֵין
 הָעָם שִׁיחַ נֶאֱמַר לְמַלְכֶם:
 יח וַיָּבֹאוּ כָל־עַם הָאָרֶץ בֵּית־
 הַכְּעֵל וַיִּתְּצוּהוּ מִלְשׁוֹן יְהוָה אֶת־
 מוֹבַחְתּוֹ וְאֶת־צִלְמוֹ שִׁבְרוּ

הפטרה לפרשת שקלים לקריאה בציבור

ולשמו"ת במלכים ב פרק יא

**י' וַיִּכְרַת יְהוֹדָע אֶת־הַבְּרִית בֵּין
 יְהוָה וּבֵין הַמַּלְאָךְ וּבֵין הָעָם לְהִיוֹת לָעָם**

שי למורא
 יז בֵּין ה' וּבֵין הַמַּלְאָךְ וּבֵין
 הָעָם, שִׁיחַ הַמַּלְאָךְ וְהָעָם אַחֲרֵי ה'.
 וּבֵין הַמַּלְאָךְ וּבֵין הָעָם, שִׁיחַ
 עֲבָדִים לְמַלְכֵהוּ. יח פְּקֻדַת עַל
 בֵּית ה', מְנַמֵּים עַל עֲבֹדַת בֵּית
 הַמַּקְדֵּשׁ, כִּפִּי שְׂתַקֵּן דָּוִד.

**לַיהוָה וּבֵין הַמַּלְאָךְ וּבֵין הָעָם:
 יח וַיָּבֹאוּ כָל־עַם הָאָרֶץ
 בֵּית־הַכְּעֵל וַיִּתְּצוּהוּ אֶת־מוֹבַחְתּוֹ וְאֶת־צִלְמוֹ שִׁבְרוּ הַיָּטֵב**

היטב בחזק ואת מתן קד שמו כהן הפעל הרגו לפני המזבחות וישם הכהן פקדת ממונים על־בית יהוה כפי שתקן דוד, כי עתליו במלה את סדר משמרות הבית: יש אחר כך קצו הכרית השני בין המלך ובין העם ויקח את־שרי המאות ואת־הכרי את האדירים ואת־הרצים ואת המושלים ואת א כל־עם הארץ וירידו את־המלך מבית יהוה ויבואו דרך־שער הרצים אל בית המלך וישב על־כסא המלכים: כ וישמח כל־עם הארץ והעיר שקמה נחה, ולא נהעורר עוד מלחמה בעבור זה, כי ואת־עתליוהו המיתו בחרב בית המלך ולא היה עוד מי לעורר מלחמה: א בן־שבע שנים יהואש במלכו: כ בשנת־שבע ליהוא מלך ישראל מלך יהואש בן אחזיהו מלך יהודה וארבעים שנה מלך בירושלים ושם אמו צביה מבאר שבע: ג ויעש יהואש הישר בעיני יהוה כלימיו אשר הורוהו אשר למדו יהודע הכהן ואחרי מות יהודע השחית דרכו (ד"ה ב כד ז): ד רק הכמות יחיד לשמים לא־סרו עוד העם מזבחים ומקטרים בכמות ועגשם כרת משנבנה הבית: ה ויאמר יהואש אל־הכהנים כל־כסף הקדשים אשר־יבא בית־יהוה כסף עזב ממצית השקל וכן איש כסף נפשות ערפו שיחנב ערך נפשו, גם כל־כסף אשר יעלה על לב־איש להביא בנדבה לברק הבית יהוה: ו כל הכספים האלו יקחו להם הכהנים לעצמם איש מאת מקרו והם יחזקו תמורתו, משלחם את־ברק הבית מקום השבר והרוע לכל אשר־ימצא שם ברק: ז ויהי בשנת עשרים ושלוש שנה למלך יהואש אז ראה כי לא־חזקו הכהנים את־ברק הבית: ח ויקרא המלך יהואש ליהודע הכהן ולכהנים ויאמר אליהם מדוע אינכם מחזקים את־ברק הבית ועתה אל־תקחו־כסף מאת מקריכם כִּי־לברק הבית תתנהו: ט ויאתו הכהנים לבלתי קחת־כסף מאת העם ולבלתי חזק את־ברק

ג) כל ימיו אשר הורהו יהודע הכהן, אבל אחרי מות יהודע, השחית דרכו, כמו שכתוב ב"דברי הימים". ד) הכמות, כמות יחיד להקריב לה'. ואסור לעשותם משנבנה בית המקדש. ה) כסף עזב, הוא הכסף של מצציות השקלים שפלטם נתנו בכל שנה. איש כסף נפשות ערפו, כגון האומר "ערך נפשי עלי", או "ערך פלוני עלי", שהוא קצוב בתורה לפי השנים של הנערך. ו) ברק, מקשה וסדק בקור. ח) כי לברק הבית תתנהו, מיד כבואו לברכם תנו אותו באוצר בית ה', עד שתהיה בהם די לחזק את הבית ט) לבלתי קחת כסף מאת העם וגו', שלא יקחו הכסף לעצמם ויצטרכו לתקן משלחם, כפי שאמר להם יהואש מקדם.

וְאֵת מִתֵּן כַּהֵן הַפֶּעַל הָרְגוּ לְפָנַי הַמִּזְבְּחוֹת וַיִּשֶׁם הַכֹּהֵן פְּקֻדַת עַל־בַּיִת יְהוָה: י' וַיִּקַּח אֶת־שָׂרֵי הַמְּאוֹת וְאֶת־הַכָּרִי וְאֶת־הַרְצִים וְאֶת־הַכֹּהֲנִים וְאֶת אֵשׁ כֶּסֶף נַפְשוֹת עֵרְפוּ, כְּגוֹן הַאֹמֵר "עֵרֶךְ נַפְשִׁי עָלַי", או "עֵרֶךְ פְּלוֹנִי עָלַי", שְׂהוּא קִצּוּב בַּתּוֹרָה לְפִי הַשָּׁנִים שֶׁל הַנְּעֻרָה. (ו) בְּרֵק, מְקֻשָׁה וְסֻדָּק בְּקוֹר. ח) כִּי לְבֵרֵק הַבַּיִת תִּתְּנֶהוּ, מִיָּד כְּבּוֹאוֹ לְבִרְכָם תִּנְנוּ אוֹתוֹ בְּאוֹצֵר בַּיִת ה', עַד שֶׁתִּהְיֶה בָהֶם דִּי לְחֻזַּק אֶת הַבַּיִת. ט) לְבִלְתִּי קַחַת כֶּסֶף מֵאֵת הָעָם וְגו', שֶׁלֹּא יִקְחוּ הַכֹּהֵן לְעַצְמָם וַיִּצְטָרְכוּ לְתַקֵּן מִשְׁלַחֵם, כְּפִי שֶׁאָמַר לָהֶם יְהוֹאֵשׁ מִקְדָּם.

עַם־הָאָרֶץ וְהָעִיר שִׁקְטָה וְאֶת־עַתְלֵיהוּ הַמִּיתוּ בַּחֶרֶב בֵּית הַמֶּלֶךְ: יב' א בן־שבע שנים יהואש במלכו: כ בשנת־שבע ליהוא מלך יהואש וארבעים שנה מלך בירושלים ושם אמו צביה מבאר שבע: ג ויעש יהואש הישר בעיני יהוה כלימיו אשר הורהו יהודע הכהן: ד רק הכמות לא־סרו עוד העם מזבחים ומקטרים בכמות: ה ויאמר יהואש אל־הכהנים כל־כסף הקדשים אשר־יבא בית־יהוה כסף עזב איש כסף נפשות ערפו כל־כסף אשר יעלה על לב־איש להביא בית יהוה: ו יקחו להם הכהנים איש מאת מקרו והם יחזקו את־ברק הבית לכל אשר־ימצא שם ברק: ז ויהי בשנת עשרים ושלוש שנה למלך יהואש לא־חזקו הכהנים את־ברק הבית: ח ויקרא המלך יהואש ליהודע הכהן ולכהנים ויאמר אליהם מדוע אינכם מחזקים את־ברק הבית ועתה אל־תקחו־כסף מאת מקריכם כִּי־לברק הבית תתנהו: ט ויאתו הכהנים לבלתי קחת־כסף מאת העם ולבלתי חזק את־ברק

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְדוּעַ אֵינְכֶם מְחַזְּקִים אֶת־בְּרֵק הַבַּיִת וְעַתָּה אֵל־תִּקְחוּ עוֹד כֶּסֶף מֵאֵת מְקַרְיָכֶם וְאֵל תַּחְנוּקוּ הַבַּיִת מִשְׁלַחֵם כִּי־לְבֵרֵק הַבַּיִת תִּתְּנֶהוּ הַכֹּהֵן בְּמָקוֹם מִזְבֵּן בּוֹ לְבֵרֵק הַבַּיִת, אִם יִפְחוּת יִפְחוּת, וְאִם יוֹתֵר יוֹתֵר: ט' וַיָּאִתּוּ נִתְרָצוּ הַכֹּהֲנִים לְבִלְתִּי קַחַת־כֶּסֶף

שי למורא

(א) מימין בבוא איש, מצד ימין של הבא אל הבית. (יא) ויצרו, עשו בהם צורת מטבע. (יב) הכסף המתקן, הכסף המני. ולבנים, האדריכלים, ראשי האמנות. (יג) ולגדרים, בוני הקירות. (יד) ספות כסף מזמרות, מיני כלי זמר. מזמרות, ספלים לזריקת הדם על המזבח. (טו) כי באמנה הם עושים, כי מתחלה נבחרו האנשים הנאמנים לקדש. (יז) כסף אשם וכסף חטאות, המפריש מעות לחטאתו ולאשמו וקנה את הכהנה ונותר מן המעות. לא יובא בית ה', לא יובא לכבוד הבית. לפהנים יהיו, הפהנים קונים בהם בתמות לקרפן עולה והעזות יהיו לפהנים.

מאת העם ולבילתי חזק את־בדק הבית מכסף שלהם: ויִקַח יהוידע הכהן ארון אהו ויקב חר צר בדלתו בדלת הארון ויתן אתו אצל המזבח מימין בבוא־איש בית יהוה ונתגיש שמה הכהנים שמרי הפך מוזהות השערים, מיד בבואו לדם את־כל־הכסף המובא בית־יהוה: יא ויהי כראותם יום יום פירב הכסף בארון ויעל ספר המלך והכתן הגדול קדוה כא ממקומו, (ר"ה שם פסוק יא). ויצרו עשו בהם צורת מטבע וימנו את מטבעות הכסף הנמצא בית־יהוה: יב ונתנו את־הכסף המתכן המני על־ידי עשי המלאכה הם האומנים הגדולים המפקדים בית יהוה ויוציאו את הכסף בשכר האומנים הפועלים לחרשי לאומני העץ ולבנים הבונים העצים בקירות הבית העשים בית יהוה: יג ולגדרים הבונים קירות האבנים ולחצבי האבן מן החר ולקנות עצים ואבני מחצב כי הוצרכו עוד לקנות אבנים חצובות לחזק את־בדק בית יהוה ולכל שאר הדברים הנצרכים אשר־יצא על־הבית לחזקה: יד אף לא יעשה בית יהוה ספות כסף מזמרות מזמרות חצצרות כל־כלי זהב וכלי־כסף מן־הכסף המובא בית־יהוה: טו פיר־לעשי המלאכה יתנהו וחקו־בו את־בית יהוה: טז ולא יחשבו את־האנשים אשר יתנו את־הכסף על־ידם לתת לעשי המלאכה כי באמנה הם עשים: יז כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית יהוה לפהנים יהיו:

הבית: ויקח יהוידע הכהן ארון אהו ויקב חר בדלתו ויתן אתו אצל המזבח מימין בבוא־איש בית יהוה ונתנו שמה הכהנים שמרי הפך את־כל־הכסף המובא בית־יהוה: יא ויהי

כראותם פירב הכסף בארון ויעל ספר המלך והכתן הגדול ויצרו וימנו את־הכסף הנמצא בית־יהוה: יב ונתנו את־הכסף המתכן על־ידי עשי המלאכה המפקדים בית יהוה ויוציאו לחרשי העץ ולבנים העשים בית יהוה: יג ולגדרים האבן ולקנות עצים ואבני מחצב כי הוצרכו עוד לקנות אבנים חצובות לחזק את־בדק בית יהוה ולכל שאר הדברים הנצרכים אשר־יצא על־הבית לחזקה: יד אף לא יעשה בית יהוה ספות כסף מזמרות מזמרות חצצרות כל־כלי זהב וכלי־כסף מן־הכסף המובא בית־יהוה: טו פיר־לעשי המלאכה יתנהו וחקו־בו את־בית יהוה: טז ולא יחשבו את־האנשים אשר יתנו את־הכסף על־ידם לתת לעשי המלאכה כי באמנה הם עשים: יז כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית יהוה לפהנים יהיו:

רק לציבור

יה ויאמרו־לו יהונתן מחר חדש ונפקדת פי יפקד מושבך: מב ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבִּענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה | ביני ובינך וביני זרעי וביני זרעך ער־עולם:

המובא בית־יהוה: יא ויהי כראותם יום יום פירב הכסף בארון ויעל ספר המלך והכתן הגדול קדוה כא ממקומו, (ר"ה שם פסוק יא). ויצרו עשו בהם צורת מטבע וימנו את מטבעות הכסף הנמצא בית־יהוה: יב ונתנו את־הכסף המתכן המני על־ידי עשי המלאכה הם האומנים הגדולים המפקדים בית יהוה ויוציאו את הכסף בשכר האומנים הפועלים לחרשי לאומני העץ ולבנים הבונים העצים בקירות הבית העשים בית יהוה: יג ולגדרים הבונים קירות האבנים ולחצבי האבן מן החר ולקנות עצים ואבני מחצב כי הוצרכו עוד לקנות אבנים חצובות לחזק את־בדק בית יהוה ולכל שאר הדברים הנצרכים אשר־יצא על־הבית לחזקה: יד אף לא יעשה בית יהוה ספות כסף מזמרות מזמרות חצצרות כל־כלי זהב וכלי־כסף מן־הכסף המובא בית־יהוה ואחר שהשלימו ויהי נהר, כן עשו כלי שרת: טז כר לעשי המלאכה יתנהו וחקו־בו את־בית יהוה: טז ולא יחשבו לא עשו חשבון את עם האנשים אשר יתנו את־הכסף על־ידם לתת לעשי המלאכה הבונים והגדרים וכו' ידע ה' כי באמנה הם עשים ולקד נבחרו אלו מתחילת:

יז מי שתיה מפריש כסף אשם לאשמו וכסף חטאות או כסף לחטאתו, והחיר מן הממון, המותר הנה לא יובא בית יהוה כי אם לפהנים יהיו לקחת מהם עולות, ויהי הכשר לליל, והעזות לפהנים, (שקלים יח א):

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכַל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצַדִּיק:
נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגַּל לַבְּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה נִרוֹ לְעוֹלָם וָעַד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעַד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: יוֹם א', שְׁעָה 10 בְּבוֹקֵר, 13 דְּקוֹת וְ6 חֲלָקִים.
רֵאשֶׁת־חֲדָשׁ אֲדָר־שְׁנִי, בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁנִי, הֵבֵא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה.

שי למורא

יג) איש צרי, מקום מגוריו היה
בצורה יד) חרש נחשת, אמן
במלאכות הנעשות בנחשת. טו) ויצר,

עטרת מרים

יג בסוף שבע שנים כשנמר בגן בית
המקדש וישלח המלך שלמה
ויקח את־חירם כד שבו של אופן
מצר: יד בן־אשה אלמנה אמו
מקנות דן (ד"ה ב ב יג) ומצד אביו
ממפנה נפתלי ואביו איש־צרי
חרש אופן בחכמת מלאכת הנחשת
לכן וימלא חירם בנו את־החכמה
ואת־התבונה ואת־הדעת
לעשות כל־מלאכה בנחשת

הפטרה לפרשת ויקהל לשנים מקרא ואחד
תרגום במלכים א פרק ז

ז יג וישלח המלך שלמה ויקח את־חירם מצר: יד בן־אשה אלמנה
הוא ממפנה נפתלי ואביו איש־צרי חרש נחשת וימלא את־החכמה
ואת־התבונה ואת־הדעת לעשות כל־מלאכה בנחשת ויבוא אל־המלך
שלמה ויעש את־כל־מלאכתו: טו ויצר את־שני העמודים נחשת שמנה
ויבוא אל־המלך שלמה ויעש את־כל־מלאכתו: טו ויצר את צורות שני העמודים נחשת על ידי החכמת נחשת בצורות בפרקע שמנה עשרה

מלשון צרה. את שני העמודים, את שני העמודים שהעמיד באלם שלפני החיכל ונקראו "יבין" ו"בעז". וחוט שתיים עשרה וגו', ולפי זה היה הקטור של העמודים פארבע אמות, כי כל שיש בהקפו שלשה טפחים יש בהקפו סמט. השני, כמו "השני". כלומר, וכן היה העמוד השני (ובכוף ספר ורמיה נאמר "ועביו ארבע אצבעות נכוב", שהיה חלול ועביו ארבע אצבעות).

(מו) פתרות, פמון פתרים היו נמנים על גבי העמודים. (יו) שבכים מעשה שבכה, ציורי ענפים חרוטים. "מעשה שבכה", חרוטים מצד לצד. מעשה שרשרות, קלועים זה בזה היו הענפים שבפתרות, כמעשה שרשרות. שבכה, שבעה ענפים חסובים היו מקיפים כל פותרת. (יח) ושני טורים וגו', על כל שבכה סבב שתי שורות רמונים של נחשת, שורה מעל שורה. והיו חרוים בשרשרות, ונתונים על השבכה של כל פותרת, ותלויים למטה מן השבכה. והיתה השבכה מכסה את החלק העליון של הפותרת, וטורי הרמונים כסו את החלק התחתון של הפותרת. אשר על ראש הרמונים, שהשבכה פסחה את החלק העליון של הפותרת והיתה כמו גמחת על ראש הרמונים שהיו כמו תלויים בשבכה. (כ) עשה לפתרת השנית, בדרך שתלה הרמונים פאחת, בן תלה בשנית. (כא) ובתרות אשר על ראש העמודים, אותן הפותרות שנוקרו למעלה. מעשה שושן באולם ארבע אמות, הפותרות היו חסובות וקוצרות כמין פרחי שושנים, והיו באולם שלפני החיכל ובהן ארבע אמות. (ב) ובתרות על שני העמודים גם ממעל, מעל הפותרות שנוקרו כפר, היו פותרות

אמה קומת העמוד האחד והוטו שתיים עשרה אמה יסב את העמוד השני: מזו ושתי כתרת עשרות עשה לתת על ראשי העמודים מצק מגשה וציקה נחשת היו חמש אמות קומת הפותרת האחת וחמש אמות קומת הפותרת השנית: יז שבכים ציורי ענפים

מעשה שבכה פמון מעשה רשת גדלים קלועים ושורים מעשה שרשרות שלשלאות לפתרת אשר על ראש העמודים סמוך לראש הרמונים, ציורי שבכה ענפים היו מקיפים לפתרת האחת ושבעה לפתרת השנית: יח ועש את העמודים עמון, כמה ששפד הנחשת לאחר ההקבה אל מקום הפירת הציור של העמודים ושני טורים שתי שורות רמונים מנחושת תחובים בשלשלאות המקיפות את הפותרת סביב עלי השבכה חלק העליון מהפותרת האחת לכסות הרמונים (ר"ח ב ג טו) אשר היו את הפותרת אשר על ראש העמודים, הרמונים היו תלויים בתחתית השבכה וכן עשה לפתרת השנית: יט ובתרת אשר על ראש העמודים מצוירות היו גם מעשה שושן כמין פרחי שושנים, בדרך הציורין באולם בכותל האולמות ארבע אמות גובה: כ ובתרת על שני העמודים הם כסו גם ממעל מלעמת הפמון שהוא חלל העמוד אשר הפונה לעבר השבכה לצד מעלה, ומזה בא השמט אשר היה עליו מעשה השושן והרמונים היו מאתים חרוים בשני טורים מאה בכל טור סביב על הפותרת, וכן היו מספר הרמונים על הפותרת השנית: כא ויקם את העמודים לאלם

עשרה אמה קומת העמוד האחד והוטו שתיים עשרה אמה יסב את העמוד השני: מזו ושתי כתרת עשה לתת על ראשי העמודים מצק נחשת חמש אמות קומת הפותרת האחת וחמש אמות קומת הפותרת השנית: יז שבכים מעשה שבכה גדלים מעשה שרשרות לפתרת אשר על ראש העמודים שבעה לפתרת האחת ושבעה לפתרת השנית: יח ועש את העמודים ושני טורים סביב עלי השבכה האחת לכסות את הפותרת אשר על ראש הרמונים וכן עשה לפתרת השנית: יט ובתרת אשר על ראש העמודים מעשה שושן באולם ארבע אמות: כ ובתרת על שני העמודים גם ממעל מלעמת הפמון אשר לעבר השבכה והרמונים מאתים טורים סביב על הפותרת השנית: כא ויקם את העמודים לאלם החיכל ויקם את העמוד הימני ויקרא את שמו יבין ויקם את העמוד השמאלי ויקרא את שמו

באולם שלפני החיכל ויקם את העמוד הימני אשר נקרא את שמו יבין לשון הנה ויקם את העמוד השמאלי אשר בפאה הצפונית ויקרא את שמו בעז לשון עוז, השמות לסימן טוב:

קצוות גובה אמה אחת, והיו כמו העמודים בלי בליטת כפון. מלעמת הפמון, מלבד הפותרות הגדולות שנוקרו ושהיו להן בליטת כפון מסביב כי היו בולטים באמצע פרחב יותר מאשר למעלה ולמטה. אשר לעבר השבכה, בליטת הפמון היתה לעבר השבכה כסוף השבכה בשוליה. והרמונים מאתים, מספר הרמונים שהיו בכל פותרת היה מאתים. טורים סביב, ובכל טור מאה רמונים. על הפותרת השנית, וכן היה מספר הרמונים שעל הפותרת השניה. (כא) לאלם החיכל, באולם שלפני החיכל. העמוד הימני, אשר בצד דרום. ויקרא את שמו יבין, לסימן טוב, שיפון הבית לעד. השמאלי, אשר בצד צפון. ויקרא את שמו בעז, על ידי הקרבת שוקריו בבית הנה, ויצא עז וחסן לישראל.

שי למורא

עטרת מרים

כב ועל ראש העמודים מעשה שושן, שכל עמוד בעצמו נעשה בראשו כמעשה שושן. ותתם, נשלמה. כג) ויעש את הים, בעין ברכה. והיו הכהנים טובלים בו להפטר ממאמנתם. ואמרו ר"ל שלא היו הפנים שאובים, כי רגלי הכקר שעמדו תחתיו היו חלולים ודרבם באו הפנים מן

הפנים. מוצק, ביצקה נעשה, לא בהקשת הקנים. וכן שלשים באמה יסב אתו סביב, כי כל שיש בהקפו שלשה מפרחים יש בהם טפה. והיה מודד בתוכו. ואמרו ר"ל שבשלש האמות התחתנות היה הים מרבע עשר על עשר אמות. ושתי האמות העליונות היו געלות. ורק באפן זה יתכן שהיה הים מכיל אלפים בת כתיב להלן, שהם מאה וחמשים שעורי מקודיטהרה של ארבעים סאה. וכך הוא מוכח מהמשך הכתובים.

בעז: כב ועל ראש העמודים מעשה שושן ותתם מלאכת העמודים: כג ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו עד שפתו עגל סביב וחמש באמה קומתו וכן שלשים סביב מפרחים, כל שיש בהם אמה, יש בהקפו שלשה (עירובין עו א): כד ופקעים צורת ביצים ועליהם צורות ראשי בקרים (ר"ה ב ד ג) מתחת לשפתו | בשלש אמות התחתנות של הים, והיו מרובעות סביב סבבים אתו עשר באמה לכל רוח, ופקעים היו מוקפים את הים סביב בארבע הפאות שבכל אחת עשרה אמות, שני טורים היו הפקעים והיו יצקים ביצקתו של הים ביחד: כה הים הזה היה עמוד על שני עשר בקר עשירות מנחשת שלשה פנים | את פניהם צפונה ושלושה פנים | ימה ושלושה פנים נגבה ומזרחה והים עליהם מלמעלה וכל אחריהם ביתה: כו ועביו טפה ושפתו כמעשה שפת כוס פרח שושן אלפים בת יכיל:

הים הזה היה עומד על שנים עשר בקר עשויים מנחשת. פנים, מפנים את פניהם. וכל אחריהם ביתה, אחריהם של הכקר היו לצד הפנים אל תחת הים. כו) ועביו, עבי שליו ודפנותיו. ושפתו, שפת הים מלמעלה. כמעשה שפת כוס, בשפתו העליונה היה דק כמעשה שפת כוס ששותים בו. פרח שושן, ומציינים בשפתו פרחים ושושנים. אלפים בת יכיל, תכולתו של הים היה אלפים בת, שהם ששת אלפים סאה, נמצאו שהם מאה וחמשים שעורי מקודיטהרה של ארבעים סאה.

כה) עומד על שני עשר בקר, בקר עשויים מנחשת. פנים, מפנים את פניהם. וכל אחריהם ביתה, אחריהם של הכקר היו לצד הפנים אל תחת הים. כו) ועביו, עבי שליו ודפנותיו. ושפתו, שפת הים מלמעלה. כמעשה שפת כוס, בשפתו העליונה היה דק כמעשה שפת כוס ששותים בו. פרח שושן, ומציינים בשפתו פרחים ושושנים. אלפים בת יכיל, תכולתו של הים היה אלפים בת, שהם ששת אלפים סאה, נמצאו שהם מאה וחמשים שעורי מקודיטהרה של ארבעים סאה.

שי למורא

הפמרה לערב ראש חודש שחל בשבת

שמואל א פרק כ

יה ויאמר לו יהונתן מחר חדש ונפקדת בני יפקד מושבך: יט ושלושת תרד מאד ובאת אל המקום אשר נסתרת שם ביום המעשה

עטרת מרים
יה ויאמר לו יהונתן מחר חדש ונפקדת בני יפקד מושבך מאין יושב בו: יט ושלושת כשניע היום השלישי אחר ראש חדש, ובשבילך הספנה גדולה מאד, או תרד מאד במקום סתר ותתכבא תרבה, כי או יבקשוד ובאת אל המקום אשר נסתרת שם ביום המעשה ביום אשר שנשבע שאל ליהונתן שלא ימית

שנשבע שאל ליהונתן שלא ימית

יה) ויאמר לו יהונתן, והונתן בן שאול המלך אמר לדוד. מחר חדש, מחר ראש חדש. ונפקדת בני יפקד מושבך, ונזכירו אותך כשחסר ממושבך יושב. יט) ושלושת תרד מאד, שלשה ימים תסתמר ותרד מאד בעמק להסתמר שם. ביום המעשה, ביום חל לגמרי, כלומר לפני ראש חדש. פרוש אחר, ביום מעשה השבועה

אמצאד: כ וְאֵי שְׁלֶשֶׁת הַחַצִּים צִדָּה לְצַד הָאֶבֶן הַזֶּה אֲוֶרָה פֶּאֶלֹּי אֲנִי מוֹרֵה לְשִׁלְחִילִי לְמַטְרָה לְחַי: כֹּא וְהִנֵּה לְאַחֵר זֶה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנְּעָר וְאֵינִי לוֹ לֶךְ מִצָּא אֶת־הַחַצִּים הַסְּבִיבִים הֵנָּה יִהְיֶה בְּיָדְךָ אִם־אָמַרְתָּ אֲמֹר לְנָעַר הֵנָּה הַחַצִּים קָרוֹבִים אֵלַי מִמְּךָ וְהִנֵּה עֲבַרְתָּ מֵהֵם, קִחְנִי קַח מִחַי

את דוד, שגם אז הסתמך דוד שם. האבן האזל, האבן שתחתה אות להולכי דרכים. "האזל", הולכי הדרך, כמו "אזל" שפרושו הלך. (כ) צדָה אורה, לצד האבן אהיה מורה החצים. לשלח לי למטרה, שתתקו האבן לי למטרה. (כא) קחנני ובאה, צא אתה בעצמך ממקום מחבואך

ובאה בוא אלי כִּי־שְׁלוֹם לְךָ וְאִין דְּבָר רַע חִי־יְהוּדָה נִשְׁבַּע לוֹ: כב ואם־כִּה אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחַצִּים מִמְּךָ וְהִלָּאָה לְהִלֹּל מִמְּקוֹם עֲמֻדָּה, או לֶךְ לְדַרְכְּךָ וּבַרַח לֶךְ כִּי שְׁלַחְךָ יְהוּדָה וְנִצַּלְתָּ בְּחַשְׁמַת חַי: כג ואם תֵּלֵךְ לֶךְ, וְכֹר תִּפְוֹר וְהִדְרָבְר אֲשֶׁר דִּבְרַנּוּ דְבַר הַכְּרִית שְׁכַרְתֵּנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוּדָה יִהְיֶה הַעַד בִּינִי וּבֵינֶיךָ עַד־עוֹלָם: כד ויִסְתַּר דָּוִד בְּשִׂיבָה וַיְהִי הַחֲדָשׁ וַיֵּשֶׁב הַמְּלֶכֶךְ אֶל־הַלְּחָם לֶאֱכֹל: כה וַיֵּשֶׁב הַמְּלֶכֶךְ עַל־מוֹשְׁבֹו מְקוֹם הַמַּיִוּחַד לוֹ לְשֶׁבֶת בֵּן כְּפַעַם | כְּפַעַם אֶל־מוֹשֵׁב שְׂאֵל הַקְּיֹר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב וַיְחַשֵּׁב אֲבָנֵי מִצַּד שְׂאֵל אֲבִיו כִּי לֹא רָצָה לְהִיּוֹת סְמוּד לְאֲבִיו, שֶׁאִם יִקְצוּף עָלָיו עַל דְּבַר דָּוִד, וַיִּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד: כו וְלֹא־ דִּבֶּר לֹא שְׂאֵל שְׂאֵל מְאֻמָּה בַּיּוֹם הַהוּא מְדוּעַ לֹא בָּא דָוִד כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא שְׂרָאָה קָרִי בְּלַתִּי טְהוֹר הוּא כִּי־לֹא טְהוֹר כִּי עָדֹן לֹא מְבַל לְקָרִיו: כז וַיְהִי מִמְּחַרְתֵּי רֵאשׁ הַחֲדָשׁ בַּיּוֹם הַשְּׁנִי לַחֲדָשׁ וַיִּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאֵל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנֹו מְדוּעַ לֹא־בָּא בְּיָמָיו אֶל־הַלְּחָם אִם תִּהְיֶה מִקְרָה הִנֵּה לוֹ לְבֹא הַיּוֹם הַלּוֹפֹ: כח וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאֵל נִשְׂאֵל דָּוִד מִעֲמֻדֵי רְשׁוֹת לְלַבַּת עַד־בֵּית לְחָם: כט וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא לִי רְשׁוֹת לְלַבַּת כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה זָבְחֵי שְׁלָמִים לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צִוְּהִילִי אֵלַיָּב אֲחִי הַכְּבוֹר לְבֹא אֶל תּוֹבָה, וְעַתָּה אִם־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמְלָטָה נָא אֶת־אֲחִי עַל־כֵּן לֹא־בָּא אֶל־שְׁלַחֵן הַמְּלֶכֶךְ כִּי נִתְמַי לוֹ רְשׁוֹת לְלַבַּת, וְהֵלֵךְ לוֹ: ל וַיַּחֲרַאֲף שְׂאֵל

וַיִּשְׁבֶּת אֶצֶל הָאֶבֶן הָאֵזֶל: כ וְאֵי שְׁלֶשֶׁת הַחַצִּים צִדָּה אֲוֶרָה לְשִׁלְחִילִי לְמַטְרָה: כֹּא וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנְּעָר לֶךְ מִצָּא אֶת־ הַחַצִּים אִם־אָמַרְתָּ אֲמֹר לְנָעַר הֵנָּה הַחַצִּים | מִמְּךָ וְהִנֵּה קִחְנִי | וְכֹאָה כִּי־שְׁלוֹם לְךָ וְאִין דְּבָר חִי־יְהוּדָה: כב וְאִם־כִּה אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחַצִּים מִמְּךָ וְהִלָּאָה לֶךְ כִּי שְׁלַחְךָ יְהוּדָה: כג וְהִדְרָבְר אֲשֶׁר דִּבְרַנּוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוּדָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ עַד־עוֹלָם: כד ויִסְתַּר דָּוִד בְּשִׂיבָה וַיְהִי הַחֲדָשׁ וַיֵּשֶׁב הַמְּלֶכֶךְ אֶל־הַלְּחָם לֶאֱכֹל: כה וַיֵּשֶׁב הַמְּלֶכֶךְ עַל־מוֹשְׁבֹו בְּכַפְּעִים | בְּכַפְּעִים אֶל־מוֹשֵׁב שְׂאֵל הַקְּיֹר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבָנֵי מִצַּד שְׂאֵל אֲבִיו כִּי לֹא רָצָה לְהִיּוֹת סְמוּד לְאֲבִיו, שֶׁאִם יִקְצוּף עָלָיו עַל דְּבַר דָּוִד, וַיִּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד: כו וְלֹא־ דִּבֶּר לֹא שְׂאֵל מְאֻמָּה בַּיּוֹם הַהוּא מְדוּעַ לֹא בָּא דָוִד כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא שְׂרָאָה קָרִי בְּלַתִּי טְהוֹר הוּא כִּי־לֹא טְהוֹר כִּי עָדֹן לֹא מְבַל לְקָרִיו: כז וַיְהִי מִמְּחַרְתֵּי רֵאשׁ הַחֲדָשׁ בַּיּוֹם הַשְּׁנִי לַחֲדָשׁ וַיִּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאֵל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנֹו מְדוּעַ לֹא־בָּא בְּיָמָיו אֶל־הַלְּחָם אִם תִּהְיֶה מִקְרָה הִנֵּה לוֹ לְבֹא הַיּוֹם הַלּוֹפֹ: כח וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאֵל נִשְׂאֵל דָּוִד מִעֲמֻדֵי עַד־בֵּית לְחָם: כט וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא לִי זָבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צִוְּהִילִי אֲחִי וְעַתָּה אִם־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמְלָטָה נָא וְאַרְאָה אֶת־אֲחִי עַל־כֵּן לֹא־בָּא אֶל־שְׁלַחֵן הַמְּלֶכֶךְ: ל וַיַּחֲרַאֲף שְׂאֵל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בְּנֵי־נַעֲוֹת הַמְּרֻדוֹת הֲלוֹא יִדְעִתִּי כִּי־בַחַר אֶתָּה

וקחני ובוא אלי. (כב) לך פי שלחך ה', לך לדרךך וברח, שהקב"ה אומר לך לברח ולתפלט. (כג) והדבר אשר דברנו, הכרית שכתבתו יחד. הנה ה', ה' יתה עד. (כד) אל מושב הקיר, בראש המסכים סמוך לקיר. ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול, סדר הישיבה היה, שדוד היה יושב סמוך למלך, ואחריו יהונתן, ואחריו אבנר. וביום ההוא כשהמלך ישב במקומו ויהונתן במקומו, ודוד לא בא, אם כן נשאר יהונתן יושב סמוך לאביו מבלי שהפסיק אדם אחר ביניהם, ואין מדרד הבן לישב בהסבה אצל אביו, לכן קם יהונתן ממקומו לשבת במקומו של אבנר, ואבנר ישב במקום של יהונתן כדי להפסיק בין שאול ליהונתן בננו. ומקומו של דוד נשאר פנוי, שיוכל לבוא אחר כך. ויפקד מקום דוד, נחצר היה המקום מן היושב. (כו) כי לא טהור, והם היו נשקרים מלאכל יחד הטמא והטהור. או שהיו אוכלים זבחי שלמים, ואסור לטמאים. וגם יסכן שאין מדרד המוסר לבוא טמא לשלחן המלך. (כז) מן מחרת החדש השני, ביום השני של ראש חדש, דתני למחרת. (כח) מעמדי, ממני לקח רשות בלבתי לבית לחם, ולא הלך בלי רשות. (כט) שלחני, תן לי רשות ללכת. וזבח משפחה, אותו היום היו בני משפחתו יוזכרים זבחי שלמים. והוא צוה לי אחי, ואחי הגדול צוה עלי להיות שם. (ל) בן נעות המרדות, בנה של מענות המוסר, כלומר שאמו לא הוכיחתו בקטנותו ולא קבל מוסר פראי. (ואמרו רז"ל, ששכחטנו בני

בנימין מבנות שילה שניצאו לחול בפרימים, היה שאלו בישן ולא רצה לחטוף, עד שבאה היא עצמה ותענה פניה ורדפה אחריו). כי בוחר אתה לבן ישי, שהוא ימלך. לבשתך, כשישמעו אנשים שאתה אוהב אדם שאני שונא, יאמרו שאינך בני, וזה יהיה לבשתך. ולבשת ערות אמך, ולבושה

וחרפה של אמך. (ג) פי כלתה היא, נמרה ההחלמה. (ד) אל דוד, בשביל דוד. פי הכלמו אביו, וגם משום שאביו הכלים (בש) את יהונתן בדבור ובמעשה (זה) למועד דוד, למועד שקבע לו דוד. (ו) ירה החצי להעברו, ירה החץ ככה שיעבר אחרי האבן (מא) מאצל הנגב, מקרבת מקום לצד הדרומי של האבן האול. את רעהו, עם רעהו. שהיתה קשה עליהם הפרדה. עד דוד הגדיל, שדוד הרבה לבכות יותר מיהונתן. (מב) אשר נשבענו, ותומר שנשבענו וכו'. ה' יהיה, ה' יהיה עד על השבעה.

לבן ישי לבשתך ולבשת ערות אמך: לא פי כלתימים אשר בני ישי חי עליהאדמה לא תפון אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו אלי פי בן ימות הוא: לב ויען יהונתן את שאל אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה: לג ויטל שאול את החנית עליו להפתו וידע יהונתן כי כלה היא מעם אביו להמית את דוד: לד ויקם יהונתן מעם השלחן בחרי אף ולא אכל ביום ההוא השני לחם פי נעצב אל דוד בראותו כי בלחה אליו הרעה ועוד פי הכלמו אביו שקראו בו נעתי המדות: לה ויהי בכך ביום השלישי לחש ויצא יהונתן השדה למועד אשר קבע לו דוד ונער קמן עמו: לו ויאמר לנערו רץ מצא נא את החצים אשר אנכי מורה הנער רץ והוא ירה החצי להעברו: לו ויבא הנער עדי מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער הלוא החצי ממך והלאה: לח ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה אל תעמד וילקט נער יהונתן את החצים ויבא אל אדניו: למ והנער לא ידע מאומה אך יהונתן ודוד ידעו את הדבר: מ ויתן יהונתן את פליו אל הנער אשר לו ויאמר לו לך הביא העיר: מא הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו ו איש את רעהו ויכפו איש את רעהו עדי דוד הגדיל: מב ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה וביני וביניך ובין זרעי ובין זרעך עד עולם:

יהונתן ויאמר לו בן יענת המדות אתה קאמר שהיא מודת ברצוני, פן אתה מורד בי לאהוב מה שאני שונא הלוא ידעתי כי בחר אתה לבן כבן ישי לבשתך ולבשת ערות אמך פי יאמרו השומעים שאתה אוהב אדם שאני שונא, אם כן איך בני ואמר ונתה: לא פי כלתימים אשר בני ישי חי עליהאדמה לא תפון אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו אלי הואיל ואתה נתת לו רשות ללכת פי בן ימות הוא: לב ויען יהונתן את שאל אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה אם ה' המלכו: לג ויטל שאול את החנית עליו להפתו וידע יהונתן כי כלה היא מעם אביו להמית את דוד: לד ויקם יהונתן מעם השלחן בחרי אף ולא אכל ביום ההוא השני לחם פי נעצב אל דוד בראותו כי בלחה אליו הרעה ועוד פי הכלמו אביו שקראו בו נעתי המדות: לה ויהי בכך ביום השלישי לחש ויצא יהונתן השדה למועד אשר קבע לו דוד ונער קמן עמו: לו ויאמר לנערו רץ מצא נא את החצים אשר אנכי מורה הנער רץ והוא ירה החצי להעברו: לו ויבא הנער עדי מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער הלוא החצי ממך והלאה: לח ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה רץ מהר אחר השנה אל תעמד במקום הראשונה וילקט נער יהונתן את החצים הראשונה והשניה ויבא אל אדניו: למ והנער לא ידע מאומה מהסיקו הנעשה בירתו אלו החצים יהונתן ודוד ידעו את הדבר:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

וְחַמִּשִּׁים: כו וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצִקַּת אֵת אֲדִנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדִנֵי הַפְּרֻכַת מֵאֵת אֲדִנֵים לְמֵאֵת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֲדִנֵי: יִשְׂרָאֵל כח וְאֵת־הָאֶלֶף וְשִׁבְעַת הַמֵּאוֹת וְחַמִּשָּׁה וְשִׁבְעִים עָשָׂה וַיּוּם לְעִמּוּדִים וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם וְחִשַּׁק אֹתָם: כט וַנְּחַשֵׁת הַתְּנוּפָה שִׁבְעִים כֶּכֶר וְאֶלְפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת שֶׁקֶל: לו וַיַּעַשׂ כֹּה אֶת־אֲדִנֵי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבַּח הַנְּחֻשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֻשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ וְאֵת כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ: לא וְאֵת־אֲדִנֵי הַחֶצֶר סָבִיב וְאֶת־אֲדִנֵי שַׁעַר הַחֶצֶר וְאֵת כָּל־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת־כָּל־יִתְדֵת הַחֶצֶר סָבִיב: לב וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְגָדֵי־שָׂרָד לְשָׂרֵת כְּקֹדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

כא אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הַעֲדוּת אֲשֶׁר פָּקַד עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: כב וּבְצִלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר לְמִטָּה יְהוּדָה עָשָׂה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: כג וְאֵתֹו אֶהֱלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמֶד לְמִטַּה־דָן חָרָשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְשֵׁשׁ: ס לד כָּל־הַזָּהָב הַעֲשׂוּי לְמִלְאכָה בְּכָל מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זֶהב הַתְּנוּפָה תִּשְׁעַ וְעֶשְׂרִים כֶּכֶר וְשִׁבְעַת מֵאוֹת וְשִׁלְשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: כה וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הַעֲדָה מֵאֵת כֶּכֶר וְאֶלֶף וְשִׁבְעַת מֵאוֹת וְחַמִּשָּׁה וְשִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: כו בַּקַּע לְגִלְגָּלֶת מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֹבֵר עַל־הַפְּקוּדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה לְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁלְשֶׁת אֶלְפִים וְחַמִּשׁ מֵאוֹת

אגרות קודש

ב"יה, בי אדר, תשט"ו
ברוקלין.
שלום וברכה!

...מה שכותב אודות לימודו בתורת החסידות שלא מצא זמן על זה כיון שיש לו כמה ספרים ורוצה ללמד, פלא ותממי גדולה כי הרי ידוע בזהר הק' בכמה מקומות אשר פנימיות התורה, שתורת החסידות בכללה היא נשמתא של נגלה דתורה הנקראת גופי תורה, ובמילא המענה שאין לו זמן בשביל הנשמה והחיות כי רוצה להרבות בהגוף, מובן שאינה מתקבלת כלל וכלל...

בברכת מז"ט.

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקהל - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ה) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
			ש	א	ש	א								
באר שבע (ח)	05:58	06:05	08:19	08:23	08:53	08:57	09:54	09:57	17:45	17:41	18:11	18:07	17:24	18:21
חיפה (ח)	05:58	06:05	08:18	08:22	08:52	08:57	09:53	09:56	17:47	17:42	18:10	18:05	17:13	18:20
ירושלים (ח)	05:56	06:04	08:17	08:22	08:51	08:55	09:52	09:55	17:48	17:43	18:09	18:05	17:07	18:19
תל אביב (ח)	05:58	06:06	08:19	08:23	08:53	08:57	09:54	09:57	17:45	17:40	18:11	18:06	17:22	18:21
אוסטריה, וינה (ח)	06:19	06:31	08:33	08:33	09:10	09:17	10:10	10:15	17:51	17:42	18:25	18:16	17:32	18:38
אוסטריה, מלבורן (ק)	07:13	07:07	09:39	09:42	10:19	10:17	11:24	11:23	14:02	14:04	20:16	20:25	19:31	20:27
אוקראינה, אודסה (ח)	06:21	06:32	08:36	08:30	09:19	09:12	10:12	10:17	17:55	17:46	18:27	18:19	17:35	18:40
אוקראינה, דוניצ'ק (ח)	05:54	06:05	08:08	08:01	08:51	08:45	09:44	09:49	17:26	17:17	17:59	17:50	17:06	18:12
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	06:17	06:17	08:18	08:12	09:02	08:56	09:55	10:00	17:37	17:27	18:10	18:01	17:17	18:23
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	06:31	06:44	08:43	08:36	09:29	09:22	10:21	10:26	12:46	12:47	18:36	18:26	17:41	18:49
אוקראינה, קייב (ח)	06:24	06:37	08:36	08:28	09:22	09:14	10:14	10:19	17:53	17:43	18:28	18:18	17:34	18:42
ארה"ב, אמריקות, אבו דאבי (ח)	06:37	06:43	09:05	09:02	09:37	09:33	10:35	10:37	13:03	13:04	18:53	18:50	18:09	19:03
איטליה, מילאנו (ח)	06:46	06:57	09:03	08:57	09:44	09:38	10:43	10:38	18:16	13:04	18:53	18:45	18:02	19:05
אקוודור, קיטו (ח)	06:21	06:22	08:54	08:52	09:22	09:21	10:25	10:23	12:55	12:56	18:50	18:51	18:10	18:58
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	06:48	06:43	09:16	09:19	09:52	09:54	10:58	10:59	13:35	13:37	19:46	19:54	19:02	19:57
ארגנטינה, בריז'ינ'ה (ח)	07:36	07:30	10:01	10:04	10:41	10:44	11:49	11:48	14:27	14:29	20:44	20:54	19:58	20:55
ארה"ב, בולטימור (ח)	06:26	06:35	08:48	08:42	09:25	09:20	10:24	10:20	12:48	12:47	18:36	18:30	17:49	18:48
ארה"ב, ברוקלין (ח)	06:16	06:26	08:37	08:31	09:15	09:09	10:14	10:10	12:36	12:38	18:26	18:19	17:38	18:37
ארה"ב, גריס סיטי (ח)	06:17	06:26	08:37	08:32	09:15	09:10	10:14	10:10	12:37	12:38	18:26	18:20	17:38	18:38
ארה"ב, דטרויט (ח)	06:53	07:03	09:13	09:07	09:52	09:46	10:51	10:46	13:13	13:14	19:02	18:55	18:13	19:14
ארה"ב, הוואסטון (ח)	06:38	06:44	09:04	09:00	09:37	09:33	10:34	10:37	13:02	13:03	18:52	18:48	18:08	19:02
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	06:10	06:17	08:34	08:29	09:09	09:04	10:08	10:05	12:32	12:34	18:22	18:17	17:37	18:33
ארה"ב, מיאמי (ח)	06:36	06:42	09:03	09:00	09:35	09:32	10:36	10:33	13:01	13:03	18:52	18:49	18:09	19:01
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	06:12	06:22	08:32	08:27	09:11	09:05	10:10	10:06	12:32	12:33	18:22	18:15	17:33	18:33
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	06:40	06:50	09:01	08:55	09:39	09:33	10:38	10:34	13:00	13:02	18:50	18:43	18:02	19:01
ארה"ב, שיקגו (ח)	06:11	06:21	08:31	08:25	09:10	09:04	10:09	10:05	12:31	12:32	18:21	18:14	17:32	18:32
בוליביה, לה-פס (ח)	06:34	06:33	09:07	09:07	09:37	09:37	10:40	10:40	13:14	13:15	19:14	19:18	18:34	19:23
בלגיה, אנטוורפן (ח)	07:09	07:22	09:19	09:12	10:06	09:59	11:04	10:58	13:24	13:23	19:13	19:03	18:18	19:27
בלגיה, בריסל (ח)	07:09	07:22	09:20	09:13	10:06	09:59	11:04	10:59	13:23	13:24	19:13	19:03	18:18	19:27
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:06	06:03	08:37	08:38	09:09	09:09	10:13	10:13	12:48	12:50	18:52	18:57	18:11	19:01
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	05:54	05:52	08:26	08:26	08:57	08:58	10:01	10:01	12:36	12:38	18:39	18:45	17:58	18:49
בריטניה, לונדון (ח)	06:27	06:40	08:37	08:30	09:24	09:17	10:22	10:17	12:41	12:42	18:31	18:21	17:39	18:45
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	06:37	06:51	08:45	08:37	09:34	09:26	10:31	10:26	12:49	12:51	18:40	18:29	17:46	18:54
גרמניה, ברלין (ח)	06:34	06:48	08:43	08:35	09:31	09:24	10:28	10:23	12:47	12:48	18:37	18:26	17:41	18:51
גרמניה, פרנקפורט (ח)	06:51	07:04	09:03	08:56	09:49	09:42	10:41	10:46	13:06	13:07	18:56	18:46	18:02	19:09
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:05	06:02	08:36	08:37	09:09	09:09	10:13	10:13	12:49	12:50	18:54	19:00	18:13	19:04
הודו, מומבאי (ח)	06:52	06:56	09:21	09:18	09:51	09:48	10:50	10:52	13:19	13:20	19:10	19:08	18:28	19:19
הודו, פונה (ח)	06:47	06:52	09:17	09:14	09:47	09:44	10:46	10:48	13:15	13:16	19:06	19:05	18:25	19:15
הונגריה, בודפשט (ח)	06:08	06:20	08:23	08:16	09:06	08:59	10:04	10:04	12:24	12:25	18:14	18:05	17:21	18:26

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	06:21	06:31	08:36	08:41	09:14	09:20	10:15	10:19	17:54	18:01	18:23	18:30	17:42	18:41
יוון, אתונה (ח)	06:45	06:54	09:02	09:07	09:38	09:43	10:39	10:43	18:21	18:27	18:49	18:55	18:08	19:06
מולדובה, קישינב (ח)	06:29	06:40	08:37	08:44	09:20	09:27	10:20	10:25	12:45	12:46	18:02	17:53	17:43	18:47
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:49	06:53	09:15	09:18	09:45	09:48	10:47	10:50	13:16	13:18	18:44	19:06	18:26	19:17
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	06:26	06:18	08:48	08:44	09:30	09:27	10:34	10:32	13:09	13:11	18:49	19:32	18:33	19:33
נפאל, קטמנדו (ח)	06:20	06:26	08:43	08:46	09:15	09:19	10:16	10:19	12:44	12:46	18:09	18:31	17:50	18:44
סין, בייג'ינג (ח)	06:35	06:44	08:50	08:56	09:28	09:33	10:28	10:32	12:55	12:56	18:08	18:37	17:54	18:55
סינגפור, סינגפור (ח)	07:12	07:14	09:43	09:45	10:12	10:13	11:14	11:16	13:45	13:47	19:19	19:41	19:00	19:49
פולין, ורשא (ח)	06:03	06:17	08:05	08:13	09:01	09:01	09:52	09:58	12:18	12:18	17:30	17:56	17:11	18:21
פרו, לימה (ח)	06:12	06:11	08:44	08:44	09:13	09:13	10:16	10:17	12:49	12:51	18:29	18:51	18:08	18:57
צרפת, ליון (ח)	07:04	07:15	09:14	09:20	09:56	10:02	10:56	11:00	13:21	13:22	18:31	18:31	18:20	19:23
צרפת, פריז (ח)	07:16	07:28	09:22	09:29	10:07	10:13	11:06	11:11	13:31	13:32	18:39	19:12	18:28	19:34
קולומביה, בוגוטה (ח)	06:05	06:07	08:35	08:37	09:04	09:06	10:06	10:08	12:37	12:38	18:09	18:32	17:51	18:40
קנדה, טורונטו (ח)	06:39	06:50	08:52	08:57	09:32	09:38	10:36	10:36	12:58	12:59	18:12	18:40	17:58	19:00
קנדה, מונטריאול (ח)	06:17	06:28	08:27	08:34	09:09	09:15	10:14	10:14	12:35	12:36	17:46	18:16	17:34	18:37
קפריסין, לינקה (ח)	06:04	06:12	08:23	08:28	09:03	09:03	10:02	10:02	12:26	12:27	17:43	18:10	17:29	18:26
רוסיה, לובבאוויטש (ח)	07:25	07:40	09:23	09:31	10:14	10:22	11:13	11:19	13:37	13:38	18:37	19:15	18:29	19:42
רוסיה, מוסקבה (ח)	07:00	07:15	08:55	09:04	09:48	09:56	10:53	10:53	13:10	13:11	18:12	18:48	18:01	19:16
רוסיה, רוסובט על-הידון (ח)	06:45	06:57	08:54	09:00	09:37	09:43	10:36	10:41	13:02	13:03	18:10	18:42	17:59	19:04
שווייץ, ציריך (ח)	06:50	07:02	08:58	09:05	09:41	09:48	10:41	10:46	13:06	13:08	18:19	18:47	18:04	19:09
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:30	06:33	08:58	09:00	09:27	09:30	10:29	10:31	12:59	13:00	18:27	18:50	18:10	19:00

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התועדויות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגו הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל-אויב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומכל-פריעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il | Otzar770.com | Chasidut.tv | Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

פשוט 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם

1949

תל אביב